T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AALI TOKOMBAYEV - KANDUU CILDAR
GİRİŞ – METİN – DİZİN

ELİF ATASOY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEVGİ ÖZTÜRK

EDİRNE 2022

Tezin Adı: Aalı Tokombayev - Kanduu Cıldar Giriş – Metin - Dizin

Hazırlayan: Elif ATASOY

ÖZET

Aalı Tokombayev'in 1916 yılında Türkistan halklarının isyanını ve Çin'e kaçışını konu ettiği tarihi manzum romanı "Kanduu Cıldar", Kırgız Edebiyatındaki yerinin büyük olması sebebiyle yazarına da ün kazandırmıştır. Kırgız sözlü geleneği, Kırgız tarihi, kültürü, Kırgız Türkçesi söz varlığı vb. hususlarda kapsamlı fikirler edinebileceğimiz gibi Türk dil bilimi incelemeleri açısından da önemli bir araştırma sahası olan bu eserde çekim ekleri esas alınarak ek dizini oluşturulması amaçlanmıştır.

Çalışmamızda "Kanduu Cıldar" romanının 1991 basımının 1. cildi incelenmiştir. Kiril harfli metinlerin Latin alfabesine transkripsiyonunun verilmesinin ardından yapım ve çekim eklerini genel hatları ile ele aldığımız gramer incelemesi, çekim eklerinden oluşan ek dizini oluşturulmuştur. İncelememizin giriş bölümünde eserde söz konusu dönem olan Çarlık Rusya'sı döneminde Kırgızistan'ın durumu hakkında genel bilgiler verilmiş, Kırgız Türkçesi ve Kırgız Edebiyatına değinilerek eserin yazarı Aalı Tokombayev tanıtılmıştır. İkinci bölümde gramer incelemesi, metinler ve ek dizini yer almıştır. Üçüncü bölüm sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır. Ek dizin incelemesi TürkSözDiz programı aracılığında, kıta numarası – dize numarası esas alınarak oluşturulmuştur. Ardından eklerin tespitinde kolaylık sağlanması adına, metinlere kıta numaraları verilmiştir. Ek dizinde yer alan kıta numaralarında TürkSözDiz programının sistemi nedeniyle dört haneli rakamlar dışındaki numaraların başında "0" bulunmaktadır. (0010 / 01) (1212 / 04)

Lehçe çalışmalarına yönelik bu tür incelemeler; zamanında birbirinden koparılan Türk milletlerini dil, tarih, kültür vb. bakımdan daha iyi anlamamıza olanak sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kanduu Cıldar, Aalı Tokombayev, Kırgız Türkçesi, çekim ekleri, ek dizin

Name of the Theis: Aalı Tokombayev – Kanduu Cıldar İntroduction – Text - Directory

Prepared by: Elif ATASOY

ABSTRACT

Aalı Tokombayev's historical poetic novel "Kanduu Cıldar", in which the people of Turkestan revolt and flee to China in 1916, Due to its great place in Kyrgyz literature, it also brought fame to its author. Kyrgyz oral tradition, Kyrgyz history, culture, Kyrgyz Turkish vocabulary etc . In this work, which is an important research field in terms of Turkish linguistics studies, it is aimed to create an appendix index based on inflectional suffixes.

In our study, the 1991 edition of the novel "Kanduu Cıldar" was examined. After the transcription of the Cyrillic letter texts into the Latin alphabet, the grammatical analysis that we discussed in general terms, the suffix index consisting of inflectional suffixes was created.

In the introduction part of our study, general information about the situation of Kyrgyzstan in the period of Tsarist Russia, which is the period in question in the work, is given, and the author of the work, Aali Tokombayev, is introduced by referring to Kyrgyz Turkish and Kyrgyz Literature . In the second part, there is a grammar review, texts and an appendix index. The third part consists of conclusion and bibliography. The additional index analysis was created through the TürkSözDiz program, based on the stanza number – string number.

Then, continent numbers are given to the texts in order to facilitate the identification of the appendices. Due to the system of the TürkSözDiz program, the continent numbers in the supplementary index have a "0" at the beginning of the numbers excluding the four-digit numbers.(0010 / 01) (1212 / 04)

Such studies on Polish studies; Turkish nations separated from each other in time, language, history, culture etc. It will enable us to understand better.

Keywords: Kanduu Cıldar, Aali Tokombayev, Kyrgyz Turkish, inflectional suffixes, additional index

ÖN SÖZ

Çalışmamız, Aalı Tokombayev'in kaleme aldığı Kanduu Cıldar adlı eserin 1991 yayımının 1. cildi esas alınarak, çekim eklerinin incelendiği ek dizin çalışmasıdır. 1916'da diğer Türkistan milletleri dâhil olmak üzere Kırgız halkının büyük isyanını ve Çin'e kaçışını anlatan bu eser, konusu itibariyle dikkatimizi çekmiştir. Bu çalışmada incelediğimiz metinler üzerinden Kırgız Türkçesinin çekim ekleri belirlenerek ek dizin oluşturulması amaçlanmış ve çalışmamızın ikinci bölümüne konu olan gramer incelemesinde yapım ve çekim eklerinden bahsedilmiştir.

Bu çalışmaya, metinlerin daha iyi anlaşılmasına yönelik, E. Arıkoğlu'nun ve K. K. Yudahin'in sözlüklerinin taranmasıyla başlanmış, M. Ceritoğlu'nun "Aalı Tokombayev ve Kanduu Cıldar İsimli Manzumesi" adlı makalesinden faydalanılmıştır. Daha sonra çalışmamız sırasında yayımlanan Ramazan Sarı'nın "Aalı Tokombayev'in "Kanlı Yıllar" Romanında Kültürel Düzey" adlı çalışmasından da istifade edilmiştir. Kırgız Türkçesi gramerinin kavranmasına yönelik ise, en başta Levent Doğan ve Bülent Hünerli'nin 'Kırgız Türkçesi' bölümünü hazırlamış oldukları "Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı", ardından H. Kasapoğlu Çengel "Kırgız Türkçesi Grameri", C. Başdaş, A. Kutlu "Kırgız Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi", C.Turgunbayer "Kırgız Türkçesindeki Sıfat Fiil Ekleri" en çok yararlanılan kaynaklar arasındadır. İncelenen eser, genellikle dörtlüklerden oluşmakla birlikte özellikle Tabılgan Kat *(Bulunan Mektup)*, Çekten Ötüş *(Sınırdan Geçiş)*, Taanışuu *(Tanışma)*, Ak Ögüzdün Aşuusunda *(Ak öküz geçitinde)* bölümlerinde belli bir nazım birimi yoktur. Ek dizinini oluşturulmadan önce şiir metinlerine verilen numaralarda, eserde kullanılan şekillere bağlı kalınarak kıta ve dize numarası esas alınmıştır. Daha sonra eklerin kolaylıkla tespit edilebilmesi için metinlerde kıta numaralarına yer verilmiştir. Dizin oluşturmak için kullanılan TürkSözDiz programının sistemi nedeniyle, ek dizinde yer alan kelimelerde kıta numaralarının başında - 4 haneli rakamlar hariç - '0' bulunmaktadır. Kırgız Türkçesinin gramer yapısına uygun bir şekilde hazırlanan ek dizinde, ekler, türleri parantez içinde belirtilerek alfabetik sıra ile gösterilmiştir. Ele alınan ekler, yer aldıkları kelime ve kelime gruplarında kalın punto ile vurgulanmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Çarlık Rusyası döneminde Kırgızistan'ın durumu, eserin mensup olduğu Kırgız Türkçesi ve Kırgız Edebiyatı hakkında genel bilgilere yer verilmekte, ikinci bölümde ise yapım ve çekim eklerinin yer aldığı gramer incelemesi, metinler ve çekim eklerini incelediğimiz ek dizini bulunmaktadır. Sonuç bölümünde ise yapılan incelemeler neticesinde elde edilen veriler özetlenmiş ve ek dizin tabloları verilmiştir. Çalışmamızın Türk dillerini yakından tanıma yolunda gelecek çalışmalara ışık tutmasını diliyoruz.

Tez konumun tespitinde ve hazırlanma sürecimde yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ÖZTÜRK'e teşekkür ederim. En büyük destekçilerim olan en başta aileme, değerli arkadaşlarım Elif Işıktekin ve Tuğba Özenç'e teşekkür ederim.

Elif ATASOY

Edirne - 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ÖN SÖZ ..... **iii**
1. BÖLÜM **1**
1. ÇARLIK RUSYASI DÖNEMİNDE KIRGIZİSTANIN DURUMU **1**
2. KIRGIZ TÜRKÇESİ VE KIRGIZ EDEBİYATI **4**
2.1. KIRGIZ TÜRKÇESİ **4**
2.2. KIRGIZ EDEBİYATI **12**
3. AALI TOKOMBAYEV **26**
-2. BÖLÜM- **31**
2. GRAMER İNCELEMESİ **31**
2.1. YAPIM EKLERİ **31**
2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler **31**
2.1.1.1. +çA, +çO **31**
2.1.1.2. +çI, +çU 31
2.1.1.3. +çAk, +çOk 32
2.1.1.4. +çAn, +çOn 32
2.1.1.5. +çIk, +çUk 32
2.1.1.6. +çIl, +çUl 33
2.1.1.7. +dAş, +dOş, +tAş, +tOş, +lAş, +lOş 33
2.1.1.8. +çIlIk, +çUlUk 33
2.1.1.9. +(I)nçI, +(U)nçU 34
2.1.1.10. +lIk, +lUk; +dIk, +dUk; +tIk, +tUk 34
2.1.1.11. +lUU+, +dUU+, +tUU+ 35
2.1.1.12. +OO 36
2.1.1.13. +(I)rAAk; +(u)raak, +(ü)röök 36
2.1.1.14. +sIz, +sUz 36

2.1.1.15. +sAk, +sOk 37

2.1.1.16. +sımak, +sımal, +sıman 37

2.1.1.17. +tay, +toy 37

2.1.1.18. +çAr+, +çor+ 38

2.1.1.19. +gIl+, +gul+, +kül+ 38

2.1.1.20. +gIlt+, gUlt 38

2.1.1.21. +(ı)lcım+, +(ü)lcüm+ 38

2.1.1.22. +gıltım+, +gültüm+ 38

2.1.1.23. +GAy+, +GOy 38

2.1.1.24. +ke 39

2.1.1.25. +kEr+, +kOr 39

2.1.1.26. +pOz+ 39

2.1.1.27. +dar+, +dör+, +tar+ 39

2.1.1.28. +keç+, +köç+ 40

2.1.1.29. +man 40

2.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler 40

2.1.2.1. -Ak+, -Ok+ 40

2.1.2.2. -çAk+, -çOk 41

2.1.2.3. -gAk+, -gOk+; -kAk+, -kOk+ 41

2.1.2.4. -gI, -gU; -kI, -kU 41

2.1.2.5. -gIç, -gUç; -kIç, -kUç 42

2.1.2.6. -gIn, -gUn; -kIn, -kUn 42

2.1.2.7. -(I)ç+, -(U)ç+ 42

2.1.2.8. -(I)k+, -(U)k+ 43

2.1.2.9. -(I)m+, (U)m+ 43

2.1.2.10. -(I)n+, +(U)n+ 44

2.1.2.11. -(I)t+, -(U)t+ 44

2.1.2.12. -(I)ş, (U)ş **44**

2.1.2.13. -OO, -UU 45

2.1.2.14. -dI+, -dU 46

2.1.2.15. -mIş+, -mUş+ 46

2.1.2.16. -gIs+, -gUs+; -kIs+, -kUs+ 46

2.1.2.17. -OOçU+, -UUçU+ 47

2.1.2.18. -(I)ñkI+, -(U)ñkU+ 47

2.1.2.19. -mAk, -mOk 47

2.1.2.20. -mA, -mO 48

2.1.2.21. -mAl, -mOl **48**

2.1.2.22. -golok; -kalak, -kölök 49

2.1.2.23. -AAgAn, -öögön 49

2.1.2.24. -AAnak, -öönök 49

2.1.2.25. –AnAk **49**

2.1.2.26. -AlAk, -olok 49

2.1.2.27. -mAç, -mOç **50**

2.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler **50**

2.1.3.1. +lA-, +lO-; +dA-, +dO-; +tA-, +tO- 50

2.1.3.2. +lAn-, +lOn+; +dAn-, +dOn; +tAn-, +tOn 52

2.1.3.3. +lAş-, +lOş-; +dAş-, +dOş; +tAş-, +tOş 52

2.1.3.4. +lAt-, +lOt-; +dAt-, +dOt; +tAt-, +tOt- 53

2.1.3.5. +A-, +O- 53

2.1.3.6. +sI-, +sU- 54

2.1.3.7. +sIn, +sUn 55

2.1.3.8. +I-, +U- 55

2.1.3.9. +y-; +Ay-, +Oy 55

2.1.3.10. +ol- 56

2.1.3.11. +sIrA-, +sUrA- 56

2.1.3.12. +r-, +(A)r-, +(O)r- **57**

2.1.3.13. +ga-; +ka-, +kö- 57

2.1.3.14. +rka- 57

2.1.3.15. +(I)k-, +(U)k- 57

2.1.3.16. +gar-; +kAr-, +kOr- 58

2.1.3.17. +kır-, +kür- 58

2.1.3.18. +ra-, +rö- 58

2.1.3.19. +kaz-, +koz- 59

2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler **59**

2.1.4.1. -bA-, -bO-; -pA-, -pÖ- 59

2.1.4.2. -(I)n-, -(U)n- 60

2.1.4.3. –l- 60

2.1.4.4. -ş- 61

2.1.4.5. -(I)t-, -(U)t- 61

2.1.4.6. -dIr-, -dUr-; -tIr-, -tUr- 62

2.1.4.7. -gIz-, -gUz-; -kIz-, -kUz- 63

2.1.4.8. -gIlA-, -gUlA-; -kIlA-, -kUlA- 63

2.1.4.9. -kIrA-, -kUrA 64

2.1.4.10. -kar-, -kör- 64

2.1.4.11. -msıra-, -msürö- 64

2.1.4.12. -(I)k-, (U)k- 64

2.1.4.13. -gIr-, -kIr- 64

2.2. FİİLİMSİLER **65**

2.2.1. İSİM FİİL **65**

2.2.1.1. -UU / -OO **65**
2.2.1.2. –Ş **67**
2.2.1.3. -mAk / -mOk **68**
2.2.2. SIFAT FİİLLER **70**
2.2.2.1. -Ar, -Or; -r 70
2.2.2.2. -bAs, -bOs; -pAs, -pOs 71
2.2.2.3. -gAn, -gOn; -kAn, -kOn 72
2.2.2.4. -OOçu, -UUçu; -çU 76
2.2.2.5. -A, -O; -y elek 77
2.2.2.6. -mIş, -mUş 77
2.2.2.7. -gIs, -gUs; -kIs, -kUs 78
2.2.2.8. -mAk(çI), -mOk(çU) 78
2.2.2.9. -gIdAy, -gUdAy, -kIdAy / -kUdAy **80**
2.2.3. ZARF FİİLER **80**
2.2.3.1. -A / -O, -y 80
2.2.3.2. -(I)p, (U)p 82
2.2.3.3. -bAstAn, -bOstOn; -pAstAn, -pOstOn 84
2.2.3.4. -gIçA, -gUçA; -kIçA, -kUçA 85
2.2.3.5. -mAyInçA, -mOyUnçA **86**
2.2.3.6. -gAnçA, -gOnçO; -kAnçA, -kOnçO 86
2.2.3.7. -gAndA, -gOndO; -kAndA, -kOndO 87
2.2.3.8. -gAndAn, -gOndOn; -kAndAn, -kOndOn 89
2.2.3.9. -gAndAy, -gOndOy; -kAndAy, -kOndOy 90
2.2.3.10. -gAnI, -gOnU; -kAnI, -kOnU 90
2.2.3.11. -A, -O; -y elekte 91
2.2.3.12. -ArdA, -OrdO 91
2.2.3.13. çUdAy **92**

2.3. ÇEKİM EKLERİ 93
2.3.1. İSİM HAL EKLERİ 93
2.3.1.1. İlgi Hâli (+DIn; +DUn; +nIn; +nUn) 93
2.3.1.2. Yükleme Hâli (+DI; +DU / +nI; +nU; +n; ∅) 94
2.3.1.3. Yönelme Hâli (+GA; +GO / +a, +e, +o, +ö) 95
2.3.1.4. Bulunma Hâli (+DA; +DO) 96
2.3.1.5. Ayrılma Hâli (+DAn; +DOn; +nAn; +nOn) 97
2.3.1.6. Eşitlik Hâli (+çA; +çO; +dAy; +dOy; +çIlAp; +dEp; +dEgEn; +çAlIk; +çOlUk) 98
2.3.1.7. Vasıta Hâli 99
2.3.1.8. Yön Gösterme Hâli 100
2.3.1.9. Aitlik Eki (+kI; +kU / +gI; +gU) 100
2.3.1.10. Çokluk Ekleri (+lAr; +lOr; +dAr; +dOr; +tAr; +tOr) 101
2.3.2. İYELİK EKLERİ 102
2.3.3. İSİMLERDE SORU (+bI; +bU; +pI; +pU / +bele / +beken) 104
2.3.4. İSİMLERDE BİLDİRME 104
2.3.4.1. ŞİMDİKİ ZAMAN 105
2.3.4.2. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN 106
2.3.4.3. DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN 106
2.3.4.4. ŞART 106
2.4. BİLDİRME KİPLERİ 107
2.4.1. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN 107
2.4. 2. ADET EDİLEN GEÇMİŞ ZAMAN 109
2.4. 3. GÖRÜLEN UZAK GEÇMİŞ ZAMAN 110
2.4. 4. ANLATILAN GEÇMİŞ ZAMAN 113
2.4. 5. ŞİMDİKİ ZAMAN 114
2.4. 5. 1. Birleşik Şimdiki Zaman 114

2.4.5.2. Basit Şimdiki Zaman 115

2.4.6. GELECEK ZAMAN **115**

2.4.6.1. Kesin gelecek zaman 116

2.4.6.2. Belirsiz gelecek zaman 119

2.4.6.3. 3. tip gelecek zaman 120

2.5. TASARLAMA KİPLERİ **121**

2.5.1. EMİR KİPİ 121

2.5.2. İSTEK KİPİ 123

2.5.2.1. 2. Tip İstek Kipi 124

2.5.2.2. 3. Tip İstek Kipi 124

2.5.3. GEREKLİLİK KİPİ 125

2.5.4. ŞART KİPİ **126**

2.6. FİİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ **128**

2.6.1. HİKÂYE BİRLEŞİK ZAMAN 128

2.6.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 128

2.6.1.2. Adet Edilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 129

2.6.1.3. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Hikâyesi 129

2.6.1.4. Belirsiz Gelecek Zamanın Hikâyesi 129

2.6.1.5. Kesin Gelecek Zamanın Hikâyesi 130

2.6.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi 130

2.6.2. RİVAYET BİRLEŞİK ZAMAN **131**

2.6.2.1. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Rivâyeti 132

2.6.2.2. Adet Edilen Geçmiş Zamanın Rivâyeti 132

2.6.2.3. Kesin Gelecek Zamanın Rivâyeti 133

2.6.2.5. Şart Kipinin Rivâyeti 134

2.6.2.6. İstek Kipinin Rivâyeti 134

2.6.3. ŞART BİRLEŞİK ZAMAN **134**

2.6.3.1. Belirsiz Gelecek Zamanın Şartı 135

2.6.3.2. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Şartı **135**

3. TRANSKRİPSİYON ESASLARI **136**

3.1. TRANSKRİPSİYONLU METİNLER 137

4. EK DİZİN **388**

SONUÇ **572**

KAYNAKÇA **589**

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.t. : Adı geçen tez
çev. : Çeviren
s. : Sayfa
yay. : Yayınları

1. BÖLÜM
-GİRİŞ-

1. ÇARLIK RUSYASI DÖNEMİNDE KIRGIZİSTANIN DURUMU

XIX. yüzyılda Türkistan topraklarında aşikâr bir şekilde istilacı tutum sergilemeye başlayan Ruslar; Türk boylarının arasındaki husumetler, siyasi bir bütünlük içinde olmamaları, ticaret ve ilimde geride kalmaları vb. nedenlerle aşamalı bir şekilde kolayca emellerine ulaşmışlardır. Baktygul Kulamshaeva bu durumu, Kuzeydeki Kırgız boylarının; Jungar hanlığının baskıları, Bugu, Sarıbagış, Sayak boylarının aralarındaki anlaşmazlıklar ve Kazak boylarıyla olan kavgaları, Hokand Hanlığı baskısı ve Çin tehlikesi yüzünden; Kırgızistan'ın Güney bölgesinde yaşayan Kırgızların ise Ruslara karşı uzun süre verdikleri mücadelelerden aldıkları ağır yenilgi neticesinde Çarlık Rusyasına dâhil oldukları şeklinde özetlemiştir.[1] Rusların ise Türkistan topraklarına göz dikmesinin esas sebebinin diğer devletler gibi Hindistan'ı ele geçirme girişimleri olduğunu ifade eden Belek Soltonoyev; Rusların Fergana, Semerkant, Buhara, Hive, Teketürk'ü işgal ederek pamuk gibi değerli üretimlerinden yararlanmak istediklerini açıklar.[2] Çin, İran, Hindistan'ı içine alan ticaret yollarına ve ham maddelerine sahip olmak isteyen Ruslar, Türkistan'da işgal ettiği bölgelerdeki yerli halktan ağır vergiler alarak ve işgal ettiği bölgelere göçmenleri yerleştirerek ekonomik ve sosyo-politik sorunlarını da çözmeyi hedeflemiştir.

Sırasıyla Moğol, Timur ve Hokand hanlığı hâkimiyetlerine giren Kırgızlar, XIX. yüzyılda aşamalı işgalleri akabinde 1867 yılında Türkistan Genel Valiliğini kuran Rus Çarlığının hâkimiyeti altına girmiş oldu. Ali Toraman bu asırda, Kırgızların Tanrı Dağları ile Pamir-Altay dağlarındaki Çuy, Fergana, Isık Göl, Narin, Talas olmak üzere beş büyük vadide yaşadıklarını; Kırgız boylarının 'Manap'lar

[1] Baktygul Kulamshaeva, Toplumdilbilim Işığında Kırgızların Dili ve Kültürü, Kriter Yay., 2016, s.92
[2] Belek Soltonoyev, Kırgız Tarihi 1-2, çev. Mayramgül Dıykanbayeva, Kömen Yay. , 2018, s.179

tarafından yönetildiğini keşfeden Rusların, Kırgızların yaşadığı bu coğrafyaları ve Kırgız boyları arasındaki farkları göz ardı ederek Yedisuu, Sırderya, Fergana, Semerkant bölgelerini uzeyd, volost, köylere ayırarak kendi yönetim sınırlarını belirlediğini ifade etmiştir. [3]

Çarlık Rusya'sının bölgenin tüm kaynaklarını incelemek için gönderdiği araştırmacılar tarafından Kırgızistan'ın tarihi, dili, kültürü vb. doğal zenginlikleri incelenmiş bu sayede verimli araziler de tespit edilerek bu yerlere Rus hükûmetinin desteklediği Ukraynalı, Alman, Rus göçmenler getirilmiştir. Hükûmetin tüm verimli arazileri ve otlakları yerli halkın elinden alınmasıyla Kırgız halkı çöllere, kurak bölgelere itilmiştir. Diğer bir deyişle Nurcan Özgen'in belirttiği üzere, *"Çarlık rejimi, Kırgızistan'ı kendi mujiklerini yerleştirme alanı ve kendi mallarını pazarlayacak bir bölge olarak görmüş, Kırgız topraklarından tabii zenginlikler ve hammadde alınabilecek bir kaynak olarak faydalanma amacını gütmüş ayrıca yerli halka ilave vergi kaynağı ve ucuz iş gücü olarak bakmıştır."*[4]

Rus hükûmetinin getirdiği yargı sisteminde ise Kırgızlar hiçbir zaman haklarını arayamazlar, bunu talep etseler dahi suçlu sayılır ve büyük cezalara maruz kalırlardı. Ali Toraman bu konuda; halk, yerli yöneticileri kendilerinden vergiler üzerine keyiflerince haraçlar almasından dolayı şikâyet etse bile bu durumun hiçbir çözüme kavuşmadığını ve kendilerine hiçbir hak ve hürriyet tanımayan Çarlık hükûmetinin memurları bozkıra geldiklerinde ise onları ağırlama, her türlü ihtiyaçlarını giderme gibi uygulamanın zorla Kırgız halkına dayatıldığını ifade etmiştir. [5]

Bununla birlikte bölgeye göçü teşvik etmek için Rus, Alman göçmenler belirli bir süre vergiden muaf tutulmasına rağmen yerli halka zamanla ağırlaştırılan vergiler getirilmiştir. Yerli halk hem vergisini ödedikleri devlet işlerini karşılıksız yapmak hem de vergileri toplayanlara haraç ödemek zorunda kaldı. Tam manasıyla yerli halkın üzerinden geçinen Çarlık hükûmeti, vergilerini ödeyemeyenlerin ise hayvanlarına, çadırlarına el koyuyordu.

---

[3] Ali Toraman, *"1876 – 1916 Rus Sömürgeciliği Döneminde Kırgızların Sosyal ve Kültürel Hayatları"*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.6-8

[4] Nurcan Özgen, *"Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında (1900-1950) Kırgız Edebiyatı Tarihi"*, TDK, 2014, s.18

[5] Ali Toraman, *a.g.t.*, s. 14

Çarlık Rusya'sına karşı Kırgız halkı, 1898'de Andican ve 1916'da Ürkün olmak üzere iki bağımsızlık isyanı başlatmıştır. Bu iki isyanın bazı sebepleri gibi hezimetli sonuçları da benzerlik taşımaktadır. Sosyal, ekonomik, hukuksal vb. hususlarda her zaman ötekileştirilen Kırgız halkı üzerinde sürekli ağırlaştırılan sömürge politikası her iki isyanın ana sebebi olmakla birlikte 1916'da çıkarılan büyük isyana; Rus hükûmetinin, 1. Dünya Savaşında olması nedeniyle Kırgız halkına yönelik vergileri ciddi boyutlarda ağırlaştırması bunun yanında savaşa giden askerlerin giyim, yeme-içme, barınma, taşıma ihtiyaçlarını görmeleri konusunda baskı yapmasının ardından cephede yenilgiye uğramasıyla Türkistan'daki yerli halktan asker almak istemesi nedenlerini ekleyebiliriz.

Çarlık Rusya'sı döneminde Kırgızistan'da eğitime kısaca değinecek olursak: Kırgızistan'da diğer Türk topluluklarında olduğu gibi, ilk olarak Alimbek Datka'nın önderliğinde dini eğitimin ağırlık verildiği mektepler ortaya çıkmış ve giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bukatcha Akımjan Kyzy, "*mekteplerin günümüz ilkokul niteliğinde olup, daha çok yerleşik hayat tarzını benimseyen bölge halkları arasında yaygın olduğunu ve XIX. yüzyılın sonlarına doğru çoğalmaya başladığını"*[6] ifade etmiştir. Mekteplerin bir üst kademesi olan medreseler de Kırgızistan'da bir süre yayılmaya başlamış fakat Çarlık rejimi buna engel olmuştur. Rusların Kırgızistan'ı işgal etmelerinin ardından açtıkları Rus-tuzem okulları Nurcan Özgen'in ifadesiyle, amacı yerli halkı Ruslaştırmak ve Rusçayı öğretmek, Çarlık Hükûmetinin propagandasını yapacak insanlar yetiştirmek olduğu için eğitim açısından geride kalmıştır.[7] Rusların bu asimile etme politikasına tepki niteliğinde İsmail Gaspıralı Bey öncülüğünde yaygınlaşmaya başlayan Usul-i Cedid okulları, modern eğitim anlayışıyla ve yenilikçi sistemiyle çağın ihtiyaçlarını karşılamış, yerli halk tarafından çokça tercih edilmiş ancak Çar hükûmetinin baskıları sonucu kapatılmıştır.

---

[6] Bukatcha AKIMJAN KYZY, *"Çarlık Rusya Döneminde Kırgızistan'daki Eğitim Kurumları ve Durumu"*, İlahiyat Fakültesinin Ilmi Dergisi – 20-21. Sayı 2015, s. 293

[7] Nurcan Özgen, *a.g.e.* , s. 20

2. KIRGIZ TÜRKÇESİ VE KIRGIZ EDEBİYATI

2.1. KIRGIZ TÜRKÇESİ

Çoğu Türk coğrafyasında hüküm süren Harezm-Kıpçak Türkçesini takiben gelişen Çağatay Türkçesi, birçok Türk kavmini tek bir çatı altında toplayan son edebi dildir. Siyasi koşullar neticesinde Kırgız Türkçesi de, Çağatay Türkçesinden ayrılarak oluşturulan çoğu yazı dilinden biridir. Siyasi, coğrafi şartlar neticesinde Kırgızların sürekli yer değiştirmesi, bu yer değiştirmelerin etkilediği sosyal konumları, diğer boylarla olan münâsebetleri vb. durumlar, Kırgız Türkçesinin gelişiminde ve tasniflerinde farklar yaratmıştır. Reşit Rahmeti Arat'ın Şimal (Kuzey) grubunda "tav" başlığı altında yer verdiği Kırgız Türkçesini[8]; Talat Tekin, Altay Türkçesine benzerliğini ifade etmekle birlikte diğer Kıpçak sınıflandırmasından ayırarak "tōlū" grubunda değerlendirmiştir.[9]

Gülzura Cumakunova; B. M. Yunusaliyev'in Kırgız Türkçesinin oluşumunu,

1. Kırgız Türkçesinin eski devri (IX-X yy.)

2. Kırgız Türkçesinin orta çağ devri (XV-XVI yy.)

3.Yeni Kırgızca devri (XVI yy. sonrası) olmak üzere üç devire ayırdığını belirtmiştir.[10]

E. Tenişev, Çağdaş Kırgızcanın yazı ve konuşma dilinin yeterince bilindiğini ifade etmiş, Kırgız Türkçesinin -eski devrinin içinde değerlendirilen- ilk yazılı belgesi olan Yenisey yazıtlarından hareketle; Yenisey Kırgızlarının konuşma diline ait bilgilerin aydınlatılması için, Altay bölgesinden Çin'e göç eden eski Kırgızların soydaşı Fu-yü Kırgızlarının, o dönemdeki münasebetleri nedeniyle Sarı Uygurların dilinin ve akraba dillerden Hakas, Şor, Çulım Türkçelerinin eski Kırgızcanın yeniden

[8] Reşit Rahmeti Arat – Ahmet Temir, *Türk Şivelerinin Tasnifi*, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s. 237
[9] Talat Tekin-Mehmet Ölmez, *"Türk Dilleri Giriş"*, Yıldız Dil ve Edebiyat Dizisi, İstanbul, 2003, s.93
[10] Gülzura Cumakunova, *"Kırgız Türkçesi"*, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C: 19, s. 596

yapılandırılması, Orta ve Çağdaş Kırgızcaya doğru gelişimini idrak etmek için kaynak teşkil ettiğini açıklamıştır.[11]

Fü-yu Kırgızcası, Sarı Uygurca ve Kuzeydoğu Türk lehçelerini fonetik, morfolojik açıdan karşılaştıran Tenişev, Eski Kırgızcanın fonetik ve morfolojik yapısında:

1. İki ünlü arasında kalan ünsüzlerin erimesi sonucu uzun ünlülerin "ā, ī, ō, ū, ē, i, ȭ, ū" meydana gelmesi Fü-yu Kırgızcası, Hakasça, Sarı Uygurca, Şorca dillerini ortak paydada birleştirirken, tonlu /ġ/ ünsüzünün iki ünlü arasında korunmaya devam ettiği Sarı Uygurcanın, bu grupta farklılık göstermesi

2. Dudak uyumunun (düzlük – yuvarlaklık) henüz gelişme göstermeye başladığı bu dönemde, damak uyumunun (kalınlık – incelik) ele alınan dillerde korunmakta olması

3. Bu dönem kelime başındaki /c/ ünsüzünün muhafaza edilmesi Eski Kırgızcayı, Fü-yu Kırgızcası ile birleştirirken Hakasça, Sarı Uygurca ve Şorcadan ayırması

4. İsimlerde ve fiil köklerinde korunan tonlu /z/ ünsüzünün Fü-yu Kırgızcası, Hakas, Şor, Çulım dillerinde de ortak olması

5. Bu dönem etkileşimde bulunulan dillerden hareketle, kelime içinde iki ünlü arasında kalan tonlu /ġ/ ünsüzünün düşerken, kelime sonundaki tonlu /ġ/ ünsüzünün korunuyor olması

6. Fü-yu Kırgızcasında düz ünlülü, Sarı Uygurca, Hakas ve Şor dillerinde /n/ ünsüzü ile başlayan şekilleri bulunan çokluk eki, bu dönem Kırgızcasında geniş ünlülü olup l,d,t ünsüzlü şekillerinin (+lAr, +dAr, +tAr) olması

7. Bu dönem iyelik eklerinin Fü-yu Kırgızcası ile benzer özellik göstererek kalınlık-incelik uyumuna uygun şekillerine rastlanması (+Im, +Um +Iñ, Uñ +I, +U/ +sI, +sU, +bIs, +bUs +IñAr, +ÜñÜr)

8. Bu dönem Kırgızcası, durum ekleri bakımından Çağdaş Kırgızca ile hemen hemen örtüşmekte olup dar ünlülü şekilleri görülen Fü-yu Kırgızcasından ayrılması (İlgi durumu: +nIñ, +dIñ, +tIñ; Yönelme durumu: +gA, +kA, +A; Belirtme durumu: +nI,

[11] Ethem Tenişev, *Eski Kırgızca* çev. Nurgül Moldaliyeva, Mayrambek Orozobayev, Türk Dünyası Dergisi, S. 37, s. 52-53

+nU / +dI, +dU / +tI, +tU; Bulunma durumu: +dA, +tA; Çıkma durumu: +dAn, +tAn, +nAn / +dIn, +tIn, nIn)

9. Bazı fonem farklılıkları (bazı zaman eklerinin yuvarlak ünlülü şekillerinin olmaması, adet edilen geçmiş zaman ekinin son sesinin Hakasça ile ortak olması) dışında bu dönem zaman eklerinin Çağdaş Kırgızca ile benzerlik göstermesi (Görülen geçmiş zaman: –dI, -dU, -tI, -tU; Duyulan geçmiş zaman: –IptIr, -UptUr; Görülen uzak geçmiş zaman: gAn, kAn; Adet edilen geçmiş zaman: –çUh; Şimdiki zaman: Fiil kökü + zarf fiil (-Ip) sürerlilik tasvir fiilleri (cat-, cür-, tur-, otur-) + zaman eki (-A) + şahıs ekleri; Kesin gelecek zaman: -a/-e + şahıs ekleri (-mın, -sıñ; -bıs, -sıñar); Belirsiz gelecek zaman: -r, -ar/-er + şahıs ekleri) özelliklerini tespit etmiştir.[12]

XII - XIII. yüzyıllara gelindiğinde Yenisey Kırgızlarının, yaşadıkları coğrafyayı istilalar nedeniyle terketmek zorunda kalarak batıya doğru göç ettiklerini aktaran Gülzura Cumakunova; bu göçün, Kırgızların Altay bölgesinde yaşamaya başlamasıyla dillerine giren Altayca ve Kıpçak unsurlar neticesinde Ortaçağ Kırgız Türkçesi dönemini başlattığını belirtmiş [13], Tenişev ise adını göç ettikleri yerden alan Lopnurluları, XIV-XV. yüzyıllarda Kırgız-Altay kabilelerinden kopmuş bir topluluk oldukları gerekçesiyle bu dönemin şahidi olarak göstermiştir.[14]

Lobnorca ve Altaycayı Eski Kırgızca ile karşılaştıran Tenişev, Orta Kırgız Türkçesi döneminin fonetik ve morfolojik özelliklerini özetle:

1. Orta Kırgızcadaki "ā, ī, ō, ū, ē, i, ō̄, ū̄" uzun ünlülerinin Eski Kırgız Türkçesinin devamı niteliğinde olması

2. Eski Türkçede başlangıç aşamasında olan dudak uyumunun Altaycanın tesiriyle bu dönem de oldukça sağlamlaşması

3. Lobnorcada kelime başında ön damak /y/ ünsüzünün, Altaycada ise tonlu /d/ ünsüzünün görülürken, bu dönemde, Eski Kırgız Türkçesinin devamı niteliğinde tonlu /c/ ünsüzünün görülmesi

---

[12] Ethem Tenişev, *a.g.m.* , 53-61
[13] Gülzura Cumakunova, *a.g.m.* , s. 953
[14] Ethem Tenişev, *a.g.m*, s. 63

4. Eski Kırgızcada geniş ünlülerden önce gelen /n/ ünsüzünün bu dönemde kaybolması ve Lopnurca ve Altaycada yabancı kelimelerde görülerek Orta Kırgızcayı, Orta Asya dil yapısına yaklaştırması

5. Kelime içinde ve fiil köklerinde tonlu /z/ ünsüzü korunurken / ġ / ünsüzünün düşmesi

6. Bu dönem Kırgız Türkçesinde çokluk eklerinin yuvarlak ünlülü şekillerinin de görülmesi

7. Eski Kırgız Türkçesindeki iyelik ekleri (+m, +ñ, +ı/+sı, +bıs, +ıñar) bu dönem de görülmekle birlikte yuvarlak ünlülü şekillerinin de bulunması

8. Eski Kırgız Türkçesi döneminde düz şekillerini gördüğümüz durum eklerinin bu dönem yuvarlaklaşması

9. Zaman çekimlerinde ise: görülen geçmiş zaman eki, eski şeklini koruyup üzerine aldığı iyelik kökenli şahıs eklerinden eski Kırgız Türkçesinde gördüğümüz 1. çokluk şahıs eki olan "-bıs", Lobnurcada görüldüğü gibi yerini "-k" çokluk ekine bırakır. Duyulan geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman çekimleri Eski Kırgız Türkçesindeki gibi olmakla birlikte bu dönemde yuvarlak şekillerinin mevcut olması şeklinde açıklamıştır.[15]

Gülzura Cumakunova ise Orta Kırgızca dönemine ait bu özelliklere, fiillere getirilen olumsuzluk eki –ma'nın, –ba'ya dönüştüğünü ve Ortaçağ Kırgız Türkçesinin Altayca ile ortak kelimeler içermeye başladığını ilave etmiştir.[16]

Yunusaliyev, Yeni Kırgızca dönemini Moğolistan-Jungar (XVI-XVIII. yy.), XVIII. asırdan Sovyet devrimine kadarki dönem ve Sovyet dönemi olmak üzere üç kısıma ayırmıştır[17] :

Moğolistan-Jungar döneminde, Doğu Türkistan ve ardından Tyan-Şan'da yaşayan Kırgızların Uygurlarla kurdukları etkileşimin Kırgız Türkçesine yansımasıyla bu iki lehçede Arapça, Farsçadan Kırgız Türkçesine giren alıntı kelimeler dâhil olmak üzere ortak noktalar oluşmuştur. Bu dönemde Orta Asya'da artan Jungar baskısı nedeniyle Kırgız halkının güneybatıya göç etmesiyle Özbek,

---

15 Ethem Tenişev, *a.g.m*, s. 67-68
16 Gülzura Cumakunova, *a.g.m.* , s. 955
17 B.M. Yunusaliyev, *"Kırgız Dili ve Diyalektleri"* çev. Erhan Taşbaş, Gazi Türkiyat, 2016, s. 244

Tacik, Kazak halklarıyla gelişen ilişkileri neticesinde Kırgız diline bu topluluklardan çok sayıda sözcük girmiştir.

XVIII. asırdan Sovyet devrimine kadar olan dönemde ise Jungarların yenilgiye uğramasıyla yurtlarına geri dönen Kırgızların, Tanrı dağları ve Fergana vadisi olmak üzere yaşadıkları coğrafi şartların elverişsizliği ve siyasi birliklerinin olmaması neticesinde birbirleri ile olan etkileşimleri azalarak bu dönem Kırgız Türkçesinin kuzey ile güney ağızları arasında önemli farklar oluşmuştur. Kuzeydeki Kırgızların Kazak halklarıyla yakın ilişkiler kurması ve Rusların XIX. yy ortalarında Kuzey Kırgızistan'a gelmesi nedeniyle Kuzey Kırgız ağızlarına Kazakça ve Rusça unsurlar girmiştir. Güneydeki Kırgızların ise Özbek, Tacik, Uygur halklarıyla kurdukları ilişkiler, Arapça ve Farsça kelimelerin ses ve şekil yapılarıyla birlikte Güney Kırgız ağzına girmesine olanak sağlamıştır.

1917'de Ekim devrimi ile başlayan Sovyet dönemi, Kırgız boyları arasındaki siyasi birliğin sağlanmasının ardından Kırgız Türkçesinin bütün ağızlarının kaynak teşkil etmesiyle birlikte kuzey ağzının temel alındığı ortak yazı dili oluşturulmuştur. Bu dönem siyasi, ekonomik, sosyal, edebi vb. açılardan Kırgızların hızlı ve olumlu yönde gelişme gösterdiği bir dönemdir.

Kırgız Türkçesinin diyalektleri, özellikle devrimden sonraki dönemde, birçok araştırmaya konu olmaya başlamıştır. Bu hususta ufku ilk açan ise Kazak bilim adamı Çokan Valihanov olmuştur. Kırgızistan'a gelerek Kırgız halk edebiyatı ürünlerini ilk inceleyen ve Kırgız Türkçesi konusuna ilk değinen ve Kırgız tarihi, etnografyası, gelenekleri, görenekleri, yaşam şekilleri, sözlü edebiyatı hakkında birçok materyal toplayan âlim Valihanov, diğer Türk lehçeleri arasında yaptığı mukayeseler neticesinde Kırgız Türkçesinin Uygur Türkçesi ile yakın olduğu kanısına varmıştır. [18] Kırgız Türkçesinin diyalektleri hususunda yaptıkları çalışmalarıyla sıkça zikredilen isimler Radloff, İ. A. Batmanov ve K. K. Yudahin, C. Mukambayev, E. Abdulayev olmakla birlikte B. M. Yunusaliyev'in, Kırgız diyalektlerini ayrıntılı bir şekilde incelemesi dikkate değerdir. Çoğu araştırmacının diyalektleri belirlemede kullandığı coğrafi ölçütlere, boy *(uruk)* ve dil bilgisel

[18] B.M. Yunusaliyev, *a.g.m.,* s. 248-249; Aysel Baytok, *"Kırgız Türkçesinin Diyalektleri Üzerine"*, Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi, S. 10, 2015, s. 40

özellikleri de ekleyen Yunusaliyev, Kırgız diyalektlerini Kuzey ve Güney olmak üzerek ikiye, Güney diyalektini de ses, gramer ve leksik farklılardan dolayı Güneydoğu ve Güneybatı *(İçkilik)* olmak üzere iki diyalekte ayırmıştır.[19]

1. Kuzey Diyalekti[20]

Batıda Talas, güneyde Ketmen-Töbö ve Toguz-Toro bölgelerinin içine aldığı bölge olan Kuzey Kırgızistanı kapsayan bu diyalekt Kırgız edebi dilini oluşturur.

Yunusaliyev[21], bu diyalektin özelliklerini şu şekilde vermiştir:

Fonetik bakımdan

a. Sekiz kısa ve sekiz uzun ünlü bulunur.
b. Ön seste /b/ ünsüzü bulunur.
c. Ele ve ciber yardımcı fiilleri kullanılır.

Gramer bakımdan

Kırgız edebi dili ile aynıdır.

Söz Varlığı

Kırgız edebi dilindeki kelimeler olmakla birlikte bu grubu Güneybatı diyalektinden ayıran belen "hazır", baraan "karaltı", kereez "vasiyet" gibi Moğolca sözcüklere rastlanmaktadır.

Yunusaliyev, bu diyalekti Talas, Çüy-Tyan-Şan, Isık Köl ve Sınır ağızları olmak üzere 4 ağız grubuna ayırmıştır.[22]

2. Güneydoğu Diyalekti[23]

Dil bilgisel açıdan kuzey diyalektine, leksik açıdan ise güneybatı diyalektine yakındır. Bu gruba Leylek, Batken, Frunze, Nookat hariç bütün güney Kırgızistan dâhil edilmiştir.[24]

---

[19] Aysel Baytok, *a.g.m.*, s.44
[20] Bu başlık altında yer alan bilgiler B.M. Yunusaliyev'in sınıflandırmasındandır.
[21] B. M. Yunusaliyev, *a.g.m.*, s. 262; Aysel Baytok *a.g.m.,* s. 44; Aygül Akmatova, *"Modern Dönem Kırgız Urukları ve Kırgız Diyalekt Coğrafyası"*, Turkish Studies, V. 3/3, 2008, s.16-17
[22] B. M. Yunusaliyev, *a.g.m.*, s.262-263
[23] Bu başlık altında yer alan bilgiler B. M. Yunusaliyev'in sınıflandırmasındandır.
[24] Aygül Akmatova, *a.g.m*., s. 17

Fonetik özellikleri

a. Sekiz kısa ve sekiz uzun ünlü ile birlikte kısa ve uzun açık e (ä) ünlüsü bulunmaktadır.
b. Kelime başında /p/ sesi bulunur.
c. ele ve ciber- yardımcı fiilleri kullanılır.

Gramer özellikleri

a. –Iñ ekinin kullanılması
b. Sayı sıfatlarında +tä ekinin varlığı
c. yäm, ki, lakin bağlaçlarının kullanılması

Söz Varlığı

a. Diğer diyalektlerdeki ortak sözcüklerle birlikte bu grupta Özbekçe ve Tacikçe'den geçen kelimeler kullanılmaktadır. *(Çoñ ~ kette ~ kättä "büyük", pal ~ asel ~ äsäl "bal", baş ~ kelde ~ källä "baş" vb.)*
b. Moğol dilinden geçen sözcükler bulunmaktadır. *(belen "hazır", baraan "karaltı", kereez "vasiyet" vb.)*

Yunusaliyev, Güneydoğu diyalektini Doğu ağzı ve Kuzeybatı ağzı olmak üzere iki ağız grubuna ayırmıştır.[25]

3. Güneybatı *(İçkilik)* Diyalekti

R. Alimov Kırgızcanın İçkilik ağızlarını detaylı bir şekilde ele aldığı incelemesinde, bu diyalekti temsil eden grubun Kırgızistan'ın güneybatısındaki Batken vilayetindeki Batken, Kadamcay, Leylek rayonları, Oş vilayetine bağlı Nookat rayonu ile bugünkü Özbekistan ve Tacikistan'a bağlı komşu bölgeler; Kırgızistan'ın Calalabat vilayetindeki Suzak rayonunda bulunan birkaç köy, Doğu Türkistan'daki Kaşgar'da kendini bu gruba dâhil eden kabileler; Pamir Kırgızları ve onların Türkiye'ye göç ederek Van'ın Erciş ilçesinde yaşayan Kırgızlardan oluştuğunu belirtmiştir.[26] Yunusaliyev, bu diyalekti konuşan Kırgızların çoğunun kendi boylarını "İçkilik" adlı bir birliğe dâhil ettiklerinden dolayı bu diyalektin

[25] B.M. Yunusaliyev, *a.g.m*., s. 264
[26] Rysbek Alimov, *"Kırgızcanın İçkilik Ağızlar Grubu Üzerine"*, TÜBAR, 2011, 25-26

İçkilik diyalekti olarak da adlandırılabilineceğinden söz ederek bu diyalektin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:[27]

1. Fonetik Bakımdan

a. Kısa ve uzun ä sesinin kullanılması

b. Dudak diftonglarının bulunması

c. /s/ ve /z/ ünsüzlerinin ayrı bir şekilde kullanılması

d. Ön seste p ünsüzünün bulunması

e. Genellikle yansıma ve alıntı sözcüklerde g ve ġ ünsüzlerinin ön seste kullanılması

f. Fiil kök veya gövdelerine getirilen bazı ekler neticesinde –l- sesinin düşmesi

g. ele yardımcı fiilinden sonra ede, ciber- yardımcı fiilinden sonra cügör- kullanılması

2. Gramer Bakımından

a. Fiil çekimlerinde edebi dildeki 3. çokluk şahısı karşılayan –ş- işteşlik eki yerine, -lAr eki kullanılır.

b. Durum eklerinin 3. kişi ekleri ile bir araya gelmesinde özel durumlar oluşur.

c. Asıl sayı sıfatında –tä ekinin kullanılması

d. 2. kişiye gelen –Iñ ekinin saygı, nezaket bildirmesi

e. yäm, ki, lakin bağlaçlarının kullanılması

3. Söz Varlığı

a. Özbek ve Tacikçe unsurların bulunması *(Çoñ ~ kättä "büyük", pal ~ äsäl "bal", baş ~ källä "baş")*
b. Moğolca belen "hazır", baraan "karaltı", kereez "vasiyet" gibi kelimelere rastlanmaması

R. Alimov da, İçkilik Kırgızlarının Özbek ve Taciklerle komşuluğu sebebiyle diğer Kırgızcanın diğer kollarına kıyasla daha çok Arapça ve Farsça kelimeler bulunduğunu ifade etmiştir. [28]

R. Alimov, İçkilik ağzılar grubunun diyalektler içerisinde farklı bir konumda olduğunu belirterek;

[27] B.M. Yunusaliyev, *a.g.m.,* s.265
[28] R. Alimov, *a.g.m*., s. 36

1. İç seste /l/ sesiyle ilgili ilerleyici benzeşmenin olmaması, zamir n'sinin bulunmaması vb. ses olayları ve bazı benzer morfolojik özellikleri ile Özbekçeye,
2. Zayıf ünsüzlerin güçlü ünsüzlere dönüşmesi *(y>g, w>g)* ile Uygurcaya,
3. Türkmenlerle ortak boy isimleri, ön seste bazen ķ>ġ, k>g, t>d ötümlüleşmesi ve bazı ağız özellikleri ile Oğuzcaya yaklaştığını açıklamıştır.[29]

Prof. K. K. Yudahin, İ. A. Batmanov, E. Abduldayev Kırgız diyalektlerini Kuzey ve Güney olmak üzere 2'ye ayırmıştır. Batmanov, kuzey grubunu yedi ağıza; E. Abduldayev kuzey diyalektini Talas, Çüy, Isık-Köl, Tyan-Şan olmak üzere dört ağıza, güney diyalektini İçkilik, Cañı-Col, Ala-Buka olarak üç ağıza ayırmıştır. C. Mukambayev ise İçkilik ve Tışkılık (güney ve kuzeydeki diğer Kırgız ağızları) olmak üzere iki diyalekte ayırmıştır.[30] Aysel Baytok, bazı araştırmacıların Kırgız diyalektlerini Kuzey ve Güney olmak üzere iki gruba ayırmada hemfikir iken Güney ağızları konusunda ortak bir kanıya varamadıklarını açıklamış ancak Güneybatı (İçkilik) diyalektinin ses, şekil ve söz varlığı bakımından diğer tüm ağızlardan farklı olup, güneyin diğer ağızlarından kolayca ayırt edildiğini ifade ederek Kırgız Türkçesinin Kuzey, Güneydoğu ve Güneybatı (İçkilik) olmak üzere üç diyalekte ayrılmasının daha doğru olduğunu belirtmiştir.[31]

2.2. KIRGIZ EDEBİYATI

Günümüzde Kırgız Edebiyatı dünyaca tanınmış olsa da, Sovyet döneminden önce Kırgız edebiyatının varlığı örtbas edilmiş ve bu dönemde Kırgızlar adeta kendi kültürüne yabancılaştırılmıştır. Kırgızların tarihte birçok istilaya uğraması neticesinde sürekli yer değiştirmeleri, uzun süre göçebe hayat sürmeleri, yaşadıkları bölgelerdeki coğrafi şartların elverişsizliği neticesinde kendi boyları arasında kopukluklar meydana gelmesi, siyasi birlik içinde olamamaları ve en önemlisi göçebe yaşam sürdüklerinden dolayı eğitimde geri kalmalarına Çarlık Rusya'sının, işgallerinin ardından Kırgız halkını medeniyetten uzak gösterme politikası eklenince

[29]R. Alimov, *a.g.m*., s. 37
[30] B. M. Yunusaliyev *a.g.m.,* s. 256-266; Aygül Akmatova, a.g.m., s. 15-19; Aysel Baytok, a.g.m., s. 40-43
[31] Aysel Baytok, *a.g.m*. s. 56

Kırgız Türkçesinin yazı dili olması gecikmiş ve bu durum Sovyet döneminden önceki Kırgız Edebiyatının varlığını uzun süre tartışılacak bir konu hâline getirmiştir. Nurcan Özgen, 2014 yayımlı eserinde bu konu hakkında *"dünyanın en uzun destanına, zengin bir halk kültürüne ve halk edebiyatına sahip olan Kırgız Türklerinin yazılı edebiyatının bu kadar geç başlamayacağının aşikar"*[32] olduğunu belirtirken Kaçkınbay Artıkbayev, Rusların karalama politikasına karşı Türk dillerini araştıran V. Thomsen, V.V. Radloff, S.E. Malov gibi ünlü bilim adamlarının "Orhun-Yenisey yazıtlarının Kırgızlara ait olduğuna" dair ortak görüşlerinin olduğu tezlerinden örnekler vererek Sovyet devriminden önce Kırgızların yazılı edebiyatlarının olmadığı fikrini çürütmüştür.[33] Süleyman Kayıpov ise 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başında Arapça okuma yazma bilen şairlerin *(cazgıç akındar)* irticalen söyledikleri şiirlerden oluşan eserler ortaya koyduklarını ancak bu eserlerin, "eser yazma" değil, şairlerin zihinlerinde yarattıkları şiirlerin "kâğıda dökmelerinden" ibaret olduğundan dolayı yazınsal eser olarak sayılamayacağı görüşündedir.[34]

Kaçkınbay Artıkbayev Kırgız Edebiyatını,

"1. XX. yüzyıl başındaki Kırgız edebiyatı (1900-1917)

2. Sosyalizme geçiş sürecindeki Kırgız edebiyatı (1917-1940)

3. İkinci Dünya Savaşı ve sonrası Kırgız edebiyatı (1941-1960)

4. 60'lı-80'li yıllardaki Kırgız edebiyatı (1961-1984)"

5. Yeniden yapılandırma ve kapitalizme geçiş dönemindeki Kırgız edebiyatı (20. asır sonlarındaki dönem)"[35] olmak üzere 5 dönemde değerlendirir.

Kemal Göz; Salican Cigitov'un, K. Artıkbayev ve diğer araştırmacıların tasniflerini Sovyet ideolojisi gölgesinde hazırlandığından bilimsellikten uzak bularak Kırgız Edebiyatını dört ana döneme ayırdığını aktarmıştır:

---

[32] Nurcan Özgen, *a.g.e.,* s. 51

[33] Kaçkınbay Artıkbayev, *"XX. Yüzyıl Kırgız Edebiyatı Tarihi"*, çev. Mayramgül Dıykanbayeva, Bengü Yayınları, Ankara, 2013, s. 17 - 18

[34] Süleyman Kayıpov, "Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Kırgız Edebiyatı I), https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13471,yuzyillardirdevamedensozsanatipdf.pdf?0 (29.05.2022)

[35] Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e.* 5-6

" **1.** Sovyetler Birliğinin Kuruluşuna Kadar ki Kırgız Edebiyatı (1870-1917)

2. Sovyetler Birliği Dönemi Kırgız Edebiyatı (1917-1990)

a) Kırgız Toplumunu Sovyetleştirme dönemindeki Edebi Süreç (1925-1955)

b) Sovyetler Birliğinin totaliter rejimine dönüşmesinde ve yerleşmesi dönemindeki edebi süreç (1925-1955)

c) İkinci Dünya Savaşı Dönemine Kadar Ki Edebi Süreç (1925-40)

d) İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası Dönemdeki Edebi Süreç (1941-1955)

3. Sovyetler Birliğinin Az Da Olsa Liberalleştiği Dönemdeki Edebi Süreç (1956-1990)

4. Bağımsızlık Sonrası Kırgız Edebiyatı (1990-2003)"[36]

Kendinden sonraki her döneme kaynaklık eden XX. yüzyıl başındaki Kırgız edebiyatı, genellikle Kırgız sözlü geleneğinden oluşur. N. Özgen, bu dönemin temsilcilerinin kalem şairleri olduğunu, medrese eğitimi aldıklarından dolayı 'Molla' denen bu aydın kesimden edebiyatla ilgilenen şairlerin de "Moldo" kelimesi ile nitelendirildiklerini belirtmiştir.[37] Çarlık baskıları başta olmak üzere, evvelinde de Jungar istilaları neticesinde yurtlarını terk etmek zorunda kalan Kırgızların birbirini takip eden zor zamanları, bu dönemin edebi ürünlerinin ana konusu olmuştur. Kaçkınbay Artıkbayev'in ifade ettiği üzere, bu dönem verilen edebi türler hayatın gerçekliklerini, sıkıntılarını, halkın üzüntü ve sevinçlerini, istek ve arzularını yansıtan genellikle nazım ağırlıklı eserlerdir.[38] Belirtilen bu temalara "Ürkün"ü de dâhil eden Özgen, diğer Türkistan coğrafyalarında olduğu gibi, Kırgız şairlerinin de Arap harfleriyle eserler yazdığını belirtmekle birlikte ilk kalem şairi olan Moldo

[36] Kemal Göz, "Kırgızistan Tarih-Toplum-Siyaset", *Ana Çizgileriyle Kırgız Edebiyatı ve Yeniden Okuma Denemesi*, *(ed. C. Buyar),* Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Merkezi*,* Bişkek, 2017, s. 595
[37] Nurcan Özgen, *a.g.e.* , s. 43
[38] Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e*., s. 28

Kılıç başta olmak üzere Togolok Moldo, Belek Soltonoyev, Moldo Niyaz, Osmonaalı Sıdıkov isimlerini zikretmiştir.[39]

S. Kayıpov; Moldo Niyaz'ı, "cazgıç akındar" arasında edebi geleneğe yaklaşması, Kırgız folkloru ve âşıklık geleneğindeki sanat türünün muhtevasına ve şekline yenilikler getirmesi, şiirini didaktik açıdan ve tarihi muhtevası bakımından zenginleştirmesi, şiirlerinde irticalen şiir söyleme sanatında rastlanmayan detayların bulunması bakımından edebi geleneğe en çok yaklaşabileni"[40] olarak aktarmıştır.

Moldo Kılıç da Moldo Niyaz gibi Kırgız sözlü geleneğinin önemli şahsiyetlerindendir. S. Cigitov, Moldo Kılıç hakkında şu bilgileri aktarmıştır: *"Moldo Kılıç'ın çoğu eserinin içeriğinde Ruslara karşı siyasi görüşler, ataerkil hayat tarzını öven kısımlar, din öğretileri yer aldığından Sovyet döneminde yayımlanmamış, hatta medyada onların adının anılmasını bile devlet-siyaset tarafından yasak konmuştur. Moldo Kılıç'ın eserlerinin yayımlanması, araştırılması ve okutulması için konulan yasaklar Sovyetlerin çöküş dönemine (1985) kadar devam etmiştir."* [41] Moldo Niyaz'ın ise, *"uzun yıllar boyunca gizli olarak arşivlerde saklanmış olan şiirleri Sovyetlerin çöküş döneminde ancak yayımlanabilmiş ve süreli yayınlarda, bilimsel edebiyatta, Kırgız edebiyatı üzerine hazırlanmış olan ders kitaplarında yer almaya başlamıştır."*[42]

N. Özgen, Sovyet dönemi öncesinde yazılı edebiyatın oluşmasına zemin hazırlayan yazar ve şairlerin eserlerindeki temaların dönemin özelliklerine göre birkaç gruba ayrıldığını söylemiştir[43]:

1. Zaman *"Zamane Edebiyatı"*
2. Feodal düzene başkaldırı
3. Zelzele
4. Ürkün

M. Dıykanbayeva'nın ifade ettiği üzere, *"Devrin şairleri, yaşadıkları dönemin adaletsizliğini, fakir-zengin ilişkilerini, topraklarının Ruslar tarafından*

---

[39] Nurcan Özgen, *a.g.e.,* s. 52
[40] Süleyman Kayıpov,https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13471,yuzyillardirdevamedensozsanatipdf.pdf?0 (29.05.2022)
[41] Salican Cigitov, *"Kırgız Yazı Dilinin Ortaya Çıkması Ve İlk Edebi Örnekler"*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C. 6, S. 2, İzmir, 2006, s. 522-523
[42] Salican Cigitov, *a.g.m.*, s. 523
[43] Nurcan Özgen, *a.g.e.*, s. 43

nasıl işgal edildiğini, verimli topraklardan Kırgızların nasıl kovulduğunu, Ruslarla beraber gelen değişimi, hayatın bozulmaya başladığını "zamane" şiirlerinde açıkça dile getirmişlerdir."[44] N. Özgen ise, 17 ve 18. yüzyıllarda Kalmuk saldırılarının Kazak ve Kırgız Türklerini derinden sarstığını, bu dönemin "zar zaman" olarak anlatılarak destanlara, türkülere konu olduğunu anlatmıştır.[45] M. Dıykanbayeva, Zamane şiirlerinin Kazak, Türkmen ve Tatar edebiyatlarında da yer aldığını, bu şiir akımının Kırgızistan'daki ilk temsilcisinin ise Kalıgul olduğunu ifade etmiştir. Kalıgul'un "Akır zaman", Arstanbek'in "Tar Zaman" şiirlerindeki zamanı anlatma geleneğini Moldo Kılıç "Zar Zaman, Aldaş Moldo "Hal Zaman", Moldo Niyaz "Sanat" şiirleri ile devam ettirdiğini eklemiştir.[46]

Sovyet öncesi dönemde işlenen temalardan biri de feodal düzene başkaldırıdır. N. Özgen, bu temayı özellikle Toktogul, Togolok Moldo, Barpı Alıkov, Kalık Akiyev gibi "demokrat akın" olarak adlandırılan şairlerin eserlerinde halkı birlik ve beraberliğe çağırıp emekçilerin destekçisi olduklarını dile getirdiklerini aktarmıştır.[47]

Bu dönemde "zelzele" teması, 1910 yılında Kuzey Kırgızistan'da meydana gelen depremin şairlerin eserlerine yansımasıdır. Bu tema, Moldo Kılıç, Isak Şaybekov ve Kalık Akiyev'in "Zilzala" eserleri bilinmekle birlikte sınırlı bir şekilde işlenmiştir.

Sovyet öncesi dönemde işlenen en önemli konulardan biri de Kırgız Türklerinin 1916 yılında Çarlık Rusya'sına karşı verdikleri mücadelenin hezimetlerinin anlatıldığı Ürkün temasıdır. 1916 yılında yaşanan acı ve trajik olaylar dönemin şair ve yazarlarının eserlerine yansımıştır. Bu eserlerden en önemlisi Isak Şaybekov'un "Kayran El" (Zavallı Halk) manzumesidir. N. Özgen bu eserin "Ürküp kaçan Kırgızların yabancı bir ülkede çektiği acıları, horlanışını, ağıdını dile getirdiği eser, bir destan gibi, kaçan halk tarafından ezberlenmiş ve anonimleşmiş ve folklorik bir özellik kazandığını"[48] söylemiştir. Bu dönemde verilen eserler sıklıkla manzum eserler olmasına rağmen az da olsa nesir türünde verilen eserler bulunmaktadır. Nesir

---

[44] Mayramgül Dıykanbayeva, *"Zamane Şiirlerinin İlk Temsilcileri Kalıgul Ve Arstanbek"*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2016, s. 12
[45] Nurcan Özgen, *a.g.e.*, s. 46
[46] M. Dıykanbayeva, *a.g.m.* s. 3-7
[47] N. Özgen, *a.g.e.*, s. 48
[48] N. Özgen, *a.g.e.*, s. 50

türünde verilen eserlere Saadettin Koç'un verdiği bilgilerden hareketle, Osmonalı Moldo'nun 1913-1914 yıllarında yayımlanan Muhtasar-ı Tarıh-i Kırgıziya ve Tarih-Kırgız Şadmaniya; ilk Kırgız yazarlarından olan Belek Soltonoyev'in Türkçenin farklı lehçelerinde ve Rusça yayımlanan tarih kitapları ve halktan derlediği Kırgız tarihi ile ilgili bilgileri, kendi ana dilinde yazdığı eseri olan "Kızıl Kırgız Tarıhı" adlı eserlerini örnek verebiliriz.[49] Ne yazık ki, bu eserler Sovyet rejiminin baskıcı tutumlarına maruz kalarak engellenmiştir.

17 Ekim devrimi, bu tarihe kadar kendi yurtlarında olduğu gibi kültürlerinde ve edebiyatlarında da yok sayılan Kırgızların dönüm noktası olmuştur. Kırgız yazılı edebiyatının başladığı ve gelişme gösterdiği devir olan Sosyalizme Geçiş Sürecindeki Kırgız Edebiyatı Dönemi, Aalı Tokombayev'in 17 Ekim devrimini övgüyle anlattığı "Oktiyabrdın Kelgen Kezi" adlı şiirinin Erkin Too gazetesinde yayımlanmasıyla başlamıştır. Kendinden önceki dönemle kıyaslandığında Kırgızlar kendilerini ifade edebilecekleri, tarih, kültür ve geleneklerini ortaya koyabilecekleri devlet destekli bir saha bulabilmişlerse de, bu sahada verecekleri eserlerin konusu propaganda amacı taşıması yönünde devlet tarafından sınırlandırılmışlardır. S. Cigitov bu hususta, *"Sovyet rejimi her ne kadar Kırgız edebiyatını ve yazarlarını desteklemişse de Kırgız edebiyatını, uyguladığı sansürlerle Sovyet hükûmetinin propagandasını yapan siyasi bir organ olarak kullandığı gerçeğinin inkâr edilemez olduğunu"*[50] söylemiştir. Kaçkınbay Artıkbayev ise bu döneme ilişkin, "eğitim alanında önemli adımlar atıldığını ve Kırgız sözlü geleneğinin derlenmesine yönelik çalışmaların yapılarak 1922-1926 yılları arasında "Manas" destanının kayda geçirildiğini"[51] belirtmiştir. Eğitimde atılan adımlar neticesinde, ilk eserlerini Kazak, Tatar, Özbek Türkçeleriyle veren gençler yetişmeye başladığını söyleyen Nurcan Özgen, Sovyet ideolojisini benimseyen Aalı Tokombayev, Kasımaalı Bayalinov, Mukay Elbayev gibi şairlerin ortaya çıktığını ve döneme adını veren tema olan Sovyet hayat tarzını, hükûmetini, Lenin'i ve Komünist partiyi öven şiirler kaleme

[49] Saadettin Koç, *"Sovyet Döneminden Önce Kırgız Edebiyatı*", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2, 2009, s. 31-32
[50] Salican Cigitov, *"Çağdaş Kırgız Edebiyatına Dair"*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 3, Sayı 1, Mart- 2006, s. 16
[51] Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e.* , s. 61

aldıklarını da ilave etmiştir.[52] Sovyet propagandası dışında kendilerinden önceki Çarlık Hükûmeti döneminin eleştirilmesine yönelik temalar, Sovyet rejimini benimsemeyen şahsiyetlere yapılan tenkit niteliği taşıyan eserler Kırgız edebiyatına hiciv türünü sokmuştur. Kırgız edebiyatının gelişmeye başlamasının şartlarını oluşturan bu dönemde Nurcan Özgen, şiirin, şekil olarak Kırgız sözlü geleneğinden beslendiğini, halk şiirinin nazım şekillerinin devamı olduğu ancak içerik açısından değiştiğini[53] ifade etmiştir. Kırgız edebiyatında biçim, içerik, tür bakımından her türlü ilkin gerçekleştiği bu dönemde hikâye, tenkidi fıkra, gazete yazıları, tiyatro ve tercümeler olmak üzere nesir alanında eserler görülmeye başlanmıştır.

Bu dönemde halk şiiri varlığını sürdürmüş ve Çarlık Rusya'sının yarattığı her türlü sıkıntıdan nasibini alan halk şairleri, Ekim ihtilalini zafer olarak nitelendirip coşkuyla karşılamışlardır. N. Özgen'in belirttiği üzere, *"yeni rejimi, Kırgız Türklerini her açıdan geliştiren ve gelişmesine vesile olan bir kurtarıcı olarak görmüş ve Ekim ihtilalinin övgü şairleri ve tellalları olmuşlardır."*[54] K. Artıkbayev, Kırgızistan'da Ekim devriminin başarısını ilk dile getiren, Lenin ve Komünist partiyi övüp yücelten büyük demokrat ozanının Toktogul Satılganov (1864-1933) olduğundan bahsetmiştir.[55] Togolok Moldo da Toktogul Satılganov'un dönemin şiir muhtevası bakımından öncülük ettiği halk ozanları gibi "Nasıykat", "Erkindik" şiirleri ile kendisini tanıtmış, şiirlerinde halkın yaşadığı zorlukları anlatarak Sovyet rejimini övmüştür.

Yirminci asrın başlarında nesir türü ile tanışan yazarlar, bu türün modern Kırgız edebiyatına getirilmesi ve gelişmesine yönelik ilk adımı Sovyet döneminde atmışlardır. N. Özgen, o yıllarda Kırgızca süreli yayın olmadığından dolayı genç kalemlerin ilk eserlerini Kazak ve Tatar Türkçeleri ile yazdıklarını ve bu eserlerden ilkinin Sıdık Karaçev'in Üylönüüdön Kaçtı / Evlenmekten Kaçtı (1919) adlı hikâyesi olduğundan bahsetmiştir.[56] Kırgız Türkçesi ile yazılan ilk hikâye ise 1924 yılında Kasım Tınıstanuulu'nun "Köl Ceeginde Marıyam Menen" *(Göl Kıyısında Marıyam'la)* adlı eseridir. Süleyman Kayıpov'un verdiği bilgilerden özetle; *"7*

[52] Nurcan Özgen, *a.g.e.*, s. 55-65
[53] Nurcan Özgen, *a.g.e,*. s. 69
[54] Nurcan Özgen, a.g.e., s. 58
[55] Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e*., s. 67
[56] Nurcan Özgen, a.g.e., s. 70

Kasım 1924'de Erkin Too gazetesinin yayımlanmasıyla ana dilleri ile eserler yayımlama talihine erişen genç yazar ve şairler milli yazılı kültürün, Kırgız edebiyatının ilk adımını atmış oldular. Eğitime verilen önem, zamanla artan süreli yayınlar ve Sıdık Karaçev, Kasım Tınıstanov, Aalı Tokombayev, Moldogazı Tokobayev, Mukay Elebayev vd. onlarca gencin makale, şiir, mensur eser ve tiyatro eserleri kaleme almaya başlamasıyla Kırgız yazını ve edebiyatı geleneğinin ilk adımları atıldı."[57] Daha sonra matbaanın gelişmesi ile kitap yayınlama imkânının artması modern Kırgız edebiyatının gelişmesini hızlandırmıştır. Kayıpov, 10-15 yıl içerisinde Kırgız edebiyatının doğal olarak şekillenip, yazılı edebiyatta görülen edebi türlerin benimsenip bu türlere uygun eserler verildiğini aktarmıştır.[58] Özellikle gazete ve dergilerin artmasıyla birlikte Fransız edebiyatında "feuilleton" olarak bilinen gerçeklik olgusuna bağlı mizahi – hicvi kısa gazete ve dergi yazıları Kırgız edebiyatına girmiş ve "canıtma" olarak adlandırılmıştır. N. Özgen, canıtma türünde ele alınan muhteva ile ilgili şunları söylemiştir: *"Canıtma türünde yazılmış eserlerin birçoğunda yeni dönemin ideolojisi ve sloganları, bazılarında da bu dönemde başlatılan siyasi seferberliğin önemi ve anlamı ön plana çıkarılmış, bazılarında da köy hayatı ile halkın zihniyetindeki eski düşünceler, eski idareciler ve Sovyet döneminde halk düşmanı, Basmaçı olarak bilinen milli mücadelecilerin düşünceleri ve yaptıkları işler tenkit edilmiş, döneme aykırı idealler ortaya konmuş, kısaca sosyalist ideolojisinin kaynaklarından faydalanılmıştır."*[59] Bu dönemde Kasımali Bayalinov'un 1916'da Ruslara karşı yapılan isyanda yenilip Çin'e kaçan Kırgız Türklerini, özellikle kadınların acınası durumlarını anlatan Acar adlı uzun hikâyesi dil ve anlatım yönüyle oldukça başarılı bulunmuştur.[60] K. Artıkbayev, Kırgız nesrinde roman türünde eserlerin 30'lu yıllarda verilmeye başlandığını belirtmiş ve M. Elebayev'in "Uzak Col", T. Sıdıbekov'un "Ken Suu" ve "Temir", Aalı Tokombayev'in "Drestr teren denizge kuyat", "Caralangan Cürök", K. Cantöşev'in "Kanıbek" romanlarının bu yıllardaki en büyük eserler olduklarından bahsetmiştir.[61]

---

[57]Süleyman Kayıpov,https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13471,yuzyillardirdevamedensozsanatipdf.pdf?0 (29.05.2022)
[58]Süleyman Kayıpov,https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13471,yuzyillardirdevamedensozsanatipdf.pdf?0 (29.05.2022)
[59] Nurcan Özgen, *a.g.e.*, s. 73
[60] K. Artıkbayev, a.g.e., s. 107; N. Özgen *a.g.e.*, s.75
[61] K. Artıkbayev, *a.g.e.*,s. 65

İkinci dünya savaşı ve sonrası Kırgız edebiyatının ele alındığı dönemde eserlerin konusu, adından da anlaşılacağı üzere "savaş" olmuştur. Aysel Baytok'un ifade ettiği üzere, "*bu dönemde şair ve yazarlar; bütün Sovyet topraklarını vatan olarak algılayarak savaşı, vatan sevgisini, askerin kahramanlıklarını, cephede yaşananları ve cephe gerisini anlatma, zafere inandırma, halka şevk verme amacıyla*[62] *"* eserler vermişlerdir, savaştan sonra ise konular; "*halkın savaşta sergilediği kahramanlık, vatan için çalışmak, barış, köylerin durumu*[63] *"*nu anlatmak olmuştur. Bu dönemde yazarlar üzerindeki baskı devam etmiş, hikâye, deneme, tiyatro vb. türler gelişme göstermiştir.

Bu dönemde nazım türü hüküm süren vatanseverlik, savaş, kahramanlık temalarının işlendiği lirik şiirlerden oluşur. Şairler şiirlerinde Sovyet topluluklarını aile, Sovyet topraklarını ise vatan olarak betimleyerek milli duyguları harekete geçirmeyi amaçlamışlardır. N. Özgen, Kırgız şairlerinin halkta vatanperverlik duygularını uyandırmak için halk şiirinin nazım şekillerine ve motiflerine başvurduklarını, "çakırık / çağrı", "koştoşuu / vedalaşma", "ant / yemin", "kat/ mektup" tarzı şiirlerin, savaş dönemi nazmında yer aldığını söylemiştir.[64] Koştoşuu tarzı şiirlerde adından da anlaşılacağı üzere cepheye giden Kırgız gençlerinin memleketi, ailesi, dostları ile vedalaşması ve halkı ve vatanı için yaptığı kahramanlıklar ve fedakârlıklar anlatılır. Bu türe T. Ümötaliyev "Baratam / Gidiyorum", Alıkul Osmonov "Koştoşom / Vedalaşıyorum" şiirleri örnek verilebilir. Bu dönemde cephede savaşan yiğitlerin ailesine, sevdiklerine özlemlerini dile getirdikleri; savaşta yaşananlardan, kahramanlıklardan ve kendilerinden haber verdikleri kat / mektup tarzı şiirler ise çoğunluğu oluşturmuştur. Bu tarz şiirlerde "seslenme" söz konusu olmakla birlikte halkın zafere olan inancını diri tutma amacı vardır. Bu türde ise Mukay Elebayev "Soguştan Kat", T. Ümötaliyev "Cer Küyüp Catat", Cusup Turusbekov "Kat" şiirleri öne çıkmaktadır. Özgen, bu türlerin dışında satirik tarzda tamsil / fabl türünün savaş yıllarında gelişme gösterdiğini de

[62] Aysel Baytok, *"Tarihten Günümüze Kırgızlar ve Kırgız edebiyatı"*, Dil Bilimleri Kültür ve Edebiyat, Padam Yayınları, 2016, s. 208-250
[63] Aysel Baytok, *a.g.m,* s. 231
[64] N. Özgen, *a.g.e*., s.137

kaydetmiştir.[65] İkinci Dünya Savaşı'nda Kırgız şiiri halkı zafere karşı inandırmada, milli mücadele gücünü aşılamada bir propaganda görevi görmüştür.

İkinci dünya savaşı döneminde nesir türünde eserler, nazım türüne kıyasla daha sınırlıdır. Özellikle roman türü bu dönemde işlekliğini kaybetmiş, deneme-hikâye türlerinde eserler kaleme alınmıştır. K. Artıkbayev, bunun sebebinin dönemin şartlarının hacimli eserler yazacak kadar vakit olmaması yönünden elverişsizliği ve yazarların cephedeki hayatı romana konu edecek kadar iyi bilmeleri için savaşa katılmalarının gerektiği olduğunu bildirmiştir.[66] Nesir türünde de ana temalar "savaş" ve "vatan"dır. Bu dönemde gazetelerde Kırgızdın Ataktuu Baldarı / Kırgız'ın Ünlü Gençleri başlığı altında makale, hikâye ve denemeler yayımlanır. Bu yıllarda tiyatro türünde de savaş teması hâkimdir. Olaylar cephede geçer ve benzer olaylar ve anlatım biçimleri vardır.

Şavaş yıllarının geride kaldığı, bilim ve teknolojide ilerlemelerin kaydedildiği 60'lı-80'li yıllardaki Kırgız edebiyatı döneminde bir taraftan yazar ve şairler üzerinde baskılar devam ederken bir taraftan eserlerde içerik ve biçim açısından araştırmalar, çalışmalar yapılmış, Kırgız Edebiyatında gelişmeler gösterilmiştir. Sadece yabancı dillerden çeviriler yapılmakla kalınmamış başta Cengiz Aytmatov olmak üzere, önemli Kırgız yazarlarının eserleri de yabancı dillere çevrilerek şöhret kazanmıştır. *1975'te Kırgız edebiyatının okullarda okutulması için çalışmalar yapılmış, ders kitapları yeniden düzenlenmiştir*.[67] Kırgız nesrinin gelişmesinde öncülük eden Cengiz Aytmatov şüphesiz bu dönemin en önemli şahsiyetidir. Hikâye, uzun hikâye, roman, deneme, mizah, fıkra, tiyatro gibi türlerde gelişme gösterilirken şiir türünde de değişiklikler olmuştur.

60'lı ve 80'lı yıllarda nazım türünde biçim ve içerik bakımından önemli değişiklikler söz konusudur. Şairler bu dönemde şiirde geleneksel şekli devam ettirmiş, içerik de ise estetik arayışları sonucu çeşitlilikler, yenilikler meydana gelmiştir. K. Artıkbayev, Şiirin dış şeklinin, iç şekline (içerik, kompozisyon, görüntü, kelimelerin mecaz anlamları, yeni karşılaştırmalar, sıfat, istiare vb) göre

---

[65] N. Özgen, *a.g.e.,* s. 141
[66] K. Artıkbayev, *a.g.e.,*s. 186
[67]Aysel Baytok, *a.g.m,* s.236-237

çok yavaş değişiklilere uğradığını kaydetmiştir.[68] Bu dönem "Özgür Şiir" anlayışı yani serbest nazım şekli benimsendi. Serbest şiir şeklinde R. Rıskulov, S. Eraliyev başarılı olmuştur. Kahramanın iç sesinin, psikolojisinin şiire yansıtılması da şiirde gerçekleştirilen yeniliklerdendir. Edebiyatta nazmın nesrin iç içe olduğu epik şiirler sayıca artmış ve gelişme göstermiştir. Aalı Tokombayev "Tan Aldında" adlı manzum romanı ile bu türün öncüsü kabul edilir. Bu eser nazım türünde yazılan ilk romandır.

60'lı ve 80'li yıllarda Kırgız edebiyatında nesir türünün gelişiminde Cengiz Aytmatov'un büyük payı vardır. Öyle ki, K. Artıkbayev; konuşmaları, makaleleri ile genç yazarların dolayısıyla Kırgız edebiyatının gelişimini direkt olarak etkilediğinden, nesir türünü C. Aytmatov'un eserlerinden ayırıp incelemenin mümkün olamayacağını dile getirmiştir.[69] Devrin yazarlarında diğer türlerde olduğu gibi nesirde de insan psikolojisini analitik ve felsefi derinlikle en iyi bir şekilde anlatabilme çabası vardır. Eserlerde tema ve üslup bakımından hayatın gerçeklerini yansıtmanın kısaca sosyalist realizmin, yazarların ortak amacını oluşturması bu çabanın nedenidir. Bu dönemde ikinci dünya savaşının etkileri, verilen eserlerde etkisini sürdürmüştür. Özellikle C. Aytmatov'un çocukluk yıllarında savaşa tanıklık etmesi, savaş temasının eserlerinde çoğunluğu oluşturmasına olanak sağlamıştır. Bu konuyu M. Dıykanbayeva'nın 2015 yılındaki çalışmasında yer verdiği şu bilgilerle daha da aydınlatabiliriz:

"Kendisinin de söylediği gibi eser deyince yazarın aklına İkinci Dünya Savaşı gelir. Çocukluğu savaş dönemine denk geldiği için eserlerinin çoğunda savaşı anlatmıştır. İkinci Dünya Savaşının bütün tragedyası "Cemile", "Erken Gelen Turnalar", "Toprak Ana", "Yüz Yüze" adlı eserlerinde çok güzel bir şekilde anlatıldıysa, Sovyet toplumu, Sovyet coğrafyası, Sovyet insanının hayatı ve ölümü, aşkı ve çilesi, eskisi ve yenisi, iyilik ve kötülüğü, mertliği ve namertliği ise "Beyaz Gemi", "Gün Olur Asra Bedel", "Selvi Boylum Al Yazmalım", "Kıyamet" eserlerinde anlatılmıştır. Demek ki Cengiz Aytmatov'un gerçekçiliği çocukluğunda

[68] K. Artıkbayev, *a.g.e.*, s. 299
[69] K. Artıkbayev, *a.g.e.*, s.318

yaşadığı, gördüğü olayların kalbine damga gibi basılmış olmasıyla doğrudan bağlantılıdır."[70]

C. Aytmatov'un eserlerinde ele aldığı toplumsal sorunlar ve bu sorunları ustaca işleyişi ile yansıttığı gerçeklik ona uluslararası bir ün kazandırmış ve onu Kırgız edebiyatında idol hâline getirmiştir.

Dönemin edebiyat ürünlerinde savaş temasının ağır basmasının yanında etkili ve özgün üslup ve gerçekçiliği esas alan anlayışla tarih, köy hayatı, kadın hakları, eğitim ve öğretim vb. toplumsal konular dikkat çeker. Bu dönemde uzun hikâye ve roman türlerinin sayı ve kalite bakımından artmasının yanında deneme, makale türleri de gelişme göstermiştir. T. Sıdıkbekov, K. Bayalinov, K. Cantöşev ve A. Tokombayev Kırgız nesrinin gelişmesine tecrübeleri ile katkıda bulunan yazarlar arasındadır. S. Bölökbayev ve C. Alıbayev'in ise kısa mizah hikâyelerini Kırgız nesrinde yaygınlaştırmada verdikleri emek bakımından önemli yeri vardır.

1985 dönemi ve sonrası Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmelerinin ardından politik baskıların azalması vesilesiyle Kırgız yazar ve şairlerin haksızlıklara karşı çıkabildikleri, daha evvel halka yapılan haksızlıkları çekinmeden dile getirebildikleri, yasaklar nedeniyle yayınlanamayan eserlerin ortaya çıkmaya başladığı ve Kırgız Türkçesinin gelişmesi için adımların atıldığı dönemdir. Artık halk; tarihi, kültürü, dili ve diniyle ilgili gerçekleri görmeye başlamıştır. Aysel Baytok'un ifadesiyle, *böyle bir ortamda önceden söylenemeyenler söylenmiş, yazılamayanlar yazılmış, yasaklı olup yayınlanamayan eserler yayınlanmıştır.* [71] Ancak Sovyet yönetiminin bölgede tamamen etkisinin bitmesi, ekonomik olumsuzlukları beraberinde getirdiği için Kırgız edebiyatı da bundan payını almıştır. S. Cigitov, bağımsızlık sonrasında yaşanan sıkıntıların Kırgız edebiyatına yansımasını şu şekilde açıklar:

"Sovyetlerin yıkılmasından sonra kitapların ucuz fiyatla satılabilmesi ve yazarların telif ücretleri için ayrılan ek ödenekler kaldırılmış, neticede yeni edebî kitaplar çok az çıkmaya başlamıştır. Elbette bu şartlar altında yazarlığın başlı başına bir meslek olduğu eski günlerdeki gibi ev geçindirebilen, yaşamak için gerekli

---

[70] Mayramgül Dıykanbayeva, *"Hatıralar Işığında Cengiz Aytmatov ve Eserleri"*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 4/1, 2015, s. 186

[71] Aysel Baytok, *a.g.m,* s. 243

temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli maddî imkânların sağlanabildiği bir meslek dalı olmaktan çıkmasıyla edebiyatımızın gelişimi de sekteye uğradı, edebî gelişim süreci tamamıyla durmamakla beraber son derece yavaşladı, kitapların tirajı da sayısı da her geçen gün daha da azaldı. Kırgız halkının nüfusunun az olması ve genel itibariyle ülkenin fakirliği, elbette bu durumun ortaya çıkmasında önemli faktörler arasındadır."[72]

Kırgızistan'ın bağımsız bir ülke olması, fikirleri Sovyet boyunduruğundan kurtulan edebi şahsiyetlerini geçmiş dönemlerde yaşanan ve yaşanmakta olan olumsuzlukları açıkça dile getirmek için yüreklendirmiş ve eserlerine yansımıştır. Ancak yönetimde yapılan hatalar sonucu ekonomik krizin tüm ülkeyi sarması edebiyat ve sanatta verilen eserlerin sayısının azalmasına ve kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Bütün bu ciddi sorunlara rağmen, 1995 yılında Manas Destanını dünyaya tanıtma, İngilizce, Japonca, Çince vd. dillere çevirme ve araştırma, Moldo Kılıç, K. Tınıstanov gibi önemli şahsiyetlerin geçmişte yasaklanan eserlerini yayımlama faaliyetleri dönemin sanat hayatının olumlu gelişmeleridir. Ülkede yönetimdeki kişilerin yaptığı yolsuzlukları ve haksızlıkları toplumun bilmesine rağmen hiçbir cezanın uygulanmaması edebi eleştiri türüne olan ilgiyi azaltmıştır. Hükûmet yanlısı gazete ve dergiler yayımlanmaya başlamıştır. K. Artıkbayev, nazımda "ülkede yeniden yapılandırma, açık konuşma politikasının güçlenmeye başlamasıyla toplumsal hayattaki olumlu ve olumsuz görüntülerin derinlemesine incelendiğini, fikirlerin açıkça ifade edildiğini ve Kırgız nazmının eskiden beri süregelen güzel geleneğini zenginleştirme, geliştirme ve derinleştirme çabalarının olduğunu söylemiştir.[73] Nasirdin Baytemirov'un, Kurmancan Datka, Şabdan, Baytik, Zuurakan gibi tarihi şahsiyetler hakkında yazdığı hacimli destan ve gazelleri; Süyünbay Eraliyev'in Çernobilde yaşanan felaketi anlattığı "Kesir İnsan *(Mağrur İnsan)*" adlı manzumesi, Omor Sultanov'un "Adamdın Turmuşu *(İnsan Hayatı)*" adlı manzum romanı, Şayloobek Düyşenev'in "Ene tilin unutkandar *(Ana dilini unutanlar*)" adlı şiiri, Calil Sadıkov'un yoksulluğu, ülkedeki düzensizliğin sebep olduğu sıkıntıları anlattığı "Oylongula, keç emes *(Düşünün geç değil)*" şiiri vd.

[72] S. Cigitov, *"Çağdaş Kırgız Edebiyatına Dair"*, Modern Türk Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 1, Mart-2006, s. 11
[73] K. Artıkbayev, *a.g.e.*, s. 590-592

dönemin Kırgız nazmını yansıtan önemli eserlerindendir.[74] Ayrıca Yusuf Has Hacip'in "Kutadgu Bilig" adlı ünlü destanı bu dönem Kırgız şiir diline uyarlanarak iki kez (1988, 1993) yayımlanmıştır.[75] Aalı Tokombayev'in öncülüğünü ettiği manzum roman türünün ise bu dönemde devamlılığı sağlanamamıştır. Yeniden yapılandırma ve kapitalizme geçiş döneminde nesir, nazma göre daha geride kalmış ve daha yavaş gelişme göstermiştir. Hayatın gerçekleri, tarihi olaylar ve şahsiyetler, toplumsal sorunlar vd. konular nazımda olduğu kadar nesirde de yer bulmuştur. Yeniden yapılandırmaya kadar ki döneme kadar yaşanan eksiklikleri ele alan en önemli eser C. Aytmatov'un "Kıyamat" (Dişi Kurdun Rüyaları) adlı romanıdır. C. Aytmatov, bu eserinde gerçekliğin ana prensiplerinden uzaklaşmadan, onu daha da derinleştirerek 70'li ve 80'li yıllardaki hayat gerçeklerini anlatmıştır. Ekonomik ve siyasi alanda yapılan hatalar, toplumsal problemler vb. konular eserde etkileyici bir şekilde işlenmiştir. Bu dönemde az da olsa tarihi romanlar da verilmiştir. T. Sıdıkbekov'un "Kök Asaba" (Gök Bayrak) romanı, K. Osmonaliyev'in "Köçmöndör kagılışı" (Göçebelerin çatışması), T. Kasımbekov'un "Kelkel" (Gelgel) tarihi romanı, A. Stamov'un "Cortuul" (Yağma) adlı uzun hikâyelerden oluşan romanı tarihi roman türünde yazılmış eserlerdir.[76] Bunun yanında Aşım Canıpbekov'un Manas destanını esas alarak, destandaki olayların düzenini bozmadan epik kahramanları daha derin bir şekilde verdiği "Teniri Manas" (Tanrı Manas) romanı dönemin önemli eserlerinden olup, yazarına –vefatından sonra- Toktogul Devlet Ödülünü kazandırmıştır.[77] Önceki yıllara kıyasla öykü, hikâye, deneme türleri az da olsa yayımlanmıştır. Bu türlere ilişkin, T. Miyaşev'in "Atalar colu" (Ataların yolu), "Mahabbat menen koştoşuu" (Aşk ile vedalaşma) uzun hikâyeleri; K. Aşımbayev'in "Kantsin beçara" (Ne yapsın biçare) ve Caparkul Alıbayev'in "Tandalmalar" (Seçmeler) mizahi hikâye serileri; doğrudan ders veren roman türünde A. Aldaşev'in "Alaamat" (Alamet) eseri ve "Cer tölögögü oy tolgoo" (Gecekonduya dair düşünce), Kazat Selinde (Gaza Selinde), "Öh büttükpü" (Of Tamamladık mı?) adlı eserleri; C. Toktonaliyev'in "Han Ormon" adlı romanı; K. Cusupov'un "Tulpar, Sapar" (Yürük At, Sefer), "Sapar Kitap" (Yolculuk Kitabı) adlı yolculuk denemeleri; Ş.

[74] K. Artıkbayev, *a.g.e.,* s. 594 -613
[75] K. Artıkbayev, *a.g.e*., s. 594
[76] K. Artıkbayev, *a.g.e*., s. 633-639
[77] K. Artıkbayev, *a.g.e*., s. 642

Beyşenaliyev'in Aalı Tokombayev başta olmak üzere birçok edebiyatçı ile ilgili kaleme aldığı anıları ve yazarın anılar, makale ve sohbetlerden oluşan "Tagdır Sırları" (Kaderin Sırları) adlı kitabı Kırgız Edebiyatının önemli yapıtları arasındadır.[78]

3. AALI TOKOMBAYEV

Kırgız Edebiyatının başta şiir olmak üzere hemen hemen her sahasına öncülük ederek gelişmesine katkıda bulunan Aalı Tokombayev, 1904 yılında Kırgızistan'ın Kayındı köyünde doğmuştur. Ailesi ile birlikte, Türkistan milletlerinin 1916'da Çarlık rejimine karşı başlattıkları büyük isyana (Ürkün) ve bu isyanın hezimetlerine şahit olmuş, Çin'e kaçmıştır. Çarlık rejiminin etkisini yitirmesi ile vatanına geri dönme imkânı bulan Tokombayev, eğitimini 1922'de Sovyet Parti okulu, 1923'de Lenin Orta Asya Komünist Üniversitesi olmak üzere Sovyet rejiminin, Lenin propagandasının yapıldığı okullarda tamamlamıştır. Aalı Tokombayev'in, eserlerinde sıkça görülen ve dönemin bazı sanatçıları tarafından eleştiri yağmuruna tutulan, Sovyet rejimi yanlısı ideolojik fikirlerinin kaynağı eğitim gördüğü okullardır. Nurcan Özgen'in ifadesiyle, *"Şair, okulu bitirir bitirmez "Erkin-Too" gazetesine, Kırgız Devlet Basımevi'ne başka bir deyişle ideolojik organlara yönetici olarak atanmıştır. 1932'de Kırgız Yazarlar Birliğinin Teşkilatlandırma Komitesine başkan olmuş, daha sonra da Yazarlar Birliğinin başkanlık görevini yürütmüştür. Kısacası Aalı Tokombayev, aldığı eğitim ve mesleği gereği ideoloji memuru olmuştur."*[79]

Tokombayev'in edebi şahsiyeti üniversite sıralarında ortaya çıkmaya başlamış, Artıkbayev bu durumu *"1925-1926 yıllarında Taşkent'te okuduğu dönemlerde Kırgız gençlerinin çıkardığı "Tunguç adım" (İlk Adım) isimli derginin hazırlanmasına katkıda bulunmuş ve kendi eserlerini de yayımlamıştır."*[80] şeklinde açıklamıştır. Bu dergide yer alan şiirlerinde ilk 'Çalkar', daha sonra ise edebiyat hayatında daima kullanacağı "çekiç" anlamına gelen 'Balka' mahlaslarını kullanan

[78] K. Artıkbayev, *a.g.e.*, s. 642-643
[79] Nurcan Özgen, *a.g.e.*, s.247
[80] Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e.* , s. 378

şair, Hâlit Aşlar'ın ifadesiyle *"Komünizm düşmanlarına karşı bir 'çekiç' gibi olacağını ve onları gerekirse ezeceğini ima etmiştir."*[81] Ekim İhtilalini doğum günü addeden şairin eserlerinde genellikle Sovyet ideolojisini, Lenin'i öven temalar hâkimdir. Öyle ki, ilk yayımlanan "Oktiyabrdın Kelgen Kezi *(Ekimin Geldiği Vakit)*" şiirinde bunu coşkulu bir şekilde anlatmıştır. Bir dönem sanatını, savunduğu rejime hizmet etmek için silah olarak kullanan şair, bu hususta karşıt görüşte olup kendisini eleştiren meslektaşlarına saldırgan bir tutum sergilemiştir. Ve Kırgız Edebiyatının önemli şahsiyetlerinden Mukay Elebayev ve Kasım Tınıstanov'un hayatlarını kaybetmelerine dolaylı bir şekilde sebep olduğu yönünde bazı çevreler tarafından sorumlu tutulmuştur.

İlk şiirlerinden bu yana sanatını geliştiren ve ustalaşan şair, şiirlerinde çağının yeniliklerini Kırgız sözlü geleneği ile birleştirmeye gayret etmiştir. Artıkbayev'in ifadesiyle, *"Aalı, dönemin şartlarını hissedip, onu kısa zamanda kabullenmiş, hayatın en küçük detaylarına kadar şiirlerinde sindirip, yazdığı her şey (insan, olay, doğa, hayat görüntüleri vb.) hakkında derin ve felsefi düşünüp lirik "benin" her çeşit duygularını açıp, şiirin yeni çeşitlerini, yeni kelimeleri bulup, folklörü sanat özelliğine göre kullanmıştır."*[82]

Hayatın gerçeklerini lirik bir şekilde anlatması sanatının en güçlü yönlerinden biridir. Kırgız edebiyatında roman türünde de kendi ismini 'ilk'ler kategorisine yazdıran Aalı, daha çok Kırgız tarihini anlatan tarihi romanlarıyla ün kazanmıştır. Kırgızların 1916 yılındaki milli mücadelesini anlattığı, en son "Tan aldında" başlıklı bölümünü ekleyerek 1962 yılında tekrar yayımladığı "Kanduu Cıldar" romanı Toktogul Devlet ödüllerine layık görülmüş, "Kanduu Cıldar" bölümü ders niteliğinde okutulsa da bir zamanlar yasaklanmış daha sonra hak ettiği değeri geri kazanmıştır. Aalı Tokombayev, şiirde olduğu gibi romanda tarihi gerçekleri anlatmadaki ustalığı ile bu alanda da kendini kanıtlamıştır. Değişen zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına göre sanatına yön veren Tokombayev, temsilcisi olduğu Kırgız Edebiyatının ihtiyaçlarını da iyi kavramış, onu daha da zenginleştirmek için gayret göstermiştir. Hâlit Aşlar bu durumu, *"Şairin zamanla Sovyet devletinin ve*

---

[81] Halit Aşlar, *"Modern Kırgız Edebiyatının "Balka"sı Aalı Tokombayev'in Sanatına Dair Bazı Fikir ve Tespitler",* MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.9, S.4, 2020, s. 2042

[82]Kaçkınbay Artıkbayev, *a.g.e*., s. 368

toplumunun inşası sürecinde değişen sosyal ve ekonomik şartlara göre şiirini şekillendirdiği görülür. Özellikle 1930'lu yılların ortalarından itibaren sınıf mücadelesi ve Lenin temalı şiirleri azalmış, yerine sosyal hayat, emek, gelişme, eğitim temaları ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bununla birlikte hayat, ölüm, aşk ve toplum gibi temalar da şairin poetikasına kısmi olarak girmeye başlar."[83] şeklinde ifade eder. Birçok türde olduğu gibi satirik şiirde de Kırgız Edebiyatının "ilki" olmayı başarmış, şiir haricinde manzum hikâye, roman, tiyatro ve eleştiri, otobiyografi gibi nesir türlerinde de pek çok eser kaleme almıştır.

Çağdaşı olduğu karşıt fikirli meslektaşları tarafından yoğun bir şekilde eleştirilirken Kırgız Edebiyatına önemli katkılarda bulunmuş, "Kırgız Halk Şairi" başta olmak üzere birçok ünvan ve ödüle layık görülen şair 18 Haziran 1988'de hayata gözlerini yummuştur.

Eserleri / Sanatı

Nurcan Özgen ve K. Artıkbayev'in detaylı incelemelerinden yararlandığımız Aalı Tokomayev'in nazım türündeki gelişimini, sanat anlayışını ve başarısını eserleri ile birlikte şu şekilde sıralayabiliriz:

1. 20'li ve 30'lu yıllarda nasihat ve propaganda içerikli Lenin'i ve Sovyet rejimini öven "Lenin", "halk", "parti", "ihtilal", "sınıf mücadelesi" temalı şiirleri ön plandadır. "Oktiyabrdın Kelgen Kezi" (1924) şiir, "Lenin Tuuraluu" (1927) şiir antolojisi
2. 20'li yılların sonlarına doğru sanatında tecrübe kazanan Aalı Tokombayev'in eserlerine yansıttığı "vatanseverlik", "devrimcilik" duygusu daha da güçlenmiştir. Bu temaların dışında şair, 1929 yılında "Ayal Aynegi" (Hanım Camı) adlı şiir kitabında kadınların hayatına değinmiştir.
3. 1932 yılında yayımlanan "Ataka" adlı şiir kitabı sosyalizme karşı çıkan düşmanların iç dünyasını geniş bir şekilde yansıtması ile özel bir yere sahiptir. Sosyalizmi sağlamlaştırmak adına yazdığı diğer şiirler ise şunlardır: "Dıykan" (Çiftçi), "Kolhozcu", "Çüy Boyu" (Çüy Kenarı), "Cumuşçu" (İşçi), "Kaparga Kat" (Kapar'a mektup), "Şamalga" (Rüzgara), "Frunze Buruluşta" (Bişkek Dönemeçte), "Meykin boroonu" (Tarla Rüzgarı)

[83]Halit Aşlar, *a.g.m.* , s. 2043

4. 1930'lu yılların ortalarında ise Aalı Tokombayev'in eserlerinde "ölüm", "aşk", "hayat" gibi konular yer bulmaya başlamıştır. "Coop Kat" (Mektuba Cevap), "Eköö" (ikisi), "Eskerem" (Hatıralarım), "Elestetem" (Hayal ediyorum), "Portet" (Portre), "Kıyaldı Tandaganda" (Hayali Seçtiğinde), "Turmuş Araba" (Hayat Arabası), "Til Alsa" (Söz dinlese) vd. şiirleri bu temalarda yazılmıştır.
5. Mizah türünün Kırgız edebiyatında benimsenmesine emek veren şair, özellikle din adamlarının gerçek yüzünü gösteren mizahi şiirler kaleme almıştır. Artık Baştar (Boş Kalabalıklar), "Duşmandar Sözü" (Düşmanların Sözü), "Caramazan" (Ramazan), "Canı Caramazan"
6. Tokombayev'in şiirlerinin kısa ve net oluşu, mazmunun zenginliği ile ezgiye uyumluluğu birçok şiirinin bestelenmesine olanak sağlamıştır. "Keçirip Koy" (Affet), "Irdap Cür" (Şarkı Söyle), "Kimge Aytam" (Kime Söyleyeceğim) şiirleri bestelenmiştir.[84]

Aalı Tokombayev'in şiirdeki başarısı ve bu türdeki verimliliği manzum hikâye, roman, tiyatro ve diğer nesir türlerinde de varlığını sürdürmüştür. 20. yüzyılın başlarında nesir türünde eserler kaleme almaya başlayan A. Tokombayev'in 1923'te Şolpan dergisinde yayımlanan, Kazak Türkçesiyle yazdığı Kurmanbek destanı bu alandaki ilk çalışmasıdır.[85] 1932'de Çabuul dergisinde yayınlanan sınıf çatışmalarını anlattığı "Capardın Kanı", 1940'da otobiyografik tarzda Ekim ihtilalinin Kırgız halkının hayatında dönüm noktası olduğunu işlediği "Caralangan Cürök", 1947'de ihtilal öncesi Kırgız halkındaki çatışmalarını ve 1916 yılındaki isyanı konu ettiği Mezgil Uçat ve "Küünün Sırı" (Ezginin sırrı), "Daat", "Col comogu", Akımandın coobu" hikâyelerinde sözlü kültürel geleneği ustalıkla kullanmasıyla oldukça başarılı olmuştur.[86] Tarihi gerçekleri ustaca romanlaştırdığı, Kırgız halkının milli mücadelesini, isyanı, Çin'e kaçışını ve dönüşünü anlattığı Kanduu Cıldar romanı ise Kırgız edebiyatının ilk manzum romanı olması ile önemlidir. Artıkbayev, romanın önemini şu sözleriyle vurgular: *"Şafağa Doğru romanının otuz yıllık tarihi, kenara atılacak bir mesele değildir. Bu roman sadece şairin ustalığını kanıtlamakla kalmaz, Kırgızların yazılı şiir sanatının profesyonel*

[84] K. Artıkayev *a.g.e.*, s. 365-373; N. Özgen, *a.g.e.*, s. 245-252
[85] K. Artıkbayev, *a.g.e.*, s. 378; N. Özgen, a.g.e., s. 252
[86] K. Artıkbayev, *a.g.e.,* s. 379-380

dereceye ulaşmasındaki zorlukları ve arayışları açıkça gösteren, sonraki şairler için büyük bir ders kitabı niteliğindedir" [87] Tiyatro türünde ilk piyesi olan "Ant" eserinden sonra 1964'de Bugu ve Sarıbagış boylarının anlaşmazlıklarını anlattığı "Ölböstün Ürönü" (Ölmezin Tohumu), Ürkün isyanının ardından Çin'e kaçan halkın vatanına dönüşünü ele aldığı Kündün Çıgışı adlı piyesleri de vardır.[88] N. Özgen, şairin edebi tenkitte ise 1927'de yayımlanan "Sınçıga Coop" (Tenkitçiye Cevap) adlı yazısı ile edebî fikrin gelişmesinde aktif rolü olduğunu söylemiştir.[89]

[87] K. Artıkbayev, *a.g.e.,* s.373
[88] K. Artıkbayev, *a.g.e.,* s. 381
[89] N. Özgen, *a.g.e.*,s. 254

-2. BÖLÜM-

2. GRAMER İNCELEMESİ

2.1. YAPIM EKLERİ

2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

2.1.1.1. +çA, +çO

Eklendiği sözcüklere küçültme anlamı vermekle birlikte dil, lehçe isimleri de türeten bu ekin, Kırgız Türkçesinde ünsüz uyumuna girmediğinden dolayı, sadece ç'li şekilleri görülür. Dudak uyumu neticesinde Kırgız Türkçesinde '+ço, +çö' şekillerini de gördüğümüz bu ek hakkında; Salim Küçük, *"hem çekim (eşitlik eki) hem de isimden isim yapma eki"*[90] olduğunu söylemiştir.

Kır+**ça** 1009/03 *"tepecik"*, Azır+**ça** 0525/01 *"şimdilik"*, Orus+**ça** 0896/02 *"Rusça"*, Erkin+**çe** 1232/03 *"serbest"*, Bel+**çe** 0062/03 *"bel"*, Bötön+**çö** 0813/02 *"farklı"*, Körpö+**çö** 0485/01 *"minder"*

2.1.1.2. +çI, +çU

Meslek isimleri türeten ve alışkanlık anlamı bildiren bu ekin ilk sesi 'ç' Kırgız Türkçesinde tek şekillidir.

Manas+**çı** 1390/02, Çalgın+**çı** 0728/03 *"keşif kolu askeri"*, Balka+**çı** 0650/02 *"demirci"*, El+**çi** 1373/01 *"haberci"*, Mergen+**çi** 0217/03 *"avcı"*, Serep+**çi** 0478/04 *"gözlemci"*, Tizme+**çi** 0375/01, Cumuş+**çu** 0367/04 *"işçi"*, Komuz+**çu** 0220/01 *"kopuzcu"*, Boo+**çu** 0513/02 *"ip"*, Dükön+**çü** 1140/02 *"dükkâncı"*, Küzöt+**çü** 0609/03 *"nöbetçi"*, Aldam+**çı** 0375/03 *"yalancı"*

[90]Salim Küçük, *"Tarihî Türk Lehçelerinde İsimden İsim Yapma Ekleri"*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s.63-81

2.1.1.3. +çAk, +çOk

Nesne ve vasıf isimleri türeten ve küçültme anlamı ifade eden bu ekin Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde yuvarlak şekilleri *(+çok, +çök)* de vardır. Hülya Kasapoğlu, bu ekin *"Türkçede başlangıçtan beri kullanıldığını fakat işlekliğini gittikçe yitirdiğini"*[91]belirtmiştir. Vecihe Hatipoğlu, "*küçültme sıfatları, sıfatlardan pekiştirilmiş bazı zarflar; hayvan, araç gereç ve yer adları"* [92] türettiğini belirttiği bu eki, işlev olarak '+cIk' ekine benzetmiştir. Kırgız Türkçesinde ekin ilk sesi tek şekillidir.

Tobur+**çak** 0337/01 *"savaş atı"*

2.1.1.4. +çAn, +çOn

Yalnızca ç'li şekilleri bulunmasıyla Kırgız Türkçesi ünsüz uyumuna aykırı olan bu ek, /ö/, /ü/ ünlüsü bulunan isimlere '+çon, 'çön' şeklinde ekleşmesi ile dudak uyumuna uyar ve sahiplik bildiren isimler türetir.

Mıltık+**çan** 1262/04 *"tüfekli"*, At+**çan** 0341/01 *"atlı"*, ok+**çon** 1236/03 *"oklu"*, Sölpör+**çön** 0635/02

2.1.1.5. +çIk, +çUk

Eklendiği sözcüğe sevgi, küçültme anlamları yükleyen bu ekin ilk sesi Kırgız Türkçesinin ünsüz uyumunu bozmaktadır.

Çıyır+**çık** 0165/04 *"sığırcık kuşu"*, Badiret+**çik** 0387/03 *"müteahhit"*, Oyun+**çuk** 0602/04 *"oyuncak"*

---

[91] Hülya K. Çengel, *Kırgız Türkçesi Grameri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s.107
[92] Vecihe Hatipoğlu, *Türkçenin Ekleri*, TDK, Ankara, 1981, s. 35

2.1.1.6. +çIl, +çUl

İncelediğimiz metinde genelde insanlara özgü sıfatlar türettiği örneklerle karşılaştığımız bu ekin; düşkünlük, benzerlik ifade ettiği işlevleri de vardır.

Çın+**çıl** 0849/01 *"doğrucu"*, Azat+**çıl** 0707/03 *"özgürlükçü"*, Koşomat+**çıl** 0375/03 *"yalaka"*, Erk+**çil** 1321/01, Din+**çil** 0962/02 *"dindar"*, Uñgu+**çul** *"atik"* 0796/04

2.1.1.7. +dAş, +dOş, +tAş, +tOş, +lAş, +lOş

Vecihe Hatipoğlu'nun *"isim soylu sözcüklerin kök anlamından 'ortaklık, eşitlik' belirten adlar"*[93] türettiğini ifade ettiği söz konusu ekin, Kırgız Türkçesi'nde dudak ve ünsüz uyumuna uymakla birlikte l'li şekilleri de görülmektedir.

Kalam+**daş** 0001/04 *"kalem arkadaşı"*, Zaman+**daş** 1401/37, Muñ+**daş** 1401/41 *"dert arkadaşı"*, Kur+**daş** 1412/02 *"yaşıt"*, Sır+**daş** 1412/04, Akıl+**daş** 1238/01 *"danışman"*, Kanat+**taş** 1394/16 *"komşu"*, Col+**doş** 0334/01 *"yoldaş"*, Köñül+**döş** 0314/03 *"sevgili, dost"*, Tilek+**teş** 0284/04 *"hemfikir"*, Uya+**laş** 1463/03 *"aynı yuvada yaşayanlar"*

2.1.1.8. +çIlIk, +çUlUk

+çIlIk, +çUlUk eki işlev yönüyle +çI, +çU eki ile benzerlik taşımakla birlikte Hülya Kasapoğlu Çengel, *"+çI, +çU ekinin şahıslara bağlı meslek, uğraş isimleri türettiğini ancak bu eke +lIk, +lUk ekinin getirilmesiyle şahıslara bağlı olmayan meslek isimleri türettildiğini"* [94] ifade ederek aralarındaki farkı dile getirmiştir. Söz ettiğimiz bu ek dudak uyumuna uymakla birlikte Kırgız Türkçesi ünsüz uyumuna aykırıdır.

Cakır+**çılık** 1183/04 *"yoksulluk"*, Caş+**çılık** 0088/03 *"gençlik"*, Çalgın+**çılık** 0729/04 *"keşif kolu askeri olma"*, Cooker+**çilik** 0102/01 *"askerlik"*, Kem+**çilik**

[93] Vecihe Hatipoğlu, *a.g.e.,* s. 58
[94] Hülya K.Çengel, *a.g.e.,* s.109

0022/05 *"eksiklik, hata"*, Cok+**çuluk** 1408/01 *"yoksulluk"*, Köp+**çülük** 1423/04 *"kalabalık"*, Tirüü+**çülük** 1292/03 *"hayat"*, Künü+**çülük** 0135/02 *"kıskançlık"*

2.1.1.9. +(I)nçI, +(U)nçU

Çoğunlukla sayı isimlerine eklenen bu ek, Günay Karaağaç'ın ifadesiyle *"sıralama ve derecelendirme bildiren sayı isimleri"* türetir. Kırgız Türkçesinde ç'li şekilleri görülüp M. Ergin, *"Türkçenin uzun tarihi boyunca ekin önemli değişikliklere uğradığını ve ekin aslında –nç şekli şeklinde olduğunu"* [95] ifade etmiştir.

Üç+**üncü** 0599/04, Eki+**nçi** 0600/03, Bir+**inçi** 0603/01

2.1.1.10. +lIk, +lUk; +dIk, +dUk; +tIk, +tUk

Sıfat ve isimlerden meslek, topluluk, bitki, hayvan, yer, zaman, mensubiyet vb. gibi birçok işlevi olan ek, Türkçede en işlek kullanılan eklerden biridir. Zeynep Korkmaz'ın ifadesiyle *"Asıl işlevi, eklendiği kelimeye "tahsis, bir şey için" anlamı veren adlar türetmek"*[96] olan bu ekin Kırgız Türkçesinin ses yapısına göre d'li, t'li şekillerini de görmekteyiz.

Bala+**lık** 0881/02 *"çoçukluk",* Cañı+**lık** 0717/02 *"haber, yenilik, gelişme"*, Cakşı+**lık** 1414/04 *"iyilik"*, Baatır+**lık** 0246/04 *"kahramanlık"*, Kıydı+**lık** 0397/04 *"kurnazlık"*, Cardı+**lık** 0323/01 *"yoksulluk"*, Eser+**lik** 0858/03 *"hafiflik, budalalık"*, Çeki+**lik** 0607/01 *"yanlışlık"*, Kedey+**lik** 0224/02 *"fakirlik"*, Kuu+**luk** 0958/01 *"kurnazlık"*, Kankor+**luk** 0877/03 *"hunharlık, bahadırlık"*, Soku+**luk** 0505/04, Kıyın+**dık** 0686/03 *"güçlük"*, Caman+**dık** 1469/04 "kötülük", Dayar+**dık** 0865/02 *"hazırlık"*, Tuugan+**dık** 0867/02 *"akrabalık, kardeşlik"*, Can+**dık** 0235/03 *"hayvan, canlı"*, Bar+**dık** 0419/02 *"tüm, bütün, hep, her"*, Erkin+**dik** 0012/01 *"özgürlük,*

[95] M. Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2009, s. 223-224
[96] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, 3. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 55

bağımsızlık", El+**dik** 0872/02 *"halkla ilgili"*, Tereñ+**dik** 0822/04 *"derinlik"*, Zalim+**dik** 0144/03, Kor+**duk** 0033/06 *"hor görme"*, Şum+**duk** 0101/02 *"kurnazlık"*, Kul+**duk** 0182/04 *"kölelik"*, Boşton+**duk** 0031/01 *"bağımsızlık"*, Makul+**duk** 0362/04 *"onay, tasdik"*, Ösüm+**dük** 0205/03 *"bitki"*, Mümkün+**dük** 0154/01 *"imkan, olanak"*, Şat+**tık** 0910/02 *"mutluluk"*, Tınç+**tık** 1191/03 *"sakinlik, barış"*, Kalıs+**tık** 1367/02 *"adillik, ara buluculuk"*, Eşik+**tik** 0150/03, Boş+**tuk** 1055/03 *"boşluk"*, Ot+**tuk** 1144/02 *"çakmak"*, Dos+**tuk** 0288/03 *"dostluk"*, Ölüm+**tük** 1457/03 *"ceset, cansız"*

2.1.1.11. +lUU+, +dUU+, +tUU+

İncelediğimiz metinde de örneklerini gördüğümüz gibi Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde sadece yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılan bu ek hakkında Cahit Başdaş ve Abdülmukaddes Kutlu, "*Tarihi+lIg ekinin son sesinin erimesinin ardından –g > w > Ø gelişmesine bağlı olarak ek ünlüsünün yuvarlak ikiz ünlülere dönüştüğünü"*[97] ifade etmişlerdir.

Cara+**luu** 0239/03 **"***yaralı"*, Casalga+**luu** 1354/03 *"süslü"*, Beypay+**luu** 0121/02 *"azaplı"*, Taalay+**luu** 0320/03 *"talihli"*, Cöö+**lüü** 1378/07 *"yayalar"*, Mee+**lüü** 0181/03 *"akıllı"*, Belgi+**lüü** 0465/04 *"belli"*, Al+**duu** 1186/03 *"güçlü"*, Kan+**duu** 0752/01 *"kanlı"*, Kacar+**duu** 1425/02 *"güçlü, kuvvetli"*, Irayım+**duu** 1378/04 *"merhametli"*, Dayın+**duu** 1360/06 *"kesin, belli, ünlü"*, İşenim+**duu** 1363/09 *"güvenilir"*, Mal+**duu** 1406/05 *"hayvanı çok olan"*, Iyman+**duu** 0879/03 *"edepli"*, Mezgil+**düü** 1411/01 *"mevsimsel"*, Süyküm+**düü** 0370/04 *"sevimli"*, Berçem+**düü** 0481/02 *"belli, bilindik"*, Kesir+**düü** 0571/02 *"kibirli, belalı"*, Kanat+**tuu** 0718/01 *"kanatlı"*, Aybat+**tuu** 1412/01 *"heybetli"*, Ukmuş+**tuu** 0010/02 *"harika"*, Tozok+**tuu** 0321/01 *"çileli"*, Kayrat+**tuu** 0389/04 *"güçlü"*, Turak+**tuu** 0247/03 *"devamlı"*, Cük+**tüü** 1433/07 *"yüklü"*, Keyiş+**tüü** 0141/03 *"üzüntülü"*, Es+**tüü** 0407/03 *"akıllı"*, Kelbet+**tüü** 0476/02 *"endamlı"*, Mençik+**tüü** 0150/02 *"hususi"*

[97] Cahit Başdaş-Abdülmukaddes Kutlu, *Kırgız Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi,* Paradigma Akademi, 2016, s. 116

2.1.1.12. +OO

Sayı isimleri ile ekleşerek birliktelik ve ortaklık ifade eden bu ek Cahit Başdaş, Abdülmukaddes Kutlu'nun belirttiği üzere, *"tarihi +AgU ekinin /-g/ erimesi sonucu (+AgU > +Aw > +OO) aldığı şekildir."*[98]

Ek+**öö** 0164/01 *"ikisi"*, Kay bir+**öö** 0201/01 *"biri, bazı"*, Tört+**öö** 0341/01 *"dördü"*, Üç+**öö** 0560/02 *"üçü"*

2.1.1.13. +(I)rAAk; +(u)raak, +(ü)röök

İsim ve sıfatlarla ekleştiğinde karşılaştırma, derecelendirme, küçültme bildiren bu ekin Kırgız Türkçesi ses yapısına uygun bir şekilde yuvarlak şekilleri de görülür.

Az+**ıraak** 0973/01 *"daha az"*, Kıyın+**ıraak** 0498/04 *"daha zor"*, Biraz+**ıraak** 1010/02, Tez+**ireek** 1415/04 *"daha çabuk"*

2.1.1.14. +sIz, +sUz

Kırgız Türkçesinin damak ve dudak uyumuna göre gelişen bu ek Zeynep Korkmaz'ın ifadesi ile, *"Sahip olma, kendinde bulundurma" görevindeki sıfat türeten +lI, +lU ekinin karşıtıdır."*[99] Bunun üzerine en az +lUU, +dUU, +tUU ekleri kadar işlek olmakla birlikte eklendiği sözcüklerde genellikle 'yokluk' ifade eden olumsuz bir ek olup 'çokluk' anlamı da bildirir.

San+**sız** 1474/03 *"sayısız"*, Kıymıl+**sız** 0077/01 *"hareketsiz"*, Çıdam+**sız** 1259/03 *"dayanıksız, sabırsız"*, Kayrat+**sız** 1237/02 *"cesaretsiz"*, Arga+**sız** 1217/04 *"çaresiz"*, Uyat+**sız** 0706/01 *"utanmaz"*, Kural+**sız** 1047/03 *"silahsız"*, Dabış+**sız** 0176/03 *"sessiz"*, Şek+**siz** 1365/03 *"şüphesiz*", Erk+**siz** 1447/02 *"çaresiz, erksiz"*,

---

98 Cahit Başdaş, Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e.*, s.117
99 Zeynep Korkmaz, *a.g.e.* , s. 64

Çek+**siz** 0817/02 *"sonsuz"*, Cik+**siz** 0128/03 *"izsiz"*, Til+**siz** 0626/01 *"dilsiz"*, Ebegey+**siz** 1164/01 *"pek çok, aşırı"*, Ukuk+**suz** 0749/01 *"haksız"*, Tolkun+**suz** 1331/02, Op+**suz** 1421/02 *"fazla, çok"*, Bolcol+**suz** 0234/03 *"sınırsız"*, Bülöö+**süz** 1389/03 *"ailesiz"*, Keçüü+**süz** 0634/01, Kürök+**süz** 1164/03, Ölçöm+**süz** 1305/04 *"ölçülemeyen, sınırsız"*, Süyküm+**süz** 1306/03 *"çirkin"*, Mün+**süz** 1471/02 *"kusursuz, eksiksiz"*

2.1.1.15. +sAk, +sOk

Hülya Kasapoğlu ekin, *uzun ünlülü şekillerinin olduğunu ve ekin bir şeye düşkünlük bildirerek vasıf isimleri yaptığını*[100] belirtmiştir. Ancak incelediğimiz metinlerde bu ekin organ adı türettiği bir kelimeye rastladık.

kur+**sak** 0297/04

2.1.1.16. +sımak, +sımal, +sıman

Renk isimlerine eklenerek benzerlik ifade eden bu ek Kırgız Türkçesinde işlek olmamakla birlikte incelediğimiz metinlerde de yer almamaktadır.

2.1.1.17. +tay, +toy

İncelediğimiz metinlerde akrabalık isimlerinde karşımıza çıkan bu eki Mustafa Öner, damak uyumuna uymadığını ve çoğunlukla akrabalık isimleri, sevgi ve küçültme bildiren sözlerde sınırlı kalmış olmasıyla birlikte geç devirlerde ekleşmiş bir unsur olduğunu[101] ifade etmiştir.

Erke+**tay** 1463/04 *"nazlı"*, Aga+**tay** 0661/01 *"ağabeyciğim"*

---

[100] Hülya Kasaoğlu Çengel, *a.g.e*., s.119
[101] Mustafa Öner, *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. TDK, Ankara, 2013, s. 47

2.1.1.18. +çAr+, +çor+

Hayvan isimlerinde küçültme bildiren bu eke ait örnekleri incelediğimiz metinlerde tespit edemedik.

2.1.1.19. +gIl+, +gul+, +kül+

İşlek bir ek olmamakla birlikte isimlere gelerek benzerlik ifade ettiğini söyleyen H. Kasapoğlu Çengel, ceñil 0112/04 *"hafif"* kelimesinde de bu ekin varlığının[102] düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kir+**gil** 1446/01 *"bulanık suyun rengi"*

2.1.1.20. +gIlt+, gUlt

İncelediğimiz metinlerde bazı renk isimlerinde benzerlik ilişkisi kuran bu ekin yer aldığı kelimelere rastlanmamıştır.

2.1.1.21. +(ı)lcım+, +(ü)lcüm+

İncelediğimiz metinlerde bazı renk isimlerinde benzerlik ilişkisi kuran bu ekin yer aldığı kelimelere rastlanmamıştır.

2.1.1.22. +gıltım+, +gültüm+

İncelediğimiz metinlerde bazı renk isimlerinde benzerlik ilişkisi kuran bu ekin yer aldığı kelimelere rastlanmamıştır.

2.1.1.23. +GAy+, +GOy

Kırgız Türkçesinde işlek olmamakla birlikte eklendiği sözcüğe vasıf ve küçültme anlamları verir.

Kapçı-**gay** 0639/03 *"vadi, geçit"*, Kün+**göy** 0165/02 *"yeryüzünün güneş gören tarafı"*, Tes+**key** 0165/02 *"güneş görmeyen yer"*, 'çeç' Çeçekey 0598/03 *"göz merceği"*

---

[102] H. Kasapoğlu Çengel, a.g.e., s.113

2.1.1.24. +ke

İncelediğimiz metinlerde akraba isimlerinde rastladığımız '+ke' eki, Kırgız Türkçesinde tek şekilli olmakla birlikte eklendiği sözcükte sevgi, küçültme ifade eder.

Aba+**ke** 0084/01 *"anneciğim"*, Ene+**ke** 1385/07 *"anneciğim"*, Bay+**ke** 1467/01 *"ağabeyciğim"*, Moldo+**ke** 0845/01, Usta+**ke** 0200/03

Yabancı kökenli isimden isim yapan ekler

2.1.1.25. +kEr+, +kOr

Cahit Başdaş, Abdülmukaddes Kutlu bu ekin *Farça ger biçim biriminden geliştiğini ve vasıf adları yapan bir ek olduğunu*[103] ifade etmiştir.

Kayrat+**ker** 1407/03 *"gayretli"*, Cumuş+**ker** 0500/04 *"işçi"*, Nayza+**ker** 1181/01 *"mızrakçı"*, Ayıp+**ker** 1357/04 *"suçlu"*, Booru+**ker** 1414/03 *"hayırsever"*, Süt+**kor** 1140/03 *"tefeci"*, Künö+**kör** 0633/02 *"günahkâr"*

2.1.1.26. +pOz+

Farsça "düşkünlük" bildiren 'bâz' ekinin Kırgız Türkçesi'nin ses ve şekil yapısına uyum sağlamasıyla gelişen bu ekin yer aldığı kelimeleri incelediğimiz metinlerde tespit edemedik.

2.1.1.27. +dar+, +dör+, +tar+

Levent Doğan ve Bülent Hünerli, "*bir şeye sahip olmayı bildiren sıfat isimleri yapan bu ekin Farsça "+dâr" ekinden geliştiğini"*[104] ifade etmişlerdir.

---

[103] Cahit Başdaş, Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e*., s. 119

[104] Levent Doğan-Bülent Hünerli, *Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı (ed. Levent Doğan)*, 2. Baskı, Kriter Yay., Kasım-2010, s. 291

Cara+**dar** 1104/02 *"yaralı, dertli"*

2.1.1.28. +keç+, +köç+

İncelediğimiz metinlerde tespit edemediğimiz bu ek Farsça 'keş' ekinin Kırgız Türkçesi ses ve şekil yapısına uyum sağlamış hâlidir.

2.1.1.29. +man

Ele aldığımız +lUU, +dUU, +tUU isimden isim yapım ekleri ile aynı işleve sahip olmakla birlikte Farsçadan Kırgız Türkçesine geçmiştir.

Kadır+**man** 0232/01 *"saygıdeğer"*, Biler+**man** 0833/04 *"akıllı"*, Akıl+**man** 1307/04 *"düşünceli"*

2.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

2.1.2.1. -Ak+, -Ok+

Fiil, nesne, yer, vasıf vd. isimler türeten oldukça işlek olan bu ek, Kırgız Türkçesinin dudak uyumuna göre şekillenir. Türkiye Türkçesinde de oldukça işlek olan bu ek hakkında Zeynep Korkmaz, *"-Ak ekiyle kurulmuş sözlerin bir kısmının Eski Türkçede –gAk'lı biçimde olmasını (kaçak < kaçgak, kurak < kurgak, gerek < kergek, orak < orgak, yaprak < yapurgak vb.) ekin kökence –gAk ekiyle*[105] *"* ilişkilendirilebilineceğini belirtmiştir.

At-**a**-**k** 0155/01 *"nam, ad"*, Cara-**k** 0763/01 *"araç, alet, silah"*, Cat-**ak** 1401/19 *"yatak"*, Calbıra-**k** 0449/01 *"yaprak"*, Kurga-**k** 0395/04 *"kuru"*, Kuç-**ak** 1205/04 *"kucak"*, Cumşa-**k** 1366/09 *"yumuşak"*, Bıç-**a**-**k** 0766/01 *"bıçak"*, Tırma-**k** 1307/04 *"tırnak, tırmık",* Taya-**k** 0619/03 *"baston, dayak"*, Saba-**k** 0656/04 *"sopa"*, Sura-**k** 0404/02 *"sorgu"*, Oola-**k** 0230/02 *"mesafeli, uzak"*, Tur-**ak** 0247/03 *"durak"*, Kumda-**k** 0390/04 *"kumsal"*, Tile-**k** 0405/02 *"dilek"*, Kork-**ok** 0497/03

[105] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 70

"korkak",*'çolu-'* Çolo-**k** 0526/01 *"kısa, eksik, kusurlu"*, Or-**ok** 0196/01 *"orak"*, Böl-**ök** 0312/03 *"parça"*, Tünö-**k** 1390/19 *"ahır, yuva, geceleme yeri"*, Döngölö-**k** 1427/01 *"yuvarlak"*, Töşö-**k** 1460/04 *"döşek"*, Kürö-**k** 0580/04 *"kürek"*

2.1.2.2. -çAk+, -çOk

Nesne, organ, vasıf isimleri türeten bu ek, incelediğimiz metinlerde yalnızca bir organ isminde yer almaktadır.

Em-**çek** 1075/03 *"meme"*

2.1.2.3. -gAk+, -gOk+; -kAk+, -kOk+

Nesne, vasıf, bitki, hayvan, hastalık isimleri yapan bu ek, Kırgız Türkçesinin dudak uyumuna uymakla birlikte incelediğimiz metinlerde belli başlı kelimelerde karşımıza çıkmıştır.

Kam-**gak** 1430/01 *"kurak bölgede yetişen bitki türü"*, Tay-**gak** 1421/04 *"kaygan"*, Ser-**gek** 1337/05 *"canlı, uyanık, hassas"*, Bez-**gek** 0785/02 *"sıtma"*, Bor-**kok** 0194/01 *"tortu"*, Bat-**kak** 0376/04 *"batak, çamur"*

2.1.2.4. -gI, -gU; -kI, -kU

Eski Türkçeden beri işlek olan bu ek, fiillerden genel olarak yapılanı, bazen yapanı ve bazen yapma işini ifade eden isimler türetir.[106] Kırgız Türkçesinde ünsüz uyumuna uygun olarak tonlu ünsüzle biten fiillere g'li, tonsuzla bitenlere ise k'li şekilleri gelir.

Çal-**gı** 0196/01 *"tırpan"*, Uy+**ku** 1024/04 *'uyu-ku'*, Köç-**kü** 0326/03 *"toprak kayması, çığ"*, Kül-**kü** 0424/01 *"gülme, alay"*

[106] Muharrem Ergin, *a.g.e*, s. 250

2.1.2.5. -gIç, -gUç; -kIç, -kUç

Nesne ve alet isimlerinin yanı sıra vasıf ve meslek isimleri de türetir. V. Hatipoğlu bu eki, /g/ sesinin dar ünlüleri geniş ünlülere çevirdiğini belirterek, –gAç ekinin aslı olarak değerlendirmiştir.[107] M. Ergin de bu ekin, eskinden sadece yuvarlak vokallerinin olduğunu ve –GAç eki ile fonksiyon ve işleklik bakımından aynı olduğunu bildirmiştir.[108]

Can al-**gıç** 0753/01 *"Azrail"*, Min-**giç** 1389/02 *"binek"*, Bil-**giç** 0362/02 *"anlayışlı"*, Cırt-**kıç** 0175/04 *"yırtıcı"*, Tep-**kiç** 1331/10 *"basamak"*, Cut-**kuç** 0078/04 *"yutan, zalim, gaddar"*

2.1.2.6. -gIn, -gUn; -kIn, -kUn

Genellikle tek heceli fiil tabanlarına gelerek vasıf isimleri yapar. Kırgız Türkçesinde ünlü ve ünsüz uyumuna uyması ile birlikte tonlu seslerden sonra g'li, tonsuzlardan sonra k'li şekilleri gelir.

Kır-**gın** 0442/04 *"kanlı savaş"*, Tiz-**gin** 0446/04 *"dizgin"*, Çal-**gın** 0728/03 *"keşif kolu askeri"*, Kuu-**gun** 1008/03 *"sürgün"*, Kaç-**kın** 1011/01 *"kaçak"*, Çap-**kın** 1408/03 *"saldırı, hücum"*, Çaç-**kın** 0890/04 *"saçılmış, dağınık"*, Tut-**kun** 0913/02 *"esir"*, Uç-**kun** 0206/02 *"alev, kıvılcım"*, Öt-**kün** 1385/18

2.1.2.7. -(I)ç+, -(U)ç+

Dönüşlülük eki "-n" almış fiil gövdelerine eklenerek fazlalık, aşırılık ifade eder ve fiilin sonucunu bildirir.
Kuban-**ı-ç** 0744/03 *"kıvanç, sevinç"*, Ayan-**ı-ç** 1435/01 *"merhamet"*, Korkun-**u-ç** 1480/03 *"korkunç"*, Tın-**ç** 0768/02 *"sakin, sessiz"*

---

[107] V. Hatipoğlu, *a.g.e*, s. 65
[108] Muharrem Ergin, *a.g.e*, s. 252

2.1.2.8. -(I)k+, -(U)k+

Fiille bağlantılı isimler, vasıf ve nesne isimleri türeten bu ek hakkında M.Öner, tarih boyunca değişmeksizin geniş bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir.[109]

Aç-**ı-k** 1454/03 *"açık"*, Carı-**k** 1364/01 *"ışık, aydınlık,"*, Cañır-**ı-k** 1420/04 *"yankı, akis"*, Arı-**k** 1371/13 *"zayıf"*, Isı-**k** 0277/04 *"sıcak"*, Kızı-**k** 1242/01, Art-**ı-k** 1247/03 *"fazla, üstün"*, Caz-**ı-k** 0666/02 *"günah, yazık"*, Sın-**ı-k** 1035/01 *"kırık"*, Sız-**ı-k** 0965/01 *"çizgi"*, Kıykır-**ı-k** 0675/01 *"haykırma"*, Aş-**ı-k** 0228/02 *"fazla"*, Kıl-**ı-k** 0466/02 *"huy, yapılan iş"*, Cırt-**ı-k** 0195/02 *"yırtık"*, Cet-**i-k** 1323/03 *"yeterli, akıllı, olgun, üstün"*, Çiri-**k** 0185/04 *"çürük"*, Şişi-**k** 0030/03 *"şiş, şişlik"*, Tun-**u-k** 0216/01 *"temiz, duru"*, Tol-**u-k** 0327/04 *"dolu, tam"*, Buy**(u)**r-**u-k** 0408/04 *"emir"*, Buz-**u-k** 0476/04 *"bozuk"*, Öl-**ü-k** 1127/02 *"ölü, ceset"*, *(kö**p**-)*Köb-**ü-k** 0316/02 *"köpük"*, Üz-**ü-k** 1146/01 *"koparılmış parça"*, Bül-**ü-k** 0486/01 *"kargaşa"*, Çüçkür-**ü-k** 0424/01 *"aksırık"*, Ökür-**ü-k** 0340/03 *"bağırtı, çığlık"*

2.1.2.9. -(I)m+, (U)m+

Fiil ile bağlantılı isimler yapar. Eskiden beri işlekliğini sürdüren bir ektir. Ekin yuvarlak ünlülü şekli Kırgız Türkçesinin dudak uyumuna dayalı gelişme göstermiştir.

Çıda**m**sız 1259/03 *"dayanıksız, sabırsız"*, Çene-**m** 0817/02 *"ölçü"*, Ölçö**m**süz 1305/04 *"ölçüsüz"*, *(çı**k**-)*Çıg-**ı-m** 1434/04 *"masraf, gider"*, *(a**k**-)*Ag-**ı-m** 1355/06, Bış-**ı-m** 1216/01 *"pişim"*, Sıdır-**ı-m** 0589/01 *"soğuk rüzgar"*, Ilı-**m** 1111/03 *"içtenlik, yakınlık, sıcaklık"*, Tın-**ı-m** 0588/01 *"ara, mola"*, Sez-**i-m** 0697/01**,** Bil-**im** 0920/04 *"bilgi"*, İşen**im**siz 1131/01 *"güvensiz"*, Çeç-**i-m** 1272/04 *"karar"*, Kiy-**i-m** 0644/01 *"giyim"*, Ket-**i-m** 0086/04, (Muşt**a**-)Muşt-**u-m** 0349/03 *"yumruk"*, Öl-**ü-m** 0521/02, Köç-**ü-m** 1032/04 *"göçme"*, Ös-**ü-m**+dük 0205/03 *"ösüm: büyüme / ösümdük : bitki"*

[109] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 79

2.1.2.10. -(I)n+, +(U)n+

Fiili yapanı, fiilin sonucunu ifade eder. –a/-e ve –kile pekiştirme eklerinden sonra /n/ sesi genizleşebilir.

Cıy-**ı-n** 0286/01 *"toplama, toplantı"*, Arbı-**n** 0836/03 *"fazla, çok"*, Kel-**i-n** 1030/02 *"gelin"*, (e**k**-)Eg-**i-n** 0677/02 *"ekin"*, Kuy-**u-n** 1482/08 *"hortum, fırtına"*, Tolku-**n** 0102/01 *"dalga"*, Tüt-**ü-n** 0145/02 *"duman"*, Ürk-**ü-n** 0486/04 *"telaş, panik"*, Tüy-**ü-n** 0972/04 *"düğüm"*, Sa-**n** 1201/01 *"sayı"*, İyr-**eñ**+de- 1442/03 *"iyreñ: eğri, büğrü"(<iy[i]r-)*, Dürböl-**öñ** 0340/02 *"panik"*, Tüzö-**ñ** 0155/03 *"düzlük"*

2.1.2.11. -(I)t+, -(U)t+

Fiillerden nesne ve kavram adları yapar. M. Ergin bu ekin eskiden misallerinin fazla olduğunu bugün ise işlekliğini sürdüremediğinden bahsetmiştir.[110]

Cay-**ı-t** 1430/02 *"mera, otlak"*, Sark-**ı-t** 1186/04 *"yiyecek, içecek kalıntısı"*, Toy-**ut**+ta- 1370/06 *"toyut: yem, aş"*, Küy-**ü-t** 0238/04 *"keder, üzüntü"*, Küzö-**t** 0330/03 *"nöbet, sıra"*

2.1.2.12. -(I)ş, (U)ş

İncelememizin isim fiil bölümünde de detaylı bir şekilde ele aldığımız bu ek, genellikle hareketi ve hareketin sonucunu bildiren isimler (mastar) yapar.

Min-**i-ş** 1338/05 *"binmek"*, Kayrattan-**ı-ş** 0143/04 *"çabalamak"*, Aş-**ı-ş** 1013/03 *"aşmak"*, Kal-**ı-ş** 0963/01 *"kalmak"*, Kör-**ü-ş** 1301/03 *"görmek",* Ber-**i-ş** 0858/03 *"vermek"*, Korgo-**ş** 0701/04 *"korumak"*

Bu ek kalıplaşarak kalıcı isimler de oluşturmaktadır.

---

[110] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 258

Caratıl-**ı-ş** 1339/07 *"yaratılış, tabiat"*, Ayt-**ı-ş** 1328/01 *"tartışma"*, Bat-**ı-ş** 0624/01 *"batı"* Kün çıg-**ı-ş** *(çı**k**-)* 0485/02 *"doğu"*, Keyi-**ş**+tüü 0141/03 *"keyiş: üzüntü,* Ceñ-**i-ş** 0698/04 *"zafer, başarı, yeniş"*, Şaşıl-**ı-ş** 0488/03 *"acil, ivedi"*, Ur-**u-ş** 0048/01 *"kavga"*

2.1.2.13. -OO, -UU

Eski Türkçede fiilden isim yapma eki olan "-g, -ġ " ekinin, Kıpçak sahasında düşmesiyle veya –ġ > -g > -v şeklinde ses değişmesiyle oluşmuştur.[111] M. Öner, bu ekin Tatarca ve Kazakça'da ortak bir şekilde yuvarlak ünlü ile birlikte "-(u,ü)v" kullanılırken, Kırgız Türkçesinde uzun ünlüye döndüğünü kaydetmiştir.[112] H. K. Çengel, bu ekin Kırgız Türkçesinin ağızlarında –ow/ -öw; -uw/ -üw şeklinde yaşadığını söylemiştir.[113] Söz konusu eki, isim fiilleri ele aldığımız bölümde inceledik.

Kat-**uu** 0141/03 *"sert, ağır"*, Kız-**uu** 1002/03 *"kızgın" (Kız**ı**-)*, Atkar-**uu**ga 0966/04 *"yaptıklarına"*, Kutkar-**uu** 0932/03 *"kurtarmak"*, Koştoş-**uu** 0535/04 *"vedalaşmak"*, Bas-**uu**ga 0592/03 *"Basmaya"*, Süylöş-**üü** 0523/03 *"konuşmak"*, Ötkör-**üü** 0152/02 *"geçirmek"*, Sakt-**oo** 1097/03 *"saklamak" (Sakt**a**-)*, Ont-**oo** 1057/03 *"inlemek" (Ont**o**-)*, Karm-**oo** 0830/04 *"almak",* Oyn-**oo** 0840/04 *"oynamak" (Oyn**o**-), (Karm**a**-)*, Şilt-**öö** 1255/04 *"adım atmak" (Şilt**e**-)*

Kalıplaşarak kalıcı isimler oluşturabilir.

Aş-**uu**lar 1418/02 *"geçitler"*, Ur-**uu** 0831/03 *"savaş"*, Keç-**üü**süz 0634/01 *"geçitsiz"*, Sur-**oo** 0160/04 *"soru",* Kıyn-**oo** 1062/04 *"eziyet, zulüm"*, Ayd-**oo** 0473/03 *"sürgün" (Ayd**a**-)*, Şayl-**oo** 0287/03 *"seçim" (Şayl**a**-)*, Eñs-**öö** 0663/02 *"istek, arzu" (Eñs**e**-)*

[111] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *a.g.e*., s. 36
[112] Mustafa Öner, *a.g.e*., s. 72
[113] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* s. 148

2.1.2.14. -dI+, -dU

Genellikle dönüşlü çatılı fiil gövdelerinden fiil ismi yapar. Eski devirlerde pek az görülmekle birlikte bugünkü lehçelerde kullanım açısından biraz genişlemiştir. [114] Ancak incelediğimiz metinlerde bu ekin yer aldığı kelimeler oldukça azdır.

*(Ak-)*Ag**-ındı** 0616/04 *"akıntı"*, Tepse-**ndi** 1049/03, 1051/04 *"ayak altı"*, Şirendi 0195/04

2.1.2.15. -mIş+, -mUş+

Sıfat fiil eklerinde değerlendirilen bu ek, kalıplaşarak kalıcı isimler oluşturur. Eski Türkçe devrinden beri ve bilhassa Batı Türkçesinde çok kullanılan bir partisip eki olsa da, bugünkü lehçelerde fiilden isim yapma görevindedir.[115] Bu eke incelememizde ele aldığımız sıfat fiillerde de yer verdik. Metinlerden derlediğimiz kelimelerde de bu ek, bir partisip ekinden ziyade fiilden isim yapma işlevindedir.

Ce-**miş** 0035/05 *"yemiş, meyve"*, Kıl-**mış** 0798/02 "suç", Uk-**muş** 1332/10, Tur-**muş**ta 0158/04 *"hayatta"*, Bol-**muş**ka 0917/01 *"olana"*

2.1.2.16. -gIs+, -gUs+; -kIs+, -kUs+

Fiillerden olumsuz anlamda vasıf isimleri yapan bu eke çalışmamızın sıfat fiiller bölümünde de yer verdik. H. K. Çengel bu ekin, fiilden isim yapan –GI / -GU eki ile +sIz / +sUz olumsuzluk ekinden oluştuğunu söyler. [116]

Çık-**kıs** 1131/04 *"çıkılmaz"*, Can ayaş-**kıs** 0341/03 *"dayanılmaz"*, Esten ket-**kis** 1442/04 *"akıldan çıkmaz"*, Köz cet-**kis** 0090/03 *"uçsuz, bucakız"*, Ket-**kis** 1243/03, *"gitmez"*, San cet-**kis** 1291/03 *"sayısız, sayılamayacak kadar"*, Unut-**kus** 1225/02 *"unutulmaz"*, Uk-**kus** 0078/02 *"dinlenilmeyecek"*, Öç-**küs** 1412/04 *"unutulmayan,*

[114] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s.88
[115] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 92
[116] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* s.114

daimi, silinmez”, Çıda-**gıs** 1377/02 *“katlanılmaz”*, Can çıda-**gıs** 0142/01, Sat-ıp al-**gıs** 0641/01, Ayrıl-**gıs** 0276/04 *“ayrılmaz”*, Bil-**gis** 1357/08 *“bilmez, bilinmeyen”*, Kara-**gıs** 1418/03 *“bakılmayacak, bakılmayan”*

2.1.2.17. -OOçU+, -UUçU+

H.K. Çengel bu ekin gelişimi hakkında, Kırgız Türkçesinde –(I)g fiilden isim yapma ekinin ünsüzünün /w/ye dönerek yuvarlak uzun ünlüye dönüşmesiyle oluşan –OO/-UU eki ile +çI/+çU fiilden isim yapma ekinin birleşiminden meydana geldiğinin ihtimalinin kuvvetli olduğundan bahseder.[117] Fiili yapanı bildirir. Bu eke, incelediğimiz metinlerde yalnızca aşağıda belirttiğimiz kelimelerde rastladık.

Cogot-**uuçu** 0369/04 *“imha edici”*, Oku-**uçu** 1089/01, 1149/01, 1330/04, 1351/01, 1385/02 *“okuyucu”*

2.1.2.18. -(I)ñkI+, -(U)ñkU+

Fiillerden yapılanı, yapanı bildiren isimler türeten –GI/-GU ekinin, dönüşlü fiil tabanlarına gelmesiyle oluşan bu ek, vasıf isimleri yapar. H. K. Çengel, işlek bir ek olduğunu kaydetse de, incelediğimiz metinlerde yalnızca bir örneğine rastladık.

Salbıra-**ñkı** 0064/03 < salbıra-*“sallanmak, sarkmak”*

2.1.2.19. -mAk, -mOk

İncelememizin isim fiiller bölümünde de değerlendirdiğimiz bu ek, Eski Türkçeden beri işlekliğini sürdürmektedir. Fiillerden hareket isimleri ve kalıcı isimler yapar. M. Öner bu ekin, bugünkü lehçelerde hareket adı yapma fonksiyonunu –v ekine *(Kırgız Türkçesinde –UU / -OO eklerine gelişen)* bıraktığını ve az olmakla birlikte kalıplaşmış fiil isimlerinde kaldığını ifade etmiştir.[118] M. Ergin, ekin

[117] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 149
[118] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 78

sonundaki q ve k ünsüzlerinin sedalılaşması ve yumuşaması dolayısıyla –ma, -me fiilden isim ekleri ile karıştırılmaması gerektiğini ve söz konusu –mak, -mek ekinin nadiren klişeleşerek nesne isimleri türettiğini bildirmiştir.[119] Ekin yuvarlak ünlülü şekilleri Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde gelişmiştir.

İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin oluşturduğu bazı kalıcı isimler şunlardır:

Tabış-**mak** 1136/01, 1153/03, 1471/02 *"bilmece"*, Kayır-**mak** 1371/10 *"olta iğnesi"*, Kıs-**mak**+ta 0222/03 *"kısmak: icbar, zorlama"*, Tür-**mök** 0636/02, Üy-**mök** 1144/01 *"yığın"*

2.1.2.20. -mA, -mO

Fiillere bağlı kavram ve nesne adları türetir. Eskiden beri işlek bir ektir. M. Ergin, -mak, -mek eki hareket isimleri yaparken, -ma, -me ekinin -hareket ifade etmeyerek- iş isimleri yaptığını ve bundan dolayı –ma, -me'nin daha kuvvetli fiilden isim yapma eki olduğunu bildirerek aralarındaki farkı dile getirmiştir.[120] Ekin yuvarlak ünlülü şekilleri Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde gelişmiştir.

Ayır-**ma**+sı+n 1345/06 *"farkını"*, Cul-**ma**+la- 0710/04 *"culma: koparılmış, yolunmuş"*, Şaş-**ma** 0472/01 *"aceleci, sabırsız"*, Keç-**me**+lik 1421/03 *"geçit"*, Ter-**me**+le- 1202/04 *"terme: derleme"*, Çiy-**me**+le- 0896/04 *"çiyme: çizim"*, Tiz-**me** 0222/04 *"dizme, liste"*, Üy-**mö**+lö- 1026/03 *"üymö: küme, yığın"*, Böl-**mö** 0596/03 *"oda"*, Süz-**mö** 0379/04 *"süzülmüş"*

2.1.2.21. -mAl, -mOl

Fiil ile bağlantılı isimler ve insanlara özgü vasıf isimleri türetir. Kırgız Türkçesinde işlek bir ek değildir. İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin yer aldığı kelimelere rastlamadık.

---

[119] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s 246
[120] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s.246-247

2.1.2.22. -golok; -kalak, -kölök

Kırgız Türkçesinde işlek olmayan bu ek, vasıf isimleri yapar. İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin yer aldığı rastlamadık.

2.1.2.23. -AAgAn, -öögön

Kırgız Türkçesinde işlek olmayan bu ekin bünyesinde fiile sıklık kazandıran –a-/ -e- eki ile –Gan / -GOn sıfat fiil ekinin varlığı söz konusudur. Hareketin sürekli yapıldığını bildirir.[121] İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin yer aldığı kelimelere rastlamadık.

2.1.2.24. -AAnak, -öönök

İşlev ve işleklik bakımından –AAgAn, -öögön ekine benzemektedir. Metinlerden derlediğimiz kelimelerde söz konusu ekin yer aldığı kelimelere rastlamadık.

2.1.2.25. –AnAk

Semih Babatürk[122], Kırgız Türkçesinde fiillerden hareketin devamlı ve aşırı bir şekilde yapıldığını anlatan isimler türettiğini ve Eski Türkçede bu eke rastlanmayıp Oğuz lehçelerinde –anağ/ -enek şekliyle yaygın olarak kullanılmasına rağmen Kırgız Türkçesinde işlek olmadığını ifade etmiştir.

2.1.2.26. -AlAk, -olok

Vasıf isimleri yapar. Fiili yapanı bildirir. İşlek bir ek değildir.

Kumalak 0184/02 *"yuvarlak"*

---

[121] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e*., s. 137

[122] Semih Babatürk, *"Yudahin'in Kırgızca Sözlüğüne Göre Kırgızcada Fiilden İsim Yapan Ekler ve Kullanılışları"*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2005, s.14

2.1.2.27. -mAç, -mOç

İşlek olmamakla birlikte özellikle yemek isimlerinde kullanıldığı görülmektedir.[123] A. B. Ercilasun bu eki, çeşitli yemek isimlerine dayandırarak *(Bazlamaç, Doğramaç, Gömeç, Güllaç vd.)* –ma fiilden isim yapım eki ve aş kelimesinin *(-ş > -ç)* birleşmesi ile ifade etmekle birlikte yemek isimleri dışında *(dolambaç, saklambaç vd.)* türettiği kelimeler için ise –maca > -maç şeklinde açıklayarak iki farklı etimolojik yapıyı karşıladığı görüşündedir.[124]

Cañılt-**maç** 1127/04 *"yanılmaca, tekerleme"*

2.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler

2.1.3.1. +lA-, +lO-; +dA-, +dO-; +tA-, +tO-

Kırgız Türkçesinde tonlu ünsüzlerle biten kelimelerde d'li, tonsuz ünsüzlerle bitenlerde ise t'li şekilleri ve dudak uyumu neticesinde yuvarlak ünlülü şekilleri bulunur. Olma ve yapma bildiren kelimeler türeten bu ek hakkında M. Ergin, *"Türkçe'de başlangıçtan beri kullanıla gelmiş, bilhassa son zamanlarda işlekliği çok artarak isimden fiil yapma sahasına hâkim olan başlıca ek durumuna yükseldiğini"* bildirmiştir.[125]

Iy+**la-** 1385/18, *"ağlamak"***,** Dalbasa+**la-** 1441/01 *"çabalamak"*, Carıya+**la-**1350/01 *"duyurmak, ilan etmek"*, Nayza+**la-** 1260/04 *"mızraklamak"*, Balca+**la-** 1212/03 *"parçalamak"*, Tamçı+**la-** 0381/01 *"damlamak"*, Şay+**la-** 0924/01 *"seçmek"*, Ee+**le-** 0443/03 *"sahiplenmek"*, Aldey+**le-** 0639/04 *"ninni söylemek"*, Mee+**le-** 1264/04 *"nişan almak"*, Serepçi+**le-** 0735/03 *"gözetlemek"*, Oy+**lo-** 0128/04 *"düşünmek"*, Borço+**lo-** 0583/04 *"parçalamak"*, Aloo+**lo-** 0267/01 *"alevlenmek"*, Künö+**lö-** 1480/03 *"suçlamak"*, Cöö+**lö-** 1094/02 *"tartışmak"*, Kökö+**lö-** 0093/01 *"yükselmek"*, Solgun+**da-** 1355/02 *" yavaşlamak"*, Kıymıl+**da-** 0183/02 *"hareket etmek"*, Orun+**da-** 0182/03 *"yerine getirmek"*, Dayar+**da-** 0493/04 *" hazırlamak"*, İz+**de-** 0174/01 *"aramak, araştırmak"*, Kişen+**de-** 1108/04 *"zincir vurmak"*,

[123] V. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.113
[124] Ahmet Bican Ercilasun, *-maç / -meç eki üzerine*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 21, 1973
[125] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 239

Tez+**de-** 0613/04 *"hızlanmak"*, Oyron+**do-** 0390/02 *"harap etmek, yok etmek"*, Kol+**do-**0411/03 *"kollamak"*, Köz+**dö-** 1398/01 *"gözetlemek"*, Mıltık+**ta-**1372/08 *"tüfekle ateş etmek"*, Kuçak+**ta-** 1433/02 *"kucaklamak"*, Alak+**ta-** 0380/04 *"korkarak bakınmak"*, Cıt+**ta-** 0203/01 *"koklamak"*, Oolak+**ta-** 0128/03 *"uzaklaşmak"*, Çet+**te-** 1457/04 *"uzaklaşmak"*, Kek+**te-** 1394/12 *"kin gütmek"*, Eles+**te-** 0828/04 *"görünmek, sanılmak"*, Ses+**te-** 0829/04 *"tehdit etmek"*, Esep+**te-** 1270/02 *"hesaplamak"*, Tozok+**to-** 0719/01 *"azap vermek"*, Comok+**to-** 1334/09 *"efsaneleştirerek anlatmak"*, Şolok+**to-** 0936/03 *"hüngür hüngür ağlamak"*, Sot+**to-** 0345/03 *"yargılamak"*, Ört+**tö-** 0810/03 *"yakmak"*, Köbük+**tö-** 1221/02 *"köpürmek"*, Cük+**tö-** 0473/04 *"yüklemek"*, Üymölök+**tö-** 0758/03 *"yığılmak"*

+dA-, +dö-; +ta-, +tö- ekleri yansıma isimlerden fiiller türetilmesinde sıkça kullanılır.

Carkıl+**da-** 0903/02 *"aydınlanmak"*, Icıl+**da-** 1462/02 *"vızıldamak"*, Zırıl+**da-** 0721/02 *"tapırdamak"*, Çurul+**da-** 0760/01 *"gürültü koparmak"*, Bışıl+**da-** 1426/01 *"burnundan solumak"*, Barkıl+**da-** 1343/04 *"bağırarak konuşmak"*, Tarsıl+**da-** 0649/03 *"gürültü yapmak"* Dırıl+**da-** 1260/02 *"titremek",* Kırçıl+**da-** 1299/02 *"gıcırdamak"*, Diril+**de-** 0231/02 *"dalgalanmak, kıpırdamak, titremek"*, Dirtil+**de-** 0766/03 *"titremek"*, Kürsül+**dö-** 1381/03 *"gürlemek"*, Dükül+**dö-** 1115/02 *"küt küt atmak"*, Düpül+**dö-** 0744/03 *"çarpmak"*, Bülkül+**dö-** 1059/04 *"kıpırdamak"*, Türsül+**dö-** 0487/04 *"küt küt ses çıkarmak"*, Sülkül+**dö-** 0487/02 *"bıngıl bıngıl etmek"*

H.K. Çengel, ekin /r/ ile biten isimlerde d'li ve l'li olmak üzere iki şekilinin de kullanılabildiğini ifade etmiştir.[126] İncelediğimiz metinlerde söz konusu yapım ekinin iki şekilde yer aldığı kelimeler şunlardır:

şor**do**- 0157/04, şor**lo**- 0092/04 *"hüzünlenmek, kederlenmek"*
kor**do**- 0178/04, kor**lo**- 0068/02 *"hor görülmek"*

[126] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e*., s.129

2.1.3.2. +lAn-, +lOn+; +dAn-, +dOn; +tAn-, +tOn

Z. Korkmaz'ın ifadesiyle *"+lA- ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları –n- dönüşlülük ekiyle genişletilerek +lAn- biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluşturmuştur."* [127]

Tayga+**lan-** 1439/01 *"kaymak"*, Kapa+**lan-** 0437/03 *"kaygılanmak, endişelenmek*, Açuu+**lan-** 0633/01 *"sinirlenmek"*, Cara+**lan-** 0742/01 *"yaralanmak, incinmek"*, Şayır+**lan-** 1106/01 *"neşelenmek"*, Akçı+**lan-** 0431/01 *"kendini temize çıkarmaya çalışmak"*, Uu+**lan-** 0159/01 *"zehirlenmek"*, Keste+**len-** 1450/04 *"bezenmek"*, Kesir+**len-** 0359/01 *"kibirlenmek"*, Oy+**lon-** 1101/02, Coşo+**lon-** 1280/04, Dodo+**lon-** 1066/02 *"yığılmak, toplanmak"*, Küü+**lön-** 0465/02, Kıyal+**dan-** 1310/04 *"hayal kurmak, düşünmek"*, Dayar+**dan-** 1259/02 *"hazırlanmak"*, Şer+**den-** 0799/02 *"cesaretlenmek"*, Kol+**don-** 1362/07 *"kullanmak"*, At+**tan-** 1412/03, Kayrat+**tan-** 0143/04 *"gayretlenmek"*, Carak+**tan-** 0379/02 *"silahlanmak"*, Tiş+**ten-** 0702/03, Ört+**tön-** 0133/01

2.1.3.3. +lAş-, +lOş-; +dAş-, +dOş; +tAş-, +tOş

Z. Korkmaz, +lA- isimden fiil yapım ekinin, –ş- işteşlik veya dönüşlülük eki ile kaynaşıp isimlerden fiiller türeten +lAş ekini oluşturduğunu ve bu fiillerde genellikle "dönüşme, kendi kendine oluşma" özelliğinin hâkim olduğunu bildirmiştir. [128]

Kamçı+**laş-** 0696/02, Kabar+**laş-** 1069/02 *"haberleşmek"*, Bata+**laş-** 0377/01 *"antlaşmak"*, Iy+**laş-** 0265/02 *"birlikte ağlamak"*, Karuu+**laş-** 0012/03 *"savaşmak"*, Bayke+**leş-** 0709/02, Tizme+**leş-** 0145/03, Korgo+**loş-** 1453/01 *"birlikte saklanmak"*, Oy+**loş-** 1271/04, Cöö+**löş-** 1094/02, Sır+**daş-** 0945/02, Ir+**daş-** 1401/22 *"birlikte türkü söylemek"*, Maydan+**daş-** 1230/04 *"savaşmak"*, Aman+**daş-** 1171/04 *"selamlaşmak"*, Koyun+**daş-** 0997/02 *"kucaklaşmak"*, Salam+**daş-** 0952/02 *"selamlaşmak"*, Bir+**deş-** 0864/04 *"birleşmek"*, Oyron+**doş-** 1277/02, Bücüñ+**döş-** 0990/03 *"büzülmek"*, Kuçak+**taş-** 1473/04, Kılçak+**taş-** 0718/02, Kas+**taş-** 1401/07 *"birbirine düşman olmak"*, Kılıç+**taş-** 1230/02, Cat+**taş-** 0879/04, Alıs+**taş-** 0380/04, Ermek+**teş-** 1476/03, Bet+**teş-** 0767/02, Çet+**teş-**

[127] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 119
[128] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.,* s. 119

1220/03, Esep+**teş-** 0955/02 *"hesaplaşmak"*, Kezek+**teş-** 0955/04 *"nöbetleşmek"*, Comok+**toş-** 1334/09, Sorok+**toş-** 0983/03, Öbök+**töş-** 1207/02 *"dayanmak"*, Dürmöt+**töş-** 0763/02 *"doldurmak, mermi sürmek"*

2.1.3.4. +lAt-, +lOt-; +dAt-, +dOt; +tAt-, +tOt-

+lA- isimlerden fiil türeten ekin –t ettirgenlik eki ile birlikte oluşturduğu şekildir.

Tamçı+**lat-** 0670/04 *"damlatmak"*, Iy+**lat-** 0223/04 *"ağlatmak"*, Erke+**let-** 1441/03 *"şımartmak"*, Kökö+**löt-** 1079/03, Üymö+**löt-** 1026/03 *"yığdırmak"*, Nöşör+**löt-** 0819/04 *"sağanak gibi yağdırmak"*, Balçıl+**dat-** 1305/02 *"şapırdatmak"*, Tutkun+**dat-** 0959/04 *"tutsak ettirmek"*, Orun+**dat-** 0182/03 *"yaptırtmak"*, Epeñ+**det-**1074/02, Erbeñ+**det-** 1014/02 *"kımıldatmak"*, Keceñ+**det-** 0989/01, Birin+**det-** 0758/01, Gül+**döt-** 1333/13, Külüñ+**döt-** 0400/01, Mülcüñ+**döt-** 0400/02, Aldas+**tat-** 0747/01, Bulkak+**tat-** 0381/03, Çet+**tet-** 0575/03 *"uzaklaştırmak"*, Söölönt+**töt-** 0062/04 *"ciddi tavır takındırmak"*

2.1.3.5. +A-, +O-

Eski Türkçe döneminden beri oldukça işlek kullanılan bu ek, Kırgız Türkçesinde de yuvarlak ünlülü şekilleri ile beraber işlektir. /a/, /ı/, /u/ ünlüsü taşıyan isimlere +a-; /e/ ve /i/ ünlüsü taşıyan isimlere +e-; /o/ ünlüsü taşıyan isimlere +o-; /ö/ ve /ü/ ünlüsü taşıyanalara ise ekin +ö- şekli gelir.[129] Z. Korkmaz söz konusu ekin, nadiren iki heceli isimlere, çoğunlukla tek heceli isim köklerine geldiğini bildirmiştir.[130]

Cıyn+**a-** 0464/03 *(Cıy**ı**n+a-) "yığmak"*, Kıyn+**a-** 0055/03 *(Kıy**ı**n+a) "eziyet etmek"*, San+**a-** 0744/04 *"saymak"*, Kan+**a-** 0206/03 *"kanamak"*, Kobur+**a-** 0201/03 *"konuşmak, mırıldanmak"*, Samtır+**a-** 1372/07 *"eskimek"*, Çıñ+**a-** 0765/04 *"sağlamlaştırmak"*, Caş+**a-** 0806/01 *"yaşamak"*, Kaltır+**a-** 1447/02 *"titremek"*,

[129] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* s. 125
[130] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s. 111

At+**a-** 0261/01 *"ad vermek"*, Çen+**e-** 0590/02 *"ölçmek"*, Til+**e**-k 0642/01, *"tile-: dilemek"*, Kek+**e-** 0468/03 *"kin beslemek"*, *(Oy**u**n+a-)* Oyn+**o-** 0314/02, *"oynamak"*, Kübür+**ö-** 0621/04, *"mırıldanmak, söylenmek"*, Cön+**ö-** 1344/02 *"yönelmek, ilerlemek, yola koyulmak"*

Bu ek yansıma isimlerden de fiil yapar.
Kuudur+**a-** 0449/02 *"kuru nesne ses çıkarmak"*, Şıñgır+**a-** 1038/01 *"çınlamak"*, Kaldır+**a-** 1159/01 *"gürlemek"*, Şaldır+**a-** 1384/03 *"takırdamak"*, Kaçır+**a-** 1219/02 *"katırdamak"*, Kıçır+**a-** 1426/02 *"gıcırdamak"*, Şıbır+**a-** 0121/02 *"fısıldamak"*, Caltır+**a-** 0111/02 *"parlamak"*, Carkır+**a-** 0135/04**,** *"parlamak"*, Kıbır+**a-** 0448/01 *"kımıldamak, yavaşlamak"*, Tıbır+**a-** 0593/02 *"kıpırdatmak, sakin duramamak"*, Şıldır+**a-** 1034/04 "şırıldamak", Küngür+**ö-** 0076/03 *"gürlemek"*, Düñgür+**ö-** 1154/03 *"güm güm etmek"*, Meltir+**e-**1263/04 *"parlamak"*

2.1.3.6. +sI-, +sU-

İsimlerden istek ve ihtiyaç bildiren fiiller türetir. M. Öner, bu ekte istek ifadesinin ortadan kalktığını, daha ziyade "olma" bildiren fiiller türettiğini not etmiştir.[131]

Erdem+**si-** 1060/02 *"yiğitlik taslamak"*, Keber+**si-** 0032/03 *"kuruyup çatlamak (dudak)"*, Buruk+**su-** 0123/02 *"koku yaymak"*

Bu ek, **–Gan / -GOn** sıfat fiil eki alarak isim olan fiillerden tekrar fiiller türetir.
Uyalgan+**sı-** 1478/03 *"utanır gibi gözükmek",* Uktagan+**sı-** 1451/04 *"uyumuş gibi gözükmek",* Turgan+**sı-** 1234/04 *"durur gibi gözükmek"*, Maktangan+**sı-** 1379/07 *"övünür gibi gözükmek",* Kubangan+**sı-** 0058/02 *"sevinir gibi olmak",* Baskan+**sı-** 1340/06 *"yürür gibi gözükmek",* Catkan+**sı-** 1170/02, Irgıtkan+**sı-** 0744/02 *"fırlatır gibi olmak"*, Estegen+**si-** 0066/04 *"hatırlar gibi olmak"*, Degen+**si-** 0104/04 *"söylemiş gibi olmak",* Cipkirgen+**si-** 0996/02 *"beğenmemiş gibi olmak"*, Ketken+**si-**0705/04, Tiştengen+**si-** 0199/04 *"ısırır gibi yapmak",* Tergen+**si-** 0002/01

[131] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 63

"inceler gibi olmak", Oylongon+**su-** 1072/02 *"düşünür gibi yapmak"*, Korgongon+**su-** 1055/01 *"korunmuş gibi olmak"*, Ontogon+**su-** 0816/02 *"inler gibi olmak"*, Cürgön+**sü-** 1181/02, *"yürür gibi gözükmek"*, Cölöngön+**sü-** 1042/04 *"yardım eder gibi gözükmek"*, Tüzötkön+**sü-** 0621/03 *"düzeltir gibi olmak"*, Körsötkön+**sü-** 0169/02 *"gösterir gibi gözükmek"*, Ölgön+**sü** 0100/04 *"ölmüş gibi gözükmek"*

2.1.3.7. +sIn, +sUn

İsimden fiil yapma eki +sı-, +si- ile fiilden fiil yapan dönüşlülük ekinin –n- birleşimesinden oluştuğu tahmin edilen bu ek işlek kullanıma sahip değildir.[132] H. K. Çengel, bu ekin yer aldığı bazı kelimelerde dönüşlülük ifadesinin açıkça görüldüğünü ifade etmiştir.[133]

Menmen+**sin-** 0277/03 *"övünmek"*, Kösöm+**sün-** 0431/02 *"kendini akıllı sanmak, rehberlik etmek"*

2.1.3.8. +I-, +U-

Eski Türkçede isimlerden fiil yapan bu ekin Kırgız Türkçesinde yuvarlak ünlülü *(+u-, +ü-)* şekillleri de vardır. Ek, eski Türkçe devrindeki işlekliğini yitirmiştir.

Tınç+**ı-** 0774/04 *"rahat etmek",* Caş+**ı-** 1087/02 *"gözleri yaşarmak",* Tar+**ı-** 1319/02 *"daralmak"*

2.1.3.9. +y-; +Ay-, +Oy

J. Eckmann, ekin Eski Türkçede –ad- / -ed- şeklinde olduğunu not ederek, isme gelerek "olma" bildiren fiiller türettiğini ifade etmiştir.[134] Bu ekin yuvarlak şekilleri "+oy-,

[132] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *a.g.e.,* s. 47
[133] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s.134
[134] J. Eckmann, *"Çağatayca El Kitabı" (çev. Günay Karaağaç)*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul, 1988, s.44

+öy-" Kırgız Türkçesinde hastır. H. K. Çengel, Kırgızcada işlek bir şekilde kullanıldığını bildirmiştir. İncelediğimiz metinlerde bu eke belirttiğimiz örneklerde rastladık.

Muñ+**ay-** 1413/01 *"bunalmak, kederlenmek"*, Olç**oy** 1156/03 *"kocaman, uzun olmak"*, Sak+**ay-** 1105/02 *"iyileşmek"*

2.1.3.10. +ol-

M. Ergin, eskiden beri isimden fiil yapma eklerinden olan bu ekin, işleklik sahasının geniş olmadığını ve genellikle "olma" bildiren fiiller türettiğini ifade etmiştir.[135] H. K. Çengel ise Kırgız Türkçesinde dudak uyumuna girmiş şekliyle iki fiilde tespit edildiğini bildirmiştir.[136] Söz konusu bu fiiller incelediğimiz metinlerde de yer almıştır.

Cog+**ol** 0098/04, 0172/04, 0254/03, 0296/04, 0638/03, 1322/04, 1385/04 *"cok ol- yok olmak"*, Oñ+**ol** 0102/01, 0257/04, 1333/15 *"düzelmek"*

2.1.3.11. +sIrA-, +sUrA-

A. V. Gabain, bu ekin yokluk bildiren +sır, +sir *(< +sır+a)* veya +sız, +siz *(+sız+ra)* eklerinden gelişmiş olabileceğinden bahsetmiştir.[137] A. F. Karamanlıoğlu ekin, geldiği sözcükte, Eski Türkçedeki gibi "yokluk" anlamı bildiren olumsuz anlamlı fiiller türettiğini bildirmiştir.[138] Ekin yuvarlak ünlülü şekilleri Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde gelişmiştir. H. K. Çengel, ekin ifade ettiği anlamın Kırgız Türkçesinde "bir şeyi kaybetme, yokluğunu hissetme, ondan uzaklaşma" anlamlarında genişlediğini belirtmiştir.[139] İncelediğimiz metinlerde bu ekin yer aldığı kelime yalnızca şudur:

---

[135] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.239
[136] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 131
[137] A. V. Gabain*,, Eski Türkçenin Grameri (çev. Mehmet Akalın),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988 s. 50
[138] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *a.g.e.,* s.48
[139] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* s.135

Al+**sıra-** 0120/03, 1378/01, 1444/01 *"halsizleşmek"*

2.1.3.12. +r-, +(A)r-, +(O)r-

İsimlerden "olma" ifade eden fiiller türeten bu ek, daha çok renk isimlerinde görülür. Ekin yuvarlak ünlülü şekilleri Kırgız Türkçesine hastır.

Sarga**r-** 0088/04 *"sararmak" (< Sar**(ı)**g-**ar-**)*, Taza-**r** 0430/01 *"temizlenmek"*, Caş+**ar-** 0226/04 *"gençleşmek, yenilenmek"*, Kög+**ör-** 0769/04 *(<Kö**k-ör**) "yeşillenmek, filizlenmek"*, Kaygı+**r-** 0900/02 *"kaygılanmak"*, Cañı+**r-** 1390/15 *"yankılanmak, yenilenmek"*, Eski+**r-** 1445/02 *"eskimek"*

2.1.3.13. +ga-; +ka-, +kö-

Cal+**ga-** 0423/03 *"yardım etmek"*

H. K. Çengel, söz konusu ekin -metinlerde de tespit ettiğimiz üzere- aşağıdaki kelimelerde varlığının mümkün olabileceğinden bahsetmiştir.

Cay+**ka-** 0327/01 *"sıvazlamak"*, Bay+**ka-** 0395/02 *"gözetlemek"*, Çur+**ka-** 0450/02 *"koşmak"*, Çüm+**kö-** 0891/01 *"örtmek"*

2.1.3.14. +rka-

Duygu, fikir, görüş bildiren fiiller yapar. [140]

Tañ+**ırka-** *"hayret etmek, şaşırmak"* 0273/01, 1390/03

2.1.3.15. +(I)k-, +(U)k-

Vecihe Hatipoğlu bu eki, *"ad kökünden, kökanlamı pekiştiren dönüşlü eylem gövdesi kurar"* şeklinde tanımlamıştır.

[140] J. Eckmann, *a.g.e.,* s.46

Aç+**ık-** 0852/03 *"acıkmak"*, Tın+**ık-** 0483/04 *"dinlenmek"*, Zar+**ık-** 0130/04 *"üzülmek, azap çekmek"*, Kez+**ik-** 0563/04 *"buluşmak, karşılaşmak"*, Dem+**ik-** 0553/02 *"nefes nefese kalmak"*, Bir+**ik-** 0112/01 *"birleşmek"*, Keç+**ik-** 0025/01 *"gecikmek"*, Col+**uk-** 0810/02 *"karşılaşmak"*, Er+**ik-** 0209/02 *"sıkılmak, bıkmak"*

2.1.3.16. +gar-; +kAr-, +kOr-

M. Öner, isimlerden "olma, yapma" bildiren bu ekin, tarih boyunca canlı olmadığını, ekin işlek kullanımının bazı fiillerde sınırlı olduğunu belirtmiştir.[141]

Su+**gar-** 0494/01 *"içirmek, sulamak"*, Kut+**kar-** 0721/03 *"kurtarmak"*, At+**kar-** 0966/04 *"ata bindirmek, yapmak, gerçekleştirmek"*, Baş+**kar-** 0411/04 *"başa geçmek, idare etmek"*, Es+**ker** 0037/04 *"hatırlamak, anmak"*

2.1.3.17. +kır-, +kür-

Zeynep Korkmaz, bu ek hakkında *"yansımalı köklerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ek"* [142] olduğunu söylemiştir.

Kıy+**kır-** 0265/02 *"haykırmak"*, Kat+**kır-** 0424/04 *"kahkaha atmak"*, Bış+**kır-** 0105/03 *"aksırmak"*, Üş+**kür-** 0172/01 *"fışnamak"*, Cöt+**kür-** 0780/03 *"öksürmek"*, Çüç+**kür-**0423/04 *"aksırmak"*

2.1.3.18. +ra-, +rö-

Zeynep Korkmaz, söz konusu ekin, Eski Türkçede sayılı birkaç örnekte yer aldığını, daha çok ses yansımalı tek heceli köklerden, o sesi çıkarmaya dönüşen fiiller türettiğini açıklamıştır.[143]

---

[141] Mustafa Öner, *a.g.e.,* s.66
[142] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.,* s. 115
[143] Zeynep Korkmaz, *a.g.e*., s. 121

Möö+**rö-** 1034/02 *"böğürmek"*, Say+**ra-** 1390/12 *"ötmek"*

2.1.3.19. +kaz-, +koz-

İncelediğimiz metinlerde bu ekin yer aldığı bir kelimeyi tespit edebildik. Eylemin, özne tarafından başka bir şahsa yaptırıldığını ifade etmektedir. H. K. Çengel, isimlere gelerek geçişli fiiller türettiğini bildirdiği bu ekin, Kırgız Türkçesinde "at-kaz-" ve "ot-koz-" olmak üzere yalnızca iki fiilde tespit edildiğini söylemiştir.[144]

At+**kaz-** 0011/06 *"yerine getirmek"*

2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

2.1.4.1. -bA-, -bO-; -pA-, -pÖ-

Eklendiği her fiilde olumsuzluk ifade eden, tarih boyunca hiç değişmeden ve işlek bir şekilde kullanılan bu ekin, Kırgız Türkçesinde ünsüz uyumu neticesinde tonlu ünsüzle biten kelimelerde b'li, tonsuzlarla bitenlerde p'li; damak ve dudak uyumu neticesinde, /a/, /ı/, /u/ ünlüsü taşıyan fiillerde –ba-, -pa-; /e/ ve /i/ ünlüsü taşıyan fiillerden sonra –be-, -pe-; /o/ ünlüsü taşıyan fiillerden sonra –bo-, -po-; /ö/ ve /ü/ ünlüsü taşıyanlardan sonra –bö-, -pö- şekilleri eklenir.[145]

Kara-**ba-** 0856/01 *"bakmamak"*, Çıda-y al-**ba-** 1048/03 *"dayanamamak"*, Taanıl-**ba-** 1111/04 *"tanınmamak"*, Ber-**be-** 0917/02 *"vermemek"*, Kir-**be-** 1183/03 *"girmemek"*, Ayt-a bil-**be-** 0471/04 *"söyleyememek"*, Sezdir-**be-** 0135/04 *"hissettirmemek"*, Toy-**bo-** 0321/04 *"doymamak"*, Sor-**bo-** 1109/04 *"emmemek"*, *(Oy**u**n+a-)*Oyno-**bo-** 0310/04 *"oynamamak"*, Öl-**bö-** 0379/01 *"ölmemek"*, Körün-**bö-** 0695/01 *"görünmemek"*, Cür-**bö-** 1389/13 *"yürümemek"*, Böl-**bö-** 0409/04 *"ayırmamak"*, Tüşün-**bö-** 1120/02 *"düşünmemek"*, Uk-**pa-** 0358/04 *"işitmemek"*, Ayt-**pa-** 0797/03 *"söylememek"*, *(Day**ı**n)*Daynı çık-**pa-** 1151/04

[144] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* s. 128
[145] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 151

"haber çıkmamak", Unçuk-**pa-** 1465/02 *"ses çıkarmamak"*, Çaç-**pa-** 0414/02 *"saçmamak"*, Tırp et-**pe-** 1453/04 *"hareket etmemek"*, Ket-**pe-** 0010/06 *"gitmemek"*, Cet-**pe-** 0093/03 *"yetmemek, ulaşmamak"*, *(An**et-**)*Ant-**pe-** 0057/03 *"öyle yapmamak"*, Kork-**po-** 1468/03 *"korkmamak"*, Toktoş-**po-** 0692/02 *"durdurulmamak"*, Öt-**pö** 0475/04 *"geçmemek"*, Caş tök-**pö-** 0531/02 *"ağlamamak"*

2.1.4.2. -(I)n-, -(U)n-

Eskiden beri işlekliğini koruyan fiilden fiil yapan dönüşlülük ekidir. Kendi kendine yapma veya olma bildiren fiiller türetir. M. Ergin, -n- ekinin, yalnızca dönüşlülük değil, pasiflik ve meçhul ifade ettiğini ve ekin bu işlevinin, sonu vokalle veya –l- ile biten fiillerde ortaya çıkabildiğini belirtmiştir.[146]

Taya-**n-** 0548/01 *"dayanmak"*, Kula-**n-** 1137/01 *"düşmek"*, Alda-**n-** 1348/04 *"kanmak, aldanmak"*, Mukakta-**n-** 0051/01 *"kekelemek"*, Makta-**n-** 0647/02 *"övünmek"*, Sakta-**n-** 0793/01 *"saklanmak, korunmak"*, Keke-**n-** 0468/03 *"kinlenmek"*, Korgo-**n-** 0017/04 *"korunmak"*, Cölö-**n-** 1163/03 *"dayanmak"*, Çümkö-**n-** 0891/01 *"kaplamak"*, Mal-**ı-n-** 1404/05 *"saplanmak, batmak"*, *(Tak-)*Tag-**ı-n-** 0003/04 *"takınmak"*, As-**ın-** 1374/03 *"takınmak"*, Al-**ı-n-** 1369/03 *"alınmak"*, Kakır-**ı-n-** 1189/01 *"balgam çıkarmak"*, Mıktısı-**n-** 0622/04 *"kendini bir şey sanmak"*, Şılı-**n-** 0580/04 *"parçalanmak, bölünmek"*, Bil-**i-n-** 0925/02 *"bilinmek"*, Kiy-**i-n-** 1394/07 *"giyinmek"*, Til-**i-n-** 0518/02 *"kesilmek"*, Culk-**u-n-** 0556/04 *"saldırmak, atılmak, fırlamak"*, Cut-**u-n-** 1171/04 *"yutkunmak"*, Kör-**ü-n-** 1357/05 *"görünmek"*, Süy-**ü-n-** 1341/07 *"sevinmek"*

2.1.4.3. –l-

Eskiden beri işlekliğini sürdüren fiilden fiil yapan edilgen çatı ekidir.

[146] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 269

Bagıtta**-l-** 1422/01 *"yönlendirilmek"*, Ayda**-l-** 0116/02 *"sürülmek"*, Cıyna**-l-** 0215/03 *"toplanmak"*, Eleste**-l-** 0715/03 *"görünmek, sanılmak"*, Terge**-l-** 0521/03 *"araştırılmak, sorgulanmak"*, Kozgo**-l-** 0045/04 *"kımıldanmak"*, Comokto**-l-** 1416/01 *"tasvir edilmek, efsaneleşmek"*, Türmöktö**-l-** 0692/01 *"sarılmak, kıvrılmak, dalgalanmak"*, Car**-ı-l-** 0239/04 *"yarılmak, parçalanmak"*, *(Ta**p-**)*Tab**-ı-l-** 1368/01 *"bulunmak"*, *(Cı**k-**)*Cıg**-ı-l-** 0545/02 *"yıkılmak"*, Ceñ**-i-l-** 1407/04 *"yenilmek"*, Kiy**-i-l-** 1394/08 *"giyinmek"*, *(Ti**k-**)*Tig**-i-l-** 1400/02 *"dikilmek, kurulmak"*, Sez**-i-l-** 1013/04 *"hissedilmek"*, Soz**-u-l-** 1220/02 *"gerilmek, uzatılmak"*, Sor**-u-l-** 1424/02 *"emilmek, içilmek, yutulmak"*, Tos**-u-l-** 0014/04 *"engellenmek, kuşatılmak, tutulmak"*, *(U**k-**)*Ug**-u-l-** 0340/01 *"duyulmak"*, Türt**-ü-l-** 1472/04 *"itilmek, sürüklenmek"*, *(Tö**k-**)*Tög**-ü-l-** 0195/04 *"dökülmek, akıtılmak, saçılmak"*, Köm**-ü-l-** 1378/10 *"gömülmek"*

2.1.4.4. -ş-

Eskiden beri işlekliğini sürdüren fiilden fiil yapan çatı eklerinden karşılıklı veya ortaklaşa yapma, olma bildiren işteşlik ekidir.

Bakır**-ı-ş-** 1106/04 *"bağrışmak"*, Çakır**-ı-ş-** 1208/02 *"birbirine seslenmek"*, Ayt**-ı-ş-** 0190/02 *"karşılıklı söyleşmek"*, Kuban**-ı-ş-** 0651/01 *"birlikte sevinmek"*, Kan keç**-i-ş-** 1404/01 *"birlikte savaşa katılmak"*, Bezel**-i-ş-** 1280/03 *"birlikte süslenmek"*, Çirkel**-i-ş-** 1030/03 *"birlikte bağlanmak"*, Ur**-u-ş-** 0921/02 *"savaşmak, dövüşmek"*, Tur**-u-ş-** 1384/06 *"birlikte kalmak, yaşamak, durmak"*, Dayar bol**-u-ş-** 1356/02, Süy**-ü-ş-** 1479/02, Üşkür**-ü-ş-** 0105/02, Arala**-ş-** 0630/04 *"karışmak"*, Kara-ş- 1390/26 *"bakışmak, yardım etmek"*, Süylö**-ş-** 0219/01 *"konuşmak"*, Kübürö-ş- 0972/03 *"fısıldaşmak"*

2.1.4.5. -(I)t-, -(U)t-

Eski Türkçeden beri işlekliğini sürdüren fiilden fiil yapan çatı eklerinden ettirgenlik ekidir. Eklendiği fiiile yaptırma, oldurma anlamları yükler. Kırgız

Türkçesinde ünlüyle ve /n/, /r/, /y/, /l/ akıcı ünsüzleriyle biten fiillere doğrudan; /k/ ünsüzüyle biten fiillere –lt- şeklinde eklenir.[147]

Kıçır-**a-t-** 1426/02 *"gıcırdatmak"*, Orunda-**t-** 0708/01 *"yaptırmak, yerine getirtmek"*, Solgunda-**t-** 1355/02 *"yavaşlatmak"*, Kula-**t-** 0162/02 *"düşürmek, devirmek"*, *(Oy**u**n+a)*Oyno-**t-** 0679/03 *"oynatmak"*, Tokto-**t-** 1124/02 *"durdurmak"*, Bozdo-**t-** 0148/03 *"ağlatmak, sızlatmak"*, Süyrö-**t-** 1150/02 *"sürükletmek"*, Tütö-**t-** 0761/04 *"tüttürmek, çürütmek"*, Üyrö-**t-** 0219/04 *"öğretmek"*, Irgı-**t-** 0784/03 *"fırlatmak"*, Melci-**t-** 0972/01 *"yükseltmek"*, Eerçi-**t-** 1403/06 *"takip ettirmek"*, Oku-**t-** 1349/03 *"okutmak"*, Kork-**u-t-** 0055/04 *"korkutmak"*, Çooçu-**t-** 0869/01 *"sıçratmak, ürkütmek"*, Tolku-**t-** 0114/04 *"dalgalandırmak, sevindirmek"*, Sapırıl-**t-** 1481/04 *"savurtmak"*, Oñol-**t-** 1333/15 *"düzeltmek"*, Ezil-**t-** 1168/02 *"ezdirmek, sıkıntı verdirmek"*

2.1.4.6. -dIr-, -dUr-; -tIr-, -tUr-

Fiilden fiil yapmakta olan ettirgenlik ekidir. Eklendiği sözcüğe "oldurma, yaptırma" mânâsı yükler. A. V. Gabain, -t- ekine göre daha belirli bir yaptırma manası taşıdığını söylemiştir.[148] Z. Korkmaz söz konusu ekin, iki ayrı ettirgenlik ekinin kaynaşmasıyla oluştuğunu, ünlü - ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz biçime girebildiğini ve bu ek ile kurulmuş bazı fiillerde "olanak sağlama, sebep olma" işlevi de kazandığını aktarmıştır.[149] M. Ergin, ekin Türkçede eskiden beri işlek bir şekilde kullanıldığını bugün ise ettirgenlik ekleri içinde en işleği olduğunu ifade etmiştir.[150]

Caa-**dır-** 0690/02 *"yağdırmak"*, Al-**dır-** 0802/03 *"aldırmak"*, Bil-**dir-** 0285/04 *"bildirmek"*, Cel-**dir-** 1072/04 *"yedirmek/koşturmak"*, Sez-**dir-** 0135/04 *"hissettirmek"*, Kuu-**dur-** 0449/02 *"kovdurmak, kovalatmak"*, Tüşün-**dür-** 0412/04 *"düşündürmek"*, Cabık-**tır-** 1336/02 *"yıpratmak"*, Kal-**tır-** 1290/02 *"bırakmak"*, Kel-**tir-** 0496/03 *"getirmek"*, Betteş-**tir-** 0418/04 *"yüzleştirmek, karşılaştırmak"*,

[147] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 159
[148] A. V. Gabain, *a.g.e. (çev. Mehmet Akalın)*, s. 60
[149] Zeynep Korkmaz, *a.g.e.*, s.126
[150] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, 281

Bol-**tur-** 1018/04 *"gerçekleştirmek"*, Coluk-**tur-** 0687/02 *"karşılaştırmak, buluşturmak"*, Tol-**tur-** 0361/04 *"doldurmak"*, Tumçuk-**tur-** 0145/02 *"boğdurmak, bunaltmak"*, Uk-**tur-** 0020/06 *"işittirmek, duyurmak"*, Öl-**tür-** 0968/01 *"öldürmek"*

Tuncer Gülensoy ise, söz konusu ekten önce, –n-, -ş- "fiilden fiil yapma" ve –t- "faktitif" eklerinin gelebileceğini bildirmiştir.[151]

ayla**ndır**- 0735/04 *"döndürmek",* alda**ndır-** 1348/04 *"kandırmak",* bayla**ştır**- 0956/04 *"bağlamak"*

2.1.4.7. -gIz-, -gUz-; -kIz-, -kUz-

Fiilden fiil türeten ettirgenlik ekidir. Eklendiği fiile yaptırma ve oldurma anlamları yükler. Diğer ettirgenlik eklerine kıyasla kullanımı daha sınırlıdır. Ali Fehmi Karamanlıoğlu bu eki, Eski Türkçede ettirgenlik ekleri arasında rastlanmayan –ġur / -gür eki ile yakınlığı ile ilişkilendirmiştir.[152]

A**gız**- 1218/02 *"akıtmak" (<A**k**-)*, Kıl-**gız-** 1315/01 *"yaptırmak"*, Tiy-**giz-** 0551/01 *"değdirmek"*, Min-**giz-** 1121/04 *"bindirmek"*, Kir-**giz-** 0338/03 *"girdirmek"*, Bil-**giz-** 0410/02 *"bildirmek"*, Tur-**guz-** 1277/02 *"durdurmak"*, Toy-**guz-** 0998/03 *"doyurmak"*, U**guz-** 0554/01 *"duyurmak" (< U**k**-)*, Cür-**güz-** 0665/03 *"yürütmek"*, Süy-**güz-** 0312/01 *"sevdirmek"*, Küy-**güz-** 0276/02 *"yakmak"*, Cut-**kuz-** 0382/04 *"yutturmak"*

2.1.4.8. -gIlA-, -gUlA-; -kIlA-, -kUlA-

J. Eckmann, –ġula- / -ķula- / -ġüle- eklerinden bahsederek, ekin sıklık ve çokluk ifade ettiğini[153], M. Öner de hareketin tekrarını ve devamlılığını ifade eden fiil gövdeleri yaptığını belirtmiştir. [154]

---

[151] Tuncer Gülensoy, *Kırgız Türkçesi 1 (Ses Bilgisi-Şekil Bilgisi),* Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 2004, s. 107
[152] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *a.g.e.*, s. 49
[153] Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 47

Al-**gıla-** 0333/02 *"almak"*, Til-**gile-** 1060/03 *"devamlı kesmek"*, Ur-**gula-** 1378/09 *"devamlı vurmak"*, Koy-**gula-** 0637/03, Çap-**kıla-** 0511/01 *"tekrar tekrar vurmak"*, At-**kıla-** 0543/03 *"ateş etmek"*, Bat-**kıla-** 0511/04, Sep-**kile-** 1326/03 *"serpmek"*, Kes-**kile-** 0004/05 *"tekrar tekrar kesmek"*, Eş-**kile-** 0583/04 *"sürekli eşmek, kazımak"*, Çert-**kile-** 0229/02 *"sürekli vurmak"*, Türt-**külö-** 0270/02 *"dürtmek"*

2.1.4.9. -kIrA-, -kUrA

İncelediğimiz metinlerde bu eklerin yer aldığı kelimelere rastlamadık.

2.1.4.10. -kar-, -kör-

Fiilden fiil yapan ettirgenlik ekidir. H. K. Çengel, ekin işleklik göstermeyip /s/ ve /t/ ile biten geçişsiz fiillere gelip bu fiilleri geçiişli yaptığını bildirmiştir.[155]

Öt-**kör-** 0025/06, 0152/02, 0416/01, 0416/02 *"geçirmek"*

2.1.4.11. -msıra-, -msürö-

Eklendiği fiilin ifade ettiği iş veya hareketin az yapıldığını bildirir. İncelediğimiz metinlerde bu eklerin yer aldığı kelimelere rastlamadık.

2.1.4.12. -(I)k-, (U)k-

İşlek bir ek değildir, eklendiği fiilin anlamını kuvvetlendirir.

Çaalı-**k-** 0789/04 *"yorulmak"*, Talı-**k-** 0487/02 *"yorulmak"*

2.1.4.13. -gIr-, -kIr-

Fiilden fiil yapan ettirgen çatılı ektir. İşlek değildir.

---

[154] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 103
[155] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 158

Til-**gir-** 1353/06 *"kestirmek"*, Cet-**kir-** 0187/04 *"yetiştirmek"*, Cut-**kur-** 0187/01 *"yutturmak"*

2.2. FİİLİMSİLER

2.2.1. İSİM FİİL

2.2.1.1. -UU / -OO

Eklendiği fiilden iş, oluş, hareket isimleri oluşturan bu ekin, M. Öner Eski Türkçede –g sesinden gelişip Kıpçak döneminde düştüğünü veya –v'ye değişerek Kırgız Türkçesinde –UU / -OO şeklinde olduğunu kaydetmiştir. [156] Kırgız Türkçesinde oldukça işleklik gösteren bu ek, olumsuzluk eki almış fiil gövdelerinde –BOO şeklindedir. Bu ek, Türkiye Türkçesinde genellikle –mA, -mAk mastar ekinin ifadesi ile karşılansa da, Turgunbayer'in ifadesiyle, *"TT'deki karşılığı, oluşturduğu ismin kalıcı veya geçici olup olmadığına, üzerine çekim veya yapım eki alıp almadığına bağlı olarak değişir."*[157]

İncelediğimiz metinlerde –UU / -OO isim fiilinin yalın durumda olup geçici isimler oluşturduğu bazı örnekler şunlardır:

Koştoş-**uu** kıyın batınıp 0535/04	*"Vedalaş**mak** zordur, vicdanı el vererek"*
Kutkar-**uu** koldon kelbese 0932/03	*"Kurtar**mak** elden gelmezse"*
Ölgöndör menen süylöş-**üü** 0523/03	*"Ölenler ile konuş**mak**"*
Mıltıktı ber-**üü**, söz emes 0871/03	*"Tüfeği ver**mek**, söz konusu bile olamaz"*
Mıltıktı karm-**oo** tıyılat 0830/04	*"Tüfeği al**mak** yasaklanır"*
Can menen oyn-**oo** ermekpi 0840/04	*"Canla oyna**mak** eğlenceli mi?"*
Şilt-**öö** cok, artka karay calgız kadam 1255/04	*"Geriye doğru tek bir adım at**mak** yok"*

[156] Mustafa Öner, *a.g.e.,* s.71
[157] Caşteğin Turgunbayer, *"Kırgız Türkçesindeki İsim Fiil Ekleri"*, Sonçağ yayınları, Ankara, 2016, s.7

–UU / -OO isim fiil eki, durum ekleri ile çekimlendiğinde Türkiye Türkçesinde –mAk / -mA mastar ekine getirilen durum ekinin anlamı ile karşılanır. *(Kr. –uu+ga / Tr. -ma+ya – mak için)* Metinlerden tespit ettiğimiz kelimelerde söz konusu mastar ekinin çekimlendiği durum ekleri; yönelme, belirtme, ayrılma, ilgi ekleri ile sınırlı kalmıştır.

Bul eldi kutkar-**uuga** ubaramın 0044/04 *"Bu halkı kurtar**maya** uğraşırım" (Sarı, 2020: 498)*

Ustalar da dem al-**uuga** cınalıp 0215/03 *"Ustalar da dinlen**mek için** toplanıp"*

Öt-**üünü** talap kılat tolgon cıyın 0618/02 *"Geç**meyi** ister topluluk"*

Men kettim, can sakt-**oonun** amalına 1097/03 *"Ben gittim, canımı koru**manın** çaresine"*

-UU / -OO isim fiil eki, üzerine durum ekleri alarak, edatlar *(üçün, menen, orduna, cönündö, murda, başka, karaganda, turgay)* ile birlikte kullanıldığında farklı ifadelerde *(-mAk için, -mAk suretiyle / ArAk / -rken / -mAklA beraber, -mA konusunda, -mAk yerine, -mAdAn önce, -mAktAn başka, -DIğInA göre, -mAk bir yana)* birleşik zarf fiilleri oluştururur.[158] İncelediğimiz metinlerde söz konusu isim fiilin, edat ile oluşturduğu yalnızca bir birleşik yapı bulunmaktadır.

Ayt-**uudan başka**, kalgan cok 0585/04

*"De**mekten başka** çare yok" (Sarı, 2020:555)*

Söz konusu –UU / -OO mastar eki, edatlar ile birlikte birleşik zarf fiil oluşturabildikleri gibi, soru zamirlerinin bulunduğu cümle içerisinde isim fiil görevinden sıyrılarak sıfat fiil görevini üstlenir. Türkiye Türkçesinde gelecek zaman sıfat fiili "–AcAk" ile ifade edilen bu yapıya ilişkin cümleler, ele aldığımız metinlerde bulunmamaktadır.

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde, söz konusu isim fiil ekinin oluşturduğu bazı kalıcı isimler şunlardır:

[158] C. Turgunbayer, *a.g.e.,* s. 20 -27

Aş**uu**lar 1418/02 *"Geçitler"*, Tirüü 1237/03 "canlı, hayatta", Cıl**uu** 1403/02 *"yumuşak"*, Caş**oo** 0214/02 *"yaşam"*, Kam**oo**do 0262/03 *"hapiste"*

2.2.1.2. –Ş

Kırgız Türkçesinde işlev ve işleklik bakımından –UU / -OO isim fiil eki ile benzerlik gösterir. Bu ek hakkında, A. F. Karamanlıoğlu fiillerden hareket ismi yapan mastar eki olduğunu[159], J. Eckmann ise, hareketi ve hareketin sonucunu adlandıran isimler yaptığını[160] söylemişlerdir. Fiilden isim yapım eklerinde de sözünü ettiğimiz bu ekin görevi ve Türkiye Türkçesindeki karşılıkları, üzerine gelen isim çekim ekleri, birlikte kullanıldığı edatlar, soru zamirleri vb. nedenlerle değişmektedir. Turgunbayer[161] bu husus hakkında, -ş ekinin Kırgız Türkçesinde –UU isim fiili ile eş değer bir kullanıma sahip olduğunu, bu ekin anlamsal ve işlevsel kaybı olmadan –UU isim fiilinin yerine rahatlıkla geçebileceğini belirtmiştir.

Söz konusu ekin oluşturduğu kalıplaşmış kelimelere ele aldığımız metinlerden şu örnekleri verebiliriz:

şaşıl**ış** 0737/01 *"acele"*, ceñ**iş** 0760/03 *"zafer"*, ur**uş** 0442/04 *"kavga, dövüş"*, tart**ış** 1154/04 *"kavga"*, ayt**ış** 1328/01 *"demek"*, caratıl**ış** 1339/07, keyi**ş** 0900/01 *"üzüntü"*, katarla**ş** 1148/02 *"sıra sıra"*, kargı**ş** 1434/01, çıg**ış**tı közdöy 1399/06 *"doğuya doğru"*, cul**uş** 1365/09 *"çekişme"*, bat**ış**ı 0624/01 *"batısı"*, karmaş**ış**ta 0638/*01 "savaşta"*

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde –ş mastar ekinin oluşturduğu bazı geçici isimler şunlardır:

---

[159] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *"Kıpçak Türkçesi Grameri"*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, 1994, s. 44
[160] Janos Eckmann*, a.g.e.,* s.42
[161] Caşteğin Turgunbayer, *a.g.e.,* s. 42

ber**iş** 0853/04 *"vermek"*, öt**üş** *"geçmek"* 0618/01, 1444/03, aş**ış** 1013/03 "aşmak, aşma", biyle**ş** 0297/02 *"yönetmek"*, tüşün**üş** 0922/01 *"anlamak"*, caral**ış** 0006/03 *"yaratılmak"*, öl**üş** 0006/03 *"ölmek"*

İncelediğimiz metinlerde –ş mastar eki yalnızca üçün edatı ile birleşik bir şekil oluşturmuştur.

Duşmandın köp ekenin kör**üş üçün** 1301/03 *"Düşmanın çokluğunu gör**mek için**"*

Baş korgo**ş üçün** bolboso 0847/01 *"Can koru**mak için** olmazsa" (Sarı, 2020: 581)*

El bol**uş üçün** özünçö 0923/01 *"Bağımsız millet ol**mak için**"*

-ş mastar eki, üzerine gelen iyelik ekleri ve durum ekleri ile farklı anlamları karşılar.

Kamçısın üyrüp ur-**uş+ka** 0870/04 *"Kamçısını vur**mak için** toparlayıp"*

Çataktın baştal-**ış+ı+n** kıldı bayan 0387/02 *"Kavganın başla**dığını** beyan etti"*

-ş mastar eki, Kırgız Türkçesinde gereklilik kipinin yapısında da bulunur. Bu yapıya ilişkin metinlerde tespit ettiğimiz örneklere "Gereklilik Kipleri"ni ele aldığımız bölümde yer verdik.

-ş mastar eki, isimden fiil yapan +lA eki ile birlikte geldiği kelimelerde ortaklık, benzerlik ilişkisi kurar.

uya+**la-ş** 0278/03 *"kardeş"*, akıl+**da-ş**+ım 1238/01, zaman+**da-ş**+ım 1333/02, muñ+**da-ş**+ım 1401/41, Köñül+**dö-ş** 0314/03, Kanat+**ta-ş** 1394/16, tilek+**te-ş**+ter 0284/04

2.2.1.3. -mAk / -mOk

Kırgız Türkçesinde –ş ve –UU / -OO mastar ekleri kadar işlek olmayan bu ek hakkında Süer Eker, "bütün eylem ve köklerine gelerek onların bildirdiği iş, hareket vb. eylemlerin genel ve soyut adlarını"[162] yaptığını belirtmiştir. Ahmet Bican

[162] Süer Eker, *"Çağdaş Türk Dili"*, Grafiker yayınları, 6. baskı, Ankara, 2010, s.328

Ercilasun, –mAk ekinin, fiil ismi belirten –mA eki ile pekiştirici Ok edatı ile birleşiminden oluştuğunu ifade etmiştir.[163] –mAk(çI) şeklinde istek kipinde karşımıza çıkan bu ek, daha çok kalıcı isimler yapmaktadır. Bu ekin, sözünü ettiğimiz *(-ş, -UU/-OO)* mastar eklerinden farkı, ilgi, iyelik ve çokluk eki alamaması ve olumsuz fiil tabanlarına gelememesidir.[164] C. Turgunbayer, bu ekin –mAy /-mOy şeklindeki fonetik yapısına dikkat çekerek, oluşturduğu ismin geçici veya kalıcı olup olmadığına göre Türkiye Türkçesindeki karşılıklarının değiştiğini not etmiştir.[165]

-mAk, -mOk mastar ekinin metinlerden derlediğimiz kelimelerde kalıcı isimler oluşturduğu bazı örnekler şunlardır:

Tabış-**mak** 1136/01 *"bilmece"*, Kayır**mak** 1371/10 *"olta iğnesi"*, üy**mök** 1144/01 *"yığın"*, öl**mök** 1247/01 *"ölmek"*, Tür**mök** 1399/04 *"yumak"*, al-**mak** sal-**mak** *"sıra sıra"*

Geçici isimler:
Irgıt**-mak** 1167/04 *"Fırlatmak"*, Kutkar**-mak** 1256/04 *"Kurtarmak"*

Yapım eki alarak anlamca genişlediği örnekler şunlardır:
kıs**mak**ta-sa 0056/03, sal**mak**ta- 0220/03

Söz konusu ekin, niyet ifade eden sıfat fiilleri olarak kullanıldığı şekillere, sıfat fiillerini ele aldığımız bölümde yer verdik.

[163] Ahmet Bican Ercilasun, *Türk dilinde Ek-Ses İlişkisi*, Belleten, C. 45, 1997, s.43
[164] Cuma Bolat, *"Kırgızcada İsim-Fiil Cümleleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları",* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, s.40-41
[165] C.Turgunbayer, *a.g.m*., s. 62

2.2.2. SIFAT FİİLLER

2.2.2.1. -Ar, -Or; -r

Kırgız Türkçesinde "gelecek zaman sıfat fiili" olarak bildiğimiz bu ek, ele alındığı eklere, yapılara göre Türkiye Türkçesinde de gelecek zaman sıfat fiilini (-AcAk) ve isim fiili olan -mA ekini karşılamaktadır. Söz konusu ekin Kırgız Türkçesinin dudak uyumuna uygunluğu neticesinde yuvarlak şekilleri de bulunmaktadır.

Karuulaş**ar** karuu cok 0012/03	*"Mücadele ed**ecek** gücü yok"*
Kayaşa kıl**aar** çama cok 0242/03	*"Karşılık ver**ecek** çaba yok"*
Muratka cet**er** kün barbı 0268/04	*"Murada er**ecek** gün var mı?"*
İşent**er** eeleribiz cok dep "tirüü" 1147/02	*"Umut ver**ecek** sağ liderimiz yok"*
Boşon**or** ayla kayda bar 0234/04	*"Kurtul**acak** çare nerede var?"*

İncelediğimiz metinlerde bu ekin, durum ekleri ile kullanıldığı bazı kelimelerle birlikte isimden isim yapım eki olan "+lIk, +lUk, +DIk, +DUk" ekleriyle genişletildiği bir örneğe rastladık.

Tañ kal**arlık** tokoydo unçukkanı 0202/02
"Ormanda şaşırtan güzellikteki sesleri" (Sarı, 2020: 514)

Caştegin Turgunbayer'in belirttiği üzere, iyelik ekleri ve durum eklerinden yönelme eki ile birlikte değerlendirildiğinde ekleştiği kelimede, genellikle Türkiye Türkçesinde isim fiil *(-mA)* eki ile ifade edilmekle birlikte gelecek zaman sıfat fiili *(-AcAk)* ile de karşılanabilir.[166]

Kubat cok cılçık tab**arga** 0253/02 *"Çare bul**maya** güç yok"*

[166] Caştegin Turgunbayer, *"Kırgız Türkçesindeki Sıfat Fiil Ekleri***"**, Türk Dil Kurumu yay., Ankara, 2004, s. 243

Bul belden esen aman öt**öörünö** 1438/03 *"Bu geçitten sağ salim geç**eceğine**"*
(Sarı, 2020: 649)

Kadır malıñ bol**ooru** çın aralcı 0214/03 *"Malının aracı ol**acağı** kesindir"*

Turgunbayer, fiillere eklenen –Ar, -Or, -r sıfat fiil ekinin, 'aldı' kelimesi birlikte kullanıldığında Türkiye Türkçesinde '*-madan önce'* anlamını karşılayan birleşik bir yapı meydana getirdiğini belirtmiştir.[167]

Baş koş**-or aldı** 1408/02 *"birleşmeden, bir araya gelmeden önce"*

Metinlerden derlediğimiz cümlelerde -Ar sıfat fiilinin eklendiği fiil ile kalıplaşarak edat oluşturduğu bazı örnekler şunlardır:

Uşintip, dalay çoñdor ketken **çıgar** 1132/01
"Öylece, bir çok rütbeli girmiştir herhalde"

Kalıñ el, kanın suuday sepken **çıgar** 1132/02
"Halkın kanını sular gibi akıtmışlardır"

Ulandar bir amaldı tapkan **çıgar** 0079/03
"Delikanlılar bir çaresini bulmuştur herhalde"

2.2.2.2. -bAs, -bOs; -pAs, -pOs

Kırgız Türkçesinin ünlü ve ünsüz uyumuna bağlı gelişerek gelecek zamanın olumsuzunu ifade eden bu sıfat fiil eki, Turgunbayer'in belirttiği üzere, Türkiye Türkçesinde olumsuzluk ekini alan '–An, -mAz, -DIk' sıfat fiilleri ve '–mA, -mAk' isim fiil ekleri karşılanır.[168]

Muñ bas**pas** elde kün barbı 0268/01 *"Halka sıkıntı olmay**acak** gün var mı?"*

[167] Caştegin Turgunbayer, *a.g.e.*, s. 249
[168] Caştegin Turgunbayer, a.g.e., s. 252

Muñkan**bas** bizde ün barbı 0268/02 *"Bizde kedersiz ses var mı?"*
İyil**bes** ustun cölögüm 0264/02 *"Eğil**mez** dayanağım"*
Kuraldı ber**bes** cigitter 0861/01 *"Silahlarını verme**yen** yiğitler"*

Ölsöm da keç**pes** karzım bar 0520/04 *"Ölsem de geç**mez** garezim var"*
(Sarı, 2020:549)

İncelediğimiz metinlerden söz konusu sıfat fiilin durum ekleri ile birlikte geçici isimler oluşturduğu bazı örnekler şunlardır:

Öl**bös**tü 1243/04 *"ölümsüzü"*, Öl**bös**tün 1097/04**,** Bol**bos**toy 0026/03 *"olmayacakmış gibi"*

Yönelme hâli ekiyle birlikte yer aldığı kelimelerde, Türkiye Türkçesinde '–mA' isim fiil ekiyle karşılanır.

Öl**bös**kö 1257/02 *"ölmeye"*, Ber**bes**ke 0539/04 *"vermeyene, yapmayana"*, Adaş**pas**ka 1187/02 *"bulmaya"*

İncelediğimiz metinlerde –BAs, -BOs sıfat fiil ekinin, –Ar, Or, -r sıfat fiil ekiyle birlikte tekrar grubunu oluşturduğu yapıya ilişkin örnek şudur:

Çolpon köz bol-**or** bol-**bos** karañgılap 1283/01
"Güzel gözü olur olmaz (birdenbire) kararak"

2.2.2.3. -gAn, -gOn; -kAn, -kOn

Geçmiş zaman sıfat fiil eki; üzerine aldığı durum ekleri, birleşik yapılarla bir araya getirilmesi, önüne gelen edatlar, cümle içindeki yeri vd. nedenlerle Türkiye Türkçesinde genel olarak, geniş zaman (-An), gelecek zaman (-AcAk), geçmiş zaman (-DIk, DUk; -mIş, -mUş) sıfat fiilleri ve isim fiil (-mA, -mAk) ekleri ile

karşılanmaktadır. Ele aldığımız metinlerde bu yapılara ilişkin tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

Adaşıp kal**gan** çürpödöy 0087/03	*"Yolunu şaşır**an** çocuk gibi"*
Cırtay**gan** alsız çal aktı 1382/04	*"Ağlay**an**, halsiz ihtiyar aktı."*
Al katta mına mınday sözdü tiz**gen** 1353/01	*"O mektupta işte böyle sözü diz**en**"*
Atagı alıs ket**ken** baykuş kızga 0286/03	*"Namı yayıl**an** zavallı kıza"*
Oyunçuk bol**gon** çirkin can 0005/04	*"Oyuncak ol**muş** zavallı can" (Sarı, 2020: 493)*
Botosu öl**gön** ingendey 0250/03	*"Yavrusu öl**müş** deve gibi" (Sarı, 2020: 521)*
Azaptan çık**kan** elbiz, dep 0037/05	*"Azaptan çık**mış** halkız, diye" (Sarı, 2020: 497)*
Canında canday kör**gön** eki kurbu 0426/03	*"Yanında canı gibi sev**diğ**i iki dostu"*
Ayrılgan kelin, kızdar min**gen** attan 1424/04	*"Ayrılmıştı gelin, kızlar bin**dik**leri attan"*
Mına bul alıp cat**kan** kagazdardı 1348/05	*"İşte, bu al**dığı** belgeleri"*
Kayışıp ölüp cat**kanın** 0012/04	*"Direnerek öl**düğü**nü"*

Kırgız Türkçesinde fiillere gelen –GAn, -GOn sıfat fiil eki, devam etmekte veya bitmiş olan bir eylemi ifade ettiği gibi Turgunbayer'in belirttiği üzere, *" –A / -O, -y zarf fiili ve tur- tasvir fiiliyle birlikte kalıplaşarak Türkiye Türkçesinde gelecek zaman sıfat fiili (-AcAk) ile karşılanan birleşik sıfat fiil ekini oluşturur."*[169]

El korgo**-y tur-gan** mıltık, ok 0841/04

*"Halkı koruy**acak** tüfek, kurşun" (Sarı, 2020: 580)*

-GAn, -GOn sıfat fiil ekinin, sürerlilik fiilleri *(cür-, tur-, otur-, (c)at-, bar(a c)at-, kel(e c)at-)* ile oluşturduğu yapılara ilişkin Turgunbayer, "*esas fiilin ifade ettiği hareketin şu anda veya sürekli gerçekleştiğini"*[170] belirtmiştir.

---

169 Casteğin Turgunbayer *a.g.e.* s. 154
170 Casteğin Turgunbayer *a.g.e.* s. 31

İt sınduu tenti-**p cür-gön** ulandardan 0631/03 *"İt gibi başıboş gez**en** delikanlılardan"*
Bayagı caş-ı**p cat-kan** kargan çaldar 0170/03 *"Ağlamakta ol**an** yaşlılar"*
İşte-**p cat-kan** ulandardı karaçı 0191/04 *"Çalışmakta ol**an** delikanlılara bak"*
Añgıça caralan-**ıp cat-kan** soldat 0816/01 *"O sırada yaralan**mış** olan asker"*

Geçmiş zaman sıfat fiil ekinin 'bol-' yardımcı fiili ile oluşturduğu yapı için Turgunbayer, Türkiye Türkçesinde *'-°yormuş gibi görün-/ yap-;-°r gibi görün-/ yap-' anlamlarıyla karşılanan birleşik fiilleri oluşturabildiğini*[171] ifade etmiştir.

Ur-**gan bol**up 0397/02 *"vuruyormuş gibi yaparak"*

-GAn, -GOn sıfat fiil ekine gelen iyelik ve durum ekleri ile geçici isimler oluşturulabilir.

Oyno-**gon+dor** 0785/03 *"oynayanlar"*, Bol-**gon+uñ** 1193/04 *"olduğun"*, Bol-**gon+du** 1402/13 *"olanı"*, Köm-**gön+ü+n** 0030/04 *"gömdüğünü"*, Üy-**gön+ü+m** 0275/04 *"topladığım"*, Süy-**gön+ü+m** 0275/01 *"sevdiğim"*, Bil-**gen+i+m** 0084/02 *"bildiğim"*, Kaç-**kan+dı** 0742/04 *"kaçanı"***,** Tap-**kan+ıñ** 0796/01 *"bulduğun"*, Caş tök-**kön+dör** 0641/03 *"ağlayanlar"*, Ket-**ken+im+de** 0353/01 *"gitdiğimde"*, Kork-**kon+doru+n** 0107/03 *"korktuklarını"*
Geçmiş zaman sıfat fiilinin kalıplaştığı bazı kelimeler ise şunlardır:

Carat**kan** 0305/03 *"yaratan"***,** Tuu**gan** 1116/02 *"akraba, kardeş",* Öt**kön** 0001/05 *"geçmiş",* Kap**kan**ga 0526/03 *"kapana, tuzağa"*

İncelediğimiz metinde –G(A,O)n ekini alan 'e-' yardımcı fiilinin bulunduğu bir örneğe rastladık.

Duşmandın **köp e-ken+i+n** körüş üçün 1301/03 *"Düşmanın çokluğunu (sayısını) görmek için"*

---

171 Casteğin Turgunbayer *a.g.e.* s. 58

Fiillere eklenen -G(A,O)n sıfat fiil eki, edatlarla *(soñ, kiyin, karabay, boydon, kalıbında, karaganda, menen, sayın, çeyin, deyre, başka, sayın, sımaktuu, sıyaktuu, öñdüü, öñdönüp, sımak, keyiptenip)* birlikte kullanıldığında farklı anlamda birleşik yapılar meydana getirir. Bu birleşik yapılar, cümle içerisinde *"edat grubu biçimindeki zarf fiilleri" (Gültekin, 2011: 121)* oluşturur. İncelediğimiz metinlerde "menen, boydon, soñ, öñdüü" edatları ile oluşturulan zarf fiil biçimleri yer almaktadır.

-GAn, -GOn menen

-GAn, -GOn sıfat fiiline getirilen menen edatı, Türkiye Türkçesinde "-sA da, -DIğI halde" biçimlerinde karşılıkları olan zarf fiillerini oluşturur.

Alıstan can talaşıp kel**gen menen** 0666/03 *"Uzaktan çırpınıp gel**sem de**"*
Tile**gen menen** ne payda 0539/03 *"İste**se de** ne fayda"*
Atası, biy atagı bol-**gon menen** 0292/03 *"Babası bey adını al**sa da**" (Sarı, 2020: 525)*
Oolu**kan menen** ne payda 0131/04 *"Gönül ver**sek de** ne fayda"*
Köp eles, közün kısıp öt**kön menen** 0698/01 *"Hatıralar, gözümüzün önünden geç**se de**"*

-GAn, -GOn boydon

Yargıyı durum bakımından belirtme işlevine sahip bu yapı Türkiye Türkçesinde "-ArAk, -Ar bir halde, -mIş/ -mUş bir halde" karşılıklarına sahiptir.

Çoçu-**gan boydon** bir cigit, 0926/01 *"Sıçra**yarak** bir yiğit"*
Alda kim, şaş**kan boydon** tura kaldı 1102/04 *"Birisi telaşlan**arak** ayağa kalktı"*

-GAn, -GOn soñ

Asıl işlevi, cümlede yargıyı zaman bakımından tamamlamak olan bu yapı, Türkiye Türkçesinde "-DIktAn sonra" şekli ile karşılanır. Bunun yanında Türkiye Türkçesinde sebep ifade eden "-DIğI için, -DIğIndan" biçimi ile de karşılanabilmektedir.

Min**gen soñ**, atıñ kim dep, kolun aldım 1123/01

*"Bindik**ten sonra**, adın ne diyerek elini tuttum"*

Armanduu adam bol**gon soñ** 0096/03 *"Kederli biri ol**duğumdan**"*
Azapka erksiz iyiktim *Azaba çaresizce boyun eğdim"*

Baykagan calgız soldat bol**bogon soñ** 1004/03 *"Takip eden tek asker olma**dığından**"*
"Kaçsañçı" dedi dagı kayra tarttı *Kaçsana" dedi ve geri döndü."*

-GAn, -GOn öñdüü

-GAn, -GOn sıfat fiilinin benzerlik edatlarından biri olan "*öñdüü"* ile kalıplaştığı bu biçim Türkiye Türkçesinde "-mIş gibi" ile karşılanır.

Kel**gen öñdüü** olturgandan erigip 0209/02 *"oturduğundan, üşenip gelmiş gibi"*

-GAn, -GOn sıfat fiil ekinin *(zamat, mezgilde, çakta, uçurda, kezde vb.)* zaman bildiren kelimelerle oluşturduğu birleşik kelimeler, Türkiye Türkçesinde "-dığı sırada, -dığında, -rken, -ınca" zarf fiil ekleri ile karşılanır. [172]

Bul kabar tiy-**gen zamatta** 1360/03 *"Bu haber ulaş**tığı sırada**"*
Okuuda cür-**gön çagımda** 0894/01 *"Eğitim al**ırken**" (Sarı, 2020: 585)*
Kan küyüp tur-**gan uçurda** 0877/01 *"Savaşın ol**duğu vakitte**"*
Kalıñ el, buta atımday kal-**gan kezde** 0986/03
*"Kalabalık halk, bir ok atımı yerde kal**dığı anda**"*
(Sarı, 2020: 594)

2.2.2.4. -OOçu, -UUçu; -çU

Kırgız Türkçesinin gelecek zaman sıfat fiili olan bu ek, Türkiye Türkçesinde geniş zaman (-An), gelecek zaman (AcAk-), ve geçmiş zaman (-DIk, -DUk) sıfat fiillerini karşılamaktadır.

[172] Caşteğin Turgunbayer, *a.g.e.*, s. 118

Mıltıktı al-**çuu** döölördün 0832/03 *"Tüfeği al**acak** devlerin (yiğitlerin)"*
Eerçitip kel-**çü** bülö cok 1403/06 *"Peşinden gid**ecek** aile yok"*
Çeç-**üüçü** plan kurdu ele 0940/02 *"Çöz**ecek** plan kurmuşlardı"*
Öçür-**çüü** bizbiz calındı 0851/04 *"Söndür**ecek** olan biziz yangını"*

Boluştun tokol kıl-**çu** tutkun kızı 1190/03 *"Boluşun kuma et**tiği** esir kızı"*

Kan çaç-**çuu** cakka batalbayt 0847/04 *"Kan saçıl**an** tarafa gidemiyor"*
(Sarı, 2020: 581)

Şoloktop kal-**çu** carıma 0936/03 *"Hıçkırıp dur**an** yârime"*
(Sarı, 2020: 589)

İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin kalıcı isim oluşturduğu bazı kelimeler şunlardır:

Küzöt**çü** 0609/03 *"bekçi, nöbetçi"*, Ok**uuçu** 1149/01 *"okuyucu"*

2.2.2.5. -A, -O; -y elek

Türkiye Türkçesinde henüz gerçekleşmeyen eylemleri ifade eden bu ek, Kırgız Türkçesinde gelecek zaman ifadeli sıfat fiil ekidir. İncelediğimiz metinlerde söz konusu ekin bulunduğu sözcüklere rastlamadık.

2.2.2.6. -mIş, -mUş

-mIş, -mUş geçmiş zaman ifadeli sıfat fiilin 'bol-' yardımcı fiili ile birlikte Türkiye Türkçesinde ifade ettiği yapı "-yor imiş gibi yap-" şeklinde olmakla birlikte incelediğimiz metinlerde pek az örneğine rastladık.

Demeyde musulmanmın de-**miş bol**-gon 1141/01
*"Daima müslümmanım diyor**muş gibi** yapan"*

Başta-**mış bol**up barmakçı 1359/04
*"Önde gel**ir gibi** yapacaklar" (Sarı, 2020: 634)*

Bu ekin kalıplaştığı şekillere fiilden isim yapan ekleri incelediğimiz bölümde yer verdik.

2.2.2.7. -gIs, -gUs; -kIs, -kUs

Gelecek zamanın olumsuzunu ifade eden bu sıfat fiil yapısı, Türkiye Türkçesinde olumsuzluk bildiren geniş zamanın sıfat fiili (-mAz) ile karşılanabilir.

Köz çıda-**gıs** biyik car 1377/02	*"Göz gör**mez** derin uçurum"* *(Sarı, 2020: 638)*
Men uktum can çıda**gıs** anık kabar 0142/01	*"Ben duydum, katlanılama**yacak** bir haber*
Korkunuçtu bil-**gis** er 1357/08	*"Tehlike nedir bil**mez** er"*
Körgöndö esten ket**kis** beret eles 1442/04	*"Gördüğünde akıldan çık**maz** anı"*
San cet-**kis** sapatı cok tepseldi go? 1291/03	*"Sayısızcası çiğnendi ya"*
Ömürlük öç-**küs** sırdaşım 1412/04	*"Ömürlük eskimez dostum"*

Gelecek zamanın olumsuz ifadesini taşıyan '–GIs, -GUs' sıfat fiilinin metinde 'bol-' yardımcı fiiliyle kullanıldığı kelimelere rastlanmıştır.

Ket-**kis boldu** 1368/04 *"gitmez oldu",* Unut-**kus bol** 0035/04 *"unutmaz ol, unutma"*

Olumsuz ifadeli gelecek zaman '-GIs, -GUs' sıfat fiilinin, 'al-' yeterlilik fiiliyle kullanıldığı bir kelimeye rastlanmıştır.

Sat-ıp **al-gıs** 0641/01 *"satılamaz"*

2.2.2.8. -mAk(çI), -mOk(çU)

"-mAk, -mOk" eki, niyet, maksat bildiren kip eki olma işlevinin neticesinde sıfat fiil olarak geldiği fiillere bu anlamı katar. C. Turgunbayer 2016 yılındaki çalışmasında, "-mAk" ekinden ziyade onun fonetik türevi olarak açıkladığı "–mAy"

ekinin, bunun yanı sıra "+çI" ekini alarak genişletilmiş şekli olan "-mAkçI" yapısının bu bağlamda daha çok kullanıldığını[173] ifade etmiştir.

J. Eckmann, 'bol-' yardımcı fiili ile birlikte partisip olarak değerlendirdiği bu yapıyı, *"–mak / -mek bol- veya é(r)- : niyet etmek, karar vermek, belirlemek; –makçı / -mekçi veya é(r)-: üzere olmak, kararlaştırılmak, belirlenmek"*[174] olmak üzere iki farklı biçimde ve anlamla açıklamıştır.

H. Kasapoğlu Çengel ise, bu ekin 'bol-' yardımcı fiili ile birlikte isim görevinde kullanıldığını ifade etmiştir. [175]

İncelediğimiz metinde daha çok fiilden isim yapım eki görevinde kullanıldığı kalıplaşmış kelimelerde karşımıza çıkan bu ekin "bol-" yardımcı fiili ile oluşturduğu birkaç şekile rastladık.

Kan çaçtık, capandardı al-**mak bolup** 0659/02 *"Kan saçtık, Japonları almak için" (Sarı, 2020: 562)*

Akırı asıl candı al-**mak bolup** 0148/01 *"Sonunda değerli canımızı almak amacıyla"*
Kaygını kabat kabat salmak bolup *Azabı kat kat artırıp*
Bozdotup okko türtüp cibermekçi *Acı acı ağlatıp kurşuna atacaklar,*
(Sarı, 2020: 509)

Tañ ata kel**mek bol**gon cigitterdi 1338/03 *"Şafağa doğru gelecek olan yiğitleri" (Sarı, 2020: 630)*

İncelediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz üzere, '-mAk, -mOk' ekinin tek başına sıfat fiil işlevinde olduğu kelimenin yer aldığı cümle şudur:

Antondun uşul eken çeç**mek** sırı 1362/04
*"Anton'un buymuş, çöz**mek istediği** sırrı" (Sarı, 2020: 634)*

[173] Caşteğin Turgunbayer, *"Kırgız Türkçesindeki İsim-Fiil Ekleri"*, Sonçağ yayınları, Ankara-2016, s.77-80
[174] Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 104
[175] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.* s. 303

2.2.2.9. -gIdAy, -gUdAy, -kIdAy / -kUdAy

Türkiye Türkçesinde '–AcAk gibi, -AcAk kadar' biçimlerinde ifade edilen bu ek, gelecek zamanı karşılayan –GI sıfat fiili ile +dAy, +dOy edatının birleşimi ile oluşmuştur. İncelediğimiz metinlerde bu ekin yer aldığı herhangi bir kelime veya kelime grubu bulunmamaktadır.

2.2.3. ZARF FİİLER

2.2.3.1. -A / -O, -y

Ünsüzle biten fiillere "-a, -e, -o, -ö", ünlü ile biten fiillere ise "-y" zarf fiili gelir. Hareketin yapıldığı asıl fiille birlikte sebep, şart, zaman, durum vb. ilişkiler kurduğundan eklendiği sözcükte birçok anlamı karşılayabilir. Bu sebeple cümle içerisinde çeşitli görevleri vardır. "-y" zarf fiili olumsuz çekimli fiillerde *(-BAy, -BOy)* sıklıkla görülmektedir.

Kaygır**-a** caman üygö ketti kirip 0102/04 *"Kaygılan**arak** kötü evine girdi"*

Kaçıştı emgekteş**-e** mışık bolup 0783/04 *"Kaçtılar, kedi gibi emekley**erek**"*

Otuzu tañ sargar**-a** tilek kılıp 1135/01 *"Şafak söker**ken** otuzu dua edip" (Sarı, 2020: 609)*

Toptoş**-o** capırıl-gan kaçkan bolup 1213/04 *"Toplan**ıp** kaçmış gibi geri döndüler"*

Süyön**-ö** baykabadı sıngan sanın 1278/01 *"Yaslan**dığından** fark etmedi kırılan bacağını"*

Bilgiz-**bey** tiktey berdi terşi basıp 0134/04

*"Hissettir**meden** baktı, oraya buraya yürüyüp" (Sarı, 2020: 507)*

"-a, -e, -o, -ö" ve "–y" zarf fiilleri, birleşik fiil yapılarında asıl zarf fiil anlamlarından sıyrılarak bağlayıcı görevde de kullanılmaktadır.

bur**-a sal**dı 1005/04 *"çevirdi",* bur**-a tart**tı 1081/04 *"çevirdi"*

"Asıl zarf fiil", "Basit zarf fiil" isimleri ile de adlandırılmakta olan bu yapının diğer görevi hakkında Volkan Coşkun, *"Esas fiil şeklinde olan zarf fiiller, kendilerindeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiille özel bir anlam meydana getirecek şekilde birleşip kaynaşırlar. Bu durumda zarf fiiller, asıl anlamlarını korurken; yardımcı fiiller (tasvir fiilleri) asıl anlamlarını kaybederek, yeterlilik, süreklilik, tezlik vb."*[176] ifade ettiğini belirtmiştir.

cab-**a** **al**bayt 0293/02 *"kapatamaz"*, ciber-**e** **al**bay 1295/02, bette-**y** **al**bay 0302/04 *"bakamayıp"*, cür-**ö** **al**bastan 0617/03 *"duramadan"*, ber-**e** **al**bayt 0852/02 *"veremez"*, al-**a** **bil**gile 0866/04 *"alabilirsiniz"*, bilbe-**y** **kal**dım 1123/04 *"bilemedim"*, oyno-**y** **ber**sin 1334/11 *"oynayıversin"*, sula-**y** **ket**ip 1024/03 *"düşüverip"*, süylö-**y** **ber**di 0951/03 *"söyleyiverdi, anlattı"*, korgo-**y** **tur**gan 0841/04 *"koruyacak"*, ölbö-**y** **cür**söñ 1245/02 *"ölmezsen"*, bar-**a** **catt**ı 0166/01 *"gitti"*, al-**a** **koy**up 0971/03 *"alıp"*, caz-**a** **sal**ıp 0813/01 *"açıverip"*, bar-**a** **kel**sin 0413/01 *"gidiversin"*, ket-**e** **caz**dı 0678/04 *"gitti"*

Volkan Coşkun , *Çağatay Türkçesi zamanında ortaya çıkmaya başlayan –a/ -e, -ı/-i, -o/-ü, -y zarf fiil eklerinin tek başlarına zaman kavramı ifade ettiğini*[177] Hikmet Yılmaz ise bu durumun, *birleşik fiil çekimlerinin yaygın kullanımından dolayı, zamanla, eklerin zarf fiil yapma görevinin zayıflamış olmasından kaynaklandığını* ifade etmiştir. [178]

Ayşe Tekin "Kazak Türkçesinde Sıfat Fiil ve Zarf Fiil Ekleri" adlı yüksek lisans çalışmasında, *-A zarf fiil ekinin başta- ve jönel- yardımcı fiilleri ile kullanıldığında fiilin başlangıcını ve yönünü belirterek, bu yapıdaki –a zarf fiil ekinin, Türkiye Türkçesindeki karşılığının "-mAyA" işlevinde olduğunu* ifade

[176] Yard. Doç. Dr. Volkan Coşkun, *Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan –a/-e, -ı/-i, -u/-ü, -y Zarf Fiil Ekleri*, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136116, (02.04.2022), s. 76
[177] Yard. Doç. Dr. Volkan Coşkun, *a.g.m*., s. 77
[178] Hikmet Yılmaz, "*Kuzey (Kıpçak) Grubu Türk Şivelerinde Zarf Fiiller Doktora Tezi"*, Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri-1998, s.110

etmiştir.[179] Mustafa Tanç ise 2005 yılındaki çalışmasında bu durumu, *"Kırgız Türkçesinde –A ve –y zarf fiil ekleri yalnızca* ***başta-*** *"başla-" fiillerinden önce -mAğA anlamına gelir. Kırgızcada yuvarlak ünlülü fiil kök veya gövdelerinden sonra –O'lu biçimleri de kullanılmaktadır."*[180] şeklindeki ifadesiyle özetlemiştir.

al**-a başta**yt 0223/03 *"al**maya başla**yacak"*,
tüt**-ö başta**dı 1375/06 *"dayanmaya başladı"*

2.2.3.2. -(I)p, (U)p

Ele aldığımız "-A, -O, -y" zarf fiil ekleri ile işlev, anlam ve özellikleri bakımından benzer olan –(I)p, (U)p zarf fiil eki, Kırgız Türkçesinde sıklıkla kullanılmakla birlikte "asıl zarf fiil, basit zarf fiil" olarak da adlandırılmaktadır.

Volkan Coşkun, Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan –p Zarf Fiil Eki adlı makalesinde, -p zarf fiil ekinin görevlerini 5 gruba ayırmıştır:

1. Cümlede zarf görevindedir.
2. Esas fiile getirilen "-p" li zarf fiil, tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiille birleşirken asıl anlamını muhafaza ederken, yardımcı fiil anlamını kaybederek, yeterlilik, süreklilik vb. ifade eder.
3. Yardımcı fiillerle (cat-, cür-, otur-, tur-) çekimlenen Şimdiki Zaman kipinde görev alır.
4. –p zarf fiil eki, tek başına zaman kavramı taşır.
5. –p zarf fiil eki, er- > e- > i- ek fiili veya tur- > dur- fiilinin ur- geniş zaman eki almasıyla meydana gelen turur veya durur yüklemiyle birlikte kullanıkdıkları zaman, şekil ve zaman eki olarak görev yaparlar.[181]

"–p" zarf fiili anlamca çeşitlilik göstererek cümle içinde niyet, amaç, sebep anlamlarını karşılamaktadır.

---

[179] Ayşe Tekin, *"Kazak Türkçesinde Sıfat Fiil ve Zarf Fiil Ekleri"*, T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Ekim-2006, s.98

[180] Mustafa Tanç, *"Günümüz Kıpçak Türk Lehçelerinden Karaçay-Malkar, Kazak, Kırgız, Kumuk, Nogay ve Tatar Türkçesinde –A ve –y Zarf Fiil Eklerinin –mAğA İşleviyle Kullanılışı Üzerine"*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Erzurum-2005, s.109

[181] Yard. Doç. Dr. Volkan Coşkun, *"Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan –p Zarf Fiil Eki"*, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136199 (02.04.2022), s. 173-174

Bir kezde çal carmasın uurta-**p** cat-**ıp** 0066/03
*"O sırada, ihtiyar yarmasını iç**ip** yata**rken**" (Zaman) (Sarı, 2020: 501)*

Bul kabar kel-**ip** kol ketti 0948/01
*"Bu haber gel**ince** asker gitti" (Sarı, 2020: 590) (Zaman)*

Alımkul: "Tiy-be-gin" de-**p**, bir bakırıp 1006/03
*"Alımkul: "dokunmayın" diy**e** bağırıp" (Sebep) (Sarı, 2020: 596)*

Cetti da, al soldattı eñ-**ip** al-**ıp** 1001/01
*"Yetişti de, o askeri çek**erek** al**ıp**" (Durum) (Sarı, 2020: 596)*

"–p" zarf fiil eki sürerlik, tezlik, yaklaşma, yeterlilik bildiren tasvir fiillerinin esas fiil ile bağlamında kullanılagelmektedir. İncelediğimiz metinlerden hareketle, "-p" zarf fiilinin sırasıyla tezlik, yeterlilik, sürerlik ifadeli tasvir fiillerinin bağlamında kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

türt-**üp ciber**mekçi 0148/03 *"atıverecekler"*, buyr-**up ket**ti 1082/03 *"emretti",* cet-**ip kel**di 1286/03 *"yetişti",* sat-**ıp al**gıs 0641/01 *"satılamaz"*, kara-**p kal**dı 0115/02 "*bakakaldı",* sat-**ıp koy**du 0155/04, koldo-**p cür**gön 0411/03 *"korumakta olan"*, süyö-**p tur**du 0821/03 *"tutup durdu"*, sana-**p cat**tı 0744/04 *"sayıyordu"*

"-p" zarf fiilinin incelediğimiz metinlerde birleşik şimdiki zaman çekiminin bağlamında kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

caş-**ıp catat** 0161/04 *"ağlıyor",* bozdo-**p cüröt** 0791/01*,* keñeş-**ip olturabız** 0361/01 "*müşavere ediyoruz*"

Kırgız Türkçesinde birleşik şimdiki zaman çekimine, zaman anlamını "cat-, cür-, otur-, tur-" yardımcı fiilleriyle kalıplaşan "-A, -O; -y" zarf fiil ekleri verirken, "-p" zarf fiili bu yapının esas fiil ile yardımcı fiillerinin bağlamında kullanılır.

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde ise bağlayıcılık ve zarf anlamının dışında zaman bildiren esas fiil olarak görev yapar. Volkan Coşkun'un ifadesi ile, *"Kırgız Türkçesinde, -p zarf-fiil ekli esas fiil, tur- fiilinin geniş zaman ekli şekli olan turur yüklemindeki geniş zaman ekinin haploloji yoluyla kaybolması neticesinde meydana gelen -tır/tir, -tur/tür ekleriyle birleşir. Bu durumda, esas fiil asıl anlamını muhafaza ederken; -p zarf-fiil eki, -tır/tir, -tur/tür ekleriyle birlikte duyulan geçmiş zamanda yapılan bir hareketi haber veren şekil ve zaman eki olarak görev yapar."*[182]

kel-**iptir** 0388/01 "*gelmiştir"*, unut-**up**-puz 1458/01 "*unutmuşuz"*

"-p" zarf fiili eklendiği fiil soylu sözcükle kalıplaşarak tekrar grupları oluşturabilir. İncelediğimiz metinlerde yer alan bazı tekrar grupları şunlardır:

de**p** ayt**ıp** 0912/04, silk**ip** silk**ip** 1167/04 *"ezip ezip",* cet**ip** bar**ıp** 0719/04 *"yetişip varıp",* epte**p** septe**p** 0052/04 *"şöyle böyle",* alda**p** soola**p** 1355/01 *"kandırmak, ikna etmek",* deme**p** deme**p** 0053/02 *"tekrar tekrar"*, zarla**p** zarla**p** 1284/04 *"acı acı"*, oylo**p** sana**p** 1350/04 *"düşünüp taşınıp"*

Yukarıda belirttiğimiz işlevleri dışında, "–p" zarf fiil eki kalıplaşarak edat, bağlaç ve zarflar türetebilir. İncelediğimiz metinlerden şu örnekleri verebiliriz:

kölgö kara**p** 1133/01 "*göl**e** **doğru**"*, kün sana**p** 0071/03 *"günlerce",* kündö**p** 1354/05 *"her gün"*, kant**ip** 0011/06 "*nasıl" (kantip < kanday etip),* oşent**ip** 0071/01 *"böylece"*

2.2.3.3. -bAstAn, -bOstOn; -pAstAn, -pOstOn

-BAs, -BOs olumsuz gelecek zaman sıfat fiil eki ile +tAn, +tOn ayrılma hâli ekinin birleşimi ile meydana gelen zarf fiil ekidir. Türkiye Türkçesindeki karşılığı "-mAdAn" biçimi olup hareketi, oluşu durum ve zaman bakımından niteler. Hülya Kasapoğlu Çengel, *Kırgız Türkçesinde işlek bir ek olmadığını belirterek, tonlu*

[182] Volkan Coşkun, *a.g.m.* , s. 185

ile biten fiillere b'li, tonsuz ile biten fiillere p'li şekillerinin eklendiğini ifade etmiştir.[183]

Ot cakkan, bakıraygan kara koyçu 0424/03 *"Ateş yakan, şaşıran koyun çobanı*
Katkırdı, çıda-**bastan** sırtka çıgıp 0424/04 *Kahkaha attı, dayana**madan** dışarı çıkıp"*

Attuu, cöölüü de-**besten** 1378/07 *"Atlı, yaya de**meden** (Sarı, 2020: 638)*
Kanduu suuga çömüldü 1378/08 *Kanlı suya daldılar"*

Bay, manap çıp çırgası koro**boston** 0791/03 *"Zenginlerin, beylerin yemleri eksil**meden***
Esen soo, el çetinde içten külöt 0791/04 *Sağ salim köşede içten gülüyorlar"*

Mezgildin bir münötün ötkör**-böstön** 0416/01 *"Zamanın bir dakikasını geçir**meden***
Ötkörüp keleçekti tizip közdön *Geleceği gözden geçirip*
Kapkandı kayta dagı salıp kirdi *Kapanı tekrar kurdular"*
(Sarı, 2020: 537)

Keleçek, unut**-pastan** aytar maktap 1334/12 *"Gelecek, unut**madan** överek anlatır"*

2.2.3.4. -gIçA, -gUçA; -kIçA, -kUçA

Gelecek zaman sıfat fiili "–GI, -GU" ile "+çA, +çO" ekinin birleşerek oluşturduğu zarf fiil ekidir.[184] Türkiye Türkçesindeki karşılıkları, "-mAktAnsA; -e kadar"[185], "-IncAyA kadar; -e dek"[186] şekillerinde olup, yargıyı zaman bakımından tamamlar ve bazen de karşılaştırma bildirir.

Ustalar tañ at-**kıça** uzanışat 0379/03 *"Ustalar şafak söken**e kadar** çalışırlar"*

Bay baldardı barbay bizder ket-**kiçe** 0224/03
*"Zenginlerin evlatları gid**eceğine** bizler(gideriz)*

[183] Hülya Kasapoğlu Çengel, a.g.e., s. 311
[184] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 316; Mevlüt Gültekin, *a.g.m*, s. 116
[185] Hikmet Yılmaz, *"Kuzey (Kıpçak) Grubu Türk Şivelerinde Zarf Fiiller"*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri, 1998, s. 112
[186] Abdullah Kara, *"Kırgızcada Zarf Fiiller"*, Hacettepe Ü. S. B. E., Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, s. 33

2.2.3.5. -mAyInçA, -mOyUnçA

Gültekin, 2011 yılındaki makalesinde, *"-mA olumsuzluk ekine, -yIn zarf fiil eki ve daha sonra da sınır ifade eden –çA ekinin birleşmesiyle oluştuğunu"*[187] ifade ederek ekin zaman ve şart olmak üzere iki işlevinden bahsetmiştir. Türkiye Türkçesindeki karşılığı da "–mAyIncA" şeklinde olan olumsuz ifadeli bu zarf fiil ekini incelediğimiz metinlerde tespit edemedik.

2.2.3.6. -gAnçA, -gOnçO; -kAnçA, -kOnçO

Hülya Kasapoğlu Çengel'in ifade ettiği üzere, -GAn" sıfat fiilinin üzerine "+çA" sınırlama ekinin gelmesiyle oluşmakla birlikte işlev bakımından "-GIçA" ekine benzeyen türemiş zarf fiilidir.[188] Türkiye Türkçesindeki karşılıkları "–e dek, -IncAyA kadar, -IncA, -mAktAnsA , -dIğIndA vb." olup yargıda zaman, şart bildirir.

Köpçülük kanga cerdi toyguz-**gança** 0998/03 Şerlerçe betin burbay bargılaştı	*"Halk, kana doy**uncaya kadar*** *Kaçmadan yiğitçe savaştı"*
O cigit, al kel-**gençe** koyo turgun 0668/02	*"O yiğit, gelen**e kadar** durun"*
Toy-**gonço** kolun cıybadı 1385/16	*"Doyuncay**a kadar** durmadı"*
Öl-**gönçö** özüm saktaymın 1360/08	*"Ölen**e dek** saklarım" (Sarı, 2020: 634)*
Elesin enesinen cogot-**konço** 0165/03	*"Annesinin görüntüsünü kaybeden**e kadar**"* *(Sarı, 2020: 510)*
Bul çekten çekke öt-**könçö** 1386/01	*"Bu sınırdan diğer sınıra geçen**e kadar**"* *(Sarı, 2020: 640)*

Söz konusu zarf fiil ekinin kıyaslama ifade ettiği bazı cümleler ise şunlardır:

[187] Mevlüt Gültekin, *a.g.m*., s. 115
[188] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e*., s.311

Ket-**kençe** nayza menen közdü çegip 1274/02
Kolumdan kaçan kubat, mıltık ketse
*"Git**mektense** mızrakla gözümü oyup" (Sarı, 2020: 622)*
Elimden güç-kuvvet, tüfek gitse"

Kırgındı tirüü kalıp kör**-gönümçö** 1237/03
Kalayın uşul cerden ölüm körüp
*"Savaşı yaşayıp gör**eceğime** / gör**mektense**"*
Bu yerde ölüp kalayım"

Caynatıp, seni taştap ket-**kenimçe** 1248/03
Cem bolom ay talaada şaytan, cinge
*"Yayılıp, seni bırakıp gid**eceğime**"*
Yem olurum, çöldeki şeytana, cine"

-GAnçA, -GOnçO zarf fiiline, +çA sınırlama ekinden önce iyelik ekleri gelebilir.

Kolunan kel-**geninçe** oylop sanap 1350/04 *"Elinden gel**diğince** düşünüp taşınıp"*

Kırçaga cañı cetip aş-**kanınça** 1009/03 *"Tepeye yeni / henüz ulaş**tığında**"*

2.2.3.7. -gAndA, -gOndO; -kAndA, -kOndO

-GAn sıfat fiil eki ile +dA bulunma hâli ekinin kalıplaşması ile oluşan zarf fiil ekinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı "-DIğIndA, -IncA, -iken, -DIğI zaman" şekilleridir. Asıl yargının bildirdiği hareket, iş, oluş ile birlikte eş zamanlı veya öncesinde gerçekleşen başka bir yargının olduğunu ve hareketin, işin gerçekleştiği zamanı bildirir.

Kalkıldap eliñ tur-**ganda** 0259/03 *"Kalabalık halk duru**rken**"*
Kandayça arga tabasıñ *Nasıl çare bulsun"*
(Sarı, 2020: 522)

De-**gende** çıday albay tilmeç barıp 0757/01
Deneden başın aldı kılıç salıp

*"De**diğinde** dayanamayarak tercüman varıp*
Kılıç vurarak bedeninden başını ayırdı"

Atam, dep oylo-**gondo** tura kalıp 1279/02
Oñ butu eñ obolu kötörüldü

*"Vurayım, diye düşün**düğünde** kalkıp"*
Sağ bacağı daha önce yerden kalktı"
(Sarı, 2020: 623)

Alımkul erdi kör-**göndö** 0477/01 *"Alımkul yiğidi gör**ünce***
Ar kimder aytat döñ döñdö *Herkes söyler tepelerde"*

Asmandı karap şaş-**kanda** 0033/04 *"Gökyüzüne bakıp acele ett**iğimde**"*
Iraazı boldum caşımdan *Razı oldum gençliğimde"*

Uşunday küngö cet-**kende** 1372/01 *"Böyle gün geçe**rken**"*
Tosorgo kalık torgoldu *Tosor'a halk ulaştı"*
(Sarı, 2020: 637)

Cunuştun ak kalpagın oktor culup *"Cunuş'un ak kalpağını kurşunlar delip*
Öt-**köndö** temseleşe kırga cetti 1014/04 *Geç**tiğinde**, sendeleyerek kıra geldi"*
(Sarı, 2020: 597)

-GAndA, -GOndO zarf fiil ekine, "+dA, +dO" bulunma hâli ekinden önce iyelik ekleri gelebilir.

Men cerden ket-**kenimde** on ceti caş 0353/01
*"Yurdumdan git**tiğimde** on yedi yaşım"*

Turgunbayer, -GAndA/ -GOndO zarf fiil ekinin sürerlik ifadesini taşıyan tasvir fiilleriyle *(cat- / at-/ kelat-/ barat-/ cür-/ otur-/ tur-/ ber-)* kullanıldığında Türkiye Türkçesinde "–r, -Ar iken" yapısının anlamını karşıladığını belirtmiştir.[189]

Al oktu söz kılışıp oltur-**ganda** 0732/03 *"O kurşundan bahseder**ken***
Kelattı ceti araba, çıkkan Çüydön *Geliyordu yedi araba, Çüy'den çıkan"*

C. Turgunbayer aynı çalışmasında, söz konusu –GAndA, -GOndO ekinin, zarf fiil işlevinin dışında şart kipinin hikâyesi görevini üstlenerek Türkiye Türkçesinde "–sA idi" şeklinde karşılandığından da bahsetmektedir.[190]

Al kezde cigit bol-**gondo** 0024/02 *"O sırada yiğit **olsaydım**" (Sarı, 2020: 495)*

2.2.3.8. -gAndAn, -gOndOn; -kAndAn, -kOndOn

-GAn, -GOn geçmiş zaman sıfat fiilinin, +dAn, +dOn ayrılma hâli eki ile oluşturduğu bu zarf fiilin, tonlu ile biten fiillere /g/, tonsuz ile biten fiillere /k/'li şekilleri gelir. Yargının sebebini bildiren bu ekin Türkiye Türkçesindeki karşılığı, "-DIğIndAn, -DIğI için" şekilleridir.

Üç cigit kuban-**gandan** kuçaktaşıp 0745/01 *"Üç yiğit sevin**dikleri için** kucaklaşıp"*

Azaptın otu küy-**göndön** 0126/03 *Azabın ateşi yan**dığı için**"*
Azırkı muñduu pende biz *Şimdiki kederli insanız"*

-GAndA, -GOndO zarf fiil ekinin yapısında yer alan bulunma hâli ekinden önce iyelik ekleri veya +lIk, +lUk; +DIk, +DUk isimden isim yapım ekleri gelebilir.[191] İncelediğimiz metinlerde söz konusu zarf fiilin örnekleri sınırlı olmakla birlikte ifade ettiğimiz bu şekile ilişkin kelimeler bulunmamaktadır.

[189] Caşteğin Turgunbayer, *a.g.e.*, s. 121
[190] Caşteğin Turgunbayer, *a.g.e.*, s.130-131
[191] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 314

2.2.3.9. -gAndAy, -gOndOy; -kAndAy, -kOndOy

C. Turgunbayer'in ifadesinden hareketle, kökeni edat olmakla birklikte Türkiye Türkçesinde "gibi" edatını karşılayan [192] Kırgız Türkçesindeki "+dAy, +dOy" durum ekinin, –GAn, -GOn geçmiş zaman sıfat fiil ekiyle birleşmesinden oluşan zarf fiil ekidir. Eklendiği basit yapılı fiile "-mIş/-mUş gibi" anlamını verir. Bunun yanı sıra Türkiye Türkçesinde "-r gibi, -yor imiş gibi, -mIşçAsInA, -DIğI gibi, -mAyI gibi" eklerinin verdiği anlamları karşılar.

Öl-**göndöy** özün karaştı 1381/06
*"Öl**ür gibi** baktılar" (Sarı, 2020: 639)*

Şaş**-kanday,** ayta berdi katar katar 0440/02
*"Acele ed**er gibi** anlatıverdi tekrar tekrar"*

Agızıp, suu sep-**kendey** kanın çaçıp 0676/01
*"Akıtıp, su serp**mişcesine** kanını saçıp"*

Söz konusu zarf fiil ekine eşitlik durum ekinden önce iyelik ekleri gelebilir. Ancak incelediğimiz metinlerde ekin bu biçimine ilişkin kelimeler yer almamaktadır.

2.2.3.10. -gAnI, -gOnU; -kAnI, -kOnU

Yargıda öncelikli olarak amaç ve sebep bildiren bu zarf fiili, nispeten zamanı da bildirmektedir. Türkiye Türkçesindeki karşılıkları "-mAk için, -mAk üzere, -dAn beri, -alı" şekilleridir.

Min-**geni** can talaşat, baykeleşip 0709/02 *"Bin**mek için** acele ediyor "abi" deyip"*
Ak köldön kelsem, kör-**gönü** 0315/04 *"Ak gölden gelsem, gör**mek için**"*
Uşintip karmaş**-kanı** cön emespi 0111/04 *"Böylece karşılık ver**mek için** uygun değil mi?"*

[192] Caşteğin.Turgunbayer, *a.g.e.*, s. 138

Hülya Kasapoğlu Çengel, "kal-, tur-, cat-" yardımcı fiilleri ile kullanılan söz konusu zarf fiil ekinin gerçekleşmekte olan bir eylemi ifade ettiğini belirtmiştir.[193]

Al-**ganı tur**at tolkun şar 0266/04 *"Al**mak üzere** dalga hızlıca"*

2.2.3.11. -A, -O; -y elekte

-A, -O;- y elek sıfat fiil ekinin, +te bulunma hâli ekini almasıyla[194] oluşan bu zarf fiil eki Türkiye Türkçesinde "-mAdAn, daha –mAmIşken"[195] şekillerini karşılamaktadır.

Üç tört cıl öt-**ö elekte** özdörü cep 0070/03
*"Üç dört yıl geç**meden** kendileri çiğneyip"*

2.2.3.12. -ArdA, -OrdO

–Ar, -Or; -r sıfat fiil ekine, +dA, +dO bulunma hâli ekinin gelmesiyle oluşur. Yargıda zaman bildiren bu zarf fiil hakkında Turgunbayer, iyelik ve bulunma durum ekini alarak Türkiye Türkçesinde "–Ar iken" birleşik yapısıyla karşılandığını bildirmiştir.[196] Bunların dışında "–DığIndA, -DIğI zaman, -mAdAn önce" karşılıkları ile cümledeki asıl yargıyla eş zamanlı gerçekleşen başka bir hareketi, işi, oluşu bildirir.

Bir soldat, kılıç menen çab-**aarında** 1000/03
Er Cunuş, cagalmayday cetti barıp
*"Bir asker, kılıçla vura**cakken** (Sarı, 2020: 596)*
Er Cunuş, doğan gibi yetişti."

Alımkul, emi tutkun bol-**oorunda** 1270/03
Eki şer toktoy kaldı ogun saktap

[193] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.* , s. 315
[194] Hülya Kasapoğlu Çengeş, *a.g.e.*, s. 310
[195] Mevlüt Gültekin, *a.g.m.*, s. 121
[196] Caşteğin Turgunbayer, *a.g.e.*, 247

*"Alımkul, şimdi tutsak ola**cakken***
İki kahraman durdu kurşun alıp"
(Sarı, 2020: 622)

Alışıp, arstanday ket-**erinde** 0701/03
Korgoşun bir baatırga kire kaçtı
*"Savaşıp, aslan gibi git**tiğinde***
Kurşun yiğide saplandı"

Çek aradan öt-**öördö** 1373/09 *"Sınırdan geç**erken**"*
Soldattar cetti cabışıp *Askerler yetişti"*

2.2.3.13. çUdAy

Gelecek zaman sıfat fiil ekinin "-çu", +day benzetme edatıyla birleşmesiyle oluşmuştur. Türkiye Türkçesinde "-acak gibi", "-acak kadar" şekilleri ile karşılanır. Selahattin Tolkun, -çu ekinin sesteşi ile oluşturulan şekile de dikkat çekerek bu ekin gelecek zaman yerine geçmiş zaman ifadeli bir zarf fiil *(Tr. –mIş gibi)* oluşturabildiğini ancak bu yapının işlek olarak kullanılmadığını belirtmiştir.[197]

Kay biri cañı cetip toybo**çuday** 1304/03 *"Bazıları yeni yetişip doymayacağım diye"*
(Sarı, 2020: 626)

Kuçaktap, süyüp tur**çuday** 0499/03 *"Kucaklayıp sevilecek kadar"*

Ket**çüdöy** buka sınduu cerdi çelip 0427/04 *"Yeri eşecek boğa gibi"*
(Sarı, 2020: 539)

Tarıh körböy kal**çuuday** 1380/09 *"Tarih göremeyecek gibi"*

Öl**çüüdöy**, esi ketti közün ımdap 1344/08 *"Aklı gitti, ölecek gibi göz kırpıp"*

[197] Selahattin Tolkun, *"Kırgız Türkçesinde Mastar, Partisip Ve Gerundiumlar"*, İ. Ü. S.B.E. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s. 269

2.3. ÇEKİM EKLERİ

2.3.1. İSİM HAL EKLERİ

2.3.1.1. İlgi Hâli (+DIn; +DUn; +nIn; +nUn)

Bir ismin başka bir isimle bağlantısını sağlayan bu ekin, Kırgız Türkçesinde tonlu ünsüzle biten kelimelere /d/li, tonsuzla biten kelimelere /t/'li, ünlü ile bitenlere ise /n/'li şekilleri gelir.

baatır+**dın** 0705/01 *"kahramanın"*, mıltıktar+**dın** 1118/03 *"tüfeklerin"*, cigitter+**din** 0106/02 *"yiğitlerin"*, kedeyler+**din** 0142/04 *"fakirlerin"*, kurbum+**dun** 0351/02 *"arkadaşımın"*, kankor+**dun** 1347/08 *"Hünkârın"*, cürögüm+**dün** 0356/02 *"yüreğimin"*, döölör+**dün** 0832/03 *"develerin"*, azap+**tın** 0126/03 *"eziyetin"*, dabış+**tın** 0143/02 *"sesin"*, çek+**tin** 1376/01 *"sınırın, hududun"*, dinçildik+**tin** 0962/02 *"dindarlığın"*, curt+**tun** 0073/04 *"yurdun"*, korduk+**tun** 1388/07 *"hor görülmenin"*, cürök+**tün** 1438/04 *"yüreğin, cesaretin"*, köç+**tün** 0748/01 *"göçün"*, cıyırma+**nın** 1240/03 *"yirminin"*, çalgı+**nın** 1304/02 *"tırpanın"*, ene+**nin** 1371/01 *"annenin"*, keesi+**nin** 0581/02 *"bazısının"*, coldoşu+**nun** 0434/02 *"yoldaşının"*, kabattuu+**nun** 1305/01 *"katlının"*, biröö+**nün** 1385/08 *"birinin, birisinin"*, köksöö+**nün** 0233/04 *"yaşlının"*

Cahit Başdaş ve Abdülmukaddes Kutlu, teklik bildiren zamirlere gelen ilgi hâli ekinin +ın, +in, +un biçiminde olduğunu bildirmişlerdir.[198] Bu yapıya ilişkin incelediğimiz metinlerden şu örnekleri verebiliriz:

men+**in** 1238/04 *"benim"*, sen+**in** 0603/04 *"senin"*

İlgi hâli eki, iyelik eki almış kelimeyi belirtme işlevi ile birlikte, eksiz hâliyle de belirtisizlik oluşturur.

[198] Cahit Başdaş-Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e.* , s. 73

muñ**dun** ün**ü** 0008/05 *"kederin sesi"*, Mıltık**tın** ün**ü** 0016/02 *"Tüfeğin sesi"*, cılkı**nın** semiz**i**ne 0067/02 *"yılkının besilisine (sağlamına)"*, Nurcan**dın** köz aldı**n**da 0104/01 *"Nurcan'ın gözünün önüne"*

tün koyn**u**nda 0066/01 *"gece koynunda"*, Kuday beyiş**i**ne 0067/04 *"Allah'ın cennetine"*, bala ord**u**na 0142/03 *"çocuklarının yerine"*

2.3.1.2. Yükleme Hâli (+DI; +DU / +nI; +nU; +n; ∅)

Kırgız Türkçesinde tonlu ünsüzle biten kelimelere /d/'li, tonsuz ünsüzle biten kelimelere /t/'li, ünlü ile bitenlere ise /n/'li şekilleri gelmekle birlikte eksiz de kullanılabilir. M. Ergin, bu hâlin "ismin geçişli fiillerin doğrudan doğruya tesiri altında olduğunu ifade ettiğini"[199] söylemiştir.

aalam+**dı** 0063/02 *"alemi, dünyayı"*, bay+**dı** 0283/02 *"zengini"*, kebim+**di** 0552/01 *"sözümü"* , mergen+**di** 0871/04 *"avcıyı, nişancıyı"*, öküm+**dü** 0182/03 *"kararı"*, ötkön+**dü** 1394/12 *"geçmişi"*, alıs+**tı** 0471/01 *"uzağı"*, surak+**tı** 0404/02 *"sorguyu"*, emçek+**ti** 1302/01, kek+**ti** 0672/02 *"intikamı"*, baykuş+**tu** 1366/09 *"zavallıyı"*, buyruk+**tu** 0188/03 *"emri"*, cumuş+**tu** 0213/03 *"görevi, işi"*, bürküt+**tü** 0337/03 *"kahramanı"*, tirüülük+**tü** 1250/02 *"hayatı"*, ata+**nı** 0032/02 *"babayı"*, bala+**nı** 1072/03 *"çocuğu"*, dene+**ni** 1334/08 *"bedeni"*, nerse+**ni** 1115/02 *"şeyi"*, coo+**nu** 1131/03 *"düşmanı, savaşı"*, kıynoo+**nu** 0541/04 *"azabı"*, möñgü+**nü** 0725/03 *"buzulu"*, öpkö+**nü** 0583/02 *"ciğerini"*

Levent Doğan ve Bülent Hünerli, *"yükleme hâli ekinin üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra "+n" şeklinde geldiğini"* belirtmiştir [200] . İncelediğimiz metinlerde bu yapıya ilişkin tespit ettiğimiz bazı kelimeler şunlardır:

---

[199] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 303
[200] Levent Doğan-Bülent Hünerli, *a.g.e.*, s.295

ene+si+**n** 0535/02 *"annesini"*, kıyal+ı+**n** 0429/03 *"hayalini"*, eles+i+**n** 0165/03 *"hayalini"*, mañday+ı+**n** 1478/02 *"alnını"*, mite+si+**n** 1314/02 *"yaratığını"*, nayza+sı+**n** 0445/01 *"silahını"*, üy+lörü+**n** 0810/03 *"evlerini"*

Hülya Kasapoğlu Çengel, *"Karap, karay, közdöp, közdöy gibi çekim edatlarının fiilin yönünü belirlediğini"* ifade etmiştir[201]. İncelediğimiz metinlerde söz konusu yapının yer aldığı bazı cümleler şunlardır:

Çal+**dı karap** ulutunup kozgoldu 0225/02 *"İhtiyara doğru öfkelenerek atıldı."*
Künös+**tü közdöy** dürüldöp 1401/12 *"Güneye doğru akıp"*
Çıgış+**tı közdöy** culunat 0094/04 *"Doğuya doğru ilerliyor"*
Caka+**nı közdöy** camırap 1398/01 *"Kıyıya doğru artarak"*

2.3.1.3. Yönelme Hâli (+GA; +GO / +a, +e, +o, +ö)

Kırgız Türkçesindeki damak uyumu neticesinde yuvarlak ünlülü şekilleri de görülen bu çekimin, tonlu ile biten isimlere /g/'li, tonsuz ile biten isimlere /k/'li şekilleri gelir.

aalam+**ga** 0074/02 *"âleme, dünyaya"*, bala+**ga** 0438/02 *"çocuğa"*, akim+**ge** 1240/02 *"idareciye"*, bel+**ge** 0732/02 *"direğe"*, boroşo+**go** 1448/01 *"fırtınaya"*, kol+**go** 0275/03 *"ele"*, börülör+**gö** 1219/03 *"kurtlara"*, dünüyö+**gö** 1348/02 *"dünyaya"*, ant+**ka** 0313/01 *"yemine"*, buyruk+**ka** 0363/01 *"emire"*, bet+**ke** 0135/01 *"yüze"*, tereñdik+**ke** 0822/04 *"derinliğe"*, ok+**ko** 0716/03 *"mermiye"*, ot+**ko** 0719/04 *"ateşe"*, cürök+**kö** 0922/03 *"yüreğe"*, ökümöt+**kö** 0363/03 *"hükûmete"*

Cahit Başdaş ve Abdülmukaddes Kutlu, yönelme hâli ekinin iyelik ekleri ile olan münasebetine göre "+a, +e, +o, +ö" biçimiyle kullanıldığını belirtmişlerdir.[202] Bu yapıya ilişkin metinlerden derlediğimiz bazı kelimeler şunlardır:

---

[201] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e*., s. 169
[202] Cahit Başdaş-Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e.* , s. 76

kol+u+m+**a** 1120/04 *"elime"*, bal+darı+n+**a** 1452/04 *"evlatlarına"*, aldı+**ñ**+**a** 1463/02 *"önüne"*, cer+i+m+**e** 0354/04 *"yerime"*, eneke+m+**e** 1444/04 *"anneciğime"*, kee+si+n+**e** 1297/01 *"kimisine"*, bülöö+sü+n+**ö** 0284/02 *"ailesine"*, köz+ü+m+**ö** 0686/04 *"gözüme"*, söz+dörü+n+**ö** 1110/03 *"sözlerine"*

Hülya Kasapoğlu'nun belirttiği üzere, yükleme hâlinde olduğu gibi yönelme hâli eki de, karay, karap, çeyin, deyin, deyre, cete, karata, karaganda, caraşa gibi çekim edatlarıyla birlikte eylemin yönünü ifade etmektedir.[203]

İldi da, kök+**kö karay** kaltıldattı 1078/01 *"Asıldı da, göğe doğru gümletti."*

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde yer alan yönelme hâli ekinin kalıplaştığı bazı kelimeler şunlardır:

beker**ge** 0571/03 *"boşuna"*, bir**ge** 1412/03 *"birlikte, beraber"*, ne**ge** 1343/06 *"niçin, neden, niye"*

İş veya hareketin yönünü bildirmesinin yanı sıra cümledeki yargıda amaç, sebep, zaman ilişkileri de kurar.

Camaldı car kıluu**ga** kanat cayıp 0281/03 *"Gülcamal'ı yar etmek için çabalayıp"*
Ustalar da dem aluu**ga** cınalıp 0215/03 *"Ustalar dinlenmek için toplanıp"*
Toksun**go** birge caşasak 0321/03 *"Doksan yıl kadar birlikte yaşasak"*

2.3.1.4. Bulunma Hâli (+DA; +DO)

Z. Korkmaz'ın ifadesi ile *"Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren durumdur."*[204] Kırgız Türkçesinde damak uyumu neticesinde yuvarlak şekilleri de mevcuttur.

---

[203] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e*., s. 171
[204] Zeynep Korkmaz, *a.g.e*, s. 24

ayıl+**da** 0865/03 *"obada"*, cıyın+**da** 0622/01 *"toplulukta"*, kemege+**de** 0066/02 *"ocakta"*, şiber+**de** 0816/02 *"otta"*, tokoy+**do** 0202/02 *"ormanda"*, topoloñ+**do** 1145/01 *"kargaşada"*, üy+**dö** 0113/03 *"evde"*, alıs+**ta** 0786/02 *"uzakta"*, biriltik+**te** 1178/04 *"birlikte"*, es+**te** 1245/03 *"akılda"*, comok+**to** 1399/21 *"efsanede"*, köç+**tö** 1028/03 *"göçte"*, tirüülük+**tö** 0351/03 *"hayatta"*

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde bulunma hâli eki ile kalıplaşan bazı kelimeler şunlardır:

tün**dö** 0722/03 *"geceleyin"*, er**te** 0521/02 *"erken",* kışın**da** 1401/13 *"kışın"*

Aslî görevinin yer bildirme olmasının yanı sıra yargının gerçekleştiği zamanı da bildirir.

Oynotkon meni dalay balalık**ta** 1090/04 *"Çocukluğumda pek çok kez beni oynatan"*
At alıp kulan öök**tö** kaytıp kelgen 1342/02 *"At alıp, şafakta geri gelen"*

2.3.1.5. Ayrılma Hâli (+DAn; +DOn; +nAn; +nOn)

Kırgız Türkçesinde çoğu ek gibi ayrılma hâli ekinin de yuvarlak ünlülü şekilleri mevcuttur. Tonlu ile biten kelimelerde d'li, tonsuz ile biten isimlerde ise t'li şekilleri gelmektedir. İş, hareket veya oluşdan ayrılma, uzaklaşma bildirir.

aytuu+**dan** 0585/04 *"söylemekten"*, dene+**den** 0757/02 *"bedenden"*, iyin+**den** 1033/04 *"inden"*, kişen+**den** 1293/03 *"zincirden"*, kolko+**don** 1368/04 *"boğazdan"*, oy+**don** 0771/01 *"ovadan"*, küngöy+**dön** 0165/02 *"güneyden"*, mürüm+**dön** 0883/03 *"omzumdan"*, dobuş+**tan** 0110/03 *"sesten"*, soldat+**tan** 0793/02 *"askerden"*, mingiç+**ten** 1389/02 *"binekten"*, tilek+**ten** 0407/04 *"istekten"*, tozok+**ton** 0017/04 *"ızdıraptan"*, böyrök+**tön** 0166/03 *"böğürden"*

Cahit Başdaş ve Abdülmukaddes Kutlu, üçüncü teklik ve çokluk şahıs iyelik eki üzerine getirilen ayrılma hâli ekinin ünsüz benzeşmesinin ardından ünsüz tekleşmesi sonucu "+nan, +nen, +non, +nön" şekilleriyle kullanıldıklarını belirtmişlerdir.[205]

akıl+ı+**nan** 0674/02 *"öğüdünden"*, nayza+sı+**nan** 1079/01 *"silahından"*, bet+i+**nen** 0032/01 *"yüzünden"*, ene+si+**nen** 0165/03 *"annesinden"*, kay biri+**nen** 0581/03 *"bazısından, kimisinden"*, köz+ü+**nön** 0752/01 *"gözünden"*, tünt+ü+**nön** 1393/05 *"güründen"*, ün+ü+**nön** 1010/04 *"sesinden"*

Ayrılma hâli ekinin, iş, hareket veya oluşu zaman, sebep, yer bakımından belirtme, karşılaştırma işlevleri vardır.

Açka**dan** elim ölgönün 0030/02 *"Açlıktan halkımın öldüğünü" (Sebep) (Sarı, 2020: 496)*

Cok cer**den** bügün beker tartış çıktı 0410/03 *"Yok yere bugün boşuna kavga çıktı"*

Erteñ**den** el başkarıp han atalat 0411/04 *"Yarından itibaren halkı yönetip, han adını alır." (Zaman)*

Süt**tön** ak padışaga bizdin cürök 0054/03 *"Sütten ak padişahla bizim yüreğimize" (Sarı, 2020: 499) (Karşılaştırma)*

2.3.1.6. Eşitlik Hâli (+çA; +çO; +dAy; +dOy; +çIlAp; +dEp; +dEgEn; +çAlIk; +çOlUk)

İsimde eşitlik, benzerlik bildirir. M. Öner, –ça / -çe eşitlik ekinin eskiden beri az olan kullanım sıklığının bugün daha da azaldığını ve çekim eki fonksiyonunun eşitlik ekinden uzaklaşıp, benzerlik veya yer-yön gösteren çekim edatlarına geçtiğinin de tespit edilebilineceğini[206] belirtmiştir. Eski Türkçe'de teg "gibi" edatının ekleşmesi ile oluşan ve incelediğimiz metinlerde diğer eşitlik eklerine

[205] Cahit Başdaş – Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e.* , s. 79
[206] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s.139

kıyasla daha sık kullanıldığını tespit ettiğimiz +DAy ekinin, Kırgız Türkçesine has olarak yuvarlak şekilleri *(+DOy)* mevcuttur.

kurbular+**ça** 0444/01 *"arkadaşlarca"*, biriltik+**çe** 0986/04 *"birlikçe"*, colbors+**ço** 0393/04 *"kahramanca"*, özün+**çö** 0923/01 *"kendince"*

bala+**day** 1007/04 *"çocuk gibi"*, karışkır+**day** 1060/01 *"kurt gibi"*, ingen+**dey** 0250/03 *"deve gibi"*, Ala too+**doy** 1127/03 *"Aladağ gibi"*, koy+**doy** 0513/01 *"koyun gibi"*, çürpö+**döy** 0087/03 *"çocuk gibi"*, ömür+**döy** 0123/04 *"hayat gibi"*, makuluk+**tay** 0616/01 *"mahluk gibi"*, zayıp+**tay** 0453/04 *"hanım gibi"*, bermet+**tey** 0480/04 *"inci gibi"*, tozok+**toy** 1105/03 *"cehennem kadar"*, bürküt+**töy** 0466/01 *"kahraman gibi"*, köpölök+**töy** 0226/03 *"kelebek kadar"*

miñ+**degen** 1147/01 *"binlerce"*, miñ+**dep** 1369/09 *"bin kadar"*

2.3.1.7. Vasıta Hâli

Tuncer Gülensoy'un ifadesiyle, *"İsmin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirtmek için kullanılan hâle, "vasıta hâli", eke de vasıta hâli eki" denir."* [207] Kırgız Türkçesinde vasıta hâli **menen** edatı ile karşılanmaktadır.

Buluttar **menen** kalkıldap 0002/05	*"Bulutlar ile süzülüp"*
Kan **menen** cuugan cer betin 0009/04	*"Kanla yıkamıştı yeryüzünü"*
Tulpardın körkü ter **menen** 0247/01	*"Savaş atının güzelliği terle"*
Turmuştun körkü cer **menen** 0247/02	*"Hayatın güzelliği yer(yurt) ile"*

Hülya Kasapoğlu Çengel, "menen" edatının "koşo, birge, çoguu" kelimeleriyle kullanıldığında beraberlik, birliktelik bildirdiğini ifade etmiştir [208]. İncelediğimiz metinlerde bu yapının yer aldığı bazı cümleler şunlardır:

[207] Tuncer Gülensoy, *a.g.e.*, s. 116
[208] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.* , s. 176

Caa **menen koşo** uçkanday 0447/04	*"Yayla birlikte uçmuş gibi"*
El **menen koşo** bolsun dep 0869/02	*"Halk ile birlikte olsun deyip"*
Bul kattı canıñ **menen birge** sakta 1365/10	*"Bu mektubu canınla birlikte sakla"*
Bul sırdı siler **menen birge** çeçip 0354/02	*"Bu sırrı sizle beraber çözüp"*

2.3.1.8. Yön Gösterme Hâli

Türkçede bazı kelimelerde kalıplaşmış olan yön eklerinin (ilgeri, cogoru, içkeri, tışkarı, arı, beri vb.) Kırgız Türkçesinde de kullanılmasının yanında yükleme ve yönelme durum eklerinin üzerine "karay, karata, közdöy" gibi edatlarının getirilmesi ile yön gösterme hâli oluşturulmaktadır.

<< Koş- koş- >> dep, attap **ilgeri** 0938/03	*"Elveda", deyip atlanıp ilerledi" (Sarı, 2020: 589)*
Asılıp **cogoruga** moynun sozup 1443/02	*"Asılıp yukarıya boyununu uzatıp"*
Cük menen töö **cogorton tömön** kulap, 1445/01	*"Yükle deve yukarıdan aşağı devrilip"*
Cügürdü **beri**, caskanbay 0943/04	"*Öteye koştu, çekinmeyip"*
İldi da, kök+**kö karay** kaltıldattı 1078/01	*"Astı da, göğe doğru salladı." (Sarı, 2020: 603)*

2.3.1.9. Aitlik Eki (+kI; +kU / +gI; +gU)

A. Fehmi Karamanlıoğlu, zamir, edat veya isimden isim yapma eki olarak kabul edilen bu ekin Kıpçakça gramerlerde "kim" zamir veya bağlama edatı ile Farsçadan geçen "ki" ile karıştırılarak beraber zikredildiğine dikkat çekerek genelde bulunma hâli ekiyle birlikte kullanıldığını ve yalın haldeki kelimelerde ise zaman ve yer zarfı olarak kalıplaşmış olduğunu bildirmiştir.[209]

aldımda+**gı** 1119/04 *"önümdeki"*, koktuda+**gı** 0771/03 *"vadideki"*, şiberde+**gi** 0083/03 *"ottaki"*, coldo+**gu** 1183/01 *"yoldaki"*, toodo+**gu** 1052/04 *"dağdaki"*,

[209] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.76

cüröktö+**gü** 1243/03 *"yürekteki"*, çöldö+**gü** 0315/01 *"çöldeki"*, alıs+**kı** 0011/01 *"uzaktaki"*, azır+**kı** 0012/05 *"şimdiki"*, ber+**ki** 0938/02 *"beriki"*, erteñ+**ki** 0412/02 *"yarınki"*, soñ+**ku** 1125/04 *"sonki"*, murun+**ku** 1342/03 *"önceki"*, tömön+**kü**+sü 1280/01 *"altındaki"*, tün+**kü** 1173/04 *"geceki"*

Tuncer Gülensoy, aitlik eki ve ilgi hâli ekinin bir araya gelerek kalıplaştığını ve bu sırada damak ünsüzündeki aykırılaşma sonucunda, ilgi hâli ekinin –ñ sonses ünsüzünün düştüğünü ifade etmiştir. [210]

me**n**+**i**+**ki** 1390/25 *"benimki"*, se**n**+**i**+**ki**+nen 1247/03 *"seninkinden"*

2.3.1.10. Çokluk Ekleri (+lAr; +lOr; +dAr; +dOr; +tAr; +tOr)

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Kırgız Türkçesinde de çokluk eki +lAr eki ile yapılmaktadır. Ancak Kırgız Türkçesinin damak uyumu gereği yuvarlak ünlülü, ünsüz uyumu neticesinde ise d'li ve t'li şekilleri olmak üzere 12 farklı yapıdadır.

bal+**dar** 0066/04 *"çocuklar"*, alsız+**dar** 0594/02 *"güçsüzler, yoksullar"*, akim+**der** 0160/02 *"hakimler"*, çirkin+**der** 1436/03 *"zavallılar"*, çoñ+**dor** 0241/03 *"büyükler"*, mol+**dor** 0070/02 *"çoklar"*, oynogon+**dor** 0785/03 *"oynayanlar"*, caş tökkön+**dör** 0641/03 "*ağlayanlar"*, söz+**dör** 0910/01 *"sözler"*, at+**tar** 0701/02 *"atlar"*, çatak+**tar**+dı 0806/04 *"kavgaları"*, bermet+**ter** 0193/03 *"inciler"*, celdet+**ter** 0610/02 *"cellatlar"*, korkok+**tor** 0785/02 *"korkaklar"*, böbök+**tör** 1288/03 *"bebekler"*, küküк+**tör** 0319/01 *"kuşlar",* bay+**lar** 0622/04 *"kocalar, zenginler"*, mırza+**lar** 0155/03 *"beyler"*, şirendi+**ler** 0195/04 *"karlar"*, temir+**ler** 0566/01 *"demirler"*, coo+**lor** 1225/01 *"düşmanlar"*, corgo+**lor** 1401/01 *"atlar"*, börü+**lör** 1370/10 *"kurtlar"*, tülkü+**lör**+gö 1219/03 *"tilkilere"*

Temel işlevi olan birden fazla varlık bildirmenin yanı sıra özel isimlere eklendiğinde birliktelik, sayı isimlerinde tahmin anlamları ifade eder. 2. çokluk şahıs zamirine geldiğinde ise nezaket ve hitap oluşturur.

[210] Tuncer Gülensoy, *a.g.e.,* s. 121-122

Bulardı Alımkul**dar** körüp ötüp 1146/03	*"Bunları Alımkullar görüp geçip" (Sarı, 2020: 610) (Birliktelik)*
Baykem**der** kayda kaldı dep 0868/01	*"Abilerim nerede kaldı" deyip" (Sarı, 2020: 583)*
Cürgülö emi kurdaş**tar** 0950/01	*"Yürüyün hadi arkadaşlar" (hitap)*
Alımkul, er Cunuş**tar** kayda deşip 1330/03	*"Alımkul ile er Cunuş nerede" deyip (Saygı) (Sarı, 2020: 628)*
"Mına bul Orus**tar**dın kılganı" dep 1344/09	*"İşte bu Rusların yaptığı" deyip (Sarı, 2020: 632) (Toplululuk)*
Booruker bütkön siz**der**ge 1414/03	*"Hep merhametli sizlere" (nezaket)*

2.3.2. İYELİK EKLERİ

Teklik birinci şahıs iyelik eki (+Im /+U m)

dene+**m**	agatay+**ım**	bet+**im**	curt+**um**	söz+**üm**
0026/06	0661/01	0888/01	0530/03	0753/01
"vücudum"	*"ağabeyim"*	*"yüzüm"*	*"yurdum"*	*"sözüm"*

Teklik ikinci şahıs iyelik eki (+(ı)ñ, +(i)ñ, +(u)ñ, +(ü)ñ / +(ı)ñIz, +(u)ñUz *(n.ş.))*

bala+**ñ**	akıl+**ıñ**+dı	erk+**iñ**	kol+**uñ**+da	Bütüm+**üñ**	dürbü+**ñüz**dü
0221/03	0365/04	0169/04	0753/03	0853/02	0975/03
"çocuğun"	*"aklını"*	*"gücün"*	*"elinde"*	*"kararın"*	*dürbününüzü*

Teklik üçüncü şahıs iyelik eki (+ı, +i, +u, +ü / +sI; +sU)

çaç+**ı**	tiş+**i**	coldoş+**u**+nun	cüg+**ü**+n
0279/02	1307/04	0434/02	1031/04
"saçı	*"diş*	*"yoldaşının"*	*"yükünü"*

aga+**sı**	kelme+**si**+n	boto+**su**	düynö+**sü**
1475/03	1205/03	0250/03	1033/04
"abisi"	*"besmelesini"*	*"yavrusu"*	*"dünyası"*

Çokluk birinci şahıs iyelik eki (+(ı)bız, +(i)biz, +(u)buz, +(ü)büz)

baarı+**bız**+dı	ene+**biz**	kol+u+**buz**+dan	eköö+**büz**+dü
0145/03	1405/02	0378/04	1467/02
"her şeyimizi"	*"annemiz"*	*"elimizden"*	*"ikimizi"*

Çokluk ikinci şahıs iyelik eki (+(ı)ñar, +(i)ñer, +(u)ñar, +(ü)ñör / +(I)ñIzdAr, +(U)nUzdAr ***(n.ş.))***

ata+**ñar**	bet+i+**ñer**+den	öz+ü+**ñör**	col+u+**ñuzdar**
0558/03	1097/02	0632/03	0395/03
"babanız"	*"yüzünüzden"*	*"kendiniz"*	*"yolunuz"*

Çokluk üçüncü şahıs iyelik eki (+lArı, +lOrU / +dArı, +dOrU / +tArI, +tOrU)

arız+**darı**	egin+**deri**+n	ooz+**doru**	ün+**dörü**
0391/04	0151/01	0609/04	1204/03
"şikayetleri"	*"ekinleri"*	*"ağızları"*	*"sesleri"*
buyruk+**tarı**+n	tilmeç+**teri**	coldoş+**toru**	böyrök+**törü**+n
0658/03	0038/03	0742/03	1303/01
"emirlerini"	*"tercümanları"*	*"yoldaşları"*	*"böbreklerini"*
alduu+**ları**	mee+**leri**	soo+**loru**	bülö+**lörü**+n
1126/03	1379/04	1104/02	0650/03
"güçlüleri, varlıklıları"	*"akılları"*	*"sağları"*	*"ailelerini"*

2.3.3. İSİMLERDE SORU (+bI; +bU; +pI; +pU / +bele / +beken)

Kırgız Türkçesinde soru ekleri kelimeye bitişik yazılır ve üzerine başka bir ek getirilemez. Ünsüz uyumuna göre, tonlu ünsüz ile biten kelimelere –bI, -bU, tonsuz ile biten isimlere ise –pI, -pU biçimlerinde getirilir. Kırgız Türkçesinde ele ve eken edatlarının –BI, -BU soru eki ile birleşmesi ile meydana gelen bele (< -bı ele) ve beken (< -bı eken) şekiller bulunur. Söz konusu bu sözcükler getirildiği cümlede tahmin anlamı ve pekiştirme görevi taşır ve ayrı yazılır.

Tagdırdın buyruguna **çara bar+bı** 0180/03 *"Allah'ın emrine çare var mı?"*
Emne, bergeniñiz **uu+bu**, **suu+bu** 1113/03 *"Nedir verdiğiniz zehir mi, su mu?"*
Caşçılık özünö özü **sot emes+pi** 0272/02 *"Gençlik kendi kendine hâkim değil mi?" (Sarı, 2020: 523)*
Tagdırda uşul **kün beken** 0127/01 *"Kaderdeki o gün, bugün mü ki?"*
Soldattın meelegeni Cunuş **belem** 0817/01 *"Askerin nişan aldığı Cunuş mu acaba?"*
Atañar kunu bar **bele** 0558/03 *"Babanızın intikamı var mı ki?"*

2.3.4. İSİMLERDE BİLDİRME

A. Fehmi Karamanlıoğlu Kıpçak Türkçesi Gramerinde, Türkçede isim cümlelerinde bildirme bağı kuran er- fiilinin yerini bıraktığı, zamanla tur-ur şeklinin, hece düşmesi sonucu aldığı son hâli olan tur- yardımcı fiilinden bahseder. Daha sonra tur- yardımcı fiilinin de işlevini kaybettiğini ve bildirmenin şahıs ekleri ile sağlandığını ifade eder.[211] İsimlerde bildirmenin şahıs ekleri ile sağlandığı bu çekim şimdiki zamanı oluştururken, er- yardımcı fiilinin –di geçmiş zaman eki ile birlikte oluşturduğu Kırgız edebi dilindeki "ele" yapısı da isimlerde geçmiş zamanı bildirir. Bunun yanı sıra isimlerde geçmiş zaman, bol- yardımcı fiiline –çu geçmiş zaman ekinin gelmesi ile oluşan "bolçu" biçimi ile de yapılmaktadır. Duyulan geçmiş zaman çekiminde ise yine er- yardımcı fiiline (er-ken > eken) rastlamak mümkünken, şart şekiminde –so şart kipinin geldiği bol- yardımcı fiili *(bolso)* kullanılır. Şimdiki Zaman, Geçmiş Zaman ve Duyulan Geçmiş Zaman bildirme kiplerinin olumsuzunu ifade etmede kullanılan "emes" ise er- yardımcı fiilinin geniş zamanın olumsuzu

[211] Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *a.g.e.,* s.151

–mez ile oluşturduğu şekildir.

2.3.4.1. ŞİMDİKİ ZAMAN

Kırgız Türkçesinde, isimlerde şimdiki zaman çekimi, şahıs zamirleri *(+m(I,U)n, +s(I,U)ñ, +B(I,U)z, +s(I,U)ñar / +s(I,U)zdar)* ile yapılır. 3. teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde ise ek kullanılmamakla birlikte bazen bildirme *(-tur)* ekine rastlanabilmektedir.

Teklik 1. şahıs
Dayar+**mın** azabına tozoguna 0187/03 *"Hazırım ızdırabına, cehennemine"*

Teklik 2. şahıs
Mababbat kızıl gülsün cıpar cıt+**sıñ** 1470/03 *"Muhabbet kızıl gülsün, mis kokusun"*

Teklik 3. şahıs
Armanduu mendey kayda **bar** 0097/04 *"Benim gibi kederli nerede var"*

Çokluk 1. şahıs
Biz dagı boştonduktu süygön **can+bız** 0658/01 *"Biz de hürriyeti seven insanız"*

Çokluk 2. şahıs
Kayda+**sıñar** ustake dep çañırıp 0217/02 *"Nerdesiniz ustam, diye seslenip"*

Ek fiilin şimdiki zaman çekiminde olumsuzluk *"emes"* ile oluşturulmaktadır.

El menen eregişeer mezgil **emes** 0399/03 *"Milletle inatlaşacak zaman değil"*

Köp degen köl **emespi** akıl tabar 0101/01 *"Halk denen göl değil mi, akıl bulur"*

Kılçayar **emes** abalga 0253/04 *"Bakacak değil vaziyetimize"*

Sırtımdan sata turgan mal **emesmin** 0291/03 *"Satılacak hayvan değilim"*
(Sarı, 2020: 525)

Tutkundar **biz ele emes** türkün elden 0349/01 *"Tutsaklar sadece biz değiliz, türlü milletten"*

2.3.4.2. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Kırgız Türkçesinde ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi isimlere getirilen *"ele, bolçu"* ile oluşturulur. 'ele' yardımcı fiili üzerine iyelik kökenli şahıs ekleri alabilirken, 'bolçu' ise zamir kökenli şahıs eklerini almaktadır.

Men dagı **mergen ele+m** go, 0837/02 *"Ben de avcıyım ya," (Sarı, 2020: 580)*
Cazdagı gülüm **sen ele+ñ** 0122/01 *"Bahardaki gülüm sendin"*
Kırgızdın kıylasında **bar ele** go? 1307/03 *"Kırgızın birçoğunda vardı ya"*
Kay biri -bul kırgızga **cakın bolçu** 0653/03 "*Bazısı –bu Kırgıza yakındı" (Sarı, 2020: 562)*

2.3.4.3. DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN

Ek fiilin duyulan geçmiş zaman çekimi Kırgız Türkçesinde *"eken"* ile oluşturulur. Bu ek, üzerine zamir kökenli şahıs ekleri almakla birlikte olumsuz çekimi de "*emes"* ile yapılır.

Urpagı biz **eken+biz** kalgan anık 0957/04 *"Kuşağı bizmişiz kalan gerçekten"*
Bilimi taykı, **pas eken** 1406/04 *"İlmi yetersiz olan, kötüymüş"*
Oşonun sözü **söz eken** 0895/01 *"Onun sözü söz imiş"*
Kim eken oşol dostu bilbey kaldım 1123/04 *"Kimmiş o dostu, bilemedim"*

İncelediğimiz metinlerde bu çekimin olumsuzu yer almamaktadır.

2.3.4.4. ŞART

Kırgız Türkçesinde isimlerden sonra gelen şart eki almış bol- yardımcı fiiline (bolso) iyelik kökenli şahıs eklerinin gelmesi ile oluşturulan bu yapı Kırgız Türkçesinde işlekliğe sahip olmadığından dolayı incelediğimiz metinlerde de bu çekimin yer aldığı kelimeler oldukça azdır.

Teklik 2. şahıs: Çalgınçı **bolsoñ** ölösüñ 0941/02 *"Casussan öleceksin"*
Teklik 3. şahıs: Koş kabat ölüp catkan ayal **bolso** 1071/03 *"Ölen hamile kadınsa"*

2.4. BİLDİRME KİPLERİ

2.4.1. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

"Kesin gelecek zaman"[212] olarak da adlandırılan bu çekim, fiillere getirilen '-dı, -di, -du, -dü; -tı, -ti, -tu, -tü' eklerine iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmesi ile oluşturulur.

Teklik 1. şahıs

Kandarın suuday agız-**dı-m** 0929/02 *"Kanlarını su gibi akıttım" (Sarı, 2020: 589)*
Kırgındı eles keltir-**di**-**m** 0006/05 *"Kanlı savaşı hatırladım"*
Unutkus bol dep iriş-**ti-m** 0035/04 *"Unutulmaz ol, diye uğraştım"*
Beykutsuz coldon öt-**tü-m** dep 0481/01 *"Tedirgin edici yolu geçtim deyip"*

Teklik 2. şahıs

Karçıga kuştay aydal-**dı-ñ** 0262/02 *"Alaca kuş gibi döndün"*
Kadırın bil-**di-ñ** maydandın 0262/04 *"Kıymetini bildin meydanın"*
"Özüñdü özüñ köm-**dü-ñ**" deyt 0921/04 *"Kendini kendin gömdün, diyor" (Sarı, 2020: 588)*
Uyalbay uşul sözdü ayttıñ maga ayt-**tı-ñ** 0755/02 *"Utanmadan bu sözü bana söyledin"*

Teklik 3. şahıs

Karma, dep buyruk kıl-**dı** cigitterge 0371/03 *"Yakala, diye emretti yiğitlere"*
Üç cigit, kurman bol-**du** caraluudan 1105/01 *"Üç yiğit kurban oldu, yaralılardan"*
Tütöt-**tü** papirosun küngö salıp 0761/04 "*Tüttürdü sigarasını güneşe bakıp"*

Çokluk 1. şahıs

Dos bol-**du-k** eçen cılı kadır kalbay 0289/03 *"Dost olduk nice yılı kıymet bilip"*
Biz üçbüz, alar toguz salgılaş-**tı-k** 0333/01 *"Biz üçümüz, dokuzuyla savaştık"*

[212] Mustafa Öner, *a.g.e.* , 148

Çokluk 2. şahıs

Cigitter munu kaydan karma-**dı-ñar** 1343/05 *"Yiğitler! Bunu nereden yakaladınız" (Sarı, 2020: 631)*

Kör-**dü-ñör** baldar dalaydı 0233/01 *"Gördünüz çocuklar birçok şeyi"*

Çokluk 3. şahıs

Çabuulga dayar bol-**uş-tu** 1356/02 *"Saldırıya hazır oldular" (Sarı, 2020: 633)*

Küçö-**ş-tü**, salgılaş-tı duşman çoçup 1275/04

Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi, '-BA, -BO' olumsuzluk ekinin kip ekinden önce getirilmesi ile yapılır.

Teklik 1. şahıs: Min-**be-di-m** bir cılkının semizine
"Binmedim bir yılkının sağlamına"

Teklik 3. şahıs: Köz aldımdan ket-**pe-di** 0016/01
"Gözümün önünden gitmedi" (Sarı, 2020: 494)

Çokluk 2. şahıs: Akimge ber-**be-di-ñer** aman saktap 1240/02
"İdarecilere vermediniz, koruyup"

Çokluk 3. şahıs: Şatırap tokto-**ş-po-du** coosun körgön 0692/02
"Durmadılar, düşmanını görenler"

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu, kip ekine bitişik yazılan '-BI, -BU' soru eki ile yapılır.

Teklik 3. Şahıs: Şaş-**tı-bı**, süyün-**dü-bü** kalt kalt etip 1341/07
"Şaştı mı, sevindi mi?" (Sarı, 2020: 631)

Çokluk 1. Şahıs: Keçee biz, bul cönündö ayt-**pa-dı-k-pı** 0797/03
"Geçen biz, bunun hakkında konuşmadık mı?"

Çokluk 2. Şahıs: Korkoktor baatır bol**-du-ñar-bı** 0796/03

"Korkaklar, kahraman oldunuz mu?"

Çokluk 3. Şahıs: Kalıñ el, tepse-**ş-ti-bi** baştan basıp 0676/02

"Kalabalık ezdiler mi, üzerine basıp"

2.4. 2. ADET EDİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Geçmiş zamanda bir eylemin, oluşun devamlı gerçekleştiğini veya gerçekleşmediğini ifade eden bu fiil çekimi (-çu / -çü) hakkında M. Öner, *"-ı-g-çı > -vçı gelişmesiyle kalıplaşan fiilden isim yapma ekinin giderek geçmiş zaman fiil çekimine katılmasının Kırgız Türkçesine has olduğunu ve bu çekimin olumsuz şeklinde "emes" unsurunun kullanılmasının yakın tarihte Kırgız Türkçesinde fiil çekimine geçtiğinin belirtisi"*[213] olduğunu ifade etmiştir.

Teklik üçüncü şahıs: Tolkusa, basıp ket-**çü** kaptagan sel 0366/02

"Dalgalansa her tarafı sel basacak" (Sarı, 2020: 533)

Çokluk üçüncü şahıs: Döñ döñdö oltur**-uş-çu** kımız çaykap 0327/02

"Tepelerde otururlardı kımız içip"

Adet ifadeli geçmiş zamanın olumsuzu "emes" veya –BA / -BO olumsuzluk eki ile oluşturulur. İncelediğimiz metinlerde adet ifadeli geçmiş zaman çekimi pek az bulunmakla birlikte 'emes' ile yapılan bir olumsuz çekimi yer almaktadır.

Teklik birinci şahıs: Abake bil-**çü emesmin** toluk baarın 0084/01

"Abicim tamamen hepsini bilmem"

Çokluk üçüncü şahıs: Döñ döñdö oltur-**uş-çu** kımız çaykap 0327/02

"Tepelerde otururlardı kımız içip"

[213] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 154-155

2.4. 3. GÖRÜLEN UZAK GEÇMİŞ ZAMAN

Fiil kök veya gövdelerine "–GAn / -GOn" ekinin getirilmesi ile oluşan bu çekim bir eylemin veya işin bilinmeyen bir zamanda gerçekleştiğini ifade eder.

Teklik 1. şahıs

Zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenen bu kipin teklik 1. şahıs çekiminde benzeşme neticesinde oluşan ikiz ünsüzlerden biri düşebilir.

Öz közüm menen kör**-gö-mün** 0030/06 *"Gözümle görmüştüm"*
*(kör-gö**n-m**ün > kör-gö**m-m**ün > kör-**gö-mün**)*

Kutul**-ga-m** köp ölümdör arasınan 0660/03
*(kutul-ga**n-m**ın > kutul-ga**m-m**ın > kutul-**ga-m**)*

Teklik ikinci şahıs

Taalayga calgız büt**-kön-süñ** 0306/03 *"Kaderime sen yaratılmışsın" (Sarı, 2020: 527)*

Teklik 3. şahıs

Körsöt**-kön** kankor kelbetin 0009/02 *"Zalim yüzünü göstermişti"*

Çokluk 1. şahıs

Bir kıyla cerge bar**-gan-bız** 1404/02 *"Birçok yere gitmiştik"*

Çokluk 3. şahıs

Koyondun böcögündöy kaltıra**-ş-kan** 0670/01 *"Tavşanın yavrusu gibi titriyorlar" (Sarı, 2020: 563)*

Görülen uzak geçmiş zamanının olumsuz çekimi, fiil kök veya gövdelerine kip ekinden önce –BA / -BO ekinin, kip ekinden sonra ise cok veya emes kelimelerinin getirilmesiyle üç şekilde yapılır.

Erhan Taşbaş[214], bazı kip eklerinde olumsuzluğun farklı morfemlerle ifade edilmesini özetle, Türk dillerinde ortak olumsuzluk eki olan –MA morfeminin her zaman olumlu cümledeki anlamı -olumsuzluğun anlamsal açıdan çeşitlenme eğiliminden dolayı- tam olarak olumsuzlayamadığını, ortaya çıkan anlamları karşılamak için yeni sözcüklere *(cok/yok, emes, değil)* ihtiyaç duyulduğu şeklinde açıklamıştır.

1. Bolgonun toluk kör-**bö-gö-m** 0022/04 *(< kör-bö-gön-mün)*
"Hepsini net görmemiştim"

Padışa kimge tırmak batır**-ba-gan** 0662/01
"Padişah kime tırnak batırmadı"

Öt-**pö-gön** cigit cılmıybay 0475/04
"Geçmedi yiğit gülümsemeden"

-BA / -BO olumsuzluk ekinin; görülen geçmiş zaman çekiminin *(-DI, -DU)* biçimsel anlamda olumsuzluk eki olup, bugün çok dar bir zaman aralığını bildirdiğinden Kırgız Türkçesinde bu çekimin anlamsal açıdan olumsuzunu daha çok "–GAn cok" yapısı karşılamaktadır.[215]

2. Duşman da, kutul**-gan cok** bülük salgan 0776/02
"Düşman da kurtulmadı, kargaşa çıkaran" (Sarı, 2020: 574)

Turuuga caagan okko titin-**gen cok** 1013/01
"Yağan kurşundan korkmadı" (Sarı, 2020: 597)

Kör**-gön cok** kızuu menen akkan kanın 1278/02
"Görmedi, akan sıcak kanını"

[214] Erhan Taşbaş, *"Kırgızcada Standart Olumsuzluk"*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, S.19, 2019, s.155
[215] Erhan Taşbaş, *a.g.e.*,s.149

Bu kipin olumsuzluk çekiminde "cok" kelimesi, üzerine şahıs ekleri alabileceği gibi, "-GAn/-GOn" ekine iyelik eklerinin eklenmesinin ardından "cok" kelimesi de gelebilir. Ancak incelediğimiz metinlerde bahsettiğimiz olumsuz çekimin yalnızca iyelik kökenli şahıs ekleri ile yapılan biçimi yer almaktadır.

Korlondum, azap tarttım öl-**gönüm cok** 0068/02
"Hor görüldüm, azap çektim ölmedim."

Akırı mınday ukmuş kör-**gönüm cok** 0068/04
"Böyle felaket görmedim" (Sarı, 2020: 501)

3. Kutulup ket-**ken emes** bizdin Nurcan 1472/02
"Kurtulup gidememişti bizim Nurcan"

Bul sözdü Nurcan azır küt-**kön emes** 1464/02
"Bu sözü Nurcan beklememişti"

Eç cigit bol-**gon emes** menden öktöm 0302/02
Hiçbir yiğit olmamıştır beni geçen (Sarı, 2020: 526)

Emdige çal Tölöktü köm-**gön emes** 0346/02
Hâlâ ihtiyar, Tölök'ü gömmemişti.

Görülen uzak geçmiş zamanın soru çekimi –BI / -BU eki ile oluşturulur.

ket-**ken-bi** 0863/04 *"gitmiş mi?",* büt-**kön-bü** 1183/02 *"bitmiş mi?",* cınal-**gan-bı** 1315/03 *"toplanılmış mı" ,* kaç-**ış-kan-bı** 0994/04 *"kaçmışlar mıydı?"*

Görülen uzak geçmiş zaman eki, "-dIr / -dUr" eki ile birlikte eklendiği sözcüğe şüphe, tahmin anlamı yükler.

Cee alda, ce kal-**gandır** alda kayda 0991/02 *"Önde mi, nerede kalmıştır?"*

Kol menen koşo ket-**kendir** 0948/04 *"Bölükle birlikte gitmiştir" (Sarı, 2020: 590)*

2.4. 4. ANLATILAN GEÇMİŞ ZAMAN

Geçmişte gerçekleşmiş bir işin bir başkası tarafından duyulup nakledildiğini veya sonradan farkedildiğini, hatırlandığını bildiren bu kip, "–p turur" geniş zaman birleşik yapısına dayandığından zamir kökenli şahıs ekleri alır. Kırgız Türkçesinde dudak uyumu neticesinde gelişen yuvarlak şekilleri ile beraber –ptIr, -ptUr şeklindedir. Bu çekimin olumsuz şekli kip ekinden önce getirilen –BA /-BO olumsuzluk eki ile yapılır fakat incelediğimiz metinlerde bu kipin olumsuz çekimi yer almamaktadır.

Teklik 1. şahıs

Zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenen bu kipin 'tur-' yardımcı fiilinin düştüğü çekimlere de rastlamaktayız.

"Tüşümbü öñümbü" dep kal-**ıp-mın** tañ 1118/04
"Bu gerçek mi rüya mı? deyip şaşırıp kalmışım"
*(kalı**ptır-mın** > kalı**pır-mın** > kalı**p-mın**)*

Teklik 3. şahıs

Kel-**iptir** Samarkandan ısık kabar 0388/01 *"Gelmiştir, Semerkant'tan sıcak haber"*
Bol-**uptur** bizden murun alban kalık 0957/01 *"Olmuştur, bizden önce türlü halk"*
Caşa-**ptır** tak uşunday ata narık 0957/02 *"Yaşamıştır, tam o şekilde ata geleneği"*
Öt-**üptür** çoñ bababız Tagay degen 0957/03 *"Geçmiştir, büyük babamız Tagay denen"*

Çokluk 1. şahıs

O, çirkin unut-**up-puz** Nurcan kayda? 1458/01 *"Ah, zavallıyı unutmuşuz Nurcan nerede?"*

2.4. 5. ŞİMDİKİ ZAMAN

Kırgız Türkçesinde şimdiki zaman çekimi, birleşik şimdiki zaman ve basit şimdiki zaman olmak üzere 2 şekildedir.

2.4. 5. 1. Birleşik Şimdiki Zaman

Esas fiile getirilen "–p" zarf fiilinin, "cat-, cür-, tur-, otur-" tasvir fiillerine bağlanması ile meydana gelen çekimdir. "–p" zarf fiili esas unsur olmakla birlikte "kel-" ve "bar-" fiilleri, yardımcı fiillere "–a" ve "–e" zarf fiilleri ile bağlanır. Sözünü ettiğimiz yardımcı fiiller, esas fiile farklı anlamlar yükleyebilmekle birlikte daha önce başlayan ve devam eden bir işi, şimdiki zamanı ifade etmede ortak paydada birleşirler. Tasvir fiillerinden sonra gelen kip ekine *(-A/-O; -y)* zamir kökenli şahıs ekleri getirilir.

Teklik 1. şahıs

Karç urup kara candı kel-**e cat-a-m** 0067/03 *"Canımı dişime takarak çalışıyorum"*
Surabay kör-**üp tur-a-mın** 1402/05 *"Sormadan görüyorum"*
(Sarı, 2020: 645)

Teklik 3. şahıs

Kalıñ el, "ak sar başıl" ayt-**ıp cat-a-t** 0624/03 *"Halk, "adak"adıyor"*
Cetelep al-**ıp cür-ö-t** bir top mergen 0680/04 *"Çekiştirip götürüyor bir grup avcı"*
Degen ün kulagımda oyno-**p tur-a-t** 0144/01 *"Ses kulağımda çınlıyor"*
(Sarı, 2020:508)

H. K. Çengel'in ifadesiyle, *"Kırgız Türkçesinde bar- ve kel- fiillerinin şimdiki zaman çekiminde –a / -e zarf fiilleri cat- yardımcı fiiliyle kullanıldığında yardımcı fiilin ön sesi bazen kullanılır bazen de erir"*[216]

Obu cok sor-**up barat-a-t** 0257/03 *"Sürekli emiyor" (bar**(-a ca)**t-at)*
Armanduu elder **kelat-a-t** 0513/03 *"Kederli millletler geliyor" (kel**(-e ca)**t-at)*

[216] Hülya Kasapolu Çengel *a.g.e.* s. 218

Çokluk 1. şahıs

Kaysıga biz keñeş-**ip oltur-a-bız** 0361/01 *"Niye biz müşavere ediyoruz"*
Solgundat-**ıp tur-a-bız** 1355/02 *"Yavaşlatıyoruz" (Sarı, 2020: 633)*
Kur bakır-**ıp cat-a-bız** go Alımkul 0211/03 *"Boş yere bağırıyoruz galiba Alımkul"*

Birleşik şimdiki zamanın olumsuzu esas fiile " –BA, -BO" olumsuzluk ekine –y zarf fiil ekinin eklenmesiyle *(-BAy/-BOy)* oluşur. İncelediğimiz metinlerde birleşik şimdiki zaman çekiminin olumsuz yapısına rastlamadık. Birleşik zamanın soru çekimi ise kip ve kişi eklerinden sonra getirilen "–bI / -bU" soru ekleri ile oluşturulmaktadır.

Ce, çıda-**p tur-a-bız-bı** baştı tosup 0152/03 *"Ya, buna dayanır mıyız boyun büküp" (Sarı, 2020: 509)*

2.4.5.2. Basit Şimdiki Zaman

Devam eden bir işi anlatan bu çekim Kırgız Türkçesindeki –UU isimden fiil eki ve bulunma durum ekinin (+DA) birleşmesi ile meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki karşılığı –mAktA biçimidir. Bu kip Kırgız Türkçesinde işlek olmamakla birlikte, incelediğimiz metinlerde de tespit ettiğimiz üzere, genellikle 3. şahıs çekimlerinde görülür. Bu kipin olumsuz çekimi de işlek olmamakla birlikte –BA, -BO olumsuzluk eki *(-BOOdO, -BÖÖdÖ)* ile yapılır.

Çıyırçık çıñır-**uuda** tabış alıp 0165/04 *"Sığırcık kuşu bağır**makta** ses çıkarıp"*
Agılıp el kel-**üüdö** topko tolup 0623/02 *"Halk toplanıp gel**mekte** yığın olup"*
Ustalarga üyül-**üüdö** camırap 0196/02 *"Ustalar için toplan**makta**"*

2.4.6. GELECEK ZAMAN

Kırgız Türkçesinde gelecek zaman çekimi üç farklı şekilde yapılır.

2.4.6.1. Kesin gelecek zaman

Bu çekim; fiil kök veya gövdelerine, '-A/ -O / -y' zarf fiil kökenli kip eklerinin, zamir kökenli şahıs ekleri ile birlikte gelmesiyle oluşur. Bu kip **şimdiki zaman** ve **geniş zamanı da** ifade etmektedir.

Teklik 1. şahıs

Geniş Zaman

Kanıñdı suuday çaç**-a-mın** 0928/04 *"Kanını su gibi saçarım"*

İşen**-e-m,** aytkanıma kolum cetpeyt 1243/02 *"İnanırım, söylediğime gücüm yetmez" (Sarı, 2020: 588)*

Gelecek Zaman

Tolkundap sor**-o-mun** dep, koçkul kandı 0768/04 *"Dalgalanıp emeceğim diye koyu kanı"*

Kaybiri cöcölörün kutkar**-a-m** dep 0721/03 *"Bazısı "civcivleri kurtaracağım" deyip (Sarı, 2020: 568)*

Şimdiki Zaman

Uçsambı, de**-y-min** cıldızga 0095/01 *"Uçsam mı diyorum yıldıza"*

Bük tüş**-ö-m**, sızdap kıbırap 0121/01 *"Çöküyorum, ağlayıp sızlayıp" (Sarı, 2020: 506)*

Teklik 2. şahıs

Geniş Zaman

Kandayça arga tab**-a-sıñ** 0259/04 *"Nasıl çare bulursun"*

Calgızdı calgız kör**-ö-süñ** 0536/02 *"Yalnızı yalnız görürsün"*

Gelecek Zaman

Soldattın eginderin or-**o-suñ** dep 0151/01 *"Askerin ekinlerini biçeceksin" deyip*

Şimdiki Zaman

Sen kork**-o-suñ**, basa albaysın körüktü 0212/03 *"Sen korkuyorsun, basamazsın körüğü"*

Uyalgan canday çette**-y-siñ** 0119/02 *"Utanmış gibi çekiniyorsun" (Sarı, 2020: 506)*

Teklik 3. şahıs

Kesin gelecek zamanın üçüncü şahıs çekimlerinde 'tur-' yardımcı fiili, hece düşmesi sonucu '-t' şeklinde kalmıştır.

Geniş Zaman

Küyüttör kaçan arıl**-a-t** 0238/04 *"Kederlerden ne zaman kurtulur"*

Kim çıda**-y-t** akırında malday bolduk 0294/04 *"Kim dayanır, sonunda hayvan gibi olduk"*

Şimdiki Zaman

Bir kişi moynok iyle-**y-t** burap burap 0081/02 *"Bir kişi deri işliyor"*

Çokluk 1. şahıs

Geniş Zaman

Kandayça arga kıl**-a-bız** 1355/04 *"Nasıl çare buluruz"*

Eñ katuu çaralardı koldon**-o-buz** 1362/07 *"En sert çareleri kullanırız"* *(Sarı, 2020:634)*

Gelecek Zaman

Akırı ulandardı al**-a-bız** dep 0073/03 *"Sonunda delikanlıları alacağız, deyip"*

El kayda, biz kant**-e-biz** mında bekip? *"Halk nerede, ne yapacağız burada saklanıp"* 1124/04 *(Sarı, 2020: 608)*

Şimdiki Zaman

Al biz bolsok kiyik bolup cür**-ö-büz** 0224/01 *"Biz ise geyik gibi yürüyoruz"*

Çokluk 2. şahıs

Geniş Zaman

Tutkundap kuraldarın al-**a-sıñar** 0625/04 *"Tutuklayıp silahlarını alırsınız"*

Cürsöñör kör**-ö-süñör**, tañda cetip 1187/04 *"Yürürseniz görürsünüz, şafakta yetişip"* *(Sarı, 2020: 614)*

Şimdiki Zaman

Alımkul: kant**-e-siñer** Capar Cunuş 0442/01 *"Alımkul: Ne yapıyorsunuz Capar, Cunuş"* *(Sarı, 2020: 540)*

Çokluk 3. şahıs

Geniş Zaman

Kay biri atçandardı tırmala**-ş-a-t** 0710/01 *"Bazısı atları tımarlar"*

Ayda**-ş-a-t** öz köçtörün taanıy albay 1160/04 *"Sürüyorlar, göçlerini tanımadan"*

Şimdiki Zaman

Pişpekke tüştü, de-**ş-e-t** arızdarı 0391/04 *"Bişkek'e ulaştı diyorlar, şikayetleri" (Sarı, 2020: 535)*

Çıgım, dep alkımda-**ş-a-t** kızıl çogu 0073/01 *"Vergi, diye baskı yapıyor memurlar"*

Kesin gelecek zamanın olumsuzu, fiile ünsüz uyumuna göre getirilen "–BA / -BO" olumsuzluk eki ile yapılır. Olumsuzluk eki "–y" zarf fiil kökenli kip ekini alarak" –BAy / -BOy" şeklinde çekimlenir.

Teklik 1. Şahıs: Aylanıp alıs ket-**pe-y-min** 0303/03
"Dolaşıp uzaklaşmam"
Unut-**pa-y-m** Alımkuldu er Cunuştu 1090/03
"Unutmayacağım Alımkul'u, er Cunuş'u" (Sarı, 2020: 604)

Teklik 2. Şahıs: Calgız can körö al-**ba-y-sıñ** kabagı açık 0161/01
"Tek bir kişi bile göremezsin yüzü gülen"

Teklik 3. Şahıs: Kay caktan çıktı bilin-**be-y-t** 0925/02
"Ne taraftan çıktığı bilinmiyor"

Çokluk 1. Şahıs: Soldatka baş kesse da bar-a al-**ba-y-bız** 0177/01
"Askere başlarımız kesilse de gitmeyeceğiz"

Çokluk 2. Şahıs: Naadan el, bil-**be-y-siñer** Osmon Türkün 0961/01
"Cahil halk bilmiyorsunuz Osmanlı Türkünü"

Çokluk 3. Şahıs: Bizderdi tirüü koy-**bo-y-t** kılıp çıştay 0057/04
"*Bizleri temizleyip yaşatmazlar"*

Tur-**uş-pa-y-t** ekinçiley uyku kanıp 1024/04
"Kalkamıyor yeniden, ölüp kalır" (Sarı, 2020: 598)

Kesin gelecek zamanda soru, şahıs eklerinden sonra gelen ve bitişik yazılan "–bI / -bU" ekiyle yapılır. 3. şahıs soru çekimlerinde "–tur" yardımcı fiili genellikle bulunmaz.

Teklik 1. Şahıs: Öl-**ö-m-bü,** kuban-**a-m-bı** daamın tatıp? 1113/04
"Ölecek miyim, sevinecek miyim lezzetini tatıp"

Teklik 2. Şahıs: Bizsiz sen, bul talaada kal-**a-sıñ-bı** 1246/02
"Bizsiz sen bu vadide kalır mısın" (Sarı, 2020: 620)

Teklik 3. Şahıs: Kalkımdı oñolt-**o-bu** baskan calın 1333/15
"Halkımı düzeltecek mi basan alev"

Çokluk 1. Şahıs: Muñkanıp küt-**ö-büz-bü** mobul saydı 0139/04
"Kaygılanıp bekleyecek miyiz bu çorak tarlayı"

Çokluk 3. Şahıs: Kim bil-e-t, öl-**üş-ö-bü**, kal-**ış-a-bı** 1152/03
"Kim bilir, ölecekler mi, kalacaklar mı?" (Sarı, 2020: 610)

2.4.6.2. Belirsiz gelecek zaman

Geçmişte başlayıp hala devam eden olayları, her zamanda olabilecek bir işi anlatır ve kesinlik ifade etmez. Bu kip; eklendiği fiile belirsizlik, şüphe, ihtimal anlamları yükler.[217] Fiil kök veya gövdelerine damak ve dudak uyumuna uygun bir şekilde getirilen "–Ar / -Or / -r" ekleri ile yapılır ve zamir kökenli şahıs eklerini alır.

Teklik 1. şahıs

Kal-**ar-mın** şorlop bir cayda 0092/04 *"Kalırım, sıkıntı çekerek bir yerde"*
Ötö-**ör-mün** cakşılıktı kalsa canım 0664/02 *"Öderim iyiliğinizi, sağ kalırsam"*

[217] M.Öner, *a.g.e*., s.181

Teklik 2. şahıs

Sen dagı moyun sun**-aar-sıñ** 0874/04 *"Sen de boyun eğersin" (Sarı, 2020: 583)*

Başı cok baka bol**-or-suñ** 0874/01 *"Başsız kurbağa olursun"*

Teklik 3. şahıs

Bilseñer bul Kırgızga kel**-er** külküñ 0961/02 *"Bilseniz bu Kırgız'a gülesiniz gelir"*

Oşondo el tüşün-**öör** aylasızday 0057/01 *"O sırada halk düşünür çaresizce"*

Şaytandı ceñ**-eer** kutkarbay 0474/04 *"Şeytanı yener"*

Çokluk 1. şahıs

Taalaysız ölüp ket**-eer-biz** 0889/04 *"Bahtsızca ölüp gideriz"*

Çokluk 3. şahıs

Cogol**-or**, temsele**-ş-eer** kempir çaldar 0098/04 *"Yok olacak, kaybolacak yaşlılar"*

Sura**-ş-ar** küyböy kalsa kup kuu baştan 1143/01 *"Sorarlar yanmadan kalan kimsesizden" (Sarı, 2020: 610)*

Belirsiz gelecek zamanın olumsuzu –BAs / -BOs eki ile yapılır.

Teklik 1. şahıs: kör-ö al-**bas-mın** 1241/04 *"göremem"*

Teklik 2. şahıs: ayt**-pas-sıñ** 1122/04 *"söylemezsin"*

Teklik 3. şahıs: ıyla**-bas** 1410/04 *"ağlamaz"*

2.4.6.3. 3. tip gelecek zaman

Fiillerde -A / -O / -y kip eklerinden sonra "elek" kelimesinin getirilmesiyle oluşturulan bu çekim incelediğimiz metinlerde yer almamaktadır.

2.5. TASARLAMA KİPLERİ

2.5.1. EMİR KİPİ

Kırgız Türkçesinde emir kipi her şahısa özel çekimlenir. Eklendiği sözcüğe istek, nasihat, gereklilik, dilek, rica, tercih anlamları katar. İstek anlamı daha çok 1. teklik ve çokluk şahıslarda ortaya çıkmaktadır. Kırgız Türkçesinin dudak uyumu neticesinde yuvarlak şekilleri de vardır.

Teklik 1. şahıs emir ***(-(A)yIn; -(O)yUn)***

Oşondon kabar al-**ayın** 0888/04	*"Ondan haber alayım" (Sarı, 2020: 585)*
Silerdin koluñarda can ber-**eyin** 0657/03	*"Sizin elinizde can vereyim"*
Kör-**öyün** başka salganın 0532/02	*"Göreyim başıma verdiğini"*
Bu komuzdu siler üçün tırma-**yın** 0227/03	*"Bu kopuzu sizin için çalayım"*
Ermekte-**yin** bul zamandın sıpatın 0228/03	*"Anlatayım bu zamanın hâlini" (Sarı, 2020: 518)*

Teklik 2. şahıs emir ***(-GIn; -GUn; -KIn; -KUn; Ø)***

M. Öner, eksiz biçimde de çekimlenebilen emir kipinin, –gın / -gin biçimde arkaik şeklinin olduğunu ve bu ekin bugünkü lehçelerde kuvvetlendirme fonksiyonunda kaldığına dikkat çekmiştir.[218]

İşen-**gin**, dedi özüñö 0034/06	*"Güven, dedi kendine" (Sarı, 2020:497)*
Kanıma andan kiyin kancar sun-**gun** 0668/04	*"Ondan sonra hançer vurun"*
"Cür-**gün**" dep emi cabışsa 0905/02	*"Yürüyün, deyip şimdi sataşsa"*
"Ayt-**kın**" dep kıynasañar maga meyli 0084/03	*"Söyle, diye ısrar ederseniz, tamam"*
Öt-**kün**, dep suudan kakşadı 1375/04	*"Geçin, deyip sudan bağırdı"*
Kayrat kıl, ene kayrat kıl 0535/03	*"Sabret, ana sabret"*
Çınıñdı süylö**,** atamın 0928/02	*"Gerçeği söyle, vururum"*

[218] Mustafa Öner, a.g.e., 191

Fiil kök veya gövdelerine getirilen 2. teklik şahısın nezaket çekimi de emir kipini oluşturur.

Bol-**uñuz** bizder menen dayım dayar 1362/12 *"Bizimle her zaman hazır olunuz"*
Ayt-ı**ñız**, pacalısta boluş Bular 0040/04 *"Söyleyiniz, Nahiye müdürü Bular"*

Teklik 3. şahıs emir *(-sIn; -sUn)*

Atsızdar min-e ber-**sin** tapsa basıp 0377/04 *"Atsızlar biniversin bulursa"*
"Bir topko baş bol-**sun**" dep uruş bilgen 0797/04 *"Bir gruba komutan olsun, savaş bilen"*
Üyrön-**sün** kalkım tekşerip 0037/06 *"Öğrensin halkım araştırıp" (Sarı, 2020: 497)*

Çokluk 1. şahıs emir *(-ylI, -ylU; -AlI(k), -OlU(k))*

Andan da kabar al-**alık** 0862/04 *"Ondan da haber alalım"*
Mayıpka satar ket-**eli** 0318/04 *"Seni satacak gidelim" (Sarı, 2020: 528)*
Ölsök da bir çuñkurda bol-**oluk**, dep 1246/03 *"Ölsek de bir çukurda olalım"diye*
Taalayga tüşkön ottu kör-**ölük** da 1199/02 *"Yazgımıza düşen ateşi görelim de"*
"Soldattı karma-**ylı**" dep kirdi cardap 0816/04 *"Askeri yakalayın"*
Oyno-**yluk** acal menen kayrattanış 0143/04 *"Ölümle mücadele edelim"*

Çokluk 2. şahıs emir

(-gıla, -gile; -gula, -gülö; -kıla, -kile; -kula, -külö)(-ñIzdAr; ñUzdAr** n.ş.**)

Tuugandar kamın-**gıla**, kılba**ylık** kam 1194/04 *"Kardeşler hazırlanın, tasa etmeyin"*
Kuraldın kalgandarın bat bol-**gula** 0443/02 *"Silahın kalanlarını alın, çabuk olun" (Sarı, 2020: 540)*
Mırzalar, uk-**kula**, deyt akıl kurup 0402/04 *"Efendiler, dinleyin, deyip akıl verdi" (Sarı, 2020: 536)*
Allaga adal moyun sun-u**ñuzdar** 0974/02 *"Allah'a boyun eğiniz"*

Çokluk 3. şahıs emir kipi *(-ş / sIn;-sUn)*

Köpçülük kalkım bil-i**ş-sin** 0035/06 *"Halkım bilsin"*
"Süylö-**ş-sün** kel-" dep çakırdı 0939/04 *"Anlatsınlar, gel" deyip çağırdı.*

İncelediğimiz metinlerde emir ve istek kiplerinin üzerine gelen –çu edatı dikkatimizi çekmiştir. Levent Doğan[219] 2012 yılındaki çalışmasında -çu edatının, Uygur Türkçesinde çok kullanılan bir edat olduğunu ve eklendiği kelimeye genellikle soru, şüphe, tereddüt ve rica ifadeleri katmakla birlikte pekiştirme anlamları da verebildiğini ifade etmiştir. H.K. Çengel de Kırgız Türkçesi Gramerinde –çı / -çi ekinin, isteğin derecesini artırarak anlamı kuvvetlendirdiğini belirtmiştir.[220]

Anıgın maga ayt-**çı**, deyt 0003/05 *"Doğrusunu bana söyler misin?" diyor. (Rica)*

Mıktılap bir top attı tab-**ayın-çı** 1338/06 *"İyice bakıp bir sürü atı bulayım" (Sarı, 2020: 630) (Pekiştirme)*

Han Acım dürbüñüzdü ber-**iñiz-çi** 0975/03 *"Hacım hanım dürbününüzü verir misiniz?" (Sarı: 2020: 593) (Rica)*

Emir kipinin olumsuz çekimi –BA / -BO olumsuzluk ekiyle yapılır.

korgo-**bo-yun** 0442/03 *"korumayayım",* tiy-**be-gin** 1006/03 *"dokunmayın",* bılkılda-**ba-** 1085/02 *"kıpırdama",* ıyla-p cür-**bö-sün** 0868/02 *"ağlamasın",* şaş-**pa-gıla** 1197/01 *"telaş etmeyin"*

2.5.2. İSTEK KİPİ

Kırgız Türkçesinde üç farklı şekilde çekimlenen istek kipinden, '–GAy/ -GOy' ekine 'ele' kelimesinin getirilmesiyle oluşan 1. tip istek kip eki Kırgız Türkçesinde seyrek kullanılmakla birlikte incelediğimiz metinlerde de yer almamaktadır.

[219] Levent Doğan, *"Uygur Türkçesi'nde çu, gu ve ze Edatları"* , International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, s.890
[220] H. K. Çengel, *a.g.e*., s. 239

2.5.2.1. 2. Tip İstek Kipi

-GI / -GU isim fiil ekinin iyelik ekleriyle çekimlenmesinden sonra ‘kelet, keldi, bar, cok’ kelimelerinin eklenmesiyle oluşur. H. K. Çengel, istek ifadesi taşıyan esas unsurun kel- fiili olduğunu ve fiilin şimdiki zaman ve görülen geçmiş zamanın 3. teklik şahıs çekimiyle kalıplaştığını söylemiştir.[221] İncelediğimiz metinlerde yalnızca “kel-” fiili ile oluşturulan şekiller yer almakla birlikte işlek bir şekilde kullanılmamıştır.

Öl-**gü+sü kelet** soolukta 0881/03

Bu kipin olumsuzu kel- fiiline getirilen –be olumsuzluk eki veya cok kelimesi ile iki farklı biçimde yapılmaktadır. İncelediğimiz metinlerde söz konusu kipin ‘cok’ kelimesi ile oluşturulan olumsuz çekimi yer almamaktadır.

Teklik 1. Şahıs: Duşmandar oyunçugu bol-**gu+m kel-be-yt** 0754/02
“Düşmanların oyuncağı olmak istemiyorum”

Teklik 3. Şahıs: Öl-**gü+sü kel-be-yt** köpölök 0601/03
“Ölmek istemez kelebek”

2.5.2.2. 3. Tip İstek Kipi

Fiillere -mAk(çI) / -mOk(çU) ekinin getirilmesiyle oluşan bu çekim hakkında M. Öner, gelecek zamanda yapılmak üzere planlanan ve bir amacı, kesin bir niyeti bildirdiğini; Çağatay devresinde bol- veya er- yardımcı fiilleri ile fiil çekimine katılmaya başladığını, bugünkü lehçelerde ise aynı şekilde *(-mAkçI bol-)* veya yardımcı fiilin düşürülmesi ile niyet-istek çekiminde kullanıldığını ve daha da ileri giderek –çı / -çi eklerinin düşerek –mAk ekine şahıs eklerinin getirilmesiyle de çekime girebildiğini ifade etmiştir.[222]

---

[221] H. K. Çengel, *a.g.e*., s. 245
[222] Mustafa Öner, *a.g.e*., 203

Cunuştu cut-**mak bol**ot küçü cetse 0807/02 *"Cunuşu'u gücü yetse yutmak ister" (Sarı, 2020: 577)*

Kıyrat-**mak bol**ot eçendi 0876/04 *"Yok edecek niceleri"*

Söz konusu istek kipinin, "iş veya hareketin gerçekleşip gerçekleşmemesi bakımından niyet maksat ifade etme", "iş, oluş ve hareketin gerçekleşme ihtimalinin fazlalığını bildirme", "iş ve hareketin gerekliliğini bildirme" işlevleri vardır.[223]

Ayt-**makçı** Pristavga bargan çabar 1362/05 *"Söyleyecek Pristav'a ulaşan ulak"*

Tak azır öltür-**mökçü** "alda cok" dep 1117/03 *"Tam şimdi öldürecek "çaresizim" deyip" (Sarı, 2020: 607)*

Kay cerge cet-**mek** armanım 0532/04 *"Nereye ulaşacak derdim"*

Kay biriñ soy-**mok-suñar**, ömür berbey 0667/02 *"Hanginiz beni kesecekseniz"*

Ar künü tur-**makçı-bız** kabar alıp 0392/04 *"Her gün oradan haber almalıyız"*

Bu kipin olumsuzu –mAk(çI), -mOk(çU) istek kipinden sonra emes kelimesi getirilerek, soru şekli de -BI, -BU eki ile oluşturulur.

Keçüüsüz suunu eç kim keç-**mek emes** 0634/01 *"Geçitsiz suyu hiçkimse geçemez"*

Ceñ-**mek-pi** kılıç, oktu soyuldaşıp 0997/04 *"Yenecek mi kılıçla, sopayla dövüşüp"*

2.5.3. GEREKLİLİK KİPİ

İncelediğimiz metinlerde; Kırgız Türkçesindeki"-(I,U)ş + iyelik eki + kerek /zarıl/laazım", "-OO/-UU + iyelik eki + kerek /zarıl/laazım", "-OO/-UU + -g(A,O) + tiyiş + şahıs eki" olmak üzere üç farklı gereklilik kipi çekimlerinden yalnıza "–ş kerek" biçimi yer almaktadır.

Bardıgı bol-**uş kerek** caraktangan 0379/02 *"Hepsi silahlı ol**ması gerek**"*

Karmaş-**ış kerek** öldük go 0924/04 *"Savaş**mak gerek**, mücadele etmek gerek"*

"Tekşer-**iş kerek** eldi" dep 0918/03 *"Araştır**mak gerek** halkı"deyip*

[223] H. K. Çengel, *a.g.e.,* s. 249

Parvardın kurmatına çıg-**ış kerek** 0967/01 *"Allah'ın hürmetine savaş**mak gerek**"*
Duşmandı kan calatıp cıg-**ış kerek** 0967/02 *"Düşmanı kan yalatıp yık**mak gerek**"*
(Sarı, 2020: 592)

2.5.4. ŞART KİPİ

Eskiden beri varlığını sürdüren şart kipi *(-sa, -se)*nin Kırgız Türkçesine has yuvarlak şekilleri *(-so, -sö)*de bulunur. Bu kip iyelik kökenli şahıs eklerini alır. Cümlede tek başına yargı bildirmeyip, yargının gerçekleşmesini koşula bağlar. Bunun yanı sıra istek, karşılaştırma, sebep ve zaman bildirme işlevleri de vardır.

Teklik 1. şahıs

Cer astı kün cok, kara-**sa-m** 0088/01 *"Yer altında güneş yok, baksam"*
Kökölö-p uç-up ket-**se-m** deym 0093/01 *"Kanat çırpıp uçup gitsem, derim"*
Süylö-**sö-m** bolgon iştin baarın toluk 0688/02 *"Olan işin hepsini tamamen söylesem"*

Teklik 2. şahıs

Cakından kel-**se-ñ** ölösüñ 0536/01 *"Yaklaşırsan ölürsün" (Sarı, 2020:550)*
Süygüz-**sö-ñ** altın süyöyün 0312/01 *"Sevdirirsen, değerli seveyim"*

Teklik 3. şahıs

Betteş-**se** baatır kanın dirkireter 1328/04 *"Yüzleşse, yiğit kanını akıtır"*
Kumurska, köptügünön tütör tüt-**sö** 0695/02 *"Karınca, bu kargaşaya dayanır dayanırsa"*

H. K. Çengel, *"Şart ekinin, 'kerek' sözüyle kullanıldığında iş veya hareketin muhtemel olduğunu"*[224] bildirmiştir.

Barısın dayar kıl-**sa kerek** 0053/01 *"Hepsini şimdi hazır etmiş olmalı"*
Belgilüü bol-**so kerek** ötkön keñeş 0042/01 *"Belli olsa gerek geçmiş istişaremiz"*

[224] Hülya Kasapoğlu Çengel a.g.e. s. 238

Çokluk 1. şahıs

Oylo-**so-k** kancar kagılar 1403/07 *"Düşünsek, hançer saplanır"*

Çokluk 2. şahıs

Kör-**sö-ñör** alıbızdı oygo salıp 0153/01 *"Görseniz hâlimizi düşünüp"*

Çokluk 3. şahıs

Kanduu kaarı bar, kasta-**ş-sa** 0467/03 *"Düşman olsalar, kanlı kahrı var"*

Şart kipinin olumsuzu –BA, -BO, soru çekimin de –BI, -BU ekleri ile yapılır.

agız-**ba-sa-m** 0295/01 *"akıtmasam",* süy-**bö-sö-m** 0310/03 *"sevmesem",* tap-**pa-sa-ñ** 0266/03 *"bulmasan",* koldon kel-**be-se** 0932/03 *"elden gelmezse",* kör-**bö-sö-ñör** 1187/03 *"görmeseniz",* süylö-**ş-pö-sö** 0368/03 *"konuşmasalar"*

Eköö teñ, "duşmandarga ber-**se-m-bi**" deyt 1273/03
"İkisi birlikte, "düşmanlara versem mi?" diyor.

İncelediğimiz metinlerde –çu edatı, emir çekiminde olduğu gibi şart kipinde de yer almaktadır.

"Kaç-**sa-ñ-çı**" dedi dagı kayra tarttı 1004/04 *"Kaçsana" dedi ve geri döndü.*
Ak bulut bolup ket-**se-m-çi** 0094/03 *"Ak bulut gibi gitsem"*
Zarlangan cardı süy-**sö-m-çü** 0130/03 *"Tasalanan yari sevsem"*
Köp cıldar dooron sür-**sö-m-çü** 0314/04 *"Uzun yıllar devran sürsem"*

C.Turgunbayer[225], şart kipinin, şimdiki-gelecek (geniş) zaman ekini almış bol- yardımcı fiili ile ifade ettiği şeklin, Türkiye Türkçesinde bir işin gerçekleşmesine izin vermek anlamında yeterlilik fiiliyle karşılanabilineceğini ifade etmiştir. İncelediğimiz metinlerde söz konusu şekle yönelik tespit ettiğimiz örnek şudur:

Katınga kal**sa bolot** calgız iyik 0343/04

"Kadına sadece iğ kalabilir"

2.6. FİİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ

2.6.1. HİKÂYE BİRLEŞİK ZAMAN

Kırgız Türkçesinde hikâye birleşik zaman çekimi, basit çekimli fiillerin üzerine eklenen 'ele' ile yapılır. Sıklıkla "ele"nin kullanılmasının yanında "bolçu, boldu" yardımcı fiillerinin kullanıldığı örneklere de rastlamaktayız. Gülsine Uzun[226], sınırlandırma edatı "ele" ile "er-" yardımcı fiilinden gelişen "ele"nin eş sesli olduğunu belirtmiş, Azırkı Kırgız Adabiy Tili adlı eserden hareketle "ele" yardımcı fiilinin şahıs ekleri alabildiğini, anlam açısından da geçmiş zaman anlamını verirken ele edatının sadece sınırlama bildirdiğini ifade etmiştir.

İncelediğimiz metinlerde; görülen geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, görülen uzak geçmiş zaman, belirsiz gelecek zaman, kesin gelecek zaman ve istek çekimlerinin hikâyelerini tespit ettik.

2.6.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bu çekimde ele yardımcı fiilinin üzerine iyelik kökenli şahıs ekleri getirilir. Kırgız Türkçesinde işlek olmayan bu çekimin, incelediğimiz metinlerde, yalnızca 3. şahıs çekimi olmak üzere pek az örneğine rastladık.

---

[225] Caştegin Turgunbayer, *"Kırgız Türkçesindeki bol- Fiilinin İşlevleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları"*, Türkbilig, S.15, 2008, s.133

[226] Gülsine Uzun, *"Kırgız Türkçesinde Parçacıkların İşlevleri",* TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, S. 24, 2021, s.92

Çeçüüçü plan kur**-du ele** 0940/02 *"Çözecek plan kurmuşlardı"*
Temselep tur**uş-tu ele** tigil cayda 1458/02 *"Sendeleyip durmuşlardı öteki yerde"*

2.6.1.2. Adet Edilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Adet ifadeli geçmiş zaman çekimi olan '–çU' ekinin 'ele' ile oluşturduğu birleşik yapıdır. İyelik kökenli şahıs ekleri "ele" yardımcı fiiline getirilir. İncelediğimiz metinlerde teklik ve çokluk birinci şahıs ve üçüncü şahıs olmak üzere üç farklı çekimde rastladık.

Caldıra-p aykaş-**çu ele-m** sozolonup 0301/04 *"Ona bakıp türküler söylerdim." (Sarı, 2020: 526)*
Cür-**çü ele-k** kısılganda ubayım cep 0075/02 *"Yaşardık endişe edip"*
Kambarlar ürk-**çü ele** cayıt çañdap 1430/02

2.6.1.3. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Uzak geçmiş zamanı bildiren "–GAn/-GOn" ekine "ele / bolçu" yardımcı fiillerinin eklenmesiyle oluşturulan bu çekimin, birinci teklik şahıs ve üçüncü şahıs çekimlerine rastladık.

Telmir-**gen ele-m** ar kimge 0028/05 *"Hüzünlenirdim herkese"*
Bir deme al-**gan boldu** öñörgönsüp 1042/02 *"Bir şey almıştı, yük yükleyip"*
Bir adam cat**-kan bolçu** esten tanıp 1082/02 *"Bir adam yatıyordu baygın halde"*

2.6.1.4. Belirsiz Gelecek Zamanın Hikâyesi

Geniş zamanın hikâyesi olarak da adlandırabildiğimiz bu kip, "-Ar; -Or; -r" zaman eklerine "ele" yardımcı fiili getirilerek oluşturulmaktadır. İncelediğimiz metinde bu kipin olumsuzluk *(-BAs, -BOs)* ve soru çekimi *(-BI, -BU + ele > bele)* ile oluşturulan şekilleri tespit ettik.

Kıynal-**bas ele-m** bul coldo 0024/06 *"Zorlanmazdım bu yolda" (Sarı, 2020: 495)*

Armanım tirüülüktö bol-**bos ele** 0687/03 *"Derdim olmazdı bu hayatta"*
(Sarı, 2020: 565)

Maydanga çık-**pas bele** kırçıldaşıp 0775/02 "*Meydana çıkmazlar mıydı büyük bir kuvvetle"*

2.6.1.5. Kesin Gelecek Zamanın Hikâyesi

Metinlerden derleğimiz kelimelerde oldukça az örneğini tespit ettiğimiz bu birleşik çekim "ele" ve seyrek olmakla birlikte "bolçu" kelimeleri ile oluşturulur. Bu kipin olumsuzluğunu *(-BA, -BO)* asıl fiil üstlenir. Soru çekimi ise, soru eki ve "ele" yardımcı fiilinin birleşmesinden oluşan "bele" ile yapılır.

Çiymele-**yt ele-m** boluşça 0896/04 *"Yazardım boluş gibi"*

Kırgın köç, kal-**at bele** antip tınçıp 0774/04 *"Bu göç, kırılmadan kalırdı." (Sarı, 2020: 574)*

2.6.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi

Geçmiş zamandaki niyeti ifade eden bu kip "ele" veya "boldu" yardımcı fiiliyle oluşturulur. Diğer çekimlerden farklı olarak olumsuz çekimi ele fiilinden önce "emes" getirilerek yapılır. Bu çekim gereklilik fonksiyonunu üstlenir. *"Şu anda veya geçmişte bir niyet; hatta zorunluluk hâline geldiği ifade edilir."*[227]

Soldattı soy-**mok boldu** attan alıp 1006/02
"Askeri attan indirip öldürmek niyetindeydi"

Al-**makçı boldu** mıltık, ok 0893/04
"Almak istedi, tüfek, mermi" (Sarı, 2020: 585)

Ey aksakal kant-**mek eleñ** Aşımdı 0221/01
"Ey ihtiyar, ne yapacaktın Aşımı?"

[227] Hülya Kasapoğlu Çengel, a.g.e., 269

2.6.2. RİVAYET BİRLEŞİK ZAMAN

Kırgız Türkçesinde rivâyet çekimi, sıklıkla "eken", nadiren de olsa "imiş" ve "boluptur" kelimeleri ile yapılmaktadır. *(Çengel, 2005, 269)* M. Öner'in ifadesiyle, *"eskiden beri ana yardımcı fiil" (Öner, 1998, 210)* olarak tanımladığı 'er-' fiilinde /r/ sesinin düşmesinin ardından oluşan 'e-' yardımcı fiili, geçmiş zaman eki '-ken' ile kalıplaşarak "eken" rivâyet biçimini oluşturmuştur. Bu ek, rivâyet çekimi sırasında zamir kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir. Soru çekiminde ise, '–BI, -BU' soru ekinin eken kelimesi ile birleşmesi neticesinde beken (< bı + eken) kullanılır.

Saadet Çağatay[228], Türkçede "-mı, -mu" soru edatının üzerine gelen ki'nin Farsça nispet ki'si değil, şüphe bildiren ki ile er- yardımcı fiili *(ärki)*nin "acaba, galiba" anlamlarında şüphe ifade eden şekiller oluşturduğunu belirtmiştir. H.K. Çengel de rivâyet bildiren "eken" ile soru edatı olan "eken" yapılarının sesteş olduğunu; görülen geçmiş zaman çekiminde ve soru ifadesi taşıyan cümlelerde "eken *(beken)*" in bir rivâyet oluşturmaktan ziyade eklendiği sözcüğe şüphe anlamı veren pekiştirme edatı olduğunu aktarmıştır.[229]

İncelediğimiz metinlerde şüphe edatının yer aldığı bazı cümleler şunlardır:

Kayran curt, **kaysı** cerge cetiş-**ti eken** 1125/01 *"Gariban halk, nereye gitti acaba?"*
Kay uruk **kaysı** cakka ketiş-**ti eken** 1125/02 *"Hangi boy, ne tarafa gitti acaba?"*

Kant-ti eken eki küzötçü 0609/03 *"Ne yaptı acaba iki bekçi?"*

Görülen geçmiş zaman ekine getirilen eken edatı, soru ifadesi taşıyan cümlelerde tespit edilmiştir. Soru ifadesinin, soru eki ile sağlandığı cümlelerde ise bu pekiştirme görevini 'beken' edatı üstlenir.

Alımkul kal**dı beken** takır sayda 1089/02 *"Alımkul kaldı mı ki çorak tarlada?"*

---

[228] Saadet Çağatay, *"Türkçede ki < erki"*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, C. 11, 1963, s. 245-250
[229] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.,* 270

Kuzgundar tıt**-tı beken** çaçtın talın 1333/11 *"Kuzgunlar parçaladı mı saçının telini"*
(Sarı, 2020: 629)

İncelediğimiz metinlerde, görülen uzak geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, belirsiz gelecek zaman, kesin gelecek zaman, şart ve istek kiplerinin rivâyetleri bulunmaktadır.

2.6.2.1. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Rivâyeti

Görülen uzak geçmiş zaman *(-GAn, -GOn)* ekinden sonra getirilen 'eken' ile oluşturulur. Kırgız Türkçesinde işlek olarak kullanılmadığı gibi incelediğimiz metinlerde yalnızca iki cümlede yer almaktadır.

T. 3. Ş. : Bularga tiy-**gen eken** kanduu epkin! 1366/06
"Bunlara gelmişti kanlı tesiri"
Cıynal-**gan miş** öñköy mırza öñköy caş 0218/04
"Toplanmış baştan sona beyler tamamı genç"

Aşağıda belirttiğimiz soru ifadeli fiile getirilen bu yapıda 'eken' pekiştirme edatı görevindedir.

Soltonun kalıñ eli kant-**ken eken** 0419/03 *"Solto'nun kabilesi ne yaptı ki?"*
(Sarı, 2020: 538)

2.6.2.2. Adet Edilen Geçmiş Zamanın Rivâyeti

Adet edilen geçmiş zaman "-çU" ekinden sonra gelen 'eken/imiş' ile oluşturulur. H.K. Çengel, Kırgız Türkçesi gramerinde, bu yapının teklik 3. şahısta oldukça işlek olduğunu ifade etmiştir. *(Çengel, 2005, 272)* İncelediğimiz metinlerde bu yapıya, örneğini verdiğimiz bir kelimede rastladık.

De-**çü eken** ilgerki ötkön baatır Çargın 0431/04 *"Demişti, kahraman Çargın"*

2.6.2.3. Kesin Gelecek Zamanın Rivâyeti

C. Başdaş ve A. Kutlu'nun belirttiği üzere bu çekimde, *"hikâye çekiminde olduğu gibi rivâyet çekiminde de gelecek zamanın t'li (-At / -Ot / -yt) şekilleri kullanılır."*[230] Bu yapının basit çekiminde 3. şahıslarda gördüğümüz bu t'li *(bildirme eki)* yapının rivâyet çekiminde, zamir kökenli şahıs ekleri eken veya imiş kelimesinin üzerine getirilir. Soru cümlelerinde ise şüphe edatı söz konusudur. *(bı eken > beken)* İncelediğimiz metinlerde bu yapıyı tespit ettiğimiz kelimelerin yer aldığı cümleler yalnızca şunlardır:

İçinen ös-**ö-t eken** ukmuş candar 1332/10	*"İçinde yaşarmış çeşitli canlar" (Sarı, 2020: 629)*
Kempir çal uşul cerde kal-**a-t beken** 0108/04	*"Yaşlılar bu yerde kalır mı ki" (Sarı, 2020: 505)*
Ölümgö kuralsız er bar-**a-t beken** 0108/02	*"Ölüme, yiğit silahsız gider mi ki"*

2.6.2.4. Belirsiz Gelecek Zamanın Rivâyeti

Belirsiz gelecek zaman (-Ar, -Or; -r) ekine 'eken'in getirilmesiyle oluşturulan bu yapının olumsuzu ise, 'Fiil + –BAs, -BOs + eken" şeklindedir. Cahit Başdaş ve Abdülmukaddes Kutlu'nun belirttiği üzere, "Kırgız yazı dilinde geniş zamanın rivâyeti (Ar-/ -Or eken) kullanılmamaktadır." (2016: 109) H. Kasapoğlu Çengel de, belirsiz gelecek zamana getirilen 'eken' ve soru şekli olan 'beken' kelimelerinin şüphe edatı olduğunu belirtmiştir. (2005: 276)

Taanışpay, el başımdı başımdı al-**ar beken** 0666/01	*"Tanımayıp, halk kellemi alır mı ki?"*
Oñol-**or beken** zar zaman 0257/04	*"Düzelir mi acaba zor zaman?"*
Arkadan itter kelip kal-**bas beken** 0382/01	*"Arkadan köpekler gelmez mi?"*

[230] Cahit Başdaş – Abdülmukaddes Kutlu, *a.g.e.,* s.109

2.6.2.5. Şart Kipinin Rivâyeti

Şart kipinin eken ile birlikte çekimlenmesi ile oluşur. H.K. Çengel, bu kipin kullanımının istek ifadesi taşıdığını ve şart ekinden sonra gelen "eken" kelimesinin pekiştirme edatı olduğunu belirtmiştir.*(2005: 277)*

T. 1. Ş. : Uktur-**sa-m eken** carıya 0020/06 *"İşittirsem keşke ilanı"*
T. 2. Ş. : Uk-**sa-ñar eken** kebimdi 0552/01 *"Duysanız keşke sözümü"*
T. 3. Ş. : El cemiş koldon çıgıp ket-**pe-se eken** 0400/03 *"Halk elden gitmese keşke"*
(Sarı, 2020: 536)

2.6.2.6. İstek Kipinin Rivâyeti

Kırgız Türkçesinde işlek olmadığı gibi incelediğimiz metinlerde yalnızca bir örneğini tespit edebildiğimiz bu çekim *"geleceğe dönük bir niyetin başkasından duyulduğunu ya da zorunluluk hâline gelen bir iş veya hareketin başkasından nakledildiğini bildirir." (Çengel, 2005, 278)*

Köp işin çeç-**mek beken** tentek kana 0183/04
"Kalabalığın sorununu bu yaramaz mı çözecekmiş?" (Sarı, 2020: 512)

2.6.3. ŞART BİRLEŞİK ZAMAN

M. Öner'in ifadesiyle, şart birleşik çekimde Eski Türkçe devrinden beri kullanılagelen er- (>e-) fiilinin bugünkü lehçelerde unutulmasıyla onun görevini bol- / bul- "olmak" yardımcı fiilinin karşılar.[231] Kırgız Türkçesinde şart birleşik zaman bol- yardımcı fiiline gelen –so şart kipi *(bolso)* ile yapılır. Ancak bu çekim oldukça sınırlıdır. H.K. Çengel ise Kırgız Türkçesi Grameri adlı eserinde, şart birleşik zaman çekiminin görülen uzak geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, birleşik şimdiki zaman ve belirsiz gelecek zaman yapılarında tespit edildiğini belirtmiştir.[232]

İncelediğimiz metinlerde yalnızca görülen uzak geçmiş zaman ve belirsiz gelecek zamanın şart çekimlerini tespit ettik.

[231] Mustafa Öner, *a.g.e.*, s. 221
[232] Hülya Kasapoğlu Çengel, *a.g.e.*, s. 279

2.6.3.1. Belirsiz Gelecek Zamanın Şartı

Teklik 1. şahıs: Men sonun, öz koluñda kal-**aar bolso-m** 0753/03

"Ben güzel, sizin elinizde kalırsam" (Sarı, 2020: 572)

Teklik 2. şahıs: Kokustan kolgo tüşüp kal-**ar bolso-ñ** 1122/03

"Aniden esir düşersen"

Teklik 3. şahıs: Tergel-**bes bolso** tetir çın 0521/03

2.6.3.2. Görülen Uzak Geçmiş Zamanın Şartı

H. K. Çengel, geçmiş zamanın hikâyesi ile şartının aynı yapıda olduğunun tespit edildiğini aktarmıştır. (Çengel, 2005, 280) Kırgız Türkçesinde işlek bir şekilde kullanılsa da incelediğimiz metinlerde yalnız 2 kelimede yer almaktadır.

O, çirkin bol-**gon bolso** mıltık carak 1323/01 *"Ah, ol**saydı** tüfek silah"*

3. TRANSKRİPSİYON ESASLARI

А а	A a
Б б	B b
В в	V v
Г г	G g
Д д	D d
Е е	E e (1) / YE ye
Ё ё	YO yo
Ж ж	J/C j/c
З з	Z z
И и	İ i
Й й	Y y
К к	K k
Л л	L l
М m	M m
Н н	N n
Ң ң	Ñ ñ / Ŋ ŋ
О о	O o
Ө ө	Ö ö
П п	P p
Р р	R r
С с	S s
Т т	T t
У у	U u
Ү ү	Ü ü
Ф ф	F f
Х х	H h
Ц ц	TS ts
Ч ч	Ç ç
Ш ш	Ş ş
Щ щ	ŞÇ şç
Ъ ъ (2)	'
Ы ы	I ı
Ь ь (3)	’
Э э	E e
Ю ю	YU yu
Я я	YA ya

(1) : İç ve son seste kullanılır.

(2) : Sözcükleri kalın okunmasını sağlayan imlâ işaretidir.

(3) : Sözcüklerin ince okunmasını sağlayan imlâ işaretidir. [233]

[233] Levent Doğan – Bülent Hünerli, *a.g.e.,* s. 268

3.1. TRANSKRİPSİYONLU METİNLER

AVTORDON

1 Kacıbas barçın uçurgan,
Kalıñ el, maga zamandaş!
Zar – muñdan çıkkan kalk üçün,
Önörmön, avtor kalamdaş
Kaygılar baskan ötkön kün
Kırgındı aytam kanduu caş.

2 Taruudan kumdu tergensip
Dastandı uşul cazganda,
Tolkundap cerge toktoboy
Kıyalım uçtu asmanga,
Buluttar menen kalkıldap
Kübüröp cürdüm asmanda.

3 Miñ cıldı münöt eseptep
Möñgüdön celde çalıngan,
Buluttu teşip kök tirep
Korguldan şuru tagıngan
Anıgın maga aytçı? – deyt,
Arsaktuu biyik Tyan’ - Şan’.

4 Op tartıp, sorup, toybogon
Çeñgeli acal, kan – kabak,
Korkunuç çaçkan turmuşka
Cez tumşuk, mite, altın tak

Miñderdi ondor keskilep
Kan keçip turgan al ubak.

Tereñden çıkkan bulaktay,
Al kezde akkan koçkul kan,
Adamga kokus kelgendey,
Oyunçuk bolgon çirkin can,
Al candar tursa tarıhta,
Kubanbayt kantip Tyan’ - Şan’!

Kalamdın caşın agızıp,
Munu men baştap cazganda,
Caralış, ölüş kanday – dep,
Karadım dalay caş canga.
Kırgındı eles keltirdim,
Oltursam, tursam, baskanda.

Tolkunu toonu kozgogon,
Kim bilet oşol kırgındı?
Cürögün kozgop sızdatıp,
Kim bilip, kimge sır kıldı?
Aytkan sır, eles kıla alsa,
Erkine tartar köp cıldı.

Bötönçö bütkön az ömür –
Adamzat güldün gülü go.
Külküsün kündün künü go.
Adamdı adam çaynagan
Bul dastan muñdun ünü go.

Kudayıñ men! – dep elime,
Körsötkön kankor kelbetin.

Kara kamçı, kan tırmak,
Kan menen cuugan cer betin,
<< Uşunday bolso tirüülük,
Caralıp adam kelbesin! >> …

10 Dep ozondop cañırık,
Ukmuştuu çıkkan elimden,
Toolordon oygo sozulup,
Cañırık uçkan cerimden,
Oşol kün, al kan, tak bolup,
Ketpegen cürök, denimden.

11 Kap karangı alıskı,
Al kündü sırın açpasam,
Atkılaşıp talaşkan
Al kandın çırın cazbasam
Kan tökkön eldin balası
Karzımdı kantip atkazam.

12 Erkindik kündü talaşıp –
Kalıñ el kanga batkanın
Karuulaşar karuu cok –
Kayışıp ölüp catkanın
Azırkı elge körsötüp
Antımdı kaçan aktadım?

13 Tüşümdöy eles köründü,
Kagazdı baştap cazganda,
Toluktap çındı aytsam – dep.
Talpındım deñiz, asmanga,
Keleçek, böbök, kalıñ curt,
Kılçaysın dedim cazganga.

14 Öçpööçüdöy sır bolup,
Kalamga kandar coşuldu,
Sürötü turup kalçuday,
Kagazga dender tosuldu,
Üymölüp, şaşıp köp <<arbak>>
Aksalap, caz dep koşuldu.

15 Capırıltıp, caş çöptü,
Koçkul kan celdey şırkırap,
Meerimi cok ok menen,
Müçölör bordoy bırkırap,
Çırıldap, ontop, kıñıldap,
Elester cattı caldırap.

16 Köz aldımdan ketpedi,
Mıltıktın ünü çuu bolup,
Munarıp kökkö kalkıdı,
Adamdın kanı buu bolup.
Şalparday bolup ak köynök –
Köründü koçkul tuu bolup.

17 Kayda barsa karşılık,
Cer beti tozok bolgondoy,
Künöönü cıynap algansıyt,
Tozokton adam korgonboy.
Cer menen asman arası,
Acaldar menen tolgondoy.

18 Betine candık toktoboy,
Turmuştun tübü sınganday,
Sınıktın cigi bütpösö,
Tügönüp kırgız tınganday.

Kastarın tikken, kudaylar,
Tukumun uulap kırganday.

19 Kızıl ala kan bolup
Kırgızdın ötkön zarları:
- Kılıçtan ötkön bizderge
<< Kılçay >> - dep kütüp zarladı
Kırgından kalgan belegi
Kısılbay kalam karmadı.

20 Arstanday bolup alışkan
Kırgından çıkkan karıya
Sızdatıp ötkön al çaktın
Kaygısı tereñ darıya,
Darıya bolgon sırlardı
Uktursam eken carıya.

21 Biriltik bolup teminip,
Köp menen koşo kalkıldap,
Eelikken külük at minip,
Nayzanın uçu cıltıldap,
Köbürtüp coogo çappagan,
Tentekmin anda bala çak.

22 Boy tireşip, can berip,
Boyodoy kanga kölbögön,
Korkunuçtuu karmaştın,
Bolgonun toluk körbögöm,
Bul dagı maga kemçilik,
Tarıhtan kazıp cöndögön.

23 Küügüm eles, ukkan söz,
Esimde turat – tüş bolup,
Çañ – topoloñ kanduu caş,
Oylosom uçat cüz bolup,
Elimden ukkan muñ, sırı,
Koşuldu maga küç bolup.

24 İlebi calın aybattuu,
Al kezde cigit bolgondo;
Kılıçım kında kıngırap,
Börü til oynop oñ koldo.
Talpıngan bolsom el menen,
Kıynalbas elem bul coldo.

25 Kezeşken kündön keçigip,
Keyise anda, caş başım,
Kesepettüü kündördön,
Ar muñdun körgöm baş başın,
Cılañaç, açka, nan surap,
Ötkörgöm kördön başkasın.

26 Can menen koşo catçuday,
Cürökkö kaygı, kal bolup,
Bolbostoy bolup turmuşta,
Caş köñül kalgan dal bolup,
Camgırday bolup caş kulap,
Caş denem akkan sal bolup.

27 Boorumdu cerden kötörböy,
Kırgızdın kıyrın aralap,
Meerimdüü adam bolso – dep,
Caldırap eşik sagalap

Bügünkü tapkan kayırga
Toyembu, - degem, çamalap.

28 Küyütün körüp turmuştun,
Künügö caştı agızıp,
Tırmagım sınıp, taş tilip,
Tamandan kandı tamızıp,
Telmirgen elem ar kimge,
Şum kündör menen alışıp.

29 Nan, nan degen ün berip
Kıynalıp elim catkanın.
Carım çeyrek talkanga
Caş tögüp, kızın catkanın
Özümdü satıp talkanga
Öz tilim menen tatkamın.

30 Terisi katıp, söögünö
Açkadan elim ölgönün
Ak şişik bolup temselip
Açkalar arañ kömgönün,
Kömülböy, it cep kalganın
Öz közüm menen körgömün

31 Al kezde çirkin boştonduk,
Alıstan sokkon cel eleñ,
Keleçek kanday bolot? – dep
Armandaş elim sen eleñ
Açkadan arañ solugan
Tentigen anda men elem.

32 Bet betinen sendelip
Atanı, bala körö albay
Erdi kurgap, kebersip
Caş bala açtan ölö albay
Kuurulgan zaman boldu ele
Ölgöndü, tirüü kömö albay.

33 Kagazga kanın kuyultup
Bul ırdı baştap cazganda
Atkarambı, cokpu? – dep
Asmandı karap şaşkanda,
Iraazı boldum caşımdan
Korduktun colun baskanga!

34 Ala – toodon arkayıp
Elester keldi közümö,
Biz cardambız – cazgın! – dep
Bergensip şıbır özümö:
<< Korduktu tartkan cetimçem
İşengin – dedi – özüñö >>

35 On cıldar boyu oylonup,
İşendim, cazdım, kiriştim
Taşka tamga baskanday:
Unutkus bol, - dep iriştim,
Cemişi molbu, naçarbı,
Köpçülük kalkım bilişsin?

36 Esebin sanap ömürdün
Çıkıldap münöt sanalat,
Üröyün alıp köñüldün
Ölüm da cüröt sagalap

Kazılbay bermet kalar – dep
Kabırgam kündö, madalat.

37 Tarıhtan tamçı çın eles
Bul kitep elge estelik,
Kay cerden kanday östük – dep
Ötköndü körsün eskerip,
Azaptan çıkkan elbiz – dep
Üyrönsün kalkım tekşerip.
A.T. Balka

PROLOG ORDUNA

38 Dozogun, ırayımsız betine alıp,
Pristav, zalga çıktı, kiynip alıp,
Kütüşkön boluş, manap, tilmeçteri,
Cügürüp salamdaştı, tura kalıp.

39 Pristav, karşı – terşi kadam attap,
Kalçıldap açuulanat, cerdi taptap,
<<Boluştar, bir – bir baştan esep bersin >>, -
Dep ayttı, tilmeçine kolun taptap.

40 Tilmeçi: tak skazat'; urmattuular,
Buyruktan baya künkü kılsın kabar!
Iznaçit, bir – birden aytsın dedi,
Aytıñız, pacalısta, boluş – Bular.

41 Ordunan tura kalıp Moguy Bular,
Tabalbay, eç aylasın kanday kılar!

<< Taksır, men dungandardın spiskesin
Berbeymin elim da cok moyun sunar.

42 Belgilüü bolso kerek, ötkön keñeş.
Andagı aytkan sözüm calgan emes.
Kıtaydan, kandan kaçıp kelgen kalık
Orustan oyron bolso, makul debes.

43 Bizdin el mınday işke könbögön el,
Kırk cılça mındaylardı körbögön el.
Kıtaydan kırılışıp, başın korgop
<< Beykut >> dep, sayañarda mögdögön el.

44 Azır men, dagı sizden suranamın,
Duñgandı azat kılsañ kubanamın,
Kantsem da bul buyruktan, azat kılıp,
Bul eldi kutkaruuga ubaramın >>, -

45 Dep aytıp, öcör Bular basıp ketti,
Pristav, atırılıp cerdi tepti.
Olturgan mıktılardın cüröktörü,
Kozgolup, çıday albay, kalt-kalt etti.

46 Boluştar: << Bular Moguy, kantet >> - deşip,
Türtüşüp şıbıraştı keykekteşip,
Pristav, demep küçöp, kaarın tögüp,
<< Kılıgıñ generaldan kelgen bekip >> -

47 Dep aytıp, çöntögünön culup alıp,
Okudu tilgiremdi aça salıp.
<< Karşılık kılgan boluş, Bulardı tez
Cetkirsin Almatıga kişen salıp >>.

48 << Cetisuu uruş gubernatırı >> dep,
Pristav felbaumdu, okudu bek.
Kalgan el ıñ – cıñı cok, kulak salıp,
Kaltaarıp – kozgoluşpay olturdu tek.

49 Çolponkul kesirlene tura kalıp:
<< Taksırlar makul bolor, bizdin kalık,
Mınakey, spiskeni bekitebiz,
On segiz, kırk beş caştı, keldim alıp >>.

50 Tilmeçi, iynin küyşöp pristavga,
<< Iznaçit, spisok, gotovıy – da >> -
Dep aytıp, <<kak skazat'kimde dagı
Spiske dayar bolgon sendebi ya?>>.

51 Bir boluş, mukaktana arañ turup,
Koynunan bir kagazdı alıp culup:
<< Mına bul spiskebiz, neçeti cok,
Köpçülük: starçından algan urup >>.

52 Tilmeçi: << kak skazat', bez peçat >> - dep
Kotordu, al boluştun közün tiktep,
Pristav, til da bilet, çıday albay:
<< Aybandar, aldaysıñar eptep- septep…>>

53 << Barısın azır dayar kılsa kerek >>, -
Dep ayttı cer tepkilep, demep – demep.
<< Mıktılar >> kıñ debesten caldıraştı,
Ar kimi öz özünçö turgan – çelek…

54 Bir kezde tilmeç boluş tura kalıp,
Dıkattap, çötögünö kolun salıp:
<< Süttön ak, padışaga bizdin cürök,
Dikarlar kıynap catat çalma salıp.

55 Urmattuu uluk çender kabıl alsa,
Özdörü aybat kılıp elge barsa,
Barsa da, bizdi kıynap, sottoymun dep,
Korkutup, köpçülükkö kabar salsa.

56 Bir, carım starçındı sotko bersin,
Poliysa bir kancasın urup – kerip,
Kıñk eter çoloo koyboy kısmaktasa,
Tiştenip, el aldında bizge kelip.

57 Oşondo el tüşünöör aylasızday,
Biz dagı işke kirsek, eldi kıstay,
Antpesek eldin türü çın buzuldu,
Bizderdi tirüü koyboyt, kılıp çıştay.

58 Uşul söz bardıgına caktı belem,
Bardıgı kubangansıyt, eleñ-seleñ.
Kay birler kubanganday şaşıp ayttı:
<< Bul akıl, anık akıl, tapkan belen >>.

59 Pristav, bir az turup, kardın sılap,
Aldırtan baykagansıp, eldi sınap:
<< Bul akıl, caray turgan metodgo >> - dep,
Andagı çendüülörgö moynun burat.

60 Alar da: << tapkan akıl maanilüü>> dep,
<< Bar eldi tak uşunday kılalık >> - dep,

Boluştu ar kimisi maktap ketti,
El satkan erdigine keltirbey şek.

61 Uşintip cer – cerlerge capa tırmak,
Çendüülör kanat caydı çındap, kıldap.
Al kezde eldin içi üyörlönüp.
Cüröktün caraları catkan ırbap…

KEMEGEDEGİ KEYİŞTER

62 Zañkaygan Ala – Toolor, arsaktalıp,
Başına ketkis muzdan selde çalıp,
Belçesin karagan, şak, karagaylar,
Kuçaktap, söölönttötkön kurçap alıp,

63 Meltildep, cılçıgı cok, köp-kök asman,
Çoloosuz ay aalamdı calgız baskan.
Tabıyhat, kanday çeber, kanday tentek,
Kaygı, muñ alakanda aralaşkan!

64 Çokular, okeanga malınganday,
Okean, elektordu tagınganday,
Cer beti, tün koynunda salbırañkı,
Erki cok, adam zatka bagınganday.

65 Kaldayıp, kökkö karap, cer da cattı,
Betine aldeylentip adam zattı,
Adamdar, türkün alda, türkün kündö,
Ar cerde turmuş otun caltıldattı…

66 Uşunday tün koynunda kempir, çaldar,
Toptoşup, kemegede aytıştı zar,
Bir kezde, çal carmasın uurtap catıp,
Dalaydı estegensip: << katın, baldar >>.

67 << Men keldim sekseniñdin segizine
Minbedim, bir cılkının semizine,
Karç urup kara candı kele catam,
Buyursa boldu kuday beyişine.

68 Ümüttön, er köñüldü bölgönüm cok,
Korlondum, azap tarttım, ölgönüm cok;
Cıl sanap, zaman tarıp, el buzulup
Akırı mınday ukmuş körgönüm cok.

69 Esimde, men bala çak, orus keldi,
Kartöşkö tañ kaltırdı turgan eldi,
Manaptar cıl aylanbay, cez tagınıp,
Min – miñden üy bölünüp, << boluş >> deldi…

70 << Şaytandın emçegi >>: dep, kartöşkösün,
Moldor karatpagan eldin közün.
Üç, tört cıl ötö elekte özdörü cep,
Kaytadan cogotuştu aytkan sözün.

71 Oşentip orus kelip, boluş çıktı,
<< Çıgım >> - dep, tolup ketti dalay mıktı,
Kün sanap, cerden, suudan curday bolup,
Akırı mına mınday toogo çıktı...

72 Dalay el tirüü turup, öldü[1] boldu;
Dalay el dok bütümgö, köndü[2] boldu,
Malduular cer aluuga ayla kılıp
<< Tütün >> - dep, çıt kursaktı böldü[3] boldu.

73 Çıgım – dep, alkımdaşat, kızıl çogu,
Adamga arman tura maldın cogu,
Akırı ulandardı alabız – dep,
Zamandı kuurup cüröt, curttun çogu.

74 Çın ele akır zaman bolgonu go,
Aalamga azazildin tolgonu go,
Can algıç, tögöröktü tört aylanıp,
Başına kalıñ eldin kongonu go…

75 Buyursun ulandardan topurak – dep,
Cürçü elek, kısılganda ubayım cep,
Ak tilek, bul ukmuşta kanter eken?
Kantebiz, turabızda kudayım – dep >>.

76 Dep kana kubatsız çal moynun burup,
Kimgedir << iç >> - dep, berdi, tübün sunup,
Berdi da, küngürönüp kübürödü,
Burulup kemegege, közün cumup…

77 Kıymılsız, ünsüz, kalkı caldıraşıp,
Bardıgı üñküyüştü, kaygı basıp,

Bir kempir, cün keleptep otura albay.
Üşkürüp, söz süylödü, oozun açıp:

78 << Kapıray, soldat >> degen kanday ukmuş,
Bütkön boy dür – dür eter, adam ukkus,
Cunuştu, ölböy kantip cibereyin,
Kaalasa, alsın meni, acal – cutkuç!..>>

79 Alda kim, anın sözün bölüp alıp,
<< - Ee, kempir, kantmek eleñ kaygılanıp,
Ulandar, bir amaldı tapkan çıgar,
Cürüşöt Alımkulga kündö barıp.

80 Alımkan, kele maga, köcö berçi?
Ay, Nurcan, üşüdüñ go, mında kelçi?
Ulandar çını menen soldat bolso,
Kempir, çal bolobuz go anık serçi…>>

81 Dep aytıp, serpildegen, kırk beş kurak –
Bir kişi, moynok iyleyt burap – burap
Eki ayal, arcagında küypöñdöşöt,
Cırtılgan çapandarga kurak – kurap.

82 Murunku közün cumgan kese karı;
<< - Ne kılsa, mıktılardın ıktıyarı,
Bolor iş, bolgonunça bolmok boldu
Kaytalap, Alımkuldun aytkan zarı!>>

83 Dep koyup: << E, kaydasıñ, cetim kara?
Ölbösö mıktı bolot sendey bala,
Bayagı Alımkuldun şiberdegi –
Irdagan zarın bilseñ, aytçı kana!>>

84 - Abake, bilçü emesmin toluk baarın,
Bilgenim maanisi cok, cartı carım,
Aytkın! – dep, kıynasañar, maga meyli –
Aytayın, aba sizde ıktıyarım.

85 Dep bala, kemegege cakın kelip.
Ün casap, calt – calt karap, töşün kerip,
Sozulgan, muñduu, içke ünü menen
Momintip ukmuştanttı birden terip:

86 Çalkıgan kölüm meltirep,
Közümö eles keltiret.
Küyüttüü tutkun, men karıp,
Köz körgüs ketim tentirep…

87 Men öskön kalıñ el kayda?
Arsak – too, şar – suu, bel kayda?
Adaşıp kalgan çürpödöy,
Azaptuu tutkun men kayda?

88 Cer astı, kün cok, karasam,
Tumçugup kettim, karasañ!
Caşçılık künüm muñayıp
Sargargan güldöy baratam.

89 Tuylagan tentek cürögüm,
Tutkunda << sen >> - dep cürömün,
Köñülüm kökkö umtulat,
Salmagın bilbey künöönün.

90 Eeligip tiybey salkın cel,
Esimden ketpeyt, tuugan cer,

Arkamda kaldı köz cetkis,
Arsaktuu toodo, tuugan el.

91 Kiyigi bolboy munardın,
Biyigi bolboy çınardın,
Askaga çapkan kılıçtay,
Ayanıç kündö sınarmın.

92 Caş canım ötsö, beypayda,
Cannattın törü ne payda?
Agızıp taştı, kum cuugan –
Kalarmın şorlop, bir cayda.

93 Kökölöp uçup ketsem deym,
Köz körgüs elge cetsem – deym,
Köñülüm cetse, küç cetpeyt,
Kömülör mezgil cetken beym.

94 Kalkıldap köktö burulup,
Toolordon, toogo urunup,
Ak bulut bolup ketsemçi,
Çıgıştı közdöy culunup.

95 Uçsambı, deymin cıldızga,
Cetsembi, deymin kırgızga,
Ayla cok, şorduu bulbulday,
Kapasta turam, kol kıska…

96 Arkarı bolboy kiyiktin,
Barçını bolboy biyiktin,
Armanduu adam bolgon soñ
Azapka erksiz iyiktim.

97 Karargan kalı, ayda bar,
Karmaşuu ar bir cayda bar,
Arbaşıp catıp, can berbey
Armanduu mendey kayda bar?

98 << Çıdabay bul dabışka kargan Kambar,
Uşinter, koldon kelse, kayran baldar,
Kıynalıp Alımkulça kayra kelbes,
Cogolor, temseleşeer kempir, çaldar >>.

99 Dep aytıp, balası ölgön, şorduu çalday,
Boloktoyt, kemegeden közün albay,
Üyrülüp, keyip turgan catakçılar,
Caşıştı üy – bülödön ayrılganday…

100 Kargan çal, çıday albay közün açıp,
Akırın kolu menen betin basıp;
<< Çuruldap, ot başında kantesiñer,
Ölgönsüp, birdemeñer ıylap, caşıp?

101 << Köp degen köl emespi, akıl tabar,
Sel bolup öküm sürbös şumduk kabar.
Ar kaçan zaman türü buzulganda,
Belseñgen erler çıgat, coogo çabar.

102 << Bul tolkun oñolboso cookerçilik
Bolotko, ar bir adam özü bilip >>,
Dep kana maypañ basıp << koygula >> dep
Kaygıra caman üygö ketti kirip

103 Berki çal, içi bışıp, çıday albay,
Kayışın kaltıldattı, karmay albay.

Çolpondoy carkıragan suluu Nurcan
Tiktedi kemegeden közün albay.

104 Nurcandın köz aldında elestelip,
Alımkul tura kalat, ulam kelip;
Bir caktan bir tuuganı Cunuş – beren
Degensiyt; << Nurcan, otur, cakın kelip >>

105 Oşentip, söz tügönüp tim-tim bolup,
Ar kimi üşkürüştü solup – solup,
Añgıça, at bışkırıp, dabış çıgıp,
Alımkul, keldi Capar, Cunuş bolup.

106 Ayalı er Cunuştun tura kalıp,
Tüşürdü, cigitterdin atın alıp,
Enesi çıday albay<< Cunuş – can >> dep,
Suradı, kabarlardankulak salıp.

107 Bardıgı kulak türö, cabalaktap,
Suraştı soldat cayın tapa – taktap,
Alımkul, korkkondorun bile koyup,
Süylödü, eldin küçün kıska maktap:

108 << - Çoñ comok, soldat kılıp, alat degen,
Ölümgö kuralsız er barat beken?
Ciberip çeçekeyin, sokur bolup,
Kempir, çal uşul cerde kalat beken?

109 El içi bölünüştü eki topko
<< Cakşılar bermek boldu, bizdi sotko,
Köpçülük kök tolkunday udurgusa
Mıktılar özü tüşöt, küygön otko.

110 Alar tez, el tizmesin almak boldu,
Cigitter, kızıl – kırgın salmak boldu,
Köpçülük, bir dobuştan bata kılıp,
Kalkıldap, bizder menen barmak boldu.

111 << Kalıñ el, tolkup turgan köl emespi,
Tınç bolso, caltıragan möl emespi,
Kokustan kolkosuna kolun salsa,
Uşintip karmaşkanı cön emespi!

112 Birigip, köp üşkürö, cel caratat,
Birigip, köp ıylasa, sel caratat,
Köpçülük colun izdep aga berse,
Ceñilbes tolkup – taşkan köl caratat.

113 Uşintip kemegede aytılgan zar,
Bir emes, miñden, miñden, miñ cerde bar,
Üydö da, talaada da, kalaada da,
Toktoboy, tolkuy berdi uşul kabar…

114 Al kezde alda kimder sozolonup,
Dabışı özön, cılga, sayga tolup
Alıstan Alımkuldun zarluu ırın
Tolkuttu ıylooçuday öksöp, solup.

115 Turgandar cım - cırt bolup, kulak saldı,
Alımkul, Nurcandı calt karap kaldı.
<< Bul ırıñ tutkundagı zarıñ go >> - dep
Nurcandın ukmuş kara közü çaldı.

116 - Temirge kol, but baylanıp,
Teñ tuştan alıs aydalıp,

Telmirip ketip baratam,
Tilekke cetpey aylanıp.

117 Kölküldöp köñül bölünöt,
Köykölüp köz caş tögülöt,
Köröyün desem sen coksuñ
Kögörgön asman körünöt.

118 Carkırap atkan tañ sonun,
Caydarım baskan can sonun…
Cara köp candan ayrılıp,
Caldırap kalgan car sonun.

119 Uktasam tüştön ketpeysiñ
Uyalgan canday çetteysiñ.
Uy cutkan canday oygonsom,
Umtulup kalıp cetpeysiñ.

120 Acına bolgon adamday
Aldastap izdep tabalbay,
Alsırap kayta cıgılam
Ak kancar maga kadalbay.

121 Bük tüşöm, sızdap kıbırap,
Beypayluu muñdu şıbırap,
Bezildep uçkan cel kıyal,
Beypilsip cerdi kıdırat.

122 Cazdagı gülüm sen eleñ
Caykalgan maga den elen

Caynagan gülgö caraşkan,
Caydarıñ bulbul men elem.

Bulbulga gülü körünböy,
Buruksup atır tögülböy,
Bulbulu muñduu baratat,
Büktüşüp, bütkön ömürdöy.

Terektin bürü şıbırap
Tentek cel ötüp çımırap
Teñ tuştar deçü kün kayda,
Telmirgen suular zımırap…

Altın ay köktön caldırap
Ala – Too tiktep zañgırap,
Asıl keç deşken tün kayda,
Aykaşkan bizge magdırap.

Asmanda cıldız, cerde biz.
Al kezde aman elde biz.
Azaptın otu küygöndön
Azırkı muñduu pende biz.

Tagdırda uşul kün beken?
Tomsortup basçuu tün beken?
Talıkşıp kalsam şıbırayt,
Talpıngan küküş – gül beken?

Ozondop ıylap turgansıyt,
Obdulup kolun sungansıyt,
Oolaktap ciksiz kettiñ dep
Oylonup közün cumgansıyt…

129 Közümö közüñ körünöt,
Köñülüm sansız bölünöt,
Kök şiber keçip turganday,
Küküşüm, erkem öbülöt.

130 Zakımdar menen carışıp,
Zakımdar menen barışıp,
Zarlangan cardı süysömçü,
Zarıkpay mooktor kanışıp.

131 Oy çirkin anday kün kayda,
Ozondop kaldık beypayda.
Orolup esen körbösöm
Oolukkan menen ne payda!

132 Kandayça körböy ölömün?
Kandayça muñga könömün.
Kayrılbay, körböy ayrılsam,
Kantkende kördön körömün.

133 Örttönüp ketken zaman ay,
Örttöngön canga karabay,
Öksütüp bölüp taştadı,
Ölörçö, cetim baladay…

134 Uşintip ırdalgan ün kırdan aşıp,
Az – azdan alıstadı ünün basıp.
Alımkul süyüp cürgön Nurcan – gülgö
Bilgizbey tiktey berdi terşi basıp.

135 Ak betke tamılcıgan kanı cürüp,
Cürökkö kele kaldı künüçülük…

Kaytadan << ötkön iş go >> kanteyin dep,
Sezdirbey carkıradı Nurcan külüp.

DAYARDIK

136 Kürcüygön ebegeysiz kara bulut,
Başında Tyanʿ - Şandın turat tunup,
Kalıñ el Tyanʿ - Şandın kuçagında,
Tartışıp, olturuştu cıyın kurup.

137 Cel menen zakımdanıp << uzun kulak >>,
Bolgondon kabar beret başın kurap:
<< Paşaanın baştagısı az kelgensip,
Kol sundu ulandardın başın surap.

138 << Baldardı buyruk menen almak boldu,
Calınga: ok süylögön salmak boldu,
Miñdegen karı, caştar kan cötkürüp,
Muñkanıp küyüt menen kalmak boldu.

139 << Bul kaygı, bizge tüşkön bötön kaygı,
Tababız, azat uçar kaydan caydı?
Bolboso, çeçekeydi koldon berip,
Muñkanıp kütöbüzbü mobul saydı?>>

140 Dep aytıp, kuba cigit, başın çaykap,
Sınadı köpçülüktün türün baykap,
Tuş – tuştan turgan elder camıraştı,
(<< Bul turmuş turmuş emes – çayan, köyköp >>)

141 Deşkende, kuba cigit, kolun sunup,
Kayrattuu, tuş – tuşuna moynun burup,
Keyiştüü katuu, açuu dabış menen,
Süylödü, alda kimge kapkan kurup:

142 << Men uktum, can çıdagıs anık kabar,
Kalıñcurt buga kanday ayla tabar?
Malduular, bala orduna malın cumşap,
Boluptur kedeylerden satıp alar!

143 << Men uktum, ar bir cerden açuu dabış,
Dabıştın tamırı çın, anık namız!
<< Kuralsız, mal sıyaktuu aydalgança,
Oynoyluk acal menen kayrattanış !>> -

144 << Degen ün kulagımda oynop turat
Buga kim kayrat kılıp, kolun sunat?
Bolboso, zalimdiktin karın küröp,
Köp eldin, kanday buzuk, moynun burat?!

145 << Men kördüm köp üstünön bolgon bütüm,
Bul bütüm tumçukturaar, uulu tütün,
Uluktar, baarıbızdı tizmeleşti,
Köpçülük kapıldabay aldan kütün!

146 << Paşaaga at da berdik, ton da berdik,
Argamcı, baypak meeley, çom da berdik,
Köpçülük köynögü cok, kalsa dagı,
Çıdadık, baarın satıp, som da berdik.

147 << Cer ketti alda kaçan tazalanıp,
Kıyrattı baarıbızdı kazına alıp,
El cersiz, Ala – Toogo tırmalaştı,
Çırkırap, cer cetişpey kayran kalık.

148 << Akırı asıl candı almak bolup,
Kaygını kabat – kabat salmak bolup,
Bozdotup, okko türtüp cibermekçi,
Buga kim, çıday koysun, makul bolup!

149 << Cee bizge karmatpasa kural, carak,
Kantkende kala alabız can kalkalap,
Cer kazsak, düşman bassa, kandı çaçsa,
Biz emes, kat da kelbes calgız barak.

150 Azır da cürböybüzbü, denibiz çok!
Mençiktüü kenen baskan ceribiz cok.
Aydalıp ak eşiktik kızıl çokko
Akırkı körmök elek möndürdöy ok.

151 Soldattın eginderin orosuñ>> - dep,
<< Bolbosoñ, azır sottuu bolosuñ>> - dep,
Kızıl çok, kamçı cumşap, kılıç şiltep,
Kıyratıp, baratpaybı tirüülöy cep?

152 << Ce buga akı berbey, calgız tıyın,
Kün sanap, kün ötkörüü boldu kıyın,
Ce çıdap turabızbı, baştı tosup,
Obolu kılbaybızbı kalıñ cıyın?:

153 Körsöñör alıbızdı oygo salıp,
Kün barbı, baş kalkalar, candı barıp,

Eç kün cok, cata bersek, mından caman,
Kün sanap kılkındırat çalma salıp.

154 << Kayda bar, kay mümkündük bizdi koyot?!
Maakul, çın, bir top akim caşayt, toyot,
Kalgan el, kan calaşat, can talaşat,
Ulandar, kayrılbastan, közün coyot.

155 Atak, mal, bar cayloonu basıp koydu,
Cataktı opurultup kazıp koydu
Mırzalar birin – serin tüzöñ cerdi:
Özünçö mujikterge satıp koydu.

156 << Kalıñ el, suu menen el, cer menen el,
Cer, suusuz kalıñ dıykan cemekpi cel?
Mal bütün, tukabaday cer da ketip,
Közdö sel, cürök kaygı, mayıştı bel.

157 <<Cakşılar cakındarın korgop kalat,
Calgızak, köp cürögü kordop kalat,
Birindep, birdigi cok tura bersek
El muñdap, ulandarıñ şordop kalat.

158 Ölümgö özüm dayar, soldat bolboy,
Tozoktu keçe berem uçup, konboy,
Er ketip, emgektegen karı, caştar,
Caşaybı, tar turmuşta beyit bolboy?

159 << Cigitter, uulandırgan uşul oyum!
Malduular, can orduna cumşayt koyun,
Biz anda, bülö mında – zarlanganda,
Kim kuurap, kimder üçün bolot oyun! >>

160 Uşul söz el cürögün ezdi belem,
Akimder, bir balaanı sezdi belem,
Ar kimdin köñülündö ölüm, ömür?
Bul suroo kököylörün kesti belem.

161 Calgız can körö albaysıñ kabagı açık;
Tutkunda el turganday kaygı basıp,
Tiştenip, birin – biri salkın karap,
Kay birler caşıp catat, közün basıp…

162 Añgıça mañdaydagı askar biyik,
Şagırap taş kulattı, kaçıp kiyik,
Bir kezde çıykıldatıp, alıp uçtu,
Kiyiktin balasına bürküt tiyip.

163 Kaldayıp, kara bürküt mıtkıp alıp,
Temirdey tırmaktarın kanga malıp,
Mensinip, tıbıratıp, cürüp kaldı
Çıñırtıp, çıyırçıktı kaduu çalıp.

164 Ene ata eköö birdey tartañdaşıp,
Bay – baylap, bürküt menen katarlaşıp
Bürküttü arbap alçuu canday bolup
Bakırıp, kökkö tuylayt, can talaşıp.

165 Kaduudan kara bürküt kayra salıp,
Küngöydön teskey cakka kanat kagıp,
Elesin enesinen cogotkonço,
Çıyırçık çıñıruuda tabış alıp.

166 Kuranı kudup ırgıp bara cattı
Kuduret kaadasına, kolun çaptı.

Böyröktön duuşar kelip, mergen atıp
Koldoyup kurgan kayıp ölüp cattı.

167 Enesi, bürküt menen burup betti,
Kıyalı cerdi unutup kökkö ketti,
Tüyülüp, tütün bolup kele catıp
Kılıçtay kızıl zoodon alıs ketti…

168 Çıyırçık tutkun ketti, ene zodon,
Kuladı, kuran öldü kütkön oodon,
Ar dayım alsız çirkin kalbayt tura
Akmalap, kütüp turgan kekse coodon.

169 Uşunday kandan bütkön bala çirkin,
Köp elge körsötkönsüyt bolmuş kiltin,
Kara cer, köp közünö eñgi – deñgi,
Degensiyt: erkiñ üçün erte selkin>>.

170 Tañ kalıp, döñdö turgan kalıñ cıyın,
Betinen colukkanday, boldu kıyın,
Bayagı caşıp catkan, kargan çaldar,
Boloktop ıyga kirdi, kalıp cıyın…

171 Suratpay çaldar ıyın! Cıyın sezdi,
Balanın kandaylıgın kiyik çeçti,
Ak cerden atkıp catkan kankor üçün,
Ardaktuu, ene çirkin candan keçti.

172 Üşkürüp, oy tobolop, kayrattuular
<< Uşintip, bizden keter kayran baldar,
Eñgirep cer, suu menen balası cok,
Telmirip, cogolobuz kempir, çaldar>>. –

173 Al kezde, tigil zoogo bürküt kondu,
Kondu da tiktey ketti oñdu, soldu.
Añgıça, zoo cañırtıp mıltık ünü,
Bürkütkö kök korgoşun, sundu koldu.

174 Arbayıp, çeñgelderi izdep candı,
Kaldaktap bürküt zoodon ala saldı,
Bırkırap çalgındarı taştan – taşka,
Zookada, belgisi cok, cayda kaldı.

175 Turgan el, birin biri, cal – cal karap,
Ar kimge bütkönsüdü, ümüt, talap.
El – deñiz, karşılıkka turbay kalbayt,
Misaldı tüşün cırtkıç kuşka karap.

176 Dep aytıp, seyrek sakal başın burdu,
Alda kim, züküt kılıp közün cumdu…
Dabışsız bir top münöt öküm sürüp,
Köpçülük carılganday çuuga tundu.

177 - Soldatka baş kesse da bara albaybız,
- Kaygını, kaygı üstünö sala albaybız,
Baylardın başı ketpey, malı ketse,
Kantkende köptün uulun zalaldaybız!

178 - Barsak da barbasak da, ölüm beşik!
- Ölüşöm uşul cerden çelkildeşip,
- Cer, suu cok, kayda barsak bizder capan
Süylöşöm kim kordoso, kandı keçip…

179 Degen çuu botkolordoy borkuldadı
Kara cer, kalıñ çuuga solkuldadı.

Bayatan ün çıgarbay, kütkön moldo,
Kişimsip, ızırına korsuldadı:

<< Kalayık kantesiñer, karga bolup,
Çoñ, kiçüü kaynadıñar, carma bolup,
Tagdırdın buyruguna çara barbı?
Ketken cok, ali bolso kalbaa bolup.

<< Bul işke kim katılsa oşol akmak,
Bul işti ar kim ele, kılbayt çakmak.
Bul eldi biylep cürgön meelüülör bar,
Alarga kerek emes, aykay takmak…

Kudaanın buyruguna moyun sunup,
Paşaanın cardıgına közdü cumup,
Cer – cerde, kim ökümdü orundatsa,
Kulduk dep, orundaylık, dayar turup.

Mildeti bukaranın uşul kana,
Köröyün, kıymıldaçı buzul, kana!
Cönü cok, ölüm kütüp, şaşıp cürgön
Köp işin, çeçmek beken tentek kana>>.

Dep moldo alda kimdi katuu kaktı,
Tespesi kumalaktay kulap cattı,
Moldonun ızırınıp aytkan sözü,
Köp eldin cürögünö kancar kaktı.

Abalkı söz baştagan öküm cigit,
Moldonu tiktep kalıp, közün tigip,
<< Taksırım, köptün baarı akmak emes,
Çirise, silerdeydin meesi çirik!>>

186 Kuu moldo tarttırgansıp koldon bakan,
Umtuldu kaysalaktap, eki cagın
<< Bayakı kamçı oynotor keziñ emes,
Emi biz ayabaybız kandın canın.

187 << Sözüñdü kan cutkurgan kabıl tutsak,
Muñkanıp öñköy şorduu kandı cutsak
Dayarmın azabına, tozoguna
Cetkirgin padışaña buyruk buzsak!

188 Buyruk bügün: otko kana küyçüü kün,
El buyruktan kutulgandı süyçüü kün,
Cersiz, suusuz kısıp catkan buyruktu
Çömölölöp, ört koyuuga üyçüü kün!>>

189 Dep aytıp, daroo cigit tura kaldı,
Bir cigit, moldo caktan kıldı kamdı
Kalıñ el çuruldaşıp uygu - tuygu
Serpişken eki döönü karmap kaldı.

190 Tartışkan, culkuldaşkan, al kabardı –
Aytışıp kalıs bol? – dep çalga bardı.
Tiştenip, ızırınıp kekenişken
Kan kektüü, eki top el, anda kaldı.

KURAL

191 Şıbır – şıbır calbıraktın arası,
Şıgır – şıgır Tyanʿ - Şandın salası,
Top – top etip, ünü çıgıp, kerkinin
İştep catkan ulandardı, karaçı!

192 Çıtırmanduu karagaydın tañında,
Körük baskan kızıl calın canında,
Olturuştu, ot cüröktüü ulandar
Kural ! – deşip, tolkunu bar kanında.

193 Cargak şımga, boz köynögün şımdanıp,
Töşün açıp, ceñin türüp, tıñdanıp.
Baştan – ıldıy camgır bolup, bermetter,
Körük basat, kuba cigit ırgalıp…

194 Calañ ette cargak borkok kerilip
Can talaşat, eki- üç usta berilip,
Şıngır – şıngır, temir ünü küü salıp,
Kalıñ cerge ketip catat sebilip.

195 Alka – şalka kara terge çömülüp,
Cırtık köynök can – can bolup bölünüp,
Kargan usta karsıldatıp kirgende,
Şirendiler bal – bal etet tögülüp.

196 Orok, cuuşañ, ayrı, çalgı şagırap,
Ustalarga üyülüüdö camırap,
Kay biröölör buurusundun tişterin
Alıp kelip: << Çoyunbaş >>, dep, calınat.

197 Temir menen temirlerdi çabışıp,
Calındatıp çoyundardı agızıp,
Tomolonup, şalk etmeler, çoyun baş,
Dayardaldı, kuyma kumga cabışıp.

198 << Kan köksögön börü tilder caralıp,

Şırgıylardı kiyip catat, kadalıp,
Kay bir temir calın çaçkan kücügö,
Başın salıp, uştap catat madalıp.

199 Bir cagında, şordon darı kaynatat,
Bir cagınan, möndürdöy ok caynatat,
Bir cagında dayar bolup, narkesen,
Kandı kütüp, tiştengensip cay catat.

200 Tokuldatkan cıgaççılar: << tez >> deşet,
<< Kokuy ıldam, munuñ uzun, kes ! – deşet.
Kay biröölör : - Bekem bolsun, ustake
Börü tildin uşul cerin teş! >> - deşet ...

201 Ustalardan biröö tereñ oylonup,
Oturgansıp cañı uykudan oygonup.
Mındayça dep koburadı özünçö
Körünüştü özdörünö oygorup.

202 << Sozolontup ışkırgan çımçıktarı,
Tañ kalarlık tokoydo unçukkanı,
Çıñap catkan ustanın temirlerin,
Koşomattap, kay çımçık unçukpadı?

203 Karagaydın cap – caşıl bürün cıttap,
Oynop catat çımçıktar çıyırçıktap,
Kıyaldanıp, tüş körüp, ükü baykuş,
Badaldarda olturat kündüz uktap...

204 Turumtaylar, cagalmay çar – çar etip,
Alda kaydan zıpıldap uçup cetip,

Tırmaktay çımçıktardı çırıldatıp,
Tumşuk malat kanına alıp ketip,

Nazik ündör, karagaydın arası,
Türkün cıgaç, balatılar karaçı.
Mömölögön eçen capan ösümdük
Arasında el erkinin agası.

Tañ kalarlık turmuştagı küröşkö,
Tamsil kılam uçkundardı küröştö
Öz – özü öküm süröt kanattuu
Ar kiminde türdü tagdır künöskö >>.

Degen kezde biröö turdu barbaktap,
- Kele beri, bergin dedi, kaldaktap...
Dagı biröö: tokto, kumga sugarsın
Kantesiñ deyt, uşul cerde calcaktap...>>

Kay biröölör çoyun başın aştaşat,
Kay biröölör << aştan ber >> dep taştaşat.
Kay biröölör, maşina – dep katkırıp,
Can talaşkan ustalardı maktaşat....

Kimdir biröö arañ basıp kerilip,
Kelgen öñdüü olturgandan erigip
Salmak menen mazak kıla cılmayıp
Ciyirkengendey bir az kiyin çeginip.

<< Çarçadıñ go, baatır berçi körüktü,
Eles kılam bul işterden ölüktü.
Kayda barsak, kabırganı kıyratıp,
Alaar ençi, tirüülüktön ölükpü?!

211 Küç cetpegen, arstan menen arbaşıp.
Can teñelbes, cakşılarga carmaşıp.
Kur bakırıp, catabız go Alımkul,
Turat belem, közübüzdü kal basıp.

212 Dedi biri, moynu tüşüp, salınıp,
Kalgandarı tiktey ketti, cabılıp,
<< Sen korkosuñ, basa albaysın, körüktü >>,
Dep Alımkul, körük bastı çamınıp.

213 << Kele maga, men basamın körüktü!
Bul turmuştan artık köröm ölüktü...
Aşım mırza, bul cumuştu kıla albayt,
Biz sıyaktuu korduk tartıp körüppü?!

214 Açuulanıp, kolun urup töşünö;
<< Caşoo kanday elestelet közüñö!
Kadır, malıñ bolooru çın aralcı,
Bizder menen koşo ketçüü özüñö >>

215 Altın tabak, asman menen corgolop,
Bilinbesten tün camındı korgolop,
Ustalar da dem – aluuga cıynalıp,
Deşip küldü : << Emi kaydan col bolot? >>

216 Tunuk bulak nasıykatı şıldırap,
Ötüp catat tömön karay bıldırap,
Cal – cal ırın calındatıp, Alımkul,
Cambaştadı külgön boydon zıñgırap.

217 Al añgıça << Alımkul >> dep bakırıp,
<< Kaydasıñar ustake >> - dep çañırıp,

Mergençiler elik süyröp kelişti.
Kumdaktarın koçkul kanga batırıp.

218 Alar menen Murat ırçı aralaş,
Komuz koldo, elüülörgö çamalaş,
<< Aşım bügün çakırıptır, çertsin >> dep,
Cıynalgan miş, öñköy mırza, öñköy caş.

219 << Coldon bular oyun – çındap süylöşüp,
Alıp keldi temteñdetip süyröşüp.
Mintip çertkin, antip aytkın! >> - dep aytıp,
Keldi bular dalaylardı üyrötüp.

220 Dep komuzçu kök sakalın karmalap,
Ot canında çoyunbaşka tañ kalat.
Cana külüp kolu menen salmaktap
Degen öñdüü mından kantip can kalat.

221 << Ey aksakal, kantmek eleñ, Aşımdı?
Sürtmök bele akkan zarduu caşıñdı,
Calgız balañ alar menen kalmakpı?
Kötör aga, komuz menen başıñdı !!

222 Aşım bolso, malga gana bagıngan,
Agası bar, altın çenin tagıngan,
Alar cüröt ıstarçındı kısmaktap,
Kedeylerdin tizmesine kamıngan.

223 Kanay cüröt muruttarın çıyratıp,
Istarçındar kinegesin cıynatıp,
On beş kündö ala baştayt soldattı,
Biz sıyaktuu şorduulardı ıylatıp.

224 Al biz bolsok, kiyik bolup cüröbüz,
Aytçı, aga, kedeylikpi künööbüz?
Bay baldardı barbay, bizder ketkiçe,
Ölsök meyli, küröş menen küyöbüz!

225 Dep Alımkul, kerip sunup, koş koldu,
Çaldı karap, ulutunup, kozgoldu.
Aylanadan ün çıgarbay cigitter,
Komuzçu da oylongondoy tomsordu.

226 Çalda ün cok, közü tereñ kaynagan,
Alımkul sır çeçti belem, sayragan:
- Iras, baldar, köpölöktöy caş kaldı,
Ekinçi men caşarambı kayradan?

227 << Men silerdin camandıktı körgönçö,
Men silerden başkalarga köngönçö,
Bu komuzdu siler üçün tırmayın,
Calgızımdan calgız kalıp ölgönçö >>.

228 Dep baştadı, köptü körgön, ulama:
<< Balam, menden aşık altın suraba >>
Ermekteyin bul zamandın sıpatın,
Tar zamanda cetpey kettik muraga >>.

229 Dep komuzdu koluna alıp tolgodu,
Bir tükürüp bir çertkilep, oñdodu,
Karısa da kadimkidey süyküm – ün,
Tolkundadı, buulukkanday bolcolu.

230 Ortosunda aloo küyüp, çatırap,
Ot canınan oolak – oolak, kaçırat,

Muñ aralaş çal ırdagan << tar zaman >>
Eles berip, koçkul kandar atılat.

231 Çal mındayça tar zamandı baştadı,
Nazik kıldın dirildedi taskagı.
İçke tolgon kaygılardı tıtkılap,
Silkip – silkip, aldarına taştadı.

TAR ZAMAN

232 Kadırman inim, kulak sal,
Kaygıluu boldu, bizdin al,
Kaygıga tuulup kalıppız,
Kanterdi bilbey, boldum dal.

233 Kördüñör baldar, dalaydı,
Körgöndü aytpay caraybı?
Köpçülük körüp, turgan soñ
Köksöönün baarın sanaylı??

234 Buralıp öskön caş baldar,
Buguday şañduu baskandar,
Bolcolsuz tuman kaptadı,
Boşonor ayla kayda bar?

235 Kişenge tüşpöy baylanıp,
Kişi öltürböy aydalıp
Kiyiktey candık bolduk go,
Kirpikten beri çaynalıp.

236 Karasak uşul tar zaman,
Kaygılar baskan zar zaman,
Kayran el, mintip kan cutup,
Kabıktay katıp çarçagan.

237 Ayrıldık suunun şarınan,
Acırap cerdin baarınan,
Ayranda bolduk, temselep,
Azapka tüşüp cañıdan.

238 Kün sanap, kündör tartılat,
Küyüktüü cürök carılat,
Küypüldöy bolduk, boy cazbay,
Küyüttör kaçan arılat?

239 Caldırap carga cabışkan,
Carganat boldu, bizdin can,
Caraluu bolgon kiyiktey,
Carılıp aktı koçkul kan.

240 Ukmuştuu toodon unçukkan,
Ularday boldu bizdin can,
Uulardı cutup, temselep,
Uypaldı belem, koçkul kan.

241 Kokuylap çiyge caşınıp,
Koyondoy bolduk, basınıp,
Kocoyun, çoñdor koydon köp,
Kortoñdop üröt, asılıp...

242 Karduu too boldu ceribiz,
Kayıptay boldu elibiz,

Kayaşa kılaar çama cok,
Kayışıp turat belibiz.

243 Tuuralap kılıç baylanıp,
Tuygunday bolup aylanıp,
Tutkunda catkan kayran el,
Turuşar beken şaylanıp?

244 Çırpıktay bolup mayışıp,
Çıdadık kırgız kayışıp,
Çenebey kandı agızdı,
Çerdeygen biyler,cayışıp...

245 Köynöktü cayar ceriñ cok,
Köşülüp catkan eliñ cok,
Kömököy kelse, til kelbey,
Köñülüñ tunuk, deniñ çok.

246 Barkıttay bolgon cer kayda?
Barçınday bolgon er kayda?
Baktını baştan kaçırbay,
Baatırlık kılar el kayda?

247 Tulpardın körkü ter menen,
Turmuştun körkü cer menen,
Turaktuu cerden ayrıldık,
Tomsorup kalıñ el menen,

248 Şarpıldak köldör, suu ketti,
Şañdanıp uçkan kuu ketti,
Şaştısın candın ketirgen,
Şaytandar bilçüü kün cetti,

249 Çıgımdar basıp kalkımdı,
Çıgarıp catat tarpımdı,
Çınarday bolgon baldarga,
Çıyralıp paşaa, talpındı.

250 Boluştar << makul >> bolcolu,
Boy sungan belem bir colu,
Botosu ölgön ingendey,
Bozdoboy kalsak, bolgonu...!

251 Katuulap catat buyrugu,
Kadırman elim tuydubu,
Kaltırap turar bekenbiz,
Kudaydın bul – dep, buyrugu.

252 Köñülüm cetpeyt barına,
Kölküldök turmuş şarına,
Kökölöp uçup kete albay,
Kez keldik tuyuk carına.

253 Kulagım tunat kabarga,
Kubat cok, cılçık tabarga,
Kuzgunday bolgon uluktar,
Kılçayar emes, abalga...

254 Kamaldık zoogo kaptalıp,
Kacıdık cerge taptalıp,
Kayakka ketip cogolot?
Kadırman baldar kattalıp...

255 Deñizge ketken kayıktay,
Telmirdi kalkım mayıptay.

Telilüü bolgon cılkıday,
Temteñdep kaldık ayıkpay.

Suularga akkan sal bolup,
Sumsaydık belem, dal bolup,
Saysa da başka tura albay,
Sorulduk belem kan bolup.

Oylosom zaman, tar zaman,
Orguştap akkan kan zaman,
Obu cok sorup baratat,
Oñolor beken zar zaman?

Uzanıp catkan Alımkul,
Uluksat kılsañ söz uşul,
Uulanıp mögdöp catabız,
Uykudan bezgen kez uşul.

Karagay, cerdin arasın,
Kalkançı kılgan balasın,
Kalkıldap eliñ turganda,
Kandayça arga tabasıñ?!

Appaktan kara taanıgan,
Azamat eleñ naalıgan,
Azaptı körüp, çok baskan –
Acının kanduu kaarınan.

Cetim, şok bala ataldıñ,
Cer tırmar bolup ataldıñ,
Cetilbey catıp calaadan,
Cetimiş cıldık dat aldıñ.

262 Karçıga kuştay aylandıñ,
Kalkıñdan alıs aydaldıñ,
Kamoodo cürüp karcalıp,
Kadırın bildiñ, maydandın.

263 Köp elden açık, közüñ bar,
Köşültör, çeçen sözüñ bar.
Körüngön tiştep ketpesin,
Köñüldö bolsun caş baldar!

264 İşengen – balban – böbögüm,
İyilbes ustun cölögüm,
İymenbes ottuu cürögüñ,
İştey ber, baatır öbögüm.

265 Kırgızdın baarı, kıyla zar,
Kıykırsam elim, ıylaşar,
Kıyamat kündör tuş keldi.
Kıynaşar duşman, ıylatar.

266 Atıñdı süylöp caş baldar,
Arka – dep cüröt, aska – car,
Aylasın özüñ tappasañ,
Alganı turat, tolkun şar.

267 Aloolop cürök calındayt,
Aytuuga kubat tabılbayt,
Armandın agıp tolkunu,
Agızat, denim kabıldayt.

268 Muñ baspas, elde kün barbı?
Muñkanbas bizde ün barbı?

Muñkuloon bolup, bük tüştük,
Muratka ceter kün barbı?!

269 Karıñdın – büttü, dastanı,
Kadimki cokko caş çagı,
Kaygıluu kündü comoktop,
Komuzdu karıñ taştadı...

ALIMKUL AYTTI

270 Oturgan ot canında Abdıkalık,
Türtkülöp kızıl çoktu, közöö salıp,
Alımkul Gülcamaldı süylösö – dep,
Ötündü karıyadan, kulak kagıp...

271 Dalaydı çotko salgan kıydı karı:
- << Kimderdi otko salbayt, süygön carı,
Caşçılık er cigittin döölöt başı,
Caştıkta bolgonu cön iştin baarı.

272 Caşçılık – calındagan ot emespi,
Caşçılık – özünö özü, sot emespi,
O, balam, kurbularıñ kaalagan soñ,
Ermekte, zeeniñ taza, çot emespi?...

273 Kurbular, tañırkaşıp Alımkuldu,
Bardıgı çakırganday moyun burdu,
Sakaldı salaa menen birden irgep,
Karıya kulak tosup, közün cumdu.

274 Alımkul ulutunup, köödön kerip,
Açuusu ötkön işke kaytıp kelip,
Süylödü bir üşkürüp, bir çımırap,
Kıskaça, mına mınday cipke terip:

275 << Calcalım – Gülcamaldı süygönüm çın,
Calbırttap, tozok otko, küygönüm çın,
Caraluu, kolgo tüşkön arstanday,
Caldırap kaygı, muñdu üygönüm çın.

276 Küküştün carkıragan çolpon közü,
Küygüzgön kümüş dabış, şirin sözü,
Asmandan azireyil atkan menen,
Ayrılgıs özüm üçün bütkön özü.

277 Gülcamal, kimdi özünö karatpagan,
Kimderge tokson toguz sanatpagan,
Kerilip, men –mensingen mırzalardın,
Kimine ısık temir calatpagan?

278 Atası Gülcamaldın kara dıykan,
Mülkü cok, baylık kılıp, altın cıygan,
Camaldın aldı, artında uyalaş cok,
Calgız gül Camal üçün bardık cıygan.

279 Camaldın közgö tüşör kelgen caşı,
Kulpungan, kaltar bolup, cibek çaçı,
İymeyip, çabalekey kanatınday,
Ak cüzgö, kınalışkan kıygaç kaşı.

280 Camaldı, kim süybögön kıyaldanıp;
Camal dep, kim barbagan kumardanıp,

Camal da, cazdın kızıl gülü bolup,
Körüngön suluu kelbet cubarlanıp,

281 Camal – ay, Camal – çolpon, Camal – cıldız,
Camal – ot, Camal – calın, Camal – nurkız,
Camaldı, car kıluuga kanat cayıp,
Cak – caktan kol sunuşkan dalay kırgız.

282 Kız baykuş, koldo tutkun, kuş emespi?
Mal berse, şaytan, cinge tuş emespi?
Erksizden gülü solup, tepsetilip,
Cürögü ölgönünçö muz emespi.

283 Oşol kün Camalga da kanat caydı,
Camal can, caktırgan cok marttı, baydı,
Al kezde nan çaynaşıp, kol alışkan,
Caraluu men karıptı, bastı kaygı...

284 Agabız << cuuçuluktun >> kolun sunup,
Camaldın bülöösünö kulduk kılıp,
Men üçün öz tilegin aytıp saldı,
Keñeşip, tilekteşter, açık çıgıp.

285 Camal can, calcıltatıp, çolpon közün,
Carooker apasına cayıp töşün,
<< Alımkul, canga tete cigit go >> - dep,
Bildirgen ıraazılık, altın sözün.

286 Al kezde öñköy biyler cıyın kurat,
Cem tüşör, çatak iştin başın kurap;
Atagı alıs ketken baykuş kızga,
Bir mıktı Tölögö bul sözdü kılat.

287 - Bar deşet, tuuganıñdın calgız kızı,
Dalaylar kol sozot miş caydır, kışı,
Şayloodo, kanat, kuyruk kerek deseñ,
Men sendik, kulduk uram, sözüm uşu.

288 Söz emes ekööbüzgö kesken kalıñ,
Kaalasak kakpaybızbı, köptün malın?
Dostuktan sööktöşüü – tübölük iş,
Başımdı attabassıñ, cok dep malıñ>>.

289 Degende, Tölö daroo, << makul >> degen,
<< Biy, dosum, munuñ sonun akıl >>, degen,
Dos bolduk eçen cılı kadır kalbay,
<< Doston da cilik kıybas cakın >> degen.

290 Eki biy kubanışıp, koldu sunup,
Karmaştı, kudalaşıp kulduk urup,
Beş ata, kız atasın esine albay,
Tölö biy külük mingen çirep turup.

291 Al kabar, biyden murun uçup cetti,
Atası, kız baykuştun çoçup ketti,
- << Sırtımdan sata turgan mal emesmin,
Ar dayım bul Tölönün kordugu öttü !>>.

292 Dep aytıp, dolulanıp, küydü – candı,
<< Ögüzgö kantip berem, küygön şamdı,
Atası – biy, atagı bolgon menen,
Balası bolgon emes, kişi sandı.

293 Körböysüñ, adam sınduu kılgan işin,
Caba albayt, oozundagı otuz tişin,

Düküyüp, çoçko sınduu, kabak açpay,
Kaytarat, adam emes, maldın izin...

294 Tölönün, bul kordugu kanday korduk?
Tölönün, bul zordugu kanday zorduk?
Mal bolso, baarın biylep, içip – cedi,
Kim çıdayt akırında, malday bolduk.

295 Tölönün kanın suuday agızbasam.
Tagdırda uşul bügün cetsin kazam,
Mal emes, başımdı da satıp kirdi,
Çaynalıp, bul doñuzga kantip catam?!>>

296 Añgıça koş cigittep Tölö << baatır >>,
Atasın kız baykuştun çakırıptır,
- Başımdı sattıñbı ?>> dep keñeşembi,
Cogol ! dep kız atası bakırıptır.

297 Tölönü anın coobu çoçutkan cok,
<< Kız emes, baarın biyleş, mildetim ok,
Bul eldi men bilembi, el bilebi,
Çoñ olco, kursagının bolgonu tok >>

298 Dedi da, Tölö kıldı bilgen işin,
- Kagam – dep, kayra aytkandın otuz tişin,
Çırıldap kız atası kala berdi,
Kaytarıp cokçuluktan ötkür mizin.

299 Oşentip, al aradan köp kün ötkön
Azaptuu Camal çirkin, caşın tökkön,
Al kezde, ottuu bolup, şoktuu bolup,
Kay cigit bolgon deysiñ menden ötkön.

300 Men anda Camalsız kün, bolbos degem,
Mından çoñ baktısız kün konbos degem,
Caynagan Ala – Toonun kızgaldagı,
Ölbösöm, cat kolunda bolbos degem.

301 Al kezde, kız oyunga togolonup,
Camalcan kayda bolso, koşo bolup,
Camalga özüm gana tokmok salıp,
Caldırap aykaşçu elem, sozolonup...

302 Al kezde, ünü süyküm, ırı körköm,
Eç cigit bolgon emes, menden öktöm,
Momintip, tolkundatıp ırdaganda,
Caşıktar; bettey albay tömön çökkön:

303 Ak tuygun menmin talpıngan,
Ak peri, sensiñ kalkımdan,
Aylanıp alıs ketpeymin,
Ak peri sınduu carkından.

304 Tagdırdın colu – taytak col,
Taalayga kütkön kün oşol,
Taraza cıldız batkança,
Tañşıtpay, altın berseñ kol.

305 Carkıldap, körköm külösüñ,
Caydarım, sonun münözüñ,
Caşırıp koyso caratkan,
Caş candın kılgan künöösün.

306 Tabışıñ kümüş ünündöy,
Taasiriñ cazdın künündöy,

Taalayga calgız bütkönsüñ,
Talaanın kızıl gülündöy.

307 Karaşıñ kandı kaynatat,
Kadırıñ tildi cayratat,
Kayıktay cürgön cel kıyal,
Kantkende tınçıp, cay catat.

308 Kaşıñ bar, sonun çiygendey,
Kalemdin uçu tiygendey,
Kaygını cazar Küküş can,
Kayrılıp kelçi, iymenbey.

309 Emçegiñ çayan tüygöndöy,
Entigip, carın süygöndöy,
Ebelek bolgon cürögüm,
Ezilip, muñga küygöndöy.

310 Oylonsom künüm akkan sal,
Obolop uçpay boldum dal,
Oyrotton sendey süybösöm,
Oynoboy kuday otko sal?

311 Kılçaysam, künüm akkan sal.
Kılçaktap uçpay boldum dal,
Kırgızdan sendey süybösöm,
Kınabay teñir otko sal?

312 Süygüzsöñ, altın süyöyün,
Süldörüm kalsın küyöyün,
Süygönüm bölök kalgan dep,
Süybösöñ zarlap cüröyün?

313 Aytılgan antka bekembiz,
Armansız cırgaar bekenbiz?
Aylantkan duşman köp çıgıp,
Armanda keter bekenbiz?!

314 Kökölöp uçup cürsömçü,
Köönümçö oynop, külsömçü,
Köñüldöş Küküş sen menen,
Köp cıldar dooron sürsömçü!

315 Ak tuygun bolsom, çöldögü,
Ak ördök bolsoñ, köldögü,
Ak selde toodon aylanıp,
Ak köldön kelsem körgönü,

316 Ak çabak bolup, çubalsañ,
Ak köbük bolup, munarsañ,
Ak cibek cayıp, tor kılıp,
Ak tolkun keçip, kubansam...

317 Sunulgan kolum cetebi?
Suysalgan suluu, keteli!
Surdanıp cürgön duşmanım,
Sultandar alıp ketebi?

318 Mañdaydan şorum ketebi?
Malduular saga cetebi?
Mal kindiktüü tuuganıñ,
Mayıpka satar, keteli!

319 Küküktör menen Seynektey,
Küyüttüü bolup, kol cetpey,

Küküşüm sen dep, kelgende,
Küyörüm, kelçi, degdetpey!

Tagdırdın colu, caman da,
Taarınam, çirkin, zamanga,
Taalayluu bolçu cal – calım,
Tartılbay beker camanga!

Tozoktuu uşul müşkül iş,
Tolkundap ötöt kılgan iş,
Toksongo birge caşasak,
Toybosok kerek, kanday siz?

Karaşıñ sırdı çeçişken,
Kadırman cal – cal cetişken,
Kaşkaya külüp kol berçi,
Karaylap turam ketişten.

Cardılık, çirkin, bassa da,
Caannam otun çaçsa da,
Car bolsok bizde arman cok,
Caratkan körün kazsa da.

Can algıç, meni atsa da,
Canıma kılıç batsa da,
Carıgım sen dep, ketermin,
Calınduu otko caksa da...

Uşintip eçen tañdı atırgamın,
Cüröktü tolkundarga batırgamın,
Süygönüm, can ayaşpas, calcalımdın,
Bal tilin eçen tatıp, tatırgamın.

326 Tetigil belde, biydin aylı bolgon,
Tiginde, kızdın cañı kaynı kongon,
Al kezde col bögögön cer köçkü cok,
Col toomu uşul cerden ayrı bolgon.

327 Eki bir urmattaşıp sakal caykap,
Döñ – döñdö olturuşçu kımız çaykap,
Bir künü Abıl barıp ulak tartıp,
Alardın cayın kayttı toluk baykap.

328 İş cayı bizder üçün kermek boldu,
Kudası bürsügünü kelmek boldu,
Şayloodo talaşı cok, çıgım kılbay,
Tölögö boluştuktu bermek boldu.

329 Biz bolsok, bir kün murun tuura salıp,
Anıktap kabar aldık, kızga barıp,
Kudalar şaani menen kelgen tünü,
Camaldı alıp kaçıp, colgo saldık.

330 Alda kim bizdin sırdı murun cetip,
Koş biyge cetkiriptir baarın çeçip,
Al döölör toguz cigit küzöt koyup,
Mildetin tapşırıptır neçen zekip.

331 Sur bulut ulam aydı kaptay kalıp,
Ay keede, cerge karay közün salıp,
Tartışıp ay buluttar turgan çakta,
Tetigil çoñ çalkakka cettik barıp.

332 Añgıça tos – tos degen dabış salıp,
Tokmoktoy soyuldarın karmap alıp,

Tuş – tuştan dabıratıp sabap cattı,
Üç adam, bir adamdan karmap alıp.

333 Biz üçbüz, alar toguz salgılaştık,
Tartıştık, alkalardan algılaştık,
Süzüşkön too tekedey karsıldaşıp,
Ün, söz cok, sürgülöşüp bargılaştık.

334 Coldoşum, Abıl bolçu, balban mıktı,
Eköönü itelgidey şiltep cıktı,
Bir kezde soyul menen koşo ketken,
Biröönün << öldüm >> degen ünü çıktı...

335 Añgıça, cabalaktap kuugun kelip,
Bizderdi cançıp kirdi, ittey kerip,
Bir kezde, börü tartkan caş kulunday,
Camaldın ünü çıktı, cakın kelip...

336 Bir cigit Abıl cakka cakın – barıp,
Bettebey taysaldadı, buytay kalıp,
Bir kezde arkasınan bara catıp,
Mingenin tak çıkıyga öttü salıp.

337 Toburçak bir çıñırıp ala saldı,
Cıgılbay Abıl çurkap tura kaldı,
Kuugandar cöölöp kalgan caş bürküttü,
Çuruldap aylandırıp kurçap aldı.

338 Baylaştı, cançıp catıp, kanga bölöp,
Baş – közdün tamtıgı cok, köpkök könök,
Tölönün bir üyünö kirgizişti,
Cançılgan buttu, koldu arañ cölöp.

339 Ertesi cer kaykıgan boldu cıyın,
Biylerdin birisinen, biri kıyın,
<< Biröönün nikelegen carın alıp,
Bul eldi körbögöñ – dep, calgız tıyın >>.

340 Añgıça, çırıldagan ıy ugulup,
Dürbölöñ, çuular menen kulak tunup,
Ökürük, azan – kazan, tömön caktan,
Bir << şumduk >> bizge keldi, kolun sunup...

341 Tömöntön törtöö kelip, uçup atçan,
<< Tölönün Tölömüşü kaza tapkan,
Tündögü can ayaşkıs karmaşuuda,
Karının kara kuşun cara çapkan >>.

342 Degen ün, kulagıma oktoy tiydi,
Bışırıp, cürögümö çoktoy tiydi,
<< Biylerdin çıragına may tamdı >> - dep,
Abıl can bir şumduktu içke tüydü.

343 Topoloñ, çak – çelekey, ündör biyik,
<< Kırgıla, cogotkula, malın tiyip,
Katuudan kazan kalsın, külün sapır,
Katınga kalsa bolot calgız iyik >>.

344 Öldübü, ölgön cokpu calın küydü,
Soyuldap talkalaştı, caman üydü,
Bir uruk aylıbızdın malın talap,
Toybogon biy, boluştar aldı – çüylü.

345 Surabay iştin cayın toluk terip,
Pristav sotu menen cetip kelip,

Sottodu tübölükkö Sibirʻcakka,
Ayrıldık, elden, cerden, cardan tenip.

346 Çınında, Tölök kakbaş ölgön emes,
Emdige çal Tölöktü kömgön emes,
Kıyanat dayım öküm sürgön menen,
Mındaydı dalay karı körgön emes.

347 Oşentip aylık colgo tutkun bolup,
Kol, buttar caralgangan kişen sogup,
Köz caynap, cürök kaynap, ölbögön oy,
Azattı sörö kılgan candı korup...

348 Uşintip azap çektik, alıs kettik,
Aylanıp kazgan kenge barıp cettik,
Eñkeyip, suu cutuuga uruksat cok,
Eñgirep şorduu caştı colgo septik.

349 Tutkundar biz ele emes, türkün elden,
Türdüüsü türdüü işten tutkun kelgen,
Muştumday kara nandı suuga çılap,
Karterde, biz şorduuga mümkün delgen.

350 Bargan soñ baarıbızdı kenge bölgön,
Taş çagıp, metirleçüü cerge bölgön;
Bir künü cer astında çatak çıgıp,
Can dostum, Abıl kurbum, anda ölgön!...

351 Bul kündü körböy kaldı kayran kurbum,
Kurbumdun erdigine moyun sundum,
Carkırap, tirüülüktö bolgon bolup,
Tübündö kala berdi tereñ muñdun.

352 Oy, çirkin, oşol kündü basıp keldim,
Taş baskan eçenderdi taşıp keldim,
Akırı altı katar gül çıkkanda,
Aylanıp, azap – tordon kaçıp keldim...

353 Men cerden ketkenimde on ceti caş,
Altı kat kar ciredi, bul şorduu baş,
Altı kat güldör caynap, bulbul sayrap,
Bolgondo kelip kördüm, tıgılgan saz.

354 Bul sazdı siler menen birge keçip,
Bul sırdı siler menen birge çeçip,
Olturam arañarda muñdu sanap,
Ayrılgan el, cerime kaytıp cetip.

355 Kara söz, sıykırluu söz, Camal bolso
Ölüptür, zoodon uçup kaygı tolso,
Meltirep, zoo tübündö catkan irim,
Cuubaybı, cazıksızdı, maakul bolso?...

356 Oşentip Gülcamaldı süygönüm çın,
Al üçün cürögümdün küygönü çın,
Mahabbat, bir cüröktü eki kılıp,
Betimdin ak betine tiygeni çın >>. –

357 Dep aytıp, ulutunup, kerip kaşın,
Alımkul, komuzçuga burdu başın.
Buulugup, uyup ukkan, caşık karı,
Bışaktap: toktotkun! – dep, töktü caşın...

TARTIŞ

358 Takatsız tolkundagan kalıñ elim,
Talkuulap padışanın kanduu selin,
<< Berebiz, bere albaybız >> degen ündör,
Bacıldap, bir – birinin ukpayt kebin...

359 Biy – Tölö kesirlenip, buurakandap,
Asmanga koldu şiltep, köktü candap,
<< Orus degen köktögü cıldızday el,
Kay akmak, karşı çıgat, soyul kamdap.

360 Padışa, kuday süyüp koygon pende,
Buyrugu sünnöt bolgon kalıñ elge,
Ne kılsa, buyruk menen iştey alat,
Ört koyso, erki toluk bizdin cerge.

361 Kaysıga biz keñeşip olturabız,
Kaalagan bolor işti bolturabız,
Kalıñ el, bul cıyından taray bersin,
Kalganın spiskenin tolturabız !

362 Pişpekte, Pristovdo, keñeş boldu,
Bilgiçter mınday, anday debes boldu,
Uluktun bar cardının ugup turup,
Bardıgı makuldukka koldu koydu.

363 Kimde – kim bul buyrukka karşı kelse,
Bolbosun taarınçısı calgız mende,
Karmatıp, ökümötkö tapşıramın
Taanıtıp, karşılıgın kalıñ elge >>

364 Kalıñ el, uu – çuu bolup tolkuy ketti;
<< Karmalbay kanday azoo, azat ketti,
Carıktan, karañgılık cakın bolup,
Biz emes, baarıbızga kaza cetti! >>..

365 Degen ün tuura caktan atırıldı,
Kalıñ el, üygö karay capırıldı,
<< Adamzat, candan keçip turgan kezde,
Ukpaybız ! otko türtkön akılıñdı...

366 Uk boluş, orus eli obdulgan el,
Tolkusa, basıp ketçü kaptagan sel,
Biz üçün anın baarı celdet emes,
Eki eldi bölüp turgan karañgı bel.

367 Köpçülük orus eli takka karşı,
Tak minip tayrañdagan bakka karşı,
Tartışıp azattıkka süyröp catkan,
Cumuşçu, çoyun kolduu, kalıñ calçı.

368 Men kördüm orus elin korduk körgön,
Miñ – miñdep azap tartıp, açtan ölgön.
Kılıçtın mizi menen süylöşpösö,
Adam az, padışaga köñül bölgön.

369 Biz dagı orusiya elinenbiz,
Biz dagı azattıktın celinenbiz,
Padışa, törö, boluş celdetterdi,
Şıpırıp, cogotuuçu selinenbiz >>.

370 Dep aytıp er Alımkul açuulandı,
Tolkutup korduk körgön baykuş candı.

Kalıñ el kayrat kılıp Alımkulga,
Süykümdüü sıpaat menen kabıl aldı.

371 Küydürüp çoñ Tölönü bastı calın;
<< Tögöm – dep – karşılardın koçkul kanın,
Karma! – dep, buyruk kıldı, cigitterge,
Köp eldin körünüktüü arıstanın.

372 Cigitter şapa – şupa tura kaldı,
Süylögön Alımkuldu koldon aldı,
Calındap tolkup turgan kalıñ elden,
Bir kişi bir cigitti salıp kaldı.

373 Çıñ tiybey, tolkup turgan kalıñ kalık,
Tuş – tuştan kirip ketti, kamçı salıp.
Soldatka tizilişken altın – caştar,
Toktoosuz kol salıştı, basa kalıp.

374 Camırap, eldin baarı kirip ketti,
Çuruldap, küçötüşüp, tepe – tepti,
Kamçılar dıbır – dıbır cabalaktap,
Tilişti, mıktılardan eçen betti.

375 Tizmeçi, ıstarçındar kızıl cayan,
El üçün: el bilgender boldu çayan.
Koş bettüü, koşomatçıl, aldamçılar,
Kaçırdı – Tölö biydi töşkö tayan.

376 Bir tobun kızıl cayan kılıp taştap,
Kalıñ el çuruldaştı, cabalaktap.
<< Kimde – kim soldat degen ün çıgarsa,
Tak uşul kılaarıbız kızıl batkak.

377 Dep aytıp, kalıñ tolkun batalaşıp,
Kazatka çıkmak boldu, kandı çaçıp.
Alımkul, aldastagan aygay saldı,
<< Atsızdar, mine bersin tapsa basıp?

378 Mal emes, candarıbız, kayda kalat?
Kalıñ curt, mıktı bolsun tandalıp at.
Kimde – kim, bul tilekke karşı kelse,
Tak uşul, kolubuzdan kanı tamat!

379 Tañ erteñ dayar bolsun ölbögön can,
Bardıgı boluş kerek, caraktangan;
Ustalar tañ atkıça uzanışat,
Unutpay, carma – süzmö, algıla nan >>.

380 Degende, çur – çur etken dabış bastı,
Karılar, a kudaylap, kolun cazdı.
Biy, boluş, tizmeçiler moldo menen,
Alaktap kalıñ elden alıstaştı...

381 Acının mañdayınan tamçılap ter,
Kıp – kızıl kan körünöt kap – kara cer.
Çelkiygen Tölö biydi, bulkaktatıp,
Teñselip arañ celet, ak tuyak ker.

382 << Arkadan itter kelip kalbas beken?
Acım siz, bastıra cür, bekem bekem!
Alardın açuu teri çıkkan çıgar,
Şaşpasın kan cutkuzup erteñ cetem!>>

383 Dep acı, açıp ketken kamır bolup
Şişinip, at üstünön arañ solup,
Baratat kara küçkö kayrat kılıp,
Tolkundan soo kalganga maakul bolup.

384 Koş better, çark aylanıp: << Acım >> deşet,
Akaktap, acı kiymin atçan çeçet.
Kol salgan kalıñ elge tiştenişip:
<< Soylotsok, Alımkuldu attiñ! >> deşet.

385 Al kezde, altın şoola bata cazdap,
Asmanga kızıl nuru cabalaktap.
Bügünkü kan çıgargan tartış sırın,
Elestüü körsötkönsüyt kökkö maktap.

386 Aradan bir mookumdar ötkön çakta,
Köründü çapkan candar aldı cakta,
Ber caktan çoçup kalgan ılay cürök,
Acı, biy çoçup ketti: << Kuday cakta! >>

387 << Çapkandar, köl tolkutkan bolup cayan,
Çataktın baştalışın kıldı bayan:
<< Bömöştük, badiretçik, baarın karmap,
Kılıştı catakçılar kızıl cayan:

388 << Keliptir Samarkandan ısık kabar,
Kazaktar, Almatıga bolgon dayar,
Merkini, Çaldıbardı kırgız, kazak,
Kamalap, zamanasın kılıptır tar >>

389 <<Kordoydon poçtooçunun meesin carıp,
Akçasın atı menen talap alıp,

Torgolup Uzun agaç kaldı deşet,
Kayrattuu kazak caştar, kamap alıp>>

390 <<Taşkendi talkalaşıp aldı >> - deşet,
<< Oyrondop Oluyatakaldı >> - deşet,
Mergender, toodon kiyik atkan sınduu,
Kumdaktı can kanına maldı >> - deşet,

391 <<Soltonun Çolponkulu, Cantayları,
- Özbek, özü baştap manap – baarı,
Soldattı berebiz – dep, elden çıgıp,
Pişpekke – tüştü deşet, arızdarı...

392 << Ayaldar, bir pesirdi karmap alıp,
Ölörçö kıldı – deşet, başın carıp.
Kalganı erteñ – bügün ugulmakçı,
Ar künü turmakçıbız, kabar alıp >>.

393 El tolkup körüp catat kamılgasın,
Bul kündö kimder kara camınbasın.
Moynuna el kaamıtın ilgen erler.
Colborsço, kantip ergip çamınbasın.

394 Dep aytıp, << bizdin ayıl belen – dedi,
Silerge oşonduktan kelem >> - dedi.
Ber caktan zapkı cegen Tölö, biy da,
Çataktın cayın ugup eleñdedi...

395 Ün, söz cok, acı bir top başın çaykap,
Karadı, bardıgının türün baykap,
<< Bargıla, coluñuzdar bolsun >> - dedi,
Köñülsüz, kabarçını kurgak caykap.

396 Bul kabar acı, biyge oktoy tiydi,
Ciligin çagıp turgan çottoy tiydi,
Ezelki kandan bütkön baylık ketip,
Süt bolup sorulgan el, coktoy tiydi.

397 Kamçının sabı menen eerdin kaşın,
Akırın urgan bolup, sıypayt başın.
Tolkunga küçü kelbey kalgandıgın,
Bildi da, kıydılıkka kirdi baçım.

398 Şalkıyıp, ünsüz gana kıbıratıp,
Acı – biy keykeñdeşti şıbıraşıp,
Çettegi kuu moldonu Tölö candap,
Şıbırayt, erdi, başın kıbıratıp.

399 Şıbırga, kıydı moldo: << Makul >> - dedi,
<< Acım, bul aytkanıñ akıl – dedi.
El menen eregişeer mezgil emes,
Karmaşsak, acalıbız cakın >> - dedi.

400 Cötölüp, kılır közün külüñdötüp,
Orsok tiş, tompoy oozun mülcüñdötüp.
<< El – cemiş, koldon çıgıp ketpese eken,
Bir cigit kabar kılsın, tündöp cetip >>.

401 Erksizden, keleçekti eske karmap,
Köp elge aktanıştı sözün kamdap.
Karañgı – şıbır menen sır çeçişti,
Bir – birin öñköy << döölör >> içten cañdap..

402 Söz bütüp, ayrı sakal acı turup,
Koş bettüü cökörlörgö moyun burup,

El kamın oylop turgan adamdarça:
<< Mırzalar, ukkula – deyt, akıl kurup:

Bolor iş, bolgonunça bolgon belem,
Kaapırlar, kaygı menen solgon belem,
Musulman zobolosu kötörülüp,
Baktısı paygambardın kongon belem?!

Sultanım, Turkstanga kelet belem?
Suraktı özübüzgö beret belem?
Buyrukka şek keltirgen kaapırlardı,
Taş barañ, zındandarga teret belem?!

Arbagı bababızdın konot belem?
Ak tilek anık kabıl bolot belem?
Atanın alıstagan eski saltı,
Tögülböy, kalıbınday tolot belem?!

Bir adam, tandap minip, kayra barsın!
Kaldaygan kalıñ curtka kabar salsın,
Kaapırga karşı çıguu mildetibiz,
Musulman zamanı üçün kaygılansın.

Özübüz el bolobuz kandık kurgan,
Tüşünböy çatak kılat, önköy urgan,
Estüüdön el baştagan kan şaylaybız,
Cazaluu, bul tilekten moyun burgan.

Askerge erkekterdin baarın alıp,
Kaapırlar kolkosuna kancar malıp,
Babanın ötkön doorun cañırtabız,
Urmattuu sultanımdan buyruk alıp.

409 Bügün el tüşüngön cok aytkanımdı,
Elge men dalay akıl aytpalımbı.
El bizge kapa bolor eç cönü cok,
O kuday, elden bölböy tart canımdı!?

410 Paşaaga soldat beriş toktodu – dep,
Aytkıla, kayta – kayta bilgizip, bek:
Cok cerden bügün beker tartış çıktı,
Caramsız andaylardı kılbasın kek!...

411 Biz menen birge cüröt Kıdır, Kanat,
Ebakta makuldaşıp, kılgan talap,
Kırgızda kıdır koldop cürgön adam,
Erteñden el başkarıp, han atalat.

412 Bul sözdü bardık cerge cardap kelsin,
Erteñki cıyın cerin kamdap kelsin.
Biy, boluş, soldattıkka karşı eken – dep,
Anıktap, tüşündürüp, barlap kelsin.

413 Atayın Alımkulga bara kelsin.
Alımkul, Cunuştarın ala kelsin.
Ar kimge mildettentip, iş bergile,
Al cerden aksakaldar cana kelsin >>.

414 Bul sözdü, kankor Acı, aytıp saldı,
Cigitter tökpöy, çaçpay kabıl aldı.
Bulardın çın oylorun bilbegender,
Kanday? – dep bul kabarga ayran kaldı.

415 Şaşılıp tak uşunday ayla kurdu,
Köp eldin ençisine kolun sundu.

Kalıñ el mış körsötüp turgan kezde,
Kılçayıp amalsızdan moyun burdu.

Mezgildin bir münötün ötkörböstön,
Ötkörüp keleçekti tizip közdön.
Kapkandı kayta dagı salıp kirdi,
Aldında kalbaylı – dep akkan köçtön.

Acı, biy kıldat menen akıl kılıp,
Sırların sırtka çaçpay içten tınıp.
Biylikti, küçtü kolgo almak üçün,
Özdörü mınday çeçti maakulsunup:

<< Mıltıktın artıkbaşın mergen alsın,
Mensingen coo betine karşı barsın.
Mergendin arkasında Aşım bolup.
Coo menen betteştirip, kayta salsın...

Alımkul, Pişpek cakka barıp kelsin,
Cön bilet, bardık işke kanıp kelsin,
Soltonun kalıñ eli kantken eken?
Kat berip, kat kabarın alıp kelsin >>.

Uşunday köz kırları boldu çalış,
Bul keñeş Alımkulga koldu salış.
Alımkul, mında kalsa kesir bolup,
Kokustan koldon çıgat biylik, namız.

<< Alımkul barsa kayta aman kelbes,
Degendi maksat kılat, Tölö kerbes.
<< Mındagı kol kötörgön cigitterge,
Ölbösö bizdin baldar, testi berbes >>, -

422 Degen oy, acı biydin anık sırı,
Eköönön başka canga çıkpayt çını,
Al kezde borkuldagan çoñ kazandan,
Acıga, urmat menen tiydi... çını...

423 Koş cazdık koltugunda, kırdan catıp,
Erinip, ak çınıdan sorpo tatıp.
<< Oo, kuday, calgay körgün, kulundu! >> - dep,
Kozgoldu çüçkürgönü bara catıp.

424 Çüçkürük köpşök dendi külkü kılıp,
Murdunan urtaganın aldı sıgıp...
Ot cakkan, bakıraygan kara koyçu,
Katkırdı, çıdabastan sırtka çıgıp.

425 Cigiti canındagı tura kalıp,
Acının murdun sürttü, cooluk alıp.
Canında koşomatçıl, beti coktor:
<< Ak çüş! >> - dep kubanıştı, cagaldanıp

426 Añgıça, Alımkuldar, kirip keldi,
Şaydoottoy üçöö katar salam berdi.
Canında canday körgön eki kurbu,
Aylanta irgep öttü, turgan eldi.

427 << Kel – kel! >> - dep, kapşıt caktan orun berip,
Kesirdüü Aşım turdu, kaşın kerip,
Aşımga kıldır bütkön, tubasa baş,
Ketçüdöy buka sınduu cerdi çelip,

428 Tölö biy, süyüp, turgan canday bolup,
<< Kelgile kulundarım, ayday tolup.

Kudaanın kudureti ebegeysiz,
Biz dagı tirildik go canday bolup >>...

429 Dep baştap, sılap, sıypap, aytıp saldı,
Üç cigit, tüşüngöndöy sözgö kandı.
Tölönün şum kıyalın eseptebey,
Alımkul, ottuu baatır maakul aldı...

430 Añgıça kol tazarıp, keldi tabak,
Tez gana maşakatsız celdi tamak.
<< Emese, tün camınıp cönöyün >> dep,
Alımkul süylöp cattı kolun calap.

431 Tölö biy, akçılanıp: << coldoş algın >>,
Kart acı, kösömsünüp: << calgız bargın >>
Eki caş, kaçan bolso, epsiz bolot.
Deçü eken, ilgerki ötkön, baatır Çargın >>

432 Caş Cunuş << Men baramın anday bolso,
Bir cigit kantken menen bolsun koşo >>
Degende, Tölö keyip: << baldar ay! >> dep,
Mındayça kerelendi, aldın toso:

433 << Alımkul, orustardın tilin bilet,
Soltonun eli menen şaarga kiret.
Kalaada kanday abal bolgondugun,
Top – toluk, kaltırbastan bilip kelet.

434 Bir adam kayda bolso, tabalat ep,
Ne kerek, coldoşunun kaygısın cep.
Kokustan orustarga tüşüp kalsa,
Kutulat, balançaga malaymın >> dep.

435 Dep aytıp – semiz Tölö, turup kaldı,
Alımkul, çın akılday maakul aldı.
<< Kara atım, aman bolso, kor bolbosmun
Kantemin kaçan bolso, ölçüü candı >>.

436 Dep gana << Aman – esen turgula !>> dep,
Koldorun ar kiminin karmadı bek.
<< Kelemin, aman bolsom, eki konup,
Ölbösöm ce kalbasam, azaptı – cep

437 Uşintip kalgandarga kayırdaşıp,
Negedir, dayardandı aşıp – şaşıp,
Unçukpay, baatır Cunuş kapalandı,
Deninen calındagan otun çaçıp...

438 Olturgan baykoosuzda momun karı:
<< Balaga coldoş bolsun, kuday arı! >>
Dep aytıp, alakanın caygan çakta,
Çuuldap, bata berdi eldin baarı.

439 Cılmayıp, Alımkul şart tura kaldı,
Kerilip, keregeden sölpöör aldı.
Çıdabay, katar öskön canday Cunuş,
Erksizden Alımkuldu karmay kaldı.

440 << Sen koygun, men baram! >> dep, köpkö Canar,
Şaşkanday ayta berdi, katar – katar,
<< İş büttü, bata boldu, colu bolsun,
Kayırduu bolsun balam, tartkan sapar.

441 Esen bar, dayım açık bolsun bagıñ,
Alıp kel, Alımkuldun argımagın! >> -

Dep aytıp, bayagı çal koşo çıktı,
Kötörüp kalgandardın sıngan şagın.

Alımkul: kantesiñer, Capar, Cunuş,
Munuñar, köpçülükkö kelbeyt durus.
Canımdı kantip ele korgoboyun,
Azır cok, kan keçişken kırgın – uruş...

Men emes, özüñörgö sak bolgula,
Kuraldın kalgandarın bat bolgula.
Köp menen bolgon iştin aldın eelep,
Künöösüz, köp aldında ak bolgula! >> -

Dedi da kurbularça kuçaktaşıp,
Öbüşüp, atka mindi, kanat cazıp.
Karıya Alımkuldun kolun kısıp,
Akırın kayra cürdü kadam basıp.

Nayzasın üzöngügö çalıp alıp,
Dagı bir er Cunuştun kolun alıp,
Cap – calgız << at dabışın, ermek kılıp,
Şart koydu, tün koynuna kuçaktalıp...

AT MENEN ALIMKUL

Sarı cel menen carışıp,
Sanaalar menen alışıp.
Şamalday uçup baratat,
Şadıda tizgin karışıp.
Turanın çañı burkurap,

Tuyaktan kezek bırkırap.
Sakaday bolgon san taştar,
Salmoor taştay zırkırap...

447 Takası ottuk çakkanday,
Tamanı taşka batkanday.
Cambıday bolgon, som tuyak,
Caa menen koşo uçkanday.

448 Çöptördün başı kıbırap,
Çöldögü kuuray şıbırap,
Zırkırap uçkan küü menen,
Zilzala çıgat, tıbırap.

449 Calbırak, çöptör şuudurap,
Cargak ton celge kuudurap.
İlmeñdep uçkan kamgaktar,
İleptüü celge kuudurat.

450 Tamçıday teri şorgolop,
Tayganday çurkap, corgolop.
Dünüyö kabar makuluk
Dübürttön kaçat korgolop.

451 Oysoñdoyt, tulpar karanat,
Obu cok cerden calanat.
Cibektey bolgon sıyda cal,
Cel menen mayda taralat.

452 Kunduzday bolgon canıbar,
Kulcaday bolgon sanı bar.

Kömürdöy kara, ak mañday,
Tögülbös, taykı calı bar.

Sekirgen sını kayıptay,
Suudagı süzgön kayıktay.
Oştonot, külük oysoñdop,
Obu cok, suluu zayıptay...

Kökürök, külük tayganday,
Kirpigi, iyne sayganday.
Tanoogo muştum batkanday
Taltañdap basat, taymanbay.

Kulagı kancar uçunday,
Kuzgunday közü buzulbay.
Mensinet külük, talpınat,
Münüşkör salgan kuşunday.

Alkıntıp munu caratkan,
Alımkul, minip baratkan.
Etekter epsiz, dirildeyt,
Esepsiz ıldam kanattan.

Alımkul erdin erindey,
Alımkul şerdin şerindey;
Kastaşıp kalgan münözü,
Kara kök, bolot temirdey.

Karagay nayza soroktop,
Karçıtta sölpör koloktop,
Tepselip catkan kara cer,
Telmirip kalat, comoktop...

459 Körüngön türü arıstan,
Kök caldar menen alışkan.
Sımbatı: çımır, orto boy,
Saptalıp koygon – barıskan.

460 Süylösö sözü, bulbulday,
Sıntaga süylöyt urganday.
Alagar közü caltanbay,
Acalga karap turganday.

461 Özdöşüp cürgön el bolso,
Özün da beret, den bolso.
Oynop da, çındap basıntat,
Obu cok, duşman şer bolso.

462 Süylögön candar şıbırap,
Sırtınan gana cıbırap.
Ubara bolgon alarga,
Unçukpayt kayta kıbırap.

463 Açuusu kelse, külgöndöy,
Alışkan coosun cürgöndöy,
Erkindik, teñdik eşigin,
Eñkeyip, özü türgöndöy...

464 Tamaşa kılsa, süygöndöy,
Taalaydın şamı küygöndöy.
Ar kimden cıynap, el üçün,
Azaptı calgız üygöndöy...

465 Kubanıp kalsa, baladay,
Küülönüp artın karabay

Belsenip atka miñgeni,
Belgilüü baatır Tamaday!

Bürküttöy sürün karasa,
Bötönçö kılık tamaşa,
Kalıstık kılsa, kööhardı –
Kadaktay turgan taraza.

Külgönü cazdın künündöy,
Kelbeti, süyküm – gülümdöy,
Kastaşsa kanduu kaarı bar,
Kaygıluu kıştın tünündöy.

Kılıgı kızdan aşkanday,
Kayratı kıyan taşkanday.
Kekenip, açuu süylösö,
Kerney ünün baskanday.

Tamaşa kılıp süylösö,
Tamızat, ottu küybösö.
Sımbattuu dalay kelinder,
Sırtınan süygön, süybösö.

Kabagı, ayday carkırap,
Kızganbay süylöyt, şarkırap,
Cañı ele körgön adamga,
Cakuttay eles kaltırat.

Alıstı – alıs bilbegen,
Aramza sözgö kirbegen.

Kırgızdın kıtmır sözdörün,
Kıldattap, ayta bilbegen.

Er cürök, ötö şaşma can,
Enöölük kılbayt başkadan,
İskender surak kılsa da,
İçine aram catpagan.

Korduktu körsö, tütpögön,
Koco da bolso, büktögön.
Aydoodo cürgön cerinde,
Azaptı antip, cüktögön.

Kıymılı uçkul şumkarday,
Kadamdı baskan tulparday,
Şayır münöz, şamdagay,
<< Şaytandı >> ceñeer, kutkarbay.

Otursa, körköm kırgıyday
Obdulup tursa, şırgıyday.
Közünö – közü kez kelse,
Ötpögön cigit, cılmıybay.

Kelinder körsö, süygöndöy
<< Kelbettüü car >> dep küygöndöy.
İçi tar, aram cigitter,
İçine buzuk tüygöndöy...

Alımkul erdi körgöndö,
Ar kimder aytat, döñ – döñdö:
<< Ot cürök baatır, uşunday,
Ordumda kalsa, ölgöndö >>...

478 Altın tañ menen aralaş,
Asılbaş çenge çamalaş.
Sekige kelip toktodu.
Serepçi salıp, cılañ baş.

479 Boz kuştay bolup, zıpıldap,
Boorunan teri çıpıldap.
Ak köbük, cuugan, kara ter,
Atınan tamat tıpıldap.

480 Kalpaktan köp – kök buu çıgıp,
Koş etek uçup, çuu çıgıp.
Betine sürtkön cooluktan,
Bermettey, ısık suu çıgıp.

481 Beykutsuz coldon öttüm – dep,
Berçemdüü cerge cettim – dep.
Elirgen baatır toktodu,
Es alıp, kayta kettim – dep?

482 Atınan tüşüp, kañtarıp,
Ar cagın karayt, añtarıp.
Toodaktı körgön şumkarday,
Tömönün karayt, tamşanıp.

483 Atının belin çeçkensip,
Aylanıp uçup cetkensip.
Tizgindi tüyüp calına,
Tınıktı, çekten ötkönsüp.

484 Kol cetti bolup saparga,
Korkunuç kelbey kaparga.

<< Ayılga kündüz baram >> - dep,
Aylandı mında catarga.

Körpöçö başka castanıp,
Kün çıgış caktı baştanıp.
Çaalıgıp kalgan Alımkul,
Çoyulup cattı, nazdanıp.

Kıynalgan cigit, iç bülük,
Kılçaktay cattı, üşkürüp:
Çalkalap uktap kalganda,
Çabılgan, ürkün, tüş kirip.

Tañdagı celder bülküldöp,
Talıkpay oynop, sülküldöp.
Bagımdat maalı bolgondo
Belesten dabış türsüldöp.

Tört adam çıktı carakçan,
Tört attı mıktap caratkan.
Catkandı körö, şaşılış,
Cabıla tüşüp, baarı attan.

Kılıçın biri karmalap,
<< Kanday can bul! >> dep tañ kalat.
<< Atkılap, karmap alsak >> dep,
Arkısı okko kamdanat >>.

<<Kokustan bizdin el bolup,
Kokuy iş bizge den bolup.

Balaket bolup cürbösün,
Baralık, atpay teñ bolup.

Celpinbey, toktop turgula,
Cetkende, nayza sungula.
Kayaşa kılsa biriñer
Kılıçtap anan urgula.

Can keçti bolgon can çıgar,
Caragı mıktı bar çıgar,
Baarınar mıktı bolgula,
Balaket mında bar çıgar >>.

Degende baarı cabıla,
Degdeñdey basıp kamına.
Acalday bolgon kuraldı,
Dayardap erdin kanına.

Sugarıp alçuu nemedey,
Sunuş kıldı, çenebey.
<< Oy >> degen üygö Alımkul
Oygonboy koydu kenebey.

Arstandı körgön emedey,
Alaktap, biröö: << adam, eey! >>
Kaltaarıp karap, kalıştı,
Kayrattan cokpu, kenedey?

Bir – birin, << betin açkın >> deyt,
Bir- birin, << cakın baskın >> deyt,
<< Mıltıktı taamay keltirip,
Meesine takap atkın! >> deyt.

497 Irastap meege attıbı?
Irgalıp, möñküp cattıbı?
Bolboso, korkok cigitter,
Başkaça ayla taptıbı?!

TUTKUNDAR

498 Pahtaday bulut kaçkanday,
Kalkıldap ötöt asmandan;
Buluttan çıkkan ısık nur,
Kıyınıraak tamga baskandan.

499 Altınday sarı cer beti,
Kulpunat, dandın bermeti,
Kuçaktap, süyüp, turçuday,
Turmuştun suluu kelbeti...

500 Kıymılsız, ünsüz kara cer,
Cürögün basıp kaygı, çer,
Ölümdün künün kütköndöy,
Üstündö can cok – cumuşker.

501 Ar kaysı cerden buralıp,
Kök tütün çıgat munarıp.
Ar cerden burgup, çañ çıgat,
Asmanga karay çubalıp...

502 Birinen – biri ozunup,
Koşulat çañdar sozulup.
Kaysı bir kezde bırıksıyt,
Tamdarga – çañdar tozulup.

503 Köktögü bulut açılıp,
Kölökö çögüp, basılıp,
İlebin tögüp, ısık kün.
Mañdayga kelgen şaşılıp.

504 Koşulgan çañdar kozgolup,
Topurak uçup, boz bolup.
Asılbaş eldin aylınan,
Topoloñ çıktı toz bolup.

505 Birdeme küngö çagılıp,
Çagılgan cokton tabılıp.
Soodoy bolgon, çañ uçat,
Sokuluk cakka cabılıp.

506 Bul çañdar beker çañ emes,
Uçkan çañ bizge tañ emes:
Bul çañdar acal sürötü,
Tabiykı bütkön zañ emes.

507 Altı cüz kırgız, on soldat,
Soldattın baarı öñ salt at
İtelgi tiygen kargaday,
Çırkırap çurkayt, adam zat.

508 Çolponkul, Cantay, acılar,
Çoyulgan bektin baarı bar.
Corgolor menen çaypaltıp,
<< Kalganı dagı tabılar >>

509 Dep süylöyt da külüşöt,
Külüşüp katuu cürüşöt.

Taskaka salgan köp elden,
Basalbay keesi bürüşöt.

Kazısı kaşka salınıp,
İynine çenin tagınıp.
Ortodo cüröt pristov,
Cökörlör, koşo cabılıp.

Kamçılar menen çapkılap,
Mıltıktar menen atkılap:
Ak kılıç küngö cark etip,
Ar kimge tiyet, batkılap...

Tüstörü kaçıp, cez bolup,
Sur kaçıp, moyun kez bolup.
Kadırman elim kelattı,
Kazılgan orgo kez bolup.

Aldında koydoy aydalıp,
Booçuga koldor baylanıp:
Armanduu elder kelatat,
Acaldı közdöy şaylanıp.

Kay biri, kolu baylanbay,
Kacañdar cüröt, taymanbay.
Kay biröö, tildep çamınat,
Duşmanga kancar sayganday.

Batkaktar bette cuurulup,
Isıkka taman tuurulup.
Taskaktar menen çurkaşat,
Dıykandar künü kuurulup.

Can çirkin tattuu baarınan,
Suysalgan suluu carınan.

Dalbasa kılat tutkundar,
Tirüülük gülgö baarınan...

Buytaşsa kılıç cark etet,
Cark etse, adam calp etet.
Temteñdey çetke tırmışsa,
Beş atar aga zañk etet.

Moynuna cooluk ilinip,
Kamçıga beti tilinip.
Bir ayal koşo keletat,
Akırkı terge kirinip...

Ak sakal – çaldar, temselep
Açkalar arañ teñselet;
Alımkul baatır içinde,
Kan calap süylöyt, entelep:

<< Çolponkul menen Cantaylar,
Silerge aytar, arzım bar:
Aytayın, kelgen elçimin,
Ölsöm da keçpes, karzım bar.

Ölümdön korkçuu men emes,
Kelmekçi ölüm erte – keç,
Tergelbes bolso tetir, çın,
Kıynabay baştı erte kes! >>

522 Alımkul, mintip talpındı,
<< Kırba >> dep beker kalkıñdı.
Canında carmaç tutkundar,
Çuruldap, koşo alkındı.

523 Tilmeçtin biri baldırap,
Törögö ayttı, magdırap...
<< Ölgöndör menen süylöşüü –
Mildetim emes! al - durak?

524 Degen soñ külböy turabı,
Çolokton külüp suradı.
Kubargan kılkan murutun,
Kaytadan – kayta buradı.

525 << Azırça barsın, köröbüz?
Körsök da kanın tögöbüz.
Karmaşıp kelgen cigitter,
Urmatı üçün kömöbüz >>, -

526 Degende! çolok –Çolponkul,
<< Uşunday >> dedi, Asankul.
Kapkanga tüşkön kulunday,
Bulkunup, bastı Alımkul...

527 Tutkundar çarçap, tumçugat,
Üstünön köp – kök buu çıgat.
Uyaga cılan kirgizgen –
Torgoydoy çır – çır çuu çıgat.

528 Biröönün bozdop balası,
Biröönün mögdöp abası.

Tutkunga tuura kele albay,
Talpınat elder, karaçı!

529 Umtulgan çur – çur muñ dabış,
Kantkende kılsın kol kabış.
Cark etken kılıç tuylasa,
Can degen çirkin denden tış.

530 Tutkundan şañduu düñ çıgat,
<< Koş bolgun, el! >> - dep, ün çıgat,
- El – curtum, esen bolgula,
Bul kündön aman kim çıgat?

531 << Bozdobo, boorum, ıylaba !
Caş tökpö, candı kıynaba !
Bizderdi sura, kudaydan,
Iylaba, künüm, kıynaba !>>

532 << Kuduret uşul, aldanın,
Köröyün başka salganın.
Tagdırga uşul bolgon soñ,
Kay cerge cetmek armanım? –

533 Dedi da, karı temselep,
Irgalat, şorduu teñselet.
Karaçı munun ümütün,
Tilegi kaydan eñselet?

534 Tuyaktan calgız ayrılıp,
Kay biri süylöp, kayrılıp
- Calgızdı – calgız süygüzsöñ,
Armanım bolbos kaygırıp >>

535 Kay biröö kayta bakırıp,
Enesin karap, çakırıp:
- Kayrat kıl, ene kayrat kıl,
<< Koştoşuu kıyın batınıp !>>

536 << Cakından kelseñ ölösüñ,
Calgızdı, calgız körösüñ.
Andan da körö apakem,
Canındı cakta, sen – özüñ!...>>

537 Kay biri aytat carına;
<< Talpınba, kurgur canıma !
Soldattar, sabın kılabı,
Kaşıktay koçkul kanıña?>>

538 Kay birler katuu bakırat,
Eerçigen elden çakırat.
<< Kurdaştar, aman bolgula!>> -
Degençe mıltık atılat.

539 Alımkul, aytat bakırıp,
Oozunan köbük çaçılıp.
<< Tilegen menen ne payda,
Berbeske beker asılıp?

540 Ardaktuu kayran karıyam!
Suragan menen altın can.
Acaldan tirüü boşoybu?
Kurmanbız tañga talpıngan...!>>

541 Degende kılıç oynodu,
Çettegi biri soylodu.

Alımkul, erdi tirüülöy,
Kıynoonu şumdar oylodu.

Kamçılar tiydi çıpıldap,
Kan tamdı betten tıpıldap.
Kandarga cuulup bütkön boy,
Kelgendey acal zıpıldap.

Aksalap kelgen köp curttu,
Acaldar kayta tolkuttu.
Kılıçtap kesip, atkılap,
Azaptuu eldi korkuttu...

Kuralsız çur – çur zarlanıp,
Kalıñ el kaldı cardanıp,
<< Aman bol, el! >> - dep, tutkundar,
Acalga ketti kamdanıp.

Kay birler, mögdöp cıgılat,
Cıgılsa kanga tıgılat...
Nayzalar menen bışılıp,
Tirüülük bütüp – tınıgat..!

Demeyde candık agızgan,
Telmirgen suuga boldu tañ;
Kömköy kurgap, til katıp,
Dem alar cerge toldu çañ...

Kaşık suu körsö karatpayt,
Tamçıday tilge calatpayt;
Kayrılsa kılıç cark etip,
Ekinçi aga tañ atpayt...

548 Birine – biri tayanat,
Cıgılat, turat, tayalat.
Süylöşö turgan al kalbay,
Aytılat calgız: - kıyanat!

549 Bayagı ayal beçara,
Tapkanday bolup, bir çara.
Uluktar cakka kıykırdı,
- << Akeler, bul iş, bul calaa! >>

550 << Tutkunbuz alsız, zaman tar,
Urmattuu uluk, manaptar.
Üçööbüz birdey aydaldık,
Bizderde kanday ayıp bar?!

551 Tiygizer kılsa, paydasın,
Tapsañar eken aylasın,
Koş cigit birdey kan cutup,
Bütpögön canday kılbasın!

552 Uksañar eken kebimdi,
Ayıpka kıyam denimdi.
Akem da, men da makulbuz,
Kaltırsa boldu erimdi!!

553 Kerilgen döölör celigip,
Ayalga karap demigip.
Mıskıldap gana süylödü,
Çirenip atçan, kerilip.

554 << Uguzmak bolot muñ – zardı,
Pesirdin başın kim cardı?

Ayalsıñ, kançık, kol saldıñ,
Künöösüz emi kim kaldı?

Kördüñbü şurkut, akmaktı,
Şermende, kara betpaktı! >>
Dep aytıp, kankor Satarkul,
Kerilip barıp bir çaptı.

Karışkır tartkan emedey,
Çıñırdı ayal çenebey.
Canınday körgön cubayı,
Culkunup söktü, kenebey.

<< Ceti atañdın cetesin...
Atañdın kup – kuu çekesin,
Özündün çolok butuñdu..
Cetkirsin, kuday esesin,

<< Çagıldık uuluu çayanga,
Kıynay ber, itter, ayanba!
Atañar kunu bar bele,
Armanduu tutkun ayalda! >>

Tutkundar munu carattı,
Kötörçüü tildi manappı?
<< Üçöönü birdey cogot >> dep,
Kiyizdey tepsep, sabattı...

Añgıça kılıç cark etti,
Üç cerge üçöö, calp etti,

Kurgan ayal tayanıp,
<< Koş! >> - dedi, kayra şalk etti.

Koçkul kan agıp, şorkurap,
Çıga albay candar korkurap.
Kıynalıp catıp, cım boldu,
Kuçaktap kara topurak...

Kıynalgan, tutkun adamzat,
Kıynalıp, öñdör bolgon dat.
Taanılar emes sıpattan,
Başınan keçip kıyamat...

Kılıçka baştar kesilip,
Nayzaga dender ezilip.
Cüröktü borço tilgilep,
Kırgınga kirdi kezigip.

Ayrıçan, lomçon çamıngan,
Bar cabdık menen kamıngan,
Köksögön kandı köp kulak,
Baylangan elge cabılgan...

Kırgındık cetti bolcolu,
<< Koy! >> degen adam bolbodu,
Caraktuu kankor kulaktar,
Tuş – tuştan baarın torgodu.

Temirler menen urgulap,
Ayrılar menen sungulap,
Azaptuu altın baştardı,
Ak balta menen uñgulap...

567 Çalmalar menen aralaş...
Camgırday tiyet kalıñ taş.
Soroktop, bettey cıgılıp...
Carılıp cattı, dalay baş.

568 Biröönün cartı başı cok,
Biröönün carım kaşı cok.
Kee cerde ayal tepselip,
Tüşköndöy kara çaçı cok.

569 Çırkırap gana ün çıgat,
Ün çıgıp, kayta tumçugat.
Mındayça katuu ar cerden,
<< Bey..bey! >> dep, katuu unçugat.

570 Kay biri, catat aldastap,
Kay biri, ölgön cambaştap.
Kay biri, cerdi kuçaktap,
Kay biri, kaçtı can taştap...

571 Bir kezde karap, Çolponkul,
Kesirdüü süylöp: - << mına bul,
Bekerge kelgen emestir,
Canagı cigit Alımkul.

572 Bulardan bölüp algıla,
Korkutup, kancar salgıla.
Kabarın anık toluktap,
Bizderge alıp bargıla!

573 Kıltıgı bolso, soygula,
Çeleytip közün oygula,

Bizderge cakın keltirbey,
Uy berip közün coygula! >>,

574 Dep gana corgo saldırıp,
Canına cigit aldırıp,
Törölör menen manaptar,
Cönöştü, kumar kandırıp.

575 Aralap, süyröp aradan,
Culkunup kirip, bir top can,
Çettetip çıktı, tepkilep,
Agızıp betten koçkul kan.

576 Alımkul, aman çıktıbı?
Bolboso, tepsep tıttıbı?
Bolboso, kanın agızıp,
Zıñkıytıp, colgo cıktıbı?!...

577 Döböttöy bolup abalap,
Kalganın kırdı, sabalap,
Cılandı urgan emedey,
Kulaktar kirdi, kamalap.

578 Közdörü kirip, oloyup,
Murundar çıgıp, koroyup,
Kıynalgan malday, temselep,
Cıgıldı elder, soroyup.

579 Köbünün sınıp şıyragı,
Köbünün kolu kıyradı,
Can bere albay kay biri,
Çabaktay möñküp, tuyladı...

580 Ayrılar kirip cürökkö,
Soluktayt arañ kur öpkö,
Kay biri bıt – çıt, bet, baş cok,
Şılıngan temir kürökkö...

581 Keesinin murdu kesilgen,
Keesinin meesi, ezilgen.
Kay birinen çolpon köz,
Ayrılar menen teşilgen...

582 Baylangan tutkun topurap,
Başında ölüm oturat.
Cuurulup, çopo maylanıp,
Kan sorot, kara topurak...

583 Ak balta menen keskilep,
Öpkönü ayrı teşkilep.
Kancarlar menen kay biri,
Borçoloyt, için eşkilep...

584 Murdunun kanı şırkırap,
Kabırga sınıp, bırkırap,
Soldoyup colgo sulaşkan,
Cumulbay közdör cıltırap.

585 Ölbödü, erler arman cok,
Baylanıp koldor, darman cok.
<< Kıynabay öltür, itter! >> - dep,
Aytuudan başka, kalgan cok.

586 Çirkin can kanday, çirkin can?
Bülküldöp aksa, koçkul kan,

<< Azattık >> degen ün çıgıp,
Cumulup ketet, altın şam!

587 Oşentip, azap, kün battı,
Oşentip ömür, tün kaktı,
Oşentip oynop, kan menen,
Kankorlor barıp tim cattı...

588 Kan çirkin, tınım albastan,
Sızılıp cattı, ar baştan,
Kıynaldı dalay, kıynaldı,
Bat ele ölüp kalbastan...

589 Tolkundap akkan, sıdırım,
Sozulup ırdap, muñ ırın,
Ölüktör betin aymalap,
Comoktop cattı, çın – çının.

590 Kara cer, kandı keneybi?
Kara cer, candı çeneybi?
Sordu da, sordu şimidi,
Adamdın kanı debeybi?

591 Bütkön boy, coşo, kan bolup,
Et ketip, alsız, dal bolup,
Ölgöndön kalgan tutkundar,
Kamaldı, carım can bolup.

592 Kamalgan cerin karasañ,
Kantkende kalsın, çirkin can!
Basuuga çoloo tabılbayt,
Tepselip, ölüp catkandan.

593 Iraktay bolup kıbırap,
Kumurska sınduu, tıbırap,
Kurgurlar canın talaşıp,
Tumçugup barıp cıgılat.

594 Alduular öödö asılıp,
Alsızdar butka basılıp,
Caş küçük sınduu, kıñıldap,
Baştarın korgoyt, caşırıp.

595 Ar kimi kılat dalbasa,
Basılıp butta kalbasa,
Tepselgen carmaç, kan kusup,
İylenip catat malmaça...

596 Murundun kanı şorkurap,
Tepselip keesi korkurap,
Tar bölmö kanga buulanıp,
Kacanıp acal olturat...

597 Birine – biri karabay,
Bilişke birin carabay,
Temselep kayta çamınat,
Borugup ölçüü baladay...

598 Birine – biri tırmışat,
Küçsüz kol, kayta cılbışat.
Çeçekey agıp, tepselip,
Çıñırıp keesi ırgışat.

599 Kay biri, arañ kıñıldayt,
Kay biri, arañ kıbıñdayt.

Kaytarıp turgan soldattın,
Üçünçü biri cımıñdayt...

Kabagı karış salınıp,
Karcalıp oygo malınıp,
Ekinçi cigit süylödü,
Muñkanıp gana cabıgıp.

<< Cılmayba, kurbum, cılmayba!
Tuş kelsin şaytan, mındayga,
Ölgüsü kelbeyt köpölök,
Kutkaraar munu kün kayda?

Bulardın canı kem emes,
Bulardın erki teñ emes!
Sezimdin eesi adamga,
Oyunçuk emes, bul eles? >>

Birinçi cigit << çın >> dedi,
Üçünçü anı << cım! >> cedi,
Üçünçü canga ekinçi,
<< Cürögüñ senin nıl >> dedi.

Üçünçü küyüp bakırdı,
<< Şpion sen >> dep çakırdı,
Birinçi erdin mıltıgı,
Üçünçü canga atıldı.

Ekinçi cigit kundaktı,
Tereze közdöy bir kaktı,
Tutkunda catkan şorduular,
Sezgendey boldu, bir baktı.

606 Üçünçü cerge şılk etti,
Tereze koşo şark etti,
Kezekke kelgen soldattar,
Üstünön çıgıp, calt etti...

607 << Koş cigit iştep << çekilik >>.
Kaçuuga kirdi bekinip,
Tereze kıyrap, açılıp,
Tutkundar çıktı sekirip.

608 Añgıça, mıltık tarsıldap,
Çuu çıgıp, itter arsıldap,
Bulardı kayta karmaştı,
Kankorlor çeni carkıldap.

609 Kay biri azat boldubu?
Bolboso güldöy soldubu?
Kantti eken eki küzötçü,
Oozdoru kanga toldubu?

610 Azap kün kayta kaptadı,
Celdetter kayta taptadı,
<< Eski ayrı menen soygun >> dep,
Cañısın ayap, saktadı.

611 Tutkundu baarı ölgönçö,
Denesin şum cer körgönçö,
Arıstan sınduu karmaştı,
Baştarın denden bölgönçö.

612 Şorkurap catkan koçkul kan,
Çıga albay catkan çirkin can,

Cel menen muñduu ün beret,
Momintip katuu çıkkan şañ.

613 << Kaldayıp catkan kara tün,
Ozondop muñduu salat ün,
Turmuştun azat şoolası,
Tiyseçi tezdep, alat kün !?

KOL SALUU

614 Miñ cıldık kargan möñgü, caşı kelip,
Tuş – tuştan, taştan – taşka, kulaç kerip,
Canı cok, tuura suular oktorulup,
Koşuldu, Çüy suusuna kolun berip.

615 Şarkırap, törmöktölüp, çambıl bolup,
Küülönüp şardın şarı, cardı sogup,
Ortosu men – mensinip, oktorulup,
Köyröñ Çüy, agıp cattı, botkolonup.

616 Erbeñdep, can talaşkan makuluktay,
Ebi cok cindi suudan çetke çıkpay,
Soroktop şardan şarga, süñgüp – süñgüp,
Suu bolgon agındılar ötöt cukpay.

617 Tentek suu, taş agızıp, ak çölmöktöy,
Çabaldı ulak tartat, kanın tökpöy,
Aldastap, kaalangay cürö albastan,
Balıktar ala salat şarga çökpöy.

618 Uşunday, Çüy suusunan ötüş kıyın,
Ötüünü talap kılat tolgon cıyın,
Çurkurap, tuz suragan koy sıyaktuu,
Kalıñ el çuruldaşat: << Kıyın – kıyın >> :

619 Cıyındın tartibi ecok, baş alaman,
Kuş tilgen kargalarday boldu zaman,
Çoyun baş, nayza, tayak, kancar, cuuşañ,
Ar kimge ençi bolup, caraktangan.

620 Kay birler, salmaktaşat çoyun başın,
Kay birler, maktap catat kancarçasın,
Kay birler, nayza, soyul, kezep karmap
Kay birler, caltıldatat ay baltasın.

621 Kay birler, at kuyrugun tüyüp catat,
Kay birler at kökülün şüyüp catat,
Kay birler, birdemesin tüzötkönsüp,
Kübüröp, korkunuçtu üyüp catat...

622 Cıyında teyteyişken çaldar da bar,
Er köödön, kunan mingen baldar da bar,
Semiz at, kıp – kızıl bet, çıtıraşkan,
Tekçeygen, mıktısıngan baylar da bar.

623 Tuş – tuştan sorok – sorok çapkan bolup,
Agılıp el kelüüdö topko tolup,
Mañdaydan burgup çıkkan çañ körünsö,
<< Poselke, kıypayt! >> - deşet, oyrondolup.

624 Batışı poselkenin tuman bolup,
Ak tütün kökkö çıktı sozolonup,

Kalıñ el, << ak sar başıl >> aytıp catat,
Tütündü ceñip catkan küçkö corup.

Bir manap: << Suunu kimiñ çalasıñar? >>
Öyüzdön kimiñ kabar alasıñar?
Kimiñer karagayçı mucuktardı
Tutkundap kuraldarın alasıñar?

- Suu tilsiz, coo kımbatpı, sırı kanday?
At tandap, çeçinbesek bolot kanday?...>>
Dep aytıp, ker kunançan tura kaldı,
Çelkeygen, çoñ Tölödön közün albay.

Bılçıygan, şişigendey Tölö – manap,
Ormoyup, açuu menen tiktey karap:
<< Cardıga cana ardaktuu >> degen uşul!
Ketkile, barbasañar, tarap – tarap !

<< Padışa kuday emes, emesta emes,
<< Soldattı berelik >> - dep, kıldık keñeş,
<< Tirüülöy bala beriş cok >> - dediñer,
Bizde da erk kalgan cok, makul debes,

Uluktun buyruguna turbay ıgıp,
Paygambar sünnötünö karşı çıgıp,
Şarında cindi suunun çıbık sınduu,
Bizdi da iydiñer go, mayıştırıp?

Tim catkan acıdaardın başın basıp,
Ölümgö cutunduñar candan kaçıp!
Saatıñar bizdi koşo çulgap kaldı,
Ak cerden kara bolduk aralaşıp.

631 Köpçülük, meesiz – dıykan kılganıñar,
Tolkundap eç akılga sıybadıñar,
İt sınduu tentip cürgön ulandardan,
Ak paşaa urmatına kıybadıñar!

632 << Kantkende, emi tildi albaysıñar?
Kantkende, suu tereñin çalbaysıñar?
Özüñör kılgan işke dok kılgansıp,
Kantkende, bizdin attan tandaysıñar? >>

633 Dep aytıp açuulanıp, kamçı bastı,
<< Künökör >> köpçülük el, tolkundaştı? >>
Tandatıp at mingizbey, öküm Tölö,
Çettegi bir dıykandı lakıldattı.

634 Keçüüsüz suunu, eç kim keçmek emes,
Bul cerden eç kim suunu keçken emes,
Ölümgö kuçak caygan suunu körüp,
Eç akmak keçüü çalbay keçkin debes:

635 Karkaygan kargan toru çandırlagan,
Sölpörçön, caman çapan şalbıragan,
Kılçaktap zorduk menen suuga kirdi,
<< Keçem >> dep, cindi suuga kamınbagan.

636 Ilay suu attın calın aşa berdi,
Türmök şar, demep – demep basa berdi,
Añgıça, aldastagan şar kuçaktap,
Köp elden zımırılıp kaça berdi...

637 Tebetey, at, adamzat üç bölünüp,
Sereñdep, tentek şardan bir körünüp,

Bılçıldap, taştan – taşka koygulanıp,
Soruldu kapçıgayga kömkörülüp...

638 Bul şorduu karmaşışta kanın tökpöy,
Armansız, kıyın katuu coldon ötpöy,
Cogoldu altın – ömür, kaytkız bolup,
Kılçayıp baldarının betin öppöy.

639 Kalıñ el cardı boylop çuruldaştı,
Kimgedir naalat aytıp kuculdaştı,
Sarañ suu, tar kapçıgay ermek kılıp,
Aldeylep kol cetkirbey ala kaçtı.

640 Kalıñ el salkın gana şıbıraşa,
Keçüügö kozgoluştu bagıt tarta,
Kaygıluu alda kimder caşın tögöt,
Calındap öksöp – öksöp, küyüt tarta.

641 << Bul ölüm, satıp algıs sonun şeyit,
Bul üçün cannatta bar nurduu beyit,
Şeyitti kapa kılıp, caş tökköndör,
Akmaktar, kubanıçka cürgön keyip >>...

642 Çekege kolun sozup, tilek kılıp,
Çoñ moldo, kayrat ayttı, köptön çıgıp,
Kay birler kulak kakpay, soluktaştı,
Üşkürüp, içi küyüp, caşın sıgıp.

643 El cetip, çoñ keçüügö şıkay toldu,
Keçüüdö mına mınday keñeş boldu
Cüz cigit öyüz cakka cardam kılıp,
Kalgan el, << balkaçını >> almak boldu.

644 Şarta – şurt cüz cigitter kiyim çeçip,
Sartaman, zalkar atçan suudan keçip,
Asmanga tura menen çañ sapırıp,
Barıştı zımıratıp, kolgo cetip.

645 Kalgan el balkaçını tegerektep,
Aarıday cabalaktap keldi bettep,
Kay biri caraktarın oñdoy karmap,
Kay birler kıykırışat, çebelektep.

646 Kay birler caş baladay emgekteşet
Kay birler, << kan agatko seldep >>, deşet.
Kay birler, mal talaşıp, nayza menen,
Çıñırtıp çoçkolordu, ermekteşet...

647 Nayzaga toropoydu ilip alıp,
Maktanat kay biröölör mooku kanıp,
Kay biröö, ört ciberip, kıyratkansıyt,
Kubanıp kaz, ördöktü basa kalıp.

648 Bir cigit tamdı boylop cılıp barıp,
Aynekti bırkırattı, nayza salıp,
Korugan ılaaçından kekiliktey,
Üy içi çurkuraştı cata kalıp...

649 Al cigit mümkündüktü taptı belem?
Sekirdi mışık sınduu terezeden,
Tarsıldap, üy – içinenoktor süylöp:
Turgandar çoçup ketti, eleñ – seleñ.

650 Añgıça, terezeden ırgıp barıp,
Balkaçı kol kötördü, moynun salıp,

Cigit da bülölörün aydap çıktı,
Şattanıp, tapançasın culup alıp.

Bütkül el kumurskaday, kubanışıp,
<< Öltür >> - deyt nayza menen bışıp – bışıp,
On çaktı bala – çaka çırkıraşat,
Calınıp ar kimine, küyüp – bışıp.

Ar kimdin koldorunda acal turat,
<< Tutkundun culabız – deyt, moynun burap >>,
Kay biri ay baltasın şiltep catsa,
Kay biri cuuşañ menen kancar sunat...

Kay biröö, bul zıyansız tiybe deşet,
Kay biröö: sen can tartıp iybe deşet,
Kay biri bul kırgızga cakın bolçu
Çekege çertip, buga tiybe deşet.

Biröölör; emne üçün mıltık atat,
Biröölör şorduu canın korgop catat
Biröölör sözgö kelbey ızırınıp,
Teminip ay baltasın carkıldatat,

Antonup, dir – dir etip,can talaşat,
<< Öltürbö, tuugandar >> dep, caşın çaçat.
Baldarın alda kimder türtkülösö,
Çıñırıp ene kurgur, betin basat...

Demitken bir kişige tiktep karap,
Sanaası salaa – salaa sanga tarap.
Ukkun dep başın öödö kötörgönsüp,
Momunday tize saldı kıska sabak.

657 - << El bilbey, acal çirkin kaptap kaldı,
Ölümdön kim soogalayt bizdin candı?
Silerdin koluñarda can bereyin,
Keçkile bizden agar kaşık kandı!...

658 Biz dagı boştonduktu süygön canbız,
Biz dagı törölördön küygön canbız,
Paşaanın otko salgan buyruktarın,
Kezenip içke muñdu tüygön canbız.

659 Aylasız padışaga soldat bolup,
Kan çaçtık, capandardı almak bolup,
Akırı ölböy turup, kördü körüp,
Dalaylar zıñkıyışkan añga toñup.

660 Men anda öz kolumdu özüm atıp,
Denimden koçkul kandı şırkıratıp,
Kutulgam köp ölümdör arasınan,
Kol sungan ölümdördün tuzun tatıp.

661 Kulak sal,tolkugan köp, agatayım,
Men bilem, kan keçişken uruş cayın,
Can kıyam, siler menen koşo cüröm,
Uruşka kaçan, kayda çıkkan

662 Padışa kimge tırmak batırbagan?
Köpçülük kaçan aga katılbagan?
Dalay can azattıktın tuusun karmap,
Dalay can, denesinen zakımdagan...

663 Men dagı köp tamçısı ezilgenden,
<<Eñsööbüz erkindik >> - dep, kesilgenden,

Akırı altı cılı soldat bolup,
Ularday uçup cürgön karıpmın men.

664 Kalayık ayagıla alsız kanın?
Ötöörmün cakşılıktı, kalsa canım,
Biz menen kek çeçilbes, cer da toybos;
Padışa, kantken menen emes tabım!

665 Turagım mından alıs, cerim Semey,
Temirçi balasınan özüm kedey,
Boşotup, ce katarga cürgüzsöñör,
İşenip, mildet berip, orus debey!

666 Taanışpay, el başımdı alar beken?
Bülküldöp, cazıksız kan agar beken?
Alıstan can talaşıp kelgen menen,
Kan kuzup, bala – çakam kalar beken?

667 Bilseñizatım Anton, atam Sergey,
Kay biriñ soymoksuñar ömür berbey,
Biz tutkun kantseñerda koluñarda,
Tübölük öçürböñdör sözgö kelbey.

668 Alımkul caşı kiçüü, işi kurbum,
O cigit!, al kelgençe koyoturgun,
Daynımdı Alımkuldan toluk bilip
Kanıma andan kiyin kancar sungun! >>

669 Antongo, el kabagı salınganday,
Antondun et cürögü carılganday,
Antondun çiye sınduu kulundarı,
Ar kimge közün artıp, calınganday.

670 Koyondun böcögündöy kaltıraşkan,
Kılçaktay, caş közdörün caltıratıp,
Baldarı tilsiz gana kirpik kagat,
Köp elge ünsüz, muñ caş tamçılatıp...

671 Sagalap, acal kolduu cıyın bolup,
Aylana cardan beter biyik bolup,
Tutkundar, carıgı cok kördü kütöt,
Kamalgan askadagı kiyik bolup...

672 Kızışkan, çuruldaşkan talaş ketti;
<< Emine karap turuş, alış kekti.
<< Keçilbes mildetibiz, mınday tur! >> - dep,
Antondu atçan biri, başka tepti...

673 Mañdaydan kıp – kızıl kan şorgolodu;
<< Ayagın – ayagın >> dep korgolodu,
Antondun çagılganday külük oyu, -
Ölümdün kılıçında corgolodu...

674 Ayalı, ün çıgarbay, tutkundalıp –
Tura albay akılınan ketti tanıp,
Öz canı batpasa da Anton tutkun,
Kalkalayt kulundarın basa kalıp

675 Buduñ – çañ kıykırıktar aralaşıp:
<< Kanın çaç, öltür >> - degen ündör basıp,
Kalıñ el üymölöktöyt, kumurskaday,
Türdüüsü, türdüü sözdü ala kaçıp...

676 Agızıp, suu sepkendey kanın çaçıp,
Kalıñ el, tepseştibi baştan basıp?

Bolboso, aman saktap kalıştıbı?
Estüülör, tolkun – çuuga aralaşıp?

BETME BET

677 Talaanı tozok bolup, calın basıp,
Bermettey egin küydü, calın çaçıp,
Bödönö, mayda candık küyüp – bışıp,
Kırıldı, uçkandarı ketti kaçıp...

678 Keñ Çüydü, Kemin menen tütün bastı,
Kök tütün tuman menen kuçaktaştı,
Poselka, üygön egin altın talaa –
Balbıldap, tozok bolup, kete cazdı.

679 Kün açık, kündün közün tütün kaptap,
Cer betin kölökölöyt, aman saktap,
Kalıñ el, çuruldaşıp at oynotup,
Kalkıldap kele cattı, cabalaktap.

680 Anton bar arasında koşo kelgen,
Antongo at naçarın tandap bergen,
Koş kolun arkasına çiyelentip,
Cetelep alıp cüröt, bir top mergen.

681 Mergender: << Közömçüsü >> kılcır, Aşım,
Kaltaarıp, korkup cüröt, korgop başın,
<< Kalıñ el, coo kuralın baykagıla –
Ot bürküp, pulemetu atılbasın! >> -

682 Dep mında, Anton cüröt, zarın aytıp,
Uruşta boloor iştin baarın aytıp,
İçinde korkunuçtu eles kılat,
Caman at, koşkuruna kiyin kaytıp,

683 Oylonot bul abalga bötön karap,
<< Bolsomçu, anık kırgız, ataganat!
Kolum boş, erkin kuştay cürbös belem?
Bolso da, aldımdagı eñ naçar at.

684 Men dagı börü tilden albas belem?
Sabalap, duşmandarga barbas belem?
Ezelden cürögümdö catkan kektin,
Sırların bul maydanda açpas belem!?

685 Oy, çirkin, işenimsiz kanday Aşım!
Minseçi, kaçat dese, bergen atın,
Kokustan, topoloñ kün tüşö kalsa,
Belgisiz kalar beken çirkin başım.

686 Arman cok, ölsöm meyli elge katar,
Bir arman, kolum mınday karmalaşar!
Kıyındık başka kelip tebelese,
Közümö körünörbü, kayran Capar?

687 Ölümdön dagı bir col culup çıksa,
Esen – soo Alımkulga coluktursa,
Armanım tirüülüktö bolbos ele,
Kıyalım samaganday bolup çıksa!

688 Çirkin ay, meni bilgen sırdaş bolup,
Süylösöm bolgon iştin baarın toluk.

Taanılıp, armansız kan çaçpas belem?
Zırkırap at koygon el aldı bolup >> ...

689 Cok, kıyal, aldabaçı, mezgil sarañ!
Çırıldap kalbasa eken, katın – balam,
Bul başım dalay otton ötüp kelip,
Taanılbay ölömbü – dep, küyüp – canam!...

690 Bul oydu Anton oylop bütkön da cok,
Kaptaldan soldat çıktı, caadırıp ok,
Kalıñ el, ürküp barıp, dıgdırıldı,
Uruştun cönün bilgen adamı cok.

691 Bakırdı, Anton anda: << Çogulba >> dep,
Köp eldin aman kalar, kaygısın cep,
Biy, boluş, moldo, tilmeç, canı menen,
Akmalap, elden bölök cürüşöt tek.

692 Kalıñ el, kanday tolkun, türmöktölgön,
Şatırap, toktoşpodu coosun körgön,
Ay tamga, kızıl tuusun bulañdatıp,
At koydu, soldattarga biyik döñdön...

693 Celpintip kızıl tuusun karmap alıp,
Kalıñcurt, soyolondu aykay salıp,
Dabırlap kap – kara cer, küügö kelse,
Manaptar: <<Çapkıla !>> deyt, artta kalıp...

694 Nayzanı kezey karmap, kılkıldatıp,
Sozulup, iyneliktey kılkıldaşıp,
Köpçülük allaalaşıp, baratkanda –
Soldattar möndür töktü, tarsıldatıp...

695 Körünböy korgoşundan möndür tüşsö,
Kumurska, köptügünön tütör – tütsö,
Beş miñdey kalıñ kırgız çıdaşkan cok,
Kantmekçi, kazak – soldat calın bürksö.

696 Kalıñ el, çur – çur etip, kayta çaptı,
Üç cigit kamçılaşıp bara cattı,
Icıldap, uçup turgan oktor şaşıp,
Çıdabay, bir top soldat betin captı...

697 Okton tez, elektordon ötkür sezim,
Zırkırap tepsep çıktı, cerdin betin.
Kaydagı esten çıkkan açuu – tattuu,
Caltıldap ötüp cattı, basıp betin...

698 Köp eles, közün kısıp, ötkön menen,
Üç baatır çaba berdi, öktöm menen,
Korkunuç kelse kelet, kelbese cok...
Coo ceñiş calgız nokot, kütkön belem.

699 Baştarda kızıl cooluk, belsenişken,
Meltirep coonu tiktep, eñsenişken,
Oñ, soldop kamçı üstünö kamçı salıp,
Kıl kuyruk, sapırılıp teñselişken...

700 Kalıñ el, üç baatırga ayran kaldı,
Çıdabay, kay bir cigit kayra saldı,
Köpçülük ıntımaktuu kirbegen **soñ**,
Ok tiyip, dalayları coldo kaldı.

701 Üç baatır: << illallalap << zımıraştı,
Negedir, çirkin attar tıbıraştı?...

Alışıp, arstanday keterinde,
Korgoşun bir baatırga kire kaçtı.

Koçkul kan, keñ köödöndön bürküp çıgıp,
Cürögü dir – dir etti, kanın sıgıp,
Tiştenip, temingensip, umtulsa da –
Can çirkin, alıstadı esi çıgıp...

Öböktöp, cerge barıp, tüştü kulap,
Kaytadan baş kötördü, moynun burap,
Baş menen kolun koşo bir kötörüp,
Azamat, çalkasınan cattı sulap.

Toktoboy eki baatır aralaştı,
Çıdabay atamanı betin bastı,
Ar caktan atıp turgan bir top soldat,
Çeginip, cılga cakka kire kaçtı...

Baatırdın birinçisi, birin sayıp,
Başkaga batırgança boldu mayıp,
Çirkin can, er cüröktü bir kuçaktap,
Çırıldap ketkensidi közdön kayıp...

Uyatsız kap – kara cer, kandı sorup,
Cigitti kuçaktadı, makul bolup,
Aldastap, can bere albay catkanında,
Ataman, kete berdi, közün olup...

Tepkilep kara cerdi, baatır cigit,
Dirtildep, cüröktördü kaltıldattı,
Azatçıl kalıñ eldi kanga süyröp,
Şum acal, oozun açıp, kanga battı.

708 *Prikazın fel' baumdun* orundatıp,
Ört koyup, adam kanın şoruldatıp,
Ataman, komandalap ızırınsa
Balçıldayt at tuyagı kanga batıp,

709 Oy menen dalay attar koşo ketip,
Mingeni can talaşat: baykeleşip,
Kay biri, budalaktap, çıday albay,
Bakırat üstündögü kiymin çeçip...

710 Kay biri, atçandardı tırmalaşat,
Kay biri, mertingendey çırgalaşat,
Kay biri, kankorlorgo tüşüp alıp,
Talatkan tülkü sınduu culmalatat.

711 Kay birler, at kuyrugun karmap catat,
Kay birler, uzay albay kanga batat,
Kay birler : << Kantip meni taştaysıñ? >> - dep,
Kay birler, kan aralaş kargap catat...

712 Kay biri, söögü kıyrap ozondoşot,
Kaybiri, camanatın kokoñdoşot,
Kay biri - << beri çurka, karaan tün! >> - dep,
Kay biri alda kimdin aldın tosot.

713 Key cerde, calgız atka üçtön minip,
Key cerde, bekip catat carga kirip,
Key cerde, orolorgo tüşö kaçıp,
Key birler çöpkö kiret siñip, siñip.

714 Kay birler, kolu menen başın basat,
Kay birler, kuçak cayat – töşün açat,

Baştardı andelektey kulatışıp,
Soldattar, tak uşintip, kırıp catat...

715 At menen adam kanı aralaşıp,
Iñıldap, ontop catat kanı taşıp,
Közünö alda kimder elestelip,
Köp cigit ölüp catat, közün açıp...

716 Kalıñ çöp, kızıl kanga bezelgendey,
Kalıñ ok, adam zatka kezengendey,
Kara cer, betin okko tıtmalatıp,
Kalayık kömölönöt, eske kelbey...

717 Koñursup aba dagı tolkundadı,
Kapçıgay cañılıkka solkuldadı,
Cer betin cinder eelep, kan cuuganday,
Kayberen, cüröktörü solkuldadı.

718 Kanattuu, kaçıp ötüp, alıs kaçtı,
Cırtkıçtar kılçaktaşıp, alıstaştı,
Tetigi örttön çıkkan makuluktar,
Zırkırap deneleri, can talaştı...

719 Uyası tozoktolgon örtkö canıp.
Cazıksız ilbesinder kaygınalıp.
<< Cür, cür >> - dep, çürpölörün alıp kaçat,
Çırıldap, ulam otko cetip barıp,

720 Çürpölör, uzay albay uçup, konup,
Catışat çöp kuçaktap, arañ solup,
Dürüldöp, takat kılbay, calın cetip,
Alardı uypap catat kanın sorup...

721 Kay biri, korgop catat çırıldaşıp,
Kay biri, kaçıp catat, zırıldaşıp,
Kay biri, cöcölörün kutkaram dep.
Ün salat, közçölörün kıbıñdatıp.

722 Corular askalardan, kandı sezip,
Cesem deyt, tolgon etti uçup cetip,
Cırtkıçtar, tündö kelip, ısık etti,
<< Cutsak >> - deyt, << ubaktınça kaçıp ketip >>.

723 Al kezde, ısık kanga cabalaktap,
Kurt – mite sorup kirdi, kandı kaktap,
Kara cer << Üstüm, kalıñ may boldu >> - dep,
Kırgındı kuçaktadı, kısıp maktap.

724 Tentek suu, çıday albay toktogonsuyt,
Aç arbak, alda kimdi coktogonsuyt,
<< Cin, şaytan, acal menen tacaal >> kelip,
Kan menen adamzattı sottogonsuyt.

725 Keñ asman, kıyrap cerdi taptaganday:
Koçkul kan bütün cerdi kaptaganday,
Ala – Too ak möñgünü: <<kan muñu>> - dep,
Bolmuşka, << momuyalap>> saktaganday...

726 Kalıñ el, bul kırgından çıgaar beken?!
Bolboso, cılas bolup tınaar beken?!
Ar kimdin ardaktalgan ömürlörü,
<< Öldüm >> dep, denden kaçıp, turar beken?

727 Oşentip ölbögönü kaça berdi,
Ala – Too, arañ koynun aça berdi,

Soldattar, koydoy iyrip, korston bolup,
Kiyiktey artın terip, ata berdi.

728 Kalıñ el, oktun uusun tata tursun,
Soldattar, kandı çaçıp, ata tursun!
Çalgınçı er Cunuşka burulalık,
Ölgöndör, bıt – çıt bolup cata tursun...

729 Sırdaşı Alımkuldun biri – Cunuş,
Al erden kalgan emes, bütpöy cumuş,
Alımkul Pişpek cakka uçkan tünü,
Cunuşka çalgınçılık bolgon sunuş.

730 Eerçitip, eki coldoş, özü mergen,
Tün katıp, zakım bolup, colgo kelgen,
Baştarın cooluk menen tañıp taştap,
Kıyrattı, baylanıştı zımdan kergen.

731 Üçööndö birden nayza, calgız barañ,
Oozunan ogun salma, okko sarañ,
Aykaşıp, karmalaşkan duşman bolso,
Bolgondoy şorduulardın künü karaan.

732 Tırmaktay darısı bar, canday süygön,
Toguz ok, meder kılıp, belge tüygön,
Al oktu söz kılışıp olturganda,
Kelattı ceti araba, çıkkan Çüydön.

733 Keletat arabada altı soldat,
Ar kimi, akmalaşat mıltık karmap,

Er Cunuş körö koyup, çoçup ketip,
Eköönü << caşıngın >> deyt, kolun cañdap.

734 Coldoşu eköö birdey kulap kalıp,
Tıñşaştı, Cunuş sözün kulak salıp;
<< Çiy menen ıldam, cakın çurkagıla,
Atpasın, can bardıgın bilip kalıp...!>>

735 Dep aytıp, Cunuş ketti, alga cılıp,
Düñgölü kalıñ çiydi kalka kılıp,
Soldattar serepçilep, alıs karayt,
Dürbüsün almak – salmak aylandırıp.

736 Kalıñ çiy, çıday albay başın çaykap,
Erlerge tañ kalganday, türün baykap,
Tabiykat, tentektenbey, cöntök bolup,
Turganday, kalıñ çiydin için caykap.

737 Şaşılış er cigitter colgo cetip,
Şapa – şup, katkan ogun aldı çeçip:
<< Öldük go, can ayaşpay kirelik >> - dep.
Öbüştü kuçaktaşıp, kepke bekip...

738 Araba cakın cetip, şaldıradı,
Karoolgo Cunuş közü caldıradı,
At sezip, ketençiktep, baratkanda,
Tütündüü kara barañ zañgıradı...

739 Bakıra, arstanday üç azamat,
Atılıp kıykırışa kamçı çabat,
Soldattar, mıltıktarı koldon ırgıp,
Kaçıştı arabasın taştay zamat.

740 Kamıngan eki cigit cetip barıp,
Eköönü uzatkan cok, basa kalıp,
Ay balta koldorunda kızıl cayan,
Mizinen kan tamızdı, başın carıp.

741 Cugurup, tura kalıp, Cunuş mergen,
Karooldu şıkaaladı alıs cerden,
Kayrılıp, al tapança baskanınça,
Korgoşun cañsap öttü, arka çenden.

742 Burañdap soldat cattı, caralanıp,
Aldastap ata albadı, çamalanıp,
Cunuştun coldoştoru atka minip,
Kaçkandı kubalaştı, kadalanıp...

743 Bir kezde cagalmayday canday salıp,
Bir cigit süyröp ketti,çalma salıp,
Añgıça, er Cunuş da caş baladay,
Katkırdı, arabaga çurkap barıp...

744 Bul ceñiş eles kıldı, cengen baktı,
Kıyratıp, ırgıtkansıp, altın taktı,
Kubanıç düpüldötüp cüröktörün,
Mıltıktı baatır baldar sanap cattı.

745 Üç cigit kubangandan kuçaktaşıp,
Kandarı tolkup ketti, köldöy taşıp,
<< Bat, bat! >> - dep, mıltıktardı artıp alıp,
Cönöştü Ala – Toonun belin aşıp...

746 Kırk miñ ok, cüz cetimiş mıltık alıp,
Kırılgan kalıñ elge cetti barıp,

Ala – Too kan aralaş, darı sasıp,
Şum acal cetken kezde, tişin salıp...

747 Boz atçan atamanı aldastatıp,
Mensinet, tereñ kanga belden batıp,
Caş bala, kempir, çaldın birin koyboy,
Bir köçtü sıypay ötkön, kanın çaçıp.

748 Al köçtün caş kızdarın karmap alıp,
Çıñırtıp, korgul taşka arta salıp,
Budalap, it, talagan koyon sınduu
Bütürüp, << cumuştarın >>, ketken carıp...

749 Ukuksuz, cap – caş kızdar kökkö karap,
Arkasın ırayımsız taşka madap,
Çıñırat çolpon közdör kanga tolup,
Uyatsız bul ölümdün türün sanap...

750 Kay bir kız, kolgo tüşpöy, başın caskap,
Dep aytıp: - kızıl korgul, kubargan çap!
Booruña özüñ<< kısıp cata ber >> - dep,
Zoolordon ölüp cattı, özün taştap...

751 Ataman bir suluu kız körö salıp,
Karmattı öltürböstön cakın barıp,
<< Sen sonun, ölböy bizde kalasıñ! >> - dep,
Süylödü suluu kızga tilmeç salıp.

752 Közünön kanduu caşın agızgan kız,
Culkunup, atırılıp, adattan tış,
Mensinip, töşün kergen atamanga,
Süylödü, abal murun körsötüp mış:

753 << Sözüm cok, can algıçtar, bötön aytar,
Tezireek cürögümö ursun kancar,
Men sonun, öz koluñda kalaar bolsom,
Candarın ölgöndördün azır kaytar?!

754 Men kalıp, siler menen oñgum kelbeyt,
Duşmandar oyunçugu bolgum kelbeyt,
Mına bul közdön akkan caş bulagın,
Tamızbay, tirüü cürüp, sorgum kelbeyt:

755 Ar kayda, namız kayda, tilmeç aga!
Uyalbay, uşul sözdü ayttıñ maga!
Kırgızdı kızıl kangaduşman cuusa!
Uşintip, elin satkan, naalat saga!

756 Kırgızda ceti atañdın kunu bolso
Men dagı ayıptuumun, soygun koşo,
Araktı, çoçko menen aktap cepsiñ,
Kırgızdın duşmanısıñ, sözüm oşo! >> -

757 Degende, çıday albay tilmeç barıp,
Deneden başın aldı kılıç salıp,
Pristav: << Ay şaytan! >> - dep kol şiltedi,
Meerimsiz lapsizine cetpey kalıp.

758 Suluu kız tal – tal çaçın birindetip,
Kuladı, kanın taşka dirildetip,
Izıldap köp çımındar üymölöktöp,
Şimişti, kanın cutup, murun cetip...

759 Kay bir kız, özün – özü taştan taştap,
Kay biri, atakeleyt, canın caskap,

Kay biri, cırtkıçtardın betin tıtat,
Kay biri, kokusunan cüröt çaçtap...

İt ulup, mal çuruldap, kırgın köçtön,
Adamzat suu sepkendey tegiz öçkön,
Ataman, << sonun ceñiş boldu go? >> dep,
Karuudan kan agızıp, sıypan ötkön...

Oşentip:col karata << oyun >> salıp,
Nazdana, işterine mooku kanıp,
Ataman: <<caraysıñar erlerim!>> dep,
Tütöttü papirosun küngö salıp!...

Demine kırgandarın zaman tartıp,
Denine kayran eldin kancar malıp,
Cerine Tyan' – Şandın kan agızıp,
Köp eldi kırıp catkan oyron salıp...

Al kezde, elge cetip, mıltık – carak,
Mergender dürmöttöştü şarak – şarak,
Er Cunuş, özü baştap öñüt kurup,
Duşmanga salıp kirdi, kanakalap.

Cazbagan mergençiler acal çaçtı,
Közdörü ottoy canıp, kan talaştı,
Ataman çalkasınan uçup tüşüp,
Kalganı kabak cakka kire kaçtı...

Boz atı atamandın oynoy kaçıp,
Tuz cüktön kutuldum – deyt köönün açıp,
Al – kezde kürmöl albay tigil cattı,
Çıñalgan toluk kanın özü tatıp.

766 Küröögö bıçak tiygen megilcindey,
Küşüldöp, ala saldı esin bilbey,
Dirtildep, öödö – tömön çabalaktap,
Cançıldı, mizdüü taşka, adam tilbey.

767 Eki coo, bir – birine calın çaçıp,
Betteşti, acal menen aralaşıp,
Uçkan ok ar kimine kabar salat,
<<Öldüñ>> dep, ızın... kagıp bara catıp.

768 Korkunuç too betine tolo kaldı,
Tabiygat, korkup tıp – tınç, bolo kaldı,
Cañırık calgız gana öküm sürdü,
Tolkundap, soromun dep, koçkul kandı.

769 Alışkan arıstanday adam çirkin,
Aşçuday acal menen turmuş kiltin,
Açıngan, caralangan kalıñ kırgız,
Degensiyt, kögörgön kök: << silkin – silkin! >>

770 Üyröngön uruş menen attuu kazak,
Ar türdüü amal menen saldı çatak,
Er Cunuş mergenderge: << kur atpa! >> dep,
Ok menen soldattardın ünün basat...

771 Ok çirkin, kırdan oygo, oydon kırga,
Dirildep, kızmat kıldı, kanduu çırga,
Kamalgan koktudagı attuu kazak,
Tañ kala kırılıştı, mınday sırga...

772 Beş sagat mından murun kılgan << eldik >>.
Üç sagat mından murun kılgan << erdik >>,

Közünö soldattardın zakımdanat,
<< Berdik >> - dep, aybandarga kanday teñdik>>.

773 Mıltık go, baatır kılgan duşmandardı?!
Caparga, kaysı duşman nayza saldı?
Erdikti bizdin elden kim talaşsın,
Möndürdöy caagan okko karşı bardı!

774 Kendirdi kesip turgan kılıç, mıltık,
Erlerdi kaçan bolso, kılgan sıltık!
Şayma – şay kılıç, mıltık bolo kalsa,
Kırgın – köç, kalat bele antip tınçıp?

775 Oy çirkin, ölbös bele bılçıldaşıp,
Maydanga çıkpas bele kırçıldaşıp,
Meerimsiz, ıza menen ölgön kızdar,
Iraazı bolbos bele ölüp catıp?

776 Ne kerek, işter öttü, alban – alban,
Duşman da, kutulgan cok, bülük salgan,
Cunuştun küyüp cürüp atkan ogu, -
Kur ketpey duşmanınan öçün algan.

777 Çirkin coo, baatır belem çenemi cok,
Candarın canaşkanday keregi cok,
Cetesi, cetimişten kalganınça,
Bildirgen ceñilgenin celegi cok,

778 Ölüktör curtta kalgan malday bolup,
Ar cerde zañkayıştı sayga tolup,
Kay biri can bere albay çabalaktap,
Kay biri essiz catat, öpkö sogup,

779 Kay biri butu, kolun talkalatıp,
<< Ölsöm >> deyt öz kunumdu ala catıp,
Kay biri, taştı tiştep kömölönöt,
Öñüttöp, << atamın >> - dep bara catıp.

780 Kay biri, çabak sınduu tıbıraşat,
Kay biri, çegirtkedey kıbıraşat,
Kay biri, naalıp kana kan cötkürüp,
Canında, cok nemege şıbıraşat...

781 Kay biri, can talaşıp arañ cılat,
Kay biri iynindegi çenin culat,
Kay biri, çımırkanıp, erdin tiştep,
Bayatan kırılganın eles kılat.

782 Ansayın açuu kısat, calın bolup,
Ezilet er cürögü samın bolup,
Kök tütün denesinen kökkö çıgat,
Kanday er, mından ötöt kalıñ bolup!

783 Dabışı şañşıganday bürküt bolup,
Caadırat korgoşundu uçup, konup,
Kalganı soldattardın çıday albay,
Kaçıştı emgekteşe mışık bolup.

784 Er Cunuş, attan murda uçup cetip,
Arañ can atamandın başın kesip,
Irgıtıp, kılçaybastan çurkay berdi,
Ok atıp, bara catıp, kiymin çeçip.

785 Kalıñ el, a kudaylap kalkıldaştı,
Korkoktor, bezgek sınduu kaltıldaştı,

Cüröktüü acal menen oynogondor,
Ergidi, ay baltası carkıldaştı.

786 Mergendin bir kançasın özünö alıp,
Alısta Aşım cüröt közün salıp,
Al kezde, köpçülüktün eñ aldında,
Er Cunuş atıp cürgön, talkan çalıp.

787 Moldolor, el çetinde ayat cattap,
Manaptar, şıbıraşat canın saktap,
Kalıñ el özdörünçö tolkun bolup,
Zırgıtat, kaçkan coogo cabalaktap.

788 Kaçkandı bir kezderde Aşım bildi,
Baatırsın, köpçülükkö kaytıp kirdi,
Akmalap ar caktagı cürgön çoñdor,
El menen cabalaktap, atka mindi...

789 Kay birler, aksarbaşıl aytıp cattı,
Kay birler, süyünçüsün aytıp cattı,
Kay birler, topton – topko söz cetkirip,
Çaalıkkan çabaldarın taytañdattı.

790 El çirkin, es algansıp, başın kurap,
Çuruldayt: << kudaylaşıp >> - cogun surap,
Kay biri, katuu kabar uga salıp,
<< Asılım, ölböy kal! >> - dep, başın urat.

791 Kay birler, baş kuraşıp, bozdop cüröt,
Kay birler, caraluusun koştop cüröt,
Bay, manap çıp çırgası koroboston,
Esen – soo, el çetinde içten külöt.

792 Bir kezde, köp ölüktü aralatıp,
Tuş – tuştan kirip keldi, sabalaşıp,
Anton da, oşolordun arasında,
Kıykırdı, sölpüldötüp bara catıp,

793 <<Kalıñ curt, baykagıla, saktangıla!
Soldattan kalgan çıgar mında sıra,
Can keçti, caralanıp, catıp kalıp,
Berbesin korgoşundan kanga kına!...>>

794 Erdemsip, Aşım anda: <<tıñşa boluş –
Oruska can açınat, mobul orus,
Kıyratıp biz baratsak, sez körsötöt,
Alayın ittin başın, catsın doñuz!>>

795 Boluş da, Aşım sözün makul taptı,
Al köödök börü tilin kaltıldattı,
Bir kezde cetip kelip, Cunuş baatır,
Sunulgan ak nayzasın bölö çaptı:

796 <<Tapkanıñ uşul beken, baatır Aşım?
Erteden kayda cürdü, baatır başıñ?!
Korkoktor emi baatır bolduñarbı?
Uñguçul, bizdin işke katılbasın!!

797 << Kim munun eki kolun baylap cürgön?
Kim munu, tutkun kılıp aydap cürgön?
Keçee biz, bul cönündö aytpadıkpı?
<< Bir topko baş bolsun >> - dep, uruş bilgen >>.

798 << Bügün sen kaydan taptıñ, cañı tutkun?
Bügün sen mından kanday kılmış tuttuñ?

Antondu Capar bilgen, canday körgön,
Sen kimden kanga tatır uşak uktuñ? >>

799 Degende, el cıynaldı türmöktölüp,
Şerdengen arıstanga köñül bölüp,
Kişimsip, uyatı cok, Aşım kıtmır,
Cunuşka atırıldı, sögüp – sögüp...

800 Er Cunuş ak ıyıktay közün salıp,
Aşımdın korkoktugun misal alıp:
<< Kolumdan cigit bolsoñ, talaşıp kör! >>
Dep baatır, Anton kolun çeçti barıp.

801 << Er Cunuş barakelde, cigit >> deşip,
Kalıñ el kübüröşöt, kibitteşip.
Manaptar zamanası kuurulganday,
Koydurçuu kalıs izdeyt, ilikteşip.

802 Eç kimden söz ukpagan uşul Aşım,
Tepsetti eki cerden erge başın,
Birinçi ak kancarın aldırganı,
Ekinçi Cunuş bastı tarazasın...

803 Bulkuldap, kişimsinip, korkok Aşım,
Sekirtip, bura tartıp, attın başın:
Kayratın, bar namısın betine alıp,
Cunuşka dayardadı, aybaltasın.

804 Alda kim, köp cigittin biri barıp,
Aşımdı soyul menen öttü salıp,
Kalıñ el, ün çıgarbay kımırıldı,
İçinen kubanıçtın küüsün çalıp.

805 Cunuş da, ilbirs sınduu atırılıp,
<<Kanıñdıçaçamın>> deyt kurman kılıp,
Sesteygen, kunu ketken tentek Aşım,
Unçukpay kulak saldı, canı çıgıp.

806 Köp elden, köp caşagan köptü sezip,
Ker atçan, aygay salıp, uçup cetip,
<< Karmaştı kan üstündö, taştagıla! >>
Dep aytıp, çataktardı ketti çeçip.

807 Tiştenip, bir top şumdar, manap kekse,
Cunuştu cutmak bolot, küçü cetse,
Birok da kırgın üstü kan ayabayt,
Kılçayar küçü barbı, başka tepse!

808 Kutulgan temir tordon arıstanday,
Antondun kol, butu, boş köñülü cay,
Zıñkıygan ölüktördü aralaştı,
Köp menen, kiymin sıyrıp, anı karay.

809 Bir kezde, atamanga cetip barıp,
Kattarın okup kaldı suurup alıp.
Al kagaz felbaymdun prikazı eken.
Bülüngön pristavı oyron salıp.

810 Prikazda, katuu buyruk mına bul sır:
<< Colukkan kırgızdardın bardıgın kır,
Üylörün – şakar kılıp, örttöp taştap,
Küldörün cerge koyboy, celge sapır! >>

811 Kalıñ el, - oy çoçkolop, - kayta tıñşap,
Başı cok, pristovgo nayza cumşap,
Tuş – tuştan çur – çur etip cutunuşat,
Soldoygon atamanga berişip tap

812 Köpçülük bul kabardı uga salıp,
Canı cok, atamanga mooku kanıp,
<< Emi bul, ekinçi kat, emne eken? >>
Dep aytıp, tım – tım boldu kulak salıp.

813 Ekinçi bir kagazdı caza salıp,
Bötönçö karay berdi, nazar salıp,
Şektengen kıtmır Canak tilmeç, boluş,
Şıp kana culup aldı, közü çalıp.

814 Çıdabay açuulanıp, Anton turup,
Boluşka tapançaça barmak sunup:
<< Mına bul: el kanına zavım bolgon >>,
Dep ayttı, er Cunuşka moyun burup.

815 Cunuş da, kalıñ el da tüşünö albay,
Cabılıp suray kaldı sözgö kanbay,
Şıpırgan tomogosun bürküt sınduu,
Bötönçö Cunuş turdu közün albay.

816 Añgıça, caralanıp catkan soldat,
Şiberde ontogonsuyt, mıltık karmap,
Mıltıktı körö kalıp, el birindep,
Soldattı << karmaylı >>, dep kirdi cardap.

817 Soldattın meelegeni Cunuş belem?
Karoolgo meltiretken çeksiz çenem,

Anton da körö koyup, şaşıp çurkap,
Kıykırıp, ok betine boldu belen.

818 Añgıça, tars etilgen ok da cetti,
Anton da bir kıykırıp, kulap ketti:
Cunuştun eki közü munarlanıp.
Kumsarıp, kara caşın kanga septi...

819 Añgıça, eldin çeti uygu – tuygu,
Çoguldu alda kanday kabar tuydu?
<< Taşkenden beş cüz soldat keldi >> deşip,
Kim ayttı? Nöşörlötüp cerge kuydu...

820 Soldattı, el tepsetti cabalaktap,
Al kezde, Anton cattı çabalaktap,
Kök şiber kızıl kanga saymalanıp,
Antondu, tazasıñ dep, cattı maktap.

821 Talganday akkan kanga tuna karap,
Çeçi cok, türmöktölgön oydu sanap,
Er Cunuş, Anton başın süyöp turdu,
Asmandan buzulgansıp mıktı tanap.

822 Koruldap, közü aylanıp, bara catıp,
Er Anton, süylöp kaldı çatıp, çatıp,
<< Kattı kör! Alımkulga balam! >> dep,
Karañgı, tereñdikke ketti batıp.

823 Er Cunuş, tura kalıp, muştum tüyüp,
Tiştenip, uu tatkanday canıp, - küyüp,
Kaytadan tize bügüp: << ak cürök >> dep,
Antondun mañdayınan aldı süyüp...

CİGİTTER

824 Körü cok, carga tıgılıp.
Caş Capar kaldı kerilip,
Tamçılap koçkul kandarı,
Gülkayır çöpkö sebilip...

825 Dostukka canın uçurup.
Anton da kaldı sunalıp,
Bülösün körüp koştoşpoy,
Şum cerdi kanga sugarıp.

826 Buyukkan malday temselep,
Kabarga köp, el cınaldı,
Kırılat degen uşul – dep,
Korkoktor ölüm şıygardı.

827 Baş berbey dalay köpçülük,
Kabardan korkup kaçıştı,
Cakının cakın çakırıp,
Osuyat aytıp catıştı.

828 Kelgeni çınbı soldattın,
Anıgın bilgen kabar cok,
Baştarın korgoyt, ar bir can,
Elestep kündüz, caagan ok.

829 Caşırdın kübür söz cürüp,
Korkunuç eldi tepsedi,
Tolkugan elge car salıp,
Tölö biy, mınday sestedi,

830 Möküş kan, katuu car kıldı:
- Mıltıktar toluk cıyılat,
<< Uluksat, Möküş, kılbasa,
Mıltıktı karmoo tıyılat.

831 Ayaktay taşka caşınar,
Mergenge mıltık berilet,
Uruudan çıkkan aksakal,
Erlerge mıltık berilet.

832 Bergile, baçım mıltıktı!
Çot menen azır bölöbüz,
Mıltıktı alçuu döölördün,
Çarktarın ölçöp köröbüz.

833 Kalem, al moldo kattaçı!
Atası menen atın caz,
Uruudan çıkkan ataktuu,
Bilerman erdin başın caz?>>

834 Mergen da, el da kubandı.
Erlerge mıltık tiygendey,
Atarmañ, baatır cigitter,
Tölögö keldi, iymenbey.

835 Buyrugun handın orundap,
Kalıñ el maakul boluştu,
Cakşılar büttü tizmeni,
Baş kılıp, Tölö, boluştu....

836 Han – sultan kelip ıñgırap,
Tizmesin cazıp, kep ayttı,

<< Mergender arbın, mıltık az,
Taarınçı bolbos >> dep, ayttı.

837 Küyüttön külüp, er Cunuş,
<< Men dagı mergen elem go,
Men atkan oktu ukpagan,
Tübölük sokur, kereñgo!

838 - Tüñülüp candan ayrılıp,
Talaaday bastık koolordu,
Darıga ıştap boştuktu,
Cañırttık uluu toolordu.,

839 - Beregi catkan soldattar,
Mına bul koldon kırıldı,
Kaldayıp turgan kalayık,
Ayadım kaçan << çımındı ?>>.

840 - Coolaşkan coonu biz alsak,
Mıltıktı kimge bermekçi?
Acaldar menen aygışıp;
Can menen oynoo ermekpi!

841 - Kantkende, bizge berilbeyt,
Mergendin baarı katta cok,
Korkoktor, üçün emes go,
El korgoy turgan mıltık, ok!

842 - Aalıbay, Kerim, Osoke,
Karagul, Toko, Amankan,
Kubanıç, Kalık, Çotkara,
Kocobek, Semey, Asankan...

843 - Alıke, Üsön, Koyçuke,
Cılkıbay, Moñoş, Tazabek,
Bulardan mıktı kim mergen,
Başkalar mıltık atalek!

844 - On segiz mıltık bularga,
Kantkende makul debeysiz?
Meniki menen on toguz,
Uşuga hanım, ne deysiz?!

845 - Moldoke, cazgın bularga,
Kırsa da bular kıra alat,
Möndürdöy caagan oktorgo,
Çıdaşıp, bular tura alat.

846 - Atkanı saya ketpegen,
Ataktuu bular emespi?
Ölümdön elin korgoso,
Köpçülük maakul debespi?

847 - Baş korgoş üçün bolboso,
Tigiler mıltık atalbayt,
Betteşken cerde kördük go,
Kan çaççuu cakka batalbayt.

848 - Ar kimge ölbös can kerek,
Aytkıla!, kalıs kalayık!
Köp üçün kural çın bolso,
Mıltıktar kimge ılayık?!>>

849 Köpçülük, çınçıl köşülüp,
<< Cunuştun sözü ep >> dedi,

Sultanga dattap, Tölö biy,
Ep körgön eldi << Tek! >> dedi. –

<< Han sözü eki bolo albayt,
Handan kim mıltık kızganat?
Keñeşip turar kez emes,
Mıltıktı tapşır kıztalak! >>

Ker murut kılkan sayganday,
Serbeydi, Cunuş çamındı,
<< Mıltıktı ölböy berbeybiz,
Öçürçüü, bizbiz, calındı!

- Elge da çımın can kerek,
Mıltıktı mergen bere albayt,
Açıkkan kalıñ köpçülük,
Zordukka emi könö albayt!

- Kızdardı talak kılganday,
Bütümüñ bütçü kez emes,
Küç menen alsañ, alıp kör,
Mıltıktı beriş, söz emes!

- Malduular bozdop, ee bolboy
Coo baskan zaman debespi?
Baatırlar eldi korgogon,
Kan küygön uçur emespi?

- Sen dagı mıltık tapşırba,
Canından erte bezbeseñ,
Mıltık dep bügün coo çıksa,
Kan tögöm, çıksın betteşem!

856 - Ölüüçü canga karabay,
El üçün mıltık tüşürdük,
Akırı mıltık karmabay,
Kalmakçı, miş biz, tüşündük!

857 - Özübüz tapkan mıltıktan,
Kolumda biri bolboso,
Atañdın körü dünüyö,
Kortura baktı konboso.

858 - Tagdırdın işi uşulbu?
Körünö zorduk kılsa da!
Mıltıktı beriş eserlik,
Turmuştun kaarı kırsa da!

859 - Mergender, artka – cürgülö!
Kanattın kolu keldi – deyt:
Talaa – bulak degen poselka,
Tündügü tüşüp tendi deyt.

860 - Tokmokko çabuul koyuşup,
Kalıñ kol korgop cattı, deyt,
Bel baylaşkan duşmandar,
Kanattan acal taptı deyt...

861 - Kuraldı berbes cigitter,
Attansın azır tün menen,
Kalgandar barıp ayılga,
Köl cakka oosun düñ menen.

862 - El üçün tuulgan, baatırlar!
Kanattın kolun tabalık,

Kabarsız ketti Alımkul,
Andan da kabar alalık.

- Er cigit, kayran Alımkul,
Samagan cerge cetkenbi?
Bolboso, Bolot, Caparça,
Akiret sapar ketkenbi?

- Bileli daynın asıldın,
Ölsö da söögün tabalık,
Carkıldap, aman coluksa,
Birdeşip coogo çabalık.

- Kalgandar barıp ayılga,
Dayardık işin algıla!
Ayılda kaldı ayalmet...
Köz kırın toluk salgıla!

- Cetpese, unaa, ürkün kez!
Makenin malın mingile,
Silerge dagı kün kerek,
Küç menen ala bilgile!

- Makege katuu aytkıla,
Tuugandık kılsın bir colgo,
Kıynalıp, Nurcan kalbasın,
Ataylap bersin, bir corgo.

<< Baykemder kayda kaldı >> dep,
Nurcan can ıylap cürbösün?
Alımkul, cakka ketti de,
<< Öldü >> dep, duşman külbösün.

869 - Apama aytkın, çooçutpay,
El menen koşo bolsun dep,
Baarıñar aman bolgula,
Silerge aytar uşul kep!?>>

870 Sultanga peri tiygendey,
Culundu baatır Cunuşka,
<< El buzar, buzuk, eşek >> dep,
Kamçısın üyrüp uruşka.

871 << Mıltıktı ber! >> - dep baarına,
Açuusun cıynap şerdendi,
<< Mıltıktı berüü, söz emes,
Bel kılat köp el, mergendi >>

872 Degende Tölö çıdabay,
- << Eldikten ketken turbaybı?
Uluunu, handı, taanıbay,
Mındaydı kuday urbaybı!

873 - Mındayda essiz cigitter,
Kudaydı bilbey kalışat,
Ar dayım mınday kün bolbos,
Kaysıga kubat alışat!

874 - Başı cok baka bolorsuñ,
Düülükpö,balam, sınaarsıñ:
Kuduret bilgen kün bolso,
Sen dagı moyun sunaarsıñ!

875 << Koluñdan keler kün bolso,
Kıyratıp taşta, asmandı!
<< Cürgülö, tez! >> - dep şamdagay.
Er Cunuş şattuu attandı.

876 Tölölör çatak kıla albay,
İçinen sızdap, kezendi,
Biyligin kayta kıla alsa,
Kıyratmak bolot eçendi.

877 Kan küyüp turgan uçurda,
Kantkende, köptü tıya alat,
Kankorluk çagın, caktasa,
Kantkende, elge sıya alat?!

878 İçinde bolup armanı,
Tiştendi katuu bir top can,
Er Cunuş baştap, on cigit,
Kanattar cakka talpıngan!

879 Opurap turgan kalıñ el,
Tün menen üygö kaptaştı,
<< Iymanduu kuday algın >> dep,
Kançası, kelme cattaştı.

880 Öküttö kalgan barçınday,
Eeliget, Cunuş surdanat.
Körü cok kalgan Caparga,
İçinen muñduu, ır çalat...

881 Egizdey bolup, birge öskön,
Balalık kelet közünö,

Ölgüsü kelet, soolukta,
<< Bir ölsök >> degen sözünö.

882 Celüüdö attar, er Cunuş,
Sanaanınkölün çarpıdı,
Canında kim bar, unutup,
Sekirgen oygo kalkıdı.

883 - Atañdın körü dünüyö ay!
Ayrılat degen uşubu?
Mürümdön sınıp, kanatım,
Kayrılat, degen uşulbu?!

884 - Canımday körgön sırdaşım,
Caşıñda << şeyit >> kettiñbi?
Carooker süygön, carıña,
Cazılbas ooru, septiñbi?

885 - Beş aylık kütkön balañdın,
Ubayın körböy kaldıñbı?
Kurbunu taştap, kumsartıp,
Korkunuç küngö saldıñbı?

886 - Atadan calgız caralgan,
Ardaktuu kurbum, sen eleñ!
Acaldın öküm saltınan,
<< Kögöntüp >> kalgan, men elem!

887 - Tagdırdın işi uşunday,
Kanteyin, kurbum, taarınba:
Acalım kelse, men dagı,
Catarmın kanduu canıñda.

888 - Kay betim menen ayılga,
Ayrılıp senden barayın,
Kurbumdun şeri, Alımkul,
Oşondon kabar alayın?

889 - Esen – soo aga coluksam,
Kaygının tüynün çeçeerbiz,
Tagdırdan cardam bolboso,
Taalaysız ölüp keteerbiz...

890 Degen oy tepsep Cunuştu,
Telidey bolup ırgaldı,
Kabagı cerge salınıp,
Çaçkın oy dagı çırmaldı...

891 Kıyaldın torun çümkönüp,
Birinen – biri attadı,
Çarçagan dene ırgalıp,
Kömököy menen cattadı.

892 Elesten – eles kuralıp,
Denege sıybay kalkıdı,
Uçu cok, kıyrı belgisiz,
Çarpıldı kıyal kalkıdı.

893 - Han boldu, Möküş kayıptan,
Kalıstık birok kılgan cok,
El korgoy turgan erlerden,
Almakçı boldu mıltık, ok.

894 - Okuuda, cürgön çagımda,
Dambılda Hogoy kep aytkan...

<< Zulumdar, betpak, ıymansız >>,
Silerdi << manap >> dep aytkan.

- Oşonun sözü, söz eken,
Anıktap bügün işendim,
Bügünkü zorduk üstündö,
Kulpusun kördüm, kişendin.

- Attiñ ay, malım bolgondo,
Okubas belem orusça,
Sol caktan oñgo oynotup,
Çiymeleyt elem boluşça.

- Alhamduu Lilla! Kudayga,
Künökör bolup, kalambı?
Şükürlük kılsañ bolboybu,
Okuymun, duvay salamdı...

- Kanat - han, cakşı han bolor,
El üçün canın beret deyt:
Kalıñ el menen at koyup,
Kazatka baştap, kiret deyt.

- Kasiyet algan Carkınbay,
Salavat aytıp cüröt deyt,
Şeyitke ketken erlerdi,
Kubantıp, maktap, süyöt deyt.

- Şeyitke, keyiş künöö go,
Caparga beker kaygırsam,
Kanteyin anan, kaygırbay,
Çalgından mintip ayrılsam?

901 - Kanatka barsak, tañ ata,
Kubanıp, bizdi maktasa,
Kurbular koşo kubanıp,
Duşmandı kütsö, catpasa...

902 - Duşmandın külün sapırsak,
Kubansın, Kanat maktanıp,
Tokmoktu kökkö uçurup,
Pişkekke cürsök attanıp.

903 - Alımkul çıksa aldımdan,
Esen – soo külüp, carkıldap,
Capardı kantip aytamın,
Attiñ ay düynö, attiñ kap!

904 - Alımkul, uksa Capardı,
Bulaktap tögör köz caşın,
Carkınbay aytıp soorotor,
Şeyittin cerge catpasın.

905 - Alımkul basıp köñülün,
<< Cürgün >> dep, emi cabışsa,
Caragan attar zırkırap,
Üzöngü butta kagışsa.

906 - Alımkul tokto – tokto dep,
Adatça kamçı tosuşsam!?>>
Dep Cunuş, katuu kıykırıp,
Katkırıp kaldı kokustan.

907 - Kaz katar cürgön kurbular,
Cunuşka bötön tañ kaldı,

<< Oy, kıyal >> dep, er Cunuş,
Calt karap aldı, can – candı.

Ne boldu, saga Cuke? – dep,
Kurbular sözgö kirişti,
<< Çegi cok kıyal, aldayt da,
Köñülgö salıp, bir işti >>,

Dep aytıp, Cunuş süylödü,
Oylogon sırdı kaytalap,
Capardı aytkan cerinde,
Köñülün ölüm kaytarat,

Sözdördön sözdör taralıp,
Korkunuç, şattık köründü,
Şattıkta köñül ör çalıp,
Korkunuç kesti, ömürdü.

Altündö kankor pristav,
Col – colgo koygon küzötçü,
Tilmeçter baştap soldatçan
Col – coldu tozup, küzöttü.

Kalanın başın akmalap,
Akırın añdıp cürüştü;
<< Çalgınçı tirüü karmalsa >>,
Dep aytıp, şat – şat külüştü.

Cunuştar, kolgo tüşöbü,
Alarga tutkun tutulup,
Bolboso, aman ötöbü,
Kanattar cakka kutulup?

914 Aysız tün, erler barattı,
Akmalap, colsuz, töş menen,
Üşkürüp, Cunuş süylödü,
Calınduu mınday söz menen:

915 - Atañdın körü dünüyö ay,
İçtegi arman ketebi?
Topoloñ kılgan kalıñ el,
Maksatka cakın cetebi?

916 Bolboso, soldat keskilep,
Tuzdagan ettey tilebi?
Tolkugan eldin sırların,
Kara, cer gana bilebi?!

917 Tüşünböy kaldım bolmuşka,
Caratkan cardam berbese,
Kırgındı körgön eline,
Bir caktan cardam kelbese.

918 - Dambılda nogoy köptön – köp,
Türk elin eske alçu ele,
<< Tekşeriş kerek eldi >> dep
Köp oydu başka salçu ele.

919 - Çataktın uçu çıkpasa,
Elibiz bütün el bolbos,
Atadan kalgan tuugan cer,
Tübölük bizge cer bolbos.

920 - Atañdın körü düynö ay,
Canaktan canday bolçoçu,

Varşava barıp okugan,
Al bilim bizge konsoçu:

- Canaktan akıl surasak,
<< Uruşkan menen öldüñ>> deyt,
Cıldızdan arbın duşmanıñ,
Özüñdü – özüñ kömdüñ>> deyt.

- Buga da kıyın tüşünüş,
Kantkende, cılçık tabılat?
Caraluu bolgon cürökkö,
Kantkende, şattık tagılat?

- El boluş üçün özünçö,
Ökmöt kurgan han kerek,
Oşentip çaldar süylösö,
Bolgonsup kalam, can kerek.

- Han bolso, antip şaylandı,
Kılganın dagı kördük go:
Oy; çirkin, turat tıtmalap,
Karmaşış kerek, öldük go!...

Al kezde, mıltık tars etti,
Kay caktan çıktı, bilinbeyt?
Karagan menen cigitter,
Elesi közgö ilinbeyt.

Çoçugan boydon bir cigit,
<< Oy, oy >> dep, katuu bakırdı,
<< Kırgız go – kırgız, kimsiñ? >> dep,
Ar caktan biröö çakırdı.

927 << Kırgızbız, özüñ kimsiñ? >> dep,
Cunuş da dabış çıgardı,
<< Calgızsıñ seni atam >> dep,
Ar caktan biröö, çıñaldı...

928 << Cansızsıñ özüñ duşmanga,
Çınıñdı süylö atamın,
Satılıp cürgön özüñdün,
Kanıñdı suuday çaçamın!..

929 Sen emes, kazak soldattın,
Kandarın suuday agızdım.
Kıymılga kirbey, tilge kir,
Bılk etseñ, kandı tamızdıñ! >>,

930 - Dep Cunuş katuu çamındı,
Karaanın körböy alardın,
Alar da şumduk ün berdi,
<< Kolgo tüş, özüñ kamaldıñ! >>

931 Unçukpay, Cunuş akırın,
Atınan tüşüp kep ayttı:
<< Birindep; baykap turgula,
Süylöşöm, özüm >> dep ayttı.

932 - Kokustan meni karmasa,
Oktoruñ caasın möndürdöy,
Kutkaruu koldon kelbese,
Kaçkıla tezdep, öndürlöy...

933 - Tirüülöy kolgo ketpesmin,
<< Öldü >> dep, bilip kalgıla,

Akmalap çıday alsañar,
Kimdigin bilip, bargıla!

934 - Köpçülük bolso duşmandar,
Köcölüp atpay, ketkile?
Tizgindin uçun ciberip,
Kanatka baçım cetkile!

935 - Men ölsöm, caşık Nurcandı,
Kor kılbay, baga körgülö,
Enekem çirkin mert bolso,
Men barday kılıp kömgülö!

936 - Caşında << şeyit >> ketti dep,
Elime aman bargıla,
Şoloktop kalçu carıma,
Köz kırın durus salgıla.

937 - Kaygırıp, ıylap şeyitke,
Canıma capaa kılbasın,
Alımkul aman coluksa,
Aytkıla, şagı sınbasın!

938 Baştarı cerge salınıp,
Berkiler arañ<< kup! >> dedi.
<< Koş, koş! >> dep, attap ilgeri,
Er Cunuş, sözdü uk dedi.

939 Tez gana topton ayrılıp,
Er Cunuş, << Oy >> dep, bakırdı,
<< Köp kişi bolso biriñer,
Süylöşsün, kel >> - dep çakırdı.

940 Al kezde alar özünçö,
Çeçüüçü plan kurdu ele,
Elesi közgö körünsö,
<< Atabız >> deşip, turdu ele.

941 - Kelseñ – kel mınday cakındap,
Çalgınçı bolsoñ ölösüñ!
Tirüülöy tüşüp tutkunga,
Kanattan caza körösüñ! >>

942 Şaşılıp Cunuş: << Kanat >>! dep,
Kanattan kelgen cansıñbı?
Kanattan kelgen sen bolsoñ;
Kanattı – Kanat alsınbı? >>

943 Dep Cunuş, katuu çurkadı,
Dabışka karap, şaşkanday,
Alarda bilip kaldı beym,
Cügürdü beri, caskanbay.

944 Betme – bet turgan baatırlar,
Bir – birin bilip, körüştü,
Bir ene tuugan emedey,
Bir – birin kısıp öbüştü.

945 Oşentip, bizdin cigitter,
Koynunda tündün sırdaştı,
<< Barbı? >> dep Cunuş suradı,
Alımkul sınduu kurdaştı.

946 - Kanattın kolu keçinde,
Koçkorgo ketken tögülüp,

Bul caktı baykap baruuga,
Kalganbız, bizder bölünüp.

947 - Anciyan menen köp soldat,
Cumgaldı tepsep, keldi deyt,
Kurmandar menen Mırzabek,
Alarga cardam berdi deyt.

948 - Bul kabar kelip, kol ketti,
Kalıñ el, tolkuy cetkendir,
Alımkul, degen bar bolso,
Kol menen koşo ketkendir,

949 - Üç kündön beri kalıñ köç,
Tebelep öttü Şamşını,
<< Kırgından kalgan elbiz >> dep,
Kıynalıp ötüp, samsıdı.

950 Cürgülö emi kurdaştar,
Aylanıp turbay, ketelik!

Şagılduu biyik Şamşını,
Aşçalık, kolgo cetelik!!!

KANAT HAN

951 Köp köçtü kılkıldatıp, colgo salıp,
Tütüngö erkekterdi bölüp alıp,
Kalıñ el, öz – özünçö süylöy berdi,
Duşmandı: << mintebiz >> dep şımalanıp.

952 Koçkordo, Çoñ Ortoktun eteginde,
Mıktılar, salamdaşıp, alda kimge,
Cüz – cüzdön, tuş – tuş caktan, köçtön kelip,
Cer beti lakıldadı, eçen miñge...

953 Başçılar, köp ortosun eelep alıp,
Süylöştü bir – birine akıl salıp,
Kay birler, << emne? >> dep, surap cattı,
Küymölüp: alda nege artta kalıp.

954 Ortodo, Ibıkenin Kanat hanı,
Olturgan hanındagı manaptarı,
Han Kanat, alda neni aytıp catıp,
Suradı: << Tolukpu? >> dep eldin sanı.

955 - Taksırım, koldun sanı toluk deşip,
Birbirden aylın ayttı esepteşip,
Bilgiçter, han Kanatka keñeş kılıp,
Süylöştü, bir – birine kezekteşip.

956 Bir kezde Kanat özü sözgö kirdi,
Tıñşatıp, kotologon neçen miñdi,
Din menen ulut sözün, ata saltın,
Ar sözgö baylaştırıp, kayrap tildi;

957 << Boluptur bizden murun alban kalık,
Caşaptır, tak uşunday ata narık,

Ötüptür, çoñ bababız Tagay degen,
Urpagı, biz ekenbiz, kalgan anık.

958 - Al kezde, kuuluk, şumduk cok eken go,
Al kezde, bay, cardısı cok eken go.
Kak cargan kar kıldı biyler çıgıp,
Kalıñcurt, may tepsegen, tok ekengo.

959 - Allanın amırları kanday sonun,
Tagdırda kaapırlardın açkan colun,
Mildatke kızmat kılgan sahilardı,
Kaapırga tutkundattı, baylap kolun.

960 - İlgerki babalardın colun kılıp,
Kıyratsak kaapırlardın tuusun cıgıp.
Atansak, Türkstandın erleri dep,
Kayrattuu Temirlanday ustun çıgıp.

961 - Naadan el, bilbeysiñer, Osmon Türkün,
Bilseñer, bul Kırgızga keler külküñ!
Carkımbay, Istambuldan okup cürüp,
Taanıgan al elderdin adat, ürpün:

962 - Din cagı, alda kaçan alga ketken,
Cayilge, dinçildiktin nurun cepken,
Biz dagı musulmandan bolgon menen,
Kandayça kırgız mınday, azap çekken?

963 - Biz dagı Türk balası, artta kalış,
Mildatim taanıysıñar uyat, namız!
Millatke, dinge mendey kızmat kılgan,
Kırgızdın kay cerinde baykasañız?

964 - Din üçün canım kurman bolsun, deymin,
Kalkıbız, magrufatka onsuñ deymin,
Kalıñ el, özü tolkup turgan kezde,
Ya, Alla, ne capadan kaygı, ceymin?

965 - Baardıgı tagdırdagı bolgon sızık,
Tagdırdan buyrugu cok, ölböyt mışık,
Kaapırdın tekeberi ösköndüktön,
Kozgodu, musulmandın colun sızıp.

966 - Bul cumuş, kara kalktın cumuşu emes,
Bilgen can tagdırdan çet cumuş debes,
Allanın özü buyrup turgan işin,
Pendege atkaruuga berem keñeş.

967 - Parvardın kurmatına çıgış kerek,
Duşmandı kan calatıp, cıgış kerek.
Kimde – kim, azattıktan kayta kaçsa,
<< Kaapır >> dep, kara cerge tıgış kerek.

968 - Öltürsök raazı dirmiz, ölsök şeyit,
Ölümgö naadan candar, cüröt keyip,
Kalayık tobokelge bel bayladık,
Car bolsuñ paygambarlar cana Seyit >>

969 Bul kezde, kalıñ cıyın kulak kakpay,
İçinen maakul bolup, oozun açpay:
<< Kazıbız, şeyitpiz >> dep kübüröştü,
Kay biri, kazılıktın daynın tappay.

970 Bul cerde Alımkul da, Cunuş da bar,
Añgıça, arkı döñdön cetip kabar,

<< Aldıyar tetiginden el köründü,
Taanılbayt körüñüz >> - dep, kıldı kabar.

971 Kalıñ el, cabalaktap karap kaldı,
Kay birler, oñtoylonup, caraktandı,
Kanat han, çoñ dürbüsün ala koyup,
Attanıp, abay menen serep saldı.

972 Melcitip, oñdop, soldop eçen karap,
Çakırdı, Carkımbaydı, << kel >> dep, Kanat.
Tez gana kübüröşüp, tim – tim boldu,
Köp elge şıbır – tüyün, ataganat!

973 Azıraak, alda nege kılıp bayım,
Süylödü, salkın gana elge cayın,
<< Körüngön, duşman emes, Cumgaldıktar,
Col menen kele catkan Kökümbayım.

974 - Şañ menen dayardanıp turuñuzdar,
Allaga adal moyun sunuñuzdar,
Kapıldan kolun sungan kaapır çıksa,
Baştarın şeyit kesip, culuñuzdar >>.

975 Degende, baatır Cunuş, künöm kılıp,
Cakındap han – Kanatka kolun sunup;
<< Han – Acım, dürbüñüzdü beriñizçi,
Köröyün Kökübaydın kolun turup >>.

976 Carkımbay ozungansıp: << Tokto, mırza! >>
Kantesiñ, bul aynekti, közün tursa?

Közdö nur, koldo küç cok, bir karaylık,
Bereyin, taanıy albay, közün tunsa >>, -

977 Dep aytıp, Kanat – handan dürbünü alıp,
Carkımbay karap kaldı, tüşö kalıp,
Cunuş da ekinçiley suray albay,
Tañgaldı, bul abalga ayran kalıp.

978 Al kezde, körüngön el cakın kelip,
Birindep çaçılıştı, seyrektelip,
Añgıça, arkadan da top körünüp.
Kırkaardap suyuluştu, atçan kelip.

979 Kanattın kalıñ kolu añ- tañ kaldı,
Bul kanday, Kökümbayın, torgop saldı?
Degensip, üygö kelbey, kalıñ cıyın,
Attanıp, tegerektey hanga bardı...

980 Kanat han, tay kaşkasın tuuralantıp,
Kılıçın culup alıp, kından tartıp;
<< Kalıñcurt, kuday üçün, at koygula,
Düşmandın ortosunda kaldık catıp.

981 - Ya, Alla bere körgün bizge cardam,
Bolbosun, at koygondo, artta kalgan,
Kapırdı, inşallalla, kaptap çıgıp,
Kalıñcurt bütör deymin, koldon arman.

982 Kimde – kim, artta kalsa, başın alam,
Üyünö, tuuganına bülük salam, -
Dep aytıp, tay kaşkaga kamçı bastı:
Din üçün aldıñarda özüm baram! >>

983 Kalıñ el, çuruldaşa sabalaştı,
Zırıldap, suugan attar bara cattı
Nayzalar, soroktoşup; kılkıldaşıp,
Köpçülük kamçılaştı, çabal attı.

984 Çoyun baş, şalk etmeler, türkün aspap,
Keesinde temiri cok calañ kaskak,
Üyördöy, koñtorulup, kaptap kaldı,
Keesinde tekireñ bar, keede taskak.

985 Alımkul, ot emespi, küyüp turgan?
Eeligip elden murun kolun sungan,
Er Cunuş illallalap, ıyman aytıp,
<< Alımkul, bir ketelik – dedi – Kurman >>.

986 Alımkul, at üstündö ata çaptı,
Soldattan eköö katar çopo kaptı,
Kalıñ el, buta atımday kalgan kezde,
Er Cunuş biriltikçe bara cattı.

987 Kıl kuyruk şamal menen sapırıldı,
Şam kulak calga karay capırıldı,
Baatırlar attan murun köödön kerip,
Duşmanga ilbirs sımal atırıldı.

988 Korkunuç eske kelbey, cer çımırap,
Cel menen etekterden cel şıbırap,
Kalıñ el alamanga tüşkönsüdü,
Kan sasıp, közü tartıp, et kıbırap.

989 Kay birler, keceñdetip, artta kalıp,
Köp eldin ortosuna kiret barıp,

Kay birler, dübür menen çuu çıgarıp,
Dalaydan ötüp cattı canday salıp.

990 Kalıñ çuu, Ortok toosun solkuldattı,
Dürbölöñ coo cürögün bolkuldattı,
Korkoktor başın katıp, bücüñdöşüp,
Kay birler, sürdöön menen kopuldattı.

991 Han kayda, kara kayda, moldo kayda,
Cee alda, ce kalgandır alda kayda,
Kalıñ kol; << Han, alda >> dep, çaba berip;
Bir kezde, ok möndürgö boldu payda...

992 Tırıldap, pulemettor tilge kirip,
Köp eldin köödönünö cattı siñip,
Kırkılgan maşinede çöptöy bolup,
Sulaştı, ayrılbastan attı minip.

993 Arkadan attuu kazak cana kaptap,
Şilteşti kılıç menen cabalaktap,
Al kezde, pulemettor toktoy kalıp,
Kılıçtar carkıldaştı, çabalaktap.

994 Han – Kanat kalıñ coogo bardı belem?
Kan kusup, çını menen kaldı belem?
Han da cok, cökörlör cok, uulu da cok,
Ce çirkin, kaçışkanbı, eleñ – eleñ?..

995 Burkurap çañ asmanga kaçıp cattı,
Carkıldap kılıç canga batıp cattı,
Korkurap, kolu, butun cerge sabap,
Köp elden koçkul kandar atıp cattı.

996 Çuruldap, can çıdagıs ündör basıp,
Cer beti cipkirgensiyt kanga sasıp,
Kay birler, culkuldaşıp, at üstünön,
Ölüştü, soldattardan ala catıp.

997 At menen adam deni moyundaşıp,
Cıgıldı bir – birine koyundaşıp,
Kalıñ el, kançalık şer bolgon menen,
Ceñmekpi, kılıç, oktu soyuldaşıp?

998 Kayran el, kırk minutça salgılaştı,
Bir carım soldat başın algılaştı,
Köpçülük kanga cerdi toyguzgança
Şerlerçe, betin burbay, bargılaştı...

999 Nayzalar aralaşta işten çıktı,
Sölpörlör, bir kançasın urup cıktı,
Kılıçka, çoyun başın tozo berip,
Kıykırıp urup cürdü, dalay mıktı.

1000 Mıltıktın kundagınan karmap alıp,
Alımkul, şiltep cüröt oyron salıp,
Bir soldat, kılıç menen çabaarında,
Er Cunuş, cagalmayday cetti barıp.

1001 Cetti da, al soldattı eñip alıp,
Süyrötö Alımkulga cetti barıp,
Şadıluu, bürküt münöz koldo cürüp,
Al soldat, ölüp büttü, mıkıylanıp...

1002 Bir soldat at booruna tura kalıp,
Kılıçtı Alımkulga kaldı salıp,

Alımkul, kızuu şaşa şiltegende,
Al soldat, oñkosunan tüştü barıp.

Kıp kızıl, Alımkuldun başınan kan,
Dirildep orgup, ırgıp çıktı fontan,
Er Cunuş, ekinçiley burulgança,
Bir soldat, Alımkulga cetip kalgan.

Al cetip, özün çappay, atın çaptı,
Burulup kılçaktadı, arkı caktı,
Baykagan calgız soldat bolbogon soñ:
<< Kaçsañçı! >> dedi, dagı kayra tarttı.

Boz atın soldat tartıp tura kaldı,
Koş közü alda kanday tuna kaldı,
Kıncılgan, ayanıçtuu münöz berip,
Teminip, attın başın bura saldı.

Er Cunuş, al arada cetip barıp,
Soldattı soymok boldu, attan alıp,
Alımkul: << Tiybegin >> dep, bir bakırıp,
Temteñdey kömölöndü esten tanıp...

Er Cunuş: << tiybe >> degen sözün ugup,
Temindi arkasına betin burup,
Tez gana esten tangan Alımkuldu,
Baladay eñip ketti, atçan turup.

Eñdi da, kara bozgo kamçı bastı,
Kara boz baykagan cok maldı, baştı,
Artında kuugun barbı, atkan barbı,
Zırgıtıp, kılçaybastan alıp kaçtı.

Ok çirkin möndürlödü toonu cırtıp,
Alımkul, şılkıldadı essiz tınçıp
Kırçaga, cañı cetip aşkanınça –
Miñgen at kulap ketti, sıltıp – sıltıp.

Er Cunuş, Alımkuldu ala kulap,
Korgulda birazıraak cattı sulap,
Bir kezde, esin cıynap, karay salsa,
Izıñduu, ok ününön kulak tunat.

Al kezde kele catıp, baykuş kaçkın,
Cıgıldı başın süzüp catkan attın,
Er Cunuş, körö koyup közün irmep,
Degensiyt: << Ölüm suusun men da tattım! >>

Kalgan cok, antken menen esten tanıp,
<< Kantsem? >> dep, Alımkuldu karap kalıp:
Koy közün çoñ bir açıp, emgektedi,
İynine Alımkuldu artıp alıp.

Turuuga caagan okko titingen cok,
Antse da etek – ceñin tırmalayt ok.
Kır aşış, beş metirdey kalgan menen,
Sezildi er Cunuşka alıstay ok.

Eki köz, cakın kırdan ötüp ketti,
Çapçılap, eki koldu erbeñdetti,
Cunuştun ak kalpagın oktor culup,
Ötköndö, temseleşe kırga cetti.

Er cigit, kıyamattı cılıp aşıp,
Tiktedi Alımkuldun betin açıp.

Kebelbey çoñ iynine oñdoy salıp
Temteñdep cana ketti, kadam basıp.

Kee cerde, korguldarga taygalanat,
Kee cerde, col berbegen carda kalat,
Kee cerde, kıya tartıp, tötö kurup,
Kee cerde, taş tayanıp, başın salat.

Tiştenip, acal çirkin, calmalasa,
Caş candı kıynap, ezip, karmalasa,
Kantkende, kanday baatır aldastabayt,
Kan çirkin, orgup, çaçıp, talmalasa?..

Cer beti çuuga tolup, solkuldasa,
Cürögü tabigattın bolkuldasa,
Tirüülük tozoktolgon ot emespi?
Erkine baatırlardın bolturbasa.

Közdördön ot çagılıp carkıldasa,
At çirkin, tegerenip kaltıldasa,
Tirüülük alakanga cıynalbaybı,
Adam zat, çapkan çöptöy calpıldasa?..

Can çirkin, cılçık tappay, dal bolboybu
Külük oy şoola tappay, zar bolboybu;
Tirüülük közdön uçup zakımdanıp,
Keñ turmuş, bir mıskıldan tar bolboybu?

Tırmalap too talaşkan türkün adam,
Çöptön kuu, cezden sarı şilteyt kadam,
Soldattar, çil atkansıp terip catat,
Köp elde şoola coktoy künü karaan.

1022 Kay birler, kalkalanat taşka barıp,
Kay birler, korgoloşot cata kalıp,
Kay birler, bir çıñırıp kulap ketet,
Şum okko, mensingen boy talkalanıp.

1023 Kay birler, alı kalbay baskan bolot,
Kay birler, caman atçan şaşkan bolot,
Kay birler, kol karmaşıp bara catsa,
Uzatpay kızıl korgul kanın sorot.

1024 Kay birler, ok tiygenin sezbey kalıp,
Cıgılat kanı kurgap, esten tanıp,
Kay birler, çurkap kelip, sulay ketip,
Turuşpayt, ekinçiley uyku kanıp...

1025 Kümüşpay, eçen erdin başın cölöp,
Canına algansıdı << bol >> dep, kömök,
Birok da, Kümüşaydın bulakçası,
Muñkanıp kan aralaş caşın tögöt.

1026 Köp eldin ölbögönü capa tırmak,
Ortokko asılıştı azap çırmap,
Ölgöndör, ölmökçülör üymölötöp,
Tiginde, soldoyuştu kandar kurgap.

1027 Bul cerde, kalıñ kırgın kala tursun,
Cer çirkin, kan seline kana tursun;
Er Cunuş Alımkulun şılkıldatıp,
Ölbösö too başına bara tursun...

1028 Soldattar bul kırgınga mooku kanbay,
At koyup, köç artınan ketti kalbay,

Bir şumduk kalıñ köçtö bolboy kalbas,
Bolbostur, ketkenibiz nazar salbay.

Bul kezde, kün da tüşkö cetken emes,
Kalıñ köç, Sööktön aşıp ketken emes,
Kanattın medireseüylörünön,
Kılçaktap, kasiyettep ötkönemes.

Kalıñ köç köz kaykıtkan kızıl – tazıl,
Kelin- kız casalgaluu kızıl, caşıl;
Muñbaska, çirkelişken kalıñ töölör –
Canında ene süylöp, üzür – masır, -

Kalkıldap köç artında bara cattı,
Culuntup, sarı taman zalkar attı.
Çubalıp köç artında carmaçookat**,**
Ögüzgö cügün artkan tokup kaptı.

Tırmañdap alar dagı algalaşat,
At menen ögüz kaydan birdey basat,
Keyiştüü salbıragan sıpat menen,
Cardılar, kozu köçüm bara catat.

Tööçöndör, tayçandar da cok emes, bar,
Keyiştüü köç artında aytışıp zar,
Sendele alar koşo kalkıldaştı,
Körünüp keñ düynösü iyinden tar,

Tört tülük, köç koşulup cerdi kaptap,
Kişenep, maarap, mööröp cabalaktap,
Miñ türkün çuular tıñşap, Talaa bulak
Şıldırap agıp cattı çabalaktap.

Kay birler, ögüz mingen müyüzü sınık,
Kay birler, kargan beege uçkaşılıp,
Kay birler, aygır mingen darday kılıp,
Kay birler, bara cattı, arañ cılıp.

Kançası cük cüktölgön uyga minip,
Üñülüp, talmooruşat, oygo kirip,
Kay birler, beşikterin öñörüşüp,
Balasın karap catat, közün tigip.

Caş baldar, köç üstündö tamak surap,
Enesin epsiz cerden kıçap turat,
Coktoru: << kagılayın, kanteyin >> dep,
Baldarga alda neni << me >> dep, sunat.

Kee cerde, şıñgıragan külkü çıgıp,
Kimdidir, şıldıñdaşat uydan cıgıp,
Kee cerde, caş kelinder kaçıp cüröt,
Calt etip karıyadan buytap, ıgıp.

Uşintip, üstü caynap, Talaa bulak,
Esepsiz kalıñ köçtün başın kurap,
Miñ türkün kıymılı bar kalıñ eldi,
Akırın uzatkansıp catkan ubak...

Arkadan aldastatıp, köçtü carıp,
Koş cigit, uçup cetip kanat kagıp,
Kılçaybay bir top elge kübüröşüp,
Süylöşüü bir münöttö bütö kalıp.

1041 Toktoştu, köç çetine çıga kalıp,
Kanattın üy – bülösü kütö kalıp,
Salt gana otuz kişi bücüñdöşüp,
Cönöştü belgisi cok, kayta salıp...

1042 Bir cigit, handın töösün çögörgönsüp,
Bir deme algan boldu, öñörgönsüp,
Kalıñ köç kaadasınça kalkıldadı,
Köç aldı Buçuk cakka cölöngönsüp.

1043 Kalıñ köç, kamırabay ötö berdi,
Tigiler, tezdep kiyin kete berdi,
Al ketken – han Kanattın öz curttarı
Astırtan kabar ugup, beze berdi.

1044 Alardın közdögönü – Ortok toosu,
Koşulmak, çokusunan esen – soosu,
Al cigit, Kanat handın sözü menen,
Kırgındın kırdalında kelgen bolçu,

1045 Ötkön cok, al aradan otuz münöt,
Kalıñ köç, ali bolso tüzdö cüröt,
Arkadan alda kanday ok badırıp,
Kalıñ köç ala kaldı başka süröt...

1046 Pulemet eki, üç katar bıdıraştı,
Ok çirkin << öldüñör >> dep, şıbıraştı,
Köç artı, cer silkintip, çuuga tüşüp,
Esepsiz adam, maldar tıbıraştı.

1047 Bir kezde, carkıldagan kılıç caynap,
Köp eldi kırıp kirdi malday aydap,

Kuralsız köç üstündö tolgon kalık,
Kantkende, çın acalga kılsın kayrat?..

Korkunuç acal menen col talaştı,
Adamzat bakırıştı, burkuraştı,
Kara cer kalıñ çuuga çıday albay,
Kaltıldap, kak carılıp, kete cazdı...

İt ulup, tört tülüktör çurkuraştı,
Adamzat bakırıştı, burkuraştı,
Caş baldar, koldon ırgıp, tepsendide,
Can ukkus ayanıçtuu çurkuraştı...

Kılıçtar esebi cok kanga battı,
Darbızday eçen baştar kulap cattı.
Çıñırıp, tigil cakka kaçkan menen,
Kandardan mayda – mayda bulak aktı.

Keñ talaa, can talaşkan çuuga tolup,
İymenbey, adam kanın şimip – sorup,
Topurak, kızıl kamır türün aldı,
Cuurulup, tepsendide botkolonup.

Erbeñdep bet-betinçe kaçkan kalık,
Tuylaşat, bolot kılıç ketse canıp,
Bul cerden adam emes, esten tandı,
Toodogu erkin cürgön capan kayıp.

Taarıldı baltırkanday baltır beşik,
Kıyraştı köp ayaldar, candan keçip,
Kançası töşkö karay camıraştı,
Ar türkün: attuu, cöölüü köçtön bezip.

Oozdorun balapanday açıp – açıp,
Den catsa, çirkin candar çıktı kaçıp,
Cakını alda kimdin calp etkende,
Mort cürök, kömölönöt betin basıp.

Bar adam öz özünçö korgongonsuyt,
Kay biri, alda kimge tolgongonsuyt,
Bul boştuk, cılçıgı cok tüngö aylanıp,
Erkindik temir menen tordongonsuyt.

Kançası, soldattarga cabalaktap,
Çuruldap, tebeleşti cerge taptap,
Ayaldar, soldattardı cuuşañ menen,
Moysoştu kandarının kunun aktap.

Cuuşandı: kılıç, mıltık, coktoy sanap,
Kan menen kara cerge koydu tanap,
Ün menen ontoo gana öküm süröt.
Mensingen dalay erler esten tanat.

Ayaldar beşikterin taştay salıp,
Culkuştu, erler sınduu kayrattanıp,
Kay biri, caralanıp kulap cattı,
Çıñırıp korkunuçka, esten tanıp.

Kuralsız köç üstündö katın – baldar,
Caramsız öböktögön kempir – çaldar,
Kantkende, bul acalga takat kılsın,
Tınımsız bülküldödü taza kandar.

Soldattar, karışkırday kırgın salıp,
Erdemsip akkan kanga mooku kanıp,
Oynoşot tilgileşip, ayal için,
Boorunan caş baldarın ilip alıp.

Çıdabay, taştay çurkap, mingen atın,
Çırkırap kaçıp ketti dalay katın,
Oy, çirkin, nege mınday meerimi cok,
Caratkan tabigatta adam zatın!

Ar kimge birdey tattuu caralgan can,
Ne üçün adam sorot adamdan kan?
Bolgonço cer betinen klas – cılas,
Toktoosuz kıynoo tura, caralgan zañ!

Kempir, çal, katın, baldar, nege cazgan,
Künöösüz, cazıgı cok, kanın çaçkan,
Er bülö alda kaçan maykandalıp,
Kaldı go, Kümüşay da, tögüp caş kan!

Karaçı bul talaanı, kanday türsüz!
Çañ kalkıp, cerdin beti kaldı künsüz,
Kalıñ çuu, bir dalayga öküm sürüp,
İt ulup, adam çirkin boldu ünsüz!..

Çubalıp, togolonup, köp eleçek,
Çaçıldı esebi cok kiyim – keçek,
Kıñıldap can bere albay catkan eldin,
Közünön uçup cattı muñkanıp kek.

Kölüktör cügü menen togolonup,
Añ, sayga cıynalışkan dodolonup,

Sansız mal, bet – betinçe eesiz kalıp,
Degensiyt: << Kanday bolu, kanday coruk? >>

Kuuraldar, çırmagan çiy, türün alıp,
Bezeldi koçkul kanga denin malıp,
Sargargan altın tüstüü cumşak çöptör,
Çıkkansıyt, kayta kızıl gülün carıp.

Suuları koyuulanıp, kızıl bolup,
Koldurap ötüp cattı, sayga tolup,
Kaparsız oynop catkan suunun curtu,
Balıktar çoçup ketti, kandı sorup.

Çımçıktar, çırıldaşıp cerden cerge,
Zakımdar kabarlaşıp, celden – celge,
Bardıgı comok kılıp tañ kalıştı,
Bügünkü kırgın tapkan kayran elge,

Tabiygat çıday albay munu körüp,
Iyladı, camırattı, caşın tögüp,
Tamgan caş kızıl kandı cuugan bolot,
<< Tarıhtan tabarmın >> dep, köñül bölüp.

Pristav, ar ölükkö külüp barıp,
Anıktayt, ölgöndügün ştık salıp,
Koş kabat ölüp catkan ayal bolso,
Tekşeret alda nege için carıp.

Boz atçan kıbıratıp, artta kalıp,
Negedir oylongonsup, başın salıp,
Talpıngan bir balanı körö koyup,
Celdirdi berkilerge, eñip alıp...

Pristav kıt – kıt külüp baldıradı,
Tili cok, cap – caş bala caldıradı.
Küldü da, kılıçının uçu menen,
Balanı türtüp, sayıp, kalcıradı.

Caş bala, kan duşmanın kaydan sezet?
Talpınat, kolun aga epeñdetet,
Boz atçan ogo beter ekilenip,
Balanı pristavga kekeñdetet.

Bir kezde, çöntögünön ala salıp,
Pristav konfet berdi, balaga alıp.
Konfetti emçek bala karmap turup,
Taştadı, konfet tüştü, cerge barıp.

<< Kolumdan tamak tatpayt, dos emes, kas,
Ölbösö duşman bolot uşunday caş,
Mındaydı mına mınday – kılış kerek,
Kegi cok, tak uşintip bolsun kalas >>

Dep aytıp, korkunuç eske salıp,
Titirep, boz atçandan culup alıp,
Irgıtıp, kök börüdöy çırıldatıp,
Nayzaga ilip ketti, kayta barıp.

İldi, da, kökkö karay kaltıldattı,
Caş böbök çolpon közün carkıldattı,
Çırıldap, köz çakıyıp, çanagınan,
Caş böbök kolun üç, tört talpıldattı.

Tiştenip, nayzasınan silkip salıp,
Kötördü kolkosunan kayta malıp,

Mensinip, kökölötüp baratkanda,
Çıraktı kan boyodu, közgö tamıp.

Dirildep appak bala, koçkul bolup,
Nayzada bir az turdu erksiz konup,
Bir kezde, tebeteydey şiltep saldı,
Pristav, cap – caş kanga coşolonup...

Boz atçan, << Ah >> dedi da, oozun captı,
Caş bala, dirt – dirt etip cerde cattı,
Pristav, şum nayzasın cerge cattı,
<< Kettik >> dep, attın oozun bura tarttı...

Al kezde, ar cagında caralanıp,
Bir adam catkan bolçu esten tanıp,
Pristav, boz atçanga buyrup ketti:
<< Öltür >> dep, al şorduunu körö kalıp.

Boz atçan: << kup, taksır >> dep, dayar bolup.
Köñülsüz kol kötördü, tişin sorup.
Al kezde, caraluu can, esin cıynap,
Ölüktör arasında cıldı... korup.

Soldattar, buyruk menen cetip barıp,
Körüşöt ölüktörgö nayza salıp,
Añgıça, boz atçan da tige cetti,
Kılıçın cark ettire suurup alıp.

Cetti da, soldat ayttı uşunday dep:
<< Ölöt, cok, bılkıldaba, ölgön bol! >> dep,
Kılıçın kıñgıratıp cerge çaptı,
Tiştenip, kara küçkö eçen şiltep.

1086 Al kırgız azır da bar, kalgan karıp,
Comoktoyt, al kündördü eske salıp,
Kalıñ el körbösö da koşomattayt,
<< Çınçıl >> dep, al soldatka ayran kalıp.

1087 Añgıça, kalkamandap iñirt bastı,
Caşıtıp akkan kandı, tamgan caştı,
Altın kün, çıday albay kalıñ çuuga:
<< Tañ ata, kelermin! >> dep, alıs kaçtı.

1088 Koñursup kanga, cinge aralaşıp,
Mundardı toodon toogo ala kaçıp,
Sıdırım aymaladı ölgöndördü,
Çöptördü solkuldatıp, ıylap – caşıp...

1089 Okuuçu! Kanat kayda, Cunuş kayda?
Alımkul kaldı beken takır sayda?
Er Cunuş, Alımkuldu kıybay cürüp,
Kılıçka tilindibi mayda – mayda?

1090 Akmalap arkasınan baralık da,
Kırılsa, zarlap körüp kalalık da,
Unutpaym Alımkuldu, er Cunuştu,
Oynotkon meni dalay balalıkta.

1091 Oy çirkin, kol koyomun er Cunuşka!
Kanday er, kanday balban, kanday usta!
Esen – soo çoñ Ortoktun çokusunda,
Cürögün kantip aytıp, kılbaym nuska!?

1092 Tuş – tuştan attuu, cöölüü şaşıp tenip,
Kay biri, kandı körböy kaçıp kelip,

Ortoktun çokusunda cüzdöy adam,
Telmiret turagı cok, akıl terip.

Ortodo Kanat da bar, kaygı baskan,
Koş közü, ötüp ketken kara taştan,
Carkımbay, birdemeni aytıp cattı,
<< Tagdırga cazılgan >> dep, obol baştan.

Alımkul, bir top cigit, catat solup,
Cöölöşüp, cok nemege makul bolup,
Alarga tamızaarga tamçı suu cok,
Iñgırap, biri cañsayt, erdin sorup...

Attarda, calgız tamçı tamızbastan...
Karattı tört ayagın alda kaçan...
<< Duşmansız tuu çokuda kırılbay >> dep,
Han – Kanat sözgö kirdi, arañ – kaşañ:

<< Kayran el, bul emes go, kütkön tilek,
Kayran el, kıyradı go, sungan bilek,
Kayran el, menden akıl çıkpay kaldı,
Kayran el, carıldı go, sansız cürök.

Kayran el, kuday kıldı, azap tagıp,
Ketkile, betiñerden candı bagıp,
Men kettim can saktoonunamalına,
Ölböstün künün körüp, otun cagıp...

Dep aytıp bülölörün attandırıp,
Koştoştu eki, üçöönün kolun sıgıp,
<< Naadan el, kayran cerim, koş bolgun! >> dep,
Han – Kanat cürüp ketti, topton çıgıp.

1099 Han – Kanat kılçaybastan alıstadı,
Attular han – Kanattan kalışpadı,
Caraluu kan keçişken cigitterden,
Biröönü meerim kılıp alışpadı.

1100 Kaçkanday cerden kökkö kelgen baktı,
Kalgandar, ıñ – cıñı cok, otuz çaktı,
Turgandı, turgan boydoy uñkuyuşup,
Kay biri, kezey karayt, Kanat caktı...

1101 Er Cunuş, başın süyöp, taşka barıp,
Oylondu, alda nege nazar salıp,
Bir cigit catkandarga kolun sozup,
Kılçayttı, er Cunuştu tura kalıp.

1102 Er Cunuş tañ kalganday karap kaldı,
Selt etip eki kolun silkip – aldı,
Berkiler: ogo beter calt – calt karap,
Alda kim, şaşkan boydon tura kaldı.

EL KAYDA

1103 Askanın, araların meken kılıp,
Küzötüp, eki caktı taşka çıgıp;
Alımkul, Cunuş menen otuz cigit,
Akmalap, tün katışıp, sırtka çıgıp.

1104 Kalgan mal, un, talkandı cıynaşkansıp,
Sooloru, caradarın sıylaşkansıp,
Ceti kün elsiz toodo kiyik menen,
Cürüştü capan bolup, sırdaşkansıp.

Üç cigit, kurman boldu caraluudan,
Kalganı sakayıştı esen – aman,
İçinde tozoktoy ot cangan menen,
Şat gana külkü çıgat Alımkuldan.

Er Cunuş andan beter şayırlanıp,
Kubantat coldoştorun sırga salıp,
İçinde eki cigit tura çurkayt, -
Ar kaçan bakırışıp, uktap kalıp...

Bulardı << erler >> deşip, mıskıldaşa,
Süylöşöt, ar kimisi köñül aça;
Bir künü: << aytsın >> deşip Alımkuldu,
Bardıgı makuldaştı: << basa – basa >>.

Alımkul << emese >> dep, sözün baştap,
Süröttöyt, ar kimine kolun caskap,
- Baarısı arak içip catkan bolçu,
Kişendep, at koroogo meni taştap.

- Kez – kezde, ulam biri çıgıp kelet,
Kelet da surak kılat, ketse tebet
Ölümdün kölökösü közgö kelip,
Azaptı kurgan başım sorboy, emet.

- Bir kezde, çurkap çıgıp tilmeç cigit,
Boktodu, oozu menen<< sıdan >> kirip,
Suragan sözdörünö coop albay,
Oynoştu kulagımdın tübün tilip.

Köptön soñ dagı biröö çıgıp keldi,
<< İçkin >> dep, alda kanday suusun berdi,

Korkutpay başkalarday, ılımı bar,
Taanılbayt, elesi da, cakın keldi.

Al kezde, tamçı suunu körsöm deymin,
Bolboso, kıynalbay tez ölsöm, deymin.
İçimden kubansam da kayta çoçup,
<< Bul – uu go, buga kantip könsöm deymin.

Ün, söz cok kişenimdi şaldıratıp,
Suradım koldu sunup bara catıp,
Emne, bergeniñiz uubu, suubu?
Ölömbü, kubanambı daamın tatıp? >>

Degende: - beçaaralap, - ün çıgarıp,
Üşkürüp meni cakın tartıp alıp,
<< Pey, baykuş, tı skazal, men bildi, cok! >>
Degende kete cazdım, esten tanıp!...

Kubanıç cürögümdü, düpüldötüp,
Urgansıyt, bir nerseni düküldötüp,
Karañgı, anın cüzün körbösöm da,
Çakıyat oşol cakka közüm ötüp.

Orusça bilemin go << davay >> dedim,
Bir tuugan kim bolosuñ aytkın dedim,
Oruska orus sözü caktı belem?
Berdi da: << Kaydan özüñ bolosuñ kim? >>

<< Degende, kıska gana ayta saldım:
<< Bir tuugan, rahmat! >> dep, kolun aldım,
- Tak azır öltürmökçü, alda cok, dep,
Al orus tura kaldı, esten tandım.

1118 Bir kezde esti cıyıp kıymıldasam,
Çuru – çuu, köçö dübür, azan – kazan,
Tarsıldap mıltıktardın ünü çıgat,
<< Tüşümbü, öñümbü ?>> dep, kalıpmın tañ...

1119 Bir kezde, maga biröö çurkap kelip,
Unçukpay kayta ketti, balta berip,
Çıncırdı balta menen karsıldattım,
Kerile aldımdagı taşka kerip,

1120 Kök temir bolgonsudu bırın – çırın,
Ali men, tüşünbödüm iştin çının,
Añgıça oşol orus çurkap kelip,
Koluma berip ketti, kılıç kının...

1121 Köçödö ali çuular bolup cattı,
Tarsıldap, mıltık ünü tolkup cattı,
Bayagı dagı kelip, süyröy çurkap,
Mingizdi alda kanday sonun attı.

1122 Mingizip: << Koş bol, emi bargın! >> dedi,
<< Canagı, mas kılıçın algın >> dedi,
Kokustan kolgo tüşüp kalar bolsoñ,
Aytpassıñ, tez! Dep, colgo salgın dedi.

1123 Mingen soñ, atıñ kim dep, kolun aldım,
Şaşılış: << Men da senmin, bargın – bargın! >>,
Dep gana kol karmaşıp, cım – cırt boldu,
Kim eken, oşol dostu bilbey kaldım?..

1124 Dedi da başka caktı oylop ketip,
Toktottu oşol cerge koyup çekit,

Ekinçi, burup başka sözgö kirdi,
<< El kayda, biz kantebiz, mında bekip?

Kayran curt, kaysı cerge cetişti eken?
Kay – uruk kaysı cakka ketişti eken?
Bolboso karga, kuzgun, börü talap,
Say – saydı kılıştıbı, soñku menen?!

Bolboso, duşmandarın kırıp salıp,
Erleri cürüşöbü, kegi kanıp,
Ce, çirkin, alduuları alga ketip,
Alsızdar, kalıştıbı caralanıp?>>

Degende, anın sözün Cunuş bölüp,
Közünö elestedi tolgon ölük,
Alıstan Ala – Toodoy meder kılgan,
Kanattın cañıltmaçın toluk körüp:
<< Kanattın, kördüñör go bardık işin!
Kıyrattı, dalay erdin ötkür mizin,
Koroboy çıpçırgası, aldap ketti,
Kantkende mındaylarga cılıyt içiñ?

İt, kuşka tamak boldu, dalay kırgız,
Kıbıñdap bet bagalbay kalıñ cıldız,
<<Kazatta, kuday üçün ölölük >>, - dep,
Taanılgan köp aldında men, dep Çıngış >>

Al sözün aktabastan közün cumup,
Köp eldi kanga aydadı artta turup,
Bar eldin manaptarı birdey korkok,
Bügün men çın işendim oylop turup.

1131 Elge da, erge dagı işenimsiz –
Karaşat, kaçan bolso, öñköy küçsüz,
Kanat – han, dürbü menen coonu – dos dep,
Köp eldi, orgo saldı çıkkıs, tüpsüz.

1132 Uşintip, dalay çoñdor ketken çıgar,
Kalıñ el, kanın suuday sepken çıgar,
Bolboso coo colukpay tolkun menen,
Eñkeyip, kıtay çegin ketken çıgar!

1133 Biz catpay, col tartalık kölgö karap,
Ketpeylik ayıl izdep tarap – tarap,
Oy, çirkin, işenimdüü kural da cok,
Dagı bir mıltık bolso, ataganat! >>

1134 Dep Cunuşsözün büttü kıska çalıp,
Kalganı uyup kaldı makul alıp,
<< El kayda, kanday cayda bülö kayda? >>
Ar kimden kıyal uçtu, çabıt salıp...

1135 Otuzu tañ sargara, tilek kılıp,
Cönöştü, akmalaşa alga cılıp,
Ar kimi öz özünçö oy çurkatat,
<< Ölbösök bolgonu >> dep duşman çıgıp.

1136 Tabışmak, bular cürçü coldun baarı,
Oylonboy cürör emes ıktıyarı,
Kan menen kap – kara cer cuulup kalgan.
Kırgızdın kaysı kıyrı bolso dagı.

1137 Darbızday col boyuna kulanıp baş,
Boyolup koçkuldangan, kap – kara taş,

Canına cakın kelbes coru, kuzgun,
Adamdın caş etine ısılap, - mas...,

Tün katıp, cem izdegen kıyar tülkü,
Kubanat, cokton bütüp, dayar mülkü,
Dögürsüp etin cebey, boorun izdep,
Tülkügö kayran adam, boldu külkü.

Karagoo, tütöp catkan mayda bazar,
Bul cerge tolgon bolçu alıp satar,
Karmaşta, malın korgop, dilin satıp,
Köp eldi alıp satar kılgan << mazar>>.

Kırgında kırgız kaçsa can talaşıp,
Alardı dükönçülör baltalaşıp,
Sütkorlor, alıp satar dükönçülör,
Uşintip taanılışkan mal talaşıp,

Demeyde musulmanmın demiş bolgon,
Dambılda beş kişinin kanın sorgon,
Bulardı col tartkandar körüp öttü,
Uzabay, meken kılgan, Ortok toodon.

Kim bilsin, mından arkı coldun türün?
Korkunuç dagı sordu, bettin gülün,
Körüşör, kırsık baspay, kölgö cetse,
Adamdı örttöp taştap, çaçkan gülün.

Suraşar küyböy kalsa, kup – kuu baştan,
Örttölgön bul cerdegi kança dep can:
Belgisiz, katın, bala sanın tappas,
Çoñdoru tokson bolçu, baylanışkan.

Al cerde bolgon ele üymök buuday,
Cok emes, arpa, saman, ottuk kuuday,
Tirüülöy tolgon adam tozok otun –
Keçişken çır – çır etip kanın cuubay...

Dalay üy, topoloñdo sıyrılbastan,
Ot küyüp, kaynap kalgan askan kazan,
Talpıngan dalay baldar kala berip,
Ot menen kömür bolgon alda kaçan...

Köp üydün sıyrılsa da üzüktörü,
Dayınsız baş alaman eşik törü,
Bulardı Alımkuldar körüp ötüp,
<< Belgiluu boldu >> deşet iştin cönü.

<<Miñdegen örttöp ketken, üylör, türü –
İşenter eeleribiz cok >>, - dep, - <<tirüü>>
Tomsorgon kayran erler, zarlap turar.
<< Kıyın >> dep, tolkun sırın bolcop bilüü...

Kim bilsin, mından arı ötör beken?
Katarlaş köp mamıga ceter beken?
Bolboso uzun ümüt çort kesilip,
Cigitter arman menen bütör beken?

Okuuçu, suray kalar alda kimden,
<< Barbı >> dep, maani cayın anık bilgen,
Bilgender, kan elestep comok kılar,
<< Mamıga at baylanbay, adam mingen >>.

Esepsiz kaçkındardı çırıldatıp,
Süyrötüp, buttarınan dırıldatıp,

Uyatsız, şiş mamıga mingizişken,
Taygandın küçügündöy kıñıldatıp...

Alardı, bular cetip körör beken?
Körüşsö küç cetkenin kömör beken?
Bolboso öz baştarın tutkun kılıp,
Duşmandan daynı çıkpay ölör beken?

Uşunday coldun türü meerimi cok,
Çoloo cok, calındagan kıp – kızıl çok,
Kim bilet, ölüşöbü, kalışabı?
Barattı otuz cigit, belgisi cok.

Karısa kayran erler, kılar arman,
Armandı adamdarga adam salgan,
Bolmuşu, çoñ tabışmak sırı tereñ,
Cigitter kaçan, kanday cerge bargan!

ÖRT İÇİNDE

Tün koynu birin – biri taanır emes,
Turmuşta tüş körbögön şumduk eles,
Düñgüröp asman cerdin araları,
Çekten tış, özdörünçö tartış, egeş.

Bul egeş, kanday egeş, cer kaptagan?
Beken ce Tyan' – Şandı, el kaptagan?
Möñgülör, arsak toolor, selge ketip,
Meykinge too caralıp meñ kaptagan?

1156 Esen – soo, asman toosu, möñgülönüp,
Buzulbay bul da, çuuga köñül bölüp,
Olçoyup kabagınan kaarı çıgıp,
Üñülöt, mobulardı közü körüp.

1157 Buduñ çañ, ızı çuuluu çoñ alamat,
Kırgızdın kıyrında cok, el salamat,
Turmuştun eñ akırkı kaarı kelip,
Cer betin tepsegendey kabat – kabat...

1158 Kalgan cok, çaçılbagan kırgız aylı,
Kıtayga kıyrı menen kanat caydı,
Kalıñ köç, cer köçküdöy topoloñdop,
Kara çañ, kaptap aldı altın aydı.

1159 Kaldırap, kazan – ayak kulap cattı,
Kıyraşıp, çını – buyum şıngır kaktı,
<< Kokuy ay! Kay köölüktü cöölödü? >> - dep,
Aldıñkı, artkılardan surap cattı.

1160 Kalıñ köç, birin – biri taanıy albay,
<< Cürgün! >> deyt, birin – biri << menden kalbay! >>
<< Oo, o! >>lop, çuruldagan kalıñ köçtü,
Aydaşat, öz köçtörün taanıy albay...

1161 Köp malga el koşulup, tamtırakay,
Köl boyu silkingensiyt, çıday albay,
Çuruldap, koy – kozular, muzoo mööröp,
Şıngırap kişeneşet adaşkan tay.

1162 Botolor, bir cagınan ozondoşot,
İtter da, tuş – tuşunan obon koşot,

Koyçular, << ittin malı, kırılgır! >> dep,
Taanışpay, kay bir maldın çetin tozot.

Caş baldar, öñörülgön çırkıraşat,
Eneler: << Palan cok! >> dep, burkuraşat,
Carmaştar cölönüşüp alda kimge,
Esepsiz tuyaktarga bırkıraşat...

Uşunday ebegeysiz tolkun basıp,
Abanı cirep cattı, tolkundatıp,
Küröksüz, ketmeni cok, kara cerdi,
Tuyaktar, kazıp cattı borpuldatıp.

Asmandan altın nurun cerge çaçpay,
Kalkıldap, tömön karay kozgolot ay,
Epsiz çañ, burgup biyik sozolonup,
Kök menen cer ortosun kılışat cay,

Toodogu elkindegen capan kiyik,
Toñuştu alamatka başın iyip,
<< Adamzat, tobosunan cazganbı? >> deyt,
<< Kudaydın kurdaşına kolu tiyip...>>

Karışkır, çoçup kayta tıñşay kalıp,
Kubanat, << sonun go >> - dep, cata kalıp.
Maksatı: kalgan maldı, kanga boyop,
Irgıtmak, silkip – silkip, tişin salıp.

Tuş kelgen, eçen çalçık, eçen bulak,
Eziltet topuraktın boorun burap,
Çırmalıp köp candıktar tuyagına,
Caş tögöt, << kandaysıñ? >> dep, alın surap,

Çardaktar, can talaşıp köldü boylop,
Köç menen koş aytışat, tereñ oylop,
Kañıltır, sazan, turpu, çabak menen,
Şıkaalap tañ kalışat, süngüp, soylop.

Bakalar, barpañdaşıp, köldö çardap,
Negedir, catkansışat kimge zarlap,
Ördöktör, suu üstündö oynop catkan,
Burulat kılaa cakka, katar – cardap.

Isık – köl türmöktölüp, şarın çaçıp,
Körmölöt, tilge kirip, sırtka kaçıp,
Tolkunu biriñ – biri kuçaktaşat,
Cutunup, ürkün menen amandaşıp.

Mensingen, köl aylangan Ala – Toolor,
Kıp – kızıl arsaktalgan tilsiz zoolor,
<< Kalıñ curt, kantip, kayda barışat? >> dep,
Tuncurayt meykin menen eçen koolor.

Taş taştan, kümüş suular ırgıp tüşkön,
Şıldırap, kalıñ elden küdör üzgön,
Bügünkü kalıñ ürkün, epsiz çuular,
Izıldap, keter emes tünkü tüştön.

Uşintip, cer mayıştı ürkkön elge,
Sıdırım comoktoştu, belden belge,
Til cetpes, küç da kelbes, kagaz tütpös,
Andagı adamzattan akkan selge...

Kimder cok, bul tolkunga aralaşkan,
Kimder cok, bir maksatka kolun cazgan,

Orto bar, bakır da bar, kalıs da bar,
Cok emes, erdin tiştep cürgön kastan.

Kay birler, zalkar attan tandap minip,
Şayma – şay, köç aldına ketken siñip:
Kay birler, kalkamandap bara cattı,
Köp köçtün ortosunda özü bilip.

Köç artın kalıñ cardı canga berbey,
Tırmışıp bara cattı, alga degdey,
Köç aldı közdön uçup, tamtañdaşat,
Cöö, calañ mingen uylar, kadam kerbey.

Bir malga, koş azamat minip cürsö,
Kay biri, tayak karmap, etek türsö;
Kokustan duşman çıgıp, acal töksö,
Kay katmar, biriltikte bolmok mürzö ?!

Köç aldı, ebak çañdap Tüptön ötüp,
Köç artı, Örüktügö cañı cetip,
Ar bir can özü menen alek bolup,
Barattı, carmaçtardın alı ketip.

Al kezde, üygön çöptör balbıldaşıp,
Calını türmöktölöt, kökkö kaçıp,
Calındı köldün beti ekilentet,
Özün da ört çalganday şookumdantıp.

Nayzaker, mıltıkçandar top – top bolup,
Cürgönsüyt, kalıñ köçtü, coodon korup,
Akmalap eki caktı kütkönsüşöt,
Ortodo, esepsiz köç tolkun bolup.

1182 Mıltıktın köpçülügü manap, bayda,
Köç menen alar ketken alda kayda,
Arkada mıltık bolso üç, tört barañ,
Nayza bar, andan bötön kural kayda?..

1183 Coldogu kırgındardın barın baykap,
<< Kayran el, bütkönbü! >> dep, başın çaykap,
<< Şayma – şay, mıltık menen el kirbedi,
Kanteyin, cakırçılık attiñ ay kap!>>

1184 << Kara tün bardık cerdi baskan belem,
Kayran el, akıldan çın şaşkan belem,
Duşmandar, kuralı cok kalıñ eldin –
Kandarın, oylorunça çaçkan belem?!>>

1185 Dep oylop, otuz cigit kele cattı,
<< Caratkan, kantmeçi? >> dep, adamzattı,
Bir künü, tün ortosu oogon kezde,
Çañ cutkan, kaçkın eldin artın taptı.

1186 Alımkul top aldında bara catıp,
Suradı, biydin aylın bura tartıp,
- Bilbeybiz, alduu köçtör alga ketken,
Cöö – calañ, artta kalgan bizder sarkıt...

1187 - Ar ayıl özdörünçö belgi deşip,
Tuu kılgan adaşpaska belgileşip,
Tün koynu, anı siler körbösöñör,
Cürsöñör, körösüñör tañda cetip.

1188 Dalay el köç çetinde sakçılanıp,
Baykaşat, duşmandardan köçtü bagıp,

El daynın toluk bilse acep emes.
Cetkile, oşolordon kabar alıp.

Dep aytıp, çal toktoboy kakırınıp,
Sürööndö kete berdi, uyçan cılıp,
Cigitter, kalıñ elge cete kelip,
Süylöştü, köç çetinde akıl kılıp...

Cañı ele bolgon kezde amandaşıp,
Bir cigit mınday dedi, caman şaşıp:
- << Boluştun tokol kılçu tutkun kızı,
Bul köçtön adaştırıp, ketti kaçıp >>.

Pop kızı körköm ele köpkö dayın,
El aytat: şok ele dep, kızdın cayın,
Tınçtıkta ermek kılıp atışkanda,
Tiygizbey koyçu emes deyt, atkan sayın.

Bul bala Baysoorunda kaçıp barıp,
Çıkpasın köç artınan soldat alıp,
El sırın, kural cayın toluk bilet,
Al şaytan kılbas beken eldi mayıp?!>>

Bul sözgö Cunuş çıdap tural bastan:
<< Ar kaçan, uşundaylar, cutkuzat kan!
Kırgızdın kıygaç kaşı cetpegensip,
Duşmandın şaytanına bolgonuñ tañ!..

Biz kördük boluş, biyden, manap, handan!
Bul kırgın alar üçün oyunbu, tañ?!
Bul kızdın, kalıñ elge kılaarı köp,
Tuugandar kamıngıla, kılbaylık kam! >>

Añgıça, kalıñ oktun ünü çıgıp,
El, köç da, tura kaldı tınıp – tınıp,
Toktoosuz eldin artın çırıldatıp,
Duşmandar kirip keldi, cılas kılıp.

Er Cunuş: << Kaçpagıla, akır öldük,
El üçün, bolgon iştin baarın kördük,
Cabıla at koyomun alamandap,
Katardan biröö kaçıp ketpesin tük! >>

Alımkul: - << Kalayıktar, şaşpagıla!
Biriñer, kiyin karay kaçpagıla!
Bölünüp, tuş – tuşunan çuu kötörüp,
Kırgızdın çın atagın aktagıla!

Öldük ne, tirildik ne, baarı tün go?
Mına bul öküm, çuular – bizdin ün go?
Ölölük..., bul körökçö bılçıldaşıp,
Maylansıp bizdin kanga mına bul koo!

Tañ sürdü, tañ aldında ölölük da,
Taalayga, tüşkön ottu, körölük da,
Özübüz kılgan işke, betti burbay,
Özöktü cürök menen bölölük da!

Dep aytıp, << cürgülö! >> dep, alga çaptı,
Eñ murun, katar – katarmıltık attı,
Beş barañ, bir bardañke, kalıñ nayza,
Belgisiz duşman cakka bara cattı...

Çeksiz çuu, miñ – miñ kabat, sanı küçöp,
Çañ menen darı burgup, köktö tütöp,

O, çirkin, tirüülüktön kettim go! – dep,
Ar bir can, köz açkança acal kütöt.

Kimdi – kim, kaydan körsün tarsıldaştı,
Koroktop nayza sınıp, karsıldaştı,
Bir kezde, köç üstündö kalıñ kaçkın,
Termelep, kural kıldı, korgul taştı...

Irgıgan kalıñ taştar uruluşup,
Ottuktay cılt – cult etet, kımın uçup,
Ok, kılıç, taş, tayaktı kaydan bilsin?
Kelattı kaptagan coo, culunuşup...

Adamzat, aybandarga aralaşıp;
Bir – birin kıyratıştı, kulay basıp,
Ündörü cañırıktap, kökkö çıgıp,
Temseleyt, amalsızdar: << kudaylaşıp >>

Kalıñ el, bir – birine kulaç cayıp,
Kübüröp, baabedinge malın tayıp,
Kelmesin << illallalap >> aytıp bütpöy,
Kulanat kara cerge kuçak cayıp...

Ayaldar beşik menen tomolonup,
Kan tamsa baltır beşik: << Süt >> dep sorup,
Cer beti, ıñıldagan, kırgındarga
Mensinet, maylandım, dep makul bolup...

Kay biri, at calına asılışıp,
Kay biri, öböktöşöt caşınışıp,
Kay biri, caralanıp, kıñıldaşat,
Kay biri, eçak kalgan basılışıp.

1208 Kay biri, tegerenip bakırışat,
Kay birler, kuday atın çakırışat,
Kay birler, özü kulap, togolonup,
Kay birler, duşmandarga asılışat.

1209 Kay birler, bıtıraşıp töşkö kaçat,
Kay birler, kiymin tıtıp töşün açat:
Al kimder? << Men tilmeçmin silerdik! >> dep,
Kaptagan duşmandarga barıp catat...

1210 Kalıñ ok, uçkan cıldız türün alıp,
Sozulat, öçöt, köptün sürün alıp;
O, çirkin! Ok, kılıçtar baratpaybı?
Kırgızdın kıylasının gülün alıp...

1211 Cigitter, bir kezde çın cetti belem?
Caralap, duşman kanın septi belem?
Ok ünü, buugan kanday tına kaldı,
Kırgandar, çeginişip ketti belem?

1212 Çın ele Alımkuldar kirip barıp,
Bir tobun tomolotkon nayza salıp,
Er Cunuş, eki baştı balcalagan,
Eerine kök celkeden basıp alıp.

1213 Antse da, esebi cok, kurman bolup,
Kırgızdar, kıñıldaşkan sayga tolup,
Duşmandar, ayla menen komandalap,
Toptoşo, capırılgan kaçkan bolup.

1214 Al kezde köçtün aldın kiyin tosup,
Öz köçün, << tez kaçkın >> dep, başın koşup,

Köp eldi coogo sepil karmay salıp,
Tölölör köç aldına ötkön ozup...

Kalıñ el, can talaşkan, agıp seldey,
Şarpıldap, col talaştı cöngö kelbey,
Biy Tölö açuulanıp, kılıç suurup,
Çapkılayt, duşmandarga coldu berbey.

Et bışım, köç kotolop, toktop cattı,
Al kezde duşman çirkin kanga battı,
Baatırkan, Kadır, boluş, biydin köçü,
Coo cetpes, alıs uzap, eldi sattı...

Kalıñ köç ce tügönböy, ce kutulbay,
Cañırık tolkundanttı, münöt tınbay,
Caş baldar, kempir, çaldar şayı ketip,
Argasız kulap cattı atta turbay.

Soldattar, birde ketip demin alıp,
Kaytadan kan agızıp, oyron salıp,
Çıçkandı oyun kılgan mışık sınduu,
Darbızday adamdardı cattı carıp.

Ok tiygen arstanday kayran elim,
Kıyratıp, kaçıratıp balban belin,
Çıçkanga, tülkülörgö, börülörgö,
Ermektüü tamak kıldı, şorduu denin...

Kalıñ köç tolkundagı muñdun küüsün,
Sozultup, sorup cattı, zardın sütün,
Coosuna bir betteşip, bir çetteşip,
Köp elden kalbadı beym deni bütün.

1221 Uşunday, tañ atkança bılçıldaşıp,
Köbüktöp kandar aktı, cıltıldaşıp,
Kalıñ curt, candarınan küdör üzüp,
Kay birler, koş aytıştı, akıl kaçıp.

1222 Bul kezde tañ şoolalap atkan kezi,
Duşmandar << dagı >> deşip catkan kezi,
Er Cunuş, Alımkulga akıl kılıp;
Bul sözdü kan kızıta aytkan kezi:

1223 <<Tañ attı, cerdin beti közgö tüştü
Cumşaylık soñku kandı, bardık küçtü,
O çirkin, tilekterdi mıltık kesti!
Bolsoçu, eç bolboso, kılıç küçtüü >>.

1224 Alımkul, anın sözün tosup turup,
Süylödü, tolgon elge moynun burup:
- <<Kalıñcurt, arabızda akimder cok,
Kalıppız too tübündö bizder türüp.

1225 Tañ attı, coolor eldi kamalaşar,
Unutkus, ölbögöngö tamga basar,
Bolboso, duşman otun öçüröbüz,
Kalbasın bul çabuuldan tokson caşar!

1226 Mına bul, bizden kalçu Kara batkak,
Kaldı go dalaylardın denin taptap,
Duşmandan soñku kündün çegin körsök,
Kalarbız, bizder koşo batkak saktap! >>

1227 Al kezde, zambirektin ünü çıgıp,
Ok tüştü, batkaktarga başın tıgıp,

Kalıñ köç, köptügünön uzay albay,
Çuu menen dıgdırıldı, töştöy – ıgıp.

Dobulday, oktor caadı tarsıldaşıp,
Cer cüzü çuuga toldu, tolkun basıp,
Isık – Köl astın – üstün kete cazdı,
Çıdabay kalıñ çuuga tunup catıp.

At koydu, berkiler da karap turbay,
Pulemet t-t-laadı, münöt tınbay,
Kaçkındar, kadam basaar çolosu cok,
Saz çöbün, kızıl menen cattı sırday.

Bir kezde, pulemettu koyo salıp,
Duşmandar, kılıçtaştı köçtü barıp,
Berkiler, arañ turgan arıstanday,
Betteşti, maydandaşıp, nayza salıp...

Dalayga çañ – topoloñ aralaşıp,
Bir kezde, kırgız çıktı kiyin kaçıp,
Duşmandar, kılıçtarın kından suurup,
Artınan kire berdi, seldey basıp...

Kaçkandar kılçaktaşıp, atkan bolup,
Cönöştü too betine atçan bolup,
Erkinçe, Tüp, Karakol celdetteri –
Kırıştı, cer kubandı, kandı sorup,

Kan aktı cer betine on miñ metr,
Kayda da, cok eken go, bolçuu kesir!
Kırgındın esebi cok, eki yezd el,
Kırılıp, sansız kaldı cetim, cesir!

Al kezde, kün şaşkeçen kötörülüp,
Boloktoyt, küyüp bışıp, köktö cürüp,
Kez – kezde, ak buluttu ala koyup –
Turgansıyt çıday albay, közün sürüp.

Duşmandar keede kırıp, keede tınıp,
Takatsız kele cattı, toogo çıgıp,
Bul eldi, cer betinen coyo turgan,
Erkinçe kono, tünöy talkan kılıp,

Köçtörü alduulardın baarı kaçıp,
Duşmandar, alsızdardı tolukbasıp,
Er Cunuş, Alımkuldar kırk beş okçon,
Bir top el kütüp turdu, buygattaşıp.

Alımkul, çıday albay kaarın tögüp,
Kayratsız kaçkandardın baarın sögüp:
- << Kırgındı tirüü kalıp körgönümçö,
Kalayın uşul cerden ölüm körüp...

Kurdaşım, akıldaşım, Cunuş beren,
Köp emes, bir atadan calgız eleñ,
Sen ketkin, kılçayarsıñ aman bolsoñ,
Kara cer, kaçan bolso, menin enem!

Karmaştım, biyler menen on cetimden,
Künüm cok, ömürümçö bir cetilgen,
Tutkundan kaçıp keldim, el saktadı,
Kutulbay turbaymınbı, mildetimden?

Kalıñ el özüñ baştap, bir cıl saktap,
Akimge berbediñer aman saktap,

Azır men, cıyırmanın törtündömün,
Ölömün, el emgegin bügün aktap!

El üçün kanım aksa armanım cok,
Mına bul: üç armanım kalar, birok,
Birinçi: özüñ aytkan bayagı kat,
Köz cumsam, körö albasmın, kabarım cok.

Ekinçi: el bolmuşu << bolor kızık,
Sibirde, bir kurdaşım plan sızıp,
Keleçek, padışasız, biysiz bolot –
Bul turmuş kıyrayt >> degen, << cetti bışıp >>.

Oşonun bardık sözü esten ketpeyt,
İşenem, aytkanıma, kolum cetpeyt,
Bul arman cüröktögü ketkis meñin,
Ölöm go, ölböstü kim eptep – septeyt!

Üçünçü: canday körgön altın Nurcan,
Al Nurcan bütkönü çın anık nurdan.
Turmuştu birge cırgap ötmök elek,
Ayla cok, acal çirkin, kolun sungan!

Aytpaymın mından başka bötön kepti,
Alarsıñ ölböy cürsöñ, singen kekti!
Canagı, üç armanım este bolsun?
Özüñ bil, koş Cunuşcan mezgil cetti.

Er Cunuş: << Oy, Alımkul, balasıñbı?
Bizsiz sen, bul talaada kalasıñbı? >>
<<Ölsök da bir çuñkurda bololuk! dep,
Ar kaçan aytkanıñdı, tanasıñbı? >>

1247 Adamzat tuulsa çın, ölmök anık,
Bul elden kim kubanat miñge barıp,
Mende can, senikinen artık emes,
Körüşöm bolgon işti birge kalıp:

1248 Alımkul, kaldı ele: - dep, coo betinde,
Kantkende tirüü cüröm el çetinde,
Caynatıp, seni taştap, ketkenimçe,
Cem bolom ay talaada: şaytan, cinge!

1249 Alımkul, baykap körçü, ölçüü çakpı?
Ölböşkö uruş saldık kütüp baktı,
Canagı, Celeznagin aytkan sözü –
Çın bolup, azat çıgar keler çaktı...

1250 Mına bul, kıyrap catkan kalıñ ölük,
Ketken cok tirüülüktü zaman körüp,
<< Azattık, altın başka tababız >>, - dep,
Erksizden catışpaybı kanga çömüp.

1251 Biz dagı oşolordun biri bolup,
Kıynalıp can berebiz solup – solup,
Bolboso, aman – esen kubanarbız,
Duşmandan öçün alıp, eldi korup.

1252 Kubanıç, Toko, Kalık, Aalıbaylar,
Abalkı kurdaştardan eçöö soo bar.
Biz menen kuralı cok kırılbasın,
Men emes, bular elge kabar salar!

Tigine, duşmandar da attanıştı,
Tigine, köç çuruldap saktanıştı,
Tigine, kılıç menen kirmek boldu,
Tigine, köç artına kaptalıştı! >>

Tiştenip cigitterden Toko turup,
Cunuşka: - kantesiñ dep, kolun sunup,
Bizdin can artık emes başkalardan,
Kantkende, biz kaçalık moyun burup!

Bul cerde kalıppız go, kırktay adam,
Köp bolso, tüşör bizge akır zaman,
Bul elder, duşmandardan kekti kütöt,
Şiltöö cok, artka karay calgız kadam.

Ölümgö çıdaşkandar mında kalgan,
Can baktı, ardaktuular colgo salgan,
Kuralsız kayran elim, ölbösün dep,
Kutkarmak dalay eldi akçuu kandan...

Biz bolsok kalıñ eldin kurmanıbız,
Ölböskö işenbeybiz turganıbız!
Bolgonu el kutulsa, biz seketpiz,
Al tilek orundalsa, tunganıbız!..

Kaçandır, kayda bolso ölüm kapkan,
Enege, ıraazımın bizdi tapkan,
Erk üçün, elder üçün, ölgön uulun,
Kalgandar aytıp kalat, kılıp dastan! >>

Degende bardıgına kayrat kirip,
Cabıla dayardandı atka minip,

Çıdamsız ün çıgarbay calcıldaşıp,
Karaştı birin biri közün tigip.

Añgıça, adatınça çırıldatıp,
Köp köçtü ürkkön koydoy dırıldatıp,
Kılıçtap dagı duşman kirip kaldı,
Nayzalap, bir cagınan mıltık atıp.

Berkiler çıday albay koodon tosup,
Arkılar, pulemetun dagı saldı,
Pulemet köz açkança baarın sıypap,
Cogottu çöp çapkanday otuz candı.

Alımkul atı menen kömölönüp,
Tırmalap emgektedi, taştı körüp,
Er Cunuş, alda kaçan atsız kalıp,
Mıltıkçan duşmandarga cetken öñüp.

Segizi çıday albay, okko turup,
Cönöştü baş alaman kuştay – kudup,
Al kezde Alımkul da, Cunuş dagı –
Meltirep şıkaalaştı mıltık sunup.

Bir kezde Cunuş kat – kat atıp kaldı,
Duşmandan eköö sulap catıp kaldı,
Alımkul, cılgan izin kanga boyop,
Biröönü başka meelep basıp kaldı...

Duşmandar, pulemettu badıratıp,
Bir cagı, at koyuştu dabıratıp,
Eki şer, eki caktan tiştenişip,
Meeleşti, cazdımı cok, taşta catıp...

1266 Bir kezde kala cazdı oktor bütüp,
Şaşılış, çirkin ölüm, turdu kütüp,
<< O, çirkin! Bolo tüşsö ogum>> deşet,
Kayrattın mizi sınıp, ok cok, müçüp.

1267 Soldattan cetöö cattı çabalaktap,
Kalganı Alımkulga cabalaktap,
Tirüülöy bışkılaşıp kayran erdi,
Ketmekçi boldu belem, cerge taptap!

1268 Oşentip Alımkuldu tegerektep,
Duşmandar, çamdap kirdi çebelektep,
On kadam Alımkulga kalganında –
Aldınan eköö cattı, cerge bettep...

1269 Betinde Alımkuldun uyday taşın,
Ok, çirkin, tıtkıladı kabırgasın,
Pulemet, koş arstanga almak – salmak,
T – t – t –lap çaçıp cattı acal taşın...

1270 Bir kezde, pulemyotçu zapas saktap,
Eseptep atıp cattı, daldap, baptap,
Alımkul, emi tutkun boloorunda,
Eki şer toktoy kaldı, ogun saktap.

1271 Korkunuç eköönü teñ kaptap kaldı,
Bile albay, birin biri, küyüp – candı,
Ar kimi, öz baştarın cardamsız dep,
Oyloşot: << Nege mıltık atpay kaldı? >>

1272 Ok cetpes, kün nurunan ötkür sezim,
Tulkula, kabıl kıldı, << ölçü keziñ >>,

Ardaktuu, aldeylengen eki cürök,
Bolmuşka, toygonsuştu, kılbay çeçim...

Bir birin << öldü go >> deyt, - kurbumdaşıp,
Çındıgın körüş albay, taştan aşıp,
Eköö teñ, << duşmandarga bersembi? >> deyt,
Karmatpay, tura kalıp, töşün açıp...

Kaytadan - <<ölöyün >> deyt – ata berip >>
<<Ketkençe nayza menen közdü çegip,
Kolumdan kaçan kubat, mıltık ketse,
Bilgenin kılsın duşman, kamap kelip >>.

Deşti da, süylöşköndöy maşaa koşup,
Eköönü cer kaptırdı colun tosup,
Bul uçur bir birinen kütpögöndöy,
Küçöştü, salgılaştı, duşman çoçup.

Çeginip, tobu menen soroñdoşup,
Kılçaktay, ata kaçtı maşaa koşup,
Ar cakta kuralı cok segiz cigit,
Sestedi, bir cagınan colun tozup,

Koş baatır, candan keçe, ata cılıp,
Otuzun oyrondoştu, turguz kılıp,
Duşmandar, ketençiktey baştaganda,
Alımkul bütömbü dep barın kırıp.

Süyönö baykabadı sıngan sanın,
Körgön cok, kızuu menen akkan kanın,
Adatça açuu menen coonu karap,
Kubandı kaçkandardı körüp sanın.

Анықтап, офитсерди көрө салып,
<< Атам >> деп, оylогондо тура калып,
Оң бутu, ең оболu көтөрүлдү,
Сол бутu сүйрөтүлдү, церде калып...

Тизеден төмөнкүсү күкүм болup,
Çолоо сок, пулеметтun оgu толup,
Коргулдар, еçак канga безелишken,
Баатырдын канı менен coшолонup;

Алымкул, ишенбеген канday карap,
<< Кaysıga uктagan >> деп, << кızталак! >>,
Силкинip, açuu менен умтулса да,
Дaynı сок, сол аягы шалак – шалак.

Байкаса, дендин көркү еçак кетken,
Балтага салçылganday, кырç – кырç етken,
Азамат алдастабай сезген кезде,
Сүрөгү, так ошондо кылт – кылт етken.

Çолпон көз болор, болбос карагылап,
Коркунуç келе калды эрди сынап,
Баатырдын мүлт етпеген эр сыпаты,
Кала алды коркунуçтан араçалап.

Токтоосуз күçүн сынап, мылтык карmap.
Көтөрүп, таш тayанып, сата сандap,
Мылтыктı ызырынып сулкулдатып,
Кыykырды арыстanday зарлap – зарлap:

- << Тозок күн, бастı кетет, калкым алга!
Душмандар, окшоштu go, capan canga!

Kalıñ curt, ıpım kalbay kırılbasa,
Betteşet, öç alışat, akkan kanga! >>

1286 Taş taşka Cunuş anda ıgıp barıp,
Kubanıp ulam birin atıp salıp.
Bir kezde Alımkulga cetip keldi,
Akırkı, calgız ogun tiştep alıp.

1287 Kan kaçıp, er Alımkul esi ketip,
Kögörüp eki butu dirt – dirt etip,
Kütkönsüp er Cunuşu, alıp ketti.
Sungan kol, kurdaşına arañ cetip.

KORKUNUÇTUU KÖRÜNÜŞ

1288 Isık – Köl, keñ Çüy ata, Kemin kayda?
Ölbögön kıynalsa da, elim kayda?
Er cigit, karı kartañ, caş böböktör,
Öspürüm, buralgan kız, kelin kayda?

1289 Kayda, kayda?
Oy çirkin, baarı kayda!
Kan keçip, tilek kılgan zarı kayda!

1290 Karañgı, kalkıldagan kayran kalkım,
Kaltırıp, ay talaaga asıl tarpın
Catpaybı, topurakka kanın cuurup,
Mensingen, azamattar, eçen carkın!

1291 Örttögön calın çiydin düñgösündöy,
Topoloñ, sapırılgan kalıñ cündöy,

San cetkis, sapatı cok tepseldi go?
Topon suu basıp ketken kızıl güldöy!

Karaçı, Ala – Toonun cıbıttarın,
Sel kılgan kayran adam koçkul kanın,
Çekege çertilbegen tirüüçülük,
Koştoşup, erksiz bergen altın canın.

Şıldırap üzülbögön turmuş toru,
Öpködön öttü belem, uşul colu?
Kişenden culkunuşkan kayran eldin –
Kıyratkan denelerin duşman kolu.

Kaldayıp, kargış etke katkan tonu,
Dalaydan kan körbögön kargan coru,
Kırda kan, talaada kan, cılgada kan,
Katkırıp küldü belem, uşul colu?..

Çirkin can, kanday tattuu, kanday kımbat,
Candarın cibere albay közün ımdap,
Kılçayıp, calgız sekund takat kılbay,
Dalay er, catışpaybı, cerdi sırdap?

Tör, talaa, misireyet kanga toyup,
İt, kuştar, ölük ceşti köçtü koyup,
Corular, kaldalaktap çokuşat da,
Çıraktay eçenderdin közün oyup...

Keesine karışkırlar cetip barıp,
Kerilgen dalaylardın için carıp,
Op tartıp, başı, közün kanga boyop,
Cutuşat öpkö, boorun bulkup alıp.

1298 Kay biri, alkımınan tiştep tartıp,
Köñülsüz silkip koyot<< bakka çalkıp >>,
Cebegen ceti atası mınday etten,
Cürögü kötörülöt, mayga kalkıp...

1299 Kay biri, caş baldarı şılkıldatıp,
Kemiret, çemirçektey kırçıldatıp,
Caş böbök çardaktaçu çagı barbı,
Süyrölöt, cumbay közün cıltıldatıp.

1300 Oşentip, kankor candar kark boluştu,
Kayran el, ay talaada, tarp boluştu,
Karışkır, kara coru tapkanın ceyt,
Kanteyin, uşundayda itti, kuştu!

1301 Caman it, suk sagızgan, coru, karga,
Delöörüp köböt eken uşundayda,
Duşmandın köp ekenin körüş üçün,
Bir ölük tura kalsa, ayla kayda?!

1302 Kay biri, culkuldatat ak emçekti,
Kay biri, tırmalaşat eki betti,
Kay biri, tişi ketken çalday bolup,
Bapestep etti taştap, meege cetti...

1303 Kay biri, böyröktörün tiştey kaçıp,
Suktarı cakalaşat, ırıldaşıp,
Kay biri, alda kimge körsötçüdsü,
Moynunan tiştey kaçat, dırıldatıp,

1304 Kay biri, kañılcarın oyup taştap,
Çalgının tarpıldatat etin cazgap,

Kay biri, cañı cetip toyboçuday,
Kürküröyt, bısmıllalap işin baştap.

Kay biri, kabattuunun kardın carıp,
Sugunat balçıldatıp suurup alıp,
Kay biri, tilin salıp akaktaşat,
Ölçömsüz sonundarga mooku kanıp.

Irsayıp korkunuçtuu tişter çıgıp,
Irkı cok, er güldörü sınıp – sınıp,
Süykümsüz suluudardın tarpı cattı,
Bul uluu korkunuçka başın cıgıp.

Venera sıpatınday suluu kelbet,
Almaday tamılcıgan subagay bet,
Kırgızdın kıylasında bar ele go?
Akılman, sedep tırmak, tişi bermet.

Mensingen Spartaktay bilegi bar,
Calından kaytpas colbors, cürögü bar,
Baatırlar kayran elde köp ele go?
Özünçö ölbööçüdöy, öskön çınar.

Mınakey, oşolordun altın başı,
Catpaybı, karkayışıp kabırgası,
Caynagan çolpon közdör çarasına,
Kum menen tolbodubu saydın taşı.

Alıstan, eñ alıstan şamal kelip,
Tuş – tuşka korkunuçtan kabar berip,
Momintip kırgındarga kılçaygansıyt,
Boştukta, kıyaldanıp, kanat kerip:

1311 Adamzat özü mayda, küçü batman,
Adamzat caratılgan kanday zattan,
Şum ölüm, cazañ katuu kıyanatsıñ,
Uyalbay eçen erdi tarta catkan.

1312 Adamzat nege mınday caratılgan,
Küçsüzü küçtüüsünö karatılgan?
Oozunan otu küyüp, calın süyüp,
Adamdı, adam çaynap, canı tıngan!

1313 Adamzat mından körö bütkönü artık,
Tübölük kapkara cer kütkönü artık,
Caralıp, biri kuurap, biri cırgap,
Eenele, kün ötöbü, azap tartıp?..

1314 Adamzat nege kalıs can bolbodu?
Mitesin nege coyçu, zañ bolbodu?
Bolboso bir birine küçü kelbes,
Adamdın nege baarı han bolbodu?

1315 Turmuşpu, uşul dagı ayban kılgız,
Ce çirkin, oyunçukpu, baykuş kırgız?
Bolboso, köpçülükkö cıynalganbı,
Aalamga tolup catkan bardık kılmış?

1316 Nege bay, nege padışa, nege manap,
Ce çirkin, ötüşkönbü kandı calap?
Özöktü örtkö salıp, kırgın çalıp,
Kayran el, ötösüñbü turbay karap?

1317 Kırılgan, azap çekken kalıñ kırgız,
Adamzat, cıldız bolso, sen da cıldız,
Sen barsıñ, sen bolgonsup, sen caşaysıñ,
Küçtüüsüñ! Sen tazasıñ, catta kılmış!..

1318 Uşintip, üşkürüp cel, kala berdi,
Sur bulut asman betin ala berdi,
Kalıñ el, tirüülüktö bolbogonsup,
Kuçaktayt, ıñ – cıñı cok kara cerdi...

1319 Tabiygat adamzatka zarılgansıp,
Kıymılsız bul turmuşka tarıngansıp,
İt uñşup, kak talaada tülkü coylop,
Ala – too elsiz kaldı, zarılgansıp.

1320 Corular, köktün betin ıpım basıp.
Kaldayıp buluttarga aralaşıp,
Kañkıldap ala karga, kuzgun menen,
Katkırat sagızgandar, oozun açıp.

1321 Erkçilder tak uşintip kanga batıp,
Dayınsız karşı – terşi kaldı catıp,
Sel baspay, cer silkinbey, çuma tiybey,
Adamdı, adam kırdı tarsıldatıp...

1322 Alduunun atı da aman, başı da aman,
Alsızdın atı da kan, başı da kan,
Ölgönü sırt esepten cüz elüü miñ,
Andan köp, sanga kirbey cogolgon can.

1323 O, çirkin bolgon bolso mıltık carak,
Kırgız da kalbas ele anı karap,

Köp elde bilimdüülör cetik bolso,
Bay, manap kaydan ketsin baş kalkalap.

Aylasız mıltıktarın berbes bele?
Ce koşo coo betine kelbes bele?
Baş korgop, tündögüdöy köçtü tosso,
Eñ murun, el ençisin berbes bele?

Mınakey, anın birin bügün kılbay,
Kalıñ curt, tübölükkö cattı turbay,
Alduular, aman – esen mıltık berbey,
Ketkenin kördüñörbü moyun burbay?

Alımkul mına mında talkalanıp,
Catpaybı kanga cuulup, esten tanıp,
Er Cunuş, mañdayında suu sepkilep,
Tomsorup tegerenet başın salıp...

Kim bilsin, koş baatırdın bolmuştarın,
Köz cetpey, cürögümdü kaptayt calın,
Alımkul, çını menen bir kayrılbay,
Muñkanıp cogotobu, altın canın?

<< Duşmandan kutulduk >> - dep, aytış beker,
Aylanıp ali bolso, kaytıp ceter,
Calgız ok er Cunuştun karmanganı –
Betteşse, baatır kanın dirkireter?..

Küröşsüz, kansız ceñiş, bolmok emes,
Maylansın korgul, cılga, talaa, beles,
Köp kırgın! Siler kurman, silerde şañ,
Bolmuşka küböö bolsun, mobul eles!!!

TABILGAN KAT

Botolor, kalıñ eldin kandan bütkön,
Karç urup, kara candı coogo tütkön,
Alımkul, er Cunuştar kayda deşip,
Okuuçu: alda kaçan bizden kütkön,
El üçün eki baatır çep ele go,
El üçün cüröktörü appak süttön,
Caraluu el artında kalıştı ele,
Uzabay kırgın baskan kanduu Tüptön.

Boz kıroo, tün ortosu asman tunuk,
Tolkunsuz catkan sınduu muhit tunup,
Asmanga: şököttölgön sansız çölmök,
Tañ kaldı: kan – sırbı? dep, köktö turup,
Cıldızdar padışası – men degensip,
Altın ay ay bal – bal etti moynun burup,
Birok da kandan suurup alar emes,
Padışa: Padışa da!..kolun sunup,
Al kezde bizdin erler çıgıp cattı,
Asmanga kıyal menen tepkiç kurup...

Aylana butası cok, askaluu car,
Ün çıksa Ala – Toodon beret kabar,
Bul cerde öküm sürgön ebegeysiz,
Belgisiz körünbögön kaygıluu zar.
Oşondoy kızıl zoonun üñküründö,
Süylöşüp olturuştu baatır baldar,
Kıyalda birde kaygı, birde şoola,
Dünüyö: keede çalkar, keede eñ tar,
Tañ kalam adam zattın sapatına,

İçinen ösöt eken ukmuş candar,
Alımkul, Cunuş, Toko mına mınday,
Al cerde süylöşkönü esimde bar.

Alımkul:
Küyörüm zamandaşım, kurdaştarım!
Bütkön cok çıp – çın, akkan koçkul kanım.
Altın can aman bolso, köptü körör,
Ne kılmak altın başka sıngan sanım!
Çoñ olco, örttön eldin kutulganı,
Kantelik el cogottu eçen şamın!
Bolmuştu kaysı menen sörölöymün,
Cüröktön keter beken kirdüü zavın!
Kayda eken, tuugan bülöö, kempir, Nurcan,
Kuzgundar tıttı beken, çaçtın talın!
Kayran el, üyör baskan çırpık boldu,
Bir kezde güldötöbü sıngan şagın?
Bolboso küygön çiydin düñgösündöy
Kalkımdı oñoltobu baskan calın... ?!

- Sel basmak, üyör cürmök, dariya taşmak,
Cel uçmak, bulut kaçmak, bolup çakmak,
Bul turmuş, keede cıldız, keede muñ muz!
Keede nur: korkunuçtar kılçaktaşmak,
Dayım sel, dayım üyör, dayım şamal,
Tübölük kantip catsın muñdu caktap
Azır biz şorduu canbız caralangan,
Deneni möñgü baskan cıñsız taptap,
Bul kündü comoktoşup aytıp kalar,
Kalgan el cürögünö bekem saktap...
Korkunuç adam menen oynoy bersin,
Keleçek, unutpastan aytar maktap >>.

Cunuş:
- Kayda dep tuugan, bülö, kempir Nurcan?
Suraysıñ ketken çıgar bolup kurman!
Bolboso: şirin candı kaygı menen –
Coşoloy aşkan çıgar dalay kırdan,
Kalıñ curt aman bolso, şardı cirep
Culkuşup eçen çıgar, eçen çırdan:

Ar kimge: ene, bala birdey süyküm
Aytkanda cüröktördü cabıktırgan,
Köröbüz örttön esen kalgandarın,
Ayıksa boldu sanıñ okton sıngan.
Dep aytıp baatır Cunuş ulutundu,
Elestep, cok enesi kolun sundu.

Çıdabay aldap catkan kıyalına,
Üşkürö başın süyöp, közün cumdu...
Ar kimin kıyal eelep, ünsüz bolup,
Cürökkö, uu aralaş şakel tundu...
Bir kezde sergek – Toko kurdaştar dep,
Castangan taştı türüp, öödö turdu...

Turdu da: - << Tömön cakka barayınçı
Akmalap çar taraptı çalayınçı,
Tañ ata kelmek bolgon cigitterdi
Sereptey, colun tozup alayınçı,
Soo kalgan, miniş berer cılkı kalsa.
Mıktılap bir top attı tabayınçı >>.
Dedi da: aybaltaga kolun sunup,
Aldı da: alda nege kaldı turup...

Alımkul bir deme dep aytkanınça,
Şart kana basıp ketti betin burup.

Kımkaptın bederindey: cıltır kıroo
Ömürü tüşkö cetiş tereñ suroo...
Caralıp tün koynunda catkan menen,
Kündüzü uçup ketet kılıp ıroo...
Uşunday tabiygattın zakondoru,
Tokonun cürögünö saldı buroo:
- Çirkin ay, kanday kızık caratılış:
Sonundar közgö tüşöt adattan tış
Caz bolup, cayga çabat, küz da bütöt,
Zımırap uçup cetip ak sakal kış.
Bir cerde, tuulup kuunap ömür külsö,
Kee cerde, er cüröktü kuçaktaysız...
Ömür da kıroo sınduu kelip ketet.
Tirüülük güldörünö körsötüp mış...
Mensingen adam zattın cüröktörü
Kıymılsız boluşat go, eribes muz...
Mezgilsiz kıyrı menen kırgın tapkan
Şorlogon bizdin elde kanday kılmış?!>>

Bul oydu oylop Toko bütkön da cok,
Tömöntön közgö tüştü küñürttön top.
Añgıça: << Ooy – oy >> degen dabış çıgıp
Bir gana kabar berdi atılgan ok...
Bolk ete bokonosu Toko kaldı
Baskansıp cılañayak kıp – kızıl çok.

Münötçö mezgil uçtu zakımdanıp,
Kıymılsız Toko turdu ayran kalıp,
Kolkosu dartka çalgan zildüü cürök,

Çınında toktoy cazdı esten tanıp.
Al kezde: << karma >> degen kırgız ünü,
Tokonun kulagına tiydi barıp,
Şaştıbı, süyündübü? Kalt – kalt etip,
Dirildey ün çıgardı tura kalıp.

Uzatıp kalıñ köçtü kırgan cerden;
At alıp kulan ööktö kaytıp kelgen.
Murunku Alımkuldun coldoştoru
İçinde calgız barañ, calgız mergen,
Tokogo tobu menen cetip keldi,
Bir orus tutkunu bar kırkka kelgen.

Tokonun ötkür közü çaçıradı,
Tiştenip azuuları kaçıradı,
Tutkundu sürüştürböy çapmak bolup,
Kaytadan birdemesi barkıldadı:
- Cigitter! Munu kaydankarmadıñar?
Emdige nege başın albadıñar?!
Köp kırduu, ayanıçtuu armanı bar
Canında til bilbegen eköö bolgon
Alarga kıyamatka berdik sapar...
Munusun Alımkulga cetkirelik
Süylöşüp bardık işten alsın kabar >>.

Maakul dep, bardık cigit capa tırmak,
Cönöştü şoodoy bolup tömön kırdap,
Adaşkan tirüülüktön kalıñ kırgın,
Zıñkıygan kıroo menen üstün sırdap.
Kırgından kabarı cok tutkun – orus
Canınan ümüt üzdü körüp çındap.
Kırgındı, tik baga albay esi çıgıp

Ölçüüdöy esi ketti közün ımdap...
- << Mına bul orustardın kılganı >> dep,
Tutkunga açuulandu Toko çındap.

Alaktap, tutkun karap iyip başın,
Kılgırtıp çekir közdön erksiz caşın,
Süylödü mukaktanıp küçü kelbey,
Cap calgız kötörgönsüp kaygı taşın:
- Tuugandar barım orus uşunday cok,
Karasa, uşul beş kol ayırmasın,
Nemiske orus men çatak bolgon

Törölör: Sında orus kabırgasın
Nemisten orustuku baykuş öldü
Caman bolgon barançuk, baykuş katın
Caman şaytan padışa karap catat,
Baykuş barım uşunday kıldı caşın.
Dep aytıp közündögü caşın cansap,
Suradı sooga kılıp calgız başın >>.

Añgıça: Sayda catkan töönü körüp,
- Boluştun narı go deym, mobul ölük,
Dep aytıp bura tartıp tüşö kaldı
Şok Toko sandıktarga köñül bölüp.
Arkanın kere tartıp, cara tepti –
Kalayluu koş sandıktı, bölüp – bölüp
Tepkilep dünüyösün körüp cattı:
Kankordun ayanıçtuu mülkün tögüp
Bir kezde bir top kagaz suurup aldı
Tigilgen ak baştıktın oozun sögüp...

1348 Dünüyö kaçan bolso, ısık, tattuu,
Kızıkpayt dünüyögö calañ şattuu,
Kıyındık başka kelip turgan menen,
Dünüyö aldandırat, kanday manttuu?
Mına bul alıp catkan kagazdardı
Çın ele akçabı? dep suraştı çuu.
Toko da kagazdardı orop, catıp
Körgözdü: << akça eken >> - dep << mınakey – bu >>

1349 Tez gana oşol boydon atka minip,
Kelişip Alımkulga bardık cigit,
Tutkunga kagazdardı okutuştu,
Az- azdap ar kagazdın sırın bilip.

1350 Kagazdı ulam alıp carıyalap,
Okudu dabış menen ulam karap,
Kaytadan kırgızçalap aytıp berdi,
Kolunan kelgeninçe oylop, sanap,
Kee cerdin tüşünö albay tırmaladı,
Kıynalıp, şooşak menen çaçın tarap.

1351 Okuuçum bardık kattı cattabaylık,
Boluştun ar kılıgın dattabaylık,
Biz üçün esten ketpes bir okuya,
Antondun sözün esten taştabaylık.

1352 Ölördö kattı kör dep, esten ketpey,
Armanda kaldı ele go kubat cetpey,
Oşol kat ak sandıkka tüşkön menen,
Mınakey kolgo tüştü alıs ketpey.

Al katta mına mınday sözdü tizgen
Okuymun aldınarga sabır etpey,
- Şaşılış, katuu şaşılış!
Gospodin sizge bildirem,
Kırgızdın içi topoloñ
Kırkılmak boldu tilgirem,
Uşunday eldin içine,
Buyruktu kantip siñdirem? –

Ataktuu – ata baldarın,
Köpçülük sürüp cektedi,
Casalgaluu kol çıgıp,
Poselka cakka bettedi,
Kündö cıyın, kündöp top,
Biy, boluştar çettedi.
Aldap – soolap tolkundu,
Solgundatıp turabız,
Kuralduu cardam bolboso,
Kandayça arga kılabız?
Köpçülük kıssa aylasız.
Agımın boylop cılabız...

Nayza, mıltık cıynaşıp,
Çabuulga dayar boluştu,
Öltürüp ketti dayınsız
Stracink orustu.

Kıynap soydu dep uktum,
Teskeyden kırgız boluştu.
Bizdin eldi kozgogon,
Alımkul degen ayıpker.
Tolkundun koru köründü,

Üyözü Pişpek bizdin cer,
Sibirden kaçkan Alımkul,
Korkunuçtu bilgis – er...

Kuralduu soldat çıgarıp,
Bulardı kanga cuubasa,
Dayardık körgön köp eldi
Kargaday kılıp kuubasa
Azapka bizdi salat go?
Azırtan colun buubasa!

Beş kündön kiyin kalıñ kol,
Kalaaga kaygı salmakçı,
Aylasız boluş, mıktılar,
Baştamış bolup barmakçı.
Betme – bette bizdin top,
Bölünüp bötön kalmakçı.

Miz kaytarar çama cok,
Uşunday boldu alıbız
Bul kabar tiygen zamatta,
Tez gana ebin tabıñız?
Bügünkü bargan çabardan,
Dayınduu kabar alıñız?
Ak padışa kurmatın,
Ölgönçö özüm saktaymın.

İşenimdüü boluştuk –
Mildetimdi aktaymın
Uluu çendüü uluktar
Atıñardı cattaymın...

Uşunday bolup çıktıkattın çını,
Boluştun uşul bolgon kıtmır sırı
Aldastap canı çıkpay catkan çakta
Antondun uşul eken çeçmek sırı...
Aytmakçı: Pristavga bargan çabar,
Boluşka kımtıy kelgen mınday kabar:
<< Eñ katuu çaralardı koldonobuz,
Çarañdı koldono ber işke caraar,
Urmattuu felbaymga kabar berem,
Şaşılış andan prikaz kelip kalar,
Urmattuu ak padışa kızmatına,
Boluñuz bizder menen dayım dayar! >>

Uşintip baarın tutkun birden alıp.
Okudu uşundayça kabar salıp,
- Çınbı? dep, kırgızçalap bergenine,
Ukkandar tañ kalıştı ayran kalıp.
Bayatan orusçalap ooz açpagan,
Alımkul tilge kirdi iynin kagıp,
Kokustan orus tilin ukkanına
Tutkunda tiktey ketti közün salıp.
Alımkul işenimduu münöz menen,
Taanıştı tutkununun kolun alıp.

- << İş beti aydan anık, kündön carık,
Boluştun kılganına bolduk kanıp!
Han,törö, boluştarga çın tüşündüm,
Ubalıñ, oşolorgo kayran kalık!
Uşul kat bir top künü murun tüşsö
Boluştu soybos belem için carıp,
Tüşünböy dalay orgo kulandık go,
Çoñ arman; el kırılıp, manap kalıp.

Alımkul: ak köñüldük kılçuu elek go,
Mınakey tüşündük go, sırın çalıp >>...
Dedi da baatır Cunuş oygo çömdü
Şum kıyal uu aralaş kanga kömdü,
Kübüröyt anda – sanda adam cokto,
<< Kayran curt çın uşintti: öldü – öldü...

Bir kezde er Alımkul:
<< Kurbum Cunuş! >>
Aytkanıñ katası cok, şeksiz durus,
Belgilüü sır çeçildi, tartış barat,
Ne kerek kaygılanıp mında turuş,
Uşul kat, elge ölüm çakırgan kat,
Maanisi, mümkün emes, mından buruş
Ölbösök eçen cerden çelkildeşip,
Dalay cıl öküm sürör, tartış – culuş.
Bul kattı, canıñ menen birge sakta,
Bul katka, çiyelenerdalay cumuş...

Tutkundu boşotoluk, aman ketsin?
Zıyansız baykuş eken, cerge cetsin,
Mingenin oşol boydon albagıla,
Colukpas bul şorduuga, coldon eç kim!
Alduular Narınkoldon murda kaçıp
Bularga tiygen eken kanduu epkin!
Surasak orustar da bizden naçar,
Adam az, ezüüsü cok baskan el kim?
Baykuştu cıluu – cumşak cönötkülö,
Ayırbay tirüülüktön munun erkin? >>

Bardıgı oşol sözdü akıl aldı,
Kalıstık mahabbatı loolop candı,
Tabıttan kayta turgan canday bolup,
Tutkundu şattık menen colgo saldı
Tutkundu cönötüşüp kelelik dep,
Cigitter özdörünçö kıldı kamdı.

Uşintip sırdı çeçti, tabılgan kat,
Kordondu erler kegi, kabat – kabat,
El satkan, kankorlordun coruktarı,
Kolkodon ketkis boldu, sap – sarı dat.
Bolmuşun tereñ tarıh çotko salar,
Azır kat meege barıp cazıldı cat.

ÇEKTEN ÖTÜŞ

Carganattay sabalap,
Zooluu, toolor aralap,
Tokulgası alınbay,
Tulkuları calanat,
Caylap kalgan tülüktör
Talaada katuu tabiygat
Kubanıp cattı tabalap
Ölümtüktü eelegen,
İt – kuştar miñdep sanalat,

Oozunan suusun agızıp,
Tuyaktan kanın tamızıp
Aylasız kalgan maldarga
Cırtkıçtar cetip cabışıp,

Mensinip elsiz talaada,
Toyuttap cattı barışıp.
Cetpegensip kez – kezde,
Alkımdaştı alışıp,
Üyür – üyür loglogon,
Börülör cürdü kabışıp,
Sandaaladı añdarı,
Kalaktay bolup sandarı,
Cardının çabar maldarı
Tosorgo cetpey tosuldu
Çırkırap uçup candarı.

Ata, enenin moynuna
İlinip kaldı baldarı,
Temselegen, mögdögön,
Belderde kaldı çaldarı,
Kaçkın eldin kıyrı cok.
Türkün – türkün kün körüp
Tumçugup elim cabıktı,
Dalbasa kılıp talpıngan
Kördük go mınday kalıktı:
Kayırmak kılıp iyneden,
İzdeşti suudan balıktı.
Kırılgan maldı tıtmalap,
Temselep cegen arıktı,
Buttarga tarttı çarıktı,

Uşunday küngö cetkende,
Tosorgo kalık torgoldu
Korkkondon elim unuttu,
Arada eçen kongondu.
Tekeske tepçiy keldik – dep

Karılar ayttı bolcoldu
Samtıragan çerüülör
Mıltıktap tostu col – coldu.

Tosorgo elçi salışıp,
Topoloñdop kalışıp
At üstündö ayıldan
Akça cıynap alışıp,
Apiyim menen tosordun
Anık köönün tabışıp
Bardık mıltık caraktı
Çerüügö berdi baarısı
Çek aradan ötöördö
Soldattar cetti cabışıp,
Köçtün artın kaytalap,
Kılıçtap kirdi çabışıp.

Çektegi turgan tolkun köç,
Çelkildep cerge batpadı
Mıltıgın tetir asıngan
Çerüülör ayla tappadı.
Kaltaarıp kazak soldattan
Kaçkından çegin saktadı.
Toñşuganday kalıñ curt
Kırılıp kete cazdadı.
Caraluu colbors – Alımkul
Akıldan ança şaşpadı:

<< Soldattan kırgın tapkınça
Bassa eken suunun batkagı,
Kalıñ curt bütün kırılbay
Ötkün! – dep, suudan kakşadı.

Suudan çoçup dalay can
Okko tütö baştadı
Karmalaşar kural cok
Alımkul er da baştagı
Ölümdö turgan kalıñ curt
Çerüünü tepsey kaptadı,
Padışaga ok atkan
Baatırlar antın aktadı...

Çektin çetin aralap
Kıynalgan eldi caralap
Zambirek ogu kürküröp
Pulemet kirdi sabalap...
Cılanday sürdüü soldattar
Şar suuga kirdi kamalap
Kıtaydın çegin kaytargan
Çerüülör kaçtı sabalap...

Kükütöp catkan tereñ şar,
Köz çıdagıs biyik car,
Çaypalgan elge tüş kelip
Butaktap östü kaygı zar.

Alsırap turgan el bozdop:
Tüşümbü, dedi öñümbü?
Tili bar coodon tilsiz coo
Irayımduu köründü.
Kürgüçtöp, küçtöp catkanday,
Tolkunga tolkun tögüldü,
Attuu, cöölüü debesten
Kanduu suuga çömüldü

Alduular baldak urgulap,
Alsızdar agıp kömüldü...

Arasında ar bir can,
Aldastap << akka >> calındı
Calınatta tura albay
Meeleri taşka çabıldı.
Canagı turgan tirüü can
Ölümdün atın tagındı.
Maktangansıp köyröñ şar
Üstü – üstünö çamındı...

Kulanıp kalıñ eleçek.
Kalkıgan muzday köründü
Balası menen enesi
Erksizden eki bölündü
Bir çıñırıp cok bolup,
Şarınan şarga çömüldü.
Mürzö kazıp kömülböy
Ak baştan kandar tögüldü,
Tarıh körböy kalçuuday
Çındıgı menen tögündü.

Eki taykı tentek şar:
Candıktın canın talaştı
Kürsüldögön zambirek
Azezil menen canaştı
Can talaşkan kalıñ curt
Ölgöndöy özün karaştı
Suu bögölüp üyördöy
Çetke caypap taraştı.

Ala salıp kaldaktap,
Cüktörü menen mal aktı
Kuu sakalı serbeñdep
Cırtaygan, alsız çal aktı
İrimge süñgüp aylanıp
Beşigi menen bala aktı.

On ondon örgön cibek çaç.
Obu cok suluu kız aktı
Kolunan köörü tögülgön.
Ukmuştuu çeber uz aktı.
Bögögön köpkö boy berbey
Tentek şar terip uzattı.

Kazan ayak kaldırap,
Birine biri uruştu
Kerege, uuk şaldırap,
Erksizden moyun sunuştu,
Ok caadırgan celdetter,
Tamaşa kılıp turuştu,
Korkunuçka çıdabay
Çuu menen itter uluştu.
Ölüm çirkin körünböy
Ötkür kolun sunuştu.

Agından aman kalganın
Okuuçu baykap karaçı!
Asıl – dep biröö ün salat,
Cogolgon belem abası,
Kulun! dep biröö çıñırat.
Dayınsız, süygön balası
Eneke can dep eçkiret,

Biröönün ketip anası,
Kırçın dep keesi mögdöşöt,
Süyöörü belem çaması!
Kantmekçi acal tepsese,
Bolboso başka çarası!
Kan köksögön eki coo,
Kaçkındı kanga sıyladı,
Zambirek menen cindi suu,
Toygonço kolun cıybadı,
Çıdabay, biyik asmandan,
Caş tögüp ötkün – ıyladı.

Bul çekten çekke ötköngö
Uşunday boldu cıynagı.

Taşka tiygen kılıçtay;
Kıyaldın mizi çagıldı
Olutun buzgan el üçün
Kıynoonun baarı tabıldı,
Kanatı sıngan cöcölör –
Taştardan taşka cabıldı.
Turmuştun ketkis mıktarı,
Kolkogo barıp kagıldı.
Kayda barsa, kor bolup,
Keçişti küygön calındı.

TAANIŞUU

Kalmaktın cerin aralap,
Bet betinçe sabalap,
Kolunda cok alsızdar,

Ar kimisin sagalap.
Ookatı bar bayları,
Mülkü menen paralap,
Korduktun kölün keçken el,
Tekesti tepsey kirgende:

Artıngan altın, übü cok,
Mingiçten başka tügü cok,
Bülöösüz, üysüz, caraluu,
Maaneksiz, tamak cügü cok,
Alımkuldar colugup,
Toktoşkon çalga bir cerde:
<< Ak cibek – sakal karısız,
Mümkün eldin narısız,
Adatın aytçı eliñdin?
Sıpatın aytçı ceriñdin
Tukabaday saymaluu
Emne degen cer bolot?
At menen ayañ cürbögön,
Emne degen el bolot?
Tetigil çalkar körüngön?
Emne degen bel bolot?

<< Ey baldarım, kulak sal:
Manasçı karı men bir çal,
Tañırkap turgan el, ceriñ
Mındayça bolot kabar al?
İzdep tabar taşı cok,
Sorup alma sazı cok,
Ciydesi çirip köñ bolgon
Örügü tüşüp cön bolgon
Betege belden bulagan,

Sımaptay suusu kulagan,
Zoosunda kiyik caynagan
Toosunda bulbul sayragan.
İlbesindin sanı cok:
Kumurska bolup caynagan
Tokoyun ırdap cañırtıp:
Türkün kuş türkün sayragan,
Keñ adırın saktagan:
Tünögün toodak tappagan,
Bir tünökkö: ekinçi –
İlbesin eki catpagan:
Uyasın bilbey adaşkan:
Kazdarga toodak canaşkan,
Şagıragan esepsiz:
Cumurtkasın talaşkan,
Bul meniki degensip:
Oodarışıp karaşkan...

Kayrılıp mergen atpagan
Kamışın sonor kaptagan.
Kız oyun kurgan emedey:
Kara kur döñün taptagan.

Suusarı: cerde coylogon
Kaltarı: karga oynogon
Tınbagan, tentek kuştarı,
Şaktardan şaktı boylogon.
Çirigen tulañ aldınan,
Çıçkandar oynop, soylogon.

Çınarda tuygun şañdagan
Carganat carda zarlagan,

Ün alışıp alıstan,
Baykuş baka çardagan.
Tokoydun tereñ tüntünön
Korkup adam barbagan,
Tuzagın koyup alsızdar,
Koyon, kırgool karmagan,
Peyil aç bolup kulpurgan,
Çoñ Tekes degen cer uşul...
Kir çaykap köynök ilbegen;
Ölgönün kömö bilbegen,
Mamıdan atı ketpegen,
Becinden surak cetpegen;
Kımızdan arak agızgan;
Kıyla curt menen çabışkan.

Ilama elin bilbegen,
Cerine soko tiybegen,
Miñ tütündön bir adam:
Kagazdı karmap çiybegen.
Çugoyboy takır cürbögön:
Coo tiygendey dürbögön
Ayaldar erçe kiyingen
Malakay başta kiyilgen
Bayları köldöy taşıgan,
Cardısı cezdey caşıgan,
Ilama sözün eptegen,
Ötköndü dayım kektegen,
Ar kiminde bir mıltık,
Köökördön arak ketpegen,
Kamgaktay, köçüp kün körgön
Kanattaş kalmak el uşul.

Asmanga başın kötörüp,
Çınarı karıp kulagan,
Koşpogondoy kümüş tür:
Kayıñı karşı sulagan
Almaları kübülüp:
Cıparday cıtı buragan,
Cañgaktarı şagırap
Korgul taştay uragan.
Işkırıp appak maralı:
Aytalaadan çuragan,
Tokoydon topoz cürö albay,
Col kaydalap suragan.
Uçu, kıyrı dalay cer,
Kaldayıp catkan ken uşul.

Tekestin suusu mına bul,
Bilersiñ balam dañkınan?
Çalmalanıp kirgende,
Darıya bolup çalkıgan
Tüptörü menen suurulup
Kayıñ, terek kalkıgan:
Carların çapçıp, tentek suu
Cer kolkosu balkıgan...

Üyörü cürsö, oktolup,
Üydöy muzdu agızgan.
Çildede boylop cürö albay
Kırılıp kalat sagızgan.
Bul Tekestin ömürü –
Kılımdar menen carışkan...

Cakanı közdöy camırap
Tuura suular tuylagan,
Karıgan möñgü kaygırıp
Caz aldında ıylagan
Akkan suuday ömürdü:
Adam çirkin tuybagan.

Buruluş carga çarpılsa
Cindidey şarı urunat!
Beline çapkan cılanday:
Türmök – türmök burulat,
Çet cakası kılkıldap
Çıgıştı közdöy culunat.
Algara minip alaktap.
Soldoygon butu salaktap,
Tokmoktoy bolgon koloñ çaç,
Keñ dalıda balaktap,
Oçogor – mıltık olçoyup,
Arkasında şalaktap,
Şököttölgön taştarı,
Kalpagında şaraktap,
Acıdaar menen arbaşkan,
Almabet menen karmaşkan,
Erkine eldi koybogon;
Ezelten kanga toybogon,
Kalmaktı koydoy aydagan.
Han Manastı caylagan,
Comokto cürgön Koñurbay,
Ordosun kurgan bel uşul.

Burulup bulut, bölüngön,
Munarlap, tigil körüngön,

Çıbırın tülkü coylogon,
Çımçıgı güldö oynogon.
Arkanday bolgon cılanı,
Arkı – terki soylogon .
Kamanı menen karışkır,
Aralaşa coylogon.

Cortogu cok corgolor,
Çınarluu suunu boylogon
Kırk kanattuu at menen
Kıyla coonu koybogon,
Ayçürökkö kol sermep
Ar ukmuştu oylogon.
Kıylalar menen kastaşkan,
Semetey menen bastaşkan,
Kırımdın uulu Mıradıl,
Kıykırıp catçu tör oşol.
Küçönüp küzdö kürüldöp,
Künöstü közdöy dürüldöp,
Kışında cılkı kıştagan.
Sazanday etin ıştagan
Çalgılap çöbün çappagan,
Koroogo malın bakpagan,
Mildettüü bolgon emedey,
Kız, cigit takay kattagan,
Cardısı catak albagan,
Can üçün baydı candagan,
Karısı caştay sırdaşkan,
Kayım aytıp ırdaşkan.
Tamsil menen nuskaday,
Kerüüdö catkan tetigil,
Meymandos kızay el uşul.

Bulbulday tilin kayragan,
Muñdardı terip sayragan.
Üygö kelse domburoo:
Til bermeti caynagan,
Açuulanıp ırdasa,
Araşanday kaynagan.
Betteşe kelgen akından
Betin burup taybagan,
Caratkan bergen cel sözdü,
Otor malday aydagan,
Kızaydan çıkkan akınım
Zamandaş, dosum cakınım.
Ömürlükkö sırdaşım,
Bir caşagan kurdaşım,
Açuu menen tattuunu
Birge tatkan muñdaşım,
Kızaylardın bulbulu:
Sözgö çeçen duldulu
Esentay degen çal uşul.

Men körgöm, köldük ceriñdi,
Men bilem köldük eliñdi.
Bilemin balam kırgından –
Keyiştüü aytkan kebiñdi.
Surabay körüp turamın,
Ok cegen balam deniñdi.
Bizge konup dem alıp,
Çeçip ket balam beliñdi.
Bardıgın alıp kelgile,
Kempir, çal, bala, kelindi.
Barçınday bolgon Alımkul,

At üstündö ırgalıp,
Bolgondu toluk sayradı.

Kaygıluu, muñduu sır salıp
- << Cıluu sözdüü, süykümdüü,
Meerimdüü cumşak karılar!
Kötörgön zardı süylösök:
Çıdabay cürök carılar...
Eerçitip kelçü bülö cok,
Oylosok kancar kagılar...

Kan keçişken karmaşta
Bir kıyla cerge barganbız
Topoloñ tüşkön ayıldan
Tomsorup alıs kalganbız,
Karuudan kanga malınıp,
Tepselip coodo kalganbız.

Tüşkö da kirip körünböyt,
Enebiz kayda? Car kayda?
Surasak daynı bilinbeyt,
Balabız kayda, çal kayda?
Çabıttap uçup karoogo,
Çalgınduu kanat, al kayda?

Kıyındık başka oynoso,
Kılçayar cakın az eken,
Kılımdık baatır bolso da,
Bilimi taykı, pas eken.
Ataktuu ayıl malduular,
Aldeylep kirdi begiñdi.

Kırgından çıkkan kayran el,
Birindep elge sebildi,
Kan keçişken kayratker,
Tagdırga bütün ceñildi.

Cokçuluk çirkin tırmalap,
Baş koşor aldı koybodu,
Çapkından çıkkan karıp el,
Can bagar künün oylodu.

Köpçülük eldin kalganı,
Baatırlar kunu bastadı.
Zamandın türü uşunday,
Mokotup kelip taştadı.

Asmanga uçkan çañ bolup,
Tübölük bul el kıyrabas.
Suularga ketken sal bolup,
Kayran al dayım ıylabas.

Mezgildüü solgon gül bolup,
Sargara tartıp cüröbüz
Akkan kan beker sorulbas,
Bir kezde turup külöbüz!

Aybattuu, biyik mobular,
Cunuş, Toko kurdaşım,
Ölümgö birge attangan,
Ömürlük öçküs sırdaşım.

1413 Muñayıp sizge naalıgan,
Alımkul erktin balası.
Baş koyor cerim cok ele,
Kon – dedi sizdey abası.

1414 Meerimi tüşüp eerçitken,
Bolgondo altın karılar,
Booruker bütkön sizderge,
Cakşılık gülü tagılar.

1415 Ak cibek bolup caykalgan,
Ak sakal bizdin karıbız.
Sıngan but sızdap baratat,
Tezireek colgo salıñız...?

AK ÖGÜZDÜN AŞUUSUNDA

1416 << Ak ögüz >> comoktolgon beldin atı,
Adamzat ötör emes koyboy şatı
Alsız el, boroylogon belde kalıp,
Tarıhta tak bolgondoy kaygı datı.

1417 Munarlap kökkö sozulup,
Bulutka başı tozulup,
Miñ cıldap catkan möñgügö,
Caş karlar catçu koşulup.

1418 Töbödön aska salınıp,
Aşuular kümüş camınıp,
Tik bagıp adam karagıs,
Caltır muz kat – kat carılıp.

Kanattuu kanat kakpagan,
Kayıptar izi baspagan,
Tetigil catkan Han – Teñri,
Çokusun daki kaptagan.

Zañkayıp catkan Ala – Too,
Kolotu korgul, eçen koo
O, degen dabış unçuksa,
Cañırık koşo deşet – oo!

Öndürü kataal, colsuz tar.
Kürtküdön bütkön opsuz car.
Tolgongon eçen keçmelik,
Kübürdüü, taygak, suusu bar.

Uşunday – azap colgo bagıttalıp,
Kaçkındar zımıraştı kanat kagıp.
Pikirtik, Kayçı, Bedel, Ak ögüzdör
Muzdarın col kılmakçı kesip, çagıp.

Mal çirkin mögdöp kalgan, küçü kelbey,
Tört tuyak tegerengen takat berbey,
Kara taş kakırgan, irmem çöp cok,
Şılkıygan köpçülük mal, ayak kerbey...

Al ketken, azap tartıp, adamzattan,
Köz kaynap, moyun çıgıp, sorulup kan,
Kalıñ el, çarık tartıp, kol karmaşıp,
Ayrılgan kelin, kızdar mingen attan.

Tülüktön çıyrak tartkan koy menen töö,
Kacarduu, atı coktun bardıgı cöö,
Taytayıp, cıgılganda tura albastan,
Kargan töö, kamçı tiyse, bakırat, öö!

Bışıldap, baykuş uylar tegerenip,
Tişterin kıçıratat cini kelip,
Tuyaktan mala kandar sızılganda,
Malım – dep karar can cok, cakın kelip.

Döngölök, sonun közdör, uzun kirpik,
Zengiler – öş degende, başın silkip,
Aylasız ciptey tartkan, deni menen,
Kozgolot, müdürülöt, arañ ilkip.

Tulañdı tuurasınan aymay çalıp,
Toktogon sarı suuga toyup, kanıp.
Ölöñgö töşün kerip, catkan künün,
Zengiler estegensiyt kapalanıp.

Som tuyak, celden bütkön kayran cılkı,
Baştarın kötörö albay, bütkön ırpı.
Irgayday kurgap kalgan, çakmagı cok,
Tışına çıgıp cetken içtin tırpı.

Sereñdep celden kaçsa, ceñil kamgak,
Kambarlar ürkçü ele, cayıt çañdap!
Al kamgak emi kaçsa, topoloñdop,
Cılkılar kuumak bolot, tartalañdap.

Eçki, koy köptügünön arañ tütüp,
İymeñdeyt, kara taştan tilek kütüp,

Temselep col boyunda kalıp cattı,
Kubandı: karga, kuzgun, kalgan küçük.

<< Ak Ögüz >> - kanduu davan, beşim ubak,
Aylana kaptalgan zoo, asman buvak.
Öyüzgö mümkün emes, turar cer cok,
Üldüröp, köç barattı, birden çubap.

Köp – kök muz, op tartışkan eçen carık
Eçendi kuçaktagan koynuna alıp,
Kerege, kiyiz, kilem, ölgön maldan,
Kayran el ötüp cattı, ötköol salıp.
Meerimsiz, tübü tereñ kankor carık
Ötköölün, ulam sorup, ketet alıp
Cüktüü mal, daynı çıkpay, küñgürönüp,
Çırkıray citip cattı, eçen kalık...

Köp – kök muz, azap kargış, turup alıp,
Korkunuç ölümdördün küüsün çalıp.
Küñgüröp cer aldınan dabış berip
Tomsorot, baykuş elden çıgım alıp.

Bakırgan, eki –üç çıgıp, ayanıç ün,
Ekinçi daynı çıkpay, cogolot küm.
Oh çirkin, oşol cıldan kimder kaldı?
Öksöböy, kanat sınbay, booru bütün?

Aytpasa! Alımkuldar Cunuş kayda?
Körünböyt tozoktolgon uşul cayda.
Çirkinder tutkun bolup, kanga cuulup
Tübölük kalışkanbı, alda kayda?!

1437 Kurgur ay, mına bul kim, coldo turgan?
Kaltaarıp, alda kimge kolun sungan?
Taanıdık al Cunuştay baatır tapkan –
Enebiz, aldıñkısı suluu Nurcan!

1438 Ar bir can öz özünçö candan korkup
Çoloosuz tutkundalıp boldu << korkut >>
Bul belden esen aman ötöörünö
Köz cetpeyt ar cüröktün kanı tolkup.

1439 Tar coldon taygalangan dalay adam.
Kök muzdu boyop cattı kıp – kızıl kan.
Maldardı aytıpbeker kırılganın
San cetkis, sanaa cetpey kalasıñ tañ.

1440 Tüz kaçıp, erin kurgan, kempir tınıp,
Alduular arttan cetse, coldon çıgıp,
Tayanıp, taman tirep caltır muzga
Süyönöt, << öt balam >> dep, ulam ıgıp.

1441 Caş Nurcan dalbasalap apakelep,
Bul belden kutulsak dep canı kebep
Alpeçtep erkeletken, tuugan ene,
Kıynalıp, kıynaldırıp, arañ kelet.

1442 Bul ekөö, carıktarga cetken emes,
Cetkender andan esen ketken emes.
Calgız col, iyreñdegen carılgan muz
Körgöndö esten ketkis beret eles.

1443 Ene, kız tömön caktan başın koşup
Asılıp cogoruga moynun sozup

Karaşat közdön uçup, kümüştöy bel,
Turgansıp belden ötsö baktı tosup.

Alsırap, bir ookumda kurgan ene,
Nurcanga kübürödü alda neme?
Nurcandın bar tilegi belden ötüş
Ne dedi, ukkan da cok enekeme.

Cük menen, töö cogorton tömön kulap,
Eskirgen bir carıkka cattı sulap
Caş Nurcan tak oşogo moynun burup
Negedir enesine kolun sunat...

Kün keçtep, boroşolop, kirgil tartıp,
Caagan kar lapıldata kirdi samsıp,
Bir pasta: alay – dülöy, cer körünböy,
Adamzat kar üstündö turdu kalkıp.

Tar coldo: alsız, açka, cüktüü kölük,
Kaltırap, kulap cattı erksiz könüp,
Bir tiyip, andan mından kele catıp,
Dalaydı ala ketti coldon bölüp...!

Buyugup boroşogo çıday albay,
Turganı turgan boydon alıştı cay,
İt ulup, koy çuruldap, uylar mööröp,
Kez – kezde dabış beret, buyukkan tay...

Adamzat bir dalayga bakırıştı...
Bir – birin baspay turup çakırıştı,
Dalayda adam ünü cım – cırt bolup,
Bul cerde bolbogonsup basılıştı.

Tün kirdi, ızıldadı, kuyundap kar,
Tabiygat ayagan cok, belde kim bar!
Ezelten comok bolgon ak ögüzdö,
Şirelip, kestelendi ölük, muñ zar.

Boroşo, söötkön ötüp, meege cetip,
Köñüldör karañgılayt, sezim ketip,
Kay bir can kar kuçaktap, ısıp – küyüp,
Mülgüdü... uktagansıp muzga bekip.

Cürögü adamzattın bülk – bülk etip,
Özdörün unutuştu, oygo ketip.
Kay birler, çulganışat, kuçaktaşat,
Karabay baldarına << öldüm >> deşip.

Çolpondor zoo, korgula korgoloşup,
İyrilip bir birine moynun sozup,
Cündörün tıtmalaşıp cegen boydon,
Tübölük tırp etpedi, başın koşup.

Zengiler, kalıbınan kıymıldabay,
Üñküyüşüp turgan boydon << uktaştı >> cay,
Közdörü tunup kana açık kaldı,
Kozgolboy karekteri şırgalanday.

Oysuldar, bir birine moynun artıp,
Cüktörün, çuudaların tiştep tartıp,
Meerimsiz boroşogo takat kılbay,
Mensine kırılıştı muzda catıp.

Kambarlar: mort sıyaktuu tülüktördön,
Tiştenip eçak şamal karga kömgön.
Calgız ok: cün, çiylerdi maypañ çaynap,
Boroongo töşün keret, topos köngön.

Cıyrılıp, alaasına başın salıp,
Çoçulap, korkunuçtu moynuna alıp,
Bir topko, tulañ kagıp, ölümtük cep,
Kaparsız itter cattı, çettep barıp.

O, çirkin unutuppuz, Nurcan kayda?
Temselep turuştu ele tigil cayda,
Kokustan; köptü körgön kekse kempir,
Kulagan cüktüü töödön tapkan payda.

Kibirey kulay cazdap töögö barıp,
Konçunan makiçesin suurup alıp,
Arkanın karşı – terşi şaşıp kesip,
Kilemge tırmalaştı aça salıp.

<< Eneke! Bar turbaybı cazdık, cuurkan,
Bir kalsa uşulardan korgolot can >>
Dep aytıp boroşogo aralaşıp,
Töşökkö çulganıştı kempir, Nurcan.

Zırıldap, taamay tüşpöy celden kaçıp,
Burganak camıngandar koynun açıp,
Zoñkoyup ölgön töönü, Nurcandardı,
Kur koyboy salmak menen cattı basıp.

1462 Kaysı kez, belgisi cok, kabar da cok!
Icıldap ulup cattı boroşo şok.
Kübüröp ene menen çolpon Nurcan,
Süylöştü kar aldında karaanı cok.

1463 - <<Sadagañ, karaanıñdan kagılayın,
Aldıña, kurmanıña çalınayın,
Dareksiz uyalaşıñ cogoldu go,
Telmirtip ene menen erketayın...

1464 Enege bala kanday <<attiñ... eges >>
Bul sözdü Nurcan azır kütkön emes.
Kokustan uyalaşın eske salıp,
Balanı kıldı belem kokustan nes...

1465 Ar cagın, ene sözün ukpay kalıp,
Unçukpay, kıbırbay esten tanıp,
Bir kezde mas nemedey esin cıysa,
Enesi süylöy bergen, ıylap alıp.

1466 Akılman: sabırı mol suluu Nurcan,
<<Eneke, mezgil emes, ıylay turgan,
Tirüülük tübölüktöy ençi emes go,
Mınakey! Baarıbızga kolun sungan...

1467 Baykemder aman –esen kelip ceter,
Ölbösök ekööbüzdü erkeleter,

Biz dele, tirüübüz go köp içinde,
Kelişet, apa caştı tökpö beker >>

- Basa dep, turgan kempir caşın tıydı,
Oylonup tokson toguz kartañ kıydı.
Kızının korkpoy akıl aytkanına,
Miñ şügür, miñ martaba kayrat cıydı.

Çırmalap caş Nurcandı sanaa basıp,
Kaygı, muñ, şattık keldi aralaşıp,
Cakşılık köküröktü eeley kalsa,
Camandık kaçıp cattı kılçaktaşıp.

Mahabbat magintsiñ tartıp turgan,
Mahabbat baktısıñ go çalkıp turgan,
Mababbat kızıl gülsün, cıpar cıtsıñ,
Mahabbat köktö künsüñ, balkıp turgan.

Mahabbat karmalbaysıñ tunuk kirsiz,
Mahabbat tabışmaksıñ, otsuz münsüz,
Mahabbat balkıtasıñ, küydürösüñ,
Mahabbatsaga süylöyt: cürök tilsiz.

Uşunday mahabbattın kuçagınan,
Kutulup ketken emes bizdin Nurcan,
Kısılıp kar aldında catkan menen
Türtüldü mahabbatka canıp turgan.

Oylondu uyalaşı Cunuş erdi,
Oylondu süygön carı Alım şerdi.

Oylondu kubanıçtı, korkunuçtu,
Oylondu kuçaktaşıp turgan cerdi.

Zakım go aldastagan köñül çirkin,
Zındandın tokson burap, açkan kiltin,
Közünö bülbüldödü sansız eles, -
Tizilet keede tutkun, keede elkin.

Nurcandı kıyal mıcıp tınçıtpadı,
Enesi özünçö oylop unçukpadı.
Bir kezde agası da, Alımkul da,
Duşmandı bet aldırbay mıltıktadı.

Bir kezde eköö birdey kanga battı,
Tepselip dirt – dirt etip sulap cattı.
Bir kezde şattık menen ermekteşip,
At menen atırıltıp kele cattı.

Bir kezde kalıñ köçkö aralaştı,
Negedir Alım artta kala cazdı.
Enesi er Cunuştu körö koyup,
Bakırıp kubangandan kuçak cazdı.

Añgıça Alımkul da cetip keldi:
Mañdayın carkırattı kolun berip.
Al Nurcan uyalgansıp cımıñdadı,
Sagıngan Alımkulga töşün kerip.

Alımkul süygön carın erkeletti,
Er Cunuş: süyüşsün dep basıp ketti.
Kıp – kızıl boyogondoy kızıl erin,
Alımdın mañdayına cakın cetti.

Alımkul andan murun oozun süydü,
Mahabbat koş cüröktön çapçıp küydü.
Korkunuç, künölödü, ızırındı,
Izaluu kaarı menen muştum tüydü.

Nurcandan karagat – köz carkıldadı,
Kaarınan tabiyattın kaltıradı.
Üşkürüp, ulup turgan acal – boroy,
Cer, köktü sapırıltıp, arkıradı.

Selt etti, Nurcan oydon başın burdu,
Kıyındık, ölüm ekööö kolun sundu.
Boroşo solgundaybı can kalabı?
Tereñdep caş cürökkö kayta tundu.
Zañkaygan Ala – Toonu boroon kaptap,
Candardı basıp cattı muzga taptap.
Ertesi kanday boldu, kim kutuldu?
Ce kuyun kuturdubu, muñdu caktap!

Bul beldi, ölüm sürü basıp cattı,
Boroşo, aç möñgüdö küüsün kaktı.
Caş Nurcan, kar astında, ümüt menen,
Surmaluu, çolpon közün calcıldattı.

Uşintip zooluu, muzduu belde kalıp,
Ne boldu körgön künü kayran kalık.
Tüyündör içe boydon kala berdi,
Okuuçu tañdı kütsün, ayran kalıp.

Birinçi kiteptin ayagı.

Oktyab’ 1935 - cıl.

4. EK DİZİN

Teklik ikinci şahıs eksiz emir kipi -82-

kılçay- 0019/04, cogol- 0296/04, asıl- 1385/03, ber- 0208/02 0871/01, bil- 1245/04, bol- 1025/02, cakta- 0386/04 0536/04, caz- 0014/06 0833/02 0833/04, cogot- 0559/03, cokto-1364/13, cür- 0719/03, çaç- 0675/02, çurka- 0712/03, iç- 0076/02, karma- 0371/03 1341/05, kaytar- 0753/04, kel- 0427/01 0939/04 0941/01 0972/02, kes- 0200/02 0521/04, kıldır- 0427/03, kır- 0810/02, kon- 1413/04, koy- 0565/02, kör- 0800/03 0822/03 0853/03 1352/01, kötör- 0221/04, otur- 0104/04, öltür- 0585/03 0651/02 0675/02 1082/04, öt- 1440/04, sakta- 1365/10, sapır- 0343/03 0810/04, silkin- 0769/04, sura- 0531/03, süylö- 0928/02, tapşır- 0850/04, taşta- 0875/02, tayan- 0375/04, teş- 0200/04, tıñşa- 0794/01, tokto- 0207/03 0906/01 0976/01, tos- 0332/01, tur- 0672/03, uk- 0366/01 0938/04

esen bar- 0441/01, ölgön bol- 1085/02, kolgo tüş- 0930/04, alıp kel- 0441/02, aman bol- 0544/03, bastıra cür- 0382/02, bölböy tart- 0409/04, cata ber- 0750/03 çeçip ket- 1402/08, kabar al- 1390/04, kalıs bol- 0190/02, kayrat kıl- 0535/03, kıynay ber- 0558/02, koş bol- 1122/01, kulak sal- 0232/01 0661/01 1390/01, otko sal- 0310/04 0311/04, ölböy kal- 0790/04, tilge kir- 0929/03, unutkus bol- 0035/04

Teklik ikinci şahıs eksiz emir kipi olumsuz -12-

atpa- 0770/03, ayanba- 0558/02, bılkıldaba- 1085/02, cılmayba- 0601/01, çogulba- 0691/01, düülükpö- 0874/02, iybe- 0653/02, öltürbö- 0655/02, taarınba- 0887/02, tapşırba- 0855/01, tiybe- 0653/01 1007/01

Teklik üçüncü şahıs ek fiil şimdiki zaman *(eksiz)* -192-

akıl 0399/02, akmak 0181/01, alıs 0665/01, aman 1322/01, appak 1330/06, ardaktuu 0627/03, artık 1313/01 1313/02, az 0368/04, baatır 0477/03, bar 0097/01 0097/02 0097/04 0113/02 0154/01 0181/03 0192/04 0222/02 0234/04 0263/01 0263/02 0287/01 0308/01 0452/02 0452/04 0467/03 0508/02 0520/02 0520/04 0550/04 0622/01 0622/02 0622/04 0641/02 0680/01 0732/01 0970/01 1033/01 1039/03

1086/01 1175/03 1252/02 1308/01 1308/02 1332/12 1342/06 1343/07 1421/04 1460/01, beker 1328/01, belen 0394/01, beri 0943/04, birdey 1062/01, cakın 0399/04, caşıl 1030/02, cazaluu 0407/04, cok 0041/04 0051/03 0088/01 0095/03 0150/02 0153/03 0174/04 0226/01 0242/03 0245/01 0245/02 0253/02 0278/02 0278/03 0323/03 0326/03 0348/03 0409/03 0442/04 0568/01 0568/02 0568/04 0585/02 0689/01 0690/01 0690/04 0695/03 0753/01 0824/01 0828/02 0841/02 0976/03 0984/02 0994/03 1055/03 1094/03 1114/03 1133/03 1147/02 1157/02 1163/02 1213/01 1224/03 1229/03 1233/03 1239/02 1241/01 1241/04 1252/03 1255/04 1265/04 1281/04 1333/03 1345/05 1360/01 1365/03 1371/05 1375/07 1389/01 1389/02 1389/04 1390/05 1390/06 1426/04 1429/03, çın 0143/02 0214/03 0275/01 0275/02 0275/04 0356/01 0356/02 0356/04, çirik 0185/04, deñiz 0175/03, durus 1365/03, el 0156/01, ep 0849/02, erki 0360/04, gülü 0008/02, ıktıyarı 0082/02, ılayık 0848/04, ıras 0226/03, iş 0288/03, kanday 0586/01 0685/01 1339/18, kayda 0246/01 0246/02 0246/04 1288/01 1288/02 1288/04 1289/01 1289/02 1289/03 1405/06, kerek 0287/03, kıyın 0535/04 0618/01 0618/04 (2) 0922/01, kıyınıraak 0498/04, kim 0843/03 1437/01, korduk 0294/01, maakul 0154/02, meesiz 0631/01, mıltık 0773/01, mildetibiz 0406/03, oşo 0756/04, oşol 1401/10, oşolorgo 1364/04, oyum 0159/01, pende 0360/01, sonun 0118/01 0118/02 0118/04 0305/02 0959/01 1167/02, süyküm 1336/01, tañ kalarlık 0206/01, tattuu 0516/01, tereñ 1153/03, ubak 0004/06, uşu 0287/04, uşul 0869/04 1393/10 1394/16 1401/25, ün 1198/02, zar 0265/01, zorduk 0294/02, *(tok)* bolgonu 0297/04, san cetkis 1439/04

-a (Zarf Fiil Eki) -170-

akmalaş**a** 1135/02, al**a** 1010/01 1088/02, aralaş**a** 1400/08, aylant**a** 0426/04, cabıl**a** 0488/04 0493/01 1196/03 1259/02, çuruldaş**a** 0983/01, lapıldat**a** 1446/02, mıskıldaş**a** 1107/01, mukaktan**a** 0051/01, sargar**a** 1411/02, şıbıraş**a** 0640/01, tart**a** 1311/04, tun**a** 0821/01, tur**a** 1106/03, bakır**a** 0739/01, nazdan**a** 0761/02

aç**a** salıp 0047/02 1459/04, al**a** salıp 1075/01, al**a** koyup 1234/03, al**a** bilgile 0866/04, al**a** catıp 0779/02 0996/04, al**a** kaçıp 0675/04, al**a** koyup 0971/03, al**a** salıp 1382/01, at**a** berip 1274/01, ayt**a** saldım 1117/01, bag**a** körgülö 0935/02, bar**a** catıp

0336/03 0423/04 0767/04 0779/04 0784/04 0792/04 0822/01 1113/02 1186/01, bas**a** kalıp 0373/04, 0647/04 0674/04 0740/02, bastır**a** cür 0382/02, bat**a** cazdap 0385/01, bur**a** tartıp 0803/02 1186/021347/03, cat**a** ber 0750/03, cat**a** bersek 0153/03, cat**a** kalıp 0648/04 1022/02 1167/02, caz**a** salıp 0813/01, çıg**a** kalıp 1041/01, kal**a** berip 1145/03, kıl**a** albay 0876/01, köñül aç**a** 1107/02, küyüt tart**a** 0640/04, mazak kıl**a** 0209/03, otur**a** albay 0077/03, tañ at**a** 0901/01 1087/04 1338/03, kıynoo tur**a** 1062/04, tur**a** albay 0256/03, tur**a** bersek 0157/03, tur**a** kalıp 0038/04 0041/01 0049/01 0054/01 0106/01 0425/01 0741/01 0823/01 1002/01 1273/04 1279/02 1341/08, ug**a** salıp 0790/03 0812/01, At**a** berdi 0727/04, bar**a** catsa 1023/03, çab**a** berdi 0698/02, kır**a** alat 0845/02, tur**a** alat 0845/04, aç**a** berdi 0727/02, ag**a** berse 0112/03, al**a** berdi 1318/02, al**a** kaçtı 0639/04, al**a** kaldı 1045/04, al**a** kelsin 0413/02, al**a** ketti 1447/04, al**a** saldı 0174/02 0337/01 0766/02, aş**a** berdi 0636/01, at**a** tursun 0728/02, ayt**a** berdi 0440/02, bar**a** cattı 0166/01 0696/02 0983/02 0986/04 1031/01 1176/03 1177/02 1200/04, bar**a** kelsin 0413/01, bar**a** tursun 1027/04, bas**a** berdi 0636/02, bur**a** saldı 1005/04, bur**a** tarttı 1081/04, car**a** tepti 1347/05, cat**a** tursun 0728/04, eles kıl**a** alsa 0007/05, kaç**a** berdi 0636/04 0727/01, kal**a** aldı 1283/04, kal**a** berdi 0298/03 0351/04 1318/01 1484/03, kal**a** cazdı 1266/01 1477/02, kal**a** tursun 1027/01, kan**a** tursun 1027/02, tat**a** tursun 0728/01, tın**a** kaldı 1211/03, tun**a** kaldı 1005/02, tur**a** kaldı 0189/01 0337/02 0372/01 0439/01 0626/03 1005/01 1102/04 1117/04 1195/02, tur**a** kalsa 1301/04, kayta kıl**a** alsa 0876/03, al**a** başţayt 0223/03, cab**a** albayt 0293/02, tik bag**a** albay 1344/07, çıg**a** albay 0561/02, tur**a** albay 0674/02, tur**a** albay 1379/03, bar**a** albaybız 0177/01, sal**a** albaybız 0177/02, bas**a** albaysın 0212/03, kıl**a** albayt 0213/03, sıy**a** alat 0877/04, tıy**a** alat 0877/02, tur**a** kal**a**t 0104/02, bar**a** cattı 1035/04, ayt**a** bilbegen 0471/04, çıg**a** albay catkan 0612/02, kan kızıt**a** aytkan 1222/04, kayt**a** turgan 1367/03, sat**a** turgan 0291/03, bar**a** catat 1032/04, al**a** salat 0617/04, tañ sargar**a** 1135/01, tañ kal**a** 0771/04, at**a** albadı 0742/02, at**a** kaçtı 1276/02, şaş**a** şiltegende 1002/03, tur**a** albastan 1425/03

+A / +O (Yönelme Hâl Eki)

+a -89-

alaasın**a** 1457/01, aldarın**a** 0231/04, aldın**a** 1176/02 1214/04, aldıñ**a** 1463/02, amalın**a** 1097/03, apam**a** 0869/01, apasın**a** 0285/02, arkasın**a** 0680/03 1007/02, artın**a** 1253/04, aytkanım**a** 1243/02, aytkanın**a** 1468/03, azabın**a** 0187/03, baarın**a** 0871/01, baldarın**a** 1452/04, bardıgın**a** 0058/01 1259/01, barın**a** 0252/01, başın**a** 0062/02 0074/04 1027/04, boorun**a** 1002/01, booruñ**a** 0750/03, boyun**a** 1137/01, buyrugun**a** 0180/03 0182/01 0629/01, calın**a** 0483/03 1207/01, canım**a** 0324/02 0537/02 0937/02, canın**a** 0574/02 1025/02 1137/03, cardıgın**a** 0182/02, carım**a** 0936/03, carın**a** 0252/04 0537/01, carıñ**a** 0884/03, coosun**a** 1220/03, çarasın**a** 1309/03, çıragın**a** 0342/03, kaadasın**a** 0166/02, kamın**a** 0493/02, kanım**a** 0668/04, kanın**a** 0204/04 0390/04 0493/04 0814/03, kanıñ**a** 0537/04, kılganın**a** 1364/02 kıyalın**a** 1337/01, kızmatın**a** 1362/11, balasın**a** 0162/04, kolkosun**a** 0111/03 0408/02, kolum**a** 1120/04, kolun**a** 0229/01, koynun**a** 1433/02, kulagım**a** 0342/01, kulagın**a** 1341/06, kurdaşın**a** 1166/04 1287/04, kurmanıñ**a** 1463/02, kurmatın**a** 0967/01, mal**a** 1426/03, mañdayın**a** 1479/04, moynun**a** 0393/03 0518/01 1371/01 1457/02, ordun**a** 0142/03 0159/02, ortosun**a** 0989/02, padışañ**a** 0187/04, sapatın**a** 1332/09, suusun**a** 0614/04, şarın**a** 0252/02, şaytanın**a** 1193/04, taskak**a** 0509/03, tışın**a** 1429/04, tozogun**a** 0187/03, tuş tuşun**a** 0141/02 tuuganın**a** 0982/02, tuyagın**a** 1168/03, ukkanın**a** 1363/07 urmatın**a** 0631/04

+e -67-

ar kimin**e** 0767/03, betin**e** 0018/01, belin**e** 1399/03, betine 0038/01 0065/02 0356/04 0418/02 0480/03 0768/01 0803/03 0817/04 1232/02 1233/01 1324/02, beyişin**e** 0067/04, bir-birin**e** 0767/01 0953/02 0955/04 0997/02 1205/01 1314/03 1453/02 1455/01, birin**e** 0548/01 0597/01 0598/01 1384/02, cerim**e** 0354/04, cerin**e** 0762/03 1394/02, çetin**e** 1041/01, demin**e** 0762/01, denin**e** 0762/02, eerin**e** 1212/04, elim**e** 0009/01 0936/02, elin**e** 0917/03, ençisin**e** 0415/02, enekem**e** 1444/04, enesin**e** 1445/04, erdigin**e** 0060/04 0351/02, erkin**e** 0007/06 1018/04 1399/17, esin**e** 0290/03, etin**e** 1137/04, için**e** 0472/04 0476/04 1353/07, işterin**e** 0761/02, iynin**e** 0510/02 1012/04 1015/03, keesin**e** 1297/01, kırgızçalap bergenin**e** 1363/03, kimin**e** 0277/04, meesin**e** 0496/04 segizin**e** 0067/01, selin**e** 1027/02, semizin**e** 0067/02,

tigin**e** 1253/01 1253/02 1253/03 1253/04, tilmeçin**e** 0039/04, tizme+si+n+**e** 0222/04

+ö -39-

bülöösün**ö** 0284/02, cürögüm**ö** 0342/02 0753/02, cürögün**ö** 0184/04 1334/10 1339/06, çötögün**ö** 0054/02, güldörün**ö** 1339/14, köödönün**ö** 0992/02, közüm**ö** 0034/02 0086/02 0129/01 0686/04, közün**ö** 0169/03 0475/03 0715/03 0772/03 0881/02 1127/02 1474/03, közüñ**ö** 0214/02, küçtüüsün**ö** 1312/02, özdörün**ö** 0201/04, özüm**ö** 0034/04, özün**ö** 0272/02 0277/01 0786/01, özüñ**ö** 0034/06 0214/04, söögün**ö** 0030/01, sözdörün**ö** 1110/03, sözün**ö** 0881/04, sünnötün**ö** 0629/02, töşün**ö** 0214/01, üstün**ö** 0177/02 0699/03 1379/08, üyün**ö** 0338/03 0982/02

-ArdA / -OrdO (Zarf Fiil Eki)

-aarında -1-

çab**aarında** 1000/03

-erinde -1-

ket**erinde** 0701/03

-oorunda -1-

bol**oorunda** 1270/03

-öördö -1-

öt**öördö** 1373/09

-A–bI / -O-bU / -y-bI / -y-bU

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs kesin gelecek zaman soru)

-a-bı -3-

Teklik üçüncü şahıs

kal**abı** 1482/03, kıl**abı** 0537/03, tur**a**bı 0524/01

-e-bi

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -8-

bil**ebi** 0297/03 0916/04, cet**ebi** 0317/01 0915/04, ket**ebi** 0317/04 0318/01 0915/02, til**ebi** 0916/02

Çokluk üçüncü şahıs -1-

cet**ebi** 0318/02

-o-bu

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -2-

cogot**obu** 1327/04, oñolt**obu** 1333/15

-ö-bü

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -3-

güldöt**öbü** 1333/13, öt**öbü** 1313/04, tüş**öbü** 0913/01

Çokluk üçüncü şahıs -1-

aman öt**öbü** 0913/03

-y-bI / -y-bU

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -5-

cara**ybı** 0233/02, solgunda**ybı** 1482/03

çene**ybi** 0590/02, kene**ybi** 0590/01

tirüü boşo**ybu** 0540/03

Çokluk üçüncü şahıs -1-

caşa**ybı** 0158/04

-A-bIz / -O-bUz / -y-bIz / -y-bUz

(Çokluk birinci şahıs kesin gelecek zaman)

-a-bız

Geniş Zaman -12-

at**abız** 0940/04, boltur**abız** 0361/02, cañırt**abız** 0408/03, cıl**abız** 1355/06, cul**abız** 0652/02, tab**abız** 0139/02 1250/03, toltur**abız** 0361/04, tur**abız**da 0075/04, arga kıl**abız** 1355/04, kal**a** al**abız** 0149/02, mögdöp cat**abız** 0258/03

Gelecek Zaman -1-

al**abız** 0073/03

-e-biz

Geniş Zaman -4-

ber**ebiz** 0358/03 0391/03, kant**ebiz** 0075/04, can ber**ebiz** 1251/02

Gelecek Zaman -3-

bekit**ebiz** 0049/03, kant**ebiz** 1124/04, mint**ebiz** 0951/04

-o-buz

Geniş Zaman -4-

bol**obuz** 0407/01, cogol**obuz** 0172/04, koldon**obuz** 1362/07, çal bol**obuz** 0080/04

-ö-büz

Geniş Zaman -7-

böl**öbüz** 0832/02, kül**öbüz** 1411/04, köm**öbüz** 0525/04, kör**öbüz** 0525/01, küy**öbüz** 0224/04

öçür**öbüz** 1225/03, tög**öbüz** 0525/02

Şimdiki Zaman -1-

cür**öbüz** 1411/02

-y-bIz

Geniş zaman -1-

şayla**ybız** 0407/03

-A–bIz-bI / -O-bUz-bU / -y-bIz-bI / -y-bUz-bU

(Çokluk birinci şahıs kesin gelecek zaman soru)

Geniş Zaman -1-

kütö**büzbü** 0139/04

-A–mIn;-m / -O-mUn;-m / -y-mIn;-m / -y-mUn;-m

(Teklik birinci şahıs kesin gelecek zaman)

-a -mIn /-a-m

Gelecek zaman -4-

at**amın** 0779/04, at**am** 0927/03, ayt**am** 0001/06, kutkar**am** 0721/03

Geniş zaman -27-

al**am** 0982/01, at**amın** 0928/02, at**am** 1279/02, atkaz**am** 0011/06, ayt**amın** 0903/03, bar**am** 0440/01 0484/03 0982/04, bar**amın** 0432/01, barat**am** 0088/04 0116/03, bas**amın** 0213/01, cat**am** 0295/04, çaç**amın** 0805/02 0928/04, kag**am** 0298/02, kuban**amın** 0044/02, suran**amın** 0044/01, taarın**am** 0320/02, tapşır**amın** 0363/03

bülük sal**am** 0982/02

eles kıl**am** 0210/02, karaylap tur**am** 0322/04, kulduk ur**am** 0287/04, küyüp can**am** 0689/04 tamsil kıl**am** 0206/02, tañ kal**am** 1332/09

Şimdiki Zaman -4-

cıgıl**am** 0120/03, kal**am** 0923/04, oltur**am** 0354/03, tur**am** 0095/04

-e -m / -e-min

Geniş Zaman -14-

ber**em** 0292/02 0966/04 1362/09, bette**şem** 0855/04, bil**em** 0661/02 1402/02, bildir**em** 1353/04, bil**emin** 1116/01, işen**em** 1243/02, kant**emin** 0435/04, keç**em** 0635/04, kel**emin** 0436/03, siñdir**em** 1353/08, keç**e** ber**em** 0158/02

Gelecek Zaman -2-

cet**em** 0382/04, kel**em** 0394/02

Şimdiki Zaman -1-

bil**emin** 1402/03

-o -m /-o-mun

Geniş Zaman -3-

bol**om** 1248/04, at koy**omun** 1196/03, kol koy**omun** 1091/01

Gelecek Zaman -1-

sor**omun** 0768/04

-ö -m /-ö-mün

Geniş Zaman -14-

cür**öm** 0661/03, kön**ömün** 0132/02, kör**öm** 0213/02, kör**ömün** 0132/04, körüş**öm** 1247/04, öl**öm** 1243/04, öl**ömün** 0132/01 1240/04, ölüş**öm** 0178/02, süylöş**öm** 0178/04 0931/04, tög**öm** 0371/02, kan tög**öm** 0855/04, tirüü cür**öm** 1248/02

Şimdiki Zaman -1-

bük tüş**öm** 0121/01

-y - m /-y-mIn / -y-mUn

Geniş Zaman -15-

akta**ymın** 1361/02, catta**ymın** 1361/04, ce**ymin** 0964/04, de**ym** 0093/01 0093/02 1347/02, de**ymin** 0964/01 0964/02 0981/04 1112/01 1112/02 1112/04, kılba**ym** 1091/04, sakta**ymın** 1360/08, sotto**ymun** 0055/03

Gelecek Zaman -1-

sörölö**ymün** 1333/08

Şimdiki Zaman -4-

de**ymin** 0095/01 0095/02, oku**ymun** 0897/04 1353/02

-A –m -bI / -O –m -bU

(Teklik birinci şahıs kesin gelecek zaman soru)

-a-m-bı

Geniş Zaman -3-

atkar**ambı** 0033/03, caşar**ambı** 0226/04, kal**ambı** 0897/02

Gelecek Zaman -1-

kuban**ambı** 1113/04

-e –m –bi

Geniş Zaman -1-

bil**embi** 0297/03

Gelecek Zaman -1-

keñeş**embi** 0296/03

-ö –m –bü

Geniş Zaman -2-

öl**ömbü** 0689/04, büt**ömbü** 1277/04

Gelecek Zaman -1-

öl**ömbü** 1113/04

-A–sIñ / -O –sUñ / –y-sIñ / -y-sIz *(n.ş.)*

(Teklik ikinci şahıs kesin gelecek zaman)

-a-sıñ

Geniş zaman -3-

kal**asıñ** 0751/03 1439/04, tab**asıñ** 0259/04

Şimdiki Zaman -1-

balkıt**asıñ** 1471/03

-e-siñ

Gelecek Zaman -1-

kant**esiñ** 0976/02

Geniş Zaman -1-

kant**esiñ** 1254/02

Şimdiki Zaman -1-

kant**esiñ** 0207/04

-o-suñ

Geniş Zaman -2-

bol**osuñ** 0151/02 1116/04

Şimdiki Zaman -2-

kork**osuñ** 0212/03, kim bol**o**suñ 1116/02

Gelecek Zaman -1-

or**osuñ** 0151/01

-ö-süñ

Geniş Zaman -6-

kör**ö**süñ 0536/02 0941/04, kül**ö**süñ 0305/01, küydür**ö**süñ 1471/03, öl**ö**süñ 0536/01 0941/02

-y-sIñ

Geniş Zaman -2-

caşa**ysıñ** 1317/03, taşta**ysıñ** 0711/03

-y-sIz -2-

de**ysiz** 0844/04, kuçakta**ysız** 1339/12

Şimdiki Zaman -3-

çette**ysiñ** 0119/02, de**ysiñ** 0299/04, sura**ysıñ** 1335/03

-A-sIñ–bI / -O-sUñ-bU / -y-sIñ–bI / -y-sUñ-bU

(Teklik ikinci şahıs kesin gelecek zaman soru)

-a-sıñ-bı

Geniş Zaman -2-

kal**asıñbı** 1246/02, tan**a**sı**ñbı** 1246/04

-ö-süñ-bü

Geniş Zaman -1-

öt**ösüñbü** 1316/04

-A–sIñAr / -O-sUñAr / -y–sIñAr (Çokluk ikinci şahıs kesin gelecek zaman)

-a-sıñar

Geniş Zaman -3-

al**asıñar** 0625/04, çal**asıñar** 0625/01, kabar al**asıñar** 0625/02

-e-siñer

Şimdiki Zaman -3-

kant**esiñer** 0100/03 0180/01 0442/01

-ö-süñör

Geniş Zaman -1-

kör**ösüñör** 1187/04

-y-sıñar

Geniş Zaman -3-

cara**ysıñar** 0761/03, taanı**ysıñar** 0963/02, tanda**ysıñar** 0632/04

Şimdiki Zaman -1-

alda**ysıñar** 0052/04

-Ar / -Or / -r (Sıfat fiil eki)

-aar -7-

al**aar** 0210/04, kutkar**aar** 0601/04, tumçuktur**aar** 0145/02

kıl**aar**ı 1194/03, tamız**aar**ga 1094/03

kadam bas**aar** 1229/03, kayaşa kıl**aar** 0242/03

-ar -30-

ayt**ar** 0520/02 0753/01 0869/04, buz**ar** 0870/03, çab**ar** 0101/04, cara**ar** 1362/08, cay**ar** 0245/01, caz**ar** 0308/03, dem al**ar** 0546/04, kar**ar** 1426/04, karmalaş**ar** 1375/07, karuulaş**ar** 0012/03, kaytar**ar** 1360/01, kıl**ar** 0041/02 0246/04, kılçay**ar** 0253/04 0807/04 1406/02, sat**ar** 1139/02, taanıl**ar** 0562/03, tab**ar** 1390/05, tur**ar** 0850/03 1432/03

cat**ar**ga 0484/04, tab**ar**ga 0253/02

azat uç**ar** 0139/02, moyun sun**ar** 0041/04, suurup al**ar** 1331/07

tañ kal**ar**lık 0202/02 0206/01

-eer -1-

eregiş**eer** 0399/03

-er -5-

ce**ter** 0268/04, işen**ter** 1147/02, kel**er** 0875/01 1249/04

kıñk e**ter** 0056/03

-or -8-

bol**or** 0082/03 0361/02 0403/01, boşon**or** 0234/04, oynot**or** 0186/03

baş koy**or** 1413/03, bol**or** bolbos 1283/01, kapa bol**or** 0409/03

-oor -2-

bol**oor** 0682/02, bol**oor**u 0214/03

-ör -5-

cür**ör** 1136/02, kömül**ör** 0093/04, köşült**ör** 0263/02, öt**ör** 1416/02

öl**ör**çö 0133/04 0392/02

-öör -1-

öt**öör**ünö 1438/03

-r -3-

tatı**r** 0798/04, taanı**r** 1154/01

baş kalkala**r** 0153/02

-at, -et -ot, -öt; -yt (Teklik üçüncü şahıs kesin gelecek zaman)

-a-t

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -143-

aç**at** 0714/02, açın**at** 0794/02, al**at** 0613/04, aldandır**at** 1348/04, arıl**at** 0238/04, atıl**at** 0538/04, at**at** 0654/01, ayt**at** 0477/02 0539/01 1191/02, aytıl**at** 0548/04,

bakır**at** 1425/04, bas**at** 0193/04 0714/01 0770/04 1032/02, basınt**at** 0461/03, burul**at** 1399/04, caadır**at** 0783/02, calan**at** 0451/02, carat**at** 0112/01 0112/02 0112/04, cat**at** 0199/04 1094/01, carıl**at** 0238/02, cayrat**at** 0307/02, cıgıl**at** 0545/01 0548/02, cıl**at** 0781/01, cıyıl**at** 0830/02, culmalat**at** 0710/04, culun**a**t 1399/06, cul**a**t 0781/02, cutkuz**a**t 1193/02, çab**a**t 1339/09, çaç**a**t 0655/02, çal**a**t 0880/04, çıg**a**t 0101/04 0420/04 0501/02 0501/03 0527/02 0530/01 0530/02 0530/04 0569/01 0782/03 1118/03, çıñır**a**t 1385/05, ırgal**a**t 0533/02, kaç**a**t 0685/02 1209/01 1303/04, kal**a**t 0220/04 1016/02, karan**a**t 0451/01, katkır**a**t 1320/04, kaynat**a**t 0307/01, kaytar**a**t 0293/04, kayrıl**a**t 0883/04, kuban**a**t 1138/02 1167/02 1247/02, kubant**a**t 1106/02, kulpun**a**t 0499/02, kur**a**t 0286/01, kıçırat**a**t 1426/02, kıdır**a**t 0121/04, kırıl**a**t 0826/03, kıs**a**t 0782/01, kızgan**a**t 0850/02, koşul**a**t 0502/02, kutul**a**t 0434/04, kuudur**a**t 0449/04, madal**a**t 0036/06, maktan**a**t 0647/02, otur**a**t 0582/02, sal**a**t 0613/02 0767/03 1016/04 1358/05, sanal**a**t 1369/09, sanal**a**t 0036/02, sun**a**t 1445/04, sozul**a**t 1210/02, surdan**a**t 0880/02, tabal**a**t 0434/01, tabıl**a**t 0922/02, tagıl**a**t 0922/04, talpın**a**t 0455/03 1074/02, tamız**a**t 0469/02, tartıl**a**t 0238/01, taygalan**a**t 1016/01, tun**a**t 0253/01, tam**a**t 0378/04, taral**a**t 0451/04, tayal**a**t 0548/02, tayan**a**t 0548/01, tıgıl**a**t 0545/02, tıt**a**t 0759/03, tıyıl**a**t 0830/04, tumçug**a**t 0569/02, tur**a**t 0136/02 0548/02, uç**a**t 0023/04, unçug**a**t 0569/04, ur**a**t 0790/04, urun**a**t 1399/02, zakımdan**a**t 0772/03

acal tur**a**t 0652/01, barıp cat**a**t 1209/04, bel kıl**a**t 0871/04, cay cat**a**t 0307/04, eles kaltır**a**t 0470/04, eles kıl**a**t 0682/03 0781/04, han atal**a**t 0411/04, karşı çıg**a**t 0359/04, kayışıp tur**a**t 0242/04, sıy**a** al**a**t 0877/04, kolun sun**a**t 0144/02, körüp cat**a**t 0393/01, kuçak cay**a**t 0714/02, kulak tun**a**t 1010/04, maksat kıl**a**t 0421/02, moynun bur**a**t 0059/04 0144/04, ontop cat**a**t 0715/02, oy çurkat**a**t 1135/03, surak kıl**a**t 1109/02, talap kıl**a**t 0618/02, taltañdap bas**a**t 0454/04, tañ kal**a**t 0220/02 0489/02, ün sal**a**t 0721/04 1385/03, ötüp cat**a**t 0216/02, tıy**a** al**a**t 0877/02, tur**a** kal**a**t 0104/02, uçup barat**a**t 0446/03, zilzala çıg**a**t 0448/04

Çokluk üçüncü şahıs -14-

burul**a**t 1170/04, calan**a**t 1369/04, cıgıl**a**t 0593/04 1024/02, kaç**a**t 0450/04, kalkalan**a**t 1022/01, tumçug**a**t 0527/01, korgop kal**a**t 0157/01, çatak kıl**a**t 0407/02,

kır**a** al**a**t 0845/02, kırıp cat**a**t 0714/04, oynop cat**a**t 0203/02, sözdü kıl**a**t 0286/04, tur**a** al**a**t 0845/04

Gelecek Zaman

Teklik üçüncü şahıs -4-

kal**a**t 0378/01, soldat kılıp al**a**t 0108/01, alganı tur**a**t 0266/04, iştey al**a**t 0360/03

Çokluk üçüncü şahıs -1-

aytıp kal**a**t 1258/04

Şimdiki Zaman

Teklik üçüncü şahıs -42-

agız**a**t 0267/04, atıl**a**t 0230/04, ayt**a**t 0537/01, bakır**a**t 0709/04, bat**a**t 0711/02, calın**a**t 0196/04, caltıldat**a**t 0620/04, cat**a**t 0570/01 0595/04 0778/04, caynat**a**t 0199/02, çab**a**t 0739/02, çamın**a**t 0514/03 0597/03, çıg**a**t 0527/04 1105/04, kaçır**a**t 0230/02, kal**a**t 0458/04, kamdan**a**t 0489/04, kaynat**a**t 0199/01, kaytar**a**t 0909/04, kıl**a**t 0595/01, kılkındır**a**t 0153/04, kulan**a**t 1205/04, mal**a**t 0204/04, oltur**a**t 0203/04, sugun**a**t 1305/02, sun**a**t 1037/04, talpın**a**t 0528/04, tam**a**t 0479/04, tarpıldat**a**t 1304/02, tur**a**t 0023/02 0924/03, umtul**a**t 0089/03

al**a** sal**a**t 0617/04, can talaş**a**t 0194/02 0655/01 0709/02, dalbasa kıl**a**t 0516/03, esten tan**a**t 1057/04, kan calaş**a**t 0154/03, kırılıp kal**a**t 1397/04

Çokluk üçüncü şahıs -7-

bakır**a**t 0538/01, carkıldat**a**t 0654/04, cılbış**a**t 0598/02, çakır**a**t 0538/02, tart**a**t 0617/02, can talaş**a**t 0154/03, kirpik kag**a**t 0670/03

-e-t

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -41-

ber**et** 0461/02 0612/03 0898/02 1332/02 1442/04 1448/04, beril**et** 0831/02 0831/04, betteş**et** 0007/02 0433/01 1152/03 1285/04, bil**e**t 0052/03 1192/03, eçkir**et** 1385/07, elestel**et** 0214/02, epeñdet**et** 1074/02, ezil**et** 0782/02, eñsel**et** 0533/04, kant**et** 0046/01, kekeñdet**et** 1074/04, kel**et** 0698/03 0881/02 1109/01

1109/02, ker**et** 1456/04, ket**et** 0586/04 1285/01 1339/13, kir**et** 0433/02 0898/04, mensin**et** 0455/03, teb**et** 1109/02, teñsel**et** 0533/02, mensin**et** 1206/04, sez**et** 1074/01, tegeren**et** 1326/04, tiy**et** 0511/04 0567/02, cön bil**et** 0419/02, zañk et**et** 0517/04

Çokluk üçüncü şahıs -1-

ket**et** 1022/03

Şimdiki Zaman

Teklik birinci şahıs -17-

cel**et** 0381/04, eelig**et** 0880/02, ekilent**et** 1180/03, em**et** 1109/04, ezilt**et** 1168/02, kel**et** 1441/04, kemir**et** 1299/02, ket**et** 1433/06, kir**et** 0713/04, kişeneş**et** 1161/04, misirey**et** 1296/01, tekşer**et** 1071/04, tizil**et** 1474/04, bal bal et**et** 0195/04, calp et**et** 0517/02, cark et**et** 0517/01, eles keltir**et** 0086/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

kir**et** 0989/02, teñsel**et** 0519/02, telmir**et** 1092/04

-o-t

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -16-

bol**ot** 0083/02 0159/04 0215/04 0343/04 0431/03 0457/04 0626/02 1076/02, cogol**ot** 1435/02, korgol**ot** 1460/02, koy**ot** 1298/02, kozgol**ot** 1165/02 1427/04, sor**ot** 0582/04 1062/02, tos**ot** 0712/04

Çokluk üçüncü şahıs -2-

cogol**ot** 0254/03, toz**ot** 1162/04

Gelecek Zaman

Teklik üçüncü şahıs -1-

bol**ot** 0031/03

Şimdiki Zaman

Teklik üçüncü şahıs -7-

coy**o**t 0154/04, koy**o**t 0154/01, oşton**o**t 0453/03, oylon**o**t 0683/01, sor**o**t 1023/04, tomsor**o**t 1434/04, toy**o**t 0154/02

-ö-t-

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -27-

büt**ö**t 1339/09, bölün**ö**t 0129/02, cür**ö**t 0510/03 0681/02 0682/01 0759/04 0786/02 0899/02, kömölön**ö**t 0779/03, körsöt**ö**t 0794/03, küt**ö**t 1201/04 1255/03, körün**ö**t 0129/01, müdürül**ö**t 1427/04, öç**ö**t 1210/02, öt**ö**t 0321/02 0616/04 0782/04, süyröl**ö**t 1299/04, süy**ö**t 0899/04 süyön**ö**t 1440/04, tög**ö**t 0640/03 1025/04,tüş**ö**t 0109/04, ür**ö**t 0241/04, közgö tüş**ö**t 1339/08, öküm sür**ö**t 0206/03

Çokluk üçüncü şahıs -4-

cür**öt** 0411/01 0514/02, kül**öt** 0791/04, *(keyip)* cür**öt** 0968/02

Şimdiki Zaman

Teklik üçüncü şahıs -5-

körün**öt** 0381/02, öt**öt** 0498/02, türmöktöl**öt** 1180/02

caş tög**öt** 1168/04, cürögü kötörül**öt** 1298/04

Çokluk üçüncü şahıs -2-

küt**öt** 0671/03, üñül**öt** 1156/04

-y-t

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -53-

atakele**yt** 0759/02, balçılda**yt** 0708/04, bırıksı**yt** 0502/03, bolokto**yt** 1234/02, borçolo**yt** 0583/04, ce**yt** 1300/03, comokto**yt** 1086/02, çurulda**yt** 0790/02, cumşa**yt**

0159/02, çıda**yt** 0294/04, de**y**t 0003/05 0651/02 0722/02 0722/04 0733/04 0765/02 0779/02 0805/02 1160/02 1166/03 1191/04 1273/03 1274/01, degensi**yt** 1011/04, iymeñde**yt** 1431/02, kılçaygansı**yt** 1310/03, korgo**yt** 0828/03, kubanba**yt** 0005/06, korgongonsu**yt** 1055/01, körsötkönsü**yt** 0385/04, karañgıla**yt** 1451/02, kara**yt** 1100/04, koşomatta**yt** 1086/03, körsötkönsü**yt** 0169/02, kuçakta**yt** 1318/04, kübürö**yt** 1364/13, ontogonsu**yt** 0816/02, oysoñdo**yt** 0451/01, septe**yt** 1243/04, sıypa**yt** 0397/02, silkingensi**yt** 1161/02, soogala**yt** 0657/02, sottogonsu**y**t 0724/04, temsele**y**t 1204/04, süylö**yt** 0460/02 0470/02 0519/04 1471/04, toktogonsu**yt** 0724/01, tordongonsu**yt** 1055/04, tolgongonsu**yt** 1055/02, turgansı**yt** 1234/04, cıynap algansı**yt** 0017/03

Çokluk üçüncü şahıs -11-

coktogonsu**yt** 0724/02, cürgönsü**yt** 1181/02, de**yt** 0693/04 0859/02 0859/04 0898/02 0898/04 0899/02 1273/01, kara**yt** 0735/03, şilte**yt** 1021/02

Gelecek Zaman

Teklik üçüncü şahıs -1-

ala başta**yt** 0223/03

Şimdiki Zaman

Teklik üçüncü şahıs -36-

alda**yt** 0908/03, anıkta**yt** 1071/02, cañsa**yt** 1094/04, caşa**yt** 0154/02, cımıñda**yt** 0599/04, cumgansı**yt** 0128/04, çapkıla**yt** 1215/04, çurka**yt** 0507/04 1106/03, degensi**yt** 0104/04 0169/04 0769/04, de**yt** 0402/04 0652/02 0921/02 0921/04, dirilde**yt** 0456/03, izde**yt** 0801/04, kabılda**yt** 0267/04, kalkala**yt** 0674/04, kapta**yt** 1327/02, kara**yt** 0482/02 0482/04, kıbıñda**yt** 0599/02, kıñılda**yt** 0599/01, kölökölö**yt** 0679/02, kubangansı**yt** 0058/02, kürküröyt 1304/04, soluktayt 0580/02, sungansı**yt** 0128/02, süröttö**yt** 1108/02, şıbıra**yt** 0127/03 0398/04, tırmala**yt** 1013/02, turgansı**yt** 0128/01, üymölöktö**yt** 0675/03

Çokluk üçüncü şahıs -8-

boloktoyt 0099/02, deyt 0947/02 0947/04, kıyratkansıyt 0647/03, korgoyt 0594/04, süylöyt 0509/01, tuncurayt 1172/04, kökkö tuylayt 0164/04

-At belem / Ot belem / yt belem (Üçüncü şahıs kesin gelecek zaman soru)

Gelecek Zaman

Teklik üçüncü şahıs -1-

tur**at belem** 0211/04

Geniş zaman

Teklik üçüncü şahıs -6-

ter**et belem** 0404/04, ber**et belem** 0404/02, kel**et belem** 0404/01, kabıl bolot **belem** 0405/02, konot **belem** 0405/01, tolot **belem** 0405/04

-At beken / -Ot beken / -yt beken

(Teklik / Çokluk kesin gelecek zamanın rivâyeti soru *(Pekiştirme edatı)* **)**

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -2-

bar**at beken** 0108/02, kal**at beken** 0108/04

-At bele / -Ot bele / -yt bele

(Teklik üçüncü şahıs kesin gelecek zamanın hikâyesi soru) -1-

kal**at bele** 0774/04

-At eken; imiş / –Ot eken; imiş / -yt eken; imiş

(Teklik / Çokluk kesin gelecek zamanın rivâyeti)

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -3-

köb**öt eken** 1301/02, ös**öt eken** 1332/10, kol soz**ot miş** 0287/02

-At ele –m / -Ot ele –m / -yt ele -m

(Teklik birinci şahıs kesin gelecek zamanın hikâyesi) -1-

çiymele**yt elem** 0896/04

-(A)yIn, -(O)yUn (Teklik birinci şahıs emir eki)

-ayın -13-

al**ayın** 0794/04, ayt**ayın** 0084/04 0520/03, bar**ayın** 0888/02, bar**ayınç**ı 1338/01, çal**ayınç**ı 1338/02, çalın**ayın** 1463/02, kagıl**ayın** 1037/03 1463/01, kal**ayın** 1237/04, tab**ayınç**ı 1338/06, colun tozup al**ayınç**ı 1338/04, kabar al**ayın** 0888/04

-eyin -9-

ber**eyin** 0976/04, ciber**eyin** 0078/03, kant**eyin** 0135/03 0887/02 0900/03 1037/03 1183/04 1300/04, can ber**eyin** 0657/03

-öyün -8-

cür**öyün** 0312/04, kör**öyün** 0117/03 0183/02 0532/02 0975/04, küy**öyün** 0312/02, öl**öyün** 1274/01, süy**öyün** 0312/01

-yın -1-

tırma**yın** 0227/03

-yin -1-

ermekte**yin** 0228/03

-yün -1-

tün camınıp cönö**yün** 0430/03

-Ar, -Or; -r (Teklik üçüncü şahıs belirsiz gelecek zaman)

-ar

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -25-

ayt**ar** 1334/12, bas**ar** 1225/02, carıl**ar** 1403/05, çıg**ar** 0492/02 0492/04 0793/02 1335/07, caşın**ar** 0831/01, kagıl**ar** 1403/07, kal**ar** 0036/05 1241/02 1362/10, kıl**ar** 1153/01**,** ıylat**ar** 0265/04, sal**ar** 1252/04, tabıl**ar** 0508/04, tagıl**ar** 1414/04, tart**ar** 0007/06, tab**ar** 0142/02

alıp sat**ar** 1140/03, akıl tab**ar** 0101/01, aytıp kal**ar** 1334/09, can çıg**ar** 0492/01, çotko sal**ar** 1368/05, suray kal**ar** 1149/01

Çokluk üçüncü şahıs -2-

comok kıl**ar** 1149/03, zarlap tur**ar** 1147/03

Gelecek Zaman -1-

sat**ar** 0318/04

-er

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -7-

ber**er** 1338/05, cet**er** 1328/02, çiyelen**er** 1365/11, dirkiret**er** 1328/04, dür dür et**er** 0078/02, kel**er** 0961/02, uşint**er** 0098/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

ket**er** 0172/02, erkelet**er** 1467/02, kelip cet**er** 1467/01

-or

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -4-

bol**or** 0898/01 1242/01, soorot**or** 0904/03, makul bol**or** 0049/02

Gelecek Zaman

Çokluk üçüncü şahıs -1-

cogol**or** 0098/04

-ör

Geniş Zaman

Teklik Üçüncü Şahıs -7-

büt**ör** 0981/04, kör**ör** 1333/04, tög**ör** 0904/02, tüş**ör** 1255/02, tüt**ör** 0695/02, közgö tüş**ör** 0279/01, öküm sür**ör** 1365/09

Çokluk üçüncü şahıs -1-

cem tüş**ör** 0286/02

-eer

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -1-

ceñ**eer** 0474/04

-öör

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -1-

tüşün**öör** 0057/01

-Ar beken / -Or beken

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs belirsiz gelecek zamanın rivâyeti soru *(Pek. e.)* **)**

Geniş Zaman

Teklik üçüncü şahıs -11-

ag**ar beken** 0666/02, al**ar beken** 0666/01, kal**ar beken** 0666/04, 0685/04, tur**ar beken** 0726/04, ceter **beken** 1148/02, çıg**aar beken** 0726/01, tın**aar beken** 0726/02, oñol**or beken** 0257/04, öt**ör beken** 1148/01, büt**ör beken** 1148/04

Çokluk üçüncü şahıs -3-

kör**ör beken** 1151/01, köm**ör beken** 1151/02, öl**ör beken** 1151/04

-Ar beken-biz / -Or beken-biz

(Çokluk birinci şahıs belirsiz gelecek zamanın rivâyeti soru *(Pekiştirme edatı)***)**

Geniş Zaman -2-

cırga-**ar bekenbiz** 0313/02, armanda ket**er bekenbiz** 0313/04

Gelecek Zaman -1-

kaltırap tur**ar bekenbiz** 0251/03

-Ar-bIz / -Or-bUz (Çokluk birinci şahıs belirsiz gelecek zaman)

-ar-bız

Geniş Zaman -2-

kal**arbız** 1226/04, kuban**arbız** 1251/03

-eer-biz

Geniş Zaman -1-

çeç**eerbiz** 0889/02, ket**eerbiz** 0889/04

-Ar bolso-m / -Or bolso-m (Teklik birinci şahıs belirsiz gelecek zamanın şartı)

-1-

kal**aar bolsom** 0753/03

-Ar bolso-ñ / -Or bolso-ñ (Teklik ikinci şahıs belirsiz gelecek zamanın şartı) -1-

kal**ar bolsoñ** 1122/03

-Ar –mIn / -Or –mUn (Teklik birinci şahıs belirsiz gelecek zaman)

-ar-mın

Geniş Zaman -4-

cat**armın** 0887/04, kal**armın** 0092/04, sın**armın** 0091/04, tab**armın** 1070/04

-er-min

Geniş Zaman -2-

kel**ermin** 1087/04, ket**ermin** 0324/03

-öör-mün -1-

öt**öörmün** 0664/02

-Ar-sIñ / -Or-sUñ (Teklik ikinci şahıs belirsiz gelecek zaman)

-ar-sıñ

Geniş Zaman -2-

al**arsıñ** 1245/02, kılçay**arsıñ** 1238/03

-er-siñ

Geniş Zaman -1-

bil**ersiñ** 1396/02

-or-suñ

Geniş Zaman -1-

bol**orsuñ** 0874/01

-aar-sıñ

Geniş Zaman -2-

sın**aarsıñ** 0874/02, moyun sun**aarsıñ** 0874/04

-BA – dI / -BO –dU

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zamanın olumsuzu)

Teklik birinci şahıs -8-

bayka**badı** 1278/01, cıy**badı** 1385/16, ata al**badı** 0742/02, bat**padı** 1374/02, şaş**padı** 1374/10, tınçıt**padı** 1475/01, unçuk**padı** 0202/04 1475/02

Çokluk üçüncü şahıs -5-

tap**padı** 1374/04

ket**pedi** 0016/01, tırp et**pedi** 1453/04

kir**bedi** 1183/03

öl**bödü** 0585/01

-BA-dI-m / -BO -dU –m

(Teklik birinci şahıs görülen geçmiş zamanın olumsuzu) -2-

min**bedim** 0067/02**,** tüşün**bödüm** 1120/02

-BA-dI -ňAr / -BO -dU -ňOr

(Çokluk ikinci şahıs görülen geçmiş zamanın olumsuzu) -4-

al**badıñar** 1343/06, kıyba**dıñar** 0631/04, sıy**badıñar** 0631/02, ber**bediñer** 1240/02

-BA–dI –bI / -BO -dU -bU

(Teklik üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman olumsuzluk soru) -1-

tol**bodubu** 1309/04

-BA-dI-k-bI / -BO-dU-k-bU (Çokluk birinci şahıs görülen geçmiş zaman soru) -1-

ayt**padıkpı** 0797/03

-BA-gAn / -BO-gOn

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs olumsuz görülen uzak geçmiş zaman eki)

-ba-gan

Teklik üçüncü şahıs -4-

batır**bagan** 0662/01, bar**bagan** 0280/02, katıl**bagan** 0662/02, kamın**bagan** 0635/04

-pa-gan

Teklik üçüncü şahıs -3-

calat**pagan** 0277/04, karat**pagan** 0277/01, sanat**pagan** 0277/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

karat**pagan** 0070/02

-be-gen

Teklik üçüncü şahıs -2-

ce**begen** 1298/03, ket**pegen** 0010/06

-bö-gön

Teklik üçüncü şahıs -2-

körün**bögön** 1332/04, süy**bögön** 0280/01

-pö-gön

Teklik üçüncü şahıs -1-

öt**pögön** 0475/04

-BA-gA-mIn;-m / -BO-gO-mUn;-m

(Teklik birinci şahıs olumsuz görülen uzak geçmiş zaman eki) -1-

kör**bögöm** 0022/04

-BA –gIlA / -BO -gUlA (Çokluk ikinci şahıs olumsuz emir eki)

-ba-gıla -1-

al**bagıla** 1366/03

-pa-gıla -3-

kaç**pagıla** 1196/01 1197/02, şaş**pagıla** 1197/01

-BA –sA / -BO -sO (Teklik üçüncü şahıs olumsuz şart kipi)

-ba-sa

Teklik üçüncü şahıs -7-

boltur**basa** 1018/04, cuu**basa** 1358/02, buu**basa** 1358/06, kal**basa** 0595/02, kıl**basa** 0830/03, kırıl**basa** 1285/03, kuu**basa** 1358/04

-pa-sa

Teklik üçüncü şahıs -4-

ayt**pasa** 1436/01, bat**pasa** 0674/03, cat**pasa** 0901/04, çık**pasa** 0919/01

Çokluk üçüncü şahıs -1-

karmat**pasa** 0149/01

-be-se -4-

berbe**se** 0917/02, kelbe**se** 0698/03 0917/04 0932/03

-pe-se -1-

cetpe**se** 0866/01

-bo-so -31-

bolbo**so** 0139/03 0144/03 0497/03 0609/02 0726/02 0847/01 0857/02 0889/03 0913/03 0916/01 1112/02 1125/03 1126/01 1132/03 1148/03 1151/03 1223/04 1225/03 1251/03 1314/03 1315/03 1333/14 1335/04 1355/03 1385/12, bolbo**so** 0576/02 0576/03 0676/03 0863/03, oñolbo**so** 0102/01, konbo**so** 0857/04

-bö-sö -7-

kör**bösö** 1086/03, küy**bösö** 0469/02, öl**bösö** 0083/02 0421/04 1027/04 1076/02, süy**bösö** 0469/04

-pö-sö -1-

büt**pösö** 0018/03

-BA-sA-k / -BO –sO -k (Çokluk birinci şahıs olumsuz şart kipi)

-ba-sa-k -1-

bar**basak** 0178/01

-be-se-k -1-

çeçin**besek** 0626/02

-pe-se-k -1-

ant**pesek** 0057/03

-bö-sö-k -3-

öl**bösö**k 1135/04 1365/08 1467/02

-BA–sA-m / -BO –sO-m (Teklik birinci şahıs olumsuz şart kipi)

-ba-sa-m -3-

agız**basam** 0295/01, caz**basam** 0011/04, kal**basam** 0436/04

-pa-sa-m -1-

aç**pasam** 0011/02

-bö-sö-m

öl**bösöm** 0300/04 0436/04, kör**bösöm** 0131/03 1115/03, süy**bösöm** 0310/03 0311/03

-BA-sA-ñAr / -BO-sO-ñOr (Çokluk ikinci şahıs olumsuz şart kipi)

-ba-sa-ñar –1-

bar**basañar** 0627/04

-bö-sö-ñör -1-

kör**bösöñör** 1187/03

-BA-sA-ñ / -BO-sO -ñ (Teklik ikinci şahıs olumsuz şart kipi) -4-

bez**beseñ** 0855/02, tap**pasañ** 0266/03, bol**bosoñ** 0151/02, süy**bösöñ** 0312/04

-BA–sA eken / -BO-sO eken

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs olumsuz şart kipinin rivâyeti) -2-

çırıldap kal**basa eken** 0689/02

ket**pese eken** 0400/03

-BA-sIn / -BO -sUn (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs emir kipi olumsuz)

-Ba-sın

Teklik üçüncü şahıs -14-

atılba**sın** 0681/04, atpa**sın** 0734/04, catpa**sın** 0904/04, çamınba**sın** 0393/04, çıkpa**sın** 1192/02, kalba**sın** 0867/03 1225/04, katılba**sın** 0796/04, kılba**sın** 0410/04 0551/04, kırılba**sın** 1252/03, capaa kılba**sın** 0937/02, kara camınba**sın** 0393/02, şagı sınba**sın** 0937/04

Çokluk üçüncü şahıs -1-

şaş**pasın** 0382/04

-Be-sin

Teklik üçüncü şahıs -4-

ber**besin** 0793/04, kelbe**sin** 0009/06, ket**pesin** 0263/03 1196/04

-bo-sun

Teklik üçüncü şahıs -1-

bol**bosun** 0981/02

-bö-sün

Teklik üçüncü şahıs -4-

külbö**sün** 0868/04, ölbö**sün** 1256/03, bolup cürbö**sün** 0490/03, ıylap cürbö**sün** 0868/02

-BAs / -BOs (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zaman)

-bas

Teklik üçüncü şahıs -5-

ıyla**bas** 1410/04, kal**bas** 1028/03, kıy**bas** 0289/04, kıyra**bas** 1410/02, sorul**bas** 1411/03

-bes

Teklik üçüncü şahıs -12-

çeçil**bes** 0664/03, de**bes** 0042/04 0634/04 0966/02, eri**bes** 1339/16, kel**bes** 0149/04 1137/03 1174/03 1314/03, ker**bes** 0421/02, aman kel**bes** 0421/01, makul de**bes** 0628/04

Çokluk üçüncü şahıs -2-

ber**bes** 0421/04, kel**bes** 0098/03

-bos -10-

bol**bos** 0300/01 0300/04 0534/04 0836/04 0873/03 0919/02 0919/04, bol**bos**tur 1028/04, kon**bos** 0300/02, toy**bos** 0664/03

-bös

Teklik üçüncü şahıs -1-

sür**bös** 0101/02

-pas

Teklik üçüncü şahıs -2-

coluk**pas** 1366/04, tap**pas** 1143/03

-pes

Teklik üçüncü şahıs -4-

cet**pes** 1174/03 1216/04 1272/01, ket**pes** 1351/03

-pös

Teklik üçüncü şahıs -1-

tüt**pös** 1174/03

-BAs / -BOs (Sıfat Fiil Eki)

-bas -3-

cazıl**bas** 0884/04, muñkan**bas** 0268/02

muñ**bas**ka 1030/03

-bes -8-

ber**bes** 0861/01, ceñil**bes** 0112/04, iyil**bes** 0264/02, iymen**bes** 0264/03, keçil**bes** 0672/03

ber**bes**ke 0539/04

can teñel**bes** 0211/02, de**bes** boldu 0362/02

-bos -3-

bol**bos**toy 0026/03, bol**bos**un 0363/02

bolor bol**bos** 1283/01

-bös -5-

öl**bös** 0848/01, tögül**bös** 0452/04,

öl**bös**kö 1257/02, öl**bös**tü 1243/04, öl**bös**tün 1097/04

-pas -4-

bas**pas** 0268/01, kayt**pas** 1308/02

adaş**pas**ka 1187/02

can ayaş**pas** 0325/03

-pes -1-

keç**pes** 0520/04

-BAs beken / -BOs beken

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zamanın rivâyeti soru *(pek. e.)* **)**

Teklik üçüncü şahıs -2-

kelip kal**bas beken** 0382/01, kıl**bas beken** 1192/04

-BAs; -BOs bele

(Teklik üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zamanın hikâyesi soru)

Teklik üçüncü şahıs -3-

ber**bes bele** 1324/01 1324/04, kel**bes bele** 1324/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

çık**pas bele** 0775/02

ıraazı bol**bos bele** 0775/04

öl**bös bele** 0775/01

-BAs belem / -BOs belem

(Teklik birinci şahıs olumsuz belirsiz gelecek zaman soru *(Pekiştirme edatı)***)** -7-

al**bas belem** 0684/01, bar**bas belem** 0684/02, oku**bas belem** 0896/02

soy**bos belem** 1364/06

cür**bös belem** 0683/03

aç**pas belem** 0684/04, kan çaç**pas belem** 0688/03

-BAs bolso / -BOs bolso

(Teklik üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zamanın şartı) -1-

tergel**bes bolso** 0521/03

-BAs ele-m / -BOs ele-m

(Teklik birinci şahıs olumsuz belirsiz gelecek zamanın hikâyesi) -1-

kıynal**bas elem** 0024/06

-BAs ele /-BOs ele

(Teklik üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zamanın hikâyesi)

Teklik üçüncü şahıs -2-

kal**bas ele** 1323/02

bol**bos ele** 0687/03

-BAs –pI / -BOs-pU (Teklik üçüncü şahıs olumsuz belirsiz gelecek zaman soru)

-bes-pi

Teklik üçüncü şahıs -1-

de**bespi** 0846/04

Çokluk üçüncü şahıs -1-

de**bespi** 0854/02

-BAs-mIn / -BOs -mUn (Teklik birinci şahıs olumsuz belirsiz gelecek zaman)

-bas-mın -1-

körö al**basmın** 1241/04

-bos-mun -1-

kor bol**bosmun** 0435/03

-pes-min -1-

kolgo ket**pesmin** 0933/01

-BAs-sIñ / -BOs-sUñ (Teklik ikinci şahıs olumsuz belirsiz gelecek zaman)

-bas-sıñ -1-

başımdı atta**bassıñ** 0288/04

-pas-sıñ -1-

ayt**passıñ** 1122/04

-BAstAn / -BOstOn (Zarf Fiil Eki)

-bastan -14-

kılçay**bastan** 0784/03, akta**bastan** 1130/01, al**bastan** 0588/01, ayrıl**bastan** 0992/04, çıda**bastan** 0424/04, kal**bastan** 0588/04, kaltır**bastan** 0433/04, kayrıl**bastan** 0154/04, kılçay**bastan** 1008/04 1099/01, tamız**bastan** 1095/01, sıyrıl**bastan** 1145/01

tura al**bastan** 1425/03, cürö al**bastan** 0617/03

-besten -3-

bilin**besten** 0215/02, de**besten** 1378/07, kıñ de**besten** 0053/03

-boston -1-

koro**boston** 0791/03

-böstön -2-

öltür**böstön** 0751/02, ötkör**böstön** 0416/01

-pastan -1-

unut**pastan** 1334/12

-BA-y / -BO-y (Zarf Fiil Eki) -172-

alba**y** 0290/03 0626/04 1110/03, aldastaba**y** 1282/03, alınba**y** 1369/03, ayırba**y** 1366/10, bagalba**y** 1129/02, barba**y** 0224/03, baylanba**y** 0514/01 1149/04, burba**y** 1199/03, buzulba**y** 0455/02 1156/02, caltanba**y** 0460/03, caraba**y** 0597/02, cıgılba**y** 0337/02, cılmıyba**y** 0475/04, cumba**y** 1299/04, cumulba**y** 0584/04, cuuba**y** 1144/04, çıdaba**y** 0098/01 0439/03 0696/04 0700/02 0704/02 0814/01 0872/01 1061/01 1228/04 1337/01 1384/07 1385/17 1403/05, çıgarba**y** 0179/03 0225/03 0674/01, kaçırba**y** 0246/03, kadalba**y** 0120/04, kalba**y** 0548/03 1023/01 1028/02 1160/02 1285/03, kamıraba**y** 1043/01, kapıldaba**y** 0145/04, karaba**y** 0133/02 0465/02 0597/01 0856/01 1452/04, karmaba**y** 0856/03, karmalba**y** 0364/02, kaygırba**y** 0900/03, kayrılba**y** 0132/03 1327/03, kazılba**y** 0036/05, kıbırba**y** 1465/02, kırılba**y** 1095/03 1375/03, kıymıldaba**y** 1454/01, kıynaba**y** 0311/04 0521/04 0585/03, kıynalba**y** 1112/02, kızganba**y** 0470/02, kutkarba**y** 0474/04, kutulba**y** 1217/01 1239/04, sınba**y** 1435/04, taanıba**y** 0872/03, tabalba**y** 0041/02 0120/02, tamızba**y** 0754/04, tartılba**y** 0320/04, taymanba**y** 0454/04 0514/02, tınba**y** 1217/02 1229/02, turba**y** 0629/01 1217/04 1325/02 1316/04, uyalba**y** 0755/02 1311/04, uzaba**y** 1141/04 1330/08, kılçayba**y** 1040/03, basalba**y** 0509/04, caskanba**y** 0943/04, kısılba**y**

0019/06, kıyba**y** 1089/03, sıyba**y** 0892/02, surba**y** 0345/01 1402/05, taanılba**y** 0689/04, kılba**y** 1272/04 1325/01, kor kılba**y** 0935/02

bere alba**y** 0579/03, bet aldırba**y** 1475/04, betin burba**y** 0998/04, bette**y** alba**y** 0302/04, boy cazba**y** 0238/03, can bere alba**y** 0778/03 0706/03 1065/03, cürö alba**y** 1395/11 1397/03, çıda**y** alba**y** 0045/04 0052/03 0100/01 0103/01 0106/03 0709/03 0736/01 0724/01 0757/01 0783/03 1048/03 1070/01 1087/03 1161/02 1234/04 1237/01 1261/01 1263/01 1448/01, çıgım kılba**y** 0328/03, kadır kalba**y** 0289/03, karma**y** alba**y** 0103/02, kele alba**y** 0528/03, kete alba**y** 0252/03, kıla alba**y** 0876/01, kötörö alba**y** 1429/02, közün alba**y** 0099/02 0103/04 0815/04, kürmöl alba**y** 0765/03, mooku kanba**y** 1028/01, nazar salba**y** 1028/04, otura alba**y** 0077/03, sözgö kanba**y** 0815/02, sura**y** alba**y** 0977/03, taanı**y** alba**y** 0976/04 1160/01 1160/04, takat kılba**y** 0720/03 1295/03 1455/03, tura alba**y** 0256/03 0674/02 1379/03, tüşünö alba**y** 0815/01 1350/05, uza**y** alba**y** 0711/02 0720/01 1227/03, ün çıgarba**y** 0804/03 1259/03, turba**y** kalbayt 0175/03, tik baga alba**y** 1344/07, karap turba**y** 1229/01, bile alba**y** 1271/02, çıga alba**y** 0561/02, moyun burba**y** 1325/04, kömö alba**y** 0032/06, körö alba**y** 0032/02, ölö alba**y** 0032/04, çıga alba**y** catkan 0612/02, aylanıp tur**bay** 0950/02, cibere al**bay** 1295/02, körüş al**bay** 1273/02

-be-y -57-

berbe**y** 0152/01 0667/02 1177/01 1215/04 1325/03, bettebe**y** 0336/02, bilbe**y** 0089/04 0232/04 0657/01 0766/02 1390/21, bilgizbe**y** 0134/04, cebe**y** 1138/03, celpinbe**y** 0491/01, cetilbe**y** 0261/03, çenebe**y** 0494/02, debe**y** 0665/04, iymenbe**y** 0308/04, 0834/04 1051/02, kebelbe**y** 1015/03, kelbe**y** 0245/03 0397/03 0484/02 0716/04 0979/03 0988/01 1215/02, keltirbe**y** 0060/04, kenebe**y** 0494/04 0556/04, kerbe**y** 1177/04, kirbe**y** 0929/03 1322/04, sezdirbe**y** 0135/04, silkinbe**y** 1321/03, tentektenbe**y** 0736/03, tilbe**y** 0766/04, tiybe**y** 0090/01 0373/01 1321/03, tiygizbe**y** 1191/04, sezbe**y** 1024/01, esepte**bey** 0429/03, mingiz**bey** 0633/03

ayak kerbe**y** 1423/04, cakın keltirbe**y** 0573/03, can berbe**y** 0097/03, kol cetkirbe**y** 0639/04, küçü kelbe**y** 1345/03 1423/01, sözgö kelbe**y** 0654/03 0667/04, takat berbe**y** 1423/02, bilbe**y** kaldım 1123/04, baş berbe**y** 0827/01, boy berbe**y** 1383/05

-bo-y -28-

bolbo**y** 0091/01 0091/02 0096/01 0096/02 0158/01 0158/04 1028/03, bozdobo**y** 0250/04, çugoybo**y** 1394/05, konbo**y** 0158/02, korgonbo**y** 0017/04, korobo**y** 1128/03, koybo**y** 0747/03 0810/04 1416/02 1461/04, kozgolbo**y** 1454/04, oynobo**y** 0310/04, sorbo**y** 1109/04, toktobo**y** 0002/03 0018/01 0113/04 0704/01 1189/01, oylonbo**y** 1136/02,

çoloo koybo**y** 0056/03, ee bolbo**y** 0854/01, oygonbo**y** koydu 0494/04

-bö-y -32-

kömülbö**y** 0030/05 1380/07, körbö**y** 0132/01 0132/03 0885/02 0930/02 1092/02, körünbö**y** 0123/01 0695/01 1384/09 1446/03, kötörbö**y** 0027/01, külbö**y** 0524/01, küybö**y** 1143/01, öksöbö**y** 1435/04, ölbö**y** 0078/03 0659/03 0751/03 0851/03, öltürbö**y** 0235/02, sürüştürbö**y** 1343/03, tügönbö**y** 1217/01, tögülbö**y** 0123/02 0405/04, tüşünbö**y** 0407/02 1364/07

bölbö**y** tart 0409/04, körbö**y** kalçuuday 1380/09, ölbö**y** kal 0790/04, ölbö**y** cürsöñ 1245/02, tüşünbö**y** kaldım 0917/01, körbö**y** kaldı 0351/01

-pa-y -47-

açpa**y** 0969/02, atpa**y** 0490/04, ayıkpa**y** 0255/04, aytpa**y** 0233/02, baspa**y** 1142/03 1321/03 1449/02, catpa**y** 1133/01, cukpa**y** 0616/04, çaçpa**y** 0414/02 0417/02 1165/01, çappa**y** 1004/01, çıkpa**y** 0616/02 1096/03 1151/04, çooçutpa**y** 0869/01, korkutpa**y** 1111/03, kozgoluşpa**y** 0048/04, suratpa**y** 0171/01, taanışpa**y** 0666/01, talıkpa**y** 0487/02, tañşıtpa**y** 0304/04, tappa**y** 0969/04 1020/02, uçpa**y** 0310/02 0311/02, ukpa**y** 1465/01, unçukpa**y** 0437/03 0931/01 1119/02 1465/02, unutpa**y** 0379/04, uzatpa**y** 1023/04, zarıkpa**y** 0130/04, at**pay** 0934/02, karmat**pay** 1273/04, tap**pay** 1020/01, taanışpa**y** 1162/04, unçukpa**y** 0805/04

can ayaşpa**y** 0737/03, canı çıkpa**y** catkan 1362/03, daynı çıkpa**y** 1433/07 1435/02, kabak açpa**y** 0293/03, kulak kakpa**y** 0642/03 0969/01

-pe-y -15-

cetişpe**y** 0147/04, cetpe**y** 0116/04 0757/04 1352/02 1370/14, degdetpe**y** 0319/04, etpe**y** 1353/02, ketpe**y** 0177/03 0776/04 1352/01 1352/04

cetpe**y** kettik 0228/04, kol cetpe**y** 0319/02, köz cetpe**y** 1327/02, sanaa cetpe**y** 1439/04

-po-y -2-

koştoşpo**y** 0825/03, korkpo**y** 1468/03

-pö-y -10-

öppö**y** 0638/04, ötpö**y** 0638/02, tökpö**y** 0414/02 0617/02 0638/01, tüşpö**y** 0750/01 1461/01, bütpö**y** 0729/02 1205/03, çökpö**y** 0617/04

-BA-y–mIn;-m / -BO-y-mUn (Teklik birinci şahıs kesin gelecek zamanın olumsuzu)

Gelecek Zaman -3-

ayt**paymın** 1245/01, ket**peymin** 0303/03, unut**paym** 1090/03

Şimdiki Zaman -1-

ber**beymin** 0041/04

-BA-y–sIñ;-sIz *n.ş.* **/ -BO-y-sUñ;-sUz** *n.ş.* **(Teklik ikinci şahıs kesin gelecek zamanın olumsuzu)**

Geniş Zaman -5-

kör**böysüñ** 0293/01, karmal**baysıñ** 1471/01

basa al**baysın** 0212/03, körö al**baysıñ** 0161/01

debe**ysiz** 0844/02

Şimdiki Zaman -2-

cet**peysiñ** 0119/04, ket**peysiñ** 0119/01

-BA-yIn / -BO-yUn (Teklik birinci şahıs emir kipi olumsuz)

-bo-yun -1-

korgobo**yun** 0442/03

-BA–ylI(k) / -BO-ylU(k) (Çokluk birinci şahıs emir kipi olumsuz)

-ba-ylık -4-

cattaba**ylık** 1351/01, dattaba**ylık** 1351/02, kılba**ylık** 1194/04, taştaba**ylık** 1351/04

-ba-ylı -1-

kalba**ylı** 0416/04

-pe-ylik -1-

ketpe**ylik** 1133/02

+bI, +bU / +pI, +pU / +bele, +beken (İsimlerde soru)

+bı -15-

akça**bı** 1348/06, bar**bı** 0268/01 0268/02 0268/04 0945/03 0807/04 1008/03 (2) 1149/02 1299/03, çın**bı** 0828/01 1363/03, kün bar**bı** 0153/02, naçar**bı** 0035/05, sır**bı** 1331/04, cansıñ**bı** 0942/02

+bi -1-

sende**bi** 0050/04

+bu -7-

oyun**bu** 1194/02, mol**bu** 0035/05, suu**bu** 1113/03, uşu**bu** 0883/02, uşul**bu** 0858/01 0883/04, uu**bu** 1113/03

+bü -4-

öñüm**bü** 1118/04 1378/02, tüşüm**bü** 1118/04 1378/02

+pı -3-

çak**pı** 1249/01, kımbat**pı** 0626/01, manap**pı** 0559/02

+pi -3-

cemek**pi** 0156/02, ermek**pi** 0840/04, kedeylik**pi** 0224/02

+pu -6-

cok**pu** 0033/03 0344/01 0495/04, oyunçuk**pu** 1315/02, toluk**pu** 0954/04, turmuş**pu** 1315/01

+pü -1-

ölük**pü** 0210/04

+belem -2-

cunuş **belem** 0817/01, baatır **belem** 0777/01

+bele -1-

bar **bele** 0558/03

+beken -4-

uşul **beken** 0796/01, gül **beken** 0127/04, kün **beken** 0127/01, tün **beken** 0127/02

+bIz +bUz / +pIz, +pUz (Çokluk birinci şahıs ek fiil şimdiki zaman)

+bız -12-

can**bız** 0658/01 0658/02 0658/04 1334/07, cardam**bız** 0034/03, karı**bız** 1415/02, kazı**bız,** 0969/03, kırgız**bız** 0927/01, kurman**bız** 0540/04, kurmanı**bız** 1257/01, tunganı**bız** 1257/04, zalalday**bız** 0177/04

+biz -8-

bekem**biz** 0313/01, biz**biz** 0851/04, celinen**biz** 0369/02, el**biz** 0037/05 0949/03, elinen**biz** 0369/01, mildeti**biz** 0406/03, selinen**biz** 0369/04

+buz -2-

makul**buz** 0552/03, tutkun**buz** 0550/01

+büz -1-

tirüü**büz** 1467/03

+piz -2-

seket**piz** 1257/03, şeyit**piz** 0969/03

+(ı)bız, +(i)biz, +(u)buz, +(ü)büz (Çokluk birinci şahıs iyelik ekleri)

+bız -17-

aga**bız** 0284/01, alı**bız** 1360/02, acalı**bız** 0399/04, alı**bız**dı 0153/01, ara**bız**da 1224/03, aylı**bız**dın 0344/03, baarı**bız**dı 0145/03 0350/01, baarı**bız**dı 0147/02, baarı**bız**ga 0364/04 1466/04, baba**bız** 0957/03, baba**bız**dın 0405/01, bala**bız** 1405/04, candarı**bız** 0378/01, kalkı**bız** 0964/02, turganı**bız** 1257/02

+biz -11-

beli**biz** 0242/04, ceri**biz** 0150/02 0242/01, deni**biz** 0150/01, eeleri**biz** 1147/02, ene**biz** 1405/02 1437/04, eli**biz** 0242/02 0919/02, mildeti**biz** 0672/03, spiske**biz** 0051/03

+buz -1-

kolu**buz**dan 0378/04

+büz -11-

eñsöö**büz** 0663/02, künöö**büz** 0224/02, üç**büz** 0333/01, eköö**büz**dü 1467/02, eköö**büz**gö 0288/01, közü**büz**dü 0211/04, özü**büz** 0407/01 0857/01 1199/03, özü**büz**gö 0404/02, üçöö**büz** 0550/03

+bolçu (Teklik üçüncü şahıs ek fiil görülen geçmiş zaman) -7-

abıl **bolçu** 0334/01, cakın **bolçu** 0653/03, catkan **bolçu** 1082/02 1108/03, kelgen **bolçu** 1044/04, taalayluu **bolçu** 0320/03, tokson **bolçu** 1143/04

+bolso-ñ (Teklik ikinci şahıs ek fiil şart çekimi) -2-

cigit **bolsoñ** 0800/03, çalgınçı **bolsoñ** 0941/02

+bolso (Teklik üçüncü şahıs ek fiil şart çekimi) -14-

ali **bolso** 1045/02, ayal **bolso** 1071/03, anday **bolso** 0432/01, bar **bolso** 0948/03, çın **bolso** 0848/03, kaçan **bolso** 0431/03 0435/04, kayda **bolso** 0301/02 0434/01 1258/01, kün **bolso** 0874/03 0875/01, maakul **bolso** 0355/04, uşunday **bolso** 0009/05

+çA / +çO (Eşitlik hâli eki)

+ça -17-

adamdar**ça** 0402/03, adat**ça** 0906/02 1278/03, adatın**ça** 1260/01, alımkul**ça** 0098/03, başka**ça** 0497/04, boluş**ça** 0896/04, bulak**ça**sı 1025/03, capar**ça** 0863/03, cıl**ça** 0043/02, kaadasın**ça** 1042/03, kıska**ça** 0274/04, kurbular**ça** 0444/01, malma**ça** 0595/04, minut**ça** 0998/01, oylorun**ça** 1184/04, tapança**ça** 0814/02

+çe -6-

betin**çe** 1052/01 1066/03 1388/02, biriltik**çe** 0986/04, er**çe** 1394/07, şerler**çe** 0998/04

+ço -1-

colbors**ço** 0393/04

+çö -18-

köönüm**çö** 0314/02, münöt**çö** 1341/01, ömürüm**çö** 1239/02, özdörün**çö** 0787/03 1154/04 1187/01 1367/06, özün**çö** 0053/04 0155/04 0201/03 0923/01 0940/01 0951/03 1055/01 1135/03 1308/04 1438/01 1475/02

-çU (Teklik üçüncü şahıs adet edilen geçmiş zaman eki)

-çu -1-

cat**çu** 1417/04

-çü -2-

ket**çüü** 0214/04, basıp ket**çü** 0366/02

-UUçU / -çU / -çUU (Sıfat Fiil Eki)

-uuçu -1-

cogot**uuçu** 0369/04

-üüçü -2-

öl**üüçü** 0856/01, çeç**üüçü** 0940/02

-çu -5-

cat**çu** 1401/10, coy**çu** 1314/02, kal**çu** 1226/01,

şoloktop kal**çu** 0936/03, tokol kıl**çu** 1190/03

-çü -5-

büt**çü** 0853/02, cür**çü** 1136/01, de**çü** 0124/03, öl**çü** 1272/02

eerçitip kel**çü** 1403/06

-çuu -7-

ak**çuu** 1256/04, al**çuu** 0832/03, çaç**çuu** 0847/04, kork**çuu** 0521/01, koydur**çuu** 0801/04,

sugarıp al**çuu** 0494/01, tomsortup bas**çuu** 0127/02

-çüü -9-

bil**çüü** 0248/04, kötör**çüü** 0559/02, küy**çüü** 0188/01, öçür**çüü** 0851/04, öl**çüü** 1249/01 0435/04 0597/04, süy**çüü** 0188/02, üy**çüü** 0188/04

-çU eken; imiş (Teklik üçüncü şahıs adet edilen geçmiş zamanın rivâyeti)

-1-

de**çü eken** 0431/04

-çU ele (Teklik üçüncü şahıs adet edilen geçmiş zamanın hikâyesi)

-3-

eske al**çu ele** 0918/02, başka sal**çu ele** 0918/04

ürk**çü ele** 1430/02

-çU ele-k (Çokluk birinci şahıs adet edilen geçmiş zamanın hikâyesi) -2-

ak köñüldük kıl**çuu elek** 1364/09

cür**çü elek** 0075/02

-çU ele-m (Teklik birinci şahıs adet edilen geçmiş zamanın hikâyesi) -1-

aykaş**çu elem** 0301/04

-çU emes+min (Teklik birinci şahıs adet edilen geçmiş zamanın olumsuzu) -1-

bil**çü emes min** 0084/01

-çU emes (Teklik üçüncü şahıs adet edilen geçmiş zamanın olumsuzu) -1-

tiygizbey koy**çu emes** 1191/04

+DA / +DO (Bulunma hâli eki)

+da -207-

arman**da** 0313/04 1352/02, baysoorun**da** 1192/01, alakan**da** 0063/04, alar**da** 0943/03, aldım**da**gı 0683/04 1119/04, aldıñar**da** 0982/04, aldın**da** 0056/04 0104/01

0416/04 0443/04 0513/01 0786/03 1129/04 1186/01 1199/01 1398/04 1462/04 1472/03, an**da** 0021/06 0025/02 0031/06 0159/03 0190/04 0300/01 0350/04 0660/01 0691/01 0794/01, an**da**gı 0042/02 0059/04 1174/04, araba**da** 0733/01, arabız**da** 1224/03, ara**da** 1006/01 1372/04, arañar**da** 0354/03, arasın**da** 0205/04 0680/01 0792/03 1083/04 1379/01, arka**da** 1182/03, arkam**da** 0090/03, arkasın**da** 0418/03 1399/12, artın**da** 0278/03 1008/03 1031/01 1031/03 1033/02 1330/07, aska**da**gı 0671/04, asman**da** 0002/06 0126/01, astın**da** 0350/03 1483/03, attar**da** 1095/01, ayal**da** 0558/04, ay**da** 0097/01, ayıl**da** 0865/03, ayran**da** 0237/03, badaldar**da** 0203/04, başın**da** 0100/03 0136/02 0582/02, baş+tar**da** 0699/01, bay**da** 1182/01, baykoosuz**da** 0438/01, boyun**da** 1431/03, cagın**da** 0081/03 0199/01 0199/03 1082/01, canın**da** 0192/02 0220/02 0270/01 0425/03 0426/03 0522/03 0780/04 0882/03 1030/04 1343/08, canıñ**da** 0887/04, canın**da**gı 0425/01, car**da** 1016/02 1393/02, caşın**da** 0936/01, caşıñ**da** 0884/02, catkanın**da** 0706/03, cay**da** 0092/04 0097/02 0174/04 1134/03 1436/02 1458/02, caz**da**gı 0122/01, cılga**da** 1294/03, cıyın**da** 0622/01, çagım**da** 0894/01, çal**da** 0226/01, çınar**da** 1393/01, çının**da** 1341/04, çoku**da** 1095/03, çokusun**da** 1091/03 1092/03, çuñkur**da** 1246/03, dalay**da** 1449/03, dalı**da** 1399/10, hanın**da**gı 0954/02, kalaa**da** 0113/03 0433/03, kalpagın**da** 1399/14, kanın**da** 0192/04, karmaşuu**da** 0341/03 kılıçın**da** 0673/04, kın**da** 0024/03, kır**da** 1294/03, kırdalın**da** 1044/04, kırgın**da** 1140/01, kırgız**da** 0411/03 0756/01, kışın**da** 1401/13, kıyal**da** 1332/07, kıylasın**da** 1307/03, kıyrın**da** 1157/02, koktu**da**gı 0771/03, koldorun**da** 0652/01 0740/03, koltugun**da** 0423/01, kolum**da** 0857/02 , koluñar**da** 0657/03 0667/03, kolun**da** 0300/04 1388/03, koluñ**da** 0753/03, korgul**da** 1010/02, koynun**da** 0064/03 0066/01 0945/02 1339/03, kulagım**da** 0144/01 mañday**da**gı 0162/01, mañdayın**da** 1326/03, maydan**da** 0684/04, mın**da** 0080/02 0159/03 0420/03 0484/04 0492/04 0682/01 0793/02 1124/04 1256/01 1326/01 1365/05, mın**da**gı 0421/03, mınday**da** 0873/01, muz**da** 1455/04, nayza**da** 1080/02, okuu**da** 0894/01, ookum**da** 1444/01, oozun**da**gı 0293/02, ordum**da** 0477/04, ortosun**da** 0230/01 0980/04 1176/04, prikaz**da** 0810/01, sayañar**da** 0043/04, say**da** 1089/02 1347/01, sın**da** 1346/01, suu**da**gı 0453/02, şadı**da** 0446/04, kuçagın**da** 0136/03, şarın**da** 0629/03, tagdır**da** 0127/01 0295/02 0959/02, tagdır**da**gı 0965/01, talaa**da** 0113/03 1246/02 1248/04 1294/03 1300/02 1319/03 1369/06 1370/05, tañ**da** 1187/04, tañ**da**gı 0487/01, tañın**da** 0192/01,

tolkun**da**gı 1220/01, toosun**da** 1390/12, tutkun**da** 0089/02 0161/02 0243/03 0605/03 1363/08, tutkun**da**gı 0115/03, uçur**da** 0877/01, uşunday**da** 1300/04 1301/02, zaman**da** 0228/04, zooka**da** 0174/04, zoosun**da** 1390/11

+de -194-

al kez**de** 0005/02 0024/02 0031/01 0061/03 0114/01 0126/02 0173/01 0283/03 0286/01 0299/03 0301/01 0302/01 0326/03 0385/01 0422/03 0723/01 0763/01 0765/03 0786/03 0820/02 0925/01 0940/01 0958/01 0958/02 0978/01 0993/03 1011/01 1082/01 1083/03 1112/01 1180/01 1214/01 1216/02 1227/01 1234/01 1263/03 1331/09, ar cer**de** 0778/02, ar kimin**de** 0206/04 1394/13, bel**de** 0326/01 1416/03 1450/02 1484/01, belder**de** 1371/04, betin**de** 1248/01 1269/01, bir**de** 1218/01, bir kez**de** 0334/03 0335/03 0336/03 0502/03 0571/01 0743/01 0792/01 0795/03 0809/01 0956/01 0991/04 1010/03, biz**de** 0268/02 0323/03 0628/04 0751/03, bizder**de** 0550/04, cel**de** 0003/02, cer**de** 0065/04 0108/04 0113/02 0126/01 0182/03 0207/04 0568/03 0713/01 0713/03 0847/03 0970/01 1027/01 1038/01 1038/03 1081/02 1144/01 1255/01 1279/04 1332/03 1332/12 1339/11 1339/12 1389/06 1392/01 1449/04, cer**de**gi 1143/02, cerin**de** 0473/03 0909/03 0963/04, çetin**de** 0787/01 0791/04 1188/01 1189/04 1248/02, çilde**de** 1397/03, el**de** 0126/02 0268/01 1021/04 1308/03 1323/03 1339/18, esim**de** 0023/02 0069/01 1332/12, etegin**de** 0952/01, için**de** 0519/03 0682/03 0878/01 1105/03 1106/03 1342/04 1467/03, iynin**de**gi 0781/02 , kee cer**de** 1016/01 1016/02 1016/03 1016/04, keesin**de** 0984/02 0984/04, kemege**de** 0066/02 0113/01, ketkenim**de** 0353/01, kez**de** 0054/01 0066/03 0162/03 0207/01 0365/03 0415/03 0746/04 0964/03 0969/01 0986/03 1029/01 1047/01 1075/01 1080/03 1109/01 1110/01 1118/01 1119/01 1185/03 1190/01 1202/03 1211/01 1222/01 1230/01 1231/02 1234/03 1264/01 1266/01 1270/01 1282/03 1286/03 1333/13 1337/05 1341/05 1347/09 1365/01 1370/07 1411/04 1448/04 1465/03 1475/03 1476/01 1476/03 1477/01, kezder**de** 0788/01, kim**de** 0050/03 0363/01 0376/03 0378/03 0967/03 0982/01, maşine**de** 0992/03, men**de** 0363/02 1247/03, sel**de** 0062/02 0315/03, sen**de**bi 0050/04, sibir**de** 1242/02, siler**de** 1329/03, siz**de** 0084/04, şiber**de** 0816/02, şiber**de**gi 0083/03, tepsendi**de** 1049/03 1051/04, tigin**de** 0326/02 1026/04

+do -27-

aydoo**do** 0473/03, col**do** 0024/06 0700/04 1437/01 1447/01, coo**do** 1404/06, kamoo**do** 0262/03, koçkor**do** 0952/01, kol**do** 0024/04 0218/02 0282/01 0976/03 1001/03, orto**do** 0510/03 0954/01 1093/01 1181/04, oşon**do** 1282/04, pristov**do** 0362/01, şayloo**do** 0287/03 0328/03, tokoy**do** 0202/02, too**do** 0090/04 1104/03, too**do**gu 1052/04 1166/01, topoloñ**do** 1145/01

+dö -51-

ak ögüz**dö** 1450/03, celüü**dö** 0882/01, cönün**dö** 0797/03, cürögüm**dö** 0684/03, çöl**dö**gü 0315/01 0448/02, döñ**dö** 0170/01 0327/02, döñ döñ**dö** 0477/02, gül**dö** 1400/04, keçüü**dö** 0643/02, kerüü**dö** 1401/24, köçö**dö** 1121/01, köl**dö** 1170/01, köl**dö**gü 0315/02, köñül**dö** 0263/04, köñülün**dö** 0160/03, köz**dö** 0156/04 0976/03, közün**dö**gü 1346/06, kün**dö** 0065/03 0091/04 0223/03 0393/02, küz**dö** 1401/11, möñgü**dö** 1483/02, ölüm**dö** 1375/09, süröön**dö** 1189/02, törtün**dö**mün 1240/03, tübün**dö** 0351/04 0355/03 1224/04, tün**dö**gü 0341/03, tün**dö**güdöy 1324/03, tüz**dö** 1045/02, üçöön**dö** 0731/01, üñkürün**dö** 1332/05, üstün**dö** 0500/04 0806/03 0895/03 0986/01 1037/01 1047/03 1059/01 1170/03 1202/03 1373/03 1402/12 1446/04, üstün**dö**gü 0709/04, üy**dö** 0113/03

+ta -55-

art**ta** 0982/01, ar cak**ta**+gı 0788/03, alıs**ta** 0786/02, aralaş**ta** 0999/01, art**ta** 0693/04 0953/04 0963/01 0981/02 0989/01 1072/01 1130/02 1186/04 1477/02, at**ta** 1217/04, balalık**ta** 1090/04, baş**ta** 1394/08, boştuk**ta** 1310/04, but**ta** 0595/02 0905/04, cak**ta** 0386/02 1276/03, calınat**ta** 1379/03, cannat**ta** 0641/02, caştık**ta** 0271/04, cat**ta** 1317/04, curt**ta** 0778/01, çak**ta** 0331/03 0386/01 0438/03 1362/03, çardak**ta**+çu 1299/03, ebak**ta** 0411/02, kapas**ta** 0095/04, karçıt**ta** 0458/02, karmaş**ta** 1139/03 1404/01, karmaşış**ta** 0638/01, kat**ta** 0841/02 1353/01, kazat**ta** 1129/03, baş**ta**+gı+sı 0137/03, soolук**ta** 0881/03, şattık**ta** 0910/03, tabigat**ta** 1061/04, tarıh**ta** 0005/05 1416/04, taş**ta** 1265/04, tınçtık**ta** 1191/03, turmuş**ta** 0026/03 1154/02 0158/04, turmuş**ta**+gı 0206/01, ukmuş**ta** 0075/03, uruş**ta** 0682/02, zamat**ta** 1360/03

+te -12-

bet**te** 0515/01 1359/05, biriltik**te** 1178/04, çek**te**+gi 1374/01, çet**te**gi 0398/03 0541/02 0633/04, ermek**te** 0272/04, es**te** 1245/03, et**te** 0194/01, iç**te**gi 0915/02, pişpek**te** 0362/01

+to -1-

comok**to** 1399/21

+tö -16-

cürök**tö**gü 1243/03, köç**tö** 1028/03, kök**tö** 0094/01 1201/02 1234/02 1331/04 1470/04, kök**tö**gü 0359/03 0503/01, kulan öök**tö** 1342/02, küröş**tö** 0206/02, münöt**tö** 1040/04, öküt**tö** 0880/01, tirüülük**tö** 0351/03 0687/03 1318/03

+DAn / +DOn (Ayrılma Hâli Eki)

+dan -223-

acal**dan** 0540/03, açka**dan** 0030/02 0031/05, adam**dan** 0332/04 106202, agın**dan** 1385/01, akıl**dan** 1184/02 1374/10, akın**dan** 1401/32, al**dan** 0145/04, aldım**dan** 0016/01 0903/01, Alımkul**dan** 0668/03 1105/04, alka+lar**dan** 0333/02, amalsız**dan** 0415/04, an**dan** 0668/04 1106/01 0536/03 0862/04 1182/04 1322/04 1362/10 1442/02 1447/03 1480/01, ara**dan** 0299/01 0386/01 0575/01 1045/01 1373/09, arka**dan** 0382/01 0978/03 0993/01 1040/01 1045/03, artkılar**dan** 1159/04, askalar**dan** 0722/01, asman**dan** 0276/03 0498/02 0821/04 1165/01 1385/17, ata**dan** 0886/01 0919/03 1238/02, atçan**dan** 1077/02, ay**dan** 1364/01, ayıl**dan** 1373/03 1404/03, aylana**dan** 0225/03, aytalaa**dan** 1395/10, aytuu**dan** 0585/04, az az**dan** 0134/02, başka**dan** 0472/02, başkalar**dan** 1254/03, bular**dan** 0572/01 0843/03, cakın**dan** 0536/01, calaa**dan** 0261/03, calgızım**dan** 0227/04, calın**dan** 1308/02, can**dan** 0118/03 0171/04 0365/03 0630/02 0838/01 1053/02 1277/01 1438/01, cañı**dan** 0237/04, canın**dan** 0855/02, capa**dan** 0964/04, caraluu**dan** 1105/01, car**dan** 0345/04 0671/02, carkın**dan** 0303/04, caşım**dan** 0033/05, cıl**dan** 1435/03, cıldız**dan** 0921/03, cıyın**dan** 0361/03, çabar**dan** 1360/05, çabuul**dan** 1225/04, çalgın**dan** 0900/04, çapkın**dan** 1408/03, çını**dan** 0423/02, çır**dan** 1335/07,

dalay**dan** 0989/04 1294/02, duşman**dan** 1151/04 1226/03 1251/04 1264/02 1328/01, duşman+dar**dan** 1188/02 1255/03, general**dan** 0046/04, han**dan** 0850/02 0977/01 1194/01, Nurcan**dan** 1481/01, ılaaçın**dan** 0648/03, ıstambul**dan** 0961/03, kabar**dan** 0827/02, kabarlar**dan** 0106/04, kaçkın**dan** 1374/06, kaduu**dan** 0165/01, kalkım**dan** 0303/02, kalkıñ**dan** 0262/02, kan**dan** 0042/03 0169/01 0396/03 1256/04 1330/01 1331/07, kandar**dan** 1050/04, kapıl**dan** 0974/03, kaptal**dan** 0690/02, karaanıñ**dan** 1463/01, karıya**dan** 0270/04 1038/04, karuu**dan** 0760/04 1404/05, katar**dan** 1196/04, katuu**dan** 0343/03, kayra**dan** 0226/04, kayta**dan** 0070/04 0135/03 0524/04 0703/02 0823/03 1218/02 1274/01 1343/04 1350/03, kazan**dan** 0422/03, kımız**dan** 1393/15, kın**dan** 0980/02 1231/03, kır**dan** 0134/01 0771/01 1014/01 1335/05, kırgın**dan** 0019/05 0020/02 0726/01 0949/03 1344/05 1402/03 1407/01, kırgız**dan** 0311/03, kıtay**dan** 0042/03 0043/03, kızay**dan** 1401/36, kız**dan** 0468/01, kolubuz**dan** 0378/04, kolum**dan** 0800/03 1076/01 1274/03, koluñ**dan** 0875/01, korgoşun**dan** 0695/01 0793/04, korgul**dan** 0003/04, kuday**dan** 0531/03, kurdaştar**dan** 1252/02, mal**dan** 1433/03, mamı**dan** 1393/13, mañday**dan** 0318/01 0623/03 0673/01, mıktılar**dan** 0374/04, mın**dan** 0153/03 0220/04 0300/02 0665/01 0772/01 0772/02 0782/04 0798/02 1142/01 1148/01 1245/01 1313/01 1365/07 1447/03, mıskıl**dan** 1020/04, musulman**dan** 0962/03, muz**dan** 0062/02, nur**dan** 1244/02, olturgan**dan** 0209/02, samarkan**dan** 0388/01, sırtım**dan** 0291/03, soldattar**dan** 0996/04, starçın**dan** 0051/04, sultanım**dan** 0408/04, suu**dan** 0071/03 0616/02 0644/02 1371/11 1375/04 1375/05, şak+tar**dan** 1392/04, şar**dan** 0616/03 0637/02, tagdır**dan** 0889/03 0965/02 0966/02, taman**dan** 0028/04, taruu**dan** 0002/01, taştar**dan** 1387/06, tolkun**dan** 0383/04, tutkun**dan** 0530/01 1239/03, ulandar**dan** 0075/01 0631/03, uruu**dan** 0831/03 0833/03, ustalar**dan** 0201/01, uşular**dan** 1460/02, uy**dan** 1038/02, uyku**dan** 0201/02 0258/04, zım**dan** 0730/04, zar muñ**dan** 0001/03

+den -136-

alda kim**den** 1149/01, ar cer**den** 0569/03, ar kim**den** 0464/03 1134/04, bir-bir**den** 0040/03 0955/02, cok cer**den** 0410/03, eç kim**den** 0802/01, kay cer**den** 0037/03, ak cer**den** 0171/03 0630/04, becin**den** 1393/14, bel**den** 0747/02 1174/02 1390/09 1438/03 1441/02 1443/04 1444/03, betiñer**den** 1097/02, bir**den** 0085/04 0273/03

0731/01 1363/01 1432/04, biy**den** 0291/01 1194/01, biz**den** 0172/02 0657/04 0957/01 1226/01 1330/04 1366/07, cel**den** 1069/02 1429/01 1430/01 1461/01, celke**den** 1212/04, cer**den** 0027/01 0071/03 0143/01 0178/02 0247/03 0326/04 0345/04 0353/01 0413/04 0451/02 0501/01 0501/03 0634/02 0741/02 0802/02 1037/02 1052/03 1069/01 1100/01 1237/04 1342/01 1365/08, cerim**den** 0010/04, cetim**den** 1239/01, cez**den** 1021/02, cigitter**den** 1099/03 1254/01, çen**den** 0741/04, den**den** 0529/04 0611/04 0726/04, dene**den** 0757/02, denim**den** 0010/06 0660/02, el**den** 0263/01 0345/04 0349/01 0372/03 0380/04 0391/03 0409/04 0538/02 0636/04 0691/04 0773/03 0806/01 0985/02 0995/04 1173/02 1220/04 1247/02 1434/04, elim**den** 0010/02 0023/05, er**den** 0729/02, erksiz**den** 0282/03 0401/01 0439/04 1250/04 1380/04 1384/04, erler**den** 0893/03, erte**den** 0796/02, erteñ**den** 0411/04, esim**den** 0090/02, etekter**den** 0988/02, ezel**den** 0684/03, içim**den** 1112/03, işter**den** 0210/02, iyin**den** 1033/04, iyne**den** 1371/10, kedeyler**den** 0142/04, kemege**den** 0099/02 0103/04, kerege**den** 0439/02, kim**den** 0798/04, kişen**den** 1293/03, köp el**den** 0509/03, men**den** 0228/02 0299/04 0302/02 1096/03 1160/02, mildetim**den** 1239/04, miñ**den** 0069/04 0113/02, sen**den** 0888/02, sibir**den** 1357/07, siler**den** 0227/02, siz**den** 0044/01, taşken**den** 0819/03, tereñ**den** 0005/01, tereze**den** 0649/02 0650/01, teskey**den** 1357/02, tetigin**den** 0970/03, til**den** 0684/01, tize**den** 1280/01

+don -27-

Ala too**don** 0034/01 1332/02, bolgon**don** 0137/02, col**don** 0219/01 0481/01 0638/02 1366/04 1439/01 1440/02 1447/04, coo**don** 0168/04 1181/02 1378/03, elektor**don** 0697/01, kol**don** 0098/02 0139/03 0186/01 0372/02 0400/03 0420/04 0739/03 0839/02 0932/03 0981/04 1049/03, kolko**don** 1368/04, koo**don** 1261/01, kordoy**don** 0389/01, korkkon**don** 1372/03, koy**don** 0241/03, narınkol**don** 1366/05, on**don** 1383/01, oşolor**don** 1188/04, oşon**don** 0888/04, oy**don** 0771/01 1482/01, şor**don** 0199/01, tokoy**don** 1395/11, too**don** 0240/01 0315/03 0390/03 1088/02 1141/04, toolor**don** 0010/03 0094/02, tor**don** 0352/04 0808/01, zo**don** 0168/01, zoo**don** 0167/04 0174/02 0355/02, zoolor**don** 0750/04

+dön -43-

bülö**dön** 0099/04, cüz cüz**dön** 0952/03, çüy**dön** 0732/04, döñ**dön** 0692/04 0970/02, estüü**dön** 0407/03, köl**dön** 0315/04, köö**dön** 0622/02, köödön**dön** 0702/01, köökör**dön** 1394/14, kör**dön** 0025/06 0132/04, köz**dön** 0416/02 0705/04 0754/03 1020/03 1177/03 1345/02 1443/03, közdör**dön** 1019/01, kün**dön** 0025/01 0530/04 0949/01 1359/01 1364/01, kündör**dön** 0025/03, küngöy**dön** 0165/02, kürtkü**dön** 1421/02, möñgü**dön** 0003/02, mürüm**dön** 0883/03, ölüm**dön** 0521/01 0657/02, ölüm**dön** 0687/01 0846/03, öpkö**dön** 1293/02, öyüz**dön** 0625/02, sözdör**dön** 0910/01, töbö**dön** 1418/01, tölö**dön** 0626/04, töö**dön** 1458/04, törölör**dön** 0658/02, tülüktör**dön** 1456/01, tütün**dön** 1394/03

+tan -111-

ak baş**tan** 1380/08, ar cak**tan** 0926/04 0927/04, cak cak**tan** 0281/04, kay cak**tan** 0925/02, teñ tuş**tan** 0116/02, tuş tuş**tan** 0140/03 0332/03 0373/02 0565/04 0614/02 0623/01 0792/02 0811/03 1092/01, aç**tan** 0032/04 0368/02, adamzat**tan** 1174/04 1424/01, adat**tan** 0752/02 1339/08, alıs**tan** 0031/02 0114/03 0666/03 1127/03 1310/01 1393/03, appak**tan** 0260/01, art**tan** 1440/02, aş**tan** 0208/02, at**tan** 0488/04 0632/04 0784/01 0987/03 1006/02 1176/01 1424/04, azap**tan** 0037/05, azattık**tan** 0967/03, azır**tan** 1358/06, baş**tan** 0039/03 0193/03 0246/03 0588/02 0676/02 1093/04 1143/01, bulut**tan** 0498/03, buyruk**tan** 0040/02 0044/03 0188/02, cak**tan** 0104/03 0189/02 0340/03 0365/01 0386/03 0394/03 0427/01 0704/03 0896/03 0917/04 0952/03 1265/03 1443/01, canak**tan** 0920/02 0921/01, carık**tan** 0364/03, cokçuluk**tan** 0298/04, cooluk**tan** 0480/03, dobuş**tan** 0110/03, dostuk**tan** 0288/03, kalpak**tan** 0480/01, kanat**tan** 0456/04 0860/04 0941/04 0942/02 0942/03 1099/02, kas**tan** 1175/04, kayıp**tan** 0893/01, kayrat**tan** 0495/04, kılıç**tan** 0019/03, korkunuç**tan** 1283/04 1310/02, mıltık**tan** 0857/01, orus**tan** 0042/04, oşonduk**tan** 0394/02, sıpat**tan** 0562/03, soldat**tan** 0793/02 0986/02 1267/01 1374/05 1375/01, tabıt**tan** 1367/03, tarıh**tan** 0022/06 0037/01 1070/04, taş**tan** 0174/03 0614/02 0637/03 0759/01 1093/02 1173/01 1273/02 1431/02, turmuş**tan** 0213/02, tuyak**tan** 0446/07 0534/01 1370/02 1426/03, zat**tan** 1311/02

+ten -43-

bele**sten** 0487/04, be**tten** 0542/02 0575/04, cetimi**şten** 0777/03, çek**ten** 0483/04 1154/04 1386/01, eldik**ten** 0872/02, eles**ten** 0892/01, esep**ten** 1322/03, es**ten** 0697/03 1006/04 1007/03 1012/01 1024/02 1117/04 1052/03 1057/04, 1058/04 1082/02 1114/04 1243/01 1298/03 1351/03 1351/04 1352/01 1326/02 1341/04 1442/04 1465/02, ezel**ten** 1399/18 1450/03, iç**ten** 0401/04 0417/02 0791/04, iş**ten** 0349/02 0999/01 1343/11, ketiş**ten** 0322/04, kirpik**ten** 0235/04, mingiç**ten** 1389/02, nemis**ten** 1346/02, tilek**ten** 0407/04

+ton -38-

cogor**ton** 1445/01, cok**ton** 0505/02 1138/02, çolok**ton** 0524/02, dos**ton** 0289/04, ok**ton** 0697/01 1336/04, ot**ton** 0689/03, oyrot**ton** 0310/03, top**ton** 0789/03 0939/01 1098/04, tozok**ton** 0017/04

+tön -38-

böyrök**tön** 0166/03, cük**tön** 0765/02, cürök**tön** 1333/09 1480/02, çöp**tön** 1021/02, dübürt**tön** 0450/04, köç**tön** 0416/04 0760/01 0952/03 1053/04 1190/04, kök**tön** 0125/01, köp**tön** 0642/02 0918/01 1111/01, küñürt**tön** 1340/02, küyüt**tön** 0837/01, ört**tön** 0718/03 1333/06 1336/03, ösköndük**tön** 0965/03, söök**tön** 1029/02 1451/01, süt**tön** 0054/03 1330/06, tirüülük**tön** 0210/04 1201/03 1344/03 1366/1, tömön**tön** 0341/01 1340/02, tülük**tön** 1425/01, tüp**tön** 1179/01 1330/08, tüş**tön** 0119/01 1173/04, üç**tön** 0713/01, ümüt**tön** 0068/01

+DAr / +DOr (Çokluk eki)

+dar -224-

acal**dar** 0017/06 0543/02 0840/03, adam**dar** 0065/03, adam**dar**ça 0402/03, adam**dar**dı 1218/04, adam**dar**ga 1153/02, aksakal**dar** 0413/04, Alımkul**dar** 0426/01 1146/03 1212/01 1236/03 1389/05 1436/01, alsız**dar** 0594/02 1126/04 1378/10 1388/03 1393/07, alsız**dar**dı 1236/02, amalsız**dar** 1204/04, atçan**dar**dı 0710/01, atsız**dar** 0377/04, ayal**dar** 0392/01 1053/02 1056/03 1058/01 1206/01 1394/07, ayban**dar** 0052/04, ayban**dar**ga 0772/04 1204/01, badal**dar**da 0203/04, bal**dar**

0066/04 0098/02 0172/02 0226/03 0233/01 0234/01 0254/04 0263/04 0266/01 0421/04 0432/03 0622/02 0744/04 1037/01 1049/03 1059/01 1145/03 1163/01 1217/03 1332/06, bal**dar**dı 0138/01 0224/03, bal**dar**ga 0249/03 1037/04, bal**dar**ım 1390/01, baskan**dar** 0234/02, can**dar** 0005/05 0386/02 0462/01 0561/02 0968/02 1054/02 1300/01 1332/10, can**dar**dı 1482/06, can**dar**ıbız 0378/01, capan**dar**+dı 0659/02, catkan**dar**ga 1101/03, cay**dar**ıñ 0122/04, cıl**dar** 0035/01 0314/04, cıldız**dar** 1331/05, col tartkan**dar** 1141/03, çal**dar** 0066/01 0098/04 0170/03 0171/01 0172/04 0519/01 0622/01 0923/03 1059/02 1217/03, çañ**dar** 0502/02 0502/04 0504/01 0506/01 0506/03, çapan**dar**ga 0081/04, çapkan**dar** 0387/01, çıçkan**dar** 1392/06, çıdaşkan**dar** 1256/01, çıgım**dar** 0249/01, çımın**dar** 0758/03, çoyun**dar**dı 0197/02, dıykan**dar** 0515/04, dungan**dar**dın 0041/03, duşman**dar** 0754/02 0860/03 0934/01 1184/03 1195/04 1213/03 1222/02 1230/02 1231/03 1235/01 1236/02 1253/01 1265/01 1268/02 1277/03 1285/02, duşman**dar**dan 1188/02 1255/03, duşman**dar**dı 0773/01, duşman**dar**ga 0684/02 1208/04 1209/04 1215/04 1262/04 1273/03, Nurcan**dar**dı 1461/03, ıstarçın**dar** 0223/02 0375/01, kacañ**dar** 0514/02, kaçkan**dar** 1232/01, kaçkan**dar**dı 1278/04, kaçkan**dar**dın 1237/02, kaçkın**dar** 1229/03 1422/02, kaçkın**dar**dı 1150/01, kagaz**dar**dı 1348/05 1348/07 1349/03, kalgan**dar** 0861/03 0865/01 1100/02 1258/04, kalgan**dar**dın 0441/04, kalgan**dar**ga 0437/01, kan**dar** 0014/02 0995/04 1026/04 1059/04 1221/02 1380/08 1426/03, kan**dar**dan 1050/04, kan**dar**ga 0542/03, kaz**dar**ga 1390/22, kılım**dar** 1397/06, kırgan**dar** 1211/04, kırgın**dar**dın 1183/01, kırgın**dar**ga 1206/03 1310/03, Kırgız**dar** 1213/02, Kırgız**dar**dın 0810/02, kız**dar** 0749/01 0775/03 1424/04, kız**dar**dı 0853/01, korgul**dar** 1280/03, korgul**dar**ga 1016/01, kök cal**dar** 0459/02, kulun**dar**ım 0428/02, kurman**dar** 0947/03, kuuganç**dar** 0337/03, kuural**dar** 1067/01, kuzgun**dar** 1333/11, mal**dar** 1046/04, mal**dar**dı 1439/03, mal**dar**ga 1370/03, mıltıkçan**dar** 1181/01, mookum**dar** 0386/01, muñ**dar**dı 1088/02 1401/27, murun**dar** 0578/02, oysul**dar** 1455/01, sagızgan**dar** 1320/04, sonun**dar** 1339/08, sonun**dar**ga 1305/04, sultan**dar** 0317/04, suluu**dar**dın 1306/03, şaytan**dar** 0248/04, şum**dar** 0541/04 0807/01, tam**dar**ga 0502/04, tayçan**dar** 1033/01, tolkun**dar**ga 0325/02, turgan**dar** 0115/01 0649/04, tutkun**dar** 0349/01 0516/03 0522/03 0527/01 0544/03 0559/01 0591/03 0607/04 0671/03, tuugan**dar** 0655/02 1194/04 1345/05, uçkun**dar**dı 0206/02, ukkan**dar** 1363/04, ulan**dar** 0079/03

0080/03 0154/04 0192/03, ulan**dar**dan 0075/01 0631/03, ulan**dar**dı 0073/03 0191/04, ulan**dar**dın 0137/04, ulan**dar**ıñ 0157/04, zakım**dar** 0130/01 0130/02 1069/02, zından**dar**ga 0404/04, zulum**dar** 0894/03

+der -68-

alda kim**der** 0655/03, ar kim**der** 0477/02, kim**der** 1209/03, akim**der** 0160/02 1224/03, baykem**der** 0868/01 1467/01, bel**der**de 1371/04, bilbegen**der** 0414/03, bilgen**der** 1149/03, biz**der** 0110/04 0214/04 0178/03 0224/03 0328/01 0946/04 1186/04 1224/04 1226/04 1362/12, biz**der**di 0057/04 0335/02 0531/03, biz**der**ge 0019/03 0572/04 0573/03, börü til**der** 0198/01, cel**der** 0487/01, cetken**der** 1442/02, cin**der** 0717/03, çen**der** 0055/01, çirkin**der** 1436/03, den**der** 0014/04 0563/02, eçen**der**di 0352/02, eçen**der**din 1296/04, el bilgen**der** 0375/02, el**der** 0140/03 0513/03 0528/04 0578/04 1255/03 1258/03, el**der**din 0961/04, erkçil**der** 1321/01, ilbesin**der** 0719/02, kelin**der** 0469/03 0476/01 1038/03, kez**der**de 0788/01, kim**der** 0114/01 0159/04 0393/02 0640/03 0715/03 1175/01 1175/02 1435/03, kim**der**di 0271/02, kim**der**ge 0277/02, mergen**der** 0390/03 0681/01 0763/02 0836/03 0859/01, mergen**der**ge 0770/03, miñ**der**di 0004/05, siz**der**ge 1414/03

+dor -8-

çolpon**dor** 1453/01, çoñ**dor** 0241/03 0788/03 1132/01, kol**dor** 0513/02 0585/02, mol**dor** 0070/02, oynogon**dor** 0785/03

+dör -34-

ak ögüz**dör** 1422/03, caş tökkön**dör** 0641/03, gül**dör** 0353/03, köl**dör** 0248/01, köñül**dör** 1451/02, köz**dör** 0584/04 0749/03 1309/03 1427/01, köz**dör**dön 1019/01, kün**dör** 0028/06 0238/01 0265/03, kün**dör**+dön 0025/03, kün**dör**dü 1086/02, öçürböñ**dör** 0667/04, ölgön**dör** 0523/03 0728/04 1026/03, ölgön**dör**dü 1088/03, ölgön**dör**dün 0753/04, ölüm**dör** 0660/03, ölüm**dör**+dün 0660/04 1434/02, öñ**dör** 0562/02, söz**dör** 0910/01, söz**dör**dön 0910/01, tööçön**dör** 1033/01, tüyün**dör** 1484/03, ün**dör** 0205/01 0343/01 0358/03 0675/02 0996/01

+tar -122-

teñ tuş**tar** 0124/03, kazak caş**tar** 0389/04, akmak**tar** 0641/04, at**tar** 0701/02 0709/01 0882/01 0905/03 0983/02, at**tar**da 1095/01, azamat**tar** 1290/04, balık**tar**

0617/04 1068/04, baş**tar** 0563/01 1050/02, baş**tar**da 0699/01, baş**tar**dı 0566/03 0714/03, batkak**tar** 0515/01, batkak**tar**ga 1227/02, boluş**tar** 0039/03 0046/01 0250/01 0344/04 1354/06, boluş**tar**ga 1364/03, bulut**tar** 0002/05 0331/03, bulut**tar**ga 1320/02, but**tar** 0347/02, but**tar**ga 1371/14, can algıç**tar** 0753/01, candık**tar** 1168/03, carık**tar**+ga 1442/01, carmaç**tar**dın 1179/04, carmaş**tar** 1163/03, caşık**tar** 0302/04, caş**tar** 0138/03 0158/03 0373/03, cırtkıç**tar** 0718/02 0722/03 1370/04, cırtkıç**tar**dın 0759/03, cumgaldık**tar** 0973/03, Cunuş**tar** 0913/01 1330/03, çardak**tar** 1169/01, çatak**tar**+dı 0806/04, çımçık**tar** 0203/02 1069/01, çımçık**tar**dı 0204/03, kalayık**tar** 1197/01, kamgak**tar** 0449/03, kanat**tar** 0878/04 0913/04, kayıp**tar** 1419/02, Kazak**tar** 0388/02, kılıç**tar** 0993/04 1050/01 1210/03, kıykırık**tar** 0675/01, korkunuç**tar** 1334/04, kulak**tar** 0565/03 0577/04, kurdaş**tar** 0538/03 0950/01 1337/05, kurdaş**tar**dan 1252/02, kurdaş**tar**ım 1333/02, kuş**tar** 1296/02 1369/09, makuluk**tar** 0718/03, manap**tar** 0069/03 0550/02 0574/03 0693/04 0787/02 0801/03, mıltık**tar** 0511/02 0830/02 0848/04, mıltık**tar**dı 0745/03, mıltık**tar**dın 1118/03, orus**tar** 1366/07, orus**tar**dın 0433/01 1344/09, orus**tar**ga 0434/03, sandık**tar**ga 1347/04, soldat**tar** 0537/03 0606/03 0694/04 0714/04 0727/03 0728/02 0735/03 0739/03 0839/01 1021/03 1028/01 1060/01 1084/01 1218/01 1373/10 1376/05, soldat**tar**dan 0996/04, soldat**tar**dı 1056/03, soldat**tar**dın 0770/04 0772/03 0783/03, soldat**tar**ga 0692/04 1056/01, şak**tar**dan 1392/04, taş**tar** 0446/08 0515/03 1203/01, taş**tar**dan 1387/06, tuyak**tar** 1164/04, tuyak**tar**ga 1163/04, uluk**tar** 0145/03 0253/03 0549/03 1361/03

+ter -54-

tilekteş**ter** 0284/04, bermet**ter** 0193/03, bet**ter** 0384/01, bilgiç**ter** 0362/02 0955/03, celdet**ter** 0610/02 1384/05, celdet**ter**di 0369/03, cigit**ter** 0110/02 0159/01 0225/03 0372/01 0414/02 0476/03 0497/03 0525/03 0644/01 0737/01 0834/03 0861/01 0873/01 0925/03 0945/01 1148/04 1153/04 1189/03 1211/01 1343/05 1367/06, cigit**ter**den 1099/03 1254/01, cigit**ter**di 1338/03, cigit**ter**din 0106/02, cigit**ter**ge 0371/03 0421/03, eles**ter** 0015/06 0034/02, erkek**ter**di 0951/02, erkek**ter**din 0408/01, etek**ter** 0456/03, etek**ter**den 0988/02, iş**ter** 0776/01, iş**ter**den 0210/02, it**ter** 0382/01 0558/02 0585/03 0608/02 1162/02 1384/08 1457/04, mujik**ter**ge 0155/04, tilek**ter**di 1223/03, tilmeç**ter** 0911/03, tiş**ter** 1306/01

+tor -16-

beti cok**+tor** 0425/03, korkok**+tor** 0785/02 0796/03 0826/04 0841/03 0990/03, mook**+tor** 0130/04, ok**+tor** 0649/03 0696/03 1014/03 1228/01 1266/01, ok**+tor**+go 0845/03, ok**+tor**+uñ 0932/02, pulemet**+tor** 0992/01 0993/03

+tör -21-

böbök**tör** 1288/03, cürök**tör**dü 0707/02 1336/02, çöp**tör** 0449/01 1067/03 1180/01, çöp**tör**dü 1088/04, çöp**tör**dün 0448/01, köç**tör** 1186/03, kölük**tör** 1066/01, kükük**tör** 0319/01, küyüt**tör** 0238/04, ölük**tör** 0589/03 0778/01 1083/04, ölük**tör**dü 0808/03, ölük**tör**gö 1084/02, ördök**tör** 1170/03, tülük**tör** 1049/01 1369/05, tülük**tör**dön 1456/01

+DArI / +DOrU (Çokluk üçüncü şahıs iyelik ekleri)

+darı -39-

al**darı**na 0231/04, añ**darı** 1370/11, arız**darı** 0391/04, bal**darı** 0670/03 1299/01 1371/02, bal**darı**n 0655/03 1060/04 1354/01, bal**darı**na 1452/04, bal**darı**nın 0638/04, can**darı** 1370/15, cakın**darı**n 0157/01, can**darı**n 0753/04 0777/02 1295/02, can**darı**nan 1221/03, çabal**darı**n 0789/04, duşman**darı**n 1126/01, çal**darı** 1371/04, çalgın**darı** 0174/03, kalgan**darı** 0212/02, kan**darı** 0745/02 0824/03, kulun**darı** 0669/03, kalgan**darı**n 0443/02 1336/03, kan**darı**n 0929/02 1184/04, kan**darı**nın 1056/04, kırgan**darı**n 0762/01, kız**darı**n 0748/01, kulun**darı**n 0674/04, kural**darı**n 0625/04, muz**darı**n 1422/04, soyul**darı**n 0332/02, mal**darı** 1370/13, san**darı** 1370/12, uçkan**darı** 0677/04

+deri -2-

çeñgel**deri** 0174/01, egin**deri**n 0151/01

+doru -8-

çoñ**doru** 1143/04, kol**doru**n 0436/02, kol**doru**nda 0652/01 0740/03, korkkon**doru**n 0107/03, ooz**doru** 0609/04, ooz**doru**n 1054/01, zakon**doru** 1339/05

+dörü -20-

cün**dörü**n 1453/03, gül**dörü** 1306/02, gül**dörü**nö 1339/14, köz**dörü** 0578/01 0764/02 1454/03, köz**dörü**n 0670/02, kül**dörü**n 0810/04, öz**dörü** 0055/02 0070/03 0417/04, öz**dörü**n 1452/02, öz**dörü**nçö 0787/03 1154/04 1187/01 1367/06, öz**dörü**nö 0201/04, ün**dörü** 1204/03, söz**dörü**n 0471/03, söz**dörü**nö 1110/03

+tarı -34-

baş**tarı** 0938/01, cañgak**tarı** 1395/07, coruk**tarı** 1368/03, curt**tarı** 1043/03, kuş**tarı** 1392/03, manap**tarı** 1130/03, mık**tarı** 1387/07, mıltık**tarı** 0739/03, suk**tarı** 1303/02, taş**tarı** 1399/13, tırmak**tarı**n 0163/02, çımçık**tarı** 0202/01, bolmuş**tarı**n 1327/0, baş**tarı**n 0594/04 0611/04 0730/03 0828/03 0974/04 1151/03 1271/03 1429/02, but**tarı**nan 1150/02, buyruk**tarı**n 0658/03, carak**tarı**n 0645/03, cıbıt**tarı**n 1292/01, cumuş**tarı**n 0748/04, Cunuş**tarı**n 0413/02, çark**tarı**n 0832/04, kat**tarı**n 0809/02, kılıç**tarı**n 1231/03, kumdak**tarı**n 0217/04, manap**tarı** 0954/02, mıltık**tarı**n 1324/01, murut**tarı**n 0223/01

+teri -8-

celdet**teri** 1232/03, karek**teri** 1454/04, tilmeç**teri** 0038/03, beşik**ter**in 1036/03 1058/01, iş**ter**ine 0761/02, tiş**ter**in 0196/03 1426/02

+toru -4-

cok**toru** 1037/03, coldoş**toru** 0742/03 1342/03, coldoş**tor**un 1106/02

+törü -11-

cük**törü** 1382/02, cürök**törü** 0045/03 0717/04 1330/06 1339/15, tüp**törü** 1396/05, tüs**törü** 0512/01, üzük**törü** 1146/01, böyrök**törü**n 1303/01, cük**törü**n 1455/02, köç**törü**n 1160/04

+DAy / +DOy (Eşitlik hâli)

+day -132-

aarı**day** 0645/02, acal**day** 0493/03, adam**day** 0120/01, akıl**day** 0435/02, alma**day** 1307/02, altın**day** 0499/01, araşan**day** 1401/31, arıstan**day** 0769/01 0808/01 1230/03 1284/04, arkan**day** 1400/05, arstan**day** 0020/01 0275/03 0701/03 0739/01 1219/01, atım**day** 0986/03, ay**day** 0428/02 0470/01, aylasız**day** 0057/01, bala**day**

0133/04 0465/01 0597/04 0646/01 0743/03 1007/04, balapan**day** 1054/01, baltırkan**day** 1053/01, barçın**day** 0246/02 0880/01 1402/11, bar**day** 0935/04, başkalar**day** 1111/03, bugu**day** 0234/02, bulbul**day** 0095/03 0460/01 1401/26, cagalmay**day** 0743/01 1000/04, cambı**day** 0447/03, camgır**day** 0026/05 0567/02, can**day** 0119/02 0119/03 0164/03 0426/03 0428/01 0428/04 0439/03 0551/04 0732/01 0743/01 0798/03 0920/02 0989/04 1244/01 1281/01 1367/03, canın**day** 0556/03, canım**day** 0884/01, cılan**day** 1376/05 1399/03, cıldız**day** 0359/03, cılkı**day** 0255/03, cıpar**day** 1395/06, çal**day** 0099/01 1302/03, çınar**day** 0249/03, darbız**day** 1050/02 1137/01 1218/04, dobul**day** 1228/01, ırgay**day** 1429/03, kalıbın**day** 0405/04, kanatın**day** 0279/03, karga**day** 0507/03 1358/04, kargalar**day** 0619/02, karışkır**day** 1060/01, kırgıy**day** 0475/01, kulca**day** 0452/02, kulun**day** 0335/03 0526/03, kumurska**day** 0651/01 0675/03, kunduz**day** 0452/01, kuşun**day** 0455/04, kuu**day** 1144/02, kuzgun**day** 0253/03 0455/02, mal**day** 0294/04 0578/03 0778/01 0826/01 1047/02 1401/35, muştum**day** 0349/03, muz**day** 1380/02, nuska**day** 1401/23, pahta**day** 0498/01, saka**day** 0446/08 sazan**day** 1401/14, sıpatın**day** 1307/01, suu**day** 0295/01 0928/04 0929/02 1132/02 1398/05, şalpar**day** 0016/05, şamal**day** 0446/03, şırgalan**day** 1454/04, şırgıy**day** 0475/02, şumkar**day** 0474/01 0482/03, talaa**day** 0838/02, tama**day** 0465/04, tamçı**day** 0450/01 0547/02, taygan**day** 0450/02 0454/01, temirlan**day** 0960/04, tolkun**day** 0109/03, tukaba**day** 0156/03 1389/11, tulpar**day** 0474/02, tuygun**day** 0243/02, uçun**day** 0455/01, ular**day** 0240/02 0663/04, uy**day** 1269/01, zalal**day**bız 0177/04

+dey -38-

beş metir**dey** 1013/03, beş miñ**dey** 0695/03, bederin**dey** 1339/01, cel**dey** 0015/02, cez**dey** 1394/10, cindi**dey** 1399/02, çegirtke**dey** 0780/02, egiz**dey** 0881/01, eme**dey** 0495/01 0556/01 0577/03 0944/03 1391/03 1401/17, erin**dey** 0457/01, ingen**dey** 0250/03, itelgi**dey** 0334/02, kadimki**dey** 0229/03, kene**dey** 0495/04, kiyiz**dey** 0559/04, megilcin**dey** 0766/01, men**dey** 0097/04 0963/03, neme**dey** 0494/01 1465/03, sel**dey** 1215/01 1231/04, sen**dey** 0083/02 0310/03 0311/03, siler**dey**+din 0185/04, siz**dey** 1413/04, şerin**dey** 0457/02, tebetey**dey** 1080/03, teke**dey** 0333/03, teli**dey** 0890/02, temir**dey** 0163/02 0457/04

+**doy** -12-

bor**doy** 0015/04, botkolor**doy** 0179/01, boyo**doy** 0022/02, çolpon**doy** 0103/03, koy**doy** 0513/01 0727/03 1260/02 1399/19, koyon**doy** 0241/02, soo**doy** 0505/03, too**doy** 1127/03, torgoy**doy** 0527/04

+**döy** -33-

böcögün**döy** 0670/01, cer köçkü**döy** 1158/03, cün**döy** 1291/02, cüz**döy** 1092/03, çürpö**döy** 0087/03, düñgösün**döy** 1291/01 1333/14, gül**döy** 0088/04 0609/02 1291/04, gülüm**döy** 0467/02, gülün**döy** 0306/04, kök börü**döy** 1077/03, köl**döy** 0745/02 1394/09, kömür**döy** 0452/03, küçügün**döy** 1150/04, künün**döy** 0306/02 0467/01, küypül**döy** 0238/03, möndür**döy** 0150/04 0199/02 0773/04 0845/03 0932/02, ömür**döy** 0123/04, tündögü**döy** 1324/03, tünün**döy** 0467/04, tüşüm**döy** 0013/01, ünün**döy** 0306/01, üy**döy** 1397/02, üyör**döy** 0984/03 1381/07

+**tay** -39-

ayak**tay** 0831/01, barkıt**tay** 0246/01, bulak**tay** 0005/01, cakut**tay** 0470/04, carganat**tay** 1369/01, caş**tay** 1401/21, Cunuş**tay** 1437/03 çabak**tay** 0579/04, çırak**tay** 1296/04, çırpık**tay** 0244/01, ıyık**tay** 0800/01, kabık**tay** 0236/04, kalak**tay** 1370/12, kamgak**tay** 1394/15, kaşık**tay** 0537/04, kayık**tay** 0255/01 0307/03 0453/02, kayıp**tay** 0242/02 0453/01, kılıç**tay** 0091/03 0167/04 1387/01, kırk**tay** 1255/01, kumalak**tay** 0184/02, kuş**tay** 0262/01 0479/01 0683/03 1263/02, makuluk**tay** 0616/01, mayıp**tay** 0255/02, ottuk**tay** 1203/02, sımap**tay** 1390/10, spartak**tay** 1308/01, taş**tay** 0446/09 1395/08, tırmak**tay** 0204/03 0732/01, zayıp**tay** 0453/04

+**tey** -15-

andelek**tey** 0714/03, bermet**tey** 0480/04 0677/02, cibek**tey** 0451/03, cip**tey** 1427/03, çemirçek**tey** 1299/02, et**tey** 0916/02, it**tey** 0335/02, iynelik**tey** 0694/02, kekilik**tey** 0648/03, kiyik**tey** 0235/03 0239/03 0727/04, serep**tey** 1338/04, seynek**tey** 0319/01

+**toy** -10-

bolbos**toy** 0026/03, cok**toy** 1021/04, çok**toy** 0342/02, çot**toy** 0396/02, ok**toy** 0342/01 0396/01, ot**toy** 0764/02, şaydoot**toy** 0426/02, tokmok**toy** 1399/09, tozok**toy** 1105/03

+töy -8-

bürküt**töy** 0466/01, çölmök**töy** 0617/01, çöp**töy** 0992/03 1019/04, döböt**töy** 0577/01, köpölök**töy** 0226/03, kümüş**töy** 1443/03, tübölük**töy** 1466/03

+degen (Eşitlik hâli eki) -2-

miñ**degen** 0138/03 1147/01

+dep (Eşitlik hâli eki) -5-

miñ miñ**dep** 0368/02, miñ**dep** 1369/09, sel**dep** 0646/02, tez**dep** 0932/04 1043/02

-DI / -DU (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-dı

Teklik 3. Şahıs -307-

açuulan**dı** 0370/01, agız**dı** 0244/03, akta**dı** 1375/12, al**dı** 0439/02 0757/02 1051/03 1338/08 1347/09, algansı**dı** 1025/02, alısta**dı** 0134/02 0702/04 1099/01, arkıra**dı** 1481/04, atıl**dı** 0604/04, atırıl**dı** 0365/01 0799/04 0987/04, atta**dı** 0891/02, attan**dı** 0875/04, ayda**dı** 1130/02, aylan**dı** 0484/04, aymala**dı** 1088/03, bakır**dı** 0604/01 0691/01 0926/02 0939/02, baldıra**dı** 1073/01, bar**dı** 0773/04 0979/04, barkılda**dı** 1343/04, basta**dı** 1409/02, başta**dı** 0228/01, 0231/01, borkulda**dı** 0179/01, bura**dı** 0524/04, caa**dı** 1228/01, cabıl**dı** 1387/06, caldıra**dı** 0738/02 1073/02, calın**dı** 1379/02, cambaşta**dı** 0216/04, cançıl**dı** 0766/04, can**dı** 0174/01 1271/02 1367/02, capırıl**dı** 0365/02 0987/02, caraktan**dı** 0971/02, car**dı** 0554/02, carıl**dı** 1096/04, carkılda**dı** 1481/01, carkıl**dı** 0830/01, carkıra**dı** 0135/04, catta**dı** 0891/04, caz**dı** 0380/02, cıgıl**dı** 1011/02, cıl**dı** 1083/04, cımıñda**dı** 1478/03, cıy**dı** 1468/04, cınal**dı** 0799/01 0826/02, çabıl**dı** 1379/04, çaçıl**dı** 1065/02, çaçıra**dı** 1343/01, çagıl**dı** 1387/02, çakır**dı** 0604/02 0926/04 0939/04 0972/02, çal**dı** 0115/04, çamın**dı** 0851/02 0930/01 1379/08, çarpı**dı** 0882/02, çarpıl**dı** 0892/04, çıgar**dı** 0927/02, çıñal**dı** 0927/04, çıñır**dı** 0556/02, çırmal**dı** 0890/04, çurka**dı** 0943/01, dayarda**dı**

0803/04, dayardal**dı** 0197/04, dayardan**dı** 1259/02, dıgdırıl**dı** 1227/04, ırgal**dı** 0890/02, ıyla**dı** 1070/02 1385/18, ızılda**dı** 1450/01, ızırın**dı** 1480/03, kaçıra**dı** 1343/02, kagıl**dı** 1387/08, kakşa**dı** 1375/04, kalcıra**dı** 1073/04, kal**dı** 0090/03 0174/04 0190/04 0226/03 0389/03 0390/02 0544/02 0554/04 0630/03 0700/04 0825/02 0865/03 0906/04 0943/03 1063/04 1064/02 1096/03 1226/02 1233/04 1319/04 1340/05 1371/02 1371/04 1435/03 1454/03, kalışpa**dı** 1099/02, kalkı**dı** 0016/03 0892/02 0892/04, kalkılda**dı** 1042/03, kaltıra**dı** 1481/02, kamal**dı** 0591/04, kapalan**dı** 0437/03, kapta**dı** 0234/03 0610/01 1375/10, kaptır**dı** 1275/02, kara**dı** 0395/02, karma**dı** 0019/06 0436/02, katkır**dı** 0424/04 0743/04, kılçakta**dı** 1004/02, kıl**dı** 0007/04 0189/02 0298/01 0387/02 0392/02 0970/04 1097/01 1202/04 1219/04 1272/02 1346/05, kımırıl**dı** 0804/03, kır**dı** 0577/02 1321/04, kırıl**dı** 0677/04 0839/02, kıykır**dı** 0549/03 0792/04 1284/04, kıynal**dı** 0588/03, kıyra**dı** 0579/02 1096/02, kobura**dı** 0201/03, korsulda**dı** 0179/04, kuban**dı** 0834/01 1278/04 1431/04, kuçakta**dı** 0706/02 0723/04, kula**dı** 0168/02 0758/02, lakılda**dı** 0952/04, mıltıkta**dı** 1475/04, sakta**dı** 1239/03 1374/06, sal**dı** 0773/02 1080/03 1131/04 1339/06, samsı**dı** 0949/04, sandaala**dı** 1370/11, sapırıl**dı** 0987/01, sayra**dı** 1402/13, sına**dı** 0140/02, sıyla**dı** 1385/14, solkulda**dı** 0179/02 0717/02 0717/04, sura**dı** 0106/04 0524/02 0945/03 0954/04 1186/02 1346/07, şaldıra**dı** 0738/01, şaylan**dı** 0924/01, şıkaala**dı** 0741/02, şılkılda**dı** 1009/02, şıygar**dı** 0826/04, taarıl**dı** 1053/01, tabıl**dı** 1387/04, tagın**dı** 1379/06, talpın**dı** 0249/04 0522/01, tam**dı** 0342/03, tamız**dı** 0740/04, tañgal**dı** 0977/04, taşta**dı** 0133/03 0231/04 0269/04 1075/04 1409/04, taysalda**dı** 0336/02, tırmala**dı** 1350/05, tıy**dı** 1468/01, tolkunda**dı** 0229/04 0717/01, tuyla**dı** 0579/04, zañgıra**dı** 0738/04, zarla**dı** 0019/04, tam**dı** 0542/02, t-t-laa**dı** 1229/02, dayardan**dı** 0437/02, kal**dı** 0824/02, tıtkıla**dı** 1269/02, akıl al**dı** 1367/01, ala kal**dı** 1045/04, ala sal**dı** 0174/02 0337/01 0766/02, añ tañ kal**dı** 0979/01, atıp kal**dı** 1264/01, aygay sal**dı** 0377/03, ayran kal**dı** 0700/01, aytıp sal**dı** 0284/03 0414/01 0429/01, barıp cazıl**dı** 1368/06, basıp kal**dı** 1264/04, bolo kal**dı** 0768/02, bura sal**dı** 1005/04, buyruk kıl**dı** 0371/03, cürüp kal**dı** 0163/03, eles kıl**dı** 0744/01, esten tan**dı** 1052/03, kabıl al**dı** 0370/04, kala al**dı** 1283/04, kala caz**dı** 1266/01 1477/02, kal**dı** beken 1089/02, kanat cay**dı** 0283/01 1158/02, kaptap al**dı** 1158/04, kaptap kal**dı** 0657/01 1271/01, karap al**dı** 0907/04, karap kal**dı** 0115/02 0971/01 0977/02 1102/01, karmay kal**dı** 0439/04, kayra sal**dı** 0700/02, kele kal**dı** 0135/02 1283/02,

kete caz**dı** 0678/04 1048/04, kırılıp kete cazda**dı** 1374/08, kızmat kıl**dı** 0771/02, körböy kal**dı** 0351/01, kuçak caz**dı** 1477/04, kulak sal**dı** 0805/04, kurçap al**dı** 0337/04, maakul al**dı** 0429/04 0435/02, okup kal**dı** 0809/02, oygo kalkı**dı** 0882/04, salıp kal**dı** 0372/04, serep sal**dı** 0971/04, silkip al**dı** 1102/02, sulap catıp kal**dı** 1264/02, süylöp kal**dı** 0822/02, talkalaşıp al**dı** 0390/01, tañ kal**dı** 1331/04, tañ kaltır**dı** 0069/02, tına kal**dı** 1211/03, tize sal**dı** 0656/04, toktoy caz**dı** 1341/04, toktoy kal**dı** 1270/04, tolo kal**dı** 0768/01, torgop sal**dı** 0979/02, tuna kal**dı** 1005/02, tura kal**dı** 0189/01 0337/02 0372/01 0439/01 0626/03 1005/01 1102/04 1117/04 1195/02, turup kal**dı** 0435/01, tün camın**dı** 0215/02, tüşö kal**dı** 1347/03, tütö başta**dı** 1375/06, ün çıgar**dı** 1341/08, kete caz**dı** 1228/03, kirip kal**dı** 1260/03, *(salıp)* kal**dı** 1002/02, *(süyüp)* al**dı** 0823/04, *(çatak)* sal**dı** 0770/02, turup kal**dı** 1338/08

Çokluk 3. Şahıs -29-

al**dı** 0737/02 0813/04, alkın**dı** 0522/04, bar**dı** 0190/02, cıgıl**dı** 0578/04 0997/02, kaçır**dı** 0375/04, kal**dı** 0868/01 1321/02, kan**dı** 0429/02, kıl**dı** 1367/06, kuban**dı** 1232/04, mal**dı** 0390/04, sakta**dı** 0610/04, sal**dı** 1261/02 1367/04, tapta**dı** 0610/02 ayran kal**dı** 0414/04, kabıl al**dı** 0414/02, kanat cay**dı** 0061/02, kaptap kal**dı** 0984/03, karmap kal**dı** 0189/04, koldon al**dı** 0372/02, kulak sal**dı** 0115/01, mıltık atpay kal**dı** 1271/04, sunuş kıl**dı** 0494/02, suray kal**dı** 0815/02, tañ kal**dı** 0907/02, uyup kal**dı** 1134/02

-di

Teklik 3. şahıs -144-

ber**di** 0076/02 0076/03 1075/02 1111/02 1116/04 1340/04 1373/08, bette**di** 1354/04, bezel**di** 1067/02, bil**di** 0397/04 0788/01 1114/03, ce**di** 0294/03 0603/02, cekte**di** 1354/02, cel**di** 0430/02, celdir**di** 1072/04, ceñil**di** 1407/04, cire**di** 0353/02, çeçil**di** 1365/04, de**di** 0034/06 0040/03 0207/02 0298/01 0394/01 0394/02 0395/03 0399/01 0399/02 0399/04 0444/01 0526/02 0533/01 0603/01 0603/04 0849/02 0849/04 0938/04 0985/04 1004/04 1081/01 1122/01 1122/02 1122/04 1124/01 1190/02 1338/07 1364/11 1378/02 1413/04 1444/04, del**di** 0069/04, dirilde**di** 0231/02, eleñde**di** 0394/04, eleste**di** 1127/02, emgekte**di** 1012/03 1262/02, eñ**di** 1008/01, il**di** 1078/01, kel**di** 0034/02 0069/01 0105/04 1111/01 0219/04 0340/04 0430/01 0645/02 0819/03 0859/02 1469/02, kerelen**di** 0432/04,

kestelen**di** 1450/04, ketkensi**di** 0705/04, kezen**di** 0876/02, kir**di** 0397/04 0563/04 0635/03 0788/02 0816/04 1047/02 1095/04 1124/03 1376/04 1376/06 1406/06 1446/02, min**di** 0444/02, mingiz**di** 1121/04, sebil**di** 1407/02, sekir**di** 0649/02, sest**edi** 0829/04, sezil**di** 1013/04, şerden**di** 0871/02, şilte**di** 0757/03, şimi**di** 0590/03, telmir**di** 0255/02, temin**di** 1007/02, tepse**di** 0829/02, tepsel**di** 1291/03, tikte**di** 0103/04 1015/02, tişten**di** 0878/02, tiy**di** 0342/01 0342/02 0396/01 0396/02 0396/04 0542/01 1341/06

aça ber**di** 0727/02, ala ber**di** 1318/02, aşa ber**di** 0636/01, ayta ber**di** 0440/02, aytıp ber**di** 1350/03, basa ber**di** 0636/02, bata ber**di** 0438/04, beze ber**di** 1043/04, cakın kel**di** 1111/04, cardam ber**di** 0947/04, cetip kel**di** 1286/03 1342/05 1478/01, çurkay ber**di** 0784/03, kaça ber**di** 0636/04 0727/01, kala ber**di** 0298/03 0351/04 1318/01 1484/03, kete ber**di** 0706/04 1189/02, kirip kel**di** 1195/04, salıp kir**di** 0416/03 0763/04, satıp kir**di** 0295/03, sorup kir**di** 0723/02, sözgö kir**di** 0956/01, süylöy ber**di** 0951/03, tiktey ber**di** 0134/04, tilge kir**di** 1363/06, tolkuy ber**di** 0113/04, tuş kel**di** 0265/03, ötö ber**di** 1043/01, tün kir**di** 1450/01

Çokluk 3. şahıs -25-

çette**di** 1354/06, de**di** 0212/01 0938/02, ergi**di** 0785/04, kel**di** 0792/02 0834/04, kir**di** 0577/04 0607/02 1268/02 1373/12, min**di** 0788/04, sest**edi** 1276/04, sez**di** 0171/01, tiy**di** 0422/04

alıp kel**di** 0219/02, ata ber**di** 0727/04, cançıp kir**di** 0335/02, çaba ber**di** 0698/02, ıyga kir**di** 0170/04, karay ber**di** 0813/02, kete ber**di** 1043/02, kire ber**di** 1231/04, kirip kel**di** 0426/01, salam ber**di** 0426/02, ün ber**di** 0930/03

-du

Teklik üçüncü şahıs -129-

açuulan**du** 1344/10, bokto**du** 1110/02, bol**du** 0152/02 0232/02 0239/02 0240/02 0242/01 0242/02 0339/01 0362/01 0375/02 0420/01 0546/02 0619/02 0643/02 0705/02 0723/03 0760/03 0817/04 0908/01 0991/04 1064/04 1123/03 1138/04 1146/04 1333/12 1360/02 1386/02 1438/02 1482/07 1484/02, bolgonsu**du** 1120/01, boyo**du** 1079/04, bur**du** 0357/02 1482/01, buzul**du** 0057/03, bol**du** 0893/01, cogol**du** 0638/03 1463/03, corgolo**du** 0673/04, coşul**du** 0014/02, culun**du** 0870/02, cum**du** 0176/02 0273/04 1337/02, çogul**du** 0819/02, kon**du** 0173/01

0173/02, kordon**du** 1368/02, korgolo**du** 0673/02, koşul**du** 0023/06 0614/04, kotor**du** 0052/02, koy**du** 0155/02 0692/04 1057/02, kozgo**du** 0965/04, kozgol**du** 0225/02 0423/04, kutul**du** 1482/07, kuy**du** 0819/04, oku**du** 0047/02 0048/02 1350/02 1363/02, oñdo**du** 0229/02, oylo**du** 1408/04, oylon**du** 1101/02 1473/01 1473/02 1473/03 1473/04, oyno**du** 0541/01, sor**du** 0590/03 1142/02, soru**ldu** 0637/04, sotto**du** 0345/03, soy**du** 1357/01, soylo**du** 0541/02, soyolon**du** 0693/02, sun**du** 0173/04 1336/06 1482/02, şorgolo**du** 0673/01, tokto**du** 0478/03 0410/01 0481/03, tol**du** 0546/04 0643/01 1228/02, tolgo**du** 0229/01, tomsor**du** 0225/04, torgo**du** 0565/04, torgol**du** 1372/02, tosul**du** 0014/04 1370/14, tun**du** 1337/04 1482/04, tur**du** 0207/01 0427/02 0815/04 1080/02 1337/06 1338/01 1341/02 1446/04, tuy**du** 0819/02, ulutun**du** 1336/05, umtul**du** 0186/02, tolkun**du** 1355/01, tur**du** 1266/02

basıp koy**du** 0155/01, başın bur**du** 0176/01, cım bol**du** 0561/03, çuuga tun**du** 0176/04, koldu koy**du** 0362/04, kol sun**du** 0137/04, moyun bur**du** 0273/02 0415/04, satıp koy**du** 0155/04, süyöp tur**du** 0821/03, şart koy**du** 0445/04, tamak bol**du** 1129/01, kütüp tur**du** 1236/04, oygonboy koy**du** 0494/04, at koy**du** 1229/01, tım tım bol**du** 0812/04, ketkis bol**du** 1368/04, debes bol**du** 0362/02

Çokluk üçüncü şahıs -5-

bol**du** 0170/02, koşul**du** 0014/06, oltur**du** 0048/04, oylo**du** 0541/04, sun**du** 0415/02

tim tim bol**du** 0972/03

-dü

Teklik üçüncü şahıs -67-

bölün**dü** 1380/04, bülbüldö**dü** 1474/03, bülküldö**dü** 1059/04, bütkönsü**dü** 0175/02, cöölö**dü** 1159/03, cür**dü** 0444/04 1370/10, çömül**dü** 1380/06, köm**dü** 1364/12, kömölön**dü** 1006/04, kömül**dü** 1378/10, körgöz**dü** 1348/08, körün**dü** 0013/01 0016/06 0910/02 0970/03 1357/05 1378/04 1380/02, kötör**dü** 1079/02, kötörül**dü** 1279/03, kübürö**dü** 0076/03 1444/02, kül**dü** 1073/03, künölö**dü** 1480/03, küy**dü** 0292/01 0344/01 0677/02 1480/02, möndürlö**dü** 1009/01, öl**dü** 0168/02 0868/04

0933/02 1273/01 1346/02 1364/14, ötün**dü** 0270/04, süy**dü** 1480/01, süylö**dü** 0077/04 0107/04 0141/04 0274/03 0600/03 0751/04 0752/04 0909/01 0914/03 0973/02 1224/02 1345/03, süyrötül**dü** 1279/04, tögül**dü** 1378/06 1380/08, türtül**dü** 1472/04, tüşkönsü**dü** 0988/03, tüşür**dü** 0106/02, tüy**dü** 0342/04

baş kötör**dü** 0703/02, kol kötör**dü** 0650/02 1083/02, muştum tüy**dü** 1480/04, oygo çöm**dü** 1364/11, öküm sür**dü** 0768/03, tañ sür**dü** 1199/01, ümüt üz**dü** 1344/06, kayda cür**dü** 0796/02, urup cür**dü** 0999/04

Çokluk üçüncü şahıs -6-

cügür**dü** 0943/04, çömül**dü** 1378/08, körün**dü** 0386/02, kül**dü** 0215/04, mülgü**dü** 1451/04, süylö**dü** 0553/03

-tı

Teklik üçüncü şahıs -216-

ak**tı** 0239/04 1050/04 1221/02 1233/01 1382/02 1382/04 1382/06 1383/02 1383/04, aralaş**tı** 1477/01, at**tı** 1200/02 1223/01 1225/01, ayt**tı** 0039/04 0053/02 0058/03 0523/02 0814/04 0819/04 0836/02 0836/04 1085/01 1372/06, barat**tı** 1152/04 1179/04 1432/04, bas**tı** 0212/04 0283/04 0371/01 0526/04 0633/01 0678/01 0704/02 0802/04 1087/01 1285/01, bat**tı** 0587/01 0707/04 1216/02 1476/01, bırkırat**tı** 0648/02, bolkuldat**tı** 0990/02, cabık**tı** 1371/07, calcıldat**tı** 1483/04, caltıldat**tı** 0065/04, camırat**tı** 1070/02, canaş**tı** 1381/04, cap**tı** 0696/04 1081/01, carkırat**tı** 1478/02, cat**tı** 0015/06 0065/01 0485/04 0567/04 0587/04 0588/02 0742/01 0765/03 0820/02 0992/02 1010/02 1081/02 1081/03 1267/01 1306/03 1325/02 1370/06 1445/02 1457/04 1476/02, cık**tı** 0334/02 0999/02, çaç**tı** 0764/01, çap**tı** 0166/02 0555/04 0696/01 0986/01 1085/03 1200/01, çık**tı** 0038/02 0071/01 0071/04 0334/04 0335/04 0410/03 0441/03 0488/01 0504/04 0575/03 0624/02 0650/03 0690/02 0697/02 0925/02 0999/01 1054/02 1231/02 1362/01, kaç**tı** 0570/04 0704/04 0718/01 1008/04 1087/04 1376/08, kak**tı** 0184/01 0184/04 0587/02 0605/02 1159/02 1483/02, kaltıldat**tı** 0103/02 0707/02 0795/02 1078/01, karat**tı** 1095/02, karmat**tı** 0751/02, kılçayt**tı** 1101/04, kıyrat**tı** 0147/02 1128/02, kopuldat**tı** 0990/04, kulat**tı** 0162/02, lakıldat**tı** 0633/04, mayış**tı** 0156/04 1174/01, sabat**tı** 0559/04, sat**tı** 1216/04, sırdaş**tı** 0945/02, solkuldat**tı** 0990/01, talaş**tı** 1381/02, talpıldat**tı** 1078/04, tap**tı** 0860/04 1185/04, tart**tı** 1371/14, tınık**tı** 0483/04,

tıt**tı** 1333/11, tolkundant**tı** 1217/02, tutkundat**tı** 0959/04, ukmuştant**tı** 0085/04, uzat**tı** 1383/06

ala kaç**tı** 0639/04, atıp cat**tı** 0995/04 1270/02, aytıp cat**tı** 0789/02 1093/03, bara cat**tı** 0166/01 0696/02 0983/02 0986/04 1031/01 1176/03 1177/02 1200/04, basıp cat**tı** 1482/06 1483/01, batıp cat**tı** 0995/02, bolup cat**tı** 1121/01, bolo çap**tı** 0795/04, bura tart**tı** 1081/04, can talaş**tı** 0718/04, cirep cat**tı** 1164/02, citip cat**tı** 1433/08, col talaş**tı** 1048/01, comoktop cat**tı** 0589/04, çaçıp cat**tı** 1269/04, çıgıp cat**tı** 1331/09, dabış bas**tı** 0380/01, dep ayt**tı** 0931/04, ırgıp çık**tı** 1003/02, kaçıp cat**tı** 0995/01 1469/04, kamçı bas**tı** 0982/03 1008/01, kayra tart**tı** 1004/04, kayra tayt**tı** 0642/02, kelat**tı** 0732/04 1203/04 *(kele cat-)* , kele cat**tı** 1235/02 1476/04, kep ayt**tı** 0931/02, kılçaktay cat**tı** 0486/02, kire kaç**tı** 0701/04 0764/04, korgop cat**tı** 0860/02, körüp cat**tı** 1347/07, kulap cat**tı** 0184/02 1050/02 1058/03 1159/01 1217/04, makul tap**tı** 0795/01, ölüp cat**tı** 0166/04, ötüp cat**tı** 0697/04 0989/04 1068/02 1433/04, süylöp cat**tı** 0430/04, tolkup cat**tı** 1121/02, boyop cat**tı** 1439/02, sorup cat**tı** 1220/02, *(maktap)* cat**tı** 0820/04, *(sırday)* cat**tı** 1229/04, surap cat**tı** 1159/04, uçup cat**tı** 1065/04, ulup cat**tı** 1462/02, kulap cat**tı** 1447/02, agıp cat**tı** 0615/04 1034/04, *(basıp)* cat**tı** 1461/04, toktop cat**tı** 1216/01, baracat**tı** 1035/04, kazıp cat**tı** 1164/04, sanap cat**tı** 0744/04, *(sulap)* cat**tı** 0703/04, ölüp cat**tı** 0750/04, ata kaç**tı** 1276/02, tıt**tı** beken 1333/11

Çokluk üçüncü şahıs -16-

ayt**tı** 0955/02, barat**tı** 0914/01, carat**tı** 0559/01, çık**tı** 0607/04, kayt**tı** 0327/04, kıyrat**tı** 0730/04, kubanıp cat**tı** 1369/07, salgılaş**tı** 1275/04, taytañdat**tı** 0789/04, aytıp cat**tı** 0789/01, kele cat**tı** 0679/04, 1185/01, *(carıp)* cat**tı** 1218/04 kalıp cat**tı** 1431/03 sabap cat**tı** 0332/03 surap cat**tı** 0953/03

-ti

Teklik üçüncü şahıs -93-

betteş**ti** 0767/02, cet**ti** 0248/04 0291/01 0565/01 0818/01 1000/04 1001/01 1001/02 1014/04 1084/03 1085/01 1242/04 1245/04 1302/04, çeç**ti** 0171/02 0800/04 1368/01, erbeñdet**ti** 1014/02, erkelet**ti** 1479/01, keç**ti** 0171/04, kes**ti** 0910/04 1223/03, ket**ti** 0045/01 0071/02 0147/01 0167/02 0168/01 0248/01 0248/02 0364/02 0677/04 0735/01 0743/02 0818/02 0822/04 0862/03 0868/03

0936/01 0948/01 1007/04 1009/04 1015/04 1028/02 1061/02 1077/04 1098/04 1119/02 1120/04 1128/03 1190/04 1338/10 1479/02, sep**ti** 0818/04, tep**ti** 0045/02 0672/04, tepset**ti** 0802/02 0820/01, uşint**ti** 1364/14

ala ket**ti** 1447/04, alıp ket**ti** 1287/03, alıs ket**ti** 0167/04, bal bal et**ti** 1331/06, buyrup ket**ti** 1082/03, cakın cet**ti** 1479/04, calp et**ti** 0560/02, cara tep**ti** 1347/05, cark et**ti** 0560/01, çoçup ket**ti** 0291/02 0386/04 1068/04, dir dir et**ti** 0702/02, esi ket**ti** 1344/08, kant**ti** eken 0609/03, kaza cet**ti** 0364/04, kirip ket**ti** 0374/01, kol cet**ti** 0484/01, maktap ket**ti** 0060/03, ötüp ket**ti** 1014/01, selt et**ti** 1482/01, şalk et**ti** 0560/04, şark et**ti** 0606/02, şılk et**ti** 0606/01, talaş ket**ti** 0672/01, tars et**ti** 0925/01, tepe tep**ti** 0374/02, tiktey ket**ti** 0173/02 1363/08, tolkup ket**ti** 0745/02, tolkuy ket**ti** 0364/01, kalt kalt et**ti** 0045/04, *(çeçip)* ket**ti** 0806/04, *(tanıp)* ket**ti** 0674/02, *(kirip)* ket**ti** 0102/04

Çokluk üçüncü şahıs -9-

cet**ti** 1373/10, çeç**ti** 0417/04, ket**ti** 0544/04 1356/03, calt et**ti** 0606/04, çoçup ket**ti** 0649/04,

kirip ket**ti** 0373/02, tiktey ket**ti** 0212/02, *(barıp)* cet**ti** 0746/02

-tu

Teklik üçüncü şahıs -11-

cogot**tu** 1261/04 1333/07, korkut**tu** 0543/04, toktot**tu** 1124/02, tolkut**tu** 0543/02, tos**tu** 1372/08, uç**tu** 0002/04 0162/03 1134/04 1341/01, unut**tu** 1372/03

Çokluk üçüncü şahıs -1-

tolkut**tu** 0114/04

-tü

Teklik üçüncü şahıs -26-

büt**tü** 0269/01 0440/03 1134/01, köç**tü** 0951/01, ös**tü** 1377/04, öt**tü** 0291/04 0336/04 0741/04 0776/01 0804/02 0949/02 1141/03, sök**tü** 0556/04, sürt**tü** 0425/02, tök**tü** 0357/04 0694/04, tüş**tü** 0391/04 1002/04 1075/04 1227/02, tütöt**tü** 0761/04

kolgo tüş**tü** 1352/04, közgö tüş**tü** 1223/01 1340/02, ölüp büt**tü** 1001/04, *(kulap)* tüş**tü** 0703/01

Çokluk üçüncü şahıs -1-

büt**tü** 0835/03, köç**tü** 1296/02, küzöt**tü** 0911/04, öt**tü** 0426/04

+DI / +DU (Yükleme hâli eki)

+dı -248-

aalam**dı** 0063/02, acal**dı** 0513/04, adamdar**dı** 1218/04, adam**dı** 0008/04 1142/04 1312/04 1321/04, akılıñ**dı** 0365/04, alar**dı** 0720/04 1140/02 1151/01, alıbız**dı** 0153/01, alsızdar**dı** 1236/02, amal**dı** 0079/03, andaylar**dı** 0410/04, antım**dı** 0012/06, arman**dı** 1153/02, arstan**dı** 0495/01, asman**dı** 0033/04 0875/02, Aşım**dı** 0221/01 0804/02, atçandar**dı** 0710/01, atıñar**dı** 1361/04, atıñ**dı** 0266/01, ay**dı** 0331/01 1158/04, aytkanım**dı** 0409/01, aytkanıñ**dı** 1246/04, baarıbız**dı** 0145/03 0147/02 0350/01, baldar**dı** 0138/01 0224/03, başım**dı** 0288/04 0295/03 0296/03 0666/01, başıñ**dı** 0221/04, baştar**dı** 0566/03 0714/03, bay**dı** 0283/02 1401/20, bular**dı** 0047/03 0608/03 1107/01 1141/03 1146/03 1358/02, calgız**dı** 0534/03 0536/02, calın**dı** 0851/04 1180/03 1387/10, Camal**dı** 0280/01 0281/03 0329/04, candar**dı** 1482/06, can**dı** 0067/03 0148/01 0153/02 0292/01 0347/04 0370/02 0435/04 0531/02 0590/02 0657/02 0907/04 1017/02 1097/02 1261/04 1330/02 1335/04, canım**dı** 0409/04 0442/03, canın**dı** 0536/04, capandar**dı** 0659/02, Capar**dı** 0903/03 0904/01 0909/03, car**dı** 0130/03 0615/02 0639/01, Carkımbay**dı** 0972/02, caşıñ**dı** 0221/02, catkan**dı** 0488/03, cay**dı** 0139/02, cazıksız**dı** 0355/04, cılan**dı** 0577/03, cıl**dı** 0003/01 0007/06, cumgal**dı** 0947/02, çabal**dı** 0617/02, çal**dı** 0225/02, çaldıbar**dı** 0388/03, çaralar**dı** 1362/07, çarañ**dı** 1362/08, çataktar**dı** 0806/04, çıçkan**dı** 1218/03, çımçıktar**dı** 0204/03, çımın**dı** 0839/04, çıncır**dı** 1119/03, çın**dı** 0013/03, çınıñ**dı** 0928/02, çoyundar**dı** 0197/02, dalay**dı** 0233/01 0271/01 1447/04, dalaylar**dı** 0219/04, dastan**dı** 0002/02, daynım**dı** 0668/03, dıykan**dı** 0633/04, duñgan**dı** 0044/02, duşmandar**dı** 0773/01, duşman**dı** 0901/04 0951/04 0967/02 1475/04, Gülcamal**dı** 0270/03 0275/01 0356/01, han**dı** 0872/03, Nurcandar**dı** 1461/03, Nurcan**dı** 0115/02 0935/01 1469/01 1475/01, ır**dı** 0033/02, ıstarçın**dı** 0222/03,

kaapırlar**dı** 0404/03, kabar**dı** 0190/01 0812/01, kaçkandar**dı** 1278/04, kaçkan**dı** 0742/04 0788/01, kaçkındar**dı** 1150/01, kaçkın**dı** 1385/14, kadam**dı** 0474/02, kagazdar**dı** 1348/05 1348/07 1349/03, kagaz**dı** 0013/02 0051/02 0813/01 1350/01 1394/04, kalkım**dı** 1333/15 0249/01, kalkıñ**dı** 0522/02, kam**dı** 0189/02 1367/06, kan**dı** 0028/04 0149/03 0178/04 0187/02 0199/04 0244/03 0307/01 0377/02 0564/03 0590/01 0657/04 0660/02 0706/01 0722/01 0723/02 0728/02 0768/04 0929/04 1068/04 1070/03 1087/02 1092/02 1223/02 1232/04 1316/02, kanıñ**dı** 0805/02 0928/04 , kapır**dı** 0981/03, kapkan**dı** 0416/03, karzım**dı** 0011/06, kaygılar**dı** 0231/03, kırgın**dı** 0001/06 0006/05 0007/02 0723/04 0917/03 1237/03 1344/07, Kırgız**dı** 0755/03, kızdar**dı** 0853/01, kööhar**dı** 0466/03, kuday**dı** 0873/02, kural**dı** 0493/03 0861/01, kutulgan**dı** 0188/02, maldar**dı** 1439/03, mal**dı** 1008/02 1167/03 1371/12, mıltıktar**dı** 0745/0 , mınday**dı** 0346/04 0872/04 1076/03, mındaylar**dı** 0043/02, misal**dı** 0175/04, mobular**dı** 1156/04, muñdar**dı** 1088/02 1401/27, nan**dı** 0349/03, sahilar**dı** 0959/03, sakal**dı** 0273/03, salam**dı** 0897/04, san**dı** 0292/04, say**dı** 0139/04 1125/04, saz**dı** 0354/01, sır**dı** 0322/01 0330/01 0354/02 0909/02 1368/01, sırlar**dı** 0020/05, soldattar**dı** 1056/03, starçın**dı** 0056/01, şam**dı** 0292/02, şar**dı** 1335/06, şaytan**dı** 0474/04, şırgıy+lar**dı** 0198/02, şorduular**dı** 0223/04, talkan**dı** 1104/01, tam**dı** 0648/01, tañ**dı** 0325/01 1484/04, tarpım**dı** 0249/02, tulañ**dı** 1428/01, turgan**dı** 1100/03, Tyan'Şan**dı** 1155/02, uçkundar**dı** 0206/02, ulandar**dı** 0073/03 0191/04, ustalar**dı** 0208/04, uular**dı** 0240/03, zaman**dı** 0073/04, 0231/01, zar**dı** 0554/01 1403/04

+di -122-

alda kim**di** 0724/02 bel**di** 1483/01, beliñ**di** 1402/08, bizder**di** 0057/04 0335/02 0531/03, biz**di** 0055/03 0109/02 0154/01 0629/04 0630/03 0901/02 1258/02 1358/05, celdetter**di** 0369/03, cer**di** 0039/02 0045/02 0121/04 0155/03 0167/02 0427/04 0570/03 0707/01 0725/01 0725/02 0825/04 0998/03 1034/01 1164/03 1184/01 1295/04 1318/04 1473/04, ceriñ**di** 1402/01, cigitter**di** 1338/03, çeçekey**di** 0139/03, çiy**di** 0735/02, çiyler**di** 1456/03, degen**di** 0421/02, den**di** 0424/01, denim**di** 0552/02, deniñ**di** 1402/06, eçender**di** 0352/02, eçen**di** 0876/04 1433/02, el**di** 0044/04 0057/02 0059/02 0060/02 0069/02 0181/03 0297/03 0339/04 0366/04 0426/04 0543/04 0707/03 0762/04 0829/02 0849/04 0854/03 0918/03 1039/03

1047/02 1130/02 1131/04 1139/04 1192/04 1214/03 1216/04 1225/01 1235/03 1251/04 1256/04 1357/03 1358/03 1376/02 1399/17, eliñ**di** 1402/02, er**di** 0032/03 0398/04 0477/01 0541/03 1267/03 1283/02 1311/04 1473/01, er**di**+n 0781/03, erim**di** 0552/04, erkekter**di** 0951/02, erler**di** 0774/02 0899/03, kanter**di** 0232/04, kebim**di** 0552/01, kebiñ**di** 1402/04, kelin**di** 1402/10, kendir**di** 0774/01, kimder**di** 0271/02, kim**di** 0184/01 0277/01 1202/01, kim**di**dir 1038/02, kişenim**di** 1113/01, mergen**di** 0871/04, mildetim**di** 1361/02, miñder**di** 0004/05, miñ**di** 0956/02, ofitser**di** 1279/01, pesir**di** 0392/01, siler**di** 0894/04, şer**di** 1473/02, Taşkendi 0390/01 temirler**di** 0197/01, ten**di** 0859/04, til**di** 0307/02 0559/02 0632/01, tilekter**di** 1223/03, tilgirem**di** 0047/02, tizgin**di** 0483/03, Tölö biy**di** 0375/04 0381/03

+du -70-

Alımkul**du** 0273/01 0372/02 0384/04 0439/04 1007/03 1010/01 1012/02 1012/04 1089/03 1090/03 1107/03 1268/01, anton**du** 0672/04 0798/03 0820/04, bolcol**du** 1372/06, bolgon**du** 1402/13, boorum**du** 0027/01, butuñ**du** 0557/03, col**du** 0911/04 1215/04, col-col**du** 1372/08, çoçkolor**du** 0646/04, elektor**du** 0064/02, felbaum**du** 0048/02, karool**du** 0741/02, kol**du** 0173/04 0225/01 0290/01 0338/04 0359/02 0362/04 0420/02 1014/02 1113/02, kolum**du** 0660/01, komuz**du** 0227/03 0229/01 0269/04, kongon**du** 1372/04, koolor**du** 0838/02, korgoşun**du** 0783/02, kulun**du** 0423/03, kum**du** 0002/01, kunum**du** 0779/02, muñ**du** 0121/02 0275/04 0354/03 0658/04 1334/06 1482/08, mur**du** 0581/01, mur**du**+n 0425/02, mur**du**+nan 0424/02, mur**du**+nun 0584/01, muz**du** 1397/02 1439/02, oñ**du** 0173/02, oy**du** 0690/01 0821/02 0918/04 1340/01, sol**du** 0173/02, toolor**du** 0838/04, toropoy**du** 0647/01, tutkun**du** 0611/01 1343/03 1366/01 1367/04 1367/05

+dü -49-

cürögüm**dü** 1115/01 1327/02, cüröktör**dü** 0707/02 1336/02, çöptör**dü** 1088/04, çüy**dü** 0678/01, dürbüñüz**dü** 0975/03, ekööbüz**dü** 1467/02, köl**dü** 1169/01, köñül**dü** 0068/01, kör**dü** 0659/03 0671/03, körgön**dü** 0233/02, köz**dü** 0182/02 1274/02, közübüz**dü** 0211/04, kündör**dü** 1086/02, kün**dü** 0011/02 0012/01 0269/03 0351/01 0352/01 1334/09, öküm**dü** 0182/03, ölgöndör**dü** 1088/03, ölgön**dü** 0032/06, ölüktör**dü** 0808/03, ömür**dü** 0910/04 1398/05, ötkön**dü** 0037/04 1394/12, özüm**dü** 0029/05, özüñ**dü** 0921/04, söz**dü** 0286/04 0412/01 0414/01 0675/04 0755/02

0938/04 1222/04 1353/01 1367/01 1401/34 1464/02, sözüñ**dü** 0187/01, tögün**dü** 1380/10, tür**dü** 0206/04, tütün**dü** 0624/04, üy**dü** 0344/02

+tı -106-

adamzat**tı** 1185/02, adamzat**tı** 0724/04, akmak**tı** 0555/01, alıs**tı** 0471/01, arak**tı** 0756/03, arık**tı** 1371/13, at**tı** 0488/02 0983/04 0992/04 1121/04 1031/02 1338/06, azap**tı** 0260/03 0436/04 0464/04 0473/04 1109/04, azat**tı** 0347/04, bak**tı** 0605/04 0744/01 0857/04 1100/01 1249/02 1443/04, balık**tı** 1371/11, baş**tı** 0152/03 0521/04 1008/02 1212/03, baylanış**tı** 0730/04, betpak**tı** 0555/02, cakşılık**tı** 0664/02, cak**tı** 0485/02 0946/03 1103/02 1124/01 1181/03, camandık**tı** 0227/01, carak**tı** 1373/07, caş**tı** 0028/02 0049/04 0348/04 1087/02 1467/04, cak**tı** 1004/02 1100/04, catak**tı** 0155/02, çak**tı** 1100/02 1249/04, çarık**tı** 1371/14, çıgış**tı** 0094/04 1399/06, çırak**tı** 1079/04, çıtkursak**tı** 0072/04, kalık**tı** 1371/09, kalmak**tı** 1399/19, kanat**tı** 0942/04, karıp**tı** 0283/04, kat**tı** 0822/03 1351/01 1352/01 1365/10, kılıç**tı** 1002/02, kıyamat**tı** 1015/01, kubanıç**tı** 1473/03, kumdak**tı** 0390/04, kundak**tı** 0605/01, kurdaş**tı** 0945/04, manas**tı** 1399/20, mart**tı** 0283/02, mıltık**tı** 0496/03 0744/04 0816/03 0830/04 0832/01 0832/03 0840/02 0850/04 0851/03 0852/02 0853/04 0858/03 0871/01 0871/03 1284/03, on çak**tı** 0651/03 sandık**tı** 1347/06, soldat**tı** 0391/03 0628/02 0816/04 0820/01 1001/01 1006/02, surak**tı** 0404/02, şak**tı** 1392/04, tak**tı** 0744/02, talaş**tı** 1215/02, tarap**tı** 1338/02, taş**tı** 0092/03 0779/03 1202/04 1262/02 1337/06, tayak**tı** 1203/03, toodak**tı** 0482/03, zat**tı** 0065/02

+ti -29-

aynek**ti** 0648/02 0976/02, bet**ti** 0167/01 0374/04 1199/03 1302/02, biylik**ti** 0417/03, cigit**ti** 0372/04 0706/02, emçek**ti** 1302/01, erdik**ti** 0773/03, es**ti** 1118/01, et**ti** 0722/02 0722/03 1302/04, iş**ti** 0181/02 0361/02 0908/04 1247/04, it**ti** 1300/04, kek**ti** 0672/02 1245/02 1255/03, keleçek**ti** 0401/01 0416/02, kep**ti** 1245/01, konfet**ti** 1075/03, şeyit**ti** 0641/03, tekes**ti** 1388/08

+tu -46-

baykuş**tu** 1366/09, bolmuş**tu** 1333/08, boluş**tu** 0060/03 0835/04 1357/02 1364/06, boluştuk**tu** 0328/04, boştonduk**tu** 0658/01, boştuk**tu** 0838/03, bulut**tu** 0003/03 1234/03, but**tu** 0338/04, buyruk**tu** 0188/03 1353/08, cumuş**tu** 0213/03, cunuş**tu**

0078/03 0807/02 0890/01 1090/03 1101/04 1477/03, curt**tu** 0543/01, dos**tu** 1123/04, kızıl çok**tu** 0270/02, korduk**tu** 0034/05 0473/01, korkunuç**tu** 0621/04 0682/03 1357/08 1457/02 1473/03, kuş**tu** 1300/04, ok**tu** 0732/03, 0837/03 0997/04, orus**tu** 1356/04, orus**tu**+ku 1346/02, ot**tu** 0469/02 1199/02, pulemet**tu** 1230/01 1265/01, şumduk**tu** 0342/04, tokmok**tu** 0902/03, tozok**tu** 0158/02, turmuş**tu** 1244/03, ukmuş**tu** 1401/06

+tü -46-

bürküt**tü** 0164/03 0337/03, cürök**tü** 0325/02 0356/03 0563/03 0705/03 1339/12, çöp**tü** 0015/01, köç**tü** 0747/04 1040/01 1160/03 1181/02 1188/02 1230/02 1260/02 1324/03 1342/01, kök**tü** 0359/02 1481/04, kökürök**tü** 1469/03, köölük**tü** 1159/03, köp**tü** 0228/01 0806/01 0877/02 1333/04 1458/03, körük**tü** 0210/01 0212/03 0213/01, körünüş**tü** 0201/04, köynök**tü** 0245/01, küç**tü** 0417/03 1223/02, künös**tü** 1401/12, mümkündük**tü** 0649/01, ölbös**tü** 1243/04, ölük**tü** 0210/02 0213/02 0792/01, ölümtük**tü** 1369/08, ördök**tü** 0647/04, özök**tü** 1199/04 1316/03, tirüülük**tü** 1250/02, tögörök**tü** 0074/03, tölök**tü** 0346/02

-DI –k / -DU -k (Çokluk birinci şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-dı-k -18-

aydal**dık** 0550/03, ayrıl**dık** 0237/01 0247/03 0345/04, çagıl**dık** 0558/01, çıda**dık** 0146/04 0244/02, kacı**dık** 0254/02, kal**dık** 0131/02 0255/04 0980/04, kamal**dık** 0254/01, kıl**dık** 0628/02, kulan**dık** 1364/07

bel bayla**dık** 0968/03, kabar al**dık** 0329/02, colgo sal**dık** 0329/04, uruş sal**dık** 1249/02

-di-k -9-

ber**dik** 0146/01 0146/02 0146/04 0772/04 1343/09, kel**dik** 1372/05, tiril**dik** 0428/04 1198/01, kez kel**dik** 0252/04

-du-k -9-

bol**duk** 0235/03 0237/03 0238/03 0241/02 0289/03 0294/04 0630/04, 1364/02, kutul**duk** 1328/01

-dü-k -12-

kör**dük** 0847/03 0924/02 1194/01 1196/02 1371/09, öl**dük** 0737/03 0924/04 1196/01 1198/01, tüşün**dük** 0856/04 1364/10, tüşür**dük** 0856/02

-tı-k -7-

algılaş**tık** 0333/02, bargılaş**tık** 0333/04, bas**tık** 0838/02, cañırt**tık** 0838/04, salgılaş**tık** 0333/01, tartış**tık** 0333/02, kan çaç**tık** 0659/02

-ti-k -7-

alıs ket**tik** 0348/01, barıp cet**tik** 0348/02, çek**tik** 0348/01, ket**tik** 1081/04, cet**tik** 0331/04, sep**tik** 0348/04, cetpey ket**tik** 0228/04

-tü-k -2-

ös**tük** 0037/03, bük tüş**tük** 0268/03

-DI-m / -DU-m (Teklik birinci şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-dı-m -15-

agız**dım** 0929/02, akta**dım** 0012/06, al**dım** 1117/02 1123/01, aya**dım** 0839/04, caz**dım** 0035/02, kara**dım** 0006/04, maylan**dım** 1206/04, sura**dım** 1113/02, talpın**dım** 0013/04

ayta sal**dım** 1117/01, bilbey kal**dım** 1123/04, esten tan**dım** 1117/04, kete caz**dım** 1114/04, tüşünböy kal**dım** 0917/01

-di-m -13-

de**dim** 0013/06 1116/01 1116/02, kel**dim** 0067/01 1239/03, işen**dim** 0035/02 0895/02 1130/04, *(alıp)*kel**dim** 0049/04

basıp kel**dim** 0352/01, eles keltir**dim** 0006/05, kaçıp kel**dim** 0352/04, taşıp kel**dim** 0352/02

-du-m -7-

bol**dum** 0232/04 0310/02 0311/02, korlon**dum** 0068/02, kutul**dum** 0765/02, ıraazı bol**dum** 0033/05, moyun sun**dum** 0351/02

-dü-m -9-

cür**düm** 0002/06, kör**düm** 0145/01 0353/04 0368/01 0895/04, öl**düm** 0334/04 0726/04 1452/04, tüşün**düm** 1364/03

-tı-m -4-

karmaş**tım** 1239/01, karsıldat**tım** 1119/03, tat**tım** 1011/04, azap tart**tım** 0068/02

-ti-m -8-

cet**tim** 0481/02, iriş**tim** 0035/04, iyik**tim** 0096/04, ket**tim** 0088/02 0481/04 1097/03 1201/03, kiriş**tim** 0035/02

-tu-m -3-

uk**tum** 0142/01 0143/01 1357/01

-tü-m -1-

öt**tüm** 0481/01

+DIn / +Dun (İlgi eki)

+dın -159-

acal**dın** 0886/03, acıdaar**dın** 0630/01, adam**dın** 0016/04 0590/04 1137/04 1314/04, alar**dın** 0327/04 0382/03 0930/02 1044/01, alduular**dın** 1236/01, Alım**dın** 1479/04, alsız**dın** 1322/02, arman**dın** 0267/03, asıl**dın** 0864/01, Aşım**dın** 0800/02, ataman**dın** 0765/01 0784/02, atañ**dın** 0557/01 0557/02 0756/01 0857/03 0883/01 0915/01 0920/01, aylıbız**dın** 0344/03, aytkan**dın** 0298/02, baatır**dın** 0705/01 1280/04 1283/03 1327/01, baatırlar**dın** 1018/04, bababız**dın** 0405/01, babalar**dın** 0960/01, balañ**dın** 0885/01, baylar**dın** 0177/03, bular**dın** 0414/03 0602/01 0602/02, calcalım**dın** 0325/03, Camal**dın** 0278/03 0279/01 0284/02 0335/04, can**dın** 0248/03 0305/04, carmaçtar**dın** 1179/04, Caşır**dın** 0829/01, caz**dın** 0280/03 0306/02 0467/01, cırtkıçtar**dın** 0759/03, cıyın**dın** 0619/01, çal**dın** 0747/03, çınar**dın** 0091/02, dalaylar**dın** 1226/02 1297/02, dan**dın** 0499/02, dungandar**dın** 0041/03, duşman**dın** 0902/01 1193/04 1301/03, düşman**dın** 0980/04, Gülcamal**dın** 0278/01, han**dın** 0835/01 1042/01 1044/03, Nurcan**dın** 0104/01 0115/04 1444/03, kaapır**dın** 0965/03, kaapırlar**dın** 0959/02 0960/02, kaçkandar**dın** 1237/02, kagaz**dın** 1349/04,

kalam**dın** 0006/01, kalgandar**dın** 0441/04, kan**dın** 0011/04 0186/04, karagay**dın** 0192/01 0203/01 0205/01, kar**dın** 0059/01 1305/01, karıñ**dın** 0269/01, karşılar**dın** 0371/02, kıl**dın** 0231/02, kırgındar**dın** 1183/01, kırgın**dın** 1044/04 1233/03, Kırgızdar**dın** 0810/02, Kırgız**dın** 0019/02 0027/02 0265/01 0471/03 0756/04 0963/04 1136/04 1157/02 1193/03 1197/04 1210/04 1307/03 1353/05, Kırım**dın** 1401/09, Kıtay**dın** 1376/07, kıyal**dın** 0891/01 1387/02, kızaylar**dın** 1401/42, kız**dın** 0326/02 1191/02 1194/03, kökübay**dın** 0975/04, Kuday**dın** 0251/04 1166/04, kulagım**dın** 1110/04, kural**dın** 0443/02, kümüşay**dın** 1025/03, mal**dın** 0073/02 0293/04 1162/04, maydan**dın** 0262/04, mıktılar**dın** 0045/03 0082/02, mıltıktar**dın** 1118/03, mırzalar**dın** 0277/03, munar**dın** 0091/01, musulman**dın** 0965/04, orustar**dın** 0433/01 1344/09, parvar**dın** 0967/01, paygambar**dın** 0403/04, say**dın** 1309/04, soldattar**dın** 0770/04 0772/03 0783/03, suluudar**dın** 1306/03, şar**dın** 0615/02, şaytan**dın** 0070/01, şorduular**dın** 0731/04, taalay**dın** 0464/02, tagdır**dın** 0180/03 0304/01 0320/01 0858/01 0887/01, taygan**dın**1150/04, tulpar**dın** 0247/01, tuuganıñ**dın** 0287/01, Türkstan**dın** 0960/03, Tyan'Şan**dın** 0136/02 0136/03 0191/02 0762/03, ulandar**dın** 0137/04, zaman**dın** 0228/03 1409/03, zar**dın** 1220/02, zından**dın** 1474/02

+din -117-

alda kim**din** 0712/04 1054/03, ar kim**din** 0160/03 0652/01 0726/03, Azazil**din** 0074/02, bel**din** 1416/01, betim**din** 0356/04, biy**din** 0326/01 0422/01 1186/02 1216/03, biyler**din** 0339/02 0342/03, biz**din** 0043/01 0049/02 0054/03 0232/02 0239/02 0240/02 0330/01 0360/04 0394/01 0421/04 0490/01 0632/04 0657/02 0773/03 0796/04 0945/01 1198/02 1198/04 1254/03 1331/09 1339/18 1357/03 1357/06 1359/05 1415/02 1472/02, cer**din** 0237/02 0259/01 0697/02 1064/02 1154/03 1223/01 1350/05, ceriñ**din** 1389/10, cigitter**din** 0106/02, çiy**din** 0736/04 1291/01 1333/14, den**din** 1282/01, eçender**din** 1296/04, eer**din** 0397/01, elder**din** 0961/04, el**din** 0011/05 0057/03 0061/03 0070/02 0074/04 0107/04 0144/04 0184/04 0371/04 0374/01 0415/02 0438/04 0504/03 0691/02 0762/02 0819/01 0916/03 0954/04 0989/02 0992/02 1026/01 1065/03 1130/03 1184/03 1185/04 1195/03 1257/01 1293/03 1330/01 1333/06 1353/07 1371/05 1389/08 1409/01, eliñ**din** 1389/09, er**din** 0457/01 0493/04 0604/03 0833/04 1025/01

1094/04 1128/02 1175/04, erkekter**din** 0408/01, ilbesin**din** 1390/13, kalem**din** 0308/02, kedeyler**din** 0222/04, kişen**din** 0895/04, mergen**din** 0418/03 0786/01 0841/02, mezgil**din** 0416/01, pesir**din** 0554/02, sekseniñ**din** 0067/01, sezim**din** 0602/03, silerdey**din** 0185/04, siler**din** 0227/01 0657/03, şer**din** 0457/02, til**din** 0200/04, tizgin**din** 0934/03

+dun -40-

Alımkul**dun** 0082/04 0083/03 0114/03 0441/02 0444/03 0729/01 1003/01 1015/02 1269/01 1342/03, Anton**dun** 0669/02 0669/03 0673/03 0808/02 0823/04 1351/04 1362/04, buurusun**dun** 0196/03, col**dun** 1136/01 1142/01 1152/01, fel'baum**dun** 0708/01, felbaym**dun** 0809/03, kankor**dun** 1347/08, kankorlor**dun** 1368/03, kol**dun** 0955/01, koyon**dun** 0670/01, kurbum**dun** 0351/02 0888/03, muñ**dun** 0008/05 0025/04 0351/04 1220/01, murun**dun** 0596/01, oşolor**dun** 0792/03 1251/01 1309/01, tokoy**dun** 1393/05, tolkun**dun** 1357/05, tosor**dun** 1373/05, tutkun**dun** 0652/02

+dün -23-

cürögüm**dün** 0356/02, çöptör**dün** 0448/01, döölör**dün** 0832/03, gül**dün** 0008/02, köl**dün** 1180/03, köñül**dün** 0036/03, köz**dün** 0338/02, kün**dün** 0008/03 0679/01 1226/03,ölgöndör**dün** 0753/04, ölümdör**dün** 0660/04 1434/02, ölüm**dün** 0500/03 0673/04 0749/04 1109/03 1379/06, ömür**dün** 0036/01, özün**dün** 0557/03, özüñ**dün** 0928/03, tün**dün** 0945/02, üy**dün** 1146/01

+tın -56-

adamzat**tın** 1452/01, at**tın** 0636/01 0803/02 1005/04 1011/02 1081/04, azap**tın** 0126/03, azattık**tın** 0369/02 0662/03, baştık**tın** 1347/10, calbırak**tın** 0191/01, candık**tın** 1381/02, cannat**tın** 0092/02, çaç**tın** 1333/11, çak**tın** 0020/03, çatak**tın** 0387/02 0394/04 0919/01, dabış**tın** 0143/02, kalk**tın** 0966/01, kalmak**tın** 1388/01, kanat**tın** 0859/02 0862/02 0946/01 0979/01 1029/03 1041/02 1043/03 1127/04 1128/01, karmaş**tın** 0022/03, kat**tın** 1362/01, kayrat**tın** 1266/04, kazılık**tın** 0969/04, kılıç**tın** 0368/03, kımkap**tın** 1339/01, kış**tın** 0467/04, kubanıç**tın** 0804/04, mahabbat**tın** 1472/01, mıltık**tın** 0016/02 0418/01 1000/01 1182/01, sınık**tın** 0018/03, soldat**tın** 0151/01 0507/02 0599/03 0817/01 0828/01 0929/01, tabigat**tın**

1018/02, tabiyat**tın** 1481/02, tabiygat**tın** 1339/05, topurak**tın** 1168/02, zat**tın** 1332/09 1339/15

+tin -30-

bek**tin** 0508/02, bet**tin** 1142/02, biyik**tin** 0096/02, cigit**tin** 0271/03 0804/01, çek**tin** 1376/01, dinçildik**tin** 0962/02, erk**tin** 1413/02, iç**tin** 1429/04, iş**tin** 0271/04 0286/02 0345/01 0443/03 0682/02 0688/02 1120/02 1146/04 1196/02, it**tin** 0794/04 1162/03, kek**tin** 0684/03, kiyik**tin** 0096/01 0162/04, şeyit**tin** 0904/04, tekes**tin** 1396/01 1397/05, terek**tin** 0124/01, tilmeç**tin** 0523/01, zalim+dik**tin** 0144/03, zambirek**tin** 1227/01

+tun -38-

atı cok**tun** 1425/02, baykuş**tun** 0291/02 0296/02, boluş**tun** 0052/02 1190/03 1347/02 1351/02 1362/02 1364/02, Cunuş**tun** 0106/01 0445/02 0742/03 0776/03 0818/03 0849/02 1014/03 1328/03, curt**tun** 0073/04, cuuçuluk**tun** 0284/01, korduk**tun** 0033/06 1388/07, ok**tun** 0728/01 1195/01, ortok**tun** 0952/01 1091/03 1092/03, pulemet**tun** 1280/02, turmuş**tun** 0018/02 0028/01 0247/02 0499/04 0613/03 0858/04 1157/03 1387/07, uluk**tun** 0629/01, uluk**tun** 0362/03, uruş**tun** 0690/04

+tün -16-

cürök**tün** 0061/04 1438/04, köç**tün** 0748/01 1039/02 1176/04 1214/01 1373/11, kök**tün** 1320/01, köpçülük**tün** 0140/02 0786/03, köp**tün** 0177/04 0185/03 0288/02 1210/02, küküş**tün** 0276/01, ölbös**tün** 1097/04

-DI-ñ / -DU -ñ (Teklik ikinci şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-dı-ñ -9-

atal**dıñ** 0261/01 0261/02, aydal**dıñ** 0262/02, aylan**dıñ** 0262/01, çarça**dıñ** 0210/01, kamal**dıñ** 0930/04, tamız**dıñ** 0929/04
dat al**dıñ** 0261/04, kol sal**dıñ** 0554/03

-di-ñ -1-

bil**diñ** 0262/04

-dü-ñ -4-

köm**düñ** 0921/04, öl**düñ** 0767/04 0921/02, üşü**düñ** 0080/02

-tı-ñ -2-

ayt**tıñ** 0755/02, tap**tıñ** 0798/01

-ti-ñ -1-

ket**tiñ** 0128/03

-tu-ñ -2-

tut**tuñ** 0798/02, uk**tuñ** 0798/04

-DI–ñAr /-DU-ñOr (Çokluk ikinci çokluk şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-dı-ñar -2-

karma**dıñar** 1343/05, kayna**dıñar** 0180/02

-di-ñer -2-

de**diñer** 0628/03, iy**diñer** 0629/04

-du-ñar -1-

cutun**duñar** 0630/02

-dü-ñör -3-

kör**düñör** 0233/01 1128/01, öl**düñör** 1046/02

-DI–ñAr-bI / -DU-ñOr-bU (Çokluk ikinci şahıs görülen geçmiş zaman soru) -2-

baatır bol**duñarbı** 0796/03

kör**düñörbü** 1325/04

-DI-bI / -DU-bU (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman soru)

-di-bi -1-

tilin**dibi** 1089/04

-du-bu -5-

azat bol**dubu** 0609/01, kutur**dubu** 1482/08, sol**dubu** 0609/02, tol**dubu** 0609/04, tuy**dubu** 0251/02

-dü-bü -2-

öl**dübü** 0344/01, süyün**dübü** 1341/07

-tı-bı

Teklik 3. Şahıs -6-

at**tıbı** 0497/01, cık**tıbı** 0576/04, çık**tıbı** 0576/01, şaş**tıbı** 1341/07, tıt**tıbı** 0576/02, möñküp cat**tıbı** 0497/02

Çokluk 3. Şahıs -1-

tap**tıbı** 0497/04

-DI belem / -DU belem

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman soru *(pekiştirme edatı)* **)** -13-

Teklik üçüncü şahıs

kıl**dı belem** 1464/04, uypal**dı belem** 0240/04, kal**dı belem** 0994/02, bar**dı belem** 0994/01

ez**di belem** 0160/01, sez**di belem** 0160/02

kül**dü belem** 1294/04

cak**tı belem** 0058/01 1116/03, tap**tı belem** 0649/01

kes**ti belem** 0160/04, sır çeç**ti belem** 0226/02

öt**tü belem** 1293/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

ket**ti belem** 1211/04, sep**ti belem** 1211/02, cet**ti belem** 1211/01

-DI-k belem / -DU-k belem

(Çokluk birinci şahıs görülen geçmiş zaman soru *(pekiştirme edatı)***)** -2-

sumsay**dık belem** 0256/02, soruldu**k belem** 0256/04

-DI ele / -DU ele

(Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zamanın hikâyesi)

-dı ele

Teklik üçüncü şahıs -2-

armanda kal**dı ele** 1352/02, kal**dı ele** 1248/01

-du ele

Çokluk üçüncü şahıs -2-

kur**du ele** 0940/02, tur**du ele** 0940/04

-DI-m-bI / -DU-m-bU (Teklik birinci şahıs görülen geçmiş zaman soru) -1-

akıl ayt**padımbı** 0409/02

-DI-ñ-bI / -DU-ñ-bU (Teklik ikinci şahıs görülen geçmiş zaman soru) -4-

ket**tiñbi** 0884/02, sep**tiñbi** 0884/04

sat**tıñbı** 0296/03

kör**düñbü** 0555/01

-DI-ñAr-bI / -DU-ñOr -bU (Çokluk ikinci şahıs görülen geçmiş zaman soru) -2-

baatır bol**duñarbı** 0796/03

kör**düñörbü** 1325/04

+GA / +GO (Yönelme hâli eki)

+ga -397-

aalam**ga** 0074/02 1315/04, abal**ga** 0253/04 0683/01 0977/04, acal**ga** 0460/04 0544/04 1047/04 1059/03, acı**ga** 0422/04, adamdar**ga** 1153/02, adam**ga** 0005/03 0073/02 0470/03 0602/03, a**ga** 0221/04 0224/02 0517/04 0547/04 0662/02 0889/01 1074/02, akıl**ga** 0631/02, alakan**ga** 1019/03, alaman**ga** 0988/03, alar**ga** 0181/04 0462/03 0913/02 0947/04 1094/03 1343/09, aldınar**ga** 1353/02, Alımkul**ga** 0079/04 0370/03 0413/01 0420/02 0687/02 0822/03 1001/02 1002/02 1003/04 1222/03 1267/02 1268/03 1286/03 1343/10 1349/02 1478/04, alla**ga** 0974/02, almatı**ga** 0047/04 0388/02, aluu**ga** 0072/03, añ**ga** 0659/04, araba**ga** 0743/04, arıstan**ga** 0799/02, arstan**ga** 1269/03, aska**ga** 0091/03, asman**ga** 0002/04 0013/04 0359/02 0385/02 0501/04 0644/03 0995/01 1331/03 1331/10 1395/01 1410/01, Aşım**ga** 0427/03, ataman**ga** 0752/03 0809/01 0811/04 0812/02, atçan**ga** 1082/03, atkaruu**ga** 0966/04, ayal**ga** 0553/02, aybalta**ga** 1338/07, aybandar**ga** 0772/04 1204/01, ayıl**ga** 0484/03 0861/03 0865/01 0888/01, aytuu**ga** 0267/02, baarıbız**ga** 0364/04 1466/04, baatır**ga** 0700/01 0701/04, bala**ga** 0438/02 1075/02, balançа**ga** 0434/04, baldar**ga** 0249/03 1037/04, balta**ga** 1282/02, baruu**ga** 0946/03, baskan**ga** 0033/06, basuu**ga** 0592/03, başka**ga** 0705/02, başkalar**ga** 0227/02, batkaktar**ga** 1227/02, boluştar**ga** 1364/03, booçu**ga** 0513/02, bu**ga** 1112/04 0142/02 0144/02 0148/04 0152/01 0653/04 0922/01 , bular**ga** 0844/01 0845/01 1366/06, bulbul**ga** 0123/01, buluttar**ga** 1320/02, buttar**ga** 1371/14, cakşılar**ga** 0211/02, cal**ga** 0987/02, calın**ga** 0138/02, camal**ga** 0283/01 0301/03, caman**ga** 0320/04, can**ga** 0006/04 0133/02 0285/03 0422/02 0603/03 0604/04 0856/01 0995/02 1177/01 1285/02, Capar**ga** 0773/02 0880/03 0900/02, cardı**ga** 0627/03, car**ga** 0239/01 0713/02 0824/01 1399/01, carıktar**ga** 1442/01, car kıluu**ga** 0281/03, catar**ga** 0484/04, catkandar**ga** 1101/03, cay**ga** 1339/09, cazgan**ga** 0013/06, cıldız**ga** 0095/01, cogoru**ga** 1443/02 çabuul**ga** 1356/02, çal**ga** 0190/02 1389/06, çapandar**ga** 0081/04, çayan**ga** 0558/01, çıçkan**ga** 1219/03, çıkıy**ga** 0336/04, çır**ga** 0771/02, çuu**ga** 0176/04 0179/02 0676/04 1018/01 1046/03 1048/03 1051/01 1087/03 1156/02 1228/02 1228/04 , dalay**ga** 1064/03 1231/01 1449/01, darı**ga** 0838/03, dem aluu**ga** 0215/03, doñuz**ga** 0295/04, duşmandar**ga** 0684/02 1208/04 1209/04 1215/04 1262/04

1273/03, duşman**ga** 0514/04 0763/04 0928/01 0987/04, felbaym**ga** 1362/09, han**ga** 0979/04, Nurcan**ga** 1444/02, ıy**ga** 0170/04, kaapır**ga** 0406/03 0959/04, kabar**ga** 0253/01 0414/04 0826/02, kaçuu**ga** 0607/02, kagaz**ga** 0014/04 0033/01, kalaa**ga** 1359/02, kalam**ga** 0014/02, kalgandar**ga** 0437/01, kamçı**ga** 0518/02, kandar**ga** 0542/03, kan**ga** 0012/02 0022/02 0163/02 0217/04 0338/01 0545/02 0596/03 0609/04 0707/03 0707/04 0708/04 0711/02 0716/01 0723/01 0747/02 0749/03 0755/03 0793/04 0798/04 0818/04 0820/03 0821/01 0825/04 0996/02 0998/03 1050/01 1060/02 1067/02 1080/04 1088/01 1130/02 1167/03 1198/04 1216/02 1250/04 1264/03 1280/03 1285/04 1296/01 1297/03 1321/01 1326/02 1358/02 1364/12 1385/14 1399/18 1404/05 1436/03 1476/01, kapar**ga** 0484/02 kapçıgay**ga** 0637/04, kapkan**ga** 0526/03, kar**ga** 1456/02, kaşka**ga** 0982/03, katar**ga** 0665/03 katın**ga** 0343/04, kaygı**ga** 0232/03, kayır**ga** 0027/05, kaysı**ga** 0361/01 0873/04 1281/02, kazdar**ga** 1390/22, kırça**ga** 1009/03, kır**ga** 0771/01 1014/04, kırgındar**ga** 1206/03 1310/03, kırgın**ga** 0563/04 1028/01, Kırgız**ga** 0095/02 0653/03 0961/02, kıtay**ga** 1158/02, kıymıl**ga** 0929/03, kız**ga** 0286/03 0329/02 0751/04, komuzçu**ga** 0357/02, korguldar**ga** 1016/01, kuday**ga** 0897/01, kum**ga** 0197/04 0207/03, kutkaruu**ga** 0044/04 ma**ga** 0001/02 0003/05 0022/05 0023/06 0080/01 0084/03 0120/04 0122/02 0213/01 1119/01 0755/02, maldar**ga** 1370/03, mal**ga** 0222/01 1161/01 1178/01, mamı**ga** 1148/02 1149/04 1150/03, mañday**ga** 0503/04, maydan**ga** 0775/02, may**ga** 1298/04, mınday**ga** 0601/02, mındaylar**ga** 1128/04, muñ**ga** 0132/02 0309/04, mura**ga** 0228/04, muz**ga** 1440/03 1451/04 1482/06, nayza**ga** 0563/02 0647/01 1077/04, okean**ga** 0064/01, orustar**ga** 0434/03, oyun**ga** 0301/01, ört koyuu**ga** 0188/04, padışa**ga** 0054/03 0368/04 0659/01 1375/11, paşaa**ga** 0146/01 0410/01, pristav**ga** 0050/01 1074/04 1362/05, sa**ga** 0318/02 0755/04 0908/01 1471/04, sandıktar**ga** 1347/04, san**ga** 0656/02 1322/04, sapar**ga** 0484/01, say**ga** 0114/02 0778/02 1066/02 1068/02 1213/02 sır**ga** 0771/04 1106/02, soldattar**ga** 0692/04 1056/01, sonundar**ga** 1305/04, soo kalgan**ga** 0383/04, sultan**ga** 0849/03 0870/01, suu cutuu**ga** 0348/03, suu**ga** 0349/03 0546/02 0635/03 0635/04 1376/06 1378/08 1428/02, suular**ga** 0256/01 1410/03, şaar**ga** 0433/02, şar**ga** 0616/03 0617/04 1380/06, şıbır**ga** 0399/01, şım**ga** 0193/01, şorduu**ga** 0349/04 1366/04, taalay**ga** 0304/02 0306/03 1199/02, tabar**ga** 0253/02, tagdır**ga** 0532/03 1093/04 1407/04, talaa**ga** 1290/02, talkan**ga** 0029/03 0029/05, tamdar**ga**

0502/04, tamızaar**ga** 1094/03, tañ**ga** 0540/04, tolkundar**ga** 0325/02, tolkun**ga** 0397/03 1175/01 1378/06, turkstan**ga** 0404/01, turuu**ga** 1013/01, tutkun**ga** 0528/03 0941/03 1344/10 1349/03, tuyaktar**ga** 1163/04, ustalar**ga** 0196/02, uşu**ga** 0844/04, uya**ga** 0527/03, uy**ga** 1036/01, zal**ga** 0038/02, zaman**ga** 0320/02, zındandar**ga** 0404/04

+ge -189-

alda kim**ge** 0141/04 0952/02 1055/02 1163/03 1303/03 1437/02, alda ne**ge** 0953/04 0973/01 1338/08, ar kim**ge** 0028/05 0175/02 0413/03 0511/04 0619/04 0669/04 0848/01 1062/01 1336/01, akim**ge** 1240/02, asker**ge** 0408/01, baabedin**ge** 1205/02, bee**ge** 1035/02, beker**ge** 0571/03, bel**ge** 0732/02 1174/02, berkiler**ge** 1072/04, biy**ge** 0330/02 0396/01, bizder**ge** 0019/03 0572/04 0573/03, biz**ge** 0056/04 0125/04 0139/01 0149/01 0340/04 0409/03 0490/02 0506/02 0841/01 0919/04 0920/04 0981/01 1255/02 1402/07, cayil**ge** 0962/02, cel**ge** 0449/02 0449/04 0810/04 1069/02, cer**ge** 0002/03 0194/04 0254/02 0331/02 0350/02 0360/04 0412/01 0481/02 0546/04 0560/02 0606/01 0703/01 0810/04 0819/04 0863/02 0890/03 0904/04 0938/01 0967/04 0995/03 1056/02 1057/02 1069/01 1075/04 1081/03 1085/03 1124/02 1125/01 1139/02 1153/04 1165/01 1205/04 1267/04 1268/04 1366/02 1374/02 1404/02, cerler**ge** 0061/01, cigitter**ge** 0371/03 0421/03, cin**ge** 0282/02 1088/01 1248/04, çeke**ge** 0642/01 0653/04 1292/03, çen**ge** 0478/02, çiy**ge** 0241/01, dene**ge** 0892/02, deñiz**ge** 0255/01, din**ge** 0963/03, el**ge** 0012/05 0037/02 0055/02 0093/02 0169/02 0360/02 0363/04 0384/03 0401/02 0409/02 0564/04 0670/04 0686/01 0746/02 0763/01 0829/03 0852/01 0877/04 0972/04 0973/02 1040/03 1069/04 1131/01 1174/01 1189/03 1194/03 1224/02 1252/04 1365/06 1377/03 1407/02, ene**ge** 1258/02 1464/01, er**ge** 0802/02 1131/01, erler**ge** 0736/02 0831/04 0834/02, irim**ge** 1382/05, kay cer**ge** 0532/04, kemege**ge** 0076/04 0085/01, ken**ge** 0348/02 0350/01, kilem**ge** 1459/04, kimder**ge** 0277/02, kim**ge** 0007/04 0662/01 0840/02 0848/04 1170/02, kim**ge**+dir 0076/02 0639/02, kişen**ge** 0235/01, kişi**ge** 0656/01, make**ge** 0867/01, mee**ge** 0497/01 1302/04 1368/06 1451/01, mergender**ge** 0770/03, mergen**ge** 0831/02, meykin**ge** 1155/04, miñ**ge** 0952/04 1247/02, mujikter**ge** 0155/04, neme**ge** 0780/04 1094/02, pende**ge** 0966/04, seki**ge** 0478/03, sel**ge** 1155/03 1174/04, siler**ge** 0394/02 0520/02

0866/03 0869/04, sizder**ge** 1414/03, siz**ge** 1353/04 1413/01, temir**ge** 0116/01, ter**ge** 0195/01 0518/04, til**ge** 0547/02 0929/03 0992/01 1171/02 1363/06, tobokel**ge** 0968/03

+go -78-

Ala too**go** 0147/03, anton**go** 0669/01 0680/02, boroon**go** 1456/04, boroşo**go** 1448/01 1455/03 1460/03, boz**go** 1008/01, col**go** 0329/04 0347/01 0348/04 0576/04 0584/03 0730/02 0737/01 0867/02 0911/02 0951/01 1122/04 1256/02 1367/04 1415/04 1422/01, coo**go** 0021/05 0101/04 0787/04 0864/04 0994/01 1214/03 1330/02, kankor+lor**go** 0710/03, karool**go** 0738/02 0817/02, koçkor**go** 0946/02, kol**go** 0275/03 0417/03 0644/04 0750/01 0913/01 0930/04 0933/010950/04 1122/03 1352/04, kolko**go** 1387/08, koroo**go** 1108/04 1401/16 1405/05, metod**go** 0059/03, oktor**go** 0845/03, oñ**go** 0896/03, or**go** 0512/04 1131/04 1364/07, orolor**go** 0713/03, oşo**go** 1445/03, oşolor**go** 1364/04 oy**go** 0010/03 0153/01 0600/02 0771/01 0882/04 1036/02 1364/11 1452/02, pristov**go** 0811/02, tanoo**go** 0454/03, toko**go** 1342/05, tokson**go** 0321/03, too**go** 0071/04 0094/02 1088/02 1235/02, tosor**go** 1370/14 1372/02 1373/01, zoo**go** 0173/01 0254/01

+gö -80-

börülör**gö** 1219/03, bütüm**gö** 0072/02, cökörlör**gö** 0402/02, cön**gö** 1215/02, cüz**gö** 0279/04, çendüülör**gö** 0059/04, çerüü**gö** 1373/08, dünüyö**gö** 1348/02, ekööbüz**gö** 0288/01, elüülör**gö** 0218/02, gül**gö** 0122/03 0516/04, Nurcangül**gö** 0134/03, keçüü**gö** 0640/02 0643/01, köl**gö** 1133/01 1142/03, köñül**gö** 0908/04, köz**gö** 0279/01 0925/04 0940/03 1079/04 1109/03 1223/01 1339/08 1340/02, kücü**gö** 0198/03, kün**gö** 0505/01 0511/03 0761/04 0885/04 1372/01, küröö**gö** 0766/01, küü**gö** 0693/03, möndür**gö** 0991/04, möñgü**gö** 1417/03, ögüz**gö** 0292/02 1031/04, ölbögön**gö** 1225/02, ölöñ**gö** 1428/03, ölüktör**gö** 1084/02, ölüm**gö** 0108/02 0158/01 0630/02 0634/03 0968/02 1256/01 1412/03, örüktü**gö** 1179/02, öyüz**gö** 1432/03, özübüz**gö** 0404/02, özüñör**gö** 0443/01, söz**gö** 0429/02 0471/02 0654/03 0667/04 0815/02 0908/02 0956/01 0956/04 1095/04 1124/03 1193/01 1401/43, tölö**gö** 0286/04 0328/04 0834/04, töö**gö** 1459/01, törö**gö** 0523/02, tülkü**gö** 1138/04, tülkülör**gö** 1219/03, tün**gö** 1055/03, tütün**gö** 0951/02, ün**gö** 1401/28, üy**gö** 0102/04 0365/02 0494/03 0879/02 0979/03, üzöngü**gö** 0445/01

+ka -154-

açka 0025/05, adamzatka 1319/01, adaşpaska 1187/02, akka 1379/02, alamatka 1166/02, antka 0313/01, artka 0859/01 1255/04, atka 0444/02 0465/03 0713/01 0742/03 0788/04 1259/02 1349/01, ayıpka 0552/02, azapka 0096/04 0237/04 1358/05, azattıkka 0367/03, bakka 0367/02 1298/02, başka 0256/03 0485/01 0672/04 0686/03 0807/04 0918/04 1264/04 1333/05 1348/03 1406/01, (1)bolmuşka 0917/01 1272/04 1329/04 (2) bolmuşka 0725/04 , boluşka 0814/02 1362/06, bulutka 1417/02, butka 0594/02, buyrukka 0363/01 0404/03, cakka 0165/02 0336/01 0345/03 0419/01 0505/04 0549/03 0643/03 0704/04 0729/03 0764/04 0847/04 0861/04 0868/03 0878/04 0913/04 1042/04 1050/03 1115/04 1125/02 1170/04 1200/04 1338/01 1354/04, cañılıkka 0717/02, carıkka 1445/02, cunuşka 0728/03 0729/04 0799/04 0803/04 0814/04 0870/02 0907/02 1013/04 1091/01 1254/02, curtka 0406/02, çalkakka 0331/04, çoyunbaşka 0220/02, dabışka 0098/01 0943/02, dartka 1341/03, dostukka 0825/01, ısıkka 0515/02, kanatka 0901/01 0934/04 0955/03 0975/02, karşılıkka 0175/03, kaşka 0510/01, katka 1365/11, kayakka 0254/03, kazatka 0377/02 0898/04, kılıçka 0563/01 0999/03 1089/04, kırkka 1342/06, kıyamatka 1343/09, kıydılıkka 0397/04, korkunuçka 1058/04 1306/04 1384/07, kubanıçka 0641/04, kuşka 0175/04 1129/01, magrufatka 0964/02, mahabbatka 1472/04, maksatka 0915/04 1175/02, makuldukka 0362/04, mayıpka 0318/04, muñbaska 1030/03, muratka 0268/04, oruska 0794/02 1116/03, sandıkka 1352/03, sırtka 0417/02 0424/04 1103/04 1171/02, soldatka 0177/01 0373/03 1086/04, soldattıkka 0412/03, takka 0367/01, taşka 0035/03 0174/03 0447/02 0614/02 0637/03 0748/02 0749/02 0758/02 0766/04 0831/01 1022/01 1101/01 1103/02 1119/04 1286/01 1379/04 1387/01 1387/06, topurakka 1290/03, turmuşka 0004/03 1319/02, tuş tuşka 1310/02, uruşka 0661/04 0870/04, zatka 0064/04 0716/02, zordukka 0852/04

+ke -42-

berbeske 0539/04, betke 0135/01, bilişke 0597/02, cipke 0274/04, çekke 1386/01, çetke 0517/03 0616/02 1381/08, eske 0401/01 0716/04 0918/02 0988/01 1077/01 1086/02 1464/03 , etke 1294/01, içke 0085/03 0231/03 0658/04, işke 0043/01 0057/02 0181/01 0274/02 0419/02 0632/03 0796/04 1199/03 1362/08, kepke

0737/04, kezek**ke** 0606/03, mildat**ke** 0959/03, millat**ke** 0963/03, nemis**ke** 1345/07, pişkek**ke** 0391/04, 0902/04, şeyit**ke** 0899/03 0900/01 0937/01, tekes**ke** 1372/05, tereñdik**ke** 0822/04, tilek**ke** 0116/04 0378/03

+ko -33-

bolot**ko** 0102/02, cok**ko** 0269/02, çot**ko** 0271/01 1368/05, ok**ko** 0148/03 0489/04 0716/03 0731/02 0773/04 1013/01 1022/04 1263/01 1375/06, kızıl çok**ko** 0150/03, ortok**ko** 1026/02, ot**ko** 0109/04 0188/01 0271/02 0275/02 0310/04 0311/04 0324/04 0365/04 0658/03 0719/04, sot**ko** 0056/01 0109/02, tokmok**ko** 0860/01, top**ko** 0109/01 0623/02 0789/03 0797/04 1457/03

+kö -54-

ayçürök**kö** 1401/05, bürküt**kö** 0173/04, cürök**kö** 0026/02 0135/02 0580/01 0922/03 1337/04 1482/04, çöp**kö** 0713/04 0824/04, köç**kö** 1477/01, kök**kö** 0016/03 0065/01 0089/03 0164/04 0167/02 0385/04 0624/02 0749/01 0782/03 0902/03 1078/01 1100/01 1180/02 1204/03 1417/01, köpçülük**kö** 0055/04 0442/02 0788/02 1315/03, köp**kö** 0440/01 1191/01 1383/05, küç**kö** 0624/04, künös**kö** 0206/04, kürök**kö** 0580/04, küröş**kö** 0206/01, ökümöt**kö** 0363/03, ölbös**kö** 1257/02, ölböş**kö** 1249/02, ölük**kö** 1071/01, ömürlük**kö** 1401/38, ört**kö** 0719/01 1316/03, töş**kö** 0375/04 1053/03 1209/01, töşök**kö** 1460/04, tübölük**kö** 0345/03 1325/02, tünök**kö** 1390/19, tüş**kö** 1029/01 1339/02 1405/01

+GAn / +GOn (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zaman eki)

-kan

Teklik 3. Şahıs -22-

çap**kan** 0341/04, aç**kan** 1474/02, ak**kan** 0005/02 0026/06, alış**kan** 0020/01, bas**kan** 0063/02, carat**kan** 0488/02, çaç**kan** 1063/02, tap**kan** 1458/04, uç**kan** 0010/04, çık**kan** 0612/04, art**kan** 1031/04, ayt**kan** 0894/04, carat**kan** 1061/04, kıyrat**kan** 1293/04

oynop cat**kan** 1170/03, *(ırbap)* cat**kan** 0061/04, can talaş**kan** 1051/01, kaza tap**kan** 0341/02, kep ayt**kan** 0894/02, möñgü bas**kan** 1334/08, op tartış**kan** 1433/01

Çokluk 3. Şahıs -1-

köl tolkut**kan** 0387/01

-ken

Teklik 3. Şahıs -16-

cet**ken** 1262/04, et**ken** 1282/02 1282/04, ket**ken** 0946/02 0962/01 1176/02 1186/03 1282/01, meltiret**ken** 0817/02, sep**ken** 0962/02

cet**ken**dir 0948/02, ket**ken**dir 0948/04

çıgıp cet**ken** 1429/04, kastarın tik**ken** 0018/05, kant**-ken** eken 0419/03, ötüp ket**ken** 1093/02

Çokluk 3. Şahıs -2-

ket**ken** 0748/04 1182/02

-kon

Çokluk 3. Şahıs -1-

tomolot**kon** 1212/02

-kön

Teklik üçüncü şahıs -8-

çök**kön** 0302/04, körsöt**kön** 0009/02, öç**kön** 0760/02, öt**kön** 0299/01 0760/04, söölönttöt**kön** 0062/04, tök**kön** 0299/02, ırgıp tüş**kön** 1173/01

Çokluk üçüncü şahıs -2-

ös**kön** 1308/04, öt**kön** 1214/04

-gan

Teklik üçüncü şahıs -47-

aldasta**gan** 0377/03 0636/03, al**gan** 0051/04, ayrıl**gan** 1424/04, cabıl**gan** 0564/04, caraktan**gan** 0619/04, cazıl**gan** 1093/04, çandırla**gan** 0635/01, caralgan**gan** 0347/02, caratıl**gan** 1311/02 1312/01, caz**gan** 1063/01, cuu**gan** 0009/04, kal**gan** 0026/04 0312/03 1136/03 1207/04 1256/01 1423/01, kapta**gan** 1155/04, kıl**gan** 0774/02, kamın**gan** 0222/04, kapta**gan** 1155/01 1155/02, kaptal**gan** 1432/02, kıl**gan** 0772/01 0772/02, koçkuldan**gan** 1137/02, kuçakta**gan** 1433/02, sun**gan** 1244/04, taanı**gan**

0961/04, taanıl**gan** 1129/04, tur**gan** 0053/04 1374/01, uktа**gan** 1281/02, zakımda**gan** 0662/04, zıñkıy**gan** 1344/04

karşılık kıl**gan** 0047/03, kaynap kal**gan** 1145/02, sel kıl**gan** 1292/02, cetip kal**gan** 1003/04, kadaktay tur**gan** 0466/04, kolun sun**gan** 0985/02, sörö kıl**gan** 0347/04, tuu kıl**gan** 1187/02, *(karıp)* kal**gan** 1086/01, *(talap)* kıl**gan** 0411/02

Çokluk üçüncü şahıs -4-

bar**gan** 1153/04, capırıl**gan** 1213/04, kak car**gan** 0958/03, talpın**gan** 0878/04

-gen -21-

ber**gen** 1292/04, bil**gen** 0798/03, bildir**gen** 0285/04 0777/04, de**gen** 0289/01 0289/02 0289/04, ezil**gen** 0581/02, kel**gen** 0046/04 0503/04 1362/06, kesil**gen** 0581/01, kirgiz**gen** 0527/03, min**gen** 0290/04 1035/01 1035/03, sekir**gen** 0453/01, tegeren**gen** 1423/02, temsele**gen** 1371/03, teşil**gen** 0581/04

süylöy ber**gen** 1465/04

Çokluk üçüncü şahıs -2-

colgo kel**gen** 0730/02, tutkun kel**gen** 0349/02

-gon

Teklik üçüncü şahıs -11-

bol**gon** 0145/01 0388/02 0562/02 1145/04 1343/08, kon**gon** 0326/02, koy**gon** 0911/02

çatak bol**gon** 1345/07, uşul bol**gon** 1362/02, ayrı bol**gon** 0326/04, sünnöt bol**gon** 0360/02

-gön

Teklik üçüncü şahıs -14-

böl**gön** 0350/01 0350/02, cüktö**gön** 0473/04, cür**gön** 0797/01 0797/02, mögdö**gön** 1371/03, öl**gön** 0350/04 0570/02, örttöl**gön** 1143/02, süy**gön** 0469/04, türmöktöl**gön** 0692/01,

atıp cür**gön** 0786/04, canday kör**gön** 0798/03, küdör üz**gön** 1173/02

Çokluk üçüncü şahıs -3-

kötör**gön** 1403/04, köm**gön** 1456/02, *(keyip)* cür**gön** 0641/04

-GAn / -GOn (Sıfat fiil eki)

-gan -470-

açın**gan** 0769/03, açpa**gan** 1363/05, agız**gan** 0089/01 0546/01 0752/01 1393/15 1397/02, alba**gan** 1401/19, aldasta**gan** 1474/01, al**gan** 0776/04, alısta**gan** 0405/03, ardaktal**gan** 0726/03, arsaktal**gan** 1172/02, artın**gan** 1389/01, asın**gan** 1374/03, atıl**gan** 1340/04, atpa**gan** 1391/01, ayda**gan** 1399/19 1401/35, aylan**gan** 1172/01, ayrıl**gan** 0354/04, aytıl**gan** 0113/01 0313/01, bagın**gan** 0222/01, bakıray**gan** 0424/03, bakır**gan** 1435/01, bakpa**gan** 1401/16, balcala**gan** 1212/03, balkı**gan** 1396/08, barba**gan** 1393/06, bar**gan** 0350/01 1360/05 1362/05, baspa**gan** 1419/02, başta**gan** 0185/01, bayka**gan** 1004/03, baylan**gan** 0564/04 0582/01, bılçıy**gan** 0627/01, borkulda**gan** 0422/03, bula**gan** 1390/09, bura**gan** 1395/06, bural**gan** 1288/04, buz**gan** 1387/03, caadır**gan** 1384/05, caa**gan** 0773/04 0828/04 0845/03 1013/01 1446/02, cabıktır**gan** 1336/02, calında**gan** 1152/02 0272/01 0437/04, caltıra**gan** 0111/02, cançıl**gan** 0338/04, canda**gan** 1401/20, can**gan** 1105/03, cara**gan** 0905/03, caraktan**gan** 0379/02, caralan**gan** 0081/04 0769/03 0886/01 1062/01 1334/07, caralan**gan** 0081/04 0769/03, caral**gan** 1062/04, carıl**gan** 1442/03, carkılda**gan** 1047/01, carkıra**gan** 0103/03 0276/01, castan**gan** 1337/06, caşa**gan** 0806/011401/39, caşı**gan** 1394/10, catpa**gan** 0472/04 1390/20, cay**gan** 0438/03, cayla**gan** 1399/20, caynа**gan** 0122/03 0300/03 1309/03 1390/11 1390/14 1401/29, cazba**gan** 0764/01, caz**gan** 1175/02, cıl**gan** 1264/03 ,cırtay**gan** 1382/04, cıy**gan** 0278/02 0278/04, cuu**gan** 0092/03 0479/03, cum**gan** 0082/01, çabıl**gan** 0486/04, çaçılba**gan** 1158/01, çakır**gan** 1365/06, çal**gan** 1341/03, çalkı**gan** 0086/01 0505/02 1396/04, çalın**gan** 0003/02, çamın**gan** 0564/01, çappa**gan** 0021/05 1401/15, çarça**gan** 0236/04 0891/03, çarda**gan** 1393/04, çaypal**gan** 1377/03, çayna**gan** 0008/04, çıñal**gan** 0765/04, çırılda**gan** 0340/01, çırma**gan** 1067/01, çoyul**gan** 0508/02, çura**gan** 1395/10, çuruldа**gan** 1160/03, ıñılda**gan** 1206/03, ırda**gan** 0083/04

0230/03 ırdal**gan** 0134/01, ırgı**gan** 1203/01, ışkır**gan** 0202/01, ışta**gan** 1401/14, ıyla**gan** 1398/04, kaala**gan** 0361/02, kakır**gan** 1423/03, kalday**gan** 0406/02, kal**gan** 0019/05 0048/03 0087/03 0118/04 0386/03 0591/03 0643/04 0645/01 0778/01 0793/02 0880/03 0886/04 0919/03 0949/03 0957/04 0981/02 0986/03 1104/01 1013/03 0154/031167/03 1186/04 1334/10 1338/05 1370/03 1431/04, kalkı**gan** 1380/02 1396/06, kalkılda**gan** 1290/01, kamal**gan** 0592/01 0671/04 0771/03, kamın**gan** 0564/02 0740/01, kapta**gan** 0366/02 1203/04 1209/04 1391/02 1419/04, karar**gan** 0097/01 0925/03, karatıl**gan** 1312/02, karı**gan** 1398/03, karkay**gan** 0635/01, karma**gan** 1393/08, katta**gan** 1401/18, kayna**gan** 0226/01 1401/31, kayra**gan** 1401/26, kaytar**gan** 1376/07, kaz**gan** 0348/02, kazıl**gan** 0512/04, kıl**gan** 0259/02 0293/01 0305/04 0321/02 0632/03 0773/01 1141/04 1199/03, kıncıl**gan** 1005/03, kır**gan** 1342/01, kırıl**gan** 0746/02 1371/12, kırkıl**gan** 0992/03 1317/01, kışta**gan** 1401/13, kıynal**gan** 0486/01 0562/01 0578/03 1376/02, koru**gan** 0648/03, koşul**gan** 0504/01, kubar**gan** 0524/03 0750/02, kula**gan** 1390/10 1395/02 1458/04, kulpun**gan** 0279/02, kulpur**gan** 1393/09, kur**gan** 0407/01 0560/03 0923/02 0166/04 1391/03 1399/22 1440/01, kutul**gan** 0808/01, mıktısın**gan** 0622/04, naalı**gan** 0260/02 1413/01, obdul**gan** 0366/01, oltur**gan** 0045/03 0438/01 0954/02, otur**gan** 0270/01, sagın**gan** 1478/04, sakta**gan** 1390/17, salbıra**gan** 1032/03, sal**gan** 0455/04 0509/03 1153/02, sama**gan** 0863/02, samtıra**gan** 1372/07, sapırıl**gan** 1291/02, sargar**gan** 0088/04 1067/03, sayra**gan** 0226/02 1390/12 1390/16 1401/27, sın**gan** 0441/04 1278/01 1333/05 1333/13 1336/04 1387/05 1415/03, solu**gan** 0031/05, sorul**gan** 0396/04, sozul**gan** 0085/03, sula**gan** 1395/04, sun**gan** 1096/02 1437/02 1466/04, sunul**gan** 0317/01 0795/04, sura**gan** 0540/02 1110/03 1395/12, suu**gan** 0983/02, suysal**gan** 0317/02, şagıra**gan** 1390/23, şalbıra**gan** 0635/02, şañda**gan** 1393/01, şılın**gan** 0580/04, şılkıy**gan** 1423/04, şıñgıra**gan** 1038/01, şıpır**gan** 0815/03, taanı**gan** 0260/01, tabıl**gan** 1368/01, tagın**gan** 0003/04 0222/02, tala**gan** 0748/03, talpın**gan** 0303/01 0540/04 1072/03 1145/03 0127/04 1371/08, tam**gan** 1070/03 1087/02, tamılcı**gan** 0135/01 1307/02, tapta**gan** 1391/04, taşı**gan** 1394/09, tayba**gan** 1401/33, taygalan**gan** 1439/01, tayrañda**gan** 0367/02, tınba**gan** 1392/03, tın**gan** 1312/04, tolku**gan** 0661/01 0829/03 0916/03, tolkunda**gan** 0358/01, tur**gan** 0069/02 0140/03 0175/01 1230/03 0372/03 0373/01 0396/02 0415/03 0426/04 0428/01 0964/03 1348/03 1375/09 1379/05 1437/01 1448/02

1454/021473/04 1481/03, tuu-gan 0090/02 0090/04 0919/03 0944/03 1441/03, tuul**gan** 0862/01 tuyba**gan** 1398/06, tuyla**gan** 1398/02, tuzda**gan** 0916/02, ura**gan** 1395/08 uçur**gan** 0001/01, ur**gan** 0577/03, ukpa**gan** 0802/01 0837/03, uulandır**gan** 0159/01, umtul**gan** 0529/01, uyal**gan** 0119/02, zañkay**gan** 0062/01 1482/05, zarla**gan** 1393/02, zarlan**gan** 0130/03 zıñkıy**gan** 0808/03

bar**gan**bız 1404/02, , camın**gan**dar 1461/02 , caz**gan**ga 0013/06, kal**gan**bız 0946/04 1404/04 1404/06, kal**gan**dar 0861/03 0865/01 1100/02 1258/04, kal**gan**dardın 0441/04, kal**gan**darga 0437/01, kal**gan**darı 0212/02, kal**gan**darın 0443/02 1336/03, kal**gan**dıgın 0397/03, karman**gan**ı 1328/03, kıl**gan**ı 0392/03 0508/04 0764/04 0783/03 1105/02 1134/02 1267/02 1344/091409/01, kal**gan**ın 0361/04 0577/02 0924/02, kıl**gan**ına 1364/02 ,kıl**gan**ıñar 0631/01, kır**gan**dar 1211/04, kır**gan**darın 0762/01, kırıl**gan**ın 0781/04 1439/03, kutul**gan**dı 0188/02, kutul**gan**ı 1333/06, tun**gan**ıbız 1257/02 1257/04, tur**gan**dar 0115/01 0649/04, tur**gan**dı 1100/03, tur**gan**ı 1448/02

alsırap tur**gan** 1378/01, aman kal**gan**ın 1385/01, atıp tur**gan** 0704/03, balkıp tur**gan** 1470/04, barıp oku**gan** 0920/03, başka sal**gan**ın 0532/02, bölüp tur**gan** 0366/04, buyrup tur**gan** 0966/03, bülük sal**gan** 0776/02, candan keçip tur**gan** 0365/03, canıp tur**gan** 1472/04, cay kal**gan** 0122/02 1415/01, caylap kal**gan** 1369/05, çaalıgıp kal**gan** 0485/03, çalkıp tur**gan** 1470/02, caray tur**gan** 0059/03, cep kal**gan**ın 0030/05, cırtıl**gan** tappa**gan** 1390/18, cöölöp kal**gan** 0337/03, cuu**gan** bolot 1070/03, çoçu**gan** boydon 0926/01, çotko sal**gan** 0271/01, coyo tur**gan** 1235/03, el başta**gan** 0407/03, esten tan**gan** 1007/03, ıylay tur**gan** 1466/02, kaalagan soñ 0272/03, kaldayıp tur**gan** 0839/03, kanat kakpa**gan** 1419/01, kan cutkur**gan** 0187/01, kan çıgar**gan** 0385/03, kan keçip tur**gan** 0004/06, kan küyüp tur**gan** 0877/01, kasiyet al**gan** 0899/01, kastaşıp kal**gan** 0457/03, kaytarıp tur**gan** 0599/03, kayta tur**gan** 1367/03, kesip tur**gan** 0774/01, keyip tur**gan** 0099/03, kızmat kıl**gan** 0959/03 0963/03 , kol sal**gan** 0384/03, kol sun**gan** 0660/04 0974/03, korgoy tur**gan** 0841/04 0893/03, kuçak cay**gan** 0634/03, ,kuurul**gan** 0032/05, kütüp tur**gan** 0168/04, küyüp tur**gan** 0985/01, meder kıl**gan** 1127/03, moyun bur**gan** 0407/04, opurap tur**gan** 0879/01, otko sal**gan** 0658/03, oylop tur**gan** 0402/03, oyun kıl**gan** 1218/03, öküttö kal**gan** 0880/01, sata tur**gan** 0291/03, soo kal**gan**ga 0383/04, süylöşö tur**gan**

0548/03, tañırkap tur**gan** 1390/03, tartıp tur**gan** 1470/01, tilek kıl**gan** 1289/03, tolkup tur**gan** 0111/01, topoloñ kıl**gan** 0915/03, turgan çakta 0331/03, turgan soñ 0233/03, tuz sura**gan** 0618/03, uçup tur**gan** 0696/03

al**gan**sıdı 1025/02, bayka**gan**sıp 0059/02, buzul**gan**sıp 0821/04, cum**gan**sıyt 0128/04, kılçay**gan**sıyt 1310/03, kuban**gan**sıyt 0058/02, maktan**gan**sıp 1379/07, otur**gan**sıp 0201/02, ozun**gan**sıp 0976/01, sun**gan**sıyt 0128/02, tarın**gan**sıp 1319/02, tarttır**gan**sıp 0186/01, tur**gan**sıp 1443/04, tur**gan**sıyt 0128/01 1234/04, ukta**gan**sıp 1451/04, ur**gan**sıyt 1115/02, uyal**gan**sıp 1478/03, zarıl**gan**sıp 1319/01 1319/04

cıynap al**gan**sıyt 0017/03, dok kıl**gan**sıp 0632/03, es al**gan**sıp 0790/01

-gen -192-

aldeylen**gen** 1272/03, belseñ**gen** 0101/04, ber**gen** 0680/02 0685/02, bil**gen** 0298/01 0688/01 0690/04 0797/04 0828/02 0966/02 1149/02, bilbe**gen** 0471/01 1343/08 1394/01, bez**gen** 0258/04, ce**gen** 1371/13 1401/34 1402/06 1453/03, çelkey**gen** 0626/04, cen**gen** 0744/01, cetpe**gen** 0211/01, çerdey**gen** 0244/04, çiri**gen** 1392/05, çertilbe**gen** 1292/03, çiybe**gen** 1394/04, de**gen** 0029/01 0078/01 0101/01 0108/01 0144/01 0179/01 0207/01 0220/04 0332/01 0342/01 0358/03 0359/03 0365/01 0376/03 0422/01 0494/03 0524/01 0529/04 0565/02 0586/03 0627/03 0675/02 0826/03 0859/03 0881/04 0883/02 0883/04 0890/01 0948/03 0957/03 1007/01 1242/04 1340/03 1341/05 1357/04 1389/12 1389/14 1389/16 1393/10 1401/44 1420/03, eele**gen** 1369/08, eerçi**gen** 0538/02, elir**gen** 0481/03, elkinde**gen** 1166/01, emgekte**gen** 0158/03, epte**gen** 1394/11, eskir**gen** 1445/02, ilbe**gen** 1393/11, il**gen** 0393/03, işen**gen** 0264/01, işenbe**gen** 1281/01, iyreñde**gen** 1442/03, izde**gen** 1138/01, kekte**gen** 1394/12, kel**gen** 0042/03 0209/02 0279/01 0329/03 0520/03 0543/01 0666/03 0680/01 0942/02 0942/03 1100/01 1342/06, ker**gen** 0730/04 0752/03, keril**gen** 0553/01 1297/02, ketir**gen** 0248/03, ketpe**gen** 0846/01 1393/13 1394/14, kirbe**gen** 0471/02 0700/03, kiyil**gen** 1394/08, kiyin**gen** 1394/07, menmensin**gen** 0277/03, mensin**gen** 0418/02 1022/04 1057/04 1172/01 1290/04 1308/01 1339/15, miñ**gen** 1009/04, min**gen** 0622/02 1061/01 1123/01 1149/04 1177/04 1424/04, nikele**gen** 0339/03, sekir**gen** 0882/04, serpilde**gen** 0081/01, sez**gen** 1282/03, şekten**gen** 0813/03, şerden**gen** 0799/02, tekçey**gen** 0622/04,

telmir**gen** 0124/04 0546/02, tenti**gen** 0031/06, tepsel**gen** 0595/03, ,tigil**gen** 1347/10, til**gen** 0619/02, tile**gen** 0539/03, tiybe**gen** 1394/02, tiy**gen** 0507/03 1219/01 1387/01, tiz**gen** 1353/01, sestey**gen** 0805/03

bil**gen**im 0084/02, bil**gen**in 1274/04, ber**gen**iñiz 1113/03, bilbe**gen**der 0414/03, bil**gen**der 1149/03, ceñil**gen**in 0777/04, de**gen**di 0421/02, kel**gen**i 0828/01, meele**gen**i 0817/01, miñ**gen**i 0465/03, min**gen**in 0336/04 1366/03, oktiy**gen**in 1024/01, tiy**gen**i 0356/04

ayta bilbe**gen** 0471/04, betteşe kel**gen** 1401/32, bıçak tiy**gen** 0766/01, col berbe**gen** 1016/02, el bil**gen**der 0375/02, kel**gen** bolçu 1044/04 ,kırgızçalap ber**gen**ine 1363/03, kabar tiy**gen** 1360/03, karmaşıp kel**gen** 0525/03, kaytıp kel**gen** 1342/02, kezekke kel**gen** 0606/03, kömö bilbe**gen** 1393/12, kuduret bil**gen** 0874/03, mült etpe**gen** 1283/03, surak cetpe**gen** 1393/14, şek keltir**gen** 0404/03, tars etil**gen** 0818/01, tuş kel**gen** 1168/01, zapkı ce**gen** 0394/03

ber**gen**sip 0034/04, cetpe**gen**sip 1370/07 1193/03, cipkir**gen**siyt 0996/02, de**gen**sip 0979/03 1331/05 1390/25, de**gen**siyt 0104/04 0169/04 0769/04 1011/04 1066/04, este**gen**sip 0066/04, este**gen**siyt 1428/04, kel**gen**sip 0137/03, temin**gen**sip 0702/03, ter**gen**sip 0002/01, tişten**gen**sip 0199/04, silkin**gen**siyt 1161/02

-gon -117-

bol**gon** 0505/03 0532/03 0962/03 0096/03 0239/03 0246/01 0246/02 0249/03 0253/03 0255/03 0299/04 0309/03 0326/01 0351/03 0443/03 0447/03 0451/03 0452/01 0452/02 0492/01 0493/03 0688/02 0922/03 0965/01 1190/01 1196/02 1247/04 1338/03 1346/03 1390/07 1390/08 1399/09 1400/05 1401/17 1402/11 1450/03, bolbo**gon** 1004/03, boroylo**gon** 1416/03, boylo**gon** 1392/04 1401/02, cogol**gon** 1322/04, comoktol**gon** 1416/01, coylo**gon** 1392/01 1400/03 1400/08, kotolo**gon** 0956/02, koybo**gon** 1399/17 1401/04, koy**gon** 0459/04, kozgo**gon** 1357/03, oo**gon** 1185/03, oylo**gon** 0909/02 1401/06, oyno**gon** 1392/02 1400/04, soldoy**gon** 0811/04 1399/08, sol**gon** 1411/01, sor**gon** 1141/02, soylo**gon** 1392/06 1400/06, şorlo**gon** 1339/18, tokto**gon** 1428/02, tol**gon** 0618/02 0722/02 1047/03 1127/02 1144/03 1224/02, tolgon**gon** 1421/03, tomsor**gon** 1147/03, toybo**gon**

0344/04 1399/18, tozoktol**gon** 0719/01 1018/03 1436/02, korgo**gon** 0854/03, kozgo**gon** 0007/01, tol**gon** 0231/03, toybo**gon** 0004/01

acına bol**gon** 0120/01, atagı bol**gon** 0292/03, ayrı bol**gon** 0326/04, darıya bol**gon** 0020/05, dayar bol**gon** 0050/04, demiş bol**gon** 1141/01, sakaday bol**gon** 0446/08, suu bol**gon** 0616/04, süyüp koy**gon** 0360/01, şer bol**gon** 0997/03, oyunçuk bol**gon** 0005/04, ubara bol**gon** 0462/03, zavım bol**gon** 0814/03

bol**gon**u 0074/01 0297/04, bol**gon**don 0137/02, bol**gon**du 1402/13, bol**gon**dugun 0433/03, bol**gon**uñ 1193/04, kon**gon**du 1372/04, kon**gon**u 0074/04, oyno**gon**dor 0785/03, tol**gon**u 0074/02

bol**gon**sudu 1120/01, bol**gon**sup 0923/04 1317/03, bolbo**gon**sup 1318/03 1449/04, coktо**gon**suyt 0724/02, korgon**gon**suyt 1055/01, onto**gon**suyt 0816/02, oylon**gon**sup 1072/02, sotto**gon**suyt 0724/04, tokto**gon**suyt 0724/01, tolgon**gon**suyt 1055/02, tordon**gon**suyt 1055/04, toy**gon**suştu 1272/04

-gön -144-

bögö**gön** 0326/03 1383/05, bölün**gön** 1400/01, büktö**gön** 0473/02, bülün**gön** 0809/04, bütpö**gön** 0551/04, cüktöl**gön** 1036/01, cürbö**gön** 1389/13 1394/05, cür**gön** 0307/03 0317/03 0473/03 0788/03 0894/01 0907/01 1399/21, dürbö**gön** 1394/06, kolkötör**gön** 0421/03, köksö**gön** 0198/01 0564/03 1385/13, körbö**gön** 1154/02 1294/02, kögör**gön** 0117/04 0769/04, kölbö**gön** 0022/02, könbö**gön** 0043/01 0043/02, kör**gön** 0228/01 0470/03 0482/03 0495/01 0556/03 0692/02 0849/04 0917/03 1244/01 1394/15 1456/04 1458/03 1484/02, körün**gön** 0263/03 0280/04 0459/01 0973/03 0978/01 1389/15 1400/02, kül**gön** 0216/04, kürcüy**gön** 0136/01, kürsüldö**gön** 1381/03, küy**gön** 0109/04 0292/02 0658/02 1333/14 1387/10, küygüz**gön** 0276/02, mögdö**gön** 0043/04, mömölö**gön** 0205/03, öböktö**gön** 1059/02, öl**gön** 0099/01 1258/03, ölbö**gön** 0347/03 0379/01 1288/02, öl**gön** 0250/03 0344/01 0368/02 0775/03 1085/02 1433/03 1461/03, ör**gön** 1383/01, örttö**gön** 1291/01, örttön**gön** 0133/02, süy**gön** 0271/02 0658/01 0884/03 1385/06 1473/02 1479/01, süylö**gön** 0372/02 0462/01, süz**gön** 0453/02, şököttöl**gön** 1331/03 1399/13, tögül**gön** 1383/03, türmöktöl**gön** 0821/02, tütpö**gön** 0473/01, tüy**gön**

0658/04 0732/02, üy**gön** 0678/03 1180/01, üyrön**gön** 0770/01, üzülbö**gön** 1293/01, biylep cür**gön** 0181/03

ölbö**gön**ü 0727/01, köm**gön**ün 0030/04, kör**gön**dü 0233/02, kül**gön**ü 0467/01, küy**gön**ü 0356/02, küy**gön**üm 0275/02, ölbö**gön**gö 1225/02, ölbö**gön**ü 1026/01, öl**gön**dör 0523/03 0728/04 1026/03, öl**gön**dördü 1088/03, öl**gön**dördün 0753/04, öl**gön**dü 0032/06, öl**gön**dügün 1071/02, öl**gön**ü 1322/03, öl**gön**ün 0030/02 1393/12, süy**gön**üm 0275/01 0312/03 0325/03 0356/01, üy**gön**üm 0275/04

canday kör**gön** 0426/03, canday süy**gön** 0732/01, canımday kör**gön** 0884/01, dayardık kör**gön** 1358/03, kan küy**gön** 0854/04, koldop cür**gön** 0411/03, korduk kör**gön** 0368/01 0370/02, köñül böl**gön** 0368/04, öküm sür**gön** 0346/03 1332/03, özdöşüp cür**gön** 0461/01, satılıp cür**gön** 0928/03, süyüp cür**gön** 0134/03, şaşıp cür**gön** 0183/03, tentip cür**gön** 0631/03, tiştep cür**gön** 1175/04, uçup cür**gön** 0663/04

cölön**gön**süp 1042/04, cür**gön**süyt 1181/02, çögör**gön**süp 1042/01, kötör**gön**süp 0656/03 1345/04, öl**gön**süp 0100/04, öñör**gön**süp 1042/02

-kan -262-

aç**kan** 0959/02, açık**kan** 0852/03, adaş**kan** 1161/04 1344/03 1390/21, ak**kan** 0221/02 0256/01 0257/02 0310/01 0311/01 0416/04 0589/01 0754/03 0821/01 1060/02 1087/02 1174/04 1278/02 1285/04 1333/03 1398/05 1411/03, alış**kan** 0459/02 0463/02 0769/01, aralaş**kan** 0063/04 1175/01, arbaş**kan** 1399/15, as**kan** 1145/02, at**kan** 0276/03 0390/03 0776/03 0837/03 1008/03 1232/01, aykaş**kan** 0125/04, aylant**kan** 0313/03, ayt**kan** 0007/05 0042/02 0070/04 0082/04 0184/03 0909/03 1241/03 1249/03 1402/04, bas**kan** 0001/05 0118/02 0192/02 0236/02 0260/03 0474/02 1333/15 1366/08, bastaş**kan** 1401/08, baylanış**kan** 1143/04, buyuk**kan** 0826/01 1448/04, çaalık**kan** 0789/04, cabış**kan** 0239/01, çaç**kan** 0004/03 0198/03 1142/04, cak**kan** 0424/03, canaş**kan** 1390/22, çap**kan** 0091/03 0386/02 1019/04 1399/03, carat**kan** 0305/03 0323/04 0456/01, carış**kan** 1397/06, caraş**kan** 0122/03, carat**kan** 0917/02 1185/02 1401/34, cat**kan** 0243/03 0258/01 0355/03 0605/03 0612/01 0684/03 0816/01 0839/01 1011/02 1039/04 1065/03 1071/03 1139/01 1222/02 1311/04 1339/03 1347/01 1401/24 1417/03 1419/03 1428/03 1472/03, çık**kan** 0001/03 0005/01 0010/02 0020/02 0037/05 0382/03 0498/03

0661/04 0718/03 0732/04 0831/03 0833/03 1401/36 1407/01 1408/03, çıtıraş**kan** 0622/03, coolaş**kan** 0840/01, coluk**kan** 0810/02, culkuldaş**kan** 0190/01, culkunuş**kan** 1293/03, çıdaş**kan** 0695/03, çuruldaş**kan** 0672/01,cut**kan** 0119/03 1185/04, ırdaş**kan** 1401/22, kaç**kan** 0787/04 1052/01 1213/04 1357/07, karaş**kan** 1390/26, karmalaş**kan** 0731/03, karmaş**kan** 1399/16, kastaş**kan** 1401/07, kat**kan** 0737/02 1294/01, kınalış**kan** 0279/04, kıñıldaş**kan** 1213/02, kızış**kan** 0672/01, ooluk**kan** 0131/04, sat**kan** 0060/04 0755/04 1368/03, sırdaş**kan** 1401/21, şaş**kan** 1102/04, taanılış**kan** 1140/04, talaş**kan** 0011/03 1021/01 1390/24, talat**kan** 0710/04, tap**kan** 0027/05 0060/01 0079/03 0857/01 1069/04 1258/02 1339/17 1437/03, tartış**kan** 0190/01, tart**kan** 0034/05 0440/04 0556/01 1425/01 1427/03, taş**kan** 0112/04, tat**kan** 1401/41, tokuldat**kan** 0200/01, uç**kan** 0729/03 0121/03 0248/02 0448/03 0449/03 0506/02 0767/03 1210/01 1410/01, uk**kan** 0023/01 0023/05 0357/03, uruş**kan** 0921/02, unçuk**kan** 0240/01

at**kan**ı 0846/01, ayt**kan**dın 0298/02, ayt**kan**ıma 1243/02, ayt**kan**ımdı 0409/01, ayt**kan**ıñ 0399/02 1365/03, ayt**kan**ına 1468/03, ayt**kan**ıñdı 1246/04, bas**kan**dar 0234/02, bas**kan**ga 0033/06, bat**kan**ın 0012/02, cat**kan**dı 0488/03, cat**kan**ın 0029/02 0029/04, çap**kan**dar 0387/01, çıdaş**kan**dar 1256/01, kaç**kan**dar 1232/01, kaç**kan**dardı 1278/04, kaç**kan**dardın 1237/02, kaç**kan**dı 0742/04 0788/01, kap**kan**ga 0526/03, tap**kan**ın 1300/03, tap**kan**ıñ 0796/01, uç**kan**darı 0677/04, uk**kan**ına 1363/07, uk**kan**dar 1363/04

aldap cat**kan** 1337/01, alıp cat**kan** 1348/05, atkıp cat**kan** 0171/03, bel baylaş**kan** 0860/03, börü tart**kan** 0335/03, burgup çık**kan** 0623/03, can talaş**kan** 0208/04 0616/01 1215/01 1381/05, canı çıkpay cat**kan** 1362/03, carkırap at**kan** 0118/01, caşıp cat**kan** 0170/03, cat**kan** bolçu 1108/03, ceñip cat**kan** 0624/04, çıga albay cat**kan** 0612/02, çıñap cat**kan** 0202/03, coo bas**kan** 0854/02, col tart**kan**dar 1141/03, iştep cat**kan** 0191/04, esten çık**kan** 0697/03, kaldayıp cat**kan** 0613/01 1395/14, kan kızıta ayt**kan** 1222/04, kaygı bas**kan** 1093/01, kele cat**kan** 0973/04, kenen bas**kan** 0150/02, kırgın bas**kan** 1330/08, kırıp cat**kan** 0762/04, kısıp cat**kan** 0188/03, kıyrap cat**kan** 1250/01, kol alış**kan** 0283/03, köşülüp cat**kan** 0245/02,köz kaykıt**kan** 1030/01, küküktöp cat**kan** 1377/01, minip barat**kan** 0456/02, ok at**kan** 1375/11, oynop cat**kan** 1068/03, ölüp cat**kan**ın 0012/04, süyröp cat**kan** 0367/03, tañ

şoolalap at**kan** 1222/01, tepselip cat**kan** 0458/03, tim cat**kan** 0630/01, tolup cat**kan** 1315/04, üyör bas**kan** 1333/12, zañkayıp cat**kan** 1420/01

at**kan**sıp 1021/03, bas**kan**sıp 1340/06, cat**kan**sışat 1170/02, cıynaş**kan**sıp 1104/01, çık**kan**sıyt 1067/04, kıyrat**kan**sıyt 0647/03, ırgıt**kan**sıp 0744/02, sırdaş**kan**sıp 1104/04, sıylaş**kan**sıp 1104/02, uzat**kan**sıp 1039/04

-ken -47-

ant**ken** 1012/01, cet**ken** 0746/04, çirkeliş**ken** 1030/03, deş**ken** 0125/03, kant**ken** 0432/02, keç**ken** 1388/07, kes**ken** 0288/01, ket**ken** 0133/01 0255/01 0334/03 0872/02 0899/03 1043/031410/03, kezeş**ken** 0025/01, betteş**ken** 0847/03, çek**ken** 0962/04 1317/01, demit**ken** 0656/01, eelik**ken** 0021/03, eerçit**ken** 1414/01, erkelet**ken** 1441/03, serpiş**ken** 0189/04, teyteyiş**ken** 0622/01, tizilişken 0373/03

cet**ken**der 1442/02, ket**ken**ibiz 1028/04, ket**ken**in 1325/04

açıp ket**ken** 0383/01, al ket**ken** 1424/01, alıs ket**ken** 0286/03, basıp ket**ken** 1291/04, cark et**ken** 0529/03, çurçur et**ken** 0380/01, ızırınıp kekeniş**ken** 0190/03, kan keçiş**ken** 0442/04 0661/02 1099/03 1404/01 1407/03, kunu ket**ken** 0805/03, küç cet**ken**in 1151/02, örttöp ket**ken** 1147/01, tişi ket**ken** 1302/03

çeç**ken**sip 0483/01, cet**ken**sip 0483/02, ket**ken**sidi 0705/04

-kon -5-

oynot**kon** 1090/04, sok**kon** 0031/02, toktoş**kon** 1389/06,

kork**kon**don 1372/03, kork**kon**dorun 0107/03

-kön -55-

büt**kön** 0690/01 0008/01 0123/041330/01 1333/03 1429/02, kütüş**kön** 0038/03, küt**kön** 0168/02 0179/03 0304/02 0885/01 1096/01 1330/04, ös**kön** 0087/01 0439/03 0881/01, öt**kön** 0001/05 0019/020 019/03 0020/03 0042/01 0135/03 0274/02 0299 /04 0386/01 0408/03 0431/04 0698/01 1045/01, sürt**kön** 0480/03, süzüş**kön** 0333/03, tök**kön** 0011/05, tüş**kön** 0139/01 0275/03 0526/03 1199/02 1352/03 1404/03, tüt**kön** 1330/02, ürk**kön** 1174/01 1260/02

süylöş**kön**ü 1332/12, öt**kön**dü 0037/04 1394/12

buralıp ös**kön** 0234/01, caş tök**kön**dör 0641/03, otko türt**kön** 0365/04

körsöt**kön**süyt 0169/02, büt**kön**südü 0175/02, körsöt**kön**süyt 0385/04, küt**kön**süp 1287/03, küt**kön**süşöt 1181/03, öt**kön**süp 0483/04, tüş**kön**südü 0988/03, tüzöt**kön**süp 0621/03

-GAn-bIz / -GOn-bUz (Çokluk birinci şahıs görülen uzak geçmiş zaman eki) -4-

bar**ganbız** 1404/02, kal**ganbız** 0946/04 1404/04 1404/06

-GAn–mIn; -GA–m / -GOn-mUn; -GO–m

(Teklik birinci şahıs görülen uzak geçmiş zaman eki)

-ka-mın -1-

tat**-ka-mın** 0029/06

-ga-m -4-

atır**-ga-mın** 0325/01, batır**-ga-mın** 0325/02, tatır**-ga-mın** 0325/04, kutul**-ga-m** 0660/03

-ge-m -4-

de**-ge-m** 0027/06 0300/01 0300/02 0300/04

-gö-m -4-

kör**-gö-m** 0025/04 1402/01, kör**-gö-mün** 0030/06, ötkör**-gö-m** 0025/06

-GAn-sIñ / -GOn-sUñ (Teklik ikinci şahıs görülen uzak geçmiş zaman eki) -1-

büt**-kön-süñ** 0306/03

-GAn cok / -GOn cok

(Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zamanın olumsuzu)

+kan cok

Teklik üçüncü şahıs -2-

çoçut**kan cok** 0297/01, uzat**kan cok** 0740/02

-ken cok

Teklik üçüncü şahıs -2-

ket**ken cok** 0180/04 1250/02

-gan cok

Teklik üçüncü şahıs -9-

aya**gan cok** 1450/02, bayka**gan cok** 1008/02, caktır**gan cok** 0283/02, erk kal**gan cok** 0628/04, kal**gan cok** 0585/04 1158/01 1012/01, kutul**gan cok** 0776/02, *(kalıstık)* kıl**gan cok** 0893/02

-gen cok

Teklik üçüncü şahıs -1-

titin**gen cok** 1013/01

-gön cok

Teklik üçüncü şahıs -2-

kör**gön cok** 1278/02, tüşün**gön cok** 0409/01

-GAn emes / -GOn emes

(Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zamanın olumsuzu)

-ken emes

Teklik üçüncü şahıs -5-

cet**ken emes** 1029/01 1442/01, keç**ken emes** 0634/02, ket**ken emes** 1472/02, aş-ıp ket**ken emes** 1029/02

Çokluk üçüncü şahıs -1-

ket**ken emes** 1442/02

-kön emes

Teklik üçüncü şahıs -2-

küt**kön emes** 1464/02, öt**kön emes** 1029/04

-gan emes

Teklik üçüncü şahıs -1-

kal**gan emes** 0729/02

-gon emes

Teklik üçüncü şahıs -2-

bol**gon emes** 0292/04 0302/02

-gen emes

Teklik üçüncü şahıs -1-

kel**gen emes**tir 0571/03

-gön emes

Teklik üçüncü şahıs -3-

köm**gön emes** 0346/02, kör**gön emes** 0346/04, öl**gön emes** 0346/01

-GAn-Im cok /-GOn-Um cok

(Teklik birinci şahıs görülen geçmiş zamanın olumsuzu) -3-

böl**gönüm cok** 0068/01, kör**gönüm cok** 0068/04, öl**gönüm cok** 0068/02

-GAn-bI / -GOn -bU (Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zaman soru)

-ken-bi

Teklik üçüncü şahıs - 2-

cet**kenbi** 0863/02, ket**kenbi** 0863/04

-kön-bü

Teklik üçüncü şahıs -1-

büt**könbü** 1183/02

-gan-bı

Teklik üçüncü şahıs -2-

caz**ganbı** 1166/03, cıynal**ganbı** 1315/03

-GAn belem / -GOn belem

(Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zaman soru *(pekiştirme edatı)* **)** -9-

boy sun**gan belem** 0250/02

cogol**gon belem** 1385/04, kon**gon belem** 0403/04, sol**gon belem** 0403/02, bol**gon belem** 0403/01

bas**kan belem** 1184/01, çaç**kan belem** 1184/04, şaş**kan belem** 1184/02, küt**kön belem** 0698/04

-GAn bolso / -GOn bolso (Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zamanın şartı) -1-

bol**gon bolso** 1323/01

-GAn bolso–m (Teklik birinci şahıs görülen uzak geçmiş zamanın şartı)

-1-

talpın**gan bolsom** 0024/05

-GAn imiş / -GOn eken; imiş (Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zamanın rivâyeti)

Teklik üçüncü şahıs -1-

tiy**gen eken** 1366/06

Çokluk üçüncü şahıs -1-

cıynal**gan miş** 0218/04

-GAn boldu; bolçu / -GOn ele; bolçu

(Teklik üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zamanın hikâyesi) -5-

bol**gon ele** 1144/01

cat**kan bolçu** 1082/02, 1108/03

tol**gon bolçu** 1139/02

al**gan boldu** 1042/02

-GAn ele-m (Teklik birinci şahıs görülen uzak geçmiş zamanın hikâyesi) -1-

telmir**gen elem** 0028/05

-GAnçA / -GOnçO (Zarf Fiil Eki)

-gança -6-

aydal**gança** 0143/03, bolgonun**ça** 0082/03 0403/01, batır**gança** 0705/02, burul**gança** 1003/03, toyguz**gança** 0998/03

-ganınça -1-

kal**ganınça** 0777/03

-gençe -1-

de**gençe** 0538/04, kel**gençe** 0668/02

-geninçe -1-

kel**geninçe** 1350/04

-gonço -2-

toy**gonço** 1385/16, bol**gonço** 1062/03

-gönçö -7-

kön**gönçö** 0227/02, kör**gönçö** 0227/01 0611/02, öl**gönçö** 0227/04 0611/01 1360/08, böl**gönçö** 0611/04

-gönümçö -1-
kör**gönümçö** 1237/03

-gönünçö -1-
öl**gönünçö** 0282/04

-kança -4-
bat**kança** 0304/03, közaç**kança** 1201/04 1261/03, tañat**kança** 1221/01

-kanınça -3-
aş**kanınça** 1009/03, ayt**kanınça** 1338/09, bas**kanınça** 0741/03

-kençe -1-

ket**kençe** 1274/02

-kenimçe -1-

ket**kenimçe** 1248/03

-konço -1-

cogot**konço** 0165/03

-könçö -1-

öt**könçö** 1386/01

-GAndA / -GOndO (Zarf Fiil Eki)

-ganda -14-

başta**ganda** 1277/03, cıgıl**ganda** 1425/03, ırda**ganda** 0302/03, kal**ganda** 0486/03, kısıl**ganda** 0075/02, oltur**ganda** 0732/03, sızıl**ganda** 1426/03, tur**ganda** 0259/03, zarlan**ganda** 0159/03, caz**ganda** 0002/02

baştap caz**ganda** 0006/02 0013/02 0033/02, türü buzul**ganda** 0101/03

-ganında -1-

kal**ganında** 1268/03

-gende -21-

de**gende** 0289/01 0380/01, 0432/03 0493/01 0526/01 0541/01 0757/01 0799/01 0872/010975/011114/01 1114/04 1117/01 1127/01 1259/01 1427/02, kel**gende** 0319/03, kir**gende** 1388/081396/03

karsıldatıp kir**gende** 0195/03, şaşa şilte**gende** 1002/03

-gondo -7-

bol**gondo** 0353/04 0487/03 0896/01 1414/02, oylo**gondo** 1279/02
at koy**gondo** 0981/02, cigit bol**gondo** 0024/02

-göndö -3-

kör**göndö** 0477/01 1442/04, öl**göndö** 0477/04

-kanda -8-

ayt**kanda** 1336/02, barat**kanda** 0694/03 0738/03, bas**kanda** 0006/06, çık**kanda** 0352/03, şaş**kanda** 0033/04
ermek kılıp atış**kanda** 1191/03, kökölötüp barat**kanda** 1079/03

-kanında -1-

cat**kanında** 0706/03

-kende -25-

cet**kende** 0491/021372/01, deş**kende** 0141/01, kant**kende** 0132/04 0149/02 0177/04 0307/04 0529/020592/02 0632/01 0632/02 0632/04 0841/01 0844/02 0877/02 0877/04 0922/02 0922/041017/03 1047/04 1059/03 1128/04 1248/02 1254/04

calp et**kende** 1054/03

-kenimde -1-

ket**kenimde** 0353/01

-köndö -1-

öt**köndö** 1014/04

-GAndAn / -GOnDOn (Zarf Fiil Eki)

-gandan -3-

kuban**gandan** 0745/01 1477/04, olturgan**dan** 0209/02

-genden -2-

ezil**genden** 0663/01, kesil**genden** 0663/02

-göndön -2-

küy**göndön** 0126/03, öl**göndön** 0591/03

-kandan -2-

cat**kandan** 0592/04, tamga bas**kandan** 0498/04

-kondon -1-

korkkon**don** 1372/03

-GAndAy / -GOndOy (Zarf Fiil Eki)

-ganday -36-

ayrıl**ganday** 0099/04, bagın**ganday** 0064/04, calçıl**ganday** 1282/02, calın**ganday** 0669/04, carıl**ganday** 0176/04 0669/02, çakır**ganday** 0273/02, kapta**ganday** 0725/02, malın**ganday** 0064/01, sakta**ganday** 0725/04, salın**ganday** 0669/01, sama**ganday** 0687/04, say**ganday** 0454/02, sın**ganday** 0018/02, şañşı**ganday** 0783/01, tagın**ganday** 0064/02, tal**ganday** 0821/01, tapta**ganday** 0725/01, tın**ganday** 0018/04, toñşu**ganday** 1374/07, tur**ganday** 0161/02 0460/04 0736/04, ur**ganday** 0460/02, kuban**ganday** 0058/03, çagıl**ganday** 0673/03, say**ganday** 0514/04 0851/01

kan cuu**ganday** 0717/03, keçip tur**ganday** 0129/03, ört çal**ganday** 1180/04, talak kıl**ganday** 0853/01, tañ kal**ganday** 0736/02 1102/01, uulap kır**ganday** 0018/06, zamanası kuurul**ganday** 0801/03

-gendey -14-

bezel**gendey** 0716/01, çiy**gendey** 0308/01, kel**gendey** 0005/03 0542/04, kezen**gendey** 0716/02, mertin**gendey** 0710/02, şişi**gendey** 0627/01, tiy**gendey** 0308/02 0834/02 0870/01 1394/06, tepse**gendey** 1157/04, ciyirken**gendey** 0209/04, sez**gendey** 0605/04

-gondoy -7-

bol**gondoy** 0731/04, boyo**gondoy** 1479/03, oylon**gondoy** 0225/04, tol**gondoy** 0017/06, koşpo**gondoy** 1395/03

tak bol**gondoy** 1416/04, tozok bol**gondoy** 0017/02

-göndöy -15-

kütpö**göndöy** 1275/03, küy**göndöy** 0309/04, öl**göndöy** 1381/06, süy**göndöy** 0309/02, tüşün**göndöy** 0429/02, cür**göndöy** 0463/02, kül**göndöy** 0463/01, küy**göndöy** 0464/02 0476/02, süy**göndöy** 0464/01 0476/01, tür**göndöy** 0463/04, tüy**göndöy** 0476/04, üy**göndöy** 0464/04, çayan tüy**göndöy** 0309/01

-kanday -19-

aş**kanday** 0468/01, bas**kanday** 0468/04, çap**kanday** 1261/04, kaç**kanday** 0498/01 1100/01, şaş**kanday** 0440/02, tap**kanday** 0549/02, taş**kanday** 0468/02, şaş**kanday** 0943/02, bas**kanday** 0035/03, bat**kanday** 0447/02 0454/03, buuluk**kanday** 0229/04, canaş**kanday** 0777/02, coluk**kanday** 0170/02, çak**kanday** 0447/01, tat**kanday** 0823/02, uç**kanday** 0447/04

küçtöp cat**kanday** 1378/05

-kendey -2-

sep**kendey** 0676/01 0760/02

-köndöy -3-

küt**köndöy** 0500/03, süylöş**köndöy** 1275/01, tüş**köndöy** 0568/04

-GAnI / -GOnU (Zarf Fiil Eki)

-ganı -2-

aldır**ganı** 0802/03

al**ganı** turat 0266/04

-geni -1-

min**geni** 0709/02

-gonu -1-

bol**gonu** 1257/03

-gönü -2-

çüçkür**gönü** 0423/04, kör**gönü** 0315/04

-kanı -1-

karmaş**kanı** 0111/04

+GI / +GU (Aitlik Hâli Eki)

+gı -27-

ar caktа**gı** 0788/03, aldımda**gı** 0683/04 1119/04, anda**gı** 0042/02 0059/04 1174/04, askada**gı** 0671/04, başta**gı** 1375/08, başta**gı**sı 0137/03, baya**gı** 0083/03 0170/03 0441/03 1121/03, canında**gı** 0425/01, cazda**gı** 0122/01, hanında**gı** 0954/02, kayda**gı** 0697/03, koktuda**gı** 0771/03, mañdayda**gı** 0162/01, mında**gı** 0421/03, oozunda**gı** 0293/02, suuda**gı** 0453/02, tagdırda**gı** 0965/01, tañda**gı** 0487/01, tolkunda**gı** 1220/01, turmuşta**gı** 0206/01, tutkunda**gı** 0115/03

+gi -9-

iyninde**gi** 0781/02, cerde**gi** 1143/02, çekte**gi** 1374/01, çette**gi** 0398/03 0541/02 0633/04, içte**gi** 0915/02, şiberde**gi** 0083/03, teti**gi** 0718/03

+gu -3-

coldo**gu** 1183/01, toodo**gu** 1052/04 1166/01

+gü -10-

cüröktö**gü** 1243/03, çöldö**gü** 0315/01 0448/02, köktö**gü** 0359/03 0503/01, köldö**gü** 0315/02, közündö**gü** 1346/06, tündö**gü** 0341/03, tündö**gü**döy 1324/03, üstündö**gü** 0709/04

+kı -12-

aldıñ**kı** 1159/04, abal**kı** 0185/01 1252/02, akır**kı** 0150/04 0518/04 1157/03 1286/04, alıs**kı** 0011/01, art**kı**lardan 1159/04, azır**kı** 0012/05 0126/04, baya**kı** 0186/03

+ki -9-

ber**ki** 0103/01, ber**ki**ler 1102/03, ber**ki**lerge 1072/04, erteñ**ki** 0412/02, ezel**ki** 0396/03, ilger**ki** 0431/04 0960/01, kadim**ki** 0269/02, kadim**ki**dey 0229/03

+ku -5-

murun**ku** 0082/01 1342/03, soñ**ku** 1223/02 1125/04 1226/03

+kü -9-

bügün**kü** 0027/05 0385/03 0895/03 1069/04 1173/03 1360/05, kün**kü** 0040/02, tömön**kü**sü 1280/01, tün**kü** 1173/04

-GIçA / -GUçA (Zarf Fiil Eki)

-kıça -1-

tañ at**kıça** 0379/03

-kiçe -1-

ket**kiçe** 0224/03

-gıla, -gile; -gula, -gülö; -kıla, -kile; -kula, -külö (Çokluk ikinci şahıs emir ekleri)

-gıla -20-

akta**gıla** 1197/04, al**gıla** 0379/04 0572/01 0865/02, aya**gıla** 0664/01, bar**gıla** 0395/03 0572/04 0933/04 0936/02, bayka**gıla** 0681/03 0793/01, çurka**gıla** 0734/03, kamın**gıla** 1194/04, kır**gıla** 0343/02, saktan**gıla** 0793/01, sal**gıla** 0865/04 0936/04, taşta**gıla** 0806/03,
bilip kal**gıla** 0933/02, kancar sal**gıla** 0572/02

-gile -6-

ber**gile** 0413/03 0832/01, kel**gile** 0428/02, min**gile** 0866/02, ala bil**gile** 0866/04, alıp kel**gile** 1402/09

-gula -17-

coy**gula** 0573/04, koy**gula** 0102/03, oy**gula** 0573/02, soy**gula** 0573/01, sun**gula** 0491/02, ur**gula** 0491/04, ak bol**gula** 0443/04, aman esen tur**gula** 0436/01, aman bol**gula** 0538/03 0869/03, at koy**gula** 0980/03, bat bol**gula** 0443/02, baykap tur**gula**

0931/03, esen bol**gula** 0530/03, mıktı bol**gula** 0492/03, sak bol**gula** 0443/01, toktop tur**gula** 0491/01

-gülö -6-

cür**gülö** 0859/01 0875/03 0950/01 1200/01, köm**gülö** 0935/04, baga kör**gülö** 0935/02

-kıla -6-

ayt**kıla** 0410/02 0848/02 0867/01 0937/04, çap**kıla** 0693/04, kaç**kıla** 0932/04

-kile -6-

cet**kile** 0934/04 1188/04, keç**kile** 0657/04, ket**kile** 0627/04 0934/02 1097/02

-kula -2-

cogot**kula** 0343/02, uk**kula** 0402/04

-külö -1-

cönöt**külö** 1366/09

-GIn, -GUn / -KIn, -KUn (Teklik ikinci şahıs emir ekleri)

-gın -11-

al**gın** 0879/03 1122/02, aya**gın** 0673/02, bar**gın** 0431/02 1122/01 1123/02, caşın**gın** 0733/04, caz**gın** 0034/03 0845/01, coldoş al**gın** 0431/01, colgo sal**gın** 1122/04

-gin -3-

ber**gin** 0207/02, cetkir**gin** 0187/04, işen**gin** 0034/06

-gun -7-

koy**gun** 0440/01, soy**gun** 0610/03 0756/02 kancar sun**gun** 0668/04, koş bol**gun** 0530/02 1098/03, koyo tur**gun** 0668/02

-gün -4-

cür**gün** 0905/02 1160/02, bere kör**gün** 0981/01, calgay kör**gün** 0423/03

-kın -8-

aç**kın** 0496/01, at**kın** 0496/04, ayt**kın** 0084/03 0219/03 0869/01 1116/02, kaç**kın** 1214/02, cakın bas**kın** 0496/02

-kin -4-

çert**kin** 0219/03, iç**kin** 1111/02, keç**kin** 0634/04, ket**kin** 1238/03

-kun -2-

toktot**kun** 0357/04, uk**kun** 0656/03

-kün -1-

öt**kün** 1375/04

-GU-sU kelet (Teklik üçüncü şahıs istek kipi) -1-

öl**güsü kelet** 0881/03

-GU-m kel-be-yt (Teklik birinci şahıs istek kipi olumsuz) -3-

oñ**gum kelbeyt** 0754/01, oyunçugu bol**gum kelbeyt** 0754/02, sor**gum kelbeyt** 0754/04

-GU -sU kelbeyt (Teklik üçüncü şahıs istek kipi olumsuz) -1-

öl**güsü kelbeyt** 0601/03

-GIs / -GUs (Sıfat Fiil Eki)

-gıs -6-

ayrıl**gıs** 0276/04, kara**gıs** 1418/03

can çıda**gıs** 0996/01 0142/01, köz çıda**gıs** 1377/02, satıp al**gıs** 0641/01

-gis -1-

bil**gis** 1357/08

-güs -2-

kör**güs** 0086/04 0093/02

-kıs -2-

çık**kıs** 1131/04, can ayaş**kıs** 0341/03

-kis -8-

köz cet**kis** 0090/03, san cet**kis** 1439/04, esten ket**kis** 1442/04, san cet**kis** 1291/03, ket**kis** boldu 0062/02 1243/03 1368/04 1387/07

-kus -4-

uk**kus** 0078/02, unut**kus** 1225/02, can uk**kus** 1049/04, unut**kus** bol 0035/04

-küs -1-

öç**küs** 1412/04

-e (Zarf Fiil Eki) -53-

keç**e** 1277/01, kesirlen**e** 0049/01, ket**e**t 1022/03 1339/04, mensin**e** 1455/04, sendel**e** 1033/03, temseleş**e** 1014/04, emgekteş**e** 0783/04

ber**e** albay 0579/03, ber**e** körgün 0981/01, bil**e** koyup 0107/03, bolk et**e** 1340/05, can ber**e** albay 0778/03, cark ettir**e** 1084/04, cibere albay 1295/02, kel**e** albay 0528/03, kel**e** catıp 0167/03 1447/03, ker**e** tartıp 1347/05, ket**e** albay 0252/03, ket**e** cazdım 1114/04, kir**e** kaçtı 0704/04, kir**e** berdi 1231/04, ket**e** berdi 1043/02, kel**e** cattı 1185/01, bez**e** berdi 1043/04, kel**e** cattı 1235/02 1476/04, kel**e** kaldı 0135/02 1283/02, ket**e** berdi 0706/04 1189/02, ket**e** cazdı 0678/04 1048/04, kırılıp ket**e** cazdadı 1374/08, kir**e** kaçtı 0701/04 0764/04, min**e** bersin 0377/04, tep**e** tepti 0374/02, tiz**e** saldı 0656/04, ket**e** cazdı 1228/03, bil**e** albay 1271/02, can ber**e** albay 0706/03 1065/03, kel**e** catıp 1011/01, ber**e** albaybız 0358/03, keç**e** ber**e**m 0158/02, kel**e** catkan 0973/04, betteş**e** kelgen 1401/32, kel**e** catam 0067/03, kel**e** cattı 0679/04, ber**e** albayt 0852/02, cet**e** kelip 1189/03

eken (Teklik üçüncü şahıs ek fiil duyulan geçmiş zaman) -11-

akça **eken** 1348/08, az **eken** 1406/02, baykuş **eken** 1366/02, cok **eken** 0958/01 0958/02 1233/02, pas **eken** 1406/04, prikazı **eken** 0809/03, söz **eken** 0895/01, tok **eken** 0958/04, uşul **eken** 1362/04

eken+biz (Çokluk birinci şahıs ek fiil duyulan geçmiş zaman) -1-

biz **ekenbiz** 0957/04

ele (Teklik üçüncü şahıs ek fiil görülen geçmiş zaman) -6-

bar **ele** 1307/03, cok **ele** 1413/03, çep **ele** 1330/05, köp **ele** 1308/03, körköm **ele** 1191/01, şok **ele** 1191/02

ele +m (Teklik birinci şahıs ek fiil görülen geçmiş zaman) -3-

men **elem** 0031/06 0122/04, mergen **elem** 0837/02

+ele +ñ (Teklik ikinci şahıs ek fiil görülen geçmiş zaman) -6-

azamat **eleñ** 0260/02, calgız **eleñ** 1238/02, den **eleñ** 0122/02, sen **eleñ** 0031/04 0122/01 0886/02

emes (Teklik üçüncü şahıs ek fiil şimdiki zamanın olumsuzu) -46-

acep **emes** 1188/03, akmak **emes** 0185/03, bul **emes** 1096/01, calgan **emes** 0042/02, celdet **emes** 0366/03, cok **emes** 1144/02 1175/04, çañ **emes** 0506/01, duşman **emes** 0973/03, kem **emes** 0602/01 0850/03, kez **emes** 0853/02, keziñ **emes** 0186/03, kerek **emes** 0181/04, kuday **emes** 0628/01, men **emes** 0521/01, mezgil **emes** 0399/03, mümkün **emes** 1365/07 1432/03, söz **emes** 0288/01 0853/04 0871/03, tañ **emes** 0506/02, teñ **emes** 0602/02, turmuş **emes** 0140/04, zañ **emes** 0506/04

taanır **emes** 1154/01, taanılar **emes** 0562/03, kılçayar **emes** 0253/04, ötör **emes** 1416/02, keter **emes** 1173/04, suurup alar **emes** 1331/07

cumuşu **emes** 0966/01, mildetim **emes** 0523/04, oyunçuk **emes** 0602/04, artık **emes** 1247/03, 1254/03, mezgil **emes** 1466/02, *(ıylay turgan)* **emes** 1466/03, enci **emes** 1466/03, kem **emes** 0602/01, kez **emes** 0850/03 0853/02, söz **emes** 0853/04 0871/03, teñ **emes** 0602/02

emes+pi (Teklik üçüncü şahıs ek fiil şimdiki zamanın olumsuzu soru) -14-

bular **emespi** 0846/02, cön **emespi** 0111/04, çot **emespi** 0272/04, köl **emespi** 0101/01 0111/01, kuş **emespi** 0282/01, möl **emespi** 0111/02, muz **emespi** 0282/04, ot **emespi** 0272/01 0985/01 1018/03, sot **emespi** 0272/02, tuş **emespi** 0282/02, uçur **emespi** 0854/04

emes+min (Teklik birinci şahıs ek fiil şimdiki zamanın olumuzu) -1-

mal **emesmin** 0291/03

+I / + U (Teklik üçüncü şahıs iyelik ekleri)

+ı -600-

adamı 0690/04, adatın 1389/09, adatınça 1260/01, adırın 1390/17, agımın 1355/06, akılınan 0674/02, alakanın 0438/03, alı 1023/01 1179/04, alın 1168/04, alkımınan 1298/01, amalına 1097/03, anıgın 0003/05 0828/02 , antın 1375/12, arbagı 0405/01, ar cagın 0482/02, argımagın 0441/02, arkanın 1347/05, arkarı 0096/01, armanı 0878/01 1343/07, artı 1046/03 1179/02, artın 0465/02 0727/04 1177/01 1185/04 1195/03 1373/11, artına 1253/04, artınan 1028/02 1192/02 1231/04, artında 0278/03 1008/03 1031/01 1031/03 1033/02 1330/07, astı 0088/01, astın 1228/03, astında 0350/03 1483/03, atagı 0286/03 0292/03, atagın 1197/04, atamanı 0704/02, atı 0389/02 0765/01 1262/01 1322/01 1322/02 1393/13 1416/01, atı coktun 1425/02, atın 0106/02 0685/02 0712/02 0833/02 1004/01 1005/01 1061/01 1208/02 1379/06, atınan 0479/04 0482/01 0931/02, atının 0483/01, atkanı 0846/01,

ayagı 1281/04, ayagın 1095/02, ayalı 0106/01 0674/01, aylı 0326/01 1158/01, aylın 0955/02 1186/02, aylınan 0504/03, aytkanına 1468/03, azabına 0187/03, baktını 0246/03, barçını 0096/02, barın 1183/01 1277/04, barına 0252/01, başı 0177/03 0271/03 0448/01 0568/01 1297/03 1309/01 1322/01 1322/02 1417/02, başı cok 0811/02 0874/01, başın 0025/04 0043/03 0137/02 0137/04 0140/01 0176/01 0198/04 0286/02 0357/02 0392/02 0395/01 0397/02 0398/04 0418/01 0554/02 0630/01 0656/03 0681/02 0714/01 0736/01 1011/02 0740/04 0750/01 0757/02 0784/02 0790/01 0790/04 0794/04 0802/02 0803/02 0821/03 0833/04 0912/01 0982/01 0990/03 0998/02 1005/04 1016/04 1025/01 1039/02 1072/02 1101/01 1166/02 1183/02 1214/02 1227/02 1306/04 1326/04 1337/02 1343/06 1345/01 1346/07 1395/01 1427/02 1443/01 1453/04 1457/01 1482/01, başına 0062/02 0074/04 1027/04, başınan 0562/04 1003/01, başında 0100/03 0136/02 0582/02 , baştalışın 0387/02, batışı 0624/01, batkagı 1375/02, batkanın 0012/02, bulagın 0754/03, cagı 0962/01 1265/02, cagın 0186/02 1465/01, cagınan 0199/02 1162/01 1260/04 1276/04, cagında 0081/03 0199/01 0199/03 1082/01, cakını 1054/03, cakının 0827/03, calı 0452/04, calın 0636/01, calına 0483/03 1207/01, canı 0602/01 0674/03 0691/03 0805/04 0812/02 1312/04 1362/03 1441/02, cañıltmaçın 1127/04, canın 0593/03 0654/02 0759/02 0787/02 0825/01 0898/02 1292/04 1327/04 1381/02, canına 0574/02 1025/02 1137/03, canınan 0230/02 1344/06, canında 0192/02 0220/02 0270/01 0425/03 0426/03 0522/03 0780/04 0882/03 1030/04 1343/08, canındagı 0425/01, canından 0855/02, canınday 0556/03, canındı 0536/04, caragı 0492/02, cardıgına 0182/02, carı 0271/02 1473/02, carın 0309/02 0339/03 1479/01, carına 0252/04 0537/01, carınan 0516/02, caşı 0279/01 0668/01, caşın 0006/01 0299/02 0357/04 0640/03 0642/04 0655/02 0752/01 0818/04 0904/02 1025/04 1070/02 1345/02 1346/05 1346/06 1468/01, caşında 0936/01, catkanın 0029/02 0029/04, catkanında 0706/03, cayı 0328/01, cayın 0327/04 0345/01 0661/02 1191/02 1192/03, cazdımı 1265/04, cazıgı cok1063/02, cep kalganın 0030/05, cılanı 1400/05, cılçıgı 1055/03, cılçıgı cok 0063/01, cılı 0663/03, cıñı 1100/02, cıtı 1395/06, cıynagı 1386/02, cubayı 0556/03, çaçı 0279/02 0568/04, çaçın 0758/01 1350/06, çagı 0269/02 1299/03, çagın 0877/03, carıgı cok 0671/03, çanagınan 1078/03, çakmagı 1429/03, çañı 0446/06, çıbırın 1400/03, çımçıgı 1400/04, çınarı 1395/02, çıragına 0342/03, çırın 0011/04, çoyunbaşın 0208/01

0620/01 0999/03, daamın 1113/04, dabışı 0114/02 0783/01, dabışın 0445/03, dañkınan 1396/02, dastanı 0269/01, datı 1416/04, daynı 1151/04 1281/04 1405/03 1433/07 1435/02, daynın 0969/04 1188/03, duşmanın 1074/01, duşmanınan 0776/04, duşmanısıñ 0756/0, erketayın 1463/04, gubernatırı 0048/01, hanı 0954/01, hanındagı 0954/02, ılımı 1111/03, ırı 0302/01, ırın 0114/03 0589/02, ırkı cok 1306/02, ırpı 1429/02, ıyın 0171/01, kaamıtın 0393/03, kaarı 0467/03 0858/04 1156/03 1157/03, kaarı 1480/04, kaarın 1237/01, kaarınan 0260/04 1481/02, kaarın tögüp 0046/03, kabagı 0600/01 0669/01 0890/03, kabagınan 1156/03, kabarın 0419/04 0572/03, kadırın 0262/04, kalgandıgın 0397/03, kalganı 0392/03 0508/04 0764/04 0783/03 1105/02 1134/02 1267/02 1409/01, kalganın 0361/04 0577/02, kalıbınan 1454/01, kalıbınday 0405/04, kalkı 0077/01, kalpagın 1014/03, kalpagında 1399/14, kandaylıgın 0171/02, kaltarı 1392/02, kamanı 1400/07, kamın 0402/03, kamına 0493/02, kamışın 1391/02, kanatı 1387/05, kanatınday 0279/03, kancarın 0802/03, canın 0186/04, kanı 0016/04 0135/01 0378/04 0584/01 0590/04 0596/01 0715/01 0715/02 1024/02 1438/04, kañılcarın 1304/01, kanı 1280/04, kanın 0295/01 0371/02 0525/02 0576/03 0617/02 0638/01 0664/01 0675/02 0676/01 0702/02 0708/02 0720/04 0747/04 0758/02 0758/04 0765/04 1023/04 1051/02 1063/02 1132/02 1141/02 1144/04 1211/02 1278/02 1290/03 1292/02 1328/04 1370/02, kanına 0204/04 0390/04 0493/04 0814/03, kanında 0192/04, karaanın 0930/02, karın 0144/03, karmanganı 1328/03, kabarı cok1344/05, kuralı cok 1184/03 1276/0, kılaarı 1194/03, kılganı 1344/09, kılganına 1364/02, kabagı 0470/01, kanın 0033/01, karşılıgın 0363/04, kastarın tik- 0018/05, kaşı 0279/04 0568/02 1193/03, kaşın 0357/01 0397/01 0427/02, kayıñı 1395/04, kayışın 0103/02, kaynı 0326/02, kayratı 0468/02, kılganın 0924/02, kılıçın 0489/01 0980/02 1084/04 1085/03 1122/02, kılıçında 0673/04, kılıçının 1073/03, kılıgı 0468/01, kılıgın 1351/02, kının 1120/04, kırdalında 1044/04, kırılganın 0781/04 1439/03, kırın 0865/04, kışında 1401/13, kıyalı 0167/02, kıyalın 0429/03, kıyalına 1337/01, kıymılı 0474/01 1039/03, kıyrı 1136/04 1158/02 1339/17 1371/05 1395/13, kıyrın 0027/02, kıyrında 1157/02, kızgaldagı 0300/03, kızı 0287/01 1190/03 1191/01, kızın 0029/04, kızının 1468/03, kızmatına 1362/11, malın 0288/02, kuçagınan 1472/01, kulagı 0455/01, kulagına 1341/06, kundagınan 1000/01, kuralı 1252/03, kuralın 0681/03, kuranı 0166/01, kurdaşına 1166/04 1287/04, kurmatın 1360/07, kurmatına

0967/01, kursagının 0297/04, kutulganı 1333/06, maalı 0487/03, maani cayın 1149/02, mahabbatı 1367/02, maksatı 1167/03, malı 0177/03 1162/03, malın 0142/03 0343/02 0344/03 0866/02 1139/03 1205/02 1401/16, mañdayın 1478/02, mañdayına 1479/04, mañdayınan 0381/01 0823/04, mañdayında 1326/03, maralı 1395/09, mıltıgı 0604/03, mıltıgın 1374/03, naçarın 0680/02, narı 1347/02, nasıykatı 0216/01, sabı 0397/01, sabın 0537/03, sabırı 1466/01, sakalı 1382/03, sakalın 0220/01, salmagın 0089/04, saltı 0405/03, saltın 0956/03, saltınan 0886/03, sanı 0452/02 0954/04 0955/01 1201/01, sanın 1143/03 1278/01 1278/04, sapatına 1332/09, sımbatı 0459/03, sını 0453/01, sıpatı 1283/03, sıpatın 0228/03 1389/10, sıpatınday 1307/01, sırdaşı 0729/01, sırı 0023/05 0422/01 0626/01 1153/03 1362/02 1362/04, sırın 0011/02 0385/03 1147/04 1192/03 1349/04 1364/10, sırtınan 0462/02 0469/04, suusarı 1392/01, şagın 0441/04 1333/13, şamı 0464/02, şamın 1333/07, kuçagında 0136/03, şarı 0615/02 1399/02, şarın 1171/01, şarına 0252/02, şarınan 0237/01 1380/06, şarında 0629/03, şatı 1416/02, şayı 1217/03, şaytanına 1193/04, şıyragı 0579/01, talaşı 0328/03, talın 1333/11, tamanı 0447/02, tamırı 0143/02, tamtıgı cok 0338/02, tañında 0192/01, tapkanın 1300/03, tarpı 1306/03, tarpın 1290/02, taskagı 0231/02, taşı 1309/04 1390/05, taşın 1269/01 1269/04 1345/04, tırpı 1429/04, tışına 1429/04, tuuganı 0104/03, tuuganına 0982/02, turganı 1448/02, tuyagı 0708/04, tuyagına 1168/03, tuzagın 1393/07, ubayın 0885/02, ukkanına 1363/07, unçukkanı 0202/02, uyalaşı 1473/01, uyalaşın 1464/03, ookatı bar 1388/05, turagı cok 1092/04, sapatı cok 1291/03, sanı cok 0614/03 1390/13, uyatı cok 0799/03, urmatı 0525/04, urmatına 0631/04, urpagı 0957/04, zamanı 0406/04, zarı 0082/04 1289/03, zarın 0083/04 0682/01, zatın 1061/04

+i -280-

belegi 0019/05, beti coktor 0425/03, bederindey 1339/01, belin 0483/01 0745/04 1219/02, beline 1399/03, bermeti 0499/02 1401/29, beti 0518/02 1064/02 1180/03 1223/01 1364/01, betine 0018/01, betin 0100/02 0496/01 0589/03 0638/04 0655/04 0696/04 0697/02 0697/04 0704/02 0716/03 0759/03 0998/04 1007/02 1015/02 1054/04 1318/02 1320/01 1338/10 1401/33, betinçe 1052/01 1066/03 1388/02, betinde 1248/01 1269/01, betine 0038/01 0065/02 0356/04 0418/02 0480/03 0768/01 0803/03 0817/04 1232/02 1233/01 1324/02, bilegi 1308/01,

bilgenin 1274/04, bilimi 1406/04, birdigi cok 0157/03, biyigi 0091/02, biyligin 0876/03, cemişi 0035/05, ceñilgenin 0777/04, ceñin 0193/02 1013/02, cerin 0200/04 0412/02 0592/01 1388/01, cerinde 0473/03 0909/03 0963/04, cerine 0762/03 1394/02, cigi 0018/03, cigiti 0425/01, ciligin 0396/02, cini kel- 1426/02, çeçekeyin 0108/03, çegin 1132/04 1226/03 1374/06 1376/07, çeñgeli 0004/02, çeçi cok 0821/02, çegi cok 0908/03, çenemi cok 0777/01, çeni 0608/04, çenin 0222/02 0510/02 0781/02, çeti 0819/01, çetin 1162/04 1376/01, çetinde 0787/01 0791/04 1188/01 1189/04 1248/02, çetine 1041/01, demin 1218/01, demine 0762/01, deni 0997/01 1220/04 1427/03, denin 1067/02 1219/04 1226/02, denine 0762/02, dilin 1139/03, ebin 1360/04, ebi cok 0616/02, eerine 1212/04, elesi 0925/04 0940/03 1111/04, elesin 0165/03, eli 0366/01 0367/01 0419/03, elin 0368/01 0755/04 0846/03 0918/02 1394/01, eline 0917/03, emçegi 0070/01, emgegin 1240/04, erdigine 0060/04 0351/02, erindey 0457/01, erki 0360/04 0602/02, erki cok 0064/04, erkin 1366/10, erkine 0007/06 1018/04 1399/17, erkinin 0205/04, esebi 1213/01 1233/03, esebi cok 1050/01 1065/02, esebin 0036/01, esi 0702/04 1344/07, esi ket- 1287/01 1344/08, esin 0766/02 1010/03 1083/03 1465/03, esine 0290/03, eşigin 0463/03, eteginde 0952/01, etin 1138/03 1304/02 1401/14, etine 1137/04, içi 0061/03 0103/01 0109/01 0642/04 0648/04 1353/05, için 0583/04 0736/04 1060/03 1071/04 1297/02 1364/06, içinde 0519/03 0682/03 0878/01 1105/03 1106/03 1342/04 1467/03, içine 0472/04 0476/04 1353/07, ilebi 0024/01, ilebin 0503/03, işi 0668/01 0858/01 0887/01, işin 0183/04 0293/01 0298/01 0865/02 0966/03 1128/01 1304/04, iynin 0050/01 1363/06, iynine 0510/02 1012/04 1015/03, iynindegi 0781/02, izi 1419/02, izin 0293/04 1264/03, kebin 0358/04, kegi 1126/02 1368/02, kelbeti 0467/02 0499/04, kelbetin 0009/02, kelgeni 0828/01, ketkenin 1325/04, ketmeni cok 1164/03, kezi 1222/01 1222/02 1222/04, keregi cok 0777/02, kırgızçalap bergenine 1363/03, kegi cok 1076/04, kiltin 0169/02 0769/02 1474/02, kimdigin 0933/04, kimine 0277/04, kirpigi 0454/02, kiyigi 0091/01, kiymin 0384/02 0709/04 0784/04 0808/04 1209/02, köp ekenin 1301/03, kudureti 0428/03, küç cetkenin 1151/02, meerimi 1152/01 1414/01, meerimi cok 0015/03 1061/03, meelegeni 0817/01 mildeti 0183/01, mildetin 0330/04, miñgeni 0465/03, mingenin 0336/04 1366/03, mizi 0368/03 1266/04 1387/02, mizin 0298/04 1128/02, ok tiygenin 1024/01, segizi 1263/01, segizine 0067/01, selin 0358/02, seline

1027/02, semiz**i**ne 0067/02, şer**i** 0888/03, şer**i**ndey 0457/02, tartib**i** 0619/01, tekeber**i** 0965/03, temir**i** 0984/02, tereñ**i**n 0632/02, ter**i** 0382/03 0450/01 0479/02, tileg**i** 0533/04 1444/03, tileg**i**n 0284/03, til**i** 1378/03, til**i** cok 1073/02, til**i**n 0325/04 0433/01 0795/02 1305/03 1363/07 1401/26, tilmeç**i** 0040/01 0050/01 0052/01, tilmeç**i**ne 0039/04, tiş**i** 1307/04, tiş**i** ketken 1302/03, tiş**i**n 0293/02 0298/02 0746/04 1083/02 1167/04, tiygen**i** 0356/04

+**u** -231-

bolgondug**u**n 0297/04 0433/03, bolgon**u** 0074/01 0250/04 0271/04, bolgon**u**n 0022/04, bolmuş**u** 1153/03 1242/01, bolmuş**u**n 1368/05, boor**u** 1435/04, boor**u**n 1138/03 1168/02 1297/04, boy**u** 1161/02, boy**u**na 1137/01, boy**u**nda 1431/03, bulbul**u** 0123/03 1401/42, but**u** 0779/01 0808/02 1279/03 1279/04 1287/02 1399/08, but**u**n 0995/03, buyrug**u** 0251/01 0251/04 0360/02, buyrug**u**n 0835/01, buyrug**u** cok 0965/02, buyrug**u**na 0180/03 0182/01 0629/01, cog**u** 0073/02, cog**u**n 0790/02, coldoş**u** 0734/01, coldoş**u**nun 0434/02, col**u** 0304/01 0320/01, col**u**n 0033/06 0112/03 0959/02 0960/01 0965/04 1275/02 1276/04 1338/04 1358/06, coob**u** 0297/01, col**u** bolsun 0440/03, cortog**u** cok 1401/01, cumuş**u** 0966/01, kol**u**n 0445/02, Cunuş**u** 1287/03, curt**u** 1068/03, çog**u** 0073/04, Çolponkul**u** 0391/01, door**u**n 0408/03, duldul**u** 1401/43, kızıl çog**u** 0073/01, koltug**u**nda 0423/01, kol**u** 0514/01 0579/02 0859/02 0946/01 0979/01 0985/02 0995/03 1166/04 1293/04, kol**u**n 0039/04 0054/02 0111/03 0128/02 0141/01 0144/02 0166/02 0214/01 0284/01 0340/04 0380/02 0415/02 0430/04 0444/03 0614/04 0642/01 0680/03 0703/03 0733/04 0779/01 0797/01 0800/04 0862/02 0959/04 0974/03 0975/02 0975/04 1074/02 1078/04 1098/02 1101/03 1102/02 1108/02 1117/02 1123/01 1175/02 1244/04 1254/02 1331/08 1336/06 1338/07 1363/10 1384/10 1385/16 1437/02 1445/04 1466/04 1478/02 1482/02 , kol**u**na 0229/01, kol**u**nda 0300/04, kol**u**nda cok 1388/03, kongon**u** 0074/04, kordug**u** 0291/04 0294/01, korkoktug**u**n 0800/02, kor**u** 1357/05, koyn**u** 1154/01 1187/03, koyn**u**n 0727/02 1461/02 , koyn**u**na 0445/04, koyn**u**na 1433/02, koyn**u**nda 0064/03 0066/01 0945/02 1339/03, kul**u**ndu 0423/03, kun**u** ketken 0805/03, kun**u** 0558/03 0756/01 1409/02, kun**u**n 1056/04, kuş**u**n 0341/04, kuş**u**nday 0455/04, kuyrug**u**n 0621/01 0711/01, moyn**u** 0212/01, moyn**u**n 0059/04 0076/01 0141/02 0144/04 0650/02 0652/02 0703/02

1224/02 1331/06 1443/02 1445/03 1453/02 1455/01 , moyn**u**na 0393/03 0518/01 1371/01 1457/02, murut**u**n 0524/03, nur**u** 0385/02, nur**u**n 0962/02 1165/01, og**u** 0776/03 1280/02 1376/03, og**u**n 0731/02 1270/04 1286/04, olut**u**n 1387/03, ooz**u** 1110/02, ooz**u**n 0077/04 0400/02 0707/04 0969/02 1081/01 1081/04 1320/04 1347/10 1480/01, ooz**u**ndagı 0293/02, ot**u** 0126/03 1312/03, ot**u**n 0065/04 0323/02 0437/04 1097/04 1144/03 1225/03, otuz**u** 1135/01, otuz**u**n 1277/02, og**u**n 0737/02, oy**u** 0673/03, son**u**n 0289/02, sot**u** 0345/02, tob**u** 1276/01 1342/05, tob**u**n 0376/01 1212/02 , tokoy**u**n 1390/15, tolgon**u** 0074/02 tolkun**u** 0007/01 0192/04 0267/03 1171/03, ton**u** 1294/01, tor**u**n 0891/01, tozog**u**na 0187/03, tukum**u**n 0018/06, tutkun**u** 1342/06, tutkun**u**nun 1363/10, tuş tuş**u**na 0141/02, tuz**u**n 0660/04, uç**u** 0021/04 0308/02 0892/03 0919/01 1073/03 1395/13, uç**u**n 0934/03, uç**u**nday 0455/01, uul**u** 0994/03 1401/09, uul**u**n 0177/04, zordug**u** 0294/02

+ü -338-

böcög**ü**ndöy 0670/01, bür**ü** 0124/01, bür**ü**n 0203/01, cön**ü** 0409/03 1146/04, cön**ü** cok 0183/03, cön**ü**n 0690/04, cön**ü**ndö 0797/03, cüg**ü** 1389/04, cüg**ü**n 1031/04, cürög**ü** 0157/02 0282/04 0669/02 0702/02 0782/02 1018/02 1282/04 1308/02 1452/01, cürög**ü**n 0007/03 0160/01 0990/02 1091/04, cürög**ü**nö 0184/04 1334/10 1339/06, cüz**ü**n 1115/03, çöb**ü**n 1229/04 1401/15, çötög**ü**nö 0054/02, döñ**ü**n 1391/04, gül**ü** 0123/01 0280/03 0282/03 1414/04, gül**ü**n 1067/04 1142/02 1142/04 1210/04, gül**ü**ndöy 0306/04, köb**ü**nün 0579/01 0579/02, köç**ü** 1216/03, köç**ü**n 1214/02, kökül**ü**n 0621/02, köl**ü**n 0882/02 1388/07, kömgön**ü**n 0030/04, köñül**ü** 0808/02, köñül**ü**n 0905/01 0909/04, köñül**ü**ndö 0160/03, köödön**ü**nö 0992/02, köön**ü**n 0765/02 1373/06, köör**ü** 1383/03, köpçülüg**ü** 1182/01, körk**ü** 1282/01, kör**ü** 0824/01 0857/03 0883/01 0915/01 0920/01, kör**ü**n 0323/04, köynög**ü**n 0193/01, közü 0115/04 0226/01 0276/01 0455/02 0460/03 0475/03 0738/02 0813/04 0818/03 0822/01 0988/04 1005/02 1093/02 1156/04 1343/01, közün 0052/02 0070/02 0076/04 0082/01 0099/02 0100/01 0103/04 0128/04 0154/04 0161/04 0176/02 0185/02 0273/04 0285/01 0331/02 0400/01 0573/02 0573/04 0626/04 0669/04 0679/01 0698/01 0706/04 0715/04 0786/02 0800/01 0815/04 0976/02 0976/04 1011/03 1012/03 1036/04 1078/02 1130/01 1234/04 1259/04 1295/02 1296/04 1297/03 1299/04 1337/02 1344/08 1363/08 1483/04,

közündögü 1346/06, közünö 0169/03 0475/03 0715/03 0772/03 0881/02 1127/02 1474/03, küçsüzü 1312/02, küçü 0397/03 0807/02 0807/04 1311/01 1314/03 1345/03 1423/01, küçügündöy 1150/04, küçün 0107/04 1284/01, külgönü 0467/01, külün 0343/03 0902/01, kündüzü 1339/04, künün 0500/03 1097/04 1408/04, künündöy 0306/02 0467/01, küygönü 0356/02, küyütün 0028/01, mülkü 0278/02 1138/02 1388/06, mülkün 1347/08, münötün 0416/01, münözü 0457/03, müyüzü 1035/01, öçün 0776/04 1251/04, ölbögönü 1026/01, ölgöndügün 1071/02, ölgönü 1322/03, ölgönün 0030/02 1393/12, ömürü 1339/02 1397/05, öndürü 1421/01, örügü 1390/08, ötköölün 1433/06, özü 0102/02 0109/04 0206/03 0272/02 0276/04 0391/02 0463/04 0730/01 0759/01 0763/03 0765/04 0956/01 0964/03 0966/03 1176/04 1179/03 1208/03 1311/01, özün 0461/02 0750/04 0759/01 1004/01 1180/04 1381/06, özünçö 0053/04 0155/04 0201/03 0923/01 0940/01 0951/03 1055/01 1135/03 1308/04 1438/01 1475/02, özündün 0557/03, özünö 0272/02 0277/01 0786/01, söögün 0864/02, söögünö 0030/01, sözü 0184/03 0276/02 0460/01 0849/02 0850/01 0895/01 1044/03 1116/03 1243/01 1249/03, sözün 0070/04 0079/01 0285/04 0401/02 0734/02 0795/01 0956/03 1007/01 1108/01 1127/01 1130/01 1134/01 1224/01 1351/04 1394/11 1465/01, sözünö 0881/04, sünnötünö 0629/02, sürötü 0014/03 0506/03, sürü 1483/01, sürün 0466/01 1210/02, sütün 1220/02, tölömüşü 0341/02, tömönün 0482/04, törü 0092/02 1146/02, töşün 0085/02 0193/02 0285/02 0714/02 0752/03 1209/02 1273/04 1428/03 1456/04 1478/04, töşünö 0214/01, körkü 0247/01 0247/02, tübü 0018/02 1433/05, tübün 0076/02 1110/04, tübündö 0351/04 0355/03 1224/04, tügü 1389/02, tündügü 0859/04, tünögün 1390/18, tünündöy 0467/04, türkün 0961/01, türü 0057/03 0101/03 0459/01 1147/01 1152/01 1409/03, türün 0140/02 0395/02 0736/02 0749/04 1051/03 1067/01 1142/01 1210/01, tüynün 0889/02, übü 1389/01, ümütün 0533/03, üñküründö 1332/05, ünü 0016/02 0173/03 0191/03 0194/03 0302/01 0334/04 0335/04 1118/03 1121/02 1195/01 1211/03 1227/01 1341/05 1449/03, ünün 0134/02 0468/04 0770/04, ünündöy 0306/01, üröyün 0036/03, ürpün 0961/04, üstü 0807/03 1039/01 1379/08, üstün 1228/03 1344/04, üstündö 0500/04 0806/03 0895/03 0986/01 1037/01 1047/03 1059/01 1170/03 1202/03 1373/03 1402/12 1446/04, üstündögü 0709/04, üstünö 0177/02 0699/03 1379/08, üyözü 1357/06, üyünö 0982/02

+ı, +i,+u, +ü (Belirtme hâli eki) -7-

men**i** 0078/04 0324/01 0932/01 1090/04 1108/04 1114/02, sen**i** 1248/03

+in (İlgi eki) -3-

men**in** 1238/04, meñ**in** 1243/03, sen**in** 0603/04

+un (İlgi eki) -1-

uul**un** 1258/03

+lAr / +lOr (Çokluk eki)

+lar -156-

aalıbay**lar** 1252/01, acı**lar** 0508/01, açka**lar** 0030/04 0519/02, agındı**lar** 0616/04, aldamçı**lar** 0375/03, alduu**lar** 0594/01 1325/03 1366/05 1378/09 1440/02, alduu**lar**dın 1236/01, alka**lar**dan 0333/02, anday**lar**dı 0410/04, ardaktuu**lar** 1256/02, arkı**lar** 1261/02, artkı**lar**dan 1159/04, aska**lar**dan 0722/01, aşuu**lar** 1418/02, attuu**lar** 1099/02, ayrı**lar** 0566/02 0580/01 0581/04, baatır**lar** 0854/03 0862/01 0944/01 0987/03 1308/03 1375/12 1409/02, baatır**lar**dın 1018/04, baba**lar**dın 0960/01, baka**lar** 1170/01, balatı**lar** 0205/02, başçı**lar** 0953/01, başka**lar** 0843/04, başka**lar**dan 1254/03, başka**lar**day 1111/03, başka**lar**ga 0227/02, bay**lar** 0622/04, bay**lar**dın 0177/03, cakşı**lar** 0109/02 0157/01 0835/03, cakşı**lar**ga 0211/02, cantay**lar** 0520/01, cardı**lar** 1032/04, catakçı**lar** 0099/03 0387/04, cıgaççı**lar** 0200/01, cılkı**lar** 1430/04, coru**lar** 0722/01 1296/03 1320/01, çalma**lar** 0567/01, çara**lar**dı 1362/07, çoku**lar** 0064/01, çuu**lar** 0340/02 1034/03 1121/01 1173/03 1198/02 , dalay**lar** 0287/02 0659/04, dalay**lar**dı 0219/04, dalay**lar**dın 1226/02 1297/02, dikar**lar** 0054/04, kaapır**lar** 0403/02 0408/02, kaapır**lar**dı 0404/03, kaapır**lar**dın 0959/02 0960/02, kabar**lar**dan 0106/04, kambar**lar** 1430/02 1456/01, kamçı**lar** 0374/03 0542/01, kamçı**lar** 0511/01, kancar**lar** 0583/03, karagay**lar** 0062/03, karga**lar**day 0619/02, karı**lar** 0380/02 1372/06 1403/03 1414/02,

karışkır**lar** 1297/01, kar**lar** 1417/04, karşı**lar**dın 0371/02, kaygı**lar** 0001/05 0236/02, kaygı**lar**dı 0231/03, kayrattuu**lar** 0172/01, kıyla**lar** 1401/07, kızay**lar**dın 1401/42, koyçu**lar** 1162/03, kozu**lar** 1161/03, kuda**lar** 0329/03, kuday**lar** 0018/05, kurbu**lar** 0273/01 0901/03 0907/01 0908/02, kurbu**lar**ça 0444/01, kurgur**lar** 0593/03, malduu**lar** 0072/03 0142/03 0159/02 0318/02 0854/01 1406/05, mıktı**lar** 0053/03 0109/04 0952/02 1359/03, mıktı**lar**dan 0374/04, mıktı**lar**dın 0045/03 0082/02, mınday**lar**dı 0043/02, mınday**lar**ga 1128/04, mırza**lar** 0155/03 0402/04, mırza**lar**dın 0277/03, mobu**lar** 1412/01, mobu**lar**dı 1156/04, nayza**lar** 0545/03 0983/03 0999/01, paygambar**lar** 0968/04, sahi**lar**dı 0959/03, sanaa**lar** 0446/02, sır**lar**dı 0020/05, suu**lar** 0124/04 0614/03 1173/01 1398/02, suu**lar**ga 0256/01 1410/03, şırgıy**lar**dı 0198/02, şorduu**lar** 0605/03, şorduu**lar**dı 0223/04, şorduu**lar**dın 0731/04, taksır**lar** 0049/02, turumtay**lar** 0204/01, urmattuu**lar** 0040/01, usta**lar** 0215/03 0379/03, usta**lar**dan 0201/01, usta**lar**dı 0208/04, usta**lar**ga 0196/02, uşu**lar**dan 1460/02, uşunday**lar** 1193/02, uu**lar**dı 0240/03, uy**lar** 1177/04 1426/01 1448/03

+ler -51-

ake**ler** 0549/04, berki**ler** 0938/02 1102/03 1229/01 1230/03 1261/01, berki**ler**ge 1072/04, biy**ler** 0244/04 0286/01 0958/03 1239/01, biy**ler**din 0339/02 0342/03, cer**ler**ge 0061/01, çiy**ler**di 1456/03, ee**ler**+i+biz 1147/02, ene**ler** 1163/02, er**ler** 0101/04 0393/03 0585/01 0914/01 1107/01 1057/04 1058/02 1147/03 1153/01 1331/09 1368/02, er**ler**den 0893/03, er**ler**di 0774/02 0899/03, er**ler**ge 0736/02 0831/04 0834/02, er**ler**im 0761/03, kedey**ler**den 0142/04, kedey**ler**din 0222/04, mergençi**ler** 0217/03 0764/01, şalk etme**ler** 0197/03 0984/01, şer**ler**+çe 0998/04, şirendi**ler** 0195/04, temir**ler**di 0197/01, temir**ler** 0566/01, tigi**ler** 0847/02 1043/02, tizmeçi**ler** 0380/03, zengi**ler** 1427/02 1428/04 1454/01

+lor -30-

Ala too**lor** 0062/01 1172/01, botko**lor**doy 0179/01, boto**lor** 1162/01 1330/01, coo**lor** 1225/01, corgo**lor** 0508/03 1401/01, çoçko**lor**du 0646/04, kankor**lor** 0587/04 0608/04, kankor**lor**dun 1368/03, kankor**lor**go 0710/03, koo**lor** 1172/04, koo**lor**du 0838/02, moldo**lor** 0787/01, oro**lor**go 0713/03, oşo**lor**don 1188/04, oşo**lor**dun 0792/03 1251/01 1309/01 oşo**lor**go 1364/04, sütkor**lor** 1140/03, too**lor** 1155/03

1369/02, too**lor**don 0010/03 0094/02, too**lor**du 0838/04, zoo**lor** 1172/02, zoo**lor**don 0750/04

+lör -37-

bilimdüü**lör** 1323/03, biröö**lör** 0654/01 0654/02 0654/03, börü**lör** 1370/10, börü**lör**gö 1219/03, cöcö**lör** 1387/05, cökör**lör** 0510/04 0994/03, cökör**lör**gö 0402/02, çendüü**lör** 0061/02, çendüü**lör**gö 0059/04, çerüü**lör** 1372/07 1374/04 1376/08, çürpö**lör** 0720/01, döö**lör** 0330/03 0401/04 0553/01, döö**lör**dün 0832/03, dükönçü**lör** 1140/02 1140/03, elüü**lör**gö 0218/02, estüü**lör** 0676/04, meelüü**lör** 0181/03, möñgü**lör** 1155/03, müçö**lör** 0015/04, ölmökçü**lör** 1026/03, sölpör**lör** 0999/02, tölö**lör** 0876/01 1214/04, töö**lör** 0574/03 1030/03 1346/01, törö**lör**dön 0658/02, tülkü**lör**gö 1219/03, üy**lör** 1147/01

+LArI / +LOrU (Çokluk üçüncü şahıs iyelik eki)

+ları -20-

alduu**ları** 1126/03, alma**ları** 1395/05, amır**ları** 0959/01, ara**ları** 1154/03, ara**ları**n 1103/01, azuu**ları** 1343/02, bay**ları** 1388/05 1394/09, cantay**ları** 0391/01, car**ları**n 1396/07, cara**ları** 0061/04, çuuda**ları**n 1455/02, dalay**ları** 0700/04, kır**ları** 0420/01, suu**ları** 1068/01, sır**ları**n 0417/02 0684/04 0916/03, tulku**ları** 1369/04, zar**ları** 0019/02

+leri -6-

er**leri** 0960/03 1126/02, dene**leri** 0718/04, dene**leri**n 1293/04, mee**leri** 1379/04, temir**leri**n 0202/03

+loru -3-

soo**loru** 1104/02, oy**loru**n 0414/03, oy**loru**nça 1184/04

+lörü -9-

ömür**lörü** 0726/03, bülö**lörü**n 0650/03 1098/01, cöcö**lörü**n 0721/03, çürpö**lörü**n 0719/03, kököy**lörü**n 0160/04, közçö**lörü**n 0721/04, üy**lörü**n 0810/03, üy**lörü**nön 1029/03

-mAk / -mOk (İsim-Fiil Eki) -28-

al**mak** 0417/03 0735/04 1269/03, al**mak** bolup 0148/01 0659/02, çak**magı** 1429/03, çap**mak** bolup 1343/03, cut**mak** bolot 0807/02, ırgıt**mak** 1167/04, kaç**mak** 1334/02, kayır**mak** 1371/10, kıl**mak** 1333/05, kıs**mak**tap 0222/03, kıs**mak**tasa 0056/03, kıyrat**mak** bolot 0876/04, kutkar**mak** 1256/04, kuu**mak** bolot 1430/04, sal**mag**ın 0089/04, sal**mak** 0209/03 0735/04 1269/03 1461/04, sal**mak** bolup 0148/02, sal**mak**tap 0220/03, tabış**mak** 1136/01 1153/03, tabış**mak**sıñ 1471/02, uguz**mak** bolot 0554/01

-mek -1-

kel**mek** bolgon 1338/03

-mok -1-

bol**mok** 1329/01

-mök -10-

öl**mök** 1247/01, tör**mök**tölüp 0615/01, tür**mök** 0636/02 1399/04, tür**mök**tölgön 0692/01 0821/02, tür**mök**tölöt 1180/02, tür**mök**tölüp 0799/01 1171/01, üy**mök** 1144/01

–mAk(çI) / -mOk(çU) (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs istek kipi)

-makçı

Çokluk üçüncü şahıs -6-

ayt**makçı** 1362/05, bar**makçı** 1359/04, kal**makçı** 1359/06, sal**makçı** 1359/02, ugul**makçı** 0392/03, col kıl**makçı** 1422/04

-mekçi

Teklik üçüncü şahıs -4-

ber**mekçi** 0840/02, kant**mekçi** 0695/04 1385/11, kel**mekçi** 0521/02

Çokluk üçüncü şahıs -1-

türtüp ciber**mekçi** 0148/03

-mökçü

Teklik üçüncü şahıs -1-

öltür**mökçü** 1117/03

–mAk(çI) -BIz / -mOk(çU) -BUz (Çokluk birinci şahıs istek kipi) -1-

(kabar alıp) tur**makçıbız** 0392/04

–mAk(çI) –sIñAr / -mOk(çU) -sUñAr (Çokluk ikinci şahıs istek kipi) -1-

soy**moksuñar** 0667/02

–mAk / -mOk (Teklik üçüncü şahıs istek kipi)

-mak -6-

bas**mak** 1334/01, çak**mak** 1334/02, kıl**mak** 1333/05, koşul**mak** 1044/02, uç**mak** 1334/02, taş**mak** 1334/01

-mek -1-

cet**mek** 0532/04

-mok -1-

bol**mok** 1178/04

-mök -1-

cür**mök** 1334/01

-mAk(çI) bele / mOk(çU) bele (İstek kipinin hikâyesi soru) -1-

sürt**mök bele** 0221/02

-mAk(çI) beken / -mOk(çU) beken

(Teklik üçüncü şahıs istek kipinin rivâyeti soru) -1-

çeç**mek beken** 0183/04

–mAk(çI) –BI / -mOk(çU) -BU (Teklik üçüncü şahıs istek kipi soru) -3-

kal**makpı** 0221/03

ce**mekpi** 0156/02, ceñ**mekpi** 0997/04

mAk(çI) boldu / -mOk(çU) boldu (Teklik üçüncü şahıs istek kipinin hikâyesi) -8-

almakçı **boldu** 0893/04, al**mak boldu** 0110/01 0138/01 0643/04,
kırgın sal**mak boldu** 0110/02, kazatka çık**mak boldu** 0377/02

ber**mek boldu** 0109/02

soy**mok boldu** 1006/02

-mAk(çI) ele-k / -mOk(çU) ele-k (Çokluk birinci şahıs istek kipinin hikâyesi) -2-

cırgap öt**mök elek** 1244/03, kör**mök elek** 0150/04

-mAk(çI) ele-ñ / -mOk(çU) ele-ñ (Teklik ikinci şahıs istek kipinin hikâyesi) -1-

kant**mek eleñ** 0079/02 0221/01

–mAk(çI) emes / -mOk(çU) emes

(Teklik üçüncü şahıs istek kipi olumsuz) -1-

keç**mek emes** 0634/01

+(ı)m, +(i)m, +(u)m, +(ü)m (Teklik birinci şahıs iyelik ekleri)

+m -49-

okuuçu**m** 1351/01, acı**m** 0382/02 0384/01 0975/03, aldı**m**dagı 0683/04 1119/04, aldı**m**dan 0016/01 0903/01, apake**m** 0536/03, apa**m**a 0869/01, arka**m**da 0090/03, ata**m** 0667/01, bala**m** 0228/02 0272/03 0440/04 0689/02 0822/03 0874/02 1396/02 1402/03 1402/06 1402/08 1440/04, bayke**m**der 0868/01 1467/01, caydarı**m** 0118/02 0305/02, cetimçe**m** 0034/05, ceti**m**den 1239/01, çaka**m** 0666/04, dene**m** 0026/06, eneke**m** 0935/03, eneke**m**e 1444/04, ene**m** 1238/04, ini**m** 0232/01, kabırga**m** 0036/06, karıya**m** 0540/01, kaza**m** 0295/02, kurbu**m** 0350/04 0351/01 0601/01 0668/01 0886/02 0887/02 1365/02, kurbu**m**dun 0351/02 0888/03, künü**m** 0531/04, mürü**m**dön 0883/03

+(ı)m -80-

acalı**m** 0887/03, agatayı**m** 0661/01, akıldaşı**m** 1238/01, akını**m** 1401/36 antı**m**dı 0012/06, arman**ım** 0532/04 0534/04 0687/03 1241/01 1241/02 1245/03, arz**ım** 0520/02, at**ım** 0435/03, aytkan**ım**a 1243/02, aytkan**ım**dı 0409/01, baldar**ım** 1390/01, baş**ım** 0025/02 0685/04 0689/03 1109/04, baş**ım**dı 0288/04 0295/03 0296/03, cakını**m** 1401/37, calcalı**m** 0320/03, calcalı**m**dın 0325/03, calgızı**m**dan 0227/04, canı**m** 0092/01 0664/02 0964/01, canı**m**a 0324/02 0537/02 0937/02, canı**m**dı 0409/04 0442/03, canı**m**day 0884/01, carıgı**m** 0324/03, carı**m**a 0936/03, caşı**m**dan 0033/05, çagı**m**da 0894/01, daynı**m**dı 0668/03, duşmanı**m** 0317/03, ıktıyarı**m** 0084/04, kabarı**m** 1241/04, kalkı**m** 0035/06 0037/06 0255/02 1285/01, kalkı**m**dan 0303/02, kalkı**m**dı 1333/15, kanı**m** 1241/01 1333/03, karzı**m** 0520/04, karzı**m**dı 0011/06, kılıçı**m** 0024/03, kıyalı**m** 0002/04 0687/04, kudayı**m** 0075/04, kulagı**m** 0253/01, kulagı**m**a 0342/01, kulagı**m**da 0144/01, kulagı**m**dın 1110/04, kulundar**ım** 0428/02, kurdaşı**m** 1238/01 1242/02 1401/39 1412/02, kurdaştarı**m** 1333/02, malı**m** 1426/04, muñdaşı**m** 1401/41, sanı**m** 1333/05, sırdaşı**m** 0884/01 1401/38, sırtı**m**dan 0291/03, sultanı**m** 0404/01, sultanı**m**dan 0408/04, taksırı**m** 0185/03, tarpı**m**dı 0249/02, tırmagı**m** 0028/03, zamandaşı**m** 1333/02

+(i)m -40-

beti**m**din 0356/04, bilgeni**m** 0084/02, ceri**m** 1413/03, ceri**m**den 0010/04, ceri**m**e 0354/04, deni**m** 0267/04, deni**m**den 0010/06 0660/02, deni**m**di 0552/02, eli**m** 0029/02 0030/02 0031/04 0041/04 0251/02 0265/02 0358/01 0512/03 1219/01 1256/03 1288/02, eli**m**den 0010/02 0023/05, eli**m**e 0009/01 0936/02, eri**m**di 0552/04, erleri**m** 0761/03, esi**m**de 0023/02 0069/01 1332/12, esi**m**den 0090/02, içi**m**den 1112/03, kebi**m**di 0552/01, ketkeni**m**de 0353/01, kişeni**m**di 1113/01, mildati**m** 0963/02, mildeti**m** 0297/02 0523/04, mildeti**m**den 1239/04, mildeti**m**di 1361/02, tili**m** 0029/06

+(u)m -21-

oyu**m** 0159/01, booru**m** 0531/01, boorum**d**u 0027/01, coldoş**um** 0334/01, curt**um** 0530/03,

dost**um** 0350/04, dos**um** 1401/37 0289/02, kol**um** 0317/01 0683/03 0686/02 1243/02, kol**um**a 1120/04, kol**um**da 0857/02, kol**um**dan 0800/03 1076/01 1274/03, kol**um**du 0660/01, kun**um**du 0779/02, og**um** 1266/03, ord**um**da 0477/04, şor**um** 0318/01

+(ü)m -56-

böbög**üm** 0264/01, cölög**üm** 0264/02, cürög**üm** 0089/01 0309/03, cürög**üm**dö 0684/03, cürög**üm**dü 1115/01 1327/02, cürög**üm**dün 0356/02, cürög**üm**ö 0342/02 0753/02, gül**üm** 0122/01, gül**üm**döy 0467/02, köl**üm** 0086/01, köñül**üm** 0089/03 0093/03 0129/02 0252/01, köön**üm**çö 0314/02, köz**üm** 0030/06 1115/04, köz**üm**ö 0034/02 0086/02 0129/01 0686/04, küküş**üm** 0129/04 0319/03, kün**üm** 0088/03 0310/01 0311/01 1239/02, küygön**üm** 0275/02, küyör**üm** 0319/04 1333/02, öbög**üm** 0264/04, öl**üm**dön 0521/01 0657/02, ömür**üm**çö 1239/02, öz**üm** 0158/01 0276/04 0301/03 0660/01 0982/04 1360/08, öz**üm**dü 0029/05, öz**üm**ö 0034/04, söz**üm** 0042/02 0287/04, süldör**üm** 0312/02, süygön**üm** 0275/01 0312/03 0325/03 0356/01, tüş**üm**döy 0013/01, üstü**m** 0723/03, üygönü**m** 0275/04, öñü**m**bü 1378/02, tüş**üm**bü 1378/02

+mın, +min, +mun, +mün (Teklik birinci şahıs ek fiil şimdiki zaman)

+mın -6-

dayar**mın** 0187/03, ıraazı**mın** 1258/02, karıp**mın** 0663/04, malay**mın**,0434/04, musulman**mın** 1141/01, ubara**mın** 0044/04

+min -5-

elçi**min** 0520/03, men**min** 0303/01, sen**min** 1123/02, tilmeç**min** 1209/03, tentek**min** 0021/06

+mun -1-

ayıptuu**mun** 0756/02

+mün -1-

törtündö**mün** 1240/03

+n (Belirtme hâli eki) -863-

atı**n** 1004/01, başı**n** 0176/01, kolu**n** 0111/03, moynu**n** 0059/04, kolu**n** 0144/02, kastarı**n** tik- 0018/05, anıgı**n** 0003/05, ar cagı**n** 0482/02, ar kimi**n** 1337/03, ay baltası**n** 0803/04, bir-biri**n** 0401/04 0496/01 0496/02 0944/02 0944/04 1204/02 1449/02, cer beti**n** 0009/04 0679/02 0717/03 1157/04, munusu**n** 1343/10, cürögü**n** 0500/02, çegi**n** 1226/03, moynu**n** 0144/04, caraluusu**n** 0791/02, uyalaşı**n** 1464/03, kolu**n** 0985/02, kanı**n** 0033/01, koynu**n** 0727/02, ok tiygeni**n** 1024/01, moynu**n** 0141/02, ogu**n** 0737/02, başı**n** 1011/02, kolu**n** 0974/03, tobu**n** 0376/01, bolmuştarı**n** 1327/01, artı**n** 1185/04, çegi**n** 1132/04, açuusu**n** 0871/02, adatı**n** 1389/09, adırı**n** 1390/17, agımı**n** 1355/06, akçası**n** 0389/02, alakanı**n** 0438/03, aldı**n** 0432/04 0443/03 0712/04 1214/01, alı**n** 1168/04, aman kalganı**n** 1385/01, anıgı**n** 0828/02, antı**n** 1375/12, arabası**n** 0739/04, araları**n** 1103/01, argımagı**n** 0441/02, arkanı**n** 1347/05, arkası**n** 0749/02, artı**n** 0465/02 0727/04 1177/01 1195/03 1373/11, astı**n** 1228/03, atagı**n** 1197/04, atası**n** 0290/03 0296/02, atı**n** 0685/02 0712/02 0833/02 1005/01 1061/01 1208/02 1379/06, ayagı**n** 1095/02, ayırması**n** 1345/06, aylası**n** 0041/02 0266/03 0551/02, aylı**n** 0955/02 1186/02, baarı**n** 0084/01 0146/04 0233/04 0294/03 0297/02 0330/02 0387/03 0408/01 0565/04 0682/02 0688/02

1196/02 1237/02 1261/03 1363/01, kandaylıgı**n** 0171/02, balası**n** 0259/02 1036/04, baldarı**n** 0655/03 1060/04 1354/01, baltası**n** 0620/04 0652/03 0654/04, bardıgı**n** 0734/04 0810/02 1402/09, barı**n** 1183/01 1277/04, barısı**n** 0053/01, başı**n** 0043/03 0137/02 0137/04 0140/01 0198/04 0286/02 0357/02 0392/02 0395/01 0397/02 0398/04 0418/01 0554/02 0630/01 0656/03 0681/02 0714/01 0736/01 0740/04 0750/01 0757/02 0784/02 0790/01 0790/04 0794/04 0802/02 0803/02 0821/03 0833/04 0912/01 0982/01 0990/03 0998/02 1005/04 1016/04 1025/01 1039/02 1072/02 1101/01 1166/02 1183/02 1214/02 1227/02 1306/04 1326/04 1337/02 1343/06 1345/01 1346/07 1395/01 1427/02 1443/01 1453/04 1457/01 1482/01, başka salganı**n** 0532/02, başkası**n** 0025/06, baştalışı**n** 0387/02, baştarı**n** 0594/04 0611/04 0730/03 0828/03 0974/04 1151/03 1271/03 1429/02, batkanı**n** 0012/02, belçesi**n** 0062/03, beli**n** 0483/01 0745/04 1219/02, beşikteri**n** 1036/03 1058/01, beti**n** 0100/02 0496/01 0589/03 0638/04 0655/04 0696/04 0697/02 0697/04 0704/02 0716/03 0759/03 0998/04 1007/02 1015/02 1054/04 1318/02 1320/01 1338/10 1401/33, bilgeni**n** 1274/04, bir-biri**n** 1273/01, bir demesi**n** 0621/03, biri**n** 0161/03 0597/02 0705/01 0747/03 1286/02 1325/01, biyligi**n** 0876/03, bolbosu**n** 0363/02, bolgondugu**n** 0433/03, bolgonu**n** 0022/04, bolmuşu**n** 1368/05, booru**n** 1138/03 1168/02 1297/04, böyröktörü**n** 1303/01, bulagı**n** 0754/03, butu**n** 0995/03, buyrugu**n** 0835/01, buyruktarı**n** 0658/03, bülölörü**n** 0650/03 1098/01, bülösü**n** 0825/03, bürü**n** 0203/01, cagı**n** 0186/02 1465/01, cakındarı**n** 0157/01, cakını**n** 0827/03, candarı**n** 0753/04 0777/02 1295/02, cañıltmaçı**n** 1127/04, canı**n** 0593/03 0654/02 0759/02 0787/02 0825/01 0898/02 1292/04 1327/04 1381/02, cañısı**n** 0610/04, caraktarı**n** 0645/03, carı**n** 0309/02 0339/03 1479/01, carları**n** 1396/07, carması**n** 0066/03, caşı**n** 0006/01 0299/02 0357/04 0640/03 0642/04 0655/02 0752/01 0818/04 0904/02 1025/04 1070/02 1345/02 1346/05 1346/06 1468/01, catkanı**n** 0029/02 0029/04, cayı**n** 0327/04 0345/01 0661/02 1191/02 1192/03, ceñilgeni**n** 0777/04, ceñi**n** 0193/02 1013/02, kalganı**n** 0030/05, arası**n** 0259/01, ceri**n** 0200/04 0412/02 0592/01 1388/01, cetesi**n** 0557/01, cıbıttarı**n** 1292/01, atı**n** 0106/02, ciligi**n** 0396/02, cogu**n** 0790/02, coldoştoru**n** 1106/02, colu**n** 0033/06 0112/03 0959/02 0960/01 0965/04 1275/02 1276/04 1338/04 1358/06, coosu**n** 0463/02 0692/02, cöcölörü**n** 0721/03, cönü**n** 0690/04, cumurtkası**n** 1390/24, cumuştarı**n** 0413/02 0748/04, kolu**n** 0445/02, cügü**n**

1031/04, cüktörü**n** 1455/02, cündörü**n** 1453/03, cürögü**n** 0007/03 0160/01 0990/02 1091/04, cüzü**n** 1115/03, çabaldarı**n** 0789/04, çaçı**n** 0758/01 1350/06, çagı**n** 0877/03, çarktarı**n** 0832/04, çeçekeyi**n** 0108/03, çegi**n** 1374/06 1376/07, çekesi**n** 0557/02, çeni**n** 0222/02 0510/02 0781/02, çeti**n** 1162/04 1376/01, çıbırı**n** 1400/03, çındıgı**n** 1273/02, çını**n** 0589/04 1120/02, çırı**n** 0011/04, çokusu**n** 1419/04, çoyunbaşı**n** 0208/01 0620/01 0999/03, çöbü**n** 1229/04 1401/15, çuudaları**n** 1455/02, çürpölörü**n** 0719/03, daamı**n** 1113/04, dabışı**n** 0445/03, daynı**n** 0969/04 1188/03, demi**n** 1218/01, denelери**n** 1293/04, denesi**n** 0611/02, deni**n** 1067/02 1219/04 1226/02, dili**n** 1139/03, dooru**n** 0408/03, döñü**n** 1391/04, duşmandarı**n** 1126/01, duşmanı**n** 1074/01, dünüyösü**n** 1347/07, dürbüsü**n** 0735/04 0971/03, ebi**n** 1360/04, eginderi**n** 0151/01, elesi**n** 0165/03, eli**n** 0368/01 0755/04 0846/03 0918/02 1394/01, emgegi**n** 1240/04, ençisi**n** 1324/04, enesi**n** 0535/02 1037/02, erdi**n** 0781/03, erketayı**n** 1463/04, erki**n** 1366/10, esebi**n** 0036/01, esesi**n** 0557/04, esi**n** 0766/02 1010/03 1083/03 1465/03, eşigi**n** 0463/03, eti**n** 1138/03 1304/02 1401/14, gülü**n** 1067/04 1142/02 1142/04 1210/04, ırı**n** 0114/03 0589/02, ıyı**n** 0171/01, içi**n** 0583/04 0736/04 1060/03 1071/04 1297/02 1364/06, ilebi**n** 0503/03, işi**n** 0183/04 0293/01 0298/01 0865/02 0966/03 1128/01 1304/04, iyni**n** 0050/01 1363/06, izi**n** 0293/04 1264/03, kaamıtı**n** 0393/03, kaarı**n** 0046/03 1237/01, kabarı**n** 0419/04 0572/03, kabırgası**n** 1269/02 1346/01, kadırı**n** 0262/04, kalgandarı**n** 0443/02 1336/03, kalgandıgı**n** 0397/03, kalganı**n** 0361/04 0577/02, kalpagı**n** 1014/03, kamçısı**n** 0870/04, kamılgası**n** 0393/01, kamı**n** 0402/03, kamışı**n** 1391/02, kancarçası**n** 0620/02, kancarı**n** 0802/03, kancası**n** 0056/02, kançası**n** 0786/01 0999/02, kandarı**n** 0929/02 1184/04, kañılcarı**n** 1304/01, kanı**n** 0295/01 0371/02 0525/02 0576/03 0617/02 0638/01 0664/01 0675/02 0676/01 0702/02 0708/02 0720/04 0747/04 0758/02 0758/04 0765/04 1023/04 1051/02 1063/02 1132/02 1141/02 1144/04 1211/02 1278/02 1290/03 1292/02 1328/04 1370/02, karaanı**n** 0930/02, karşılıgı**n** 0363/04, kartöşkösü**n** 0070/01, kaşı**n** 0357/01 0397/01 0427/02, kaşkası**n** 0980/01, kattarı**n** 0809/02, kaygısı**n** 0434/02 0691/02, kayışı**n** 0103/02, kebi**n** 0358/04, kelbeti**n** 0009/02, kelmesi**n** 1205/03, ketkeni**n** 1325/04, kılganı**n** 0924/02, kılıçı**n** 0489/01 0980/02 1084/04 1085/03 1122/02, kılıçtarı**n** 1231/03, kılıgı**n** 1351/02, kını**n** 1120/04, kırgandarı**n** 0762/01, kırılganı**n** 0781/04 1439/03, kırı**n** 0865/04 0936/04, kıyalı**n** 0429/03, kıyrı**n** 0027/02, kızdarı**n** 0748/01,

kızın 0029/04, kiltin 0169/02 0769/02 1474/02, kimdigin 0933/04, kimisin 1388/04, kinegesin 0223/02, kiymin 0384/02 0709/04 0784/04 0808/04 1209/02, koldorun 0436/02, kolun 0039/04 0054/02 0128/02 0141/01 0166/02 0214/01 0284/01 0340/04 0380/02 0415/02 0430/04 0444/03 0614/04 0642/01 0680/03 0703/03 0733/04 0779/01 0797/01 0800/04 0862/02 0959/04 0975/02 0975/04 1074/02 1078/04 1098/02 1101/03 1102/02 1108/02 1117/02 1123/01 1175/02 1244/04 1254/02 1331/08 1336/06 1338/07 1363/10 1384/10 1385/16 1437/02 1445/04 1466/04 1478/02 1482/02, korkkondorun 0107/03, korkoktugun 0800/02, koynun 1461/02, köçtörün 1160/04, köçün 1214/02, kököylörün 0160/04, kökülün 0621/02, kölün 0882/02 1388/07, kömgönün 0030/04, köñülün 0905/01 0909/04, köönün 0765/02 1373/06, köp ekenin 1301/03, malın 0288/02, körün 0323/04, köynögün 0193/01, közçölörün 0721/04, közdörün 0670/02, közün 0052/02 0070/02 0076/04 0082/01 0099/02 0100/01 0103/04 0128/04 0154/04 0161/04 0176/02 0185/02 0815/04 0273/04 0285/01 0331/02 0400/01 0573/02 0573/04 0626/04 0669/04 0679/01 0698/01 0706/04 0715/04 0800/01 0976/02 0976/04 1011/03 1012/03 1036/04 1078/02 1130/01 1234/04 1259/04 1295/02 1296/04 1297/03 1299/04 1337/02 1344/08 1363/08 1483/04, kulpusun 0895/04, kulundarın 0674/04, kumdaktarın 0217/04, kunun 1056/04, kuraldarın 0625/04, kuralın 0681/03, kurmatın 1360/07, kuşun 0341/04, kuyrugun 0621/01 0711/01, küç cetkenin 1151/02, küçün 0107/04 1284/01, küldörün 0810/04, külküsün 0008/03, külün 0343/03 0902/01, künöösün 0305/04, künün 0500/03 1097/04 1408/04, küüsün 0804/04 1220/01 1434/02 1483/02, küyütün 0028/01, maanicayın 1149/02, makiçesin 1459/02, malın 0142/03 0343/02 0344/03 0866/02 1139/03 1205/02 1401/16, mañdayın 1478/02, meesin 0389/01, mıltıgın 1374/03, mıltıktarın 1324/01, mildetin 0330/04, mingenin 0336/04 1366/03, mitesin 1314/02, mizin 0298/04 1128/02, moynun 0076/01 0650/02 0652/02 0703/02 1224/02 1331/06 1443/02 1445/03 1453/02 1455/01, murdun 0425/02, muruttarın 0223/01, murutun 0524/03, muzdarın 1422/04, mülkün 1347/08, münötün 0416/01, naçarın 0680/02, namısın 0803/03, nayzasın 0445/01 0795/04 1081/03, nurun 0962/02 1165/01, ogun 0731/02 1270/04 1286/04, olutun 1387/03, oozdorun 1054/01, oozun 0077/04 0400/02 0707/04 0969/02 1081/01 1081/04 1320/04 1347/10 1480/01, ordosun 1399/22, ortosun 0953/01 1165/04, otun 0065/04 0323/02 0437/04 1097/04

1144/03 1225/03, otuzu**n** 1277/02, oylору**n** 0414/03, öçü**n** 0776/04 1251/04, ölgöndügü**n** 1071/02, ölgönü**n** 0030/02 1393/12, ölüp catkanı**n** 0012/04, ötköölü**n** 1433/06, özdörü**n** 1452/02, özü**n** 0461/02 0750/04 0759/01 1004/01 1180/04 1381/06, papirosu**n** 0761/04, paydası**n** 0551/01, pulemetu**n** 1261/02, sabı**n** 0537/03, sakalı**n** 0220/01, salmagı**n** 0089/04, saltı**n** 0956/03, sanı**n** 1143/03 1278/01 1278/04, seli**n** 0358/02, sıpatı**n** 0228/03 1389/10, sırı**n** 0011/02 0385/03 1147/04 1192/03 1349/04 1364/10, sırları**n** 0417/02 0684/04 0916/03, sonu**n** 0289/02, soyuldarı**n** 0332/02, söögü**n** 0864/02, sözdörü**n** 0471/03, sözü**n** 0070/04 0079/01 0285/04 0401/02 0734/02 0795/01 0956/03 1007/01 1108/01 1127/01 1130/01 1134/01 1224/01 1351/04 1394/11 1465/01, spiskesi**n** 0041/03, suusu**n** 1011/04 1111/02 1370/01, sürü**n** 0466/01 1210/02, sütü**n** 1220/02, süyünçüsü**n** 0789/02, şagı**n** 0441/04 1333/13, şamı**n** 1333/07, şarı**n** 1171/01, şaştısı**n** 0248/03, talı**n** 1333/11, tapançası**n** 0650/04, tapkanı**n** 1300/03, tarazası**n** 0802/04, tarpı**n** 1290/02, taşı**n** 1269/01 1269/04 1345/04, temirleri**n** 0202/03, tereñi**n** 0632/02, tırmaktarı**n** 0163/02, tilegi**n** 0284/03, tili**n** 0325/04 0433/01 0795/02 1305/03 1363/07 1401/26, tişi**n** 0293/02 0298/02 0746/04 1083/02 1167/04, tişteri**n** 0196/03 1426/02, tizmesi**n** 0110/01 0836/02, tobu**n** 1212/02, tokoyu**n** 1390/15, tomogosu**n** 0815/03, toosu**n** 0990/01, toru**n** 0891/01, tömönü**n** 0482/04, töösü**n** 1042/01, töşü**n** 0085/02 0193/02 0285/02 0714/02 0752/03 1209/02 1273/04 1428/03 1456/04 1478/04, tukumu**n** 0018/06, tuusu**n** 0662/03 0692/03 0693/01 0960/02, tuzagı**n** 1393/07, tuzu**n** 0660/04, tübü**n** 0076/02 1110/04, tünögü**n** 1390/18, türkü**n** 0961/01, türü**n** 0140/02 0395/02 0736/02 0749/04 1051/03 1067/01 1142/01 1210/01, tüynü**n** 0889/02, ubayı**n** 0885/02, uçu**n** 0934/03, uulu**n** 0177/04, uusu**n** 0728/01, uyası**n** 1390/21, ümütü**n** 0533/03, ünü**n** 0134/02 0468/04 0770/04, üröyü**n** 0036/03, ürpü**n** 0961/04, üstü**n** 1228/03 1344/04, üylörü**n** 0810/03, karı**n** 0144/03, zamanası**n** 0388/04, zarı**n** 0083/04 0682/01, zatı**n** 1061/04, Alımkulu**n** 1027/03, dozogu**n** 0038/01

+nan (Ayrılma hâli eki) -72-

akılı**nan** 0674/02, aldı**nan** 1268/04 1392/05 1434/03, alkımı**nan** 1298/01, arası**nan** 0660/03, arkası**nan** 0336/03 1090/01, artı**nan** 1028/02 1192/02 1231/04, atı**nan**

0479/04 0482/01 0931/02, aylı**nan** 0504/03, baarı**nan** 0237/02 0516/01 0516/04, balası**nan** 0665/02, başı**nan** 0562/04 1003/01, booru**nan** 0479/02 1060/04, buttarı**nan** 1150/02, cagı**nan** 0199/02 1162/01 1260/04 1276/04, candarı**nan** 1221/03, canı**nan** 0230/02 1344/06, carı**nan** 0516/02, çalkası**nan** 0703/04 0764/03, çanagı**nan** 1078/03, çokusu**nan** 1044/02, dañkınan 1396/02, duşmanı**nan** 0776/04, kaarı**nan** 0260/04 1481/02, kabagı**nan** 1156/03, kalıbı**nan** 1454/01, kolkosu**nan** 1079/02, kolu**nan** 1350/04 1383/03, konçu**nan** 1459/02, koynu**nan** 0051/02, kuçagı**nan** 1472/01, kundagı**nan** 1000/01, tuş tuşu**nan** 1162/02 1197/03, kokusu**nan** 0759/04, murdu**nan** 0424/02, mañdayı**nan** 0381/01 0823/04, moynu**nan** 1303/04, nayzası**nan** 1079/01, nuru**nan** 1272/01, oñkosu**nan** 1002/04, oozu**nan** 0539/02 0731/02 1312/03 1370/01, ordu**nan** 0041/01, saltı**nan** 0886/03, sırtı**nan** 0462/02 0469/04, suusu**nan** 0618/01, şarı**nan** 0237/01 1380/06, tobosu**nan** 1166/03, tuurası**nan** 1428/01

+nen (Ayrılma hâli eki) -24-

bir-biri**nen** 1275/03, cer beti**nen** 1062/03 1235/03, celi**nen**biz 0369/02, seli**nen**biz 0369/04, eli**nen**biz 0369/01, beti**nen** 0032/01 0170/02, biri**nen** 0502/01 0891/02, birisi**nen** 0339/02, denesi**nen** 0662/04 0782/03, deni**nen** 0437/04, enesi**nen** 0165/03, içi**nen** 0649/03 0876/02 0880/04 0969/02 1332/10, içi**nen** 0804/04, kay biri**nen** 0581/03, mizi**nen** 0740/04, seniki**nen** 1247/03

+nön (Ayrılma hâli eki) -16-

çöntögü**nön** 0047/01 1075/01, eköö**nön** 0422/02, köptügü**nön** 0695/02 1227/03 1431/01, közü**nön** 0752/01 1065/04, tüntü**nön** 1393/05, ünü**nön** 1010/04, üstü**nön** 0145/01 0383/02 0527/02 0606/04 0996/03, üylörü**nön** 1029/03

+nı (Belirtme hâli eki) -25-

aba**nı** 1164/02, a**nı** 0603/02 0808/04 1187/03 1323/02, ata**nı** 0032/02, baktı**nı** 0246/03, balaa**nı** 0160/02, bala**nı** 1072/03 1073/04 1074/04 1464/04, balkaçı**nı** 0643/04 0645/01, caka**nı** 1398/01, kabarçı**nı** 0395/04, kabırga**nı** 0210/03, kaygı**nı** 0148/02 0177/02 0308/03, nayza**nı** 0694/01, şamşı**nı** 0949/02 0950/03, talaa**nı** 0677/01 1064/01

+ni (Belirtme hâli eki) -7-

alda ne**ni** 0954/03 1037/04, bir deme**ni** 1093/03, dene**ni** 1334/08, nerse**ni** 1115/02, spiske**ni** 0049/03, tizme**ni** 0835/03

+nu (Belirtme hâli eki) -30-

Ala too**nu** 1482/05, cayloo**nu** 0155/01, coo**nu** 0699/02 0840/01 1131/03 1278/03 1401/04, kıynoo**nu** 0541/04, kurbu**nu** 0885/03, moldo**nu** 0185/02 0398/03, mu**nu** 0006/02 0456/01 0559/01 0601/04 0797/02 1070/01 1343/05, mu**nu**+su+n 1343/10, suu**nu** 0625/01 0634/01 0634/02 0634/03 1112/01 1401/02, şorduu**nu** 1082/04, tattuu**nu** 1401/40, too**nu** 0007/01 1009/01, uluu**nu** 0872/03

+nü (Belirtme hâli eki) -19-

biröö**nü** 1099/04 1264/04, çerüü**nü** 1375/10, döö**nü** 0189/04, dürbü**nü** 0977/01, ekööü 0334/02 0733/04 0740/02 1271/01 1275/02, künöö**nü** 0017/03, möñgü**nü** 0725/03, öpkö**nü** 0583/02, ötüü**nü** 0618/02, Tölö**nü** 0297/01 0371/01, töö**nü** 1347/01 1461/03, üçöö**nü** 0559/03

+nIkI; +nUkU; +DIkI; +DUkU -4-

men**iki** 0844/03 1390/25, sen**iki**nen 1247/03, orus**tuku** 1346/02

+nın (İlgi eki) -48-

acı**nın** 0260/04 0381/01 0425/02, alda**nın** 0532/01, alla**nın** 0959/01 0966/03, a**nın** 0079/01 0297/01 0366/03 1115/03 1127/01 1224/01 1325/01, arısta**nın** 0371/04, arka**nın** 1459/03, aska**nın** 1103/01, ata**nın** 0405/03, atı**nın** 0483/01, baba**nın** 0408/03, bala**nın** 0171/02, baldarı**nın** 0638/04, bardığı**nın** 0395/02, bukara**nın** 0183/01, cardı**nın** 1370/13, cılkı**nın** 0067/02, cıyırma**nın** 1240/03, çalgı**nın** 1304/02, kamçı**nın** 0397/01, kandarı**nın** 1056/04, karı**nın** 0341/04, kaygı**nın** 0889/02, kılıçı**nın** 1073/03, kıylası**nın** 1210/04, kızı**nın** 1468/03, kudaa**nın** 0182/01 0428/03, kursagı**nın** 0297/04, nayza**nın** 0021/04, padışa**nın** 0358/02, paşaa**nın** 0137/03 0182/02 0658/03, sanaa**nın** 0882/02, talaa**nın** 0306/04, tura**nın** 0446/06, uluk+**tun** 0362/03, urtaga**nın** 0424/02, usta**nın** 0202/03

+nin (İlgi eki) -12-

ar kimi**nin** 0436/02, bir-biri**nin** 0358/04, ene**nin** 1371/01, erki**nin** 0205/04, ıbıke**nin** 0954/01, keesi**nin** 0581/01 0581/02, kerki**nin** 0191/03, kişi**nin** 1141/02, make**nin** 0866/02, poselke**nin** 0624/01, spiske**nin** 0361/04

+nun (İlgi eki) -26-

Ala too**nun** 1292/01, alduu**nun** 1322/01, coldoşu**nun** 0434/02, kabattuu**nun** 1305/01, kıynoo**nun** 1387/04, moldo**nun** 0184/03, mu**nun** 0533/03 0797/01 1366/10, murdu**nun** 0584/01, oşo**nun** 0895/01 1243/01, poçtooçu**nun** 0389/01, saktoo**nun** 1097/03, Solto**nun** 0391/01 0419/03 0433/02, suu**nun** 0237/01 0629/03 1068/03 1375/02, toko**nun** 1339/06 1341/06 1343/01, too**nun** 0300/03 0745/04, tutkunu**nun** 1363/10, zoo**nun** 1332/05

+nün (İlgi eki) -19-

biröö**nün** 0334/04 0339/03 0528/01 0528/02 0568/01 0568/02 1385/08, köbü**nün** 0579/01 0579/02, köksöö**nün** 0233/04, künöö**nün** 0089/04, tölö**nün** 0291/04 0294/01 0294/02 0295/01 0338/03 0341/02 0429/03, üçöö**nün** 1098/02

+(ı)ñ, +(i)ñ, +(u)ñ, +(ü)ñ / +(ı)ñIz, +(u)ñUz *(n.ş.)*

(Teklik ikinci şahıs iyelik ekleri)

+ñ -24-

ata**ñ**dın 0557/01 0557/02 0756/01 0857/03 0883/01 0915/01 0920/01, azamat ele**ñ** 0260/02, bala**ñ** 0221/03, bala**ñ**dın 0885/01, calgız ele**ñ** 1238/02, sen ele**ñ** 0886/02, caza**ñ** 1311/03, çara**ñ**dı 1362/08, den ele**ñ** 0122/02, karı**ñ** 0269/04, karı**ñ**dın 0269/01 külkü**ñ** 0961/02, oktoru**ñ** 0932/02, padışa**ñ**a 0187/04, sadaga**ñ** 1463/01, sekseni**ñ**din 0067/01, sen ele**ñ** 0031/04 0122/01

+(ı)ñ -42-

akılı**ñ**dı 0365/04, aldı**ñ**a 1463/02, atı**ñ** 1123/01, atı**ñ**dı 0266/01, aytkanı**ñ** 0399/02 1365/03, aytkanı**ñ**dı 1246/04, bagı**ñ** 0441/01, başı**ñ** 0796/02, başı**ñ**dı 0221/04, canı**ñ** 1365/10, canı**ñ**da 0887/04, carı**ñ**a 0884/03, caşı**ñ**da 0884/02, caşı**ñ**dı 0221/02, çını**ñ**dı 0928/02, darı**ñ** 0122/04, duşmanı**ñ** 0921/03, ırı**ñ** 0115/03, kanı**ñ**dı 0805/02,

karaan**ıñ**dan 1463/01, kara**şıñ** 0307/01, ka**şıñ** 0308/01, kuday**ıñ** 0009/01, kadır**ıñ** 0307/02, kalk**ıñ**dan 0262/02, kalk**ıñ**dı 0522/02, kan**ıña** 0537/04, kan**ıñ**dı 0928/04, kara**şıñ** 0322/01, kılıg**ıñ** 0046/04, kurbular**ıñ** 0272/03, kurman**ıña** 1463/02, mal**ıñ** 0214/03 0288/04, san**ıñ** 1336/04, tabı**şıñ** 0306/01, tapkan**ıñ** 0796/01, tuugan**ıñ** 0318/03, tuugan**ıñ**dın 0287/01, ubal**ıñ** 1364/04, uyala**şıñ** 1463/03

+(i)ñ -21-

bel**iñ**di 1402/08, cer**iñ** 0245/01 1390/03, cer**iñ**di 1402/01, cer**iñ**din 1389/10, den**iñ** 0245/04, den**iñ**di 1402/06, el**iñ** 0245/02 0259/03, el**iñ**di 1402/02, el**iñ**din 1389/09, emçeg**iñ** 0309/01, erk**iñ** 0169/04, iç**iñ** 1128/04, keb+**iñ**+di 1402/04, kez**iñ** 0186/03 1272/02, kim**iñ** 0625/01 0625/02, taasir**iñ** 0306/02, zeen**iñ** 0272/04

+(u)ñ -5-

boor**uña** 0750/03, but**uñ**du 0557/03, kol**uñ**da 0753/03, kol**uñ**dan 0875/01, bolgon**uñ** 1193/04

+(ü)ñ -25-

cürög**üñ** 0264/03 0603/04, köz**üñ** 0129/01, köz**üñ**ö 0214/02, münöz**üñ** 0305/02, öz**üñ** 0536/04 0921/04 0927/01 0928/01, öz**üñ**dü 0921/04, öz**üñ**dün 0928/03, öz**üñ**ö 0034/06 0214/04, bütüm**üñ** 0853/02, köñül**üñ** 0245/04, köz**üñ** 0263/01, öz**üñ** 0266/03 0750/03 0930/04 1116/04 1240/01 1241/03 1245/04, söz**üñ** 0263/02, söz**üñ**dü 0187/01

+(i)ñiz -1-

bergeni**ñiz** 1113/03

+(ü)ñüz -1-

dürbü**ñüz**dü 0975/03

+(ı)ñar, +(i)ñer, +(u)ñar, +(ü)ñör / +(I)ñIzdAr, +(U)nUzdAr *(n.ş.)*
(Çokluk ikinci şahıs iyelik ekleri)

+ñar -12-

aldı**nar**ga 1353/02, aldı**ñar**da 0982/04, ara**ñar**da 0354/03, ata**ñar** 0558/03, atı**ñar**dı

1361/04, baarı**ñar** 0492/03 0869/03, kılganı**ñar** 0631/01, kolu**ñar**da 0657/03 0667/03, saatı**ñar** 0630/03, saya**ñar**da 0043/04

ñer -5-

beti**ñer**den 1097/02, birdeme**ñer** 0100/04, biri**ñer** 0491/03 0939/03, kimi**ñer** 0625/03

ñör -2-

özü**ñör** 0632/03, özü**ñör**gö 0443/01

ñuzdar -1-

colu**ñuzdar** 0395/03

-(ı)ñız, -(i)ñiz; -(u)ñuz, -(ü)ñüz (Teklik ikinci şahıs *n.ş.* **emir ekleri)**

-ıñız -1-

colgo sal**ıñız** 1415/04

-iñiz -1-

ber**iñiz**çi 0975/03

-uñuz -1-

bol**uñuz** 1362/12

-üñüz -1-

kör**-üñüz** 0970/04

-ñız -3-

alı**ñız** 1360/06, aytı**ñız** 0040/04, tabı**ñız** 1360/04

-ñIzdAr / ñUzdAr (Çokluk ikinci şahıs *n.ş.* **emir eki)**

-(u)ñuzdar -3-

cul**uñuzdar** 0974/04, dayardanıp tur**uñuzdar** 0974/01, moyun sun**uñuzdar** 0974/02

-o (Zarf Fiil Eki) -12-

bol**o** 1266/03, tos**o** 0432/04, toptoş**o** 1213/04

bol**o** kaldı 0768/02, bol**o** kalsa 0774/03, tol**o** kaldı 0768/01, koy**o** salıp 1230/01, eki bol**o** albayt 0850/01, coy**o** turgan 1235/03, koldon**o** ber 1362/08, koy**o** turgun 0668/02, toz**o** berip 0999/03

-ö (Zarf Fiil Eki) -38-

büt**ö** 1040/04, kör**ö** 0488/03 1072/03 1279/01, süyön**ö** 1278/01, süyröt**ö** 1001/02, tüş**ö** 0713/03, üşkür**ö** 0112/01 1337/02

cür**ö** albastan 0617/03, cür**ö** albay 1395/11 1397/03, kör**ö** albasmın 1241/04, kör**ö** kalıp 0816/03 1082/04, kör**ö** koyup 0733/03 0817/03 1011/03 1477/03, kör**ö** salıp 0751/01, kötör**ö** albay 1429/02, kulak tür**ö** 0107/01, küt**ö** kalıp 1041/02, tüş**ö** kalıp 0977/02, tüşün**ö** albay 0815/01 1350/05, böl**ö** çaptı 0795/04, tüş**ö** kaldı 1347/03, tüş**ö** kalsa 0685/03, tüt**ö** baştadı 1375/06, öt**ö** berdi 1043/01, kön**ö** albayt 0852/04, kör**ö** albaysıñ 0161/01, köm**ö** albay 0032/06, kör**ö** albay 0032/02, öl**ö** albay 0032/04, köm**ö** bilbegen 1393/12, süylöş**ö** turgan 0548/03

-ö elekte (Zarf fiil Eki) -1-

öt**ö elekte** 0070/03

-Ar-bI / -Or-bU (belirsiz gelecek zaman soru) -1-

körün**örbü** 0686/04

-p (Zarf Fiil Eki) -1392-

abala**p** 0577/01, acıra**p** 0237/02, açı**p** 1320/04, akakta**p** 0384/02, akmala**p** 0168/04 0691/04 0788/03 0912/01 0914/02 0933/03 1090/01 1103/04 1181/03 1338/02, aksala**p** 0014/06 0543/01, akta**p** 0756/03 1056/04 1240/04, alakta**p** 0380/04 0495/02 1345/01 1399/07, alamanda**p** 1196/03, alda**p** 1128/03, aldasta**p** 0120/02

0570/01 0617/03 0706/03 0742/02 1362/03 1379/02, aldeyle**p** 0639/04 1406/06, aloolo**p** 0267/01, alpeçte**p** 1441/03, alsıra**p** 0120/03 1444/01, añdı**p** 0912/02, anıkta**p** 0329/02 0412/04 0895/02 1279/01, apakele**p** 1441/01, araçala**p** 1283/04, arala**p** 0027/02 0575/01 1369/02 1376/01 1388/01, arsılda**p** 0608/02, atkansı**p** 1021/03, atkıla**p** 0489/03 0511/02 0543/03, atta**p** 0039/01 0938/03, aya**p** 0610/04, ayda**p** 0650/03 0797/02 1047/02, aymala**p** 0589/03, bacılda**p** 0358/04, balakta**p** 1399/10, baldıra**p** 0523/01, bapeste**p** 1302/04, bapta**p** 1270/02, barbakta**p** 0207/01, baskansı**p** 1340/06, başta**p** 0391/02 0429/01 0763/03 0878/03 0898/04 0911/03 1108/01 1240/01 1304/04, batkıla**p** 0511/04, baykagansı**p** 0059/02, bayka**p** 0140/02 0327/04 0395/02 0736/02 0946/03 1183/01 1385/02, bayla**p** 0164/02 0797/01 0959/04, beçaarala**p** 1114/01, beki**p** 0046/04 0737/04 1124/04 1451/04, bergensi**p** 0034/04, bette**p** 0645/02 1268/04, beypilsi**p** 0121/04, bezilde**p** 0121/03, bılçılda**p** 0637/03, bıldıra**p** 0216/02, bırkıra**p** 0015/04 0174/03 0446/07 0584/02, bısmıllala**p** 1304/04, bışakta**p** 0357/04, bışılda**p** 1426/01, birinde**p** 0157/03 0816/03 0931/03 0978/02 1407/02, biyle**p** 0294/03, bolbogonsu**p** 1318/03 1449/04, bolco**p** 1147/04, bolgonsu**p** 0923/04 1317/03, bolokto**p** 0170/04, bolu**p** 0688/01, boroşolo**p** 1446/01, boylo**p** 0639/01 1169/01 1355/06 1397/03, boyo**p** 1167/03 1264/03 1297/03, bozdo**p** 0528/01 0854/01 1378/01, budalakta**p** 0709/03, budala**p** 0748/03, bulakta**p** 0904/02, bulkulda**p** 0803/01, burañda**p** 0742/01, bura**p** 0081/02 0652/02 0703/02 1168/02 1474/02, burgu**p** 0501/03 1165/03, burkura**p** 0446/06 0995/01, buruksu**p** 0123/02, butakta**p** 1377/04, buurakanda**p** 0359/01, buyta**p** 1038/04, buzulgansı**p** 0821/04, bülküldö**p** 0487/01 0586/02 0666/02, cabalakta**p** 0107/01 0335/01 0374/03 0376/02 0385/02 0645/02 0679/04 0723/01 0787/04 0788/04 0820/01 0820/02 0971/01 0993/02 1034/02 1056/01 1267/02, cakında**p** 0975/02, cakta**p** 1334/06 1482/08, cala**p** 0430/04 1316/02, calbırtta**p** 0275/02, calcakta**p** 0207/04, caldıra**p** 0027/04 0118/04 0239/01 0275/04 0301/04, calında**p** 0372/03 0640/04, caltılda**p** 0697/04, cambaşta**p** 0570/02, camıra**p** 0196/02 0374/01 1398/01, canda**p** 0359/02, cañda**p** 0733/04 1284/02, cañırıkta**p** 1204/03, cansa**p** 1346/06, cañsa**p** 0741/04, carala**p** 1211/02 1376/02, carda**p** 0412/01 0816/04 1170/04, carıyala**p** 1350/01, carkılda**p** 0305/01 0608/04 0864/03 0903/02 0995/02, carkıra**p** 0351/03 0470/01, casa**p** 0085/02, caska**p** 0750/01 0759/02 1108/02, caşı**p** 0100/04 1088/04, catta**p** 0787/01, cayka**p** 0327/01 0395/04 0736/04, cayna**p** 0347/03 0353/03

1039/01 1047/01, caypa**p** 1381/08, cazga**p** 1304/02, ce**p** 0070/03 0151/04 0436/04 0691/02 1457/03, cetele**p** 0680/04, cetkensi**p** 0483/02, cetpegensi**p** 1193/03 1370/07, cıbıra**p** 0462/02, cıltılda**p** 0021/04, cıltıra**p** 0584/04, cırga**p** 1244/03 1313/03, cıtta**p** 0203/01, cıyna**p** 0464/03 0871/02 1010/03 1083/03 1284/01 1373/04, cıynaşkansı**p** 1104/01, cire**p** 1335/06, comokto**p** 0269/03 0458/04, corgolo**p** 0215/01 0450/02, coru**p** 0624/04, coylo**p** 1319/03, cölöngönsü**p** 1042/04, cölö**p** 0338/04 1025/01, cumşa**p** 0142/03 0151/03 0811/02, çabalakta**p** 0766/03 0778/03 0993/04 1034/04 1267/01, çabıtta**p** 1405/05, çaçta**p** 0759/04, çakında**p** 0941/01, çaldıra**p** 0015/06 0125/01, çalgıla**p** 1401/15, çalkala**p** 0486/03, çamala**p** 0027/06, çamda**p** 1268/02, çanda**p** 1179/01, çañda**p** 1430/02, çapçıla**p** 1014/02, çapçı**p** 1396/07 1480/02, çapkıla**p** 0511/01, çarça**p** 0527/01, çarda**p** 1170/01, çatıra**p** 0230/01, çayka**p** 0140/01 0327/02 0395/01 0736/01 1183/02 1393/11, çayna**p** 1312/04 1456/03, çebelekte**p** 0645/04 1268/02, çeçkensi**p** 0483/01, çelkilde**p** 1374/02, çertkile**p** 0229/02, çette**p** 1457/04, çıkılda**p** 0036/02, çıla**p** 0349/03, çımıra**p** 0124/02 0274/03 0988/01, çında**p** 1344/10, çıpılda**p** 0479/02 0542/01, çırılda**p** 0015/05 0298/03 0705/04 0719/04 1078/03, çırkıra**p** 0147/04 0507/04 0569/01 1061/02 1370/15, çırmala**p** 1469/01, çırma**p** 1026/02, çıyırçıkta**p** 0203/02, çire**p** 0290/04, çiri**p** 1390/07, çoçkolo**p** 0811/01, çoçula**p** 1457/02, çoçu**p** 0386/03 0733/03 1112/03 1167/01 1275/04 1375/05, çögörgönsü**p** 1042/01, çömölölö**p** 0188/04, çuba**p** 1432/04, çulga**p** 0630/03, çurka**p** 0337/02 0450/02 0743/04 0817/03 1024/03 1061/01 1110/01 1119/01 1120/03 1121/03, çurkura**p** 0618/03, çurulda**p** 0100/03 0337/04 0374/02 0522/04 0760/01 0996/01 1056/02 1161/03 1253/02 1448/03, çuulda**p** 0438/04, dabırla**p** 0693/03, dalbasala**p** 1441/01, dalda**p** 1270/02, datta**p** 0849/03, dayarda**p** 0493/04, degensi**p** 0979/03 1331/05 1390/25, delöörü**p** 1301/02, deme**p** 0046/03 0053/02, de**p** 0006/03 0009/01 0010/01 0014/06 0019/04 0027/03 0031/03 0034/03 0035/04 0043/04 0048/01 0052/01 0053/02 0055/03 0059/03 0060/01 0060/02 0070/01 0071/02 0072/04 0073/01 0073/03 0075/01 0075/04 0076/02 0081/01 0083/01 0085/01 0099/01 0102/03 0106/03 0115/03 0128/03 0135/03 0140/01 0151/01 0176/01 0189/01 0196/04 0201/03 0208/02 0212/04 0219/03 0220/01 0225/01 0251/04 0285/03 0292/01 0319/03 0339/04 0342/03 0357/01 0370/01 0371/02 0377/01 0383/01 0391/03 0394/01 0410/01 0412/03 0414/04 0423/03 0427/01 0429/01 0430/03 0432/03

0434/04 0435/01 0436/01 0438/03 0440/01 0441/03 0476/02 0481/01 0481/02 0481/04 0484/03 0489/02 0489/03 0509/01 0522/02 0555/03 0559/03 0585/03 0604/02 0610/03 0626/03 0628/02 0633/01 0656/03 0663/02 0672/03 0673/02 0682/01 0691/01 0711/03 0712/03 0719/03 0721/03 0723/03 0725/03 0726/04 0735/01 0737/03 0745/03 0750/02 0750/03 0757/03 0760/03 0761/03 0767/04 0770/03 0772/04 0779/04 0790/04 0797/04 0800/04 0806/04 0812/04 0816/04 0822/03 0823/03 0826/03 0836/04 0855/03 0868/01 0868/04 0869/02 0870/03 0875/03 0879/03 0894/04 0905/02 0906/01 0906/03 0907/03 0908/01 0909/01 0912/04 0918/03 0926/02 0926/03 0927/01 0927/03 0930/01 0936/01 0938/03 0939/02 0939/04 0942/01 0943/01 0945/03 0949/03 0951/04 0953/03 0954/04 0967/04 0969/03 0970/04 0972/02 0977/01 0982/03 1037/03 1037/04 1046/02 1077/01 1081/04 1082/04 1083/01 1085/01 1085/02 1086/04 1087/04 1093/04 1098/01 1098/03 1108/01 1117/02 1117/03 1118/04 1123/01 1129/03 1129/04 1131/03 1149/02 1159/03 1162/03 1168/04 1185/02 1189/01 1191/02 1200/01 1209/03 1214/02 1254/02 1256/03 1271/03 1279/02 1281/02 1331/04 1336/05 1337/05 1338/09 1344/01 1344/09 1346/06 1347/03 1348/08 1352/01 1372/05 1375/04 1385/07 1426/04 1440/04 1441/02 1460/03 1468/01 1479/02, dirilde**p** 0771/02 1003/02 1080/01, dirtilde**p** 0707/02 0766/03, dögürsü**p** 1138/03, düñgürö**p** 1154/03, dürüldö**p** 0720/03 1401/12, eele**p** 0443/03 0717/03 0953/01 1337/03, eleste**p** 0828/04 1149/03 1336/06, eñgire**p** 0172/03 0348/04, entele**p** 0519/04, epte**p** 1243/04, erbeñde**p** 0616/01 1052/01, erdemsi**p** 0794/01 1060/02, ergi**p** 0393/04, esepte**p** 0003/01 1270/02, estegensi**p** 0066/04, eşkile**p** 0583/04, ıcılda**p** 0696/03 1462/02, ımda**p** 1295/02 1344/08, ıñgıra**p** 0836/01 1094/04, ırasta**p** 0497/01, ırba**p** 0061/04, ırda**p** 0589/02 1390/15, ırgı**p** 0166/01 0650/01 0739/03 1049/03, ırgıtkansı**p** 0744/02, ısıla**p** 1137/04, ısı**p** 1451/03, ışta**p** 0838/03, ıyla**p** 0100/04 0128/01 0937/01 1088/04 1465/04, ızılda**p** 0758/03 1173/04, ilki**p** 1427/04, illallala**p** 0701/01 0985/03 1205/03, ilmeñde**p** 0449/03, irge**p** 0273/03 0426/04, irme**p** 1011/03, işte**p** 0607/01, iyri**p** 0727/03, izde**p** 0112/03 0120/02 0174/01 1133/02 1138/03 1390/05, kalçılda**p** 0039/02, kaldakta**p** 0174/02 0207/02 1382/01, kaldalakta**p** 1296/03, kaldıra**p** 1159/01 1384/01, kalkala**p** 0149/02, kalkamanda**p** 1087/01 1176/03, kalkılda**p** 0002/05 0021/02 0094/01 0110/04 0259/03 0498/02 0679/04 1031/01 1165/02, kalkı**p** 1064/02 1298/04 1446/04,

kaltıra**p** 1447/02, kamala**p** 0388/04 0577/04 1376/06, kama**p** 0389/04 1274/04, kamda**p** 0359/04 0401/02 412/02, kañkılda**p** 1320/03, kapta**p** 0679/01 0981/03 0993/01 1034/01 1482/05, karañgıla**p** 1283/01, kara**p** 0033/04 0085/02 0161/03 0225/02 0460/04 0495/03 0535/02 0553/02 0571/01 0627/02 0656/01 0672/02 0683/01 0749/01 0821/01 0943/02 0972/01 1012/02 1102/03 1278/03 1281/01 1316/04 1323/02 1345/01 1350/02, karı**p** 1086/01 1395/02, karmala**p** 0220/01 0489/01, karma**p** 0332/02 0332/04 0387/03 0392/01 0401/01 0489/03 0645/03 0662/03 0693/01 0694/01 0733/02 0748/01 0816/02 1000/01 1075/03 1284/01 1394/04, kasiyette**p** 1029/04, kayna**p** 0347/03 1424/02, kaysalakta**p** 0186/02, kaytala**p** 0082/04 0909/02 1373/11, kebersi**p** 0032/03, keçte**p** 1446/01, kelepte**p** 0077/03, kelgensi**p** 0137/03, keskile**p** 0004/05 0583/01 0916/01, ketencikte**p** 0738/03, keyi**p** 0432/03 0641/04 0968/02, kıbıñda**p** 1129/02, kıbıra**p** 0121/01 0448/01 0462/04 0593/01 0988/04, kılçakta**p** 0311/02 0635/03 1029/04, kıldatta**p** 0471/04, kılıçta**p** 0491/04 0543/03 1260/03 1373/12, kılkılda**p** 1399/05, kıngıra**p** 0024/03, kıñılda**p** 0015/05 0594/03 1065/03, kırda**p** 1344/02, kırgızçala**p** 1350/03, kırkaarda**p** 0978/04, kısmakta**p** 0222/03, kıyna**p** 0055/03 1017/02 1357/01, kıyra**p** 0607/03 0712/01 0725/01, kişene**p** 1034/02, kişimsi**p** 0179/04 0799/03, kokuyla**p** 0241/01, koldura**p** 1068/02, kolokto**p** 0458/02, komandala**p** 0708/03 1213/03, koñursu**p** 0717/01 1088/01, korgolo**p** 0215/02 0450/04, korgo**p** 0043/03 0681/02 1139/03, korkura**p** 0561/02 0596/02 0995/03, korokto**p** 1202/02, kortoñdo**p** 0241/04, koruldа**p** 0822/01, koru**p** 1083/04 1181/02 1251/04, koşomatta**p** 0202/04, kotolo**p** 1216/01, kozgo**p** 0007/03, kökölö**p** 0093/01 0252/03 0314/01, kölküldö**p** 0117/01, kötörgönsü**p** 0656/03 1345/04, köykö**p** 0140/04, kucakta**p** 0570/03 0705/03 0720/02 1451/03, kuçakta**p** 0062/04 0499/03 0561/04 0636/03, kudayla**p** 0785/01, kudu**p** 0166/01 1263/02, kula**p** 0026/05 0703/01 0818/02 1009/04 1010/01 1022/03 1208/03 1445/01, kura**p** 0081/04 0137/02 1039/02, kurca**p** 0062/04, kurga**p** 0032/03 0546/03 1024/02 1026/04, kuudura**p** 0449/02, kuuna**p** 1339/11, kuura**p** 0159/04 1313/03, kuyunda**p** 1450/01, kübürö**p** 0002/06 0621/04 1205/02 1462/03, küçö**p** 0046/03, küñgürö**p** 1434/03, kürgüçtö**p** 1378/05, kürkürö**p** 1376/03, kürö**p** 0144/03, kürüldö**p** 1401/11, küşüldö**p** 0766/02, kütkönsü**p** 1287/03, küyşö**p** 0050/01, loolo**p** 1367/02, maara**p** 1034/02, mada**p** 0749/02, magdıra**p** 0125/04 0523/02, maktangansı**p** 1379/07, makta**p** 0107/04 0385/04 0723/04

0820/04 0899/04 1334/12, maylansı**p** 1198/04, meele**p** 1264/04, meltilde**p** 0063/01, meltire**p** 0086/01 0355/03 1263/04, mıcı**p** 1475/01, mıkta**p** 0488/02, mıktıla**p** 1338/06, mıltıkta**p** 1372/08, mıskılda**p** 0553/03, mıtkı**p** 0163/01, momuyala**p** 0725/04, mögdö**p** 0528/02 0545/01 1423/01, möñkü**p** 0579/04, möörö**p** 1034/02 1161/03 1448/03, munarla**p** 1400/02 1417/01, muñda**p** 0157/04, müçü**p** 1266/04, naalı**p** 0780/03, nayzala**p** 1260/04, obolo**p** 0310/02, oku**p** 0961/03, olu**p** 0706/04, onto**p** 0015/05, oolakta**p** 0128/03, orgu**p** 1003/02 1017/04, orguşta**p** 0257/02, oro**p** 1348/07, orunda**p** 0835/01, orusçala**p** 1363/05, oturgansı**p** 0201/02, oylo**p** 0690/01 1124/01 1130/04 1169/02 1185/01 1340/01 1350/04 1475/02, oyno**p** 0024/04 0314/02 0461/03 0487/02 0587/03 1392/06, oyrondo**p** 0390/02, oysoñdo**p** 0453/03, ozondo**p** 0010/01 0128/01 0131/02 0613/02, ozungansı**p** 0976/01, öksö**p** 0114/04 0640/04, ölçö**p** 0832/04, ölgönsü**p** 0100/04, öñörgönsü**p** 1042/02, örttö**p** 0810/03 1142/04, ötkönsü**p** 0483/04, parala**p** 1388/06, sabala**p** 0577/02 0684/02 1369/01 1376/04 1376/08 1388/02, saba**p** 0995/03, sagala**p** 0027/04 0036/04 0671/01 1388/04, sakta**p** 0787/02 1226/04 1240/01 1240/02 1270/01 1270/04 1334/10, salakta**p** 1399/08, salmakta**p** 0220/03, samsı**p** 1446/02, sana**p** 0036/01 0068/03 0152/02 0238/01 0354/03 0749/04 0821/02 1057/01 1350/04, sası**p** 0746/03 0988/04 0996/02, sayra**p** 0353/03, sepkile**p** 1326/03, serbeñde**p** 1382/03, sereñde**p** 0637/02 1430/01, serepçile**p** 0735/03, sıla**p** 0059/01, sıltı**p** 1009/04, sına**p** 0059/02 1283/02, sırda**p** 1295/04 1344/04, sırdaşkansı**p** 1104/04, sıylaşkansı**p** 1104/02, sıypa**p** 1261/03, sızda**p** 0121/01 0876/02, solu**p** 0105/02 0114/04 0383/02 0720/02 1094/01, sorokto**p** 0458/01 0567/03 0616/03, soylo**p** 1169/04, soyulda**p** 0344/02, sula**p** 0703/04 1010/02 1445/02 1476/02, sungula**p** 0566/02, sura**p** 0025/05 0137/04 0790/02 1037/01 1168/04, suuru**p** 0809/02 1084/04 1215/03 1231/03 1305/02 1347/09 1459/02, sülküldö**p** 0487/02, süngü**p** 0616/03, süñgü**p** 1382/05, süylö**p** 0266/01 0534/02 0571/02 0649/03 1030/04, süyö**p** 1101/01 1337/02, süyrö**p** 0217/03 0575/01 0707/03 0743/02, şagıra**p** 0162/02 0196/01 1395/07, şalakta**p** 1399/12, şaldıra**p** 1384/03, şarakta**p** 1399/14, şarkıra**p** 0470/02 0615/01, şarpılda**p** 1215/02, şatıra**p** 0692/02, şıbıra**p** 0121/02 0124/01 0448/02 0462/01 0988/02, şıkaala**p** 1169/04, şıldıra**p** 0216/01 1173/02 1293/01, şıldıra**p** 1034/04, şıngıra**p** 1161/04, şırkıra**p** 0015/02 0584/01, şilte**p** 0151/03 0334/02 0359/02 1080/03 1085/04, şimi**p** 1051/02, şordo**p** 0157/04, şorgolo**p** 0450/01,

şorkura**p** 0596/01 0612/01, şorlo**p** 0092/04, şuudura**p** 0449/01, taka**p** 0496/04, takta**p** 0107/02, tala**p** 0344/03 0389/02 1125/03, talıkşı**p** 0127/03, talkuula**p** 0358/02, tamçıla**p** 0381/01 0824/03, tana**p** 1057/02, tanda**p** 0406/01 0680/02 1176/01, tapta**p** 0039/02 0039/04 1056/02 1226/02 1267/04 1334/08 1482/06, tarıngansı**p** 1319/02, tarı**p** 0068/03, tarsılda**p** 0608/01 0649/03 1118/03 1121/02, tartalañda**p** 1430/04, tarttırgansı**p** 0186/01, taşta**p** 0376/01 0570/04 0730/03 0750/04 0759/01 0810/03 0885/03 1108/04 1142/04 1248/03 1302/04 1304/01, tebele**p** 0949/02 , tegerekte**p** 0645/01 1268/01, telmiri**p** 0172/04, temingensi**p** 0702/03, temsele**p** 0237/03 0240/03 0519/01 0533/01 0578/03 0597/03 0826/01 1371/13 1431/03 1458/02 , temteñde**p** 0255/04 1015/04, teni**p** 0345/04, tentire**p** 0086/04, tepkile**p** 0053/02 0575/03 0707/01 1347/07, tepse**p** 0559/04 0576/02 0697/02 0890/01 0947/02, tereñde**p** 1482/04, tergensi**p** 0002/01, termele**p** 1202/04, teşkile**p** 0583/02, tezde**p** 0613/04, tıbıra**p** 0448/04 0593/02, tınçı**p** 0307/04 0774/04, tıñşa**p** 0811/01 1034/03, tıpılda**p** 0479/04 0542/02, tırılda**p** 0992/01, tırmala**p** 1021/01 1262/02 1408/01, tırmañda**p** 1032/01, tıtkıla**p** 0231/03, tıtmala**p** 0924/03 1371/12, tikte**p** 0052/02 0125/02 0656/01, tilde**p** 0514/03, tilgile**p** 0563/03, tire**p** 0003/03 1440/03, tiştengensi**p** 0199/04, tişte**p** 0263/03 0779/03 0781/03 1286/04 1298/01 1455/02, titire**p** 1077/02, tolkunda**p** 0002/03 0321/02 0589/01 0631/02 0768/04, tolku**p** 0112/04 0372/03 0373/01 0393/01 0964/03 1438/04, tolukta**p** 0013/03 0572/03, topoloñdo**p** 1158/03 1373/02 1430/03, topura**p** 0582/01, toyutta**p** 1370/06, tttla**p** 1269/04, turgansı**p** 1443/04, tutkunda**p** 0625/04, tuurala**p** 0243/01, türsüldö**p** 0487/04, türtkülö**p** 0270/02, tütö**p** 1139/01, tüzötkönsü**p** 0621/03, uktagansı**p** 1451/04, ukta**p** 0203/04 0486/03 1106/04, ulu**p** 0760/01 1049/01 1064/04 1448/03 1481/03, uñgula**p** 0566/04, uñşu**p** 1319/03, urgula**p** 0566/01 1378/09, uurta**p** 0066/03, uyalgansı**p** 1478/03, uyu**p** 0357/03, uza**p** 1216/04, uzatkansı**p** 1039/04, üldürö**p** 1432/04, üymölöktö**p** 0758/03, üymölötö**p** 1026/03, üyrü**p** 0870/04, zañgıra**p** 0125/02, zarılgansı**p** 1319/01 1319/04, zarla**p** 0312/04 1090/02 1170/02 1284/04, zeki**p** 0330/04, zımıra**p** 0124/04 1339/10, zıñgıra**p** 0216/04, zıpılda**p** 0204/02 0479/01 0542/04, zırılda**p** 0983/02 1461/01, zırkıra**p** 0446/09 0448/03 0688/04 0697/02 0718/04 0905/03, kakta**p** 0723/02, balbılda**p** 0678/04, öböktö**p** 0703/01, ıñılda**p** 0715/02, köbüktö**p** 1221/02, kaltılda**p** 1048/04, kişende**p** 1108/04, oylongonsu**p** 1072/02

aman saktap 0679/02, aman saktap kalıştıbı 0676/03, başın kurap 0286/02, baş kalkalap 1323/04, baş korgop 1324/03, bata cazdap 0385/01, baykap turgula 0931/03, cep kalganın 0030/05, col kaydalap 1395/12, çıdap turabızbı 0152/03, dep aytıp 0047/01 0050/03, dok kılgansıp 0632/03, es algansıp 0790/01, cıynap algansıyt 0017/03, kan calap 0519/04, kıyrap catkan 1250/01, kol sermep 1401/05, kulay cazdap 1459/01, ört koyup 0708/02, suurup alar emes 1331/07, taşıp keldim 0352/02 , tiktep kalıp 0185/02, toktop turgula 0491/01, ubayım cep 0075/02, baykap körçü 1249/01, çoçup ketti 0649/04, kaptap kaldı 0984/03, karmap kaldı 0189/04, sabap cattı 0332/03, surap cattı 0953/03, uyup kaldı 1134/02, oynop catat 0203/02, zarlap turar 1147/03, barlap kelsin 0412/04, cirep cattı 1164/02, comoktop cattı 0589/04, çırıldap kalbasa eken 0689/02, çoçup ketti 0291/02 0386/04 1068/04, dep ayttı 0931/04, ırgıp çıktı 1003/02, kaptap aldı 1158/04, kaptap kaldı 0657/01 1271/01, karap aldı 0907/04, karap kaldı 0115/02 0971/01 0977/02 1102/01, kordop kalat 0157/02, korgop cattı 0860/02, kulap cattı 0184/02 1050/02 1058/03 1159/01 1217/04, 1447/02 kurçap aldı 0337/04, maktap ketti 0060/03, möñküp cattıbı 0497/02, okup kaldı 0809/02, sorup kirdi 0723/02, sulap catıp kaldı 1264/02, süylöp cattı 0430/04, süylöp kaldı 0822/02, süyöp turdu 0821/03, şiltep catsa 0652/03, tolkup cattı 1121/02, tolkup ketti 0745/02, torgop saldı 0979/02, boyop cattı 1439/02, taltañdap basat 0454/04, kaynap kalgan 1145/02, oynop catkan 1170/03, surap cattı 1159/04, ulup cattı 1462/02, ıylap cürbösün 0868/02, karap turbay 1229/01, toktop cattı 1216/01, kaltırap turar beken biz 0251/03, karaylap turam 0322/04, mögdöp catabız 0258/03, korgop kalat 0157/01, kıynap catat 0054/04, ontop catat 0715/02, şoloktop kalçu 0936/03, kurgap kalgan 1429/03, ırgıp tüşkön 1173/01, kırgızçalap bergenine 1363/03, sanap cattı 0744/04, aldap catkan 1337/01, alsırap turgan 1378/01, balkıp turgan 1470/04, burgup çıkkan 0623/03, caylap kalgan 1369/05, cöölöp kalgan 0337/03, çalkıp turgan 1470/02, iştep catkan 0191/04, koldop cürgön 0411/03, opurap turgan 0879/01, oylop turgan 0402/03, oynop catkan 1068/03, örttöp ketken 1147/01, süyröp catkan 0367/03, tañırkap turgan 1390/03, tañ şoolalap atkan 1222/01, tentip cürgön 0631/03, atkıp catkan 0171/03, biylep cürgön 0181/03, carkırap atkan 0118/01, tolkup turgan 0111/01, çıñap catkan 0202/03, tiştep cürgön 1175/04, küküktöp catkan 1377/01, dep cürömün 0089/02, bozdop cüröt 0791/01, dep cüröt 0266/02, korgop catat 0654/02,

koşto**p** cüröt 0791/02, şuşta**p** catat 0198/04, beki**p** catat 0713/02, kara**p** catat 1036/04 1346/04, karga**p** catat 0711/04, karma**p** catat 0711/01, katuula**p** catat 0251/01, kıça**p** turat 1037/02, korgo**p** catat 0721/01, makta**p** catat 0620/02, oyno**p** turat 0144/01, sızda**p** baratat 1415/03, şilte**p** cüröt 1000/02, uypa**p** catat 0720/04, başta**p** cazganda 0006/02 0013/02 0033/02, küçtö**p** catkanday 1378/05, uula**p** kırganday 0018/06

-ıp (Zarf Fiil Eki) -1363-

açılı**p** 0503/01 0607/03, açı**p** 0077/04 0100/01 0193/02 0707/04 0715/04 0765/02 1012/03 1015/02 1054/01 1273/04 1461/02, açuulanı**p** 0214/01 0633/01 1401/30, adaşı**p** 0087/03, adaştırı**p** 1190/04, agılı**p** 0623/02, agı**p** 0267/03 0561/01 0598/03 1215/01 1378/10, agızı**p** 0006/01 0028/02 0092/03 0197/02 0575/04 0576/03 0617/01 0676/01 0760/04 0762/03 1218/02 1370/01, akçılanı**p** 0431/01, aldastatı**p** 1040/01, aldırı**p** 0574/02, alı**p** 0036/03 0038/01 0038/02 0047/01 0049/04 0051/02 0062/04 0079/01 0106/02 0147/02 0162/03 0163/01 0165/04 0196/04 0204/04 0229/01 0317/04 0329/04 0332/02 0332/04 0339/03 0389/02 0389/04 0392/01 0392/04 0408/01 0408/04 0425/02 0445/01 0445/02 0572/04 0647/01 0650/04 0693/01 0710/03 0719/03 0745/03 0746/01 0748/01 0786/01 0803/03 0809/02 0853/03 0951/02 0953/01 0977/01 0980/02 1000/01 1001/01 1006/02 1008/04 1012/04 1060/04 1067/01 1072/04 1075/02 1077/02 1084/04 1114/02 1134/02 1139/02 1139/04 1188/04 1192/02 1210/01 1210/02 1210/04 1212/04 1218/01 1251/04 1286/04 1297/04 1305/02 1342/02 1350/01 1363/01 1363/10 1433/02 1433/06 1434/01 1434/04 1457/02 1459/02 1465/04, alışı**p** 0028/06 0446/02 0701/03 1370/08 1373/04 1393/03, alkıntı**p** 0456/01, allaalaşı**p** 0694/03, amandaşı**p** 1171/04 1190/01, añtarı**p** 0482/02, aralaşı**p** 0630/04 0675/01 0676/04 0715/01 0767/02 1088/01 1204/01 1231/01 1320/02 1460/03 1469/02, aralatı**p** 0792/01, arbaşı**p** 0097/03 0211/01, arbayı**p** 0174/01, arkayı**p** 0034/01, arsaktalı**p** 0062/01, artı**p** 0669/04 0745/03 1012/04 1455/01, asılı**p** 0241/04 0539/04 0594/01 1443/02, asılışı**p** 1207/01, aşı**p** 0134/01 0437/02 0745/04 1015/01 1273/02, atılı**p** 0739/02, atı**p** 0166/03 0660/01 0784/04 1260/04 1286/02, atırılı**p** 0045/02 0752/02 0805/01, atırıltı**p** 1476/04, atkılaşı**p** 0011/03, attandırı**p** 1098/01, attanı**p** 0902/04 0979/04, aydalı**p** 0116/02 0150/03 0235/02 0513/01, aygışı**p** 0840/03, aykaşı**p** 0731/03, aylandırı**p** 0337/04 0735/04, aylanı**p** 0074/03

0116/04 0243/02 0303/03 0315/03 0348/02 0352/04 0384/01 0483/02 1055/03 1328/02 1382/05, ayrılıp 0118/03 0534/01 0838/01 0888/02 0939/01, aytıp 0045/01 0081/01 0099/01 0140/01 0176/01 0189/01 0219/03 0292/01 0357/01 0370/01 0377/01 0394/01 0435/01 0438/03 0441/03 0555/03 0633/01 0639/02 0682/01 0682/02 0735/01 0750/02 0806/04 0812/04 0904/03 0909/01 0912/04 0954/03 0977/01 0982/03 0985/03 1077/01 1091/04 1098/01 1189/01 1200/01 1205/03 1336/05 1346/06 1347/03 1439/03 1460/03, aytışıp 0190/02 1033/02, badıratıp 1265/01, bagıp 1097/02 1188/02, bagıttalıp 1422/01, bakırıp 0164/04 0217/01 0535/01 0539/01 1477/04, bakırışıp 1106/04, balbıldaşıp 1180/01, balçıldatıp 1305/02, baltalaşıp 1140/02, barıp 0079/04 0153/02 0327/03 0329/02 0331/04 0336/01 0555/04 0587/04 0593/04 0648/01 0650/01 0703/01 0719/04 0740/01 0743/04 0746/02 0751/02 0757/01 0800/04 0804/01 0809/01 0861/03 0865/01 0989/02 1000/04 1001/02 1002/04 1006/01 1022/01 1071/01 1075/04 1077/04 1084/01 1101/01 1192/01 1212/01 1230/02 1247/02 1286/01 1297/01 1341/06 1387/08 1457/04 1459/01, barışıp 0130/02 1370/06, barpañdaşıp 1170/01, basılıp 0503/02 0594/02 0595/02, basılışıp 1207/04, basınıp 0241/02, basıp 0045/01 0077/02 0100/02 0134/02 0134/04 0161/02 0161/04 0209/01 0249/01 0377/04 0444/04 0493/02 0500/02 0630/01 0675/02 0676/02 0677/01 0697/04 0905/01 0996/01 1015/04 1054/04 1164/01 1204/02 1212/04 1228/02 1231/04 1236/02 1320/01 1338/10 1461/04 1469/01 1479/02, başkarıp 0411/04, baştanıp 0485/02, batalaşıp 0377/01, batınıp 0535/04, batıp 0708/04 0747/02 0822/04 1321/01, batırıp 0217/04, baylanıp 0116/01 0235/01 0243/01 0513/02 0585/02, baylaştırıp 0956/04 bılçıldaşıp 0775/01 1198/03 1221/01, bışılıp 0545/03, bışıp 0103/01 0651/02 0651/04 0677/03 1234/02, bışırıp 0342/02, bışkılaşıp 1267/03, bışkırıp 0105/03, bıtıraşıp 1209/01, borpuldatıp 1164/04, bulañdatıp 0692/03, bulkaktatıp 0381/03, buralıp 0501/01, buulanıp 0596/03, caadırıp 0690/02, cabıgıp 0600/04, cabılıp 0212/02 0505/04 0510/04 0815/02, cabışıp 0197/04 1370/04 1373/10, cagaldanıp 0425/04, cagıp 1097/04, calatıp 0967/02, calcıldaşıp 1259/03, calcıltatıp 0285/01, caldıraşıp 0077/01, calınıp 0651/04, calındatıp 0197/02 0216/03, caltıratıp 0670/02, camınıp 1418/02, canıp 0719/01 0764/02 0823/02, cañırtıp 0173/03 1390/15, capırıltıp 0015/01, caralanıp 0742/01 0816/01 1058/03 1082/01 1126/04 1207/03, caralıp 0009/06 0198/01 1155/04 1313/03 1339/03,

cardan**ıp** 0544/02, carıl**ıp** 0239/04 0567/04 1048/04 1418/04, car**ıp** 0389/01 0392/02 0740/04 0748/04 1040/01 1067/04 1071/04 1218/04 1297/02 1305/01 1364/06, carış**ıp** 0130/01 0446/01, carmaş**ıp** 0211/02, castan**ıp** 0485/01, caşın**ıp** 0241/01, caşınış**ıp** 1207/02, caşır**ıp** 0594/04, caşıt**ıp** 1087/02, cat**ıp** 0066/03 0097/03 0261/03 0423/01 0561/03 0775/04 0793/03 0954/03 1265/04 1321/02 1348/07 1455/04, cay**ıp** 0285/02 0316/03 1205/01 1205/04, cayış**ıp** 0244/04, caynat**ıp** 1248/03, caz**ıp** 0444/02 0836/02, cıgıl**ıp** 0567/03, cıg**ıp** 0960/02 1038/02 1306/04, cıl**ıp** 0648/01 0735/01 1015/01 1035/04 1135/02 1189/02 1277/01, cılmay**ıp** 0209/03 0439/01, cıltıldat**ıp** 1299/04, cırt**ıp** 1009/01, cıy**ıp** 1118/01, cıynal**ıp** 0215/03, cıynaş**ıp** 1356/01, cıynat**ıp** 0223/02, cıyrıl**ıp** 1457/01, cubarlan**ıp** 0280/04, culkuldaş**ıp** 0996/03, culkuldat**ıp** 1284/03, çabış**ıp** 0197/01 1373/12, çaçıl**ıp** 0539/02, çaç**ıp** 0377/02 0437/04 0676/01 0677/02 0747/04 0767/01 1017/04 1171/01, çagıl**ıp** 0505/01 , çag**ıp** 0350/02 0396/02 1422/04, çakır**ıp** 0535/02 0827/03, çakıy**ıp** 1078/03, çal**ıp** 0062/02 0163/04 0445/01 0804/04 0910/03 1134/01 1316/03 1364/10 1428/01 1434/02, çalk**ıp** 1298/02, çalmalan**ıp** 1396/03, çamalan**ıp** 0742/02, çamın**ıp** 0212/04, çañır**ıp** 0217/02, çaynal**ıp** 0235/04 0295/04, çaynaş**ıp** 0283/03, çaypalt**ıp** 0508/03, çıdaş**ıp** 0845/04, çıgar**ıp** 0989/03 1114/01 1358/01, çıg**ıp** 0105/03 0191/03 0284/04 0313/03 0350/03 0391/03 0400/03 0424/04 0480/01 0480/02 0480/04 0569/02 0578/02 0586/03 0608/02 0629/02 0642/02 0702/01 0702/04 0805/04 0960/04 0981/03 1038/01 1098/04 1103/02 1103/04 1109/01 1110/01 1111/01 1135/04 1156/03 1195/01 1204/03 1227/01 1235/02 1306/01 1340/03 1344/07 1354/03 1424/02 1435/01 1440/02, çıñır**ıp** 0337/01 0598/04 1022/03 1050/03 1380/05, çıñırt**ıp** 0163/04 0646/04 0748/02, çırıldaş**ıp** 0721/01 1069/01, çırıldat**ıp** 0204/03 1077/03 1150/01 1195/03 1260/01, çırmal**ıp** 1168/03, çıykıldat**ıp** 0162/03, çıyral**ıp** 0249/04, çıyrat**ıp** 0223/01, çubal**ıp** 0501/04 1031/03 1065/01, çuruldaş**ıp** 0189/03 0679/03, dabıratı**p** 0332/03 1265/02, dırıldat**ıp** 1150/02 1260/02 1303/04, dolulan**ıp** 0292/01, ıg**ıp** 0629/01 1286/01 1440/04, ırgal**ıp** 0193/04 0497/02 0891/03 1402/12, ırgıt**ıp** 0784/03 1077/03, ırıldaş**ıp** 1303/02, ırsay**ıp** 1306/01, ışkır**ıp** 1395/09, ızırın**ıp** 0184/03 0654/03 1284/03, kabış**ıp** 1370/10, kaç**ıp** 0042/03 0162/02 0329/04 0512/01 0630/02 0677/04 0713/03 0718/01 0722/04 0726/04 0765/01 1054/02 1061/02 1088/02 1171/02 1180/02 1190/04 1192/01 1196/04 1221/04 1231/02 1236/01

1239/03 1287/01 1303/01 1366/05 1440/01 1461/01, kaçıratıp 1219/02, kadalanıp 0742/04, kadalıp 0198/02, kagıp 0165/02 0270/04 0767/04 1040/02 1363/06 1457/03, kakırınıp 1189/01, kaldayıp 0065/01 0163/01 1320/02, kalıp 0119/04 0170/04 0373/04 0693/04 0734/01 0734/04 0754/01 0757/04 0793/03 0953/04 0989/01 0993/03 1012/02 1040/04 1066/03 1072/01 1101/04 1106/04 1167/01 1237/03 1247/04 1262/03 1279/04 1364/08 1416/03 1465/01 1484/01, kalışıp 1373/02, kaltaarıp 0048/04 0495/03 0681/02 1374/05 1437/02, kaltırıp 1290/02, kamçılaşıp 0696/02, kamdanıp 0544/04, kandırıp 0574/04, kanıp 0419/02 1126/02 1364/02 1428/02, kanışıp 0130/04, kantarıp 0482/01, kapalanıp 1428/04, kaptalıp 0254/01, karcalıp 0262/03 0600/02, karışıp 0446/04, karkayışıp 1309/02, karmaşıp 1123/03 1424/03, karmatıp 0363/03, karsıldaşıp 0333/03, katarlaşıp 0164/02, katıp 0030/01 0236/04 0546/03 0990/03, katkırıp 0208/03 0906/04 1294/04, kattalıp 0254/04, kaygılanıp 0079/02 1365/05, kaygınalıp 0719/02, kaygırıp 0534/04 0937/01 1398/03, kayırdaşıp 0437/01, kayışıp 0012/04 0244/02, kayrattanıp 1058/02, kayrılıp 0308/04 0534/02 0741/03 1391/01, kaytarıp 0298/04, kaytıp 0274/02 0354/04 0682/04 0788/02 1328/02, kazıp 0022/06 0155/02 1380/07, kıbıñdatıp 0721/04, kıbıratıp 0398/01 0398/04 1072/01, kılçaktaşıp 0718/02 1232/01 1469/04, kılçayıp 0415/04 0638/04 1295/03, kılgırtıp 1345/02, kılıp 0044/03 0057/04 0072/03 0144/02 0176/02 0278/02 0316/03 0356/03 0376/01 0424/01 0445/03 0469/01 0639/03 0641/03 0642/01 0643/03 0805/02 0935/04 0960/01 0973/01 0975/01 1035/03 1099/04 1103/01 1135/01 1151/03 1222/03 1258/04 1277/02 1339/04 1371/10, kılkıldaşıp 0694/02 0983/03, kılkıldatıp 0694/01 0951/01, kıñgıratıp 1085/03, kıñıldatıp 1150/04, kırçıldaşıp 0775/02, kırçıldatıp 1299/02, kırılıp 1233/04 1364/08, kırılışıp 0043/03, kırıp 1047/02 1126/01 1235/01 1277/04, kısılıp 1472/03, kısıp 0444/03 0698/01 0723/04 0750/03 0944/04, kıyaldanıp 0203/03 0280/01 1310/04, kıykırıp 0817/04 0818/02 0906/03 0999/04 1401/10, kıynaldırıp 1441/04, kıynalıp 0029/02 0098/03 0561/03 0562/02 0867/03 0949/04 1251/02 1350/06 1441/04, kıyraşıp 1159/02, kıyratıp 0151/04 0210/03 0744/02 0794/03 0875/02 1219/02, koygulanıp 0637/03, koyundaşıp 0997/02, koyuulanıp 1068/01, kubanıp 0647/04 0901/02 0901/03 1286/02, kubanışıp 0290/01 0651/01, kubantıp 0899/04, kuçaktalıp 0445/04, kuçaktaşıp 0444/01 0737/04 0745/01 1473/04, kudalaşıp 0290/02, kudaylaşıp

0790/02 1204/04, kulan**ıp** 1137/01 1380/01, kulatış**ıp** 0714/03, kumardan**ıp** 0280/02, kumsar**ıp** 0818/04, kumsart**ıp** 0885/03, kurbumdaş**ıp** 1273/01, madal**ıp** 0198/04, maktan**ıp** 0902/02, makuldaş**ıp** 0411/02, malın**ıp** 0600/02 1404/05, mal**ıp** 0163/02 0408/02 0762/02 1067/02 1079/02, maydandaş**ıp** 1230/04, mayış**ıp** 0244/01, mayıştır**ıp** 0629/04, maykandal**ıp** 1063/03, maylan**ıp** 0582/03, mıkıylan**ıp** 1001/04, moyundaş**ıp** 0997/01, mukaktan**ıp** 1345/03, munar**ıp** 0016/03 0501/02, munarlan**ıp** 0818/03, muñay**ıp** 0088/03 1413/01, muñkan**ıp** 0138/04 0139/04 0187/02 0600/04 1025/04 1065/04 1327/04, nazdan**ıp** 0485/04, oodarış**ıp** 1390/26, orundat**ıp** 0708/01, sabalaş**ıp** 0792/02, sakçılan**ıp** 1188/01, salamdaş**ıp** 0952/02, saldır**ıp** 0574/01, salın**ıp** 0212/01 0510/01 0600/01 0890/03 0938/01 1418/01, sal**ıp** 0048/03 0054/02 0153/04 0165/01 0194/03 0198/04 0270/02 0301/03 0329/01 0331/02 0336/04 0373/02 0478/04 0648/02 0650/02 0699/03 0743/01 0743/02 0746/04 0748/02 0757/02 0761/01 0761/04 0800/01 0804/02 0908/04 0951/01 0989/04 1002/02 1015/03 1041/04 1058/01 1072/02 1075/01 1077/01 1079/01 1084/02 1086/02 1101/02 1106/02 1126/01 1167/04 1212/02 1214/03 1230/04 1279/01 1286/02 1305/03 1316/03 1326/04 1363/02 1363/08 1403/01 1433/04 1457/01 1459/04 1464/03, salış**ıp** 1373/01, sapırıl**ıp** 0699/04, sapırılt**ıp** 1481/04, sapır**ıp** 0644/03, saptal**ıp** 0459/04, sat**ıp** 0029/05 0142/04 0146/04 1139/03, say**ıp** 0705/01 1073/04, saymalan**ıp** 0820/03, sıg**ıp** 0642/04 0702/02 1098/02, sın**ıp** 0028/03 0579/01 0584/02 0883/03 1202/02 1266/04 1306/02, sıyr**ıp** 0808/04, sızdat**ıp** 0007/03 0020/03, sızıl**ıp** 0588/02, sız**ıp** 0965/04 1242/02, solkuldat**ıp** 1088/04, soyuldaş**ıp** 0997/04, sugar**ıp** 0825/04, sunal**ıp** 0825/02, surdan**ıp** 0317/03, şaldırat**ıp** 1113/01, şalkıy**ıp** 0398/01, şañdan**ıp** 0248/02, şaşıl**ıp** 0415/01 0503/04 0942/01, şaş**ıp** 0014/05 0058/03 0437/02 0696/03 0817/03 1092/01 1190/02 1459/03, şattan**ıp** 0650/04, şayırlan**ıp** 1106/01, şaylan**ıp** 0243/04 0513/04, şıbıraş**ıp** 0398/02, şılkıldat**ıp** 1027/03 1299/01, şımalan**ıp** 0951/04, şımdan**ıp** 0193/01, şıpır**ıp** 0369/04, şırkırat**ıp** 0660/02, şookumdant**ıp** 1180/04, şoruldat**ıp** 0708/02, taanıl**ıp** 0688/03, taanıt**ıp** 0363/04, tabıl**ıp** 0505/02, tabış**ıp** 1373/06, tagın**ıp** 0069/03 0510/02, tag**ıp** 1097/01, talaş**ıp** 0012/01 0164/04 0593/03 0800/03 1140/04, talkalan**ıp** 1022/04 1326/01, talkalat**ıp** 0779/01, tamçılat**ıp** 0670/04, tam**ıp** 1079/04, tamız**ıp** 0028/04 1370/02, tamşan**ıp** 0482/04, tandal**ıp** 0378/02, tandat**ıp** 0633/03, tan**ıp** 0674/02 1082/02, tañ**ıp** 0730/03,

tañırkaşıp 0273/01, taptalıp 0254/02, taralıp 0910/01, tarsıldaşıp 1228/01, tarsıldatıp 0694/04 1321/04, tartañdaşıp 0164/01, tartıp 0803/02 0980/02 0988/04 1005/01 1016/03 1114/02 1186/02 1298/01 1313/04 1411/02 1424/01 1424/03 1455/02, tartışıp 0136/04 0331/03 0367/03, taşıp 0715/02 0745/02, tatıp 0325/04 0423/02 0660/04 0765/04 1113/04, tayanıp 0560/03 1016/04 1284/02 1440/03, tayıp 1205/02, taytayıp 1425/03, tazalanıp 0147/01, tazarıp 0430/01, tıbıratıp 0163/03, tıgılıp 0824/01, tıgıp 1227/02, tınçıp 1009/02, tıñdanıp 0193/02, tınıp 0417/02 1195/02 1235/01 1440/01, tıñşatıp 0956/02, tırmışıp 1177/02, tıtıp 1209/02, tıtmalaşıp 1453/03, tıtmalatıp 0716/03, tolkundatıp 0302/03 1164/02, tutkundalıp 0674/01 1438/02, tuuralantıp 0980/01, urmattaşıp 0327/01, uulanıp 0258/03, uzanıp 0258/01, uzatıp 1342/01, zakımdanıp 0137/01 1020/03, zarlanıp 0544/01, zımıratıp 0644/04, zımırılıp 0636/04, zıñkıytıp 0576/04, zırgıtıp 1008/04, zırıldaşıp 0721/02, açuulanıp 0814/01, aldastatıp 0747/01, attanıp 0971/04, aylanıp 0822/01, aytıp 0626/03, barıp 0690/03, caralanıp 0793/03, cıltıldaşıp 1221/02, çaçıp 0728/02, kabarlaşıp 1069/02, kaldayıp 1294/01, zakımdanıp 1341/01, ıylatıp 0223/04, çıñırıp 1058/04, açuulanıp 1215/03

aça salıp 0047/02, akıl kılıp 0417/01, akıl salıp 0953/02, ala catıp 0779/02 0996/04, ala kaçıp 0675/04, ala salıp 1382/01, alıp kel 0441/02, alıp kelgile 1402/09, aybat kılıp 0055/02, aygay salıp 0806/02, aykay salıp 0693/02, aylanıp turbay 0950/02, ayran kalıp 0977/04 1086/04 1341/02 1363/04 1484/04, azap tartıp 0368/02, bara catıp 0336/03 0423/04 0767/04 0779/04 0784/04 0792/04 0822/01 1113/02 1186/01, barıp cettik 0348/02, basa kalıp 0647/04 0674/04 0740/02, basıp keldim 0352/01, baş kılıp 0835/04, baş kuraşıp 0791/01, bata kılıp 0110/03, bura tartıp 1347/03, buytay kalıp 0336/02, calgız kalıp 0227/04, cançıp catıp 0338/01, can talaşıp 0666/03 0781/01 1140/01 1169/01, can tartıp 0653/02, car salıp 0829/03, cata kalıp 0648/04 1022/02 1167/02, caza salıp 0813/01, cılas kılıp 1195/04, comok kılıp 1069/03, çabıt salıp 1134/04, çalma salıp 0054/04, çıga kalıp 1041/01, dabış salıp 0332/01, dalbasa kılıp 1371/08, dayardanıp turuñuzdar 0974/01, dem alıp 1402/07, dep aytıp 0047/01 0050/03, eles kuralıp 0892/01, es alıp 0481/04, esten tanıp 1006/04 1012/01 1024/02 1058/04 1114/04 1326/02 1341/04 1465/02, kaçıp keldim 0352/04, kal basıp 0211/04, kalka kılıp 0735/02, kanat cayıp 0281/03,

kanat kag**ıp** 1422/02, kaptay kal**ıp** 0331/01, kayım ayt**ıp** 1401/22, kayrat kıl**ıp** 0370/03 0383/03, kele cat**ıp** 0167/03 1447/03, keneş kıl**ıp** 0955/03, kere tart**ıp** 1347/05, kırgın sal**ıp** 1060/01, kirgil tart**ıp** 1446/01, kişen sal**ıp** 0047/04, körö kal**ıp** 0816/03 1082/04, körö sal**ıp** 0751/01, közü çal**ıp** 0813/04, közün sal**ıp** 0786/02, kuban**ıp** cattı 1369/07, kulak sal**ıp** 0106/04 0734/02 0812/04, kulduk kıl**ıp** 0284/02, kütö kal**ıp** 1041/02, mal talaş**ıp** 0646/03, maypañ bas**ıp** 0102/03, meder kıl**ıp** 0732/02, misal al**ıp** 0800/02, mooku kan**ıp** 0647/02 0761/02 0812/02, 1060/02 1305/04, nazar sal**ıp** 0813/02, op tart**ıp** 0004/01 1297/03, oygo sal**ıp** 0153/01, oyron sal**ıp** 0762/04 0809/04 1000/02 1218/02, salavat ayt**ıp** 0899/02, sat**ıp** algıs 0641/01, sooga kıl**ıp** 1346/07, sur kaç**ıp** 0512/02, ştık sal**ıp** 1071/02, talkan çal**ıp** 0786/04, talkan kıl**ıp** 1235/04, tamaşa kıl**ıp** turuştu 1384/06, tañ kal**ıp** 0170/01, tik bag**ıp** 1418/03, tiktep kal**ıp** 0185/02, tilmeç sal**ıp** 0751/04, tura kal**ıp** 0038/04 0041/01 0049/01 0054/01 0106/01 0425/01 0741/01 0823/01 1002/01 1273/04 1279/02 1341/08, tutkun kıl**ıp** 0797/02, tün camın**ıp** cönöyün 0430/03, tün kat**ıp** 0730/02 1138/01, tün katış**ıp** 1103/04, tüşö kal**ıp** 0977/02, uga sal**ıp** 0790/03 0812/01, ulak tart**ıp** 0327/03, zaman tart**ıp** 0762/01, al**ıp** keldi 0219/02, canç**ıp** kirdi 0335/02, kal**ıp** cattı 1431/03, kır**ıp** catat 0714/04, al**ıp** kelsin 0419/04, al**ıp** ketti 1287/03, al**ıp** satar 1140/03, aş**ıp** ketken emes 1029/02, at**ıp** cattı 0995/04 1270/02, at**ıp** kaldı 1264/01, ayt**ıp** berdi 1350/03, ayt**ıp** cattı 0789/02 1093/03, ayt**ıp** saldı 0284/03 0414/01 0429/01, bar**ıp** cazıldı 1368/06, bar**ıp** kelsin 0419/01, bas**ıp** cattı 1482/06 1483/01, bas**ıp** kaldı 1264/04, bas**ıp** ketçü 0366/02, bas**ıp** koydu 0155/01, bat**ıp** cattı 0995/02, caşır**ıp** koyso 0305/03, çaç**ıp** cattı 1269/04, çıg**ıp** cattı 1331/09, kaç**ıp** cattı 0995/01 1469/04, kıl**ıp** kuubasa 1358/04, kırıl**ıp** kete cazdadı 1374/08, korduk tart**ıp** körüppü 0213/04, kuban**ıp** kalsa 0465/01, sal**ıp** kaldı 0372/04, sal**ıp** kirdi 0416/03 0763/04, sat**ıp** kirdi 0295/03, sat**ıp** koydu 0155/04, sulap cat**ıp** kaldı 1264/02, talkalaş**ıp** aldı 0390/01, ayt**ıp** kalar 1334/09, bar**ıp** catat 1209/04, kayış**ıp** turat 0242/04, at**ıp** cürgön 0786/04, ag**ıp** cattı 0615/04 1034/04, ayt**ıp** kalat 1258/04, söz kılış**ıp** 0732/03, koyo sal**ıp** 1230/01, akıl kıl**ıp** 1189/04, kol karmaş**ıp** 1023/03, kele cat**ıp** 1011/01, soldat kıl**ıp** alat 0108/01, çıg**ıp** cetken 1429/04, kaz**ıp** cattı 1164/04, aç**ıp** ketken 0383/01, al**ıp** catkan 1348/05, bar**ıp** okugan 0920/03, bas**ıp** ketken 1291/04, can**ıp** turgan 1472/04, çaalıg**ıp** kalgan 0485/03, ızırın**ıp** kekenişken 0190/03, kaldayıp catkan 0613/01 1395/14, kaldayıp turgan 0839/03, karmaş**ıp**

kelgen 0525/03, kastaş**ıp** kalgan 0457/03, kaytarı**p** turgan 0599/03, kayt**ıp** kelgen 1342/02, kır**ıp** catkan 0762/04, kıs**ıp** catkan 0188/03, sugarı**p** alçuu 0494/01, şaş**ıp** cürgön 0183/03, tart**ıp** turgan 1470/01, zañkay**ıp** catkan 1420/01, at**ıp** turgan 0704/03, buralı**p** öskön 0234/01, caş**ıp** catkan 0170/03, satılı**p** cürgön 0928/03, ayt**ıp** cattı 0789/01, ayt**ıp** catıştı 0827/04, bakırı**p** catabız 0211/03, solgundat**ıp** turabız 1355/02, kaçı**p** cüröt 1038/03, alı**p** cüröt 0680/04, ayt**ıp** catat 0624/03, caş**ıp** catat 0161/04, çıgarı**p** catat 0249/02, kacanı**p** acal olturat 0596/04, kaçı**p** catat 0721/02, kırılı**p** kalat 1397/04, ermek kılı**p** atışkanda 1191/03, karsıldatı**p** kirgende 0195/03

-ip (Zarf Fiil Eki) -417-

aldeylenti**p** 0065/02, baykeleş**ip** 0709/02, bekini**p** 0607/02, belgileş**ip** 1187/02, belseni**p** 0465/03, berili**p** 0194/02, beri**p** 0139/03 0230/04 0419/04 0427/01 0573/04 0614/04 0999/03 1005/03 1119/02 1120/04 1310/02 1434/03 1478/02, beriş**ip** 0811/04, betteş**ip** 1220/03, betteştiri**p** 0418/04, bezi**p** 1053/04, bilgizi**p** 0410/02, bili**p** 0007/04 0102/02 0433/04 0668/03 0734/04 0933/04 0943/03 0944/02 1176/04 1349/04, birdeş**ip** 0864/04, birigi**p** 0112/01 0112/02, birindeti**p** 0758/01, celigi**p** 0553/01, ceti**p** 0204/02 0330/01 0345/02 0354/04 0400/04 0644/04 0719/04 0720/03 0722/02 0737/01 0740/01 0758/04 0763/01 0784/01 0795/03 0806/02 0809/01 0970/02 1004/01 1006/01 1009/03 1040/02 1084/01 1151/01 1179/02 1187/04 1297/01 1304/03 1339/10 1370/04 1451/01, ciberi**p** 0108/03 0934/03, çeçi**p** 0330/02 0354/02 0644/01 0709/04 0737/02 0784/04 0806/04, çegini**p** 0209/04 0704/04 1276/01, çegi**p** 1274/02, çeleyti**p** 0573/02, çeli**p** 0427/04, çelkildeş**ip** 0178/02 1365/08, çerti**p** 0653/04, çetteş**ip** 1220/03, çettetiр 0575/03, çireni**p** 0553/04, çiyelenti**p** 0680/03, demigi**p** 0553/02, deş**ip** 0046/01 0192/04 0215/04 1222/02 1330/03, deş**ip** 0801/01 0819/03 0940/04 0955/01 1107/01 1107/03 1187/01 1452/04, dirildeti**p** 0758/02, eeligi**p** 0090/01 0985/02, eerçiti**p** 0730/01, ekileni**p** 1074/03, elesteli**p** 0104/01 0715/03, eñi**p** 1001/01 1007/04 1072/04, eñkeyi**p** 0348/03 0463/04 1132/04, entigi**p** 0309/02, erigi**p** 0209/02, erini**p** 0423/02, ermekteş**ip** 1476/03, esepteş**ip** 0955/02, eskeri**p** 0037/04, eti**p** 0191/03 0204/01 1081/02 1287/02 1341/07 1452/01 1476/02, ezili**p** 0309/04 0563/02, ezi**p** 1017/02, içi**p** 0294/03 1108/03, ilikteş**ip** 0801/04, ilini**p** 0518/01 1371/02, ili**p** 0647/01 1060/04 1077/04, işeni**p** 0665/04, iyi**p** 1166/02 1345/01,

iylen**ip** 0595/04, iyril**ip** 1453/02, keceñdet**ip** 0989/01, keçig**ip** 0025/01, keç**ip** 0178/04 0316/04 0354/01 0562/04 0644/02 1053/02, keken**ip** 0468/03, kel**ip** 0056/04 0071/01 0085/01 0104/02 0166/03 0196/04 0274/02 0335/01 0341/01 0345/02 0353/04 0478/03 0614/01 0686/03 0689/03 0722/03 0724/03 0795/03 0836/01 0948/01 0952/03 0978/04 1024/03 1109/03 1119/01 1120/03 1121/03 1157/03 1274/04 1310/01 1339/13 1348/03 1362/10 1377/03 1409/04 1426/04, keliş**ip** 1349/02, keltir**ip** 0496/03, keñeş**ip** 0284/04 0850/03, keril**ip** 0194/01 0209/01 0277/03 0439/02 0553/04 0555/04 0824/02, ker**ip** 0056/02 0085/02 0225/01 0274/01 0335/02 0357/01 0427/02 0614/02 0987/03 1119/04 1428/03 1478/04, kesil**ip** 0563/01 1148/03, kes**ip** 0543/03 0784/02 1422/04 1459/03, kesirlen**ip** 0359/01, ket**ip** 0116/03 0156/03 0158/03 0204/04 0254/03 0396/03 0591/02 0709/01 0722/04 0733/03 1124/01 1126/03 1155/03 1179/04 1217/03 1218/01 1385/08 1451/02 1452/02, keykekteş**ip** 0046/02, kezekteş**ip** 0955/04, kezen**ip** 0658/04, kezig**ip** 0563/04, kirin**ip** 0518/04, kir**ip** 0102/04 0575/02 0578/01 0580/01 0713/02 0792/02 0992/01 1110/02 1171/02 1212/01 1405/01, kişimsin**ip** 0803/01, kiyn**ip** 0038/02, melcit**ip** 0972/01, mensin**ip** 0163/03 0615/03 0752/03 1079/03 1370/05, mildettent**ip** 0413/03, mingiz**ip** 1122/01, min**ip** 0021/03 0367/02 0406/01 0713/01 0742/03 0992/04 1036/01 1176/01 1259/02 1349/01 1399/07, mint**ip** 0236/03 0900/04, sebil**ip** 0194/04 0824/04, sekir**ip** 0607/04, sekirt**ip** 0803/02, sendel**ip** 0032/01, seyrektel**ip** 0978/02, sez**ip** 0722/01 0738/03 0806/01, silkin**ip** 1281/03, silkint**ip** 1046/03, silk**ip** 0231/04 1079/01 1298/02 1427/02, siñ**ip** 0713/04 0992/02 1176/02, şirel**ip** 1450/04, şişin**ip** 0383/02, tegeren**ip** 1019/02 1208/01 1426/01, tekşer**ip** 0037/06, telmir**ip** 0116/03 0458/04, telmirt**ip** 1463/04, temin**ip** 0021/01 0654/04 1005/04, temsel**ip** 0030/03, temteñdet**ip** 0219/02, teñsel**ip** 0381/04, tepsel**ip** 0568/03 0592/04 0596/02 0598/03 1404/06 1476/02, tepsetil**ip** 0282/03, ter**ip** 0085/04 0274/04 0345/01 0727/04 1092/04 1383/06 1401/27, teş**ip** 0003/03, tig**ip** 0185/02 1036/04 1259/04, tilgileş**ip** 1060/03, tilin**ip** 0518/02, til**ip** 0028/03 1110/04, tişten**ip** 0056/04 0161/03 0702/03 0807/01 0823/02 1017/01 1079/01 1085/04 1254/01 1343/02 1456/02, tişteniş**ip** 0384/03 1265/03, tiy**ip** 0162/04 0343/02 1166/04 1447/03, tiz**ip** 0416/02, cet**ip** 0643/01, kes**ip** 0974/04, celpint**ip** 0693/01, çeginiş**ip** 1211/04

arañ cet**ip** 1287/04, ata ber**ip** 1274/01, bil**ip** kalgıla 0933/02, boy tireş**ip** 0022/01, cakın cet**ip** 0738/01, cakın kel**ip** 0104/04 0335/04, calt et**ip** 1038/04, can ber**ip** 0022/01, cark et**ip** 0511/03 0547/03, çeç**ip** ket 1402/08, çırçır et**ip** 1144/04, çur çur et**ip** 0696/01 0811/03, esi ket**ip** 1287/01, kala ber**ip** 1145/03, kanat ker**ip** 1310/04, kan keç**ip** 1289/03, kayrat kir**ip** 1259/01, mildet ber**ip** 0665/04, ok tiy**ip** 0700/04, oygo kir**ip** 1036/02, ört ciber**ip** 0647/03, selt et**ip** 1102/02, söz cetkir**ip** 0789/03, sulay ket**ip** 1024/03, tüş kir**ip** 0486/04, ün ber**ip** 0029/01, kir**ip** keldi 0426/01, kir**ip** ketti 0373/02, min**ip** cürsö 1178/01, cet**ip** keldi 1286/03 1342/05 1478/01, cit**ip** cattı 1433/08, kel**ip** kalbas beken 0382/01, kir**ip** keldi 1195/04, kir**ip** ketti 0374/01, silk**ip** aldı 1102/02, kir**ip** kaldı 1260/03, kel**ip** ceter 1467/01, cet**ip** kalgan 1003/04, candan keç**ip** turgan 0365/03, ceñ**ip** catkan 0624/04, kes**ip** turgan 0774/01, key**ip** turgan 0099/03, tepsel**ip** catkan 0458/03, eerçit**ip** kelçü 1403/06, kan keç**ip** turgan 0004/06, min**ip** baratkan 0456/02, cini kel**ip** 1426/02, keñeş**ip** olturabız 0361/01, kiy**ip** catat 0198/02, ter**ip** catat 1021/03, ket**ip** catat 0194/04, cakın kel**ip** 0978/01, cete kel**ip** 1189/03, keç**ip** turganday 0129/03

-up (Zarf Fiil Eki) -480-

bol**up** 0010/05 0014/01 0016/02 0016/04 0016/05 0016/06 0019/01 0020/01 0021/01 0023/02 0023/04 0023/06 0026/02 0026/03 0026/04 0026/05 0026/06 0030/03 0071/03 0094/03 0101/02 0105/01 0105/04 0108/03 0115/01 0148/04 0164/03 0167/03 0180/01 0180/02 0180/04 0193/03 0195/02 0243/02 0244/01 0256/01 0256/04 0261/02 0268/03 0279/02 0280/03 0299/03 0301/02 0316/01 0316/02 0319/02 0347/01 0351/03 0364/03 0383/01 0383/04 0387/01 0396/04 0418/03 0420/03 0428/01 0428/04 0479/01 0484/01 0490/01 0490/02 0490/04 0504/02 0504/04 0512/04 0549/02 0577/01 0591/01 0591/02 0591/04 0593/01 0615/01 0619/04 0624/01 0638/03 0663/03 0671/01 0671/02 0671/04 0677/01 0678/04 0687/04 0688/04 0727/03 0730/02 0736/03 0778/01 0782/01 0782/02 0782/04 0783/01 0783/04 0787/03 0878/01 0881/01 0890/02 0897/02 0969/02 0992/03 1068/01 1080/01 1083/01 1094/02 1179/03 1181/01 1181/04 1206/04 1213/01 1232/02 1249/04 1251/01 1280/01 1302/03 1334/02 1335/03 1337/03 1339/09 1344/02 1362/01 1367/03 1370/12 1387/09 1390/14 1393/09 1396/04 1410/01 1410/03 1411/01 1415/01 1436/03 1449/03, borug**up** 0597/04, boşot**up**

0665/03, botkolon**up** 0615/04 1051/04, boyol**up** 1137/02, bozdot**up** 0148/03, bulkun**up** 0526/04, bulk**up** 1297/04, burul**up** 0076/04 0094/01 1004/02 1400/01, bur**up** 0076/01 0141/02 0167/01 0402/02 1007/02 1124/03 1224/02 1254/04 1331/06 1338/10 1401/33 1445/03, buulug**up** 0357/03, buyug**up** 1448/01, buzul**up** 0068/03, colug**up** 1389/05, comoktoş**up** 1334/09, coşolon**up** 1080/04 1280/04, culkun**up** 0556/04 0575/02 0752/02, culkuş**up** 1335/07, culunt**up** 1031/02, culunuş**up** 1203/04, cul**up** 0047/01 0051/02 0650/04 0813/04 0980/02 1014/03 1077/02, cumul**up** 0586/04, cum**up** 0076/04 0182/02 1130/01, cutkuz**up** 0382/04, cutun**up** 1171/04, cut**up** 0236/03 0240/03 0551/03 0758/04, cuul**up** 0542/03 1136/03 1436/03, cuurul**up** 0515/01 0582/03 1051/04, cuur**up** 1290/03, çoyul**up** 0485/04, çulun**up** 0094/04, dodolon**up** 1066/02, koldoy**up** 0166/04, koñtorul**up** 0984/03, kon**up** 0436/03 0720/01 0783/02 1080/02 1402/07, korgoloş**up** 1453/01, kork**up** 0681/02 0768/02 0827/02 1393/06 1438/01, korkut**up** 0055/04 0572/02, koroy**up** 0578/02, kor**up** 0347/04, koştoş**up** 1292/04, koşul**up** 1034/01 1161/01 1417/04, koş**up** 1214/02 1275/01 1276/02 1443/01 1453/04, koy**up** 0083/01 0330/03 0898/03 1028/02 1072/03 1124/02 1234/03 1296/02 1393/07, kozgol**up** 0045/04 0504/01, kurul**up** 0515/04, kur**up** 0136/04 0141/04 1016/03 1331/10, kus**up** 0595/03, kutul**up** 0913/04 1472/02, kuyult**up** 0033/01, kuz**up** 0666/04, maakulsun**up** 0417/04, mokot**up** 1409/04, obdul**up** 0128/02, oktol**up** 1397/01, oktorul**up** 0614/03 0615/03, olçoy**up** 1156/03 1399/11, oloy**up** 0578/01, oñtoylon**up** 0971/02, opurult**up** 0155/02, ormoy**up** 0627/02, orol**up** 0131/03, oygon**up** 0201/02, oygor**up** 0201/04, oylon**up** 0035/01 0128/04 0201/01 1468/02, oynot**up** 0679/03 0896/03, oyrondol**up** 0623/04, oy**up** 1296/04 1304/01, ozun**up** 0502/01, oz**up** 1214/04, sog**up** 0347/02 0615/02 0778/04, soldoy**up** 0584/03, sol**up** 0282/03 1251/02, soroktoş**up** 0983/03, soroñdoş**up** 1276/01, soroy**up** 0578/04, sorul**up** 1424/02, sor**up** 0004/01 0706/01 0720/04 1051/02 1068/04 1083/02 1094/04 1206/02 1232/04 1433/06, sozolont**up** 0202/01, sozolon**up** 0114/01 0301/04 0624/02 1165/03, sozult**up** 1220/02, sozul**up** 0010/03 0502/02 0589/02 0694/02 1417/01, soz**up** 1101/03 1443/02 1453/02, sun**up** 0076/02 0141/01 0182/01 0225/01 0284/01 0290/01 0340/04 0975/02 1113/02 1254/02 1263/04 1331/08 1338/07, suurul**up** 1396/05, togolon**up** 0301/01 1065/01 1066/01 1208/03, tolkut**up** 0370/02, tol**up** 0071/02 0114/02 0428/02 0623/02 0749/03

0778/02 1018/01 1051/01 1068/02 1213/02 1280/02, tomolon**up** 0197/03 1206/01, tomsor**up** 0247/04 1326/04 1404/04, toñ**up** 0659/04, toptoş**up** 0066/02, torgol**up** 0389/03, tos**up** 0152/03 1214/01 1224/01 1261/01 1275/02 1443/04, toy**up** 1296/01 1428/02, tozul**up** 0502/04 1417/02, toz**up** 1276/04, tumçug**up** 0088/02 0593/04 1371/07, tun**up** 0136/02 1228/04 1331/02 1454/03, tur**up** 0014/03 0051/01 0059/01 0182/04 0290/04 0402/01 0814/01 0975/04 1007/04 1075/03 1130/02 1130/04 1224/01 1254/01 1263/01 1331/04 1338/08 1411/04 1434/01 1449/02, tutul**up** 0913/02, tuul**up** 0232/03 1339/11, tuurul**up** 0515/02, uç**up** 0093/01 0204/02 0252/03 0291/01 0314/01 0341/01 0480/02 0483/02 0504/02 0720/01 0722/02 0764/03 0783/02 0784/01 0806/02 1020/03 1040/02 1177/03 1203/02 1339/10 1370/15 1405/05 1443/03, uçur**up** 0825/01 0902/03, ugul**up** 0340/01, ug**up** 0394/04 1007/01 1043/04, ulutun**up** 0225/02 0274/01 0357/01, umtul**up** 0119/04, uñkuyuş**up** 1100/03, unut**up** 0167/02 0882/03, uruluş**up** 1203/01, urun**up** 0094/02, ur**up** 0051/04 0056/02 0214/01 0999/02, zoñkoy**up** 1461/03, cuul**up** 1326/02, soz**up** 0642/01, toz**up** 0911/04, uç**up** 1339/04

akıl kur**up** 0402/04, ala koy**up** 0971/03, atkan bol**up** 1232/01, barmak sun**up** 0814/02, bıtçıt bol**up** 0728/04, bile koy**up** 0107/03, capan bol**up** 1104/04, cez bol**up** 0512/01, cılas bol**up** 0726/02, cok bol**up** 1380/05, colun toz**up** alayınçı 1338/04, çabuul koyuş**up** 0860/01, dal bol**up** 0256/02, almak bol**up** 0148/01, karç ur**up** 0067/03 1330/02, körö koy**up** 0733/03 0817/03 1011/03 1477/03, kulak tos**up** 0273/04, kulak tun**up** 0340/02, kulduk ur**up** 0290/02, makul bol**up** 0706/02, moyun bur**up** 0814/04, öñüt kur**up** 0763/03, salmak bol**up** 0148/02, tirüü tur**up** 0072/01, uuçuu bol**up** 0364/01, kuur**up** cüröt 0073/04, bol**up** cattı 1121/01, bol**up** cürbösün 0490/03, buyr**up** ketti 1082/03, cul**up** çıksa 0687/01, obdul**up** tursa 0475/02, tur**up** kaldı 0435/01, sor**up** cattı 1220/02, uç**up** cattı 1065/04, almak bol**up** 0659/02, uç**up** baratat 0446/03, baştamış bol**up** 1359/04, sor**up** alma 1390/06, buyr**up** turgan 0966/03, tol**up** catkan 1315/04, tomsort**up** basçuu 0127/02, uç**up** cürgön 0663/04, uç**up** turgan 0696/03, kiyik bol**up** cüröbüz 0224/01, sor**up** baratat 0257/03, çapmak bol**up** 1343/03, ur**up** cürdü 0999/04

-üp (Zarf Fiil Eki) -264-

bögöl**üp** 1381/07, bölün**üp** 0069/04 0195/02 0637/01 0946/04 1197/03 1359/06, böl**üp** 0079/01 0133/03 0572/01 0951/02 1127/01 1347/06 1447/04, bücüñdöş**üp** 0990/03 1041/03, büg**üp** 0823/03, bürk**üp** 0681/04 0702/01, büt**üp** 0402/01 0545/04 1266/01, bütür**üp** 0748/04, çög**üp** 0503/02, çömül**üp** 0195/01, çöm**üp** 1250/04, cönötüş**üp** 1367/05, cöölöş**üp** 1094/02, cötkür**üp** 0138/03 0780/03, cötöl**üp** 0400/01, cügür**üp** 0038/04, çümkön**üp** 0891/01, cür**üp** 0135/01 0262/03 0776/03 0829/01 0961/03 1089/03 1098/04 1234/02, düküldöt**üp** 1115/02, düküy**üp** 0293/03, düpüldöt**üp** 0744/03 1115/01, köbürt**üp** 0021/05, köcöl**üp** 0934/02, köç**üp** 1394/15, kögör**üp** 1287/02, kömkörül**üp** 0637/04, kömölön**üp** 1262/01, kön**üp** 1447/02, körsöt**üp** 0012/05 0415/03 0752/04 1339/14, körün**üp** 0637/02 0978/03 1033/04, kör**üp** 0028/01 0203/03 0233/03 0260/03 0634/03 0659/03 0825/03 1070/01 1097/04 1127/04 1141/03 1146/03 1156/04 1237/04 1250/02 1262/02 1278/04 1344/06 1347/01 1371/06, kösömsün**üp** 0431/02, köşül**üp** 0849/01, kötörül**üp** 0403/03 1234/01, kötör**üp** 0441/04 0703/03 1284/02 1395/01, köykül**üp** 0117/02, kübül**üp** 1395/05, kübüröş**üp** 0972/03 1040/03, küçön**üp** 1401/11, küçötüş**üp** 0374/02, külüñdöt**üp** 0400/01, kül**üp** 0135/04 0220/03 0524/02 0837/01 0903/02 1071/01 1073/01, külüş**üp** 0509/02, küngürön**üp** 0076/03, küñgürön**üp** 1433/07, küt**üp** 0019/04 0183/03 0199/04 1249/02 1266/02 1431/02, küülön**üp** 0465/02 0615/02, küydür**üp** 0371/01, küymöl**üp** 0953/04, küy**üp** 0230/01 0604/01 0642/04 0651/04 0677/03 0776/03 0823/02 1145/02 1234/02 1271/02 1312/03 1451/03, küzöt**üp** 1103/02, möñgülön**üp** 1156/01, mülcüñdöt**üp** 0400/02, nöşörlöt**üp** 0819/04, öbüş**üp** 0444/02, öksüt**üp** 0133/03, öltür**üp** 1356/03, öl**üp** 0588/04 0592/04 0775/04 0889/04 1071/03, öñörüş**üp** 1036/03, öñ**üp** 1262/04, örttön**üp** 0133/01, ötkör**üp** 0416/02, öt**üp** 0689/03 0718/01 0949/04 1115/04 1146/03 1179/01 1451/01, sög**üp** 0799/04 1237/02 1347/10, sölpüldöt**üp** 0792/04, sürgülöş**üp** 0333/04, sür**üp** 0176/03 1234/04 1354/02, süylöş**üp** 0219/01 1332/06 1343/11, süyröş**üp** 0219/02, süyröt**üp** 1150/02, süy**üp** 0428/01 0499/03 1312/03, süz**üp** 1011/02, tögül**üp** 0195/04 0946/02, tög**üp** 0029/04 0503/03 1063/04 1070/02 1237/01 1347/08 1385/18, törmöktöl**üp** 0615/01 0799/01, tügön**üp** 0018/04 0105/01, tükür**üp** 0229/02, tüñül**üp** 0838/01,

türmöktöl**üp** 1171/01, türt**üp** 1073/04, türtüş**üp** 0046/02, tür**üp** 0193/02 1337/06, tüşündür**üp** 0412/04, tüş**üp** 0212/01 0237/04 0482/01 0488/04 0710/03 0764/03 0859/04 0931/02 0941/03 1046/03 1122/03 1390/08 1414/01, tüt**üp** 1431/01, tüyül**üp** 0167/03, tüy**üp** 0483/03, üñküyüş**üp** 1454/02, üñül**üp** 1036/02, ürk**üp** 0690/03, üşkür**üp** 0077/04 0172/01 0274/03 0486/02 0642/04 0914/03 1114/02 1318/01 1481/03, üymöl**üp** 0014/05, üyörlön**üp** 0061/03, üyröt**üp** 0219/04, üyrül**üp** 0099/03

böl**üp** turgan 0366/04, cür**üp** kaldı 0163/03, çuu kötör**üp** 1197/03, kaarın tög**üp** 0046/03, kan küy**üp** turgan 0877/01, kaşkaya kül**üp** 0322/03, kökölöt**üp** baratkanda 1079/03,köñül böl**üp** 0799/02 1070/04 1156/02 1347/04, korduk tartıp kör**üp**pü 0213/04, kör**üp** catat 0393/01, kör**üp** cattı 1347/07, kör**üp** kalalık 1090/02, kör**üp** turamın 1402/05, köşül**üp** catkan 0245/02, küdör üz**üp** 1221/03, küt**üp** turdu 1236/04, küt**üp** turgan 0168/04, küy**üp** canam 0689/04, küy**üp** turgan 0985/01, muştum tüy**üp** 0823/01, öküm sür**üp** 1064/03, öl**üp** büttü 1001/04, öl**üp** catat 0715/04, öl**üp** catkanın 0012/04, öl**üp** cattı 0166/04 0750/04, öt**üp** catat 0216/02, öt**üp** cattı 0697/04 0989/04 1068/02 1433/04, öt**üp** ketken 1093/02, öt**üp** ketti 1014/01, özdöş**üp** cürgön 0461/01, süy**üp** catat 0621/02, süy**üp** cürgön 0134/03, süy**üp** koygon 0360/01, tirüü cür**üp** 0754/04, türt**üp** cibermekçi 0148/03, tüş**üp** kalsa 0434/03, tüy**üp** catat 0621/01, üy**üp** catat 0621/04

-(I)p-mın (Teklik birinci şahıs anlatılan geçmiş zaman) -1-

kal**ıpmın** 1118/04

-(I)p-sIñ (Teklik ikinci şahıs anlatılan geçmiş zaman) -1-

ce**psiñ** 0756/03

-(I)ptIr / (U)ptUr (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs anlatılan geçmiş zaman)

-ptır

Teklik üçüncü şahıs -4-

çakır**ıptır** 0218/03, bakır**ıptır** 0296/04, caşa**ptır** 0957/02, tapşır**ıptır** 0330/04

Çokluk üçüncü şahıs -2-

çakır**ıptır** 0296/02, *(tar)* kılı**ptır** 0388/04

-ptir

Teklik üçüncü şahıs -2-

cetkiri**ptir** 0330/02, keli**ptir** 0388/01

-ptur

Teklik üçüncü şahıs -2-

bolu**ptur** 0142/04 0957/01

-ptür

Teklik üçüncü şahıs -2-

ölü**ptür** 0355/02, öt**üptür** 0957/03

-(I)p-pIz / (U)p-pUz (Çokluk birinci şahıs anlatılan geçmiş zaman) -4-

kal**ıppız** 0232/03 1224/04 1255/01, unut**uppuz** 1458/01

-p-pü (Teklik üçüncü şahıs anlatılan geçmiş zaman soru) -1-

korduk tartıp kör**üppü** 0213/04

-(I)p cat-a-bız (Çokluk birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

bakır**ıp catabız** 0211/03

-(U)p cür-ö-büz (Çokluk birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

kiyik bolu**p cür**öbüz 0224/01

-(I)p oltur-a-bız (Çokluk birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

keñeş**ip oltur**abız 0361/01

-(I)p -tur-a-bız (Çokluk birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

solgundat**ıp turabız** 1355/02

-ş -A-bI /-ş -O -bU (Çokluk üçüncü şahıs kesin gelecek zaman soru)

-ş-a-bı

Gelecek Zaman -1-

kal**ışabı** 1152/03

-ş-ö-bü

Gelecek zaman -1-

öl**üşöbü** 1152/03

Şimdiki Zaman -1-

cür**üşöbü** 1126/02

-e cat-a-m (Teklik birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

kel**e catam** 0067/03

-p cür-ö-mün (Teklik birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

de**p cürömün** 0089/02

-p tur-a-mın (Teklik birinci şahıs şimdiki zaman) -1-

kör**üp turamın** 1402/05

-(I, U)p cat-at / -A cat-at (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs şimdiki zaman)

Teklik üçüncü şahıs -16-

ayt**ıp cat**at 0624/03, beki**p cat**at 0713/02, caş**ıp cat**at 0161/04, çıgar**ıp cat**at 0249/02, kaç**ıp cat**at 0721/02, kara**p cat**at 1036/04 1346/04, karga**p cat**at 0711/04, karma**p cat**at 0711/01, katuula**p cat**at 0251/01, ket**ip cat**at 0194/04, korgo**p cat**at 0721/01, maktа**p cat**at 0620/02, süy**üp cat**at 0621/02, tüy**üp cat**at 0621/01, uypa**p cat**at 0720/04

Çokluk üçüncü şahıs -6-

bar**a cat**at 1032/04, kiy**ip cat**at 0198/02, korgo**p cat**at 0654/02, şuşta**p cat**at 0198/04, ter**ip cat**at 1021/03, üy**üp cat**at 0621/04

-p cür-öt (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs şimdiki zaman)

Teklik üçüncü şahıs -2-

al**ıp cür**öt 0680/04, şilte**p cür**öt 1000/02

Çokluk üçüncü şahıs -4-

bozdo**p cür**öt 0791/01, dep **cür**öt 0266/02, kaç**ıp cür**öt 1038/03, koşto**p cür**öt 0791/02

-p tur-at (Teklik üçüncü şahıs şimdiki zaman)-2-

kıça**p tur**at 1037/02, oyno**p tur**at 0144/01

-p tur-a-bız-bı (Çokluk birinci şahıs şimdiki zaman soru) -1-

çıda**p turabızbı** 0152/03

-sA / -sO (Teklik üçüncü şahıs şart kipi)

-sa

Teklik üçüncü şahıs -112-

ak**sa** 0586/02 1241/01, at**sa** 0324/01, bar**sa** 0017/01 0055/02 0055/03 0421/01 1387/09, bas**sa** 0323/01, bat**sa** 0324/02, bayka**sa** 1282/01, bolkulda**sa** 1018/02, buyur**sa** 0067/04, cabış**sa** 0905/02, cak**sa** 0324/04, caktа**sa** 0877/03, calmala**sa** 1017/01, calpılda**sa** 1019/04, carkılda**sa** 1019/01, cat**sa** 1054/02, cıy**sa** 1465/03, coluk**sa** 0864/03 0937/03, colukturs**a** 0687/02, cuu**sa** 0755/03, çaç**sa** 0149/03 0323/02, çarpıl**sa** 1399/01, çık**sa** 0687/04 0855/03 0903/01 0974/03 1332/02, ırda**sa** 1401/30, ıyla**sa** 0112/02, ızırın**sa** 0708/03, kaala**sa** 0078/04, kaç**sa** 0967/03 1140/01 1430/01 1430/03, kal**sa** 0146/03 0343/04 0420/03 0477/04 0664/02 0982/01 1143/01 1338/05 1460/02 1469/03, kaltılda**sa** 1019/02, kara**sa** 0466/01 1345/06, karı**sa** 0229/03 1153/01, karmala**sa** 1017/02, karmal**sa** 0912/03, karma**sa** 0932/01, katıl**sa** 0181/01, kayrıl**sa** 0547/03, kaz**sa** 0323/04, kıl**sa** 0082/02 0858/02, kırıl**sa** 1090/02, kır**sa** 0858/04, kısmaktа**sa** 0056/03, kıs**sa** 1355/05, kıynal**sa** 1288/02, kutul**sa** 1257/03, maktа**sa** 0901/02, orundal**sa** 1257/04, orundat**sa** 0182/03, otur**sa** 0475/01, say**sa** 0256/03, sıyrıl**sa** 1146/01, solkulda**sa** 1018/01, talmala**sa** 1017/04, tam**sa** 1206/02, tap**sa** 0377/04, tırmış**sa** 0517/03, tolku**sa** 0366/02, tun**sa** 0976/04, tur**sa** 0976/02, tuul**sa** 1247/01, tuyla**sa** 0529/03, udurgu**sa** 0109/03, uk**sa** 0904/01, umtul**sa** 0702/03 1281/03, unçuk**sa** 1420/03

bolo kal**sa** 0774/03, culup çık**sa** 0687/01, düşman bas**sa** 0149/03, eles kıla al**sa** 0007/05, kabar sal**sa** 0055/04, kayaşa kıl**sa** 0491/03, kabıl al**sa** 0055/01, kalıstık kıl**sa** 0466/03, kolun sal**sa** 0111/03, kubanıp kal**sa** 0465/01, ne kıl**sa** 0360/03, obdulup tur**sa** 0475/02, surak kıl**sa** 0472/03, şiltep cat**sa** 0652/03, tamaşa kıl**sa** 0464/01, tura kal**sa** 1301/04, tüşö kal**sa** 0685/03, tüşüp kal**sa** 0434/03, ün çıgar**sa** 0376/03, kayta kıla al**sa** 0876/03, tiygizer kıl**sa** 0551/01

Çokluk üçüncü şahıs -4-

cıgıl**sa** 0545/02, kır**sa** 0845/02, tur**sa** 0005/05, bara cat**sa** 1023/03

-se

Teklik üçüncü şahıs -35-

ant**se** 1013/02 1213/01, betteş**se** 1328/04, bil**se** 1188/03, cet**se** 0093/03 0807/02 1142/03 1440/02, çiri**se** 0185/04, de**se** 0685/02, kel**se** 0098/02 0245/03 0698/03 0887/03 1401/28, kes**se** 0177/01, ket**se** 0177/03 1052/02 1109/02 1274/03, keyi**se** 0025/02, min**se**çi 0685/02, tebele**se** 0686/03, tep**se** 0807/04, tepse**se** 1385/11, tiy**se** 1425/04, tiy**se**çi 0613/04, açuusu kel**se** 0463/01, aga ber**se** 0112/03, cark et**se** 0517/02, karşı kel**se** 0363/01 0378/03, kez kel**se** 0475/03, küügö kel**se** 0693/03, mal ber**se** 0282/02

-so

Teklik üçüncü şahıs -42-

aman bol**so** 0435/03 1333/04 1335/06, bol**so** 0027/03 0180/04 0222/01 0461/01 0473/02 0573/01 0683/04 0731/03 0756/01 0774/02 0920/02 0939/03 1131/02 1133/04 1136/04 1182/03 1238/04 1255/02 1317/02 1323/03 1328/02 1348/01 1406/03, bol**so**çu 0683/02 1223/04, caşırıp koy**so** 0305/03, den bol**so** 0461/02, kon**so**çu 0920/04, kordo**so** 0178/04, korgo**so** 0846/03, mal bol**so** 0294/03, mert bol**so** 0935/03, oyno**so** 1406/01, oyron bol**so** 0042/04, ört koy**so** 0360/04, şer bol**so** 0461/04, tınç bol**so** 0111/02, tos**so** 1324/03, tol**so** 0355/02

Çokluk üçüncü şahıs -2-

soldat bol**so** 0080/03, köpçülük bol**so** 0934/01

-sö

Teklik üçüncü şahıs -23-

bürk**sö** 0695/04, cür**sö** 1397/01, kör**sö** 0473/01 0547/01, körün**sö** 0623/03 0940/03, kül**sö** 1339/11, küt**sö** 0901/04, öl**sö** 0864/02, öt**sö** 0092/01 1443/04, tök**sö** 1178/03, türtkülö**sö** 0655/03, tüş**sö** 0695/01 1266/03 1364/05, tüt**sö** 0695/02, tür**sö** 1178/02, süylö**sö** 0270/03 0460/01 0468/03 0469/01 0923/03

Çokluk üçüncü şahıs -2-

kör**sö** 0476/01, minip cür**sö** 1178/01

-sA kerek -2-

dayar kıl**sa kerek** 0053/01, belgilüü bol**so kerek** 0042/01

-sa-k kerek -1-

toybo**sok kerek** 0321/04

-sA-k /-sO -k (Çokluk birinci şahıs şart kipi)

-sa-k -24-

al**sak** 0489/03 0840/01, atan**sak** 0960/03, barat**sak** 0794/03, bar**sak** 0178/01 0178/03 0210/03 0901/01, caşa**sak** 0321/03, cut**sak** 0187/02 0722/04, kaala**sak** 0288/02, kal**sak** 0250/04, kara**sak** 0236/01, karmaş**sak** 0399/04, kaz**sak** 0149/03, kıyrat**sak** 0960/02, kutul**sak** 1441/02, sapır**sak** 0902/01, sura**sak** 0921/01 1366/07 1405/03, buyruk buz**sak** 0187/04, kabıl tut**sak** 0187/01

-se-k -3-

kir**sek** 0057/02, cata ber**sek** 0153/03, tura ber**sek** 0157/03

-so-k -6-

bol**so**k 0224/01 0329/01 1257/01, car bol**so**k 0323/03, oylo**so**k 1403/07, soylot**so**k 0384/04

-sö-k -9-

cür**sö**k 0902/04, kör**sö**k 0525/02 1226/03, öl**sö**k 0224/04 0881/04 0968/01 1246/03, öltür**sö**k 0968/01, süylö**sö**k 1403/04

-sA-m / -sO-m (Teklik birinci şahıs şart kipi)

-sa-m -16-

ayrıl**sa**m 0132/03 0900/04, ayt**sa**m 0013/03, kal**sa**m 0127/03, kara**sa**m 0088/01, kaygır**sa**m 0900/02, kılçay**sa**m 0311/01, kıykır**sa**m 0265/02, kıymılda**sa**m 1118/01, kuban**sa**m 0316/04 1112/03, oltur**sa**m 0006/06, tur**sa**m 0006/06, tosuş**sa**m 0906/02, uktas**a**m 0119/01, köz cum**sa**m 1241/04

-se-m -8-

ce**sem** 0722/02, cet**sem** 0093/02, de**sem** 0117/03, kant**sem** 0044/03 1012/02, kel**sem** 0315/04, ket**sem** 0093/01, ket**sem**çi 0094/03

-so-m -6-

ak tuygun bol**som** 0315/01, aman bol**som** 0436/03, oygon**som** 0119/03, oylon**som** 0310/01, oylo**som** 0023/04 0257/01

-sö-m -12-

cür**söm**çü 0314/01, dooron sür**söm**çü 0314/04, kön**söm** 1112/04, kör**söm** 1112/01, kül**söm**çü 0314/02, öl**söm** 0520/04 0686/01 0779/02 0935/01 1112/02, süylö**söm** 0688/02, süy**söm**çü 0130/03

-sA-ñ; -ñIz*(n.ş.)* **/ -sO–ñ (Teklik ikinci şahıs şart eki)**

-sa-ñ -8-

çubal**sañ** 0316/01, kaç**sañ**çı 1004/04, kara**sañ** 0088/02 0592/01, munar**sañ** 0316/02, azatkıl**sañ** 0044/02, şükürlük kıl**sañ** 0897/03, uluksat kıl**sañ** 0258/02

-sa-ñız -1-

bayka**sañız** 0963/04

-se-ñ -6-

ber**señ** 0304/04, bil**señ** 0083/04, de**señ** 0287/03, kel**señ** 0536/01 0941/01, bılk et**señ** 0929/04

-se-ñiz -1-

bil**señiz** 0667/01

-so-ñ -3-

aman bol**soñ** 1238/03, ak ördök bol**soñ** 0315/02, sen bol**soñ** 0942/03

-sö-ñ -3-

ölböy cür**söñ** 1245/02, süygüz**söñ** 0312/01 0534/03

-sA-ñAr / -sO-ñOr (Çokluk ikinci şahıs şart eki)

-sa-ñar -2-

kıyna**sañar** 0084/03 çıday al**sañar** 0933/03

-se-ñer -2-

bil**señer** 0961/02, kant**señer**da 0667/03

-sö-ñör -3-

cürgüz**söñör** 0665/03, cür**söñör** 1187/04, kör**söñör** 0153/01

+sI / +sU (Teklik üçüncü şahıs iyelik eki)

+sı -128-

aba**sı** 0528/02 1385/04 1413/04, aga**sı** 0205/04 0222/02 1475/03, akça**sın** 0389/02, alaa**sın**a 1457/01, ana**sı** 1385/08, apa**sın**a 0285/02, araba**sın** 0739/04, ara**sı** 0017/05 0191/01 0205/01, ara**sın**an 0660/03, ara**sın**da 0205/04 0680/01 0792/03 1083/04 1379/01, arka**sın** 0749/02, arka**sın**a 0680/03 1007/02, arka**sın**an 0336/03 1090/01, arka**sın**da 0418/03 1399/12, arkı**sı** 0489/04, ata**sı** 0278/01 0291/02 0292/03 0296/04 0833/02 1298/03, ata**sın** 0290/03 0296/02, ayırma**sın** 1345/06, ayla**sın** 0041/02 0266/03 0551/02, ay balta**sın** 0803/04, baktı**sı** 0403/04, bala**sı** 0011/05 0099/01 0172/03 0292/04 0528/01 0963/01 1380/03 1385/06 1413/02, bala**sın** 0259/02 1036/04, bala**sın**an 0665/02, balta**sı** 0785/04, balta**sın** 0620/04 0652/03 0654/04, barı**sın** 0053/01, başka**sın** 0025/06, bulakça**sı** 1025/03, buta**sı** cok 1332/01, caka**sı** 1399/05, cañı**sın** 0610/04, cardı**sı** 0958/02 1394/10 1401/19, carma**sın**

0066/03, ara**sı**n 0259/01, cumurtka**sı**n 1390/24, çalka**sı**nan 0703/04 0764/03, çama**sı** 1385/10, çara**sı** 1385/12, çara**sı**na 1309/03, çıpçırga**sı** 1128/03, çırga**sı** 0791/03, darı**sı** 0732/01, kaada**sı**na 0166/02, kaada**sı**nça 1042/03, kabırga**sı** 1309/02, kabırga**sı**n 1269/02 1346/01, kamçı**sı**n 0870/04, kamılga**sı**n 0393/01, kancarça**sı**n 0620/02, kanca**sı**n 0056/02, kança**sı** 0879/04 1036/01 1053/03 1056/01, kança**sı**n 0786/01 0999/02, karı**sı** 1401/21, kaşka**sı**n 0980/01, kata**sı** 1365/03, kaygı**sı** 0020/04, kaygı**sı**n 0434/02 0691/02, kazı**sı** 0510/01, kıyla**sı**nda 1307/03, kıyla**sı**nın 1210/04, kız ata**sı** 0298/03, bala**sı**na 0162/04, kuda**sı** 0328/02, namı**sı**n 0803/03, nayza**sı**n 0445/01 0795/04 1081/03, nayza**sı**nan 1079/01, padışa**sı** 1331/05, baştagı**sı** 0137/03, payda**sı**n 0551/01, sala**sı** 0191/02, sanaa**sı** 0656/02, şaştı**sı**n 0248/03, şoola**sı** 0613/03, taarınçı**sı** 0363/02, taka**sı** 0447/01, tamçı**sı** 0663/01, ztapançа**sı**n 0650/04, taraza**sı**n 0802/04, tokulga**sı** 1369/03, tuura**sı**nan 1428/01, uya**sı** 0719/01, uya**sı**n 1390/21, zamana**sı**n 0388/04, zamana**sı** kuurul- 0801/03

+si -59-

belçe**si**n 0062/03, belgi**si** 0174/04 1041/04 1152/04 1462/01, bir deme**si** 1343/04, bir deme**si**n 0621/03, birinçi**si** 0705/01, biri**si**nen 0339/02, cete**si** 0777/03, cete**si**n 0557/01, ciyde**si** 1390/07, çeke**si**n 0557/02, dene**si**n 0611/02, dene**si**nen 0662/04 0782/03, ee**si** 0602/03, ençi**si**n 1324/04, ençi**si**ne 0415/02, ene**si** 0106/03 0167/01 1336/06 1380/03 1465/04 1475/02 1477/03, ene**si**n 0535/02 1037/02, ene**si**ne 1445/04, ene**si**nen 0165/03, erte**si** 0339/01 1482/07, ese**si**n 0557/04, kee**si** 0509/04 0596/02 0598/04 1385/09, kee**si**nde 0984/02 0984/04, kee**si**ne 1297/01, kee**si**nin 0581/01 0581/02, kelme**si**n 1205/03, kimi**si**n 1388/04, kinege**si**n 0223/02, maani**si** 0084/02 1365/07, makiçe**si**n 1459/02, mee**si** 0185/04 0581/02, mee**si**n 0389/01, mee**si**ne 0496/04, mite**si**n 1314/02, spiske**si**n 0041/03, teri**si** 0030/01, tespe**si** 0184/02, tizme**si**n 0110/01 0836/02, tizme**si**ne 0222/04

+su -54-

açuu**su** 0274/02 0463/01, açuu**su**n 0871/02, bokono**su** 1340/05, boto**su** 0250/03, caraluu**su**n 0791/02, coo**su**n 0463/02 0692/02, coo**su**na 1220/03, çoku**su**n 1419/04, çoku**su**nan 1044/02, çoku**su**nda 1091/03 1092/03, çolo**su** 1229/03, kolko**su** 1341/03 1396/08, kolko**su**na 0111/03 0408/02, kolko**su**nan 1079/02, kulpu**su**n 0895/04, oñko**su**nan 1002/04, ordo**su**n 1399/22, orto**su** 0615/03 1185/03 1331/01, orto**su**n

0953/01 1165/04, orto**su**na 0989/02, orto**su**nda 0230/01 0980/04 1176/04, papiro**su**n 0761/04, soo**su** 1044/02, suu**su** 1390/10 1396/01 1421/04, suu**su**n 1011/04 1111/02 1370/01, suu**su**na 0614/04, suu**su**nan 0618/01, tobo**su**nan 1166/03, tomogo**su**n 0815/03, too**su** 1044/01 1156/01, too**su**n 0990/01, too**su**nda 1390/12, tuu**su**n 0662/03 0692/03 0693/01 0960/02, uu**su**n 0728/01, zobolo**su** 0403/03, zoo**su**nda 1390/117

+sü -27-

bülöö**sü**nö 0284/02, bülö**sü** 1041/02, bülö**sü**n 0825/03, düñgö**sü**ndöy 1291/01 1333/14, dünüyö**sü**n 1347/07, dürbü**sü**n 0735/04 0971/03, düynö**sü** 1033/04, ezüü**sü** cok 1366/08, kartöşkö**sü**n 0070/01, kölökö**sü** 1109/03, közömçü**sü** 0681/01, küçtüü**sü**nö 1312/02, külkü**sü**n 0008/03, künöö**sü**n 0305/04, küü**sü**n 0804/04 1220/01 1434/02 1483/02, ölgü**sü** kel- 0601/03 0881/03, süyünçü**sü**n 0789/02, tömönkü**sü** 1280/01, töö**sü**n 1042/01, türdüü**sü** 0349/02 0675/04

-sIn / -sUn (Teklik / Çokluk üçüncü şahıs emir eki)

-sın

Teklik üçüncü şahıs -29-

al**sın** 0078/04 0418/01 1343/11, ayt**sın** 0040/03 1107/03, bar**sın** 0418/02 0525/01, caa**sın** 0932/02, cat**sın** 0794/04 1334/06, çık**sın** 0855/04, kal**sın** 0312/02 0343/03 0592/02, kaygılan**sın** 0406/04, kılçay**sın** 0013/06, kıl**sın** 0040/02 0529/02 1274/04, kuban**sın** 0902/02, maylan**sın** 1329/02, talaş**sın** 0773/03, kabar kıl**sın** 0400/04, kabar sal**sın** 0406/02, kayra bar**sın** 0406/01, kayta sal**sın** 0418/04, tuugandık kıl**sın** 0867/02, *(kayrat)* kıl**sın** 1047/04, kumga sugar**sın** 0207/03

Çokluk üçüncü şahıs -2-

attan**sın** 0861/02, takat kıl**sın** 1059/03

-sin

Teklik üçüncü şahıs -25-

ber**sin** 086704, bil**sin** 114201 114801 120303 132701 , cetkir**sin** 004704 055704, cet**sin** 029502 136602, çert**sin** 021803, kel**sin** 041201 041202 041902, ket**sin** 136601, ala kel**sin** 041302, alıp kel**sin** 041904, bara kel**sin** 041301, barıp kel**sin**

041901, barlap kel**sin** 041204, esep bersin 003903, mine ber**sin** 037704, oynoy ber**sin** 133411, sotko ber**sin** 005601, taray ber**sin** 036103, tuş kel**sin** 060102

Çokluk üçüncü şahıs -2-

kel**sin** 0413/04, ket**sin** 1323/04

-sun

Teklik üçüncü şahıs -25-

bol**sun** 0263/04 0432/02 0869/02 1076/04 1245/03, buyur**sun** 0075/01, ur**sun** 0753/02

açık bol**sun** 0441/01, ata tur**sun** 0728/02, bara tur**sun** 1027/04, baş bol**sun** 0797/04, bekem bol**sun** 0200/03, cata tur**sun** 0728/04, coldoş bol**sun** 0438/02, coluñuzdar bol**sun** 0395/03, colu bol**sun** 0440/03, çıday koy**sun** 0148/04, dayar bol**sun** 0379/01, kala tur**sun** 1027/01, kana tur**sun** 1027/02, kayırduu bol**sun** 0440/04, kurman bol**sun** 0964/01, küböö bol**sun** 1329/04, mıktı bol**sun** 0378/02, tata tur**sun** 0728/01

Çokluk üçüncü şahıs -1-

oo**sun** 0861/04

-sün

Teklik üçüncü şahıs -4-

kör**sün** 0037/04 1202/01, küt**sün** 1484/04, üyrön**sün** 0037/06

+sIn / +sUn (Teklik ikinci şahıs ek fiil şimdiki zaman eki)

+sıñ -13-

ayal**sıñ** 0554/03, baktı**sıñ** 1470/02, bar**sıñ** 1317/03, calgız**sıñ** 0927/03, cansız**sıñ** 0928/01, cıt**sıñ** 1470/03, duşmanı**sıñ** 0756/04, kanday**sıñ** 1168/04, kayda**sıñ** 0083/01, kıyanat**sıñ** 1311/03, tabışmak**sıñ** 1471/02, taza**sıñ** 0820/04 1317/04

+siñ -4-

kim**siñ** 0926/03 0927/01, magint**siñ** 1470/01, sen**siñ** 0303/02

+suñ -1-

cok**suñ** 0117/03

+süñ -2-

küçtüü**süñ** 1317/04, kün**süñ** 1470/04

+sın -1-

baatır**sın** 0788/02

+sün -1-

gül**sün** 1470/03

+sIñ+bI / +sUñ+bU (Teklik İkinci Şahıs Ek Fiil Şimdiki Zaman Soru) -1-

bala**sıñbı** 1246/01

+sıñar, +siñer, +suñar, +süñör / +sIzdAr, +sUzdAr *(n.ş.)* **(Çokluk ikinci şahıs ek fiil şimdiki zaman)**

+sınar -1-

kayda**sıñar** 0217/02

-ş (İsim-Fiil Eki) -106-

aralaş 0218/01 0230/03 0478/01 0567/01 0711/04 0746/03 1025/04 1337/04 1364/12, aralaşta 0999/01, biyleş 0297/02, çamalaş 0218/02 0478/02, karaşıñ 0307/01 0322/01, kargış 1434/01, karmaşta 1139/03, karmaşta 1404/01, katarlaş 1148/02, keyiş 0900/01, korgoş 0847/01, küröş 0224/04, küröşkö 0206/01, küröştö 0206/02, sırdaş 0688/01, talaş 0672/01, talaştı 1215/02, uyalaş 0278/03, uyalaşı 1473/01, uyalaşıñ 1463/03, uyalaşın 1464/03

alış 0672/02, aşış 1013/03, aytış 1328/01, baştalışın 0387/02, baylanıştı 0730/04, caralış 0006/03, caratılış 1339/07, cıgış kerek 0967/02, çalış 0420/01, çıgış kerek 0967/01, çıgıştı 1399/06, kalış 0963/01, karmaşış kerek 0924/04, karmaşışta 0638/01, kayrattanış 0143/04, kılış kerek 1076/03, kün çıgış 0485/02, salış 0420/02,

şaşılı**ş** 0488/03 0737/01 1123/02 1266/02 1353/03 1362/10, tabı**ş** 0165/04, tartı**ş** 0385/03 0410/03 1154/04 1365/04 1365/09, tıgı**ş** kerek 0967/04

tekşeri**ş** kerek 0918/03, ceti**ş** 1339/02, mini**ş** 1338/05, beri**ş** 0410/01 0628/03 0853/04 0858/03, bili**ş**ke 0597/02, cemi**ş** 0400/03, ceñi**ş** 0698/04 0744/01 0760/03 1329/01, keti**ş**ten 0322/04, keyi**ş**tüü 0141/03 1032/03 1033/02 1402/04

bolu**ş** kerek 0379/02, bolu**ş** 0923/01, burulu**ş** 1399/01, buru**ş** 1365/07, culu**ş** 1365/09, sunu**ş** 0729/04, sunu**ş** kıldı 0494/02, turu**ş** 0672/02 1365/05, uru**ş** 0048/01 0442/04 0661/02 0770/01 0797/04, uru**ş** saldık 1249/02, uru**ş**ka 0661/04 0870/04, uru**ş**ta 0682/02, uru**ş**tun 0690/04
körünü**ş**tü 0201/04, körü**ş** 1301/03, körü**ş** albay 1273/02, ölü**ş** 0006/03, ötü**ş** 0618/01 1444/03, tüşünü**ş** 0922/01

-ş -Ar / -ş –Or (Çokluk üçüncü şahıs belirsiz gelecek zaman)

-ş-ar

Geniş Zaman -5-

ıyla**şar** 0265/02, kamala**şar** 1225/01, karmala**şar** 0686/02, kıyna**şar** 0265/04, sura**şar** 1143/01

-ş-eer -1-

Gelecek Zaman

temsele**şeer** 0098/04

-ş-ör -1-

Gelecek Zaman

körü**şör** 1142/03

-ş-Ar beken / -ş-Or beken (üçüncü şahıs kesin gelecek zamanın rivâyeti soru *(pekiştirme edatı)***)**

Gelecek Zaman -1-

turu**şar beken** 0243/04

-ş –At / -ş –Ot (Çokluk üçüncü şahıs kesin gelecek zaman eki)

-ş-a-t

Geniş Zaman -31-

akmala**şat** 0733/02, asıl**ışat** 1208/04, aştaş**a**t 0208/01, bakır**ışat** 1208/01, bar**ışat** 1172/03, bolu**şat** 1339/16, burkura**şat** 1163/02, cakala**şat** 1303/02, cırgala**şat** 0710/02, çakır**ışat** 1208/02, çırkıra**şat** 0651/03 1163/01, çulgan**ışat** 1452/03, çuruldaşat 0618/04, kıbıra**şat** 0780/02, kıñılda**şat** 1207/03, kıykır**ışat** 0645/04, kuçaktaşat 1171/03 1452/03, maktaşat 0208/04, şıbıra**şat** 0780/04 0787/02, taşta**şat** 0208/02, tıbıra**şat** 0780/01, tırmala**şat** 0710/01 1302/02, uzanış**a**t 0379/03, *(cay)* kıl**ışat** 1165/04, koş ayt**ışat** 1169/02, kubat al**ışat** 0873/04, öç al**ışat** 1285/04

Şimdiki Zaman -21-

akaktaşat 1305/03, algalaşat 1032/01, alkımdaşat 0073/01, aydaşat 1160/04, baykaşat 1188/02, bırkıraşat 1163/04, cat**ışat** 0720/02, catkans**ışat** 1170/02, cutun**uşat** 0811/03, cut**uşat** 1297/04, çoku**şat** 1296/03, çurkaşat 0515/03, karaşat 1131/02 1443/03, salmaktaşat 0620/01, şıldıñdaşat 1038/02, talmooru**şat** 1036/02, tırm**ışat** 0598/01, tuylaş**a**t 1052/02, tañ kal**ışat** 1169/04, bilbey kal**ışat** 0873/02

-ş-e-t

Geniş Zaman -13-

de**şet** 0200/01 0200/02 0200/04 0623/04 0646/02 0653/01 0653/02 0653/04 1146/04 1266/03 1420/04, emgekte**şet** 0646/01, kel**işet** 1467/04

Şimdiki Zaman -10-

de**şet** 0287/01 0384/01 0384/04 0389/03 0390/01 0390/02 0390/04 0391/04 0392/02, ermekte**şet** 0646/04

-ş-o-t

Geniş Zaman -4-

kokoñdo**şot** 0712/02, korgolo**şot** 1022/02, oylo**şot** 1271/04, ozondo**şot** 1162/01

Şimdiki Zaman -2-

oyno**şot** 1060/03, ozondo**şot** 0712/01

-ş-ö-t

Geniş Zaman -7-

cürüş**öt** 0079/04, körüş**öt** 1084/02, kübürös**öt** 0801/02, kütkönsüş**öt** 1181/03, mögdöş**öt** 1385/09, öböktöş**öt** 1207/02, süylöş**öt** 1107/02

Şimdiki Zaman -4-

cürüş**öt** 0509/02 0691/04, külüş**öt** 0509/01, küypöñdöş**öt** 0081/03

-ş-BA-sA /-ş -BO-sO (Çokluk üçüncü şahıs olumsuz şart kipi) -1-

süylö**şpösö** 0368/03

-ş-tI / -ş -tU (Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman eki)

-ş-tı -95-

aktan**ıştı** 0401/02, algıla**ştı** 0998/02**,** alısta**ştı** 0380/04 0718/02, alkımda**ştı** 1370/08, arala**ştı** 0704/01 0808/03, asılı**ştı** 1026/02, attanı**ştı** 1253/01, aytı**ştı** 0066/02, bakırı**ştı** 1048/02 1049/02 1449/01, bargıla**ştı** 0998/04, barı**ştı** 0644/04, basılı**ştı** 1449/04, bayla**ştı** 0338/01, bıdıra**ştı** 1046/01, burkura**ştı** 1048/02 1049/02, caldıra**ştı** 0053/03, camıra**ştı** 0140/03 1053/03, carkılda**ştı** 0785/04 0993/04, caşı**ştı** 0099/04,

catta**ştı** 0879/04, çaçıl**ıştı** 0978/02, çakır**ıştı** 1449/02, çulgan**ıştı** 1460/04, çurkura**ştı** 0648/04 1049/01 1049/04, çuruldaş**tı** 0376/02 0639/01, kaç**ıştı** 0739/04 0783/04 0827/02, kal**ıştı** 0495/03, kalkılda**ştı** 0785/01 1033/03, kaltılda**ştı** 0785/02, kamçıla**ştı** 0983/04, kaptal**ıştı** 1253/04, kapta**ştı** 0879/02 kara**ştı** 1259/04 1381/06, karma**ştı** 0290/02 0608/03 0611/03 0806/03, karsılda**ştı** 1202/02, kılıçta**ştı** 1230/02, kıl**ıştı** 0387/04, kırıl**ıştı** 0771/04 1455/04, kır**ıştı** 1232/04, kıyra**ştı** 1053/02, kıyrat**ıştı** 1204/02, kubala**ştı** 0742/04, kuban**ıştı** 0425/04, kuculda**ştı** 0639/02, kuçakta**ştı** 0678/02, makulda**ştı** 1107/04, sabala**ştı** 0983/01, sakay**ıştı** 1105/02, saktan**ıştı** 1253/02, salgıla**ştı** 0998/01, solukta**ştı** 0642/03, sula**ştı** 0992/04, sura**ştı** 0107/02 1348/06, şıbıra**ştı** 0046/02 1046/02, şıkaala**ştı** 1263/04, taan**ıştı** 1363/10, tala**ştı** 0764/02, talkala**ştı** 0344/02, tara**ştı** 1381/08, tarsılda**ştı** 1202/01, tıbıra**ştı** 0701/02 1046/04, tıñşa**ştı** 0734/02, tırmala**ştı** 0147/03 1459/04, tolkunda**ştı** 0633/02, ukta**ştı** 1454/02, zımıra**ştı** 0701/01 1422/02

aytıp catış**tı** 0827/04, *(cay)* alış**tı** 1448/02, kol salış**tı** 0373/04, koş aytış**tı** 1221/04, tañ kalış**tı** 1069/03 1363/04

-ş-ti -20-

bette**şti** 1230/04, ce**şti** 1296/02, ceti**şti** 1125/01, çeçi**şti** 0401/03, de**şti** 1275/01, izde**şti** 1371/11, keçi**şti** 1387/10, keti**şti** 1125/02, keli**şti** 0217/03, keykeñde**şti** 0398/02, kirgiz**işti** 0338/03, meeleş**ti** 1265/04, şilte**şti** 0993/02, şimi**şti** 0758/04, tebele**şti** 1056/02, til**işti** 0374/04, tizmele**şti** 0145/03, cet**işti** eken 1125/01, ket**işti** eken 1125/02, sözgö kir**işti** 0908/02

-ş-tu -29-

cogotu**ştu** 0070/04, comokto**ştu** 1174/02, culku**ştu** 1058/02, koşto**ştu** 1098/02, koy**uştu** 1265/02, kozgol**uştu** 0640/02, moyso**ştu** 1056/04, okşo**ştu** 1285/02, okut**uştu** 1349/03, oltur**uştu** 0136/04 0192/03 1332/06, oyno**ştu** 1110/04, oyrondo**ştu** 1277/02, soldoy**uştu** 1026/04, sun**uştu** 1384/10, suyul**uştu** 0978/04, tokto**ştu** 1041/01, toñ**uştu** 1166/02, toygons**uştu** 1272/04, ul**uştu** 1384/08, unut**uştu** 1452/02, ur**uştu** 1384/02

dayar bol**uştu** 1356/02, kark bol**uştu** 1300/01, maakul bol**uştu** 0835/02, moyun sun**uştu** 1384/04, tamaşa kılıp tur**uştu** 1384/06, tarp bol**uştu** 1300/02

-ş-tü -24-

bölünüş**tü** 0109/01, cönöş**tü** 0574/04 0745/04 1041/04 1135/02 1232/02 1263/02 1344/02, cürüş**tü** 0912/02 1104/04, dürmöttöş**tü** 0763/02, körüş**tü** 0944/02, kübüröş**tü** 0969/03, küçöş**tü** 1275/04, külüş**tü** 0912/04, öbüş**tü** 0737/04 0944/04, ölüş**tü** 0996/04, süylöş**tü** 0953/02 0955/04 1189/04 1462/04, üñküyüş**tü** 0077/02, üşkürüş**tü** 0105/02

-ş -tı ele (Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zamanın hikâyesi)

-1-

kal**ıştı ele** 1330/07

-ş-tu ele (Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zamanın hikâyesi)

-1-

turuş**tu ele** 1458/02

-ş-pa-y-bı (Çokluk üçüncü şahıs kesin gelecek zamanın olumsuzu soru)

Şimdiki Zaman -1-

cat**ışpaybı** 1250/04 1295/04

-ş-pa-yt (Çokluk üçüncü şahıs kesin gelecek olumsuzu) -1-

tur**uşpayt** 1024/04

-ş –pa-dı / -ş-po-du (Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zamanın olumsuzu)

-2-

al**ışpadı** 1099/04

tokto**şpodu** 0692/02

-ş-çU (Çokluk 3. Şahıs adet edilen geçmiş zaman eki) -1-

olturuşçu 0327/02

-ş-kAn / -ş-kOn (Çokluk üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zaman eki)

-ş-kan -7-

sulaşkan 0584/03, cınalışkan 1066/02, çabışkan 1393/16, kol sunuşkan 0281/04, kaltıraşkan 0670/01, taanılışkan 1140/04, zıñkıyışkan 0659/04

-ş-ken -8-

belsenişken 0699/01, bezelişken 1280/03, cetişken 0322/02, çeçişken 0322/01, eñsenişken 0699/02, keçişken 1144/04, mingizişken 1150/03, teñselişken 0699/04

-ş-kAn-bI / -ş-kOn-bU (Çokluk üçüncü şahıs görülen uzak geçmiş zaman soru)

-ş-kan-bı -2-

kaçışkanbı 0994/04, kalışkanbı 1436/04

-ş-kön-bü -1-

ötüşkönbü 1316/02

-ş-sIn / -ş-sUn (Çokluk üçüncü şahıs emir eki)

-ş-sin -1-

bilişsin 0035/06

-ş-sün -2-

süyüşsün 1479/02, süylöşsün 0939/04

-ş kerek (Gereklilik kipi)

Teklik üçüncü şahıs -7-

boluş **kerek** 0379/02, tekşeriş **kerek** 0918/03, kılış **kerek** 1076/03, cıgış **kerek** 0967/02, çıgış **kerek** 0967/01, karmaşış **kerek** 0924/04, tıgış **kerek** 0967/04

-ş-sA / -ş-sO (Çokluk üçüncü şahıs şart kipi)

-ş-sa -3-

buyta**şsa** 0517/01, kag**ışsa** 0905/04, kasta**şsa** 0467/03

-ş-sö -1-

körüş**sö** 1151/02

-ş-tI-bI (Çokluk üçüncü şahıs görülen geçmiş zaman soru) -4-

kal**ıştıbı** 1126/04, kıl**ıştıbı** 1125/04, aman saktap kal**ıştıbı** 0676/03

tepse**ştibi** 0676/02

-UU / -OO (İsim-Fiil Eki)

-uu -76-

aç**uu** 0141/03 0143/01 0382/03 0468/03 0627/02 0697/03 0782/01 1278/03 1281/03 1401/40, aç**uu**lanat 0039/02, aç**uu**landı 0370/01 1344/10, aç**uu**lanıp 0214/01 0633/01 0814/01 1215/03 1401/30, aç**uu**su 0274/02, aç**uu**su kelse 0463/01, aç**uu**sun 0871/02, al**uu**ga 0072/03, aş**uu**lar 1418/02, atkar**uu**ga 0966/04, ayt**uu**dan 0585/04, ayt**uu**ga 0267/02, bar**uu**ga 0946/03, bas**uu**ga 0592/03, car kıl**uu**ga 0281/03, cıl**uu** 1366/09 1403/02, dem al**uu**ga 0215/03, ızal**uu** 1480/04, kaç**uu**ga 0607/02, karmaş**uu** 0097/02, karmaş**uu**da 0341/03, karşı çıg**uu** 0406/03, kat**uu** 0141/03 0184/01 0509/02 0538/01 0569/03 0569/04 0612/04 0638/02 0790/03 0810/01 0830/01 0867/01 0878/02 0906/03 0926/02 0930/01 0943/01 1311/03 1353/03 1362/07 1369/06, kat**uu**dan 0343/03, kat**uu**lap 0251/01, kız**uu** 1002/03 1278/02, koştoş**uu** 0535/04, kutkar**uu** 0932/03, kutkar**uu**ga 0044/04,

ok**uu**da 0894/01, ört koy**uu**ga 0188/04, suu cut**uu**ga 0348/03, tur**uu**ga 1013/01, ul**uu** 0838/04 1306/04 1361/03, ul**uu**nu 0872/03, ur**uu**dan 0831/03 0833/03, uul**uu** 0558/01

-üü -50-

ber**üü** 0871/03, bil**üü** 1147/04, cel**üü**dö 0882/01, ez**üü**sü cok 1366/08, keç**üü** 0634/04, keç**üü**dö 0643/02, keç**üü**gö 0640/02 0643/01, keç**üü**süz 0634/01, ker**üü**dö 1401/24, ötkör**üü** 0152/02, öt**üü**nü 0618/02, söóktöş**üü** 0288/03, süylöş**üü** 0523/03 1040/04, tir**üü** 0032/06 0057/04 0540/03 0912/03 1147/02 1237/03 1379/05, tir**üü** cüröm 1248/02, tir**üü** cürüp 0754/04, tir**üü** turup 0072/01, tir**üü**büz 1467/03, tir**üü**çülük 1292/03, tir**üü**löy 0151/04 0541/03 0628/03 0933/01 0941/03 1144/03 1267/03, tir**üü**lük 0009/05 0516/04 0545/04 1018/03 1019/03 1020/03 1339/14 1466/03, tir**üü**lüktö 0351/03 0687/03 1318/03, tir**üü**lüktön 0210/04 1201/03 1344/03 1366/10, tir**üü**lüktü 1250/02

-oo -21-

ayd**oo**do 0473/03, bayk**oo**suzda 0438/01, bur**oo** 1339/06, caş**oo** 0214/02, cayl**oo**nu 0155/01, ır**oo** 1339/04, kam**oo**do 0262/03, karm**oo** 0830/04, kar**oo**go 1405/05, kıyn**oo** 1062/04, kıyn**oo**nu 0541/04, kıyn**oo**nun 1387/04, kor**oo**go 1108/04 1401/16, ont**oo** 1057/03, oyn**oo** 0840/04, sakt**oo**nun 1097/03, sur**oo** 0160/04, sur**oo** 1339/02, şayl**oo**do 0287/03 0328/03

-öö -4-

eñs**öö**büz 0663/02, köz**öö** 0270/02, kür**öö**gö 0766/01, şilt**öö** 1255/04

-UUdA / -OOdO (Teklik üçüncü şahıs basit şimdiki zaman eki)

-uuda -1-

çıñır**uuda** 0165/04

-üüdö -2-

kel**üüdö** 0623/02

üyül**üüdö** 0196/02

-ylı, -yli; -ylu, -ylü / -alı(k), -eli(k); -olu(k), ölü(k)

(çokluk birinci şahıs emir ekleri)

-alık -11-

bar**alık** 0490/04 1090/01, burul**alık** 0728/03, çab**alık** 0864/04, kaç**alık** 1254/04, kıl**alık** 0060/02, tab**alık** 0862/02 0864/02, col tart**alık** 1133/01, kabar al**alık** 0862/04, körüp kal**alık** 1090/02

-eli -3-

bil**eli** 0864/01, ket**eli** 0317/02 0318/04

-elik -8-

ber**elik** 0628/02, cet**elik** 0950/04, cetkir**elik** 1343/10, kant**elik** 1333/07, kel**elik** 1367/05, ket**elik** 0950/02 0985/04, kir**elik** 0737/03

-oluk -2-

bol**oluk** 1246/03, boşot**oluk** 1366/01

-ölük -5-

böl**ölük** 1199/04, kör**ölük** 1199/02, öl**ölük** 1129/03 1198/03 1199/01

-ylı -2-

karma**ylı** 0816/04, sana**ylı** 0233/04

-ylık -4-

cumşa**ylık** 1223/02, kara**ylık** 0976/03, kılba**ylık** 1194/04, orunda**ylık** 0182/04

-yluk -1-

oyno**yluk** 0143/04

-y (Zarf Fiil Eki) -74-

aym**a**y 1428/01, bett**e**y 0567/03, coşolo**y** 1335/05, çırkıra**y** 1433/08, degdeñde**y** 0493/02, degde**y** 1177/02, de**y**t 0207/04, dirilde**y** 1341/08, eele**y** 1469/03, kara**y** 0808/04, karma**y** 1214/03, ketençikte**y** 1277/03, keze**y** 0694/01 1100/04, kılçaktа**y** 1276/02, kımtı**y** 1362/06, kıstа**y** 0057/02, kibire**y** 1459/01, kula**y** 1204/02, sırda**y**

1229/04, süyröy 1121/03, taştay 0739/04 1058/01 1061/01, tegerektey 0979/04, temteñdey 0517/03 1006/04, tepçiy 1372/05, tepsey 1375/10 1388/08, tıñşay 1167/01, tiktey 0627/02, tiştey 1303/01 1303/04, tokmoktoy 0332/02, toktoy 0993/03, tolkuy 0948/02, tüşpöy 0235/01, oynoy 0765/01, şıkay 0643/01

buytay kalıp 0336/02, calgay körgün 0423/03, çıday alsañar 0933/03, iştey ber 0264/04, kaptay kalıp 0331/01, kıynay ber 0558/02, kulay cazdap 1459/01, sulay ketip 1024/03, karay berdi 0813/02, mıltık atpay kaldı 1271/04, suray kaldı 0815/02, tiktey ketti 0212/02, çıday koysun 0148/04, çurkay berdi 0784/03, karmay kaldı 0439/04, kılçaktay cattı 0486/02, oynoy bersin 1334/11, süylöy berdi 0951/03, taray bersin 0361/03, tiktey berdi 0134/04, tiktey ketti 0173/02 1363/08, toktoy cazdı 1341/04, toktoy kaldı 1270/04, tolkuy berdi 0113/04, tolkuy ketti 0364/01, iştey alat 0360/03, suray kalar 1149/01, kadaktay turgan 0466/04, süylöy bergen 1465/04, ıylay turgan 1466/02, caray turgan 0059/03, korgoy turgan 0841/04, korgoy turgan 0893/03

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan Aalı Tokombayev'in "Kanduu Cıldar" manzum romanı, önemi itibariyle birçok araştırmaya konu olmuştur. İncelediğimiz eser 21 bölümden oluşmaktadır. 1916 yılında gerçekleşen Ürkün isyanının aşamalı bir şekilde anlatıldığı bu manzum romanı, yapım ve çekim eklerini genel hatları ile ele aldığımız gramer incelemesi, çekim ekleri ve fiilimsilerin yer aldığı ek dizin olmak üzere dil bilgisel açıdan değerlendirdik.

Çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturan gramer incelemesinde, Kırgız Türkçesinde işlek kullanıldığını bildiğimiz; '+DAş+, +DOş+ ; +lAş+, +lOş+ / +lIk+, +lUk+; +DIk+, +DUk+ / +lUU+, +DUU+ / +sIz+, +sUz+' isimden isim; : '-Ak+, -Ok+ / -(I)k+, -(U)k+ / -(I)m+, (U)m+ / -(I)ş+, (U)ş+ / -OO+, -UU+ /-gIs+, -gUs+; -kIs+, -kUs+' fiilden isim, '+lA-, +lO-; +DA-, +DO- / +lAn-, +lOn-; +DAn-, +DOn- / +lAş-, +lOş-; +DAş-, +DOş- / +lAt-, +lOt-; +DAt-, +DOt- / +A-, +O- / +sI-, +sU-' isimden fiil, '-BA-, -BO- / -(I,U)l- / -(I,U)n- / -(I,U)t- / -(I,U)ş / -GIlA-; -GUlA' fiilden fiil yapım eklerine, ele aldığımız eserde de sıklıkla rastladık.

Hayvan isimlerinde küçültme anlamını ifade eden '+çAr+, +çor+', renk isimlerinde benzerlik ifade eden '+gIlt+, gUlt', '+(ı)lcım+, +(ü)lcüm+' , '+gıltım+, +gültüm+' ve Farça "+bâz" ekinden Kırgız Türkçesi ses yapısına uyum sağlayarak kelimelere ekleşen '+pOz+' isimden isim; sıfat yapım ekleri olan '-mAl+, -mOl+', '-golok+; -kalak+, -kölök+', '-AAgAn+, -öögön+' fiilden isim; harekette derecelenme bildiren '-kIrA-, -kUrA', '-msıra-, -msürö-' fiilden fiil yapım ekleri ise metinden derlediğimiz kelimelerde tespit edemediğimiz eklerdir.

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde, Kırgız Türkçesinde tek şekilli olduklarından dolayı damak ve dudak uyumuna aykırı "+ke, +tay" ve Farsça bazı eklerin olduğu yapılar da vardır. *(Aba**ke** "anacığım", Bay**ke** "ağabeyciğim," Aga**tay** "ağabeyciğim", Kayrat**ker** "gayretli")* Tek şekilli olduklarından dolayı ünsüz uyumuna aykırı "+çA, +çO; +çI, +çU; +çAk, +çOk; çAn, +çOn; +çIk, +çIk; +çIl,

+çUl; +çIlIk, +çUlUk; -çAk, +çOk" eklerinin yer aldığı kelimeler de vardır. *(Orus+**ça** 0896/02 "Rusça", Manas+**çı** 1390/02, Tobur**+çak** 0337/01 "savaş atı", Mıltık**+çan** 1262/04 "tüfekli", Cakır**+çılık** 1183/04 "yoksulluk")*

İsimden fiil yapım eklerinden +DA, +DO; +lA, +lO, /r/ ile biten isimlerde d'li ve t'li olmak üzere iki şekilde de yer aldığı kelimeler şunlardır:

şor**do**- 0157/04, şor**lo**- 0092/04 *"hüzünlenmek, kederlenmek"*
kor**do**- 0178/04, kor**lo**- 0068/02 *"hor görülmek"*

Eklendiği sözcükte aynı anlamı ifade etmekle birlikte işlev bakımından da benzer olan –GIz, -GUz ve Kırgız Türkçesinde işleklik göstermeyen –gIr, -kIr fiilden fiil yapım eklerinin incelediğimiz metinlerde ikisinin de yer aldığı şu kelimeye rastlanmıştır:

Cut-**kur-** 0187/01 *"yutturmak"*, Cut**-kuz-** 0382/04 *"yutturmak"*

Yine işlev ve eklendiği sözcüğe yüklediği anlam bakımından benzerlik gösteren +KAr, +KOr eki ile Kırgız Türkçesinde işleklik göstermeyen +kaz, +koz eklerinin incelediğimiz metinlerde aynı kelimeye getirildiği bir örneğe rastlanmıştır:

at**kar-** 0966/04 *"gerçekleştirmek, ata bindirmek"*

at**kaz-** 0011/06 *"gerçekleştirmek, ata bindirmek"*

İncelediğimiz eserde -UU / -OO isim fiil; -Ar, -Or; -r, -BAs, -BOs, -GAn, -GOn sıfat fiil; -A / -O; -y, -(I/U)p, -GAnçA, -GOnçO, -GAndA, -GOndO, -GAndAn, -GOndOn zarf fiil ekleri oldukça işlek kullanılan fiilimsi ekleridir.

İncelediğimiz eserden derlediğimiz kelime ve kelime gruplarında diğer sıfat fiil eklerine kıyasla –GAn, -GOn eki oldukça işlek kullanılmıştır. İşlekliğinin yanı sıra tasvir fiilleri ile oluşturduğu şekiller, edatlarla, durum ekleri vd. yapılarla Kırgız Türkçesinde kullanım alanı ve bu yapılarla birlikte karşıladığı anlamlar çok çeşitlidir. İncelediğimiz metinlerde –GAn, -GOn sıfat fiil ekinin birlikte kullanıldığı edatlar,

en fazla “menen” olmakla birlikte “boydon”, “soñ”, “öñdüü” kelimeleridir. Bu edatlar söz konusu sıfat fiil eki ile kullanıldığında Türkiye Türkçesinde farklı anlamları karşılamaktadır. “Sıfat Fiiller” bölümünde detaylı bir şekilde incelediğimiz bu yapıya ilişkin birtakım örnekler şunlardır:

Tile**gen menen** ne payda 0539/03
*“İste**se de** ne fayda”*

Cündörün tıtmalaşıp ce**gen boydon** 1453/03
*“Yünleri saldırıp yiy**erek**”*

Min**gen soñ** atıñ kim dep, kolun aldım 1123/01
*“Bindik**ten sonra** adın ne diyerek elini tuttum”*

Kel**gen öñdüü** olturgandan erigip 0209/02
“Oturduğundan, üşenip gelmiş gibi”

-GAn, -GOn sıfat fiil ekinin, zaman bildiren kelimelerle oluşturduğu bazı şekiller ise şunlardır:

Bul kabar tiy-**gen zamatta** 1360/03 *“Bu haber ulaş**tığı sırada**”*
Tartışıp ay buluttar tur-**gan çakta** 0331/03 *“Ayla bulutlar yarışıp dur**urken**”*

“bol-” yardımcı fiili ile oluşturduğu şekil ise şudur:

Ur-**gan bol**up 0397/02 *“vuruyormuş gibi yaparak”*

İncelenen metinlerde, -A, -O; -y elek, -GIdAy, -GUdAy sıfat fiil ekleri tespit edilememiştir.

-mAk(çI), -mOk(çU) sıfat fiil eki ise yalnızca şu cümle içerisinde sıfat fiil görevinde kullanılmıştır.

Antondun uşul eken, çeç**mek** sırı 1362/04 *“Anton’un buymuş, çöz**mek istediği** sırrı”*

İncelediğimiz metinlerde söz konusu ek, çoğunlukla bol- yardımcı fiili ile isim görevinde kullanılmıştır.

Tutkundu sürüştürböy çap-**mak bolup** 1343/03
"Esiri soruşturmadan vurmak isteyip"

Akırı asıl candı al-**mak bolup** 0148/01
"Sonunda değerli canımızı almak amacıyla"

Metinlerden derlediğimiz kelimelerde -Ar sıfat fiilinin eklendiği fiil ile kalıplaşarak edat oluşturduğu bazı cümlelere rastlanmıştır.

Ulandar bir amaldı tapkan **çıgar** 0079/03
"Delikanlılar bir çaresini bulmuştur herhalde"

Metinlerden derlediğimiz kelime ve kelime gruplarında yön gösterme hâli; ilgeri, cogoru, tömön, beri kelimelerinin yanı sıra yükleme ve yönelme durum eklerinin üzerine "karay, közdöy, karap" edatlarının getirilmesi ile oluşturulmuştur.

Çal+**dı karap** ulutunup kozgoldu 0225/02 *"İhtiyara doğru öfkelenerek atıldı."*
Künös+**tü közdöy** dürüldöp 1401/12 *"Güneye doğru akıp"*
İldi da, kök+**kö karay** kaltıldattı 1078/01 *"Asıldı da, göğe doğru gümletti."*

<< Koş- koş- >> dep, attap **ilgeri** 0938/03 *"Elveda deyip atlanıp ilerledi"*
Asılıp **cogoruga** moynun sozup 1443/02 *"Asılıp yukarıya boyununu uzatıp"*
Cük menen töö **cogorton tömön** kulap, 1445/01 *"Yükle deve yukarıdan aşağı devrilip"*
Cügürdü **beri**, caskanbay 0943/04 "*Öteye koştu, çekinmeyip"*

Kırgız Türkçesinde soru çekimi –BI / -BU eki ile yapılır ve kelimeye bitişik yazılır. Bunun yanı sıra bahsettiğimiz soru ekinin, ele ve eken edatları ile birleşmesi ile oluşan ve eklendiği sözcüğe tahmin anlamı veya pekiştirme görevi yükleyen bele,

beken, belem kelimeleri ile de oluşturulur. Metinlerden derlediğimiz cümlelerde şüphe ve pekiştirme ifade eden bele, beken, belem soru edatları sıkça kullanılmıştır.

Eklendiği kelimenin anlamını kuvvetlendiren '-çı, -çi' edatının kullanımı emir ve şart kiplerinde sınırlıdır.

(bar**-ayın-çı /** ber-i**ñiz-çi /** tiy**-se-çi /** min**-se-çi)**

İncelediğimiz metinde Kırgız Türkçesi gereklilik kipi yapılarından sadece "-ş kerek", istek kiplerinden ise sadece "–mAk(çI); -mOk(çU)" ve az olmakla birlikte "-GI, -GU + iyelik eki + kelet/kelbeyt" yapıları ile çekimlenen kelimeler tespit edilmiştir.

Metinlerden derlenen kelime ve kelime gruplarında kesin gelecek zamanın rivâyetinde bulunan "eken" kelimesinin yerine "miş" kelimesinin yer aldığı örnek şudur:

*(kol soz**ot miş** "el uzatacakmış")*

Şart kipinin "kerek" kelimesiyle kullanılarak ihtimal, olasılık ifade ettiği yapılar metinlerden derlenen kelime gruplarında pek az yer almaktadır.

*(dayar kıl**sa kerek** "hazır etmiş olmalı")*

Çalışmamızın ek dizin bölümünde yer alan isim ve fiil çekim eklerinin istaksiksel verilerine ilişkin tablolar şunlardır:

TABLOLAR

1. İsim çekim ekleri

a. İlgi hâli eki

+dın	**+din**	**+dun**	**+dün**	**+tın**	**+tin**	**+tun**	**+tün**	**+nın**	**+nin**	**+nun**	**+nün**
159	117	41	23	56	30	38	16	48	12	26	19
+in	**+un**										
3	1										

b. Yükleme hâli eki

+dı	+di	+du	+dü	+tı	+ti	+tu	+tü	+nı	+ni	+nu	+nü
248	122	70	49	106	29	46	46	25	7	30	19
+n	+I,+U										
865	7										

c. Yönelme hâli eki

+ga	+ge	+go	+gö	+ka	+ke	+ko	+kö	+a	+e	+o	+ö
397	189	78	80	154	42	33	54	89	67	0	39

d. Bulunma hâli eki

+da	+de	+do	+dö	+ta	+te	+to	+tö
207	194	27	51	55	12	1	16

e. Ayrılma hâli eki

+dan	+den	+don	+dön	+tan	+ten	+ton	+tön	+nan	+nen	+non
223	136	52	43	111	43	13	38	72	24	0
+nön										
16										

f. Eşitlik ekleri

+ça	+çe	+ço	+çö	+day	+dey	+doy	+döy	+tay	+tey	+toy
23	6	1	18	132	38	12	33	39	15	10
+töy	+çalık	+degen	+dep							
8		2	5							

g.Aitlik Hâli Eki

+gı	+gi	+gu	+gü	+kı	+ki	+ku	+kü	+niki	+tuku
27	9	3	10	12	9	5	9	3	1

ğ. Çokluk eki

+dar	+der	+dor	+dör	+tar	+ter	+tor	+tör	+lar	+ler	+lor	+lör
224	68	8	34	122	54	16	21	156	51	30	37

2. İyelik Ekleri

a. Teklik 1. Şahıs

+m	+ım	+im	+um	+üm
49	80	40	21	56

b.Teklik 2. Şahıs

+ñ	+ıñ	+iñ	+uñ	+üñ	+(i)ñiz	+(ü)ñüz
24	42	21	5	25	1	1

c.Teklik üçüncü şahıs

+ı	+i	+u	+ü	+sı	+si	+su	+sü
600	280	231	338	128	59	54	27

d. Çokluk birinci şahıs

+bız	+biz	+buz	+büz
17	11	1	11

e. Çokluk 2. Şahıs

+ñar	+ñer	+ñor	+ñör	+ñuzdar
12	5	0	2	1

f. Çokluk 3. Şahıs

+darı	+deri	+doru	+dörü	+tarı	+teri	+toru	+törü	+ları	+leri	+loru
39	2	8	20	34	8	4	11	20	6	3

+lörü
9

4. İsimlerde Bildirme

a. Şimdiki Zaman

Ek fiilin şimdiki zaman çekimi isimlere getirilen şahıs ekleri ile oluşturulur. Olumsuz çekiminde isim ile şahıs ekleri arasına “emes”, soru çekiminde Kırgız Türkçesinin ses yapısına uygun olarak “+BI, +BU” soru eki getirilir. Tespit ettiğimiz ekler tabloda sırasıyla verilmiştir.

Teklik 1. Şahıs **+mIn, +mUn**		**Teklik 2. Şahıs** **+sIn, +sUn** **+sIz, +sUz** *(nş)*	**Teklik 3. Şahıs** **-**	**Çokluk 1. Şahıs** **+BIz, +BUz**	**Çokluk 2. Şahıs** **+sıñar, +siñer, +suñar, +süñör** **+sIzdAr, +sUzdAr** *(n.ş.)*
13		22	192	25	+sıñar : -1-
O.	1		46		
S.		1			
O.S.			14		

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı

c. Görülen Geçmiş Zaman

Ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi isimlere getirilen ele ve bolçu kelimeleri ile yapılır. "Ele" iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenirken, "bolçu" zamir kökenli şahıs eklerini alır. Metinlerden derlenen kelime ve kelime gruplarında yalnızca 3. teklik şahıs çekimlerinde "bolçu" kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs **+ele + m** **+bolçu +mIn / +mUn**		**Teklik 2. Şahıs** **+ele +ñ** **+bolçu +sIñ, +sUñ**	**Teklik 3. şahıs** **+ele / +bolçu**	
ele	3	10	6	7

d. Duyulan Geçmiş Zaman

Kırgız Türkçesinde ek fiilin duyulan geçmiş zaman çekimi isimlerden sonra getirilen eken ile yapılır ve olumsuz çekiminde isimle eken kelimesi arasına emes sözcüğü getirilir. Aşağıdaki tablolarda belirtildiği üzere, metinlerde sıklıkla ek fiil duyulan geçmiş zamanın teklik 3. şahıs çekimi yer almıştır. Bu kipin olumsuz çekimine ise rastlanmamıştır.

Çokluk 1. Şahıs **+eken + BIz, +BUz**	**Teklik 3. şahıs** **+eken**
1	11

d. Şart Çekimi

Kırgız Türkçesinde işlek olmadığı bilinmekle birlikte metinlerde ağırlıklı olarak teklik 3. şahıs çekimlerinde bulunan ek fiil şart çekiminin olumsuzu '+bol' yardımcı fiili ile şart eki arasına '+bA, +bO' olumsuzluk ekinin getirilmesiyle oluşturulur.

Teklik 1. Şahıs +bolso-m	**Teklik 2. Şahıs +bolso-ñ**	**Teklik 3. şahıs +bolso**		**Çokluk 1. Şahıs +bolso-k**
	2	14		
		O.	-	

O. : olumsuz

4. Fiil Çekim Ekleri

a. Görülen Geçmiş Zaman

Tabloda belirttiğimiz üzere iyelik kökenli şahıs eklerinin "-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü" eklerine getirilmesi ile oluşan bu çekim incelediğimiz metinlerde çoğunlukla teklik 3. şahısta yer almıştır. Soru çekiminde ise –BI / -BU soru ekinin yanı sıra şüphe ve tahmin bildiren "belem" pekiştirme edatı ile kullanıldığı şekillere rastlanmıştır.

Teklik 1. Şahıs -DI-m / -DU-m		**Teklik 2. Şahıs -DI-ñ / -DU-ñ**	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs -DI / -DU**			**Çokluk 1. Şahıs -DI-k/ -DU-k**	**Çokluk 2. Şahıs -DI-ñAr / -DU-ñOr**	**Çokluk 3. Şahıs -ş + -tI / -ş -tU**
60		19	T. 993		Ç. 96	64	8	167
O.	2		T. 8		Ç. 5		4	2
S.	1	4	T. 14	Ç. 1	p.e. 18 (T.15/Ç.3)	1	2	4
O.S.			1					

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı **T. :** teklik **Ç. :** çokluk

b. Adet Edilen Geçmiş Zaman

İncelediğimiz metinlerde pek az yer alan bu çekimin yer aldığı kelimeler çoğunlukla teklik üçüncü şahıs çekimine aittir. Bu çekimin olumsuzu "–BA, -BO" olumsuzluk eki veya "emes" ile iki farklı şekilde yapılır. İncelediğimiz metinlerde çekimin olumsuzu, "emes" ile yapılmakla birlikte teklik 1. şahıs ve 3. şahısta yer almıştır.

Teklik 1. Şahıs -çU -mUn		**Teklik 2. Şahıs -çU -sUñ / sUz** *(n.ş.)*	**Teklik 3. Şahıs -çU**	**Çokluk 1. Şahıs -çU-bUz**	**Çokluk 2. Şahıs -çU -sUñOr / sUzdOr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs -ş -çU**
			4			1
O.	1		1			
S.						
O.S.						

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı

c. Görülen Uzak Geçmiş Zaman

"–GAn, -GOn" ekine zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşan bu çekimin olumsuzu "–BA, -BO" olumsuzluk eki, cok veya emes olmak üzere üç farklı şekilde yapılır. Tabloda belirtildiği üzere metinlerde ağırlıklı olarak teklik 3. şahıs çekimleri vardır. Ayrıca soru çekiminde ise pekiştirme edatı "belem" ile kullanıldığı biçimler dikkatimizi çekmiştir.

Teklik 1. Şahıs -GAn-mIn, -GOn-mUn -GA-m*		**Teklik 2. Şahıs -GAn-sIñ; -sIz -GOn-sUñ; -sUz***(n.ş.)*	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs -GAn, -GOn**		**Çokluk 1. Şahıs -GAn-bIz, -GOn-bUz**	**Çokluk 2. Şahıs -GAn-sIñAr -GOn-sUñOr -sIzdAr, -sUzdOr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs -ş GAn -ş-GOn**
13		1	T. 138	Ç. 15	4		15
1. O.	1		12	1			
2. O.			30	1			1
3. O.	3						
S			5	p.e. 9			3
2. O. S.							

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı **1. O. :** 1. Tip olumsuzluk eki (- BA, -BO) **2. O. :** 2. Tip olumsuzluk eki (cok) **3. O. :** 3. Tip olumsuzluk eki (emes) **T. :** Teklik **Ç. :** Çokluk

d. Anlatılan Geçmiş Zaman

İncelediğimiz metinlerde fazla yer almamakla birlikte çoğunlukla teklik 3. şahıs çekimi ile kullanılmıştır. Zarf fiil kökenli "-p" kip ekinin, "tur-" yardımcı fiili ile oluşturduğu bu çekim zamir kökenli şahıs ekleri alır.

Teklik 1. Şahıs **-p(tIr) -mIn, -p(tUr) -mUn**	**Teklik 2. Şahıs** **-(I)ptIr -sIñ, (U)ptUr-sUñ / -sIz, sUz***(n.ş.)*	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs** **-(I)p(tIr), (U)p(tUr)**	**Çokluk 1. Şahıs** **-p(tIr)-BIz, -p(tUr)-BUz**	**Çokluk 2. Şahıs** **-(I)p(tIr)-sIñAr, (U)p(tUr)-sUñOr / -sIzdAr, sUzdOr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs** **-ş -(I)ptIr, -ş-(U)ptUr**
1		10 2	4		
O.					
S.		1			
O.S.					

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı

e. Kesin Gelecek Zaman

Aynı zamanda şimdiki zamanı ve geniş zamanı ifade eden bu çekim, incelediğimiz metinlerde teklik 1. şahıs, teklik ve çokluk 3. şahısta sıklıkla kullanılmıştır. Olumlu, olumsuz ve soru biçimleri ile de diğer çekimlere kıyasla en fazla yer alan kip ekidir. Fiillere "–A, -O; -y" zarf fiil kökenli kip eklerinin getirilmesi ile oluşan bu yapı, zamir kökenli şahıs eklerini alır. Olumsuz çekimi "–BA / -BO" olumsuzluk ekleri ile yapılmakla birlikte soru çekiminde "–bI / -bU" soru ekinin yanı sıra pekiştirme edatı "belem" in kullanıldığı biçimler de yer almıştır.

Teklik1. Şahıs **-A -mIn / -O-mUn / -y –mIn / -y-mUn**	**Teklik 2. Şahıs** **-A-sIñ / -O-sUñ / -y-sIñ / -y-sUñ** **-sIz, -sUz***(n.ş.)*	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs** **at, et; -ot, öt; -yt**	**Çokluk 1. Şahıs** **-A-bIz / -O-bUz / -y-bIz / -y-bUz**	**Çokluk 2. Şahıs** **-A-sIñAr / -O-sUñAr / -y-sIñAr / -y-sUñAr** **sIzdAr, sUzdAr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs** **-ş + at, et; -ot, öt; -yt**
91	25	T. 393 Ç. 53	33	11	92
O. 4	7	T. 38 Ç. 4	8	3	1
S. 9	3	T. 21 Ç. 3 p.e. 7	1		3
O.S. 1		T. 13 Ç.1	3		2

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı **T. :** Teklik **Ç. :** Çokluk

e. Belirsiz Gelecek Zaman

Geniş zamanı ve gelecek zamanı ifade eden bu çekim olumsuz şekilleri ile beraber ağırlıklı olarak teklik 3. şahıs çekimlerinde yer almıştır. Fiillere dudak uyumuna göre gelişen yuvarlak şekilleri ile beraber "-Ar, -Or, -r" eklerin getirilmesi ile oluşan bu çekim zamir kökenli şahıs eklerini alır. Olumsuz biçimi ise kendine has olarak "–BAs, -BOs" ekleri ile yapılır.

Teklik 1. Şahıs **-Ar-mIn, -Or-mUn**	**Teklik 2. Şahıs** **-Ar -sIñ, -Or-sUñ /** **-sIz, -sUz***(n.ş.)*	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs** **-Ar, -Or, -r**		**Çokluk 1. Şahıs** **-Ar-bIz, -Or-bUz**	**Çokluk 2. Şahıs** **-Ar -sIñAr, -Or- sUñOr** **-sIzdAr,sUzdOr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs** **-ş -Ar, -ş-Or**
7	6	T. 48	Ç. 12	4		7
-BAs- mIn -BOs -mUn	**-BAs-sIñ, -BOs -sUñ** **-sIz,-sUz***(n.ş.)*	**-BAs, -BOs**		**-BAs-BIz, -BAs-BUz**	**-BAs-sIñAr, -BOs -sUñOr** **-sIzdAr, sUzdOr***(n.ş.)*	**-ş-BAs, -ş-BOs**
3	2	T. 30	Ç. 2			
S.		1				
O.S.		T. 1	Ç. 1			

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı

g. Şimdiki Zaman

"Basit şimdiki zaman" olarak da adlandırılabilinen bu çekim, Kırgız Türkçesinde pek işlek olmadığı bilinmekle beraber incelenen metinlerde teklik 3. şahıs olmak üzere 3 kelimede yer almıştır. Fiillere getirilen "–UUdA / -OOdO" ekine zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle yapılır. Olumsuz şekli ise "–BOOdO" biçimidir.

Teklik 1. Şahıs **-UUdA -mIn / -OOdO -mUn**	**Teklik 2. Şahıs** **-OOdO-sUñ; -UUdA -sIñ** **-sIz, sUz***(n.ş.)*	**Teklik 3. Şahıs** **-OOdO; -UUdA**	**Çokluk 1. Şahıs** **-OOdO -bUz / -UUdA-bIz**	**Çokluk 2. Şahıs** **-OOdO-sUñOr; -UUdA-sIñAr** **-sIzdAr, sUzdOr***(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs** **-ş-OOdO** **-ş-UUdA**
		3			

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı

ğ. Birleşik şimdiki zaman

Esas fiile getirilen "–p" zarf fiilinin (bar- ve kel- y.f. hariç), "cat-, cür-, tur-, otur-" tasvir fiillerinin bağlanması ile meydana gelen çekimdir. Tasvir fiillerinden sonra zarf fiil kökenli (-A/-O; -y) kip eki ve zamir kökenli şahıs ekleri gelir. İncelediğimiz metinlerde çoğunlukla 3. şahıs çekimlerinde yer almaktadır. 2. şahıs çekimlerinde ve çokluk 3. şahıs çekiminde söz konusu yapıya ve olumsuz biçimine rastlamadık.

Teklik 1. Şahıs	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik 3. Şahıs**	**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -A / -O / -y + -m, -mIn, -mUn	**-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -A / -O / -y + -sIñ, -sUñ /-sIz, sUz*(n.ş.)***	**-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -A / -O / -y + -at,- et; -ot, -öt; -yt**	**-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -A / -O / -y + -bIz, -bUz**	**-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -A / -O / -y + -sIñAr, -sUñOr / -sIzdAr, sUzdOr*(n.ş.)***	**-p + cür-; tur-; otur-; cat- + -ş + -at,- et; ot, -öt; -yt**
3		T. 20 / Ç. 10	4		
S.			1		

O. : olumsuz **S. :** soru **O. S. :** olumsuz – soru **p. e. :** pekiştirme edatı **T. :** teklik **Ç. :** Çokluk

5. Tasarlama Kipleri

a. Emir Kipi

Kırgız Türkçesine has yuvarlak şekilleri olmakla beraber bu çekimde her şahıs için ayrı bir ek vardır. Teklik ve çokluk 1. şahıslarda istek anlamı hâkimdir. İncelediğimiz eserde teklik 2. şahıs (özellikle eksiz çekimi) ve teklik 3. şahıs başta olmak üzere oldukça sık bir şekilde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs -(A)yIn; -(O)yUn	**Teklik 2. Şahıs 1.-GIn/-GUn 2. (I)ñIz; (U)ñUz*(n.ş.)* 3. eksiz**	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs -sIn; -sUn**	**Çokluk 1. Şahıs -yII; -ylU; -AII(k), -OlU(k)**	**Çokluk 2. Şahıs -gıla, -gile, -gula, gülö; -kıla, -kile, -kula, -külö -ñIzdAr, -ñUzdAr*(n.ş.)***	**Çokluk 3. Şahıs -ş -sIn, -ş-sUn**
33	40 / 6 / 82	T. 83 / Ç. 5	36	64 / 3	3
O. 1	1 / / 12	T. 23 / Ç. 1	6	4	

O. : olumsuz **T. :** Teklik **Ç. :** Çokluk

c. İstek Kipi

Kırgız Türkçesinde seyrek kullanılan 1. tip istek kipi incelediğimiz metinlerde yer almamıştır. "-GI, -GU + i.e. +kelet/keldi/bar~cok" yapısının olduğu 2. tip istek kipinin ise incelediğimiz metinlerde -işlek bir kullanıma sahip olmamakla beraber- yalnızca "kel-" fiili ile yapılan olumlu ve olumsuz çekimleri vardır. "-mAk(çI) / -mOk(çU)" biçimi ile oluşturulan 3. tip istek kipi ise incelediğimiz metinlerde daha fazla yer almıştır.

1.tip	**Teklik 1. Şahıs**	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs**		**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
-GAy, -GOy + ele + i. e.	-	-	-		-	-	-
2. tip -GI, -GU + i.e. + kelet / keldi / bar~cok	O. 3		1 O. 1				
3. tip -mAk(çI), -mOk(çU) + ş.e.			T. 15	Ç. 7	1	1	
-mAk(çI), -mOk(çU)+ emes + ş.e.			1				
-mAk(çI), -mOk(çU) + ş.e.+ BI, -BU			3				

O. : olumsuz **i.e. :** iyelik eki **ş.e. :** şahıs eki **T. :** teklik **Ç. :** çokluk

d. Gereklilik Kipi

Kırgız Türkçesinde fiil ismine getirilen kerek, laazım, zarıl, tiyiş kelimeleri ile yapılır. İncelediğimiz metinlerde az olmakla birlikte "–ş kerek" yapısı ve şart kipine kerek kelimesinin getirilmesiyle oluşturulan birkaç kelime yer almaktadır.

1. tip	**Teklik 1. Şahıs**	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik 3. Şahıs**	**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
-(I)ş, -(U)ş + i. e. kerek/ zarıl/ laazım			7			
2. tip -OO, -UU + i. e. + kerek/ zarıl/ laazım	-	-	-	-	-	-
3. tip -OO, -UU + ga, gO + tiyiş + şahıs eki	-	-	-	-	-	-

-sA kerek 2, -sA-k kerek 1

e. Şart Kipi

Türkçede çok eskiden beri kullanılagelen şart kipi *(-sa / -se)*nin Kırgız Türkçesine has yuvarlak şekilleri *(-so, -sö)* de bulunur. İyelik kökenli şahıs ekleri alır. İncelediğimiz metinlerde; ihtimal, olasılık bildirdiği "kerek", istek anlamını pekiştirdiği –çı edatı ve yeterlilik ifade ettiği şimdiki-gelecek(geniş) zaman ekini almış "bol-" yardımcı fiili ile oluşturduğu biçimler de bulunur. Bununla birlikte teklik 1 ve 3. şahıs çekimlerinde sıklıkla yer almıştır.

Katınga kal**sa bolot** calgız iyik 0343/04 *"Kadına sadece iğ kalabilir"*
Barısın dayar kıl-**sa kerek** 0053/01 *"Hepsini şimdi hazır etmiş olmalı"*
Köp cıldar dooron sür-**sö-m-çü** 0314/04 *"Uzun yıllar devran sürsem"*

Teklik 1. Şahıs -sA-m, -sO-m		**Teklik 2. Şahıs -sA-ñ, -sO-ñ -ñIz, ñUz***(n.ş.)*	**Teklik/Çokluk 3. Şahıs -sA, -sO**		**Çokluk 1. Şahıs -sA-k; -sO -k**	**Çokluk 2. Şahıs -sA-ñAr, -sO-ñOr -ñIzdAr, -ñUzdAr** *(n.ş.)*	**Çokluk 3. Şahıs -ş -sA, -ş-sO**
42		22	T. 212	Ç. 8	42	7	4
O.	10	4	T. 55	Ç. 1	6	2	1
S.	3						

O : Olumsuz **S :** Soru **T:** Teklik **Ç:** Çokluk

6. Birleşik Zaman Çekimleri

a. Hikâye Birleşik Zaman

İncelediğimiz metinlerde görülen geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, görülen uzak geçmiş zaman, belirsiz gelecek zaman, kesin gelecek zaman ve istek kipinin hikâye çekimleri yer almaktadır.

	Teklik 1. Şahıs	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik 3. Şahıs**	**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
Görülen geçmiş zamanın hikâyesi			**-DI; -DU ele** T. 2 / Ç. 2			**--ş-DI; -ş-DU ele** 2
Adet edilen geçmiş zamanın hikâyesi	**-çU ele-m** 1		**-çU ele** 3	**-çU ele-k** 2		

Görülen uzak geçmiş zamanın hikâyesi	**-GAn, -GOn elem** 1		**-GAn, -GOn ele/boldu/bolçu** 5			
Belirsiz gelecek zamanın hikâyesi	**-BAs; -BOs elem** 1		**-BAs; -BOs ele / boldu** 2			
	-Bas; -BOs belem 7		**-BAs; -BOs bele** T. 3 / Ç. 3			
Kesin gelecek zamanın hikâyesi	**-at, et, ot, öt, yt elem** 1		**-at, et, ot, öt, yt bele** 1			
İstek Kipinin hikâyesi		**mAk(çI); mOk(çU) eleñ** 2	**-mAk(çI); -mOk(çU) boldu** 8	**-mAk(çI); -mOk(çU) elek** 2		
			-mAk(çI); -mOk(çU) bele 1			

b. Rivâyet Birleşik Zaman

İncelediğimiz metinlerde görülen uzak geçmiş zaman, adet edilen geçmiş zaman, kesin gelecek zaman, belirsiz gelecek zaman ve tasarlama kiplerinden şart ve istek kipinin rivâyet çekimleri yer almaktadır. Rivâyet birleşik çekimlerde değerlendirsek de pekiştirme ifade ettiğini belirttiğimiz yapılar; kesin gelecek zamanın yalnızca "beken" ile yapılan çekimleri, belirsiz gelecek zaman, şart kipi ve tabloda göstermediğimiz görülen geçmiş zamanın eken veya soru şekli beken ile kurulan şekillerdir.

	Teklik 1. Şahıs	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik 3. Şahıs**	**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
Görülen uzak geçmiş zamanın rivâyeti			**-GAn, -GOn eken / imiş** T. 1 / Ç. 1			
Adet edilen geçmiş zamanın rivâyeti			**-çU eken / imiş** 1			
Kesin gelecek zamanın rivâyeti			**-at; -ot; -yt eken / imiş** 3			**-at; -ot; -yt beken** 2

Belirsiz gelecek zamanın rivâyeti			**-Ar, -Or beken** T. 11 / Ç. 3 **-BAs; -BOs beken** 2	**-Ar, -Or beken-biz** 3		**-ş / -Ar, -Or beken** 1
Şart kipinin rivâyeti	**-sA; -sO -m eken** 1		**-sA;-sO eken** 1 **-BA; -BO + -sA; -sO eken** 2		**-sA; -sO -ñAr; -ñOr eken** 2	**-sA; -sO eken** 1
İstek kipinin rivâyeti			**-mAk(çI); -mOk(çU) beken** 1			

d. Şart Birleşik Zaman

Kırgız Türkçesinde işlek bir kullanıma sahip olmadığını bildiğimiz şart birleşik zaman yapıları, incelediğimiz metinlerde az olmakla birlikte yalnızca belirsiz gelecek zaman ve görülen uzak geçmiş zaman çekimlerinde yer almıştır.

	Teklik 1. Şahıs	**Teklik 2. Şahıs**	**Teklik 3. Şahıs**	**Çokluk 1. Şahıs**	**Çokluk 2. Şahıs**	**Çokluk 3. Şahıs**
Belirsiz gelecek zamanın şartı	**-Ar; -Or; -r bolsom** 1	**-Ar; -Or; -r bolsoñ** 1	**-BAs; -BOs bolso** 1			
Görülen uzak geçmiş zamanın şartı	**-GAn, -GOn bolso –m** 1		**-GAn, -GOn bolso** 1			

KAYNAKÇA

AKIMJAN KYZY Bukatcha, Çarlık Rusya Döneminde Kırgızistan'daki Eğitim Kurumları ve Durumu, İlahiyat Fakültesinin Ilmi Dergisi – 20-21. Sayı 2015

AKMATOVA, Aygül, "Modern Dönem Kırgız Urukları Ve Kırgız Diyalekt Coğrafyası", Turkish Studies, V. 3/3, 2008

ALİMOV, Rysbek, "Kırgızcanın İçkilik Ağızlar Grubu Üzerine", TÜBAR, 2011

ARAT , R., & TEMİR, A. ; *"Türk Şivelerinin Tasnifi", Türk Dünyası ElKitabı, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s. 237*

ARTIKBAYEV, Kaçkınbay; *XX. Yüzyıl Kırgız Edebiyatı Tarihi,* Çev. Mayramgül Dıykanbayeva, Bengü Yayınları, Bişkek, 2013

AŞLAR, Hâlit; *Modern Kırgız Edebiyatının "Balka"sı Aalı Tokombayev'in Sanatına Dair Bazı Fikir ve Tespitler*, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.9, S.4, 2020

BABATÜRK, Semih, *"Yudahin'in Kırgızca Sözlüğüne Göre Kırgızcada Fiilden İsim Yapan Ekler ve Kullanılışları"*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2005

BAŞDAŞ, Cahit – KUTLU, Abdülmukaddes; *Kırgız Türkçesi Ses ve Şekil Bilgisi*, Paradigma Akademi, 2016

BAYTOK Aysel, *"Tarihten Günümüze Kırgızlar ve Kırgız edebiyatı"*, Dil Bilimleri Kültür ve Edebiyat, Padam Yayınları, 2016

----------, *"Kırgız Türkçesinin Diyalektleri Üzerine",* Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi, S. 10, 2015

BOLAT Cuma, *"Kırgızcada İsim-Fiil Cümleleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları",* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018

CERİTOĞLU, Murat; "*Aalı Tokombayev ve Kanduu Cıldar İsimli Manzumesi",* Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı 129, 2000

CİGİTOV Salican, *Çağdaş Kırgız Edebiyatına Dair*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 3, Sayı 1, Mart- 2006

----------, *"Kırgız Yazı Dilinin Ortaya Çıkması Ve İlk Edebi Örnekler"*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C. 6, S. 2, İzmir, 2006

COŞKUN, Volkan, *"Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan –p Zarf Fiil Eki"*, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136199 (02.04.2022)

----------; *Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan –a/-e, -ı/-i, -u/-ü, -y Zarf Fiil Ekleri,* https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136116 (02.04.2022)

CUMAKUNOVA Gülzura, Kırgız Türkçesi, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C: 19

ÇAĞATAY Saadet, *"Türkçede ki < erki"*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, C. 11, 1963

DIYKANBAYEVA, Mayramgül, *"Zamane Şiirlerinin İlk Temsilcileri Kalıgul Ve Arstanbek"*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2016

----------, *"Hatıralar Işığında Cengiz Aytmatov ve Eserleri"*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 4/1, 2015

DOĞAN Levent, *"Uygur Türkçesi'nde çu, gu ve ze Edatları"* , International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, s.890

DOĞAN, Levent – HÜNERLİ, Bülent – DURMUŞ, Oğuzhan – ŞUATAMAN, Özlem – EFENDİYEV, Ahmediyye; *Çağdaş Türk Lehçeleri El Kitabı (ed. Levent Doğan),* Kriter Yayınları, İstanbul, 2010

ECKMANN Janos*, "Çağatayca El Kitabı"* (Günay Karaağaç), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul, 1988, s.42

EKER Süer, *"Çağdaş Türk Dili"*, Grafiker yayınları, 6. baskı, Ankara, 2010, s.328

ERCİLASUN, Ahmet Bican, *"Türk dilinde Ek-Ses İlişkisi"*, Belleten, C. 45, 1997

----------, *"-maç / -meç eki üzerine"*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 21, 1973

ERGİN, Muharrem; *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Yayınları, İstanbul 2009

GABAİN, A. V.; *Eski Türkçenin Grameri (çev. Mehmet Akalın)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988

GÖZ, Kemal, *"Kırgızistan Tarih-Toplum-Siyaset (ed. Cengiz Buyar)"*, Ana Çizgileriyle Kırgız Edebiyatı ve Yeniden Okuma Denemesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Merkezi, Bişkek, 2017

GÜLENSOY, Tuncer, Kırgız Türkçesi 1 (Ses Bilgisi – Şekil Bilgisi), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Bişkek – Kayseri, 2004

GÜLTEKİN, Mevlüt (2011). '*Kırgız Türkçesinde Zarf-Fiiller ve Türkiye Türkçesi Karşılıkları Üzerine Bir Araştırma'*. Tübar 25, 99-125.

HATİPOĞLU, Vecihe; *Türkçenin Ekleri*, TDK, Ankara, 1981

KARAMANLIOĞLU Ali Fehmi, *"Kıpçak Türkçesi Grameri"*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, 1994, s. 44

KARA, Abdullah, *"Kırgızcada Zarf Fiiller"*, Hacettepe Ü. S. B. E., Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019

KASAPOĞLU .ÇENGEL, Hülya *Kırgız Türkçesi Grameri*, Akçağ Yay., Ankara, 2005

----------, Hülya; *Kırgız Türkçesi Grameri (Ses ve Şekil Bilgisi),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2017

KAYIPOV, Süleyman, *"Kırgız Edebiyatı 1",* https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13471,yuzyillardirdevamedensozsanatipdf.pdf?0 (29.05.2022)

KOÇ, Saadettin, *"Sovyet Döneminden Önce Kırgız Edebiyatı*", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi, S. 2, 2009

KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, 3. Baskı, TDK, Ankara, 2009

KULAMSHAEVA, Baktygul; *Toplumdilbilim Işığında Kırgızların Dili ve Kültürü,* Kriter Yayınları, İstanbul, 2016

KÜÇÜK, Salim; *Tarihî Türk Lehçelerinde İsimden İsim Yapma Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015

ÖNER, Mustafa; *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara, TDK, 2013

ÖZGEN, Nurcan; *Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında (1900-1950) Kırgız Edebiyatı Tarihi,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014

RAHMETİ ARAT Reşit – TEMİR Ahmet, Türk Şivelerinin Tasnifi, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, s. 237

SARI, Ramazan; Aalı Tokombayev'in "*Kanlı Yıllar" Romanında Kültürel Düzey",* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilimdalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2020

SELÇUK, Bilge Kağan - ASKAROVA, Rahat - ALİMOVA, Cıldız - ARIKOĞLU, Ekrem; *Kırgızca Türkçe Sözlük I-II,* Bengü Yayınları, Ankara, 2018

SOLTONOYEV, Belek; *Kırgız Tarihi I-II,* Çev. Mayramgül Dıykanbayeva, Kömen Yayınları, Ankara, 2018

TANÇ Mustafa, *"Günümüz Kıpçak Türk Lehçelerinden Karaçay-Malkar, Kazak, Kırgız, Kumuk, Nogay ve Tatar Türkçesinde –A ve –y Zarf Fiil Eklerinin –mAğA İşleviyle Kullanılışı Üzerine"*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Erzurum-2005

TAŞBAŞ, Erhan, *"Kırgızcada Standart Olumsuzluk"*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, S.19, 2019

TEKİN Ayşe, *"Kazak Türkçesinde Sıfat Fiil ve Zarf Fiil Ekleri"*, T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Ekim-2006

TEKİN, Talat - ÖLMEZ Mehmet; *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat Dizisi, İstanbul, 2003

TENİŞEV, Ethem; *Eski Kırgızca*, çev. Nurgül Moldaliyeva, Mayrambek Orozobayev, Türk Dünyası Dergisi, S. 37

TOLKUN, Selahattin, *"Kırgız Türkçesinde Mastar, Partisip Ve Gerundiumlar"*, İ. Ü. S.B.E. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 1999

TOKOMBAYEV, Aalı; *Kanduu Cıldar I. Cilt,* Bişkek, 1991

TORAMAN, Ali; 1876 – 1916 Rus Sömürgeciliği Döneminde Kırgızların Sosyal ve Kültürel Hayatları Yüksek Lisans Tezi

TURGUNBAYER Caştegin, *"Kırgız Türkçesindeki Sıfat Fiil Ekleri***"**, Türk Dil Kurumu yay., Ankara, 2004

----------, *"Kırgız Türkçesindeki İsim-Fiil Ekleri"*, Sonçağ yayınları, Ankara-2016

----------, *"Kırgız Türkçesindeki bol- Fiilinin İşlevleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları"*, Türkbilig, S.15, 2008, s.133

UZUN, Gülsine, *"Kırgız Türkçesinde Parçacıkların İşlevleri",* TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, S. 24, 2021

YILMAZ Hikmet, "*Kuzey (Kıpçak) Grubu Türk Şivelerinde Zarf Fiiller"*, Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri-1998

YUDAHİN, K.K.; *Kırgız Sözlüğü,* Çev. Abdullah Taymas, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011

YUNUSALİYEV, B.M.; *Kırgız Dili ve Diyalektleri*, çev. Erhan Taşbaş, Gazi Türkiyat, 2016